

જયતીશાસ અમૃતશાસ શાહ

૧૬૬ મુજરાત સોશાયટી, લીસા નિવાસ
શીવ (સામન) મુન્શી ૨૨ C Ry

આવૃત્તિ : બીજી

નકલ ૨૧

ઈ સ. ૧૯૬૩

વિ. સ. ૨ ૧૬

વિ. સવત ૨૪૮૬

આ પુસ્તક મળવાના ઠેકાણા

(૧) જયતીશાસ અમૃતશાસ ની કુ

ડે સોશાયટી જમ્યા કરતાં મદર મુન્શી ન હ
ડે ન ૩૨૧૩૭૮ ૩૨૧૨૬૪

(૨) શાહ કરેતુસ્તક કામચક

ડે સ્થાનકવાસી બેન કાચાલમ

નવરમપુરા અમદાવાદ ન હ

(૩) સ્થાનકવાસી બેન કાચાલમ

અમદાવાદ પોળ, અમદાવાદ

(૪) દેહાદરી મગનશાસ પોપરશાસ

બેનવરનમર (સૌરાષ્ટ્ર)

(૫) શાહ સવાઈશાસ ત્રણકશાસ

c/o શેક મુન્શી ૨૨ મુન્શી

વલવાળુ શહેર (સૌરાષ્ટ્ર)

મુદ્રક પ્રવીણચંદ્ર જવણશાહ સહવી.

મુદ્રણાન-અદન પ્રી દરી રતનપોળ, રતેકભાઈની હવેલી અમદાવાદ

પિતૃદેવો ભવ

સ્મરણાંજલિ !!

સ્વર્ગસ્થ પૂજ્ય પિતાશ્રી

અમૃતલાલ દીપચ દલાઈના પવિત્ર ચરણકમળોમાં

આપશ્રીએ મહારામા સિચેલા ધાર્મિક સરકારો અને જૈન-
શાળામા અપાવેલુ ધાર્મિક શિક્ષણ આજે પણ સ્મૃતિમા જીવત બની
રહેલ છે

એ પરમ પૂજ્ય સ્વ પિતાશ્રી અને પૂજ્ય માતૃશ્રીના ઋણનો
બદલો આ જન્મમા ચૂકવી શકાય તેમ નથી, છતાં તેમના ઋણ-
તર્પણમા યત્નિ ચિત સ્મૃતિ રૂપે “વસુવાણી” નામનુ જિનવાણીના
અમૃત પાન સમું આ પુસ્તક દ્વિતીય આવૃત્તિ રૂપે પ્રકાશિત કરીને
આપને સમર્પણ કરુ છુ અને આત્મ સતોષ સાથે કંઈક અશે
કૃતકૃત્યતા અનુભવુ છુ

આપનો પુત્ર

જયતીલાલ ના વદન સ્વીકારશે

५२ परमेष्ठि-भगवत्-स्तुति

अद्विष्टो भगवन्त इन्द्र महिषा, सिद्धाश्च सिद्धि स्थिताः ।
 भावार्था जिनशासनोपति करा पूज्या उपाध्यायका ॥
 श्री सिद्धास्त सुपाठका मुनिवरा, रत्नप्रयाराधका ।
 पंचैते परमेष्ठिन प्रतिविन, कुम्भस्तो यो भगवन् ॥ १ ॥

वीर स्तुति

वीरः स्वयं सुग सुरेन्द्र महितो वीर युधा सधिता ।
 वीरणाभिदत्तं व्यक्तं निषयो, वीराय नित्यं नमः ॥
 र्वागर्त्तार्यं मित्रं प्रपृच्छमनुज, र्वागम्य धेनं तपः ।
 र्वा र्वा धीं धृतिं वीर्यं वीर्यं निषय धी धारमद्रं विष्णुं प्रथम

પિતૃદેવો ભવ
સ્વર્ગસ્થ ધર્માનુરાગી પૂજ્ય પિતાશ્રી
અમૃતલાલ દીપચંદ શાહ

અ. સૌ. શ્રી લીલાબેન જયંતીલાલ શાહ

જેમના સ ૨૦૧૮ ના વરસીતપના પારણાની સ્મૃતિમા
આ પુસ્તક પ્રગટ કરવાની જિજ્ઞાસા થઈ

પ્રકાશકનું નિવેદન

શ્રી દરિયાપુરી સ પ્રદાયના પૂજ્ય મહાસતીજી શ્રી પાર્વતીઆઈ, પૂ કૈશરઆઈ, પૂ પ્રભાઆઈ, પૂ વસુમતીઆઈ, પૂ દીક્ષિતાઆઈ, પૂ હીરાઆઈ, પૂ લીલાઆઈ, પૂ દમયતીઆઈ, પૂ સવિતાઆઈ આદિ મહાસતીજી ઠાણા હ તુ આતુર્માસ, શ્રી વર્ધમાન ગ્યા જૈન શ્રાવક-સધ-માટુગાની વિનતીવી, સવન ૨૦૧૫ મા શ્રી માટુગા મુકામે થયુ આ આતુર્માસ દરમ્યાન, પૂ વસુમતીઆઈ મહાસતીજીએ ‘રાયપ્રશ્નીય’ સૂત્ર પર આપેલા વ્યાખ્યાનોને સપાદિત કરાવી, તેને ત્રથરૂપે ‘વસુવાણી’ નામથી બે ભાગમાં, મહારા મિત્ર અને ધધાના ભાગીદાર (જયન્તીલાલ ચ દુલાલ ની કુ વાળા) ભાઈશ્રી ચ દુલાલે અને તેમના ધર્મપત્ની અ સૌ રજન બહેને અનુક્રમે અન્યોન્યના વર્ષી તપની તપશ્ચર્યાની પૂર્ણાહુતિ પ્રસંગે ઈ સ ૧૯૬૧મા પ્રગટ કર્યા હતા

પૂ વિદુષી મહાસતીજીના વ્યાખ્યાનો જનતામાં ઘણાજ પ્રિય થઈ પડ્યા અને વસુવાણી ભા ૧ અને ભા ૨ ની પ્રથમ આવૃત્તિ જોત જોતામાં ખલાસ થઈ ગઈ

બોટાદ સ પ્રદાયના પૂજ્ય તપગ્વી શ્રી કાનજી મહારાજ (૨) પૂ શ્રી અમુલબજી મહારાજ (૩) પૂ પડિત રત્ન શ્રી નવિનચંદ્રજી મહારાજ (૪) પૂ શ્રી મનમુખલાલજી મહારાજ (૫) પૂ વ્યાખ્યાતા શ્રી અમીચંદજી મહારાજ (૬) પૂ મગળજી મહારાજ આદિ ઠા ૬ તથા પૂ મહાસતીશ્રી કૈશરઆઈ, પૂ મહાસતીજી વસુમતીઆઈ,

પૂ. હીરાનાઈ તથા પૂ. તારાનાઈ મહાસતીજી વગેરેની પ્રેરણાથી
 સ. ૨ ૧૭માં મારા મમ પત્નિ 'લીલાવતી'એ શાશ્વત દેવની કૃપાથી
 સદુ કરેલ વધી તપની પૂર્ણાકૃતિ સવત ૨ ૧૮માં પૂણ્ય ચર્ધ અને
 તેની માદગીરી રૂપે જનતાની માંત્ર જોઈને આ પુસ્તક (વસુભાણી
 ભાગ ૧) ની ખીજ આદૃતિ પ્રગટ કરતાં હું આનંદ અનુભવું છું.

આ આદૃતિ પ્રગટ કરવાનો મધિયમ પ્રથમ આદૃતિ પ્રગટ
 કરવામાં જોમનો દિસેલો છે તેવા નીચેના ભાષ્યોને હાથે નથ છે
 કે જોમનો મારે સહજ આભાર માનવો જોઈએ.

પ્રથમ આભાર પૂજ્ય મહાસતી મી વસુમતીબાઈનો માનવો
 જોઈએ કે જોમોએ શય પ્રમીય સૂત્રમાંનો પરદેશી રા નો અધિકાર
 વાંચીને પાપ પુણ્યનાં હોય અને સરીર અને આત્માની
 જિનતાનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ રીતે જાણી આપ્યાં તે સાથે જન્મ જીવોનાં
 કન્યાલુ જર્ણ અનેક કષ્ટતિ ક્ષાલરણો આપી, જિનવાણીને
 પોતાના આજમ જ્ઞાન વડે ખૂબજ રસિક બનાવી.

બીજો આભાર જર્ધ માગધીના આખ્યાપક મી અમૃતલાલ સવચ દ્વાર્ધ
 જાપાણીનો માનવો જોઈએ કે જેમણે પૂ. આખ્યાનકરની વાણીને
 અથાક પરિશ્રમે સ પાઠિત કરીને પુસ્તક રૂપે પ્રગટ કરવા યોગ્ય બનાવી.

ત્યાર માદ જોમની દેખરેખ, સલાહ, સૂચનો વગેરે પ્રથમ
 આદૃતિના પ્રકાશનમાં સહાયક બન્યા છે તે મી અમૃતલાલ પી. દોશી,
 મી સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ અને પ્રથમ આદૃતિના પ્રકાશક વર્ધ
 મ દુલાલ સદમીચંદ શાહનો મારે સહજ પૂર્વક આભાર માનવો જોઈએ,
 કે જોમના પરિશ્રમની ફલમૃતિ રૂપે ૮ આ (ખીજ) આદૃતિ પ્રગટ
 કરવા હું શાન્તિસાળી બન્યો છું.

આ ખીજ આદૃતિના પ્રેક્ષે બહુ જ કાળજીથી વાંચી આપનાર
 તથા જોન પત્રના તત્રી મી જીવણલાલ સમવીનો તથા પ્રથમ આદૃતિ

તપાસીને રહી ગયેલ ભૂલો સુધારીને, સલાહ સૂચન આપનાર દ સ.
ના વિદ્યમાન પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી બ્રાહ્મચર્ય મ સા ના સુશિષ્ય
આ ધ્ર શ્રી શાંતિલાલજી મહારાજ સાહેબનો આભાર માનુ છું

અ તમો આ પુસ્તક સારું, શુદ્ધ અને શીઘ્ર પ્રગટ કરવાના કાર્ય મા
પોતાના સમયનો અમૂલ્ય ભોગ આપનાર મુરખી શ્રી કસ્તુરચંદ
રાયચંદ શાહ (અમદાવાદ) અને મુદ્રક શ્રી પ્રવીણચંદ્ર જીવણલાલ
સઘવીનો આભાર માનુ છુ કે જેમણે આ પુસ્તક માટેના કાગળ,
પ્રીન્ટીંગ, બાઈન્ડીંગ વગેરે બધી જવાબદારીઓ ઉઠાવી લઈને,
મારૂં કાર્ય અતિ સરળ બનાવ્યુ છે

છેવટે આ પુસ્તકના વાચનથી લબ્ય જીવો બોધ પામી, સન્માર્ગ-
પ્રેરણા મેળવશે તો આ પ્રકાશન જનહિતાર્થે સફળ થયેલુ માનીશ.
કિ બહુના સુજ્ઞેષુ !

અઠાઈ ધર સ ૨૦૧૯
તા ૧૬-૮-૧૩
લીલા નિવાસ
૧૯૯ ગુજરાત સોસાયટી
શીવ (મુબઈ ૨૨)

જયંતીલાલ અમૃતલાલ શાહ
ના જયજિનેન્દ

અનુક્રમણિકા

૧ વ્યાખ્યાન નં ૧ થી ૫૫ અસાદ મુદિ ૭ થી બીજા

આવણુ વરિ ૧૧ સુધીનાં પૃ ૧ થી ૪૩૪

૨ ગણ વાતો સુવાક્યો પ ન ૪૩૫

૩ વચનામૃતો પ ન ૪૪

૪ પ્રભાવક શાસ્ત્ર-સાધીકર્યો (કુલ કલ્પન પરિચય) પ ન ૪૪૩

૫ વ્યાખ્યાનકાર વિશે-મહત્ત્વી કાર્યો પ ન ૪૫૩

વ્યાખ્યાન ૧૬

[રવિવાર, અષાઢ શુદ્ધ ૭]

આત્માને સ્વદેશી બનાવો

ભગવાન મહાવીરે સિદ્ધાત પર્યા ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાત

જે દિવસે પ્રભુવાણી જીવને સાલળવા મળે તે દિવસ, તે ઘડી, તે પળ ધન્ય છે એના શ્રવણથી જીવ કૃતકૃત્ય થાય છે તેવા જીવનું વર્ણન શાસ્ત્રકારોએ કરી બતાવ્યું છે હમેશા કોઈ પણ પ્રવચનની શરૂઆત મહાપુરુષોના સિદ્ધાતો લઈને કરાય છે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન થયા પછી તીર્થંકર ભગવાન ચતુર્વિધ સઘની સ્થાપના કરે છે તીર્થંકર ભગવાનનો ઉપદેશ ગૌતમ સ્વામી ઝીલે છે વાણી એ વખતે વીખરાયેલા પુખ્તો સરખી હોય છે માલણ જેમ વીખરાયેલા કૂલોને દોરામાં પરોવી હાર-ગજરા બનાવે છે તેમ શ્રીજિનમુખથી ઝરતા કૂલડાને એકસૂત્રે પરોવી,

શ્રીજિનમુખડા ફૂલથી ઝર્યા, એની ગૌતમે ગૂથી માળ રે,

વીરજીની વાણી લલી રે,

ગૂથ્ય દાદરાગ ને, ગૂથ્ય ઉપાગ જી, ગૂથ્યા મૂળસૂત્ર સાર રે,

જિનજીની વાણી લલી રે.

એ દ્વાદશાંગ સિદ્ધાન્ત-એ પ્રભુની વાણી જેણે હૃદયમાં ઉતારી, તે આત્માઓ પરમ પદને પામી ગયા. નદીસૂત્રની અંદર નાથ બોલ્યા છે ‘ અમારા દ્વાદશ સિદ્ધાન્ત ઉપર પ્રતીતિ આણી એ આત્માઓ એને શાયવી, હૃદય ગમ્ય કરી ગયા, તે આત્માઓ તરી ગયા અને જેણે પ્રતીતિ આણી નથી, શાયબ્યા નથી, તે જીવો સંસારરૂપી ચક્રની અંદર પરિભ્રમણ કરી રહ્યા છે સરતિ ઇતિ સંસાર જે હંમેશા સસ્તો રહે છે તે સંસાર દુ ખનો સમુદ્ર છે સંસારમાં સ્થિરતા નથી ધ્રુવતા નથી, નિરાકુળતા નથી શારીરિક અને માનસિક દુ ખથી એ તો બરેહો છે માટે ભગવાનના એ સિદ્ધાન્તો પર પ્રતીતિ લાવએ શાયવી, વિશ્વાસ લાવએ જેમ શરીરની રચનામાં અગ પણુ હોય છે અને ઉપાગ પણુ હોય છે, તેમ શાસ્ત્રનું છે ઉપાગ વિના અગ શોભે નહિ તમારા આખ, કાન, નાક અને મુખ ઘણા સુંદર હોય પણ હાથ ન હોય તો એ કદરૂપા લાગે હાથપગ એ ઉપાગ છે અગ વિના ઉપાગ ન હોય અને ઉપાગ વિના અગ ન હોય તેવી જ રીતે સૂચગડગ, આચારાગ એ અગ છે અને શાયપસેણી એ ઉપાગ છે એ સૂત્રની આજે શરૂઆત કરતા, ભગવાનની નિમળ વાણીનો ઉપદેશ કરવાની જે તક મળી છે તે અમારા સદ્બાઓની નિશાની છે શાસ્ત્રમાં પાંચ પ્રકારના મગળ બતાવ્યા છે તેમાં વીતરાગ ભગવાનની વાણીને પરમ મગળ ઉત્કૃષ્ઠ મગળ શાશ્વત મગળ તરીકે વણવી છે વાણી તો બહેરી, પણ વીતરાગ તુલ્ય કોઈ નહિ છદ્મ્ય જીવો બહો ને ગમે તેવા અર્થિસા, સત્ય આદિન્ય પ્રવચનો કરતા હોય, પણ તેમાં મૂલને અવકાશ છે છદ્મ્ય

જીવો ભલે ને ગમે તે દાવો કરતા હોય, પણ આખરે તો તેઓ પ્રમાદાદિ ગુણુસ્થાને વર્તનારાઓ છે, માટે ભૂલને પાત્ર પણ હોઈ શકે

આ રાયપસેણી સૂત્રમાં રાજા પરદેશીના અધિકારની વાત આવશે પણ પરમેષ્ટિને નમસ્કાર કરી, સૂત્રની શરૂઆત કરતા જેમણે ચાર ઘનઘાતી કર્મ ક્ષય કર્યા છે તેવા અહિંન્ત દેવોને નમસ્કાર કરુ છુ જેણે આઠ કર્મોનો ક્ષય કર્યો છે એવા સિદ્ધ ભગવતને નમસ્કાર કરુ છુ પણ આચાર પાળે અને પળાવે એવા છત્રીશ ગુણુના ધારક આચાર્ય ભગવાનને નમસ્કાર કરુ છુ દ્વાદશાગ સિદ્ધાતને ભણે અને ભણાવે એવા પચીશ ગુણુના ધારક ઉપાધ્યાયજી મહારાજને નમસ્કાર કરુ છુ લોકને વિષે જે સર્વ સાધુ-સાધવીઓ સત્તાવીશ ગુણુના ધરવાવાળા-વીતરાગની આજ્ઞામાં વર્તે છે તેમને અધ્યાને નમસ્કાર કરુ છુ

આજનો વિષય બહુ મહત્વનો છે કોઈ પણ નગરની અદર પ્રવેશ કરવો હોય તો હેતુ વગેરે ખ્યાલમા હોય તો જ પ્રવેશ થઈ શકે પ્રવેશ કરવાના મુખ્ય ચાર દરવાજા છે તે આ પ્રમાણે છે— (૧) દ્રવ્યાનુયોગ, (૨) ગણિતાનુયોગ, (૩) ચરણકરણાનુયોગ અને (૪) ધર્મકથાનુયોગ તેમા દ્રવ્યાનુયોગ એટલે જીવ, અજીવ, ચૈતન્ય, જડ આદિ દ્રવ્યોનુ સ્વરૂપ-નિરૂપણ અને વિવેક દ્રવ્યાનુયોગમા પ્રવેશ કરતાં આત્મા સ્થિર થતો ન હોય તો ગણિતાનુયોગને ગણુતાં શીખો દ્રવ્યાનુ-યોગ માટે આ ગણિતાનુયોગ પરમ ઉપકારક છે હવે ચરણ-

કરણાનુયોગ એટલે શુ તે વિચારીએ. જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થઈ
હોય ત્યાં સુધી આત્માને અપૂર્વ દર્શન થતું નથી પૂર્વે જે
વસ્તુ ઘીઠી નથી તે વસ્તુ અત્યારે મળી છે દેવની સ્થિતિમા
મયા ત્યાં દેટલી રિદ્ધિ—સિદ્ધિ એઈ. દેવીની એક ટીલડીમા
આખા જ બુદ્ધીપની રિદ્ધિ સમાઈ જતી દેખાય. તે શુ એઈને
બેસી રહ્યા છો ? એ બધી રિદ્ધિ કરતા ક્રિયાનુયોગનું જ્ઞાન
થયે બધું. જે બધી ચાસ્ત્ર પાળનાર મુનિની આગળ ચક્રવર્તીનો
વૈભવ વૃક્ષ છે તેનો પ્રભાવ સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનના દેવની
રિદ્ધિને પણ જોળાવી બધું. માટે તેના અર્થી બનો. પહેલે
પગથિયે પગ મૂક્યા વિના બીજે પગથીયે ન થાય. માટે
જ્યાં જ્યાં તમે જોઠો—જેસો. જ્યાં જ્યાં તમારા પનોત્તા પમલા
પડે ત્યાં ત્યાં નિશ્ચય પ્રવચન સત્ય છે એ ન અવાજ ઉઠવો.
એઈએ. રાજમહેલમા પ્રવેશ કરવામા એ કોઈ પ્રયોજન હોય
તો તે એ જ છે પુદ્ગલમા ન ગણ્યા હીરા માણેક, મોતી
વગેરે પણ પુદ્ગલ જ છે આ દષ્ટિએ તમારે જીવન ગાળવાનું
છે તમારા બગલા અને પત્નીના હવેરાતની અમને ઇર્ષ્યા કે
બગતરાનથી બગતરા હોય તો એક જ વાતની કે આમને આમને
જામા જ આ બધા સ્વ્યાપચ્યા ગહેરો તો તેમનું શુ થશે ?
સત્ય વસ્તુ ભૂલી ન જવાય તે માટે આ ચિનત્રારી છે જડ
સ્વભાવવાળા પુદ્ગલમા એ આત્મજ્ઞાન ગુમાવી બેસીએ તો
પછી આપણા જેવા મૂળ બીજા કોણ ? આ રાયપસેણી સૂત્રનો
પ્રસંગ થાલે ત્યાં સુધી ઉપધાન તપ કરવું એઈએ.

હવે મૂળ વિષયની શરૂઆત કરીએ જ્યારે જોશો
આરો વર્તતો હતો ત્યારે અમલક પા નામે એક નગરી હતી.

તેના આત્મ નામના ઉદ્યાનમાં ભગવાન મહાવીર પધાર્યા હતા. તે સમયે યથાર્થ નામગુણવાળા આ રાયપસેણી સૂત્રનું સ્વરૂપ બતાવ્યું આ સૂત્રમાં પરદેશી રાજની પ્રશ્નોત્તરી છે, જેના વડે આત્મા પોતાના નિર્માણ સ્વરૂપને પામે, તે જ્ઞાન સ્વાદ રૂપે અહીં સઘરાયેલું છે દ્રવ્ય નિદેષે રાજનું નામ પરદેશી હતું. પરદેશી એટલે સ્વભાવના ભાન વગરનો. હવે અનાદિ કાળથી આત્મા રાજ છે અને કર્મ એ સેવક છે. ભગવાન વીતરાગની વાણીમાં જે આનંદ આવે છે તે બીજાની વાણીમાં આવતો નથી. સૂર્યના પ્રકાશથી જેમ થાકેલી દુનિયાનું આલસ્ય દૂર થાય છે તેમ સૂર્ય સમાન વીતરાગની વાણી સાલજતાં આત્માની પ્રભાનું જોમ આવવું જોઈએ, પણ જીવને દરકાર જ કયા છે ? સવારના રોજ ઊઠીને ટાપટીપ કરે, આ પીએ, પેપર વાંચે, શરીરને સ્વચ્છ કરવા સ્નાન કરે, પણ જ્યાં સુધી જ્ઞાનગંગામાં સ્નાન કર્યું નથી, બ્રહ્મચર્યના પાલનથી પવિત્રતા મેળવી નથી ત્યાં સુધી કર્મથી મુક્તિ નથી આત્મા વર્તમાનમાં છે, ભૂતમાં હતો અને ભવિષ્યમાં હશે એ અખંડ, અલેદ છે એક શ્લોકમાં કહ્યું છે કે—

“નૈન છિન્દન્તિ શસ્ત્રાણિ, નૈનં દહતિ પાવક.”

આત્માને શસ્ત્રો છેતી શકતા નથી, અગ્નિ બાળી શકતો નથી, કારણ કે આત્માનો પ્રદેશ અખંડ છે અસંખ્યાત પ્રદેશોને જ આત્મા કહેવાય આત્મા ભાવ પ્રાણે મદાય જીવી રહ્યો છે અને દ્રવ્ય પ્રાણે પર્યાય અપેક્ષાએ મરી ગયો છે, માટે આત્માને અસંખ્યાત પ્રદેશવાળો કહ્યો છે આત્મા જોવા માટે પરદેશીએ કેટલો અધર્મ સેવ્યો છે તે વાત આગળ આવશે અનંત કાળનો પરદેશી આપણો આત્મા જો પોતાના સ્વરૂપને વિચારે, તો

કરણાનુયોગ એટલે શુ તે વિચારીએ. જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થઈ હોય ત્યાં સુધી આત્માને અપૂર્વ દર્શન થતું નથી. પૂર્વે જે વસ્તુ હિઠી નથી તે વસ્તુ અત્યાદિ મળી છે દેવની સ્થિતિમાં ગયા ત્યાં કૃત્તી શિદ્ધિ—સિદ્ધિ એઈ. દેવીની એક દીક્ષામાં આખા જ જુદીપની શિદ્ધિ સમાઈ જતી દેખાય તો શુ જોઈને બેસી રહ્યા છો? એ બધી શિદ્ધિ કરતા દ્રવ્યાનુયોગનું જ્ઞાન થઈ જાય. બે બે ચારિત્ર પાળનાર મુનિની આગળ ચક્રવર્તીનો વૈભવ તુચ્છ છે તેનો પ્રભાવ સર્વાધિસિદ્ધ વિમાનના દેવની શિદ્ધિને પણ ઝાળી જાય. માટે તેના અર્થો બનો. પહેલે પગથિયે પગ મૂક્યા વિના બીજે પગથીયે ન ચડાય. માટે જ્યાં જ્યાં તમે છોડો—બેસો, જ્યાં જ્યાં તમારા ઈનોતા પગલા પડે ત્યાં ત્યાં નિમગ્ન પ્રવચન સત્ય છે એ જ જવાજ ઉઠવો. એમણે રાજમહેલમાં પ્રવેશ કરવામાં એ કોઈ પ્રયોજન હોય તો તે એ જ છે પુદ્ગલમાં ન રાચો હીરા માણેક, માલી, વગેરે પણ પુદ્ગલ જ છે આ દષ્ટિએ તમારે જીવન ગાળવાનું છે તમારા બગલા અને પત્નીના ઝવેરાતની જામને ઇર્ષ્યા કે બળતરા નથી. બળતરા હોય તો એક જ વાતની કે આમ ને આમ બે આમાં જ આ બધા રચ્યાપચ્યા રહેશે તો તેમનું શુ થશે? સત્ય વસ્તુ ભૂલી ન જવાય તે માટે આ ધ્યેનગા? છે જ. સ્વભાવવાળા પુદ્ગલમાં એ આત્મજ્ઞાન ગુમાવી બેસીએ તો પછી આપણા જેવા મૂખ બીજા કોણ? આ રાયપસેણી સૂત્રનો પ્રસંગ થાશે ત્યાં સુધી ઉપધાન તપ કરવું એઈએ.

હવે મૂળ વિષયની શરૂઆત કરીએ. જ્યારે કોઈ આશિ વર્તતો હતો ત્યારે અમલક પા નામે એક નગરી હતી.

આમ નામના ઉદ્યાનમાં લગવાન મહાવીર પધાર્યા હતા.
 મયે યથાર્થ નામગુણવાળા આ રાયપસેણી સૂત્રનુ સ્વરૂપ
 થુ આ સૂત્રમાં પરદેશી રાજની પ્રશ્નોત્તરી છે, જેના વડે
 પોતાના નિર્માણ સ્વરૂપને પામે, તે જ્ઞાન સંવાદ રૂપે
 સઘરાયેલું છે દ્રવ્ય નિષ્કેપે રાજનુ નામ પરદેશી હતું.
 એટલે સ્વભાવના ભાન વગરનો. હવે અનાદિ કાળથી
 ગત છે અને કર્મ એ એવક છે. લગવાન વીતરાગની
 જે આનંદ આવે છે તે ખીજની વાણીમાં આવતો
 મર્યાના પ્રકાશથી જેમ થાકેલી હુનિયાનુ આલસ્ય દૂર
 જેમ સૂર્ય સમાન વીતરાગની વાણી સાંભળતા આત્માની
 જેમ આવવુ જોઈએ, પણ જીવને દરકાર ન કયા છે ?
 રાજ ભીડીને ટાપટીપ કરે, આ પીએ, પેપર વાચે,
 સ્વચ્છ કરવા સ્નાન કરે પણ જ્યાં સુધી જ્ઞાનગ ગામાં
 નથી, બ્રહ્મચર્યાના પાલનથી પવિત્રતા મેળવી નથી
 કર્મથી મુક્તિ નથી આત્મા વર્તમાનમાં છે, ભૂતમાં હતો
 ધ્યનાદિ એ અળ હ, અભેદ છે એક ? લોકના કહુ છે કે—
 નૈન દિન્દન્તિ શસ્ત્રાણિ, નૈન દદન્તિ પાવકઃ.”
 શસ્ત્રો છેતી શકતા નથી, અગ્નિ જાળી શકતા નથી. કાચુ કે
 પ્રદેશ અળ હ છે અનધ્યાન પ્રદેશને ન આત્મા કહેવાય.
 પ્રાણ પ્રાણે મદાય જીવી જ્યો છે અને દ્રવ્ય પ્રાણે
 પિપ્પાએ મરી જ્યો છે, માટે આત્માને અનધ્યાન
 હવો છે આત્મા જેવા માટે પરદેશીએ દેરલો
 હવો છે તે વાત આગળ આવશે અનન કાળનો
 અનન આપણે અનન જે પોતાના સ્વરૂપને વિચારે, નો

કરણાનુયોગ એટલે શુ તે વિચારીએ. જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થઈ હોય ત્યાં સુધી આત્માને અપૂર્વ દર્શન થતું નથી. પૂર્વે જે વસ્તુ ઘીઠી નથી તે વસ્તુ અત્યારે મળી છે દેવની સ્થિતિમાં ગયા ત્યાં ઠેકઠી રિદ્ધિ—ચિદ્ધિ બોધ. દેવીની એક ટીલડીમાં આખા જગુદીપની રિદ્ધિ સમાઈ જતી દેખાય તો શુ બોધને બેસી રહ્યા છો? એ બધી રિદ્ધિ કરતા વ્યાનુયોગનું નાનું જીવંત જીવ. જે જીવે સારિત્ર પાગનાર મુનિની આગળ ચક્રવર્તીનો વૈભવ દ્રશ્ય છે તેનો પ્રભાવ સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનના દેવની રિદ્ધિને પણ આગળી જાય. માટે તેના અર્થો બનો. પહેલે પત્રધિયે પત્ર મૂક્યા વિના બીજે પગથીયે ન ચાલે. માટે જ્યાં જ્યાં તમે જોઠો—જેસો, જ્યાં જ્યાં તમારા પનોતા પગલા પડે ત્યાં ત્યાં 'નિઝમ પ્રવચન સત્ય છે એ જ અવાજ ઉઠવો. બોધએ. રાજમહેલમાં પ્રવેશ કરવામાં બે કોઈ પ્રયોજન હોય તો તે એ જ છે પુદ્ગલમાં ન રહે. હીરા માણેક, મોતી વગેરે પણ પુદ્ગલ જ છે આ દષ્ટિએ તમારે જીવન ગાળવાનું છે તમારા બગલા અને પત્નીનાં અવેરાતની જમને ઇર્ષ્યા કે બગતરા નથી. બગતરા હોય તો એક જ વાતની કે આમને આમને આમ જ આ બધા રચ્યાપચ્યા રહેશે તો તેનું શુ થશે? સત્ય વસ્તુ મૂલી ન જવાય તે માટે આ ચિનગારી છે જડ સ્વભાવવાળા પુદ્ગલમાં બે આત્મજ્ઞાન ગુમાવી બેસીએ તો પછી આપણા જેવા મૂર્ખ બીજા કોણ? આ રાયપસેળી સૂત્રનો પ્રસંગ ચાલે ત્યાં સુધી ઉપધાન તપ કરવું બોધએ.

હવે મૂળ વિષયની શરૂઆત કરીએ ત્યારે શાંતિ આપે વર્તે તો હોતો ત્યારે અમલક પા નામે એક નમરી હતી

તેના આમ્ર નામના ઉદ્યાનમાં ભગવાન મહાવીર પધાર્યા હતા. તે સમયે યથાર્થ નામગુણવાળા આ રાયપસેણી સૂત્રનુ સ્વરૂપ બતાવ્યું આ સૂત્રમાં પરદેશી રાજની પ્રશ્નોત્તરી છે, જેના વડે આત્મા પોતાના નિર્માણ સ્વરૂપને પામે, તે જ્ઞાન સવાદ રૂપે અહીં સઘરાયેલું છે દ્રવ્ય નિષ્કેપે રાજનુ નામ પરદેશી હતું. પરદેશી એટલે સ્વભાવના ભાન વગરનો, હવે અનાદિ કાળથી આત્મા રાજ છે અને કર્મ એ સેવક છે, ભગવાન વીતરાગની વાણીમાં જે આનંદ આવે છે તે બીજાની વાણીમાં આવતો નથી. સૂર્યના પ્રકાશથી જેમ થાકેલી દુનિયાનું આલસ્ય દૂર થાય છે તેમ સૂર્ય સમાન વીતરાગની વાણી સાંભળતા આત્માની પ્રભાતુ જોમ આવવું જોઈએ, પણ જીવને દરકાર જ કયા છે ? સવારના રોજ ઊઠીને ટાપટીપ કરે, આ પીએ, પેપર વાંચે, શરીરને સ્વચ્છ કરવા સ્નાન કરે, પણ જ્યાં સુધી જ્ઞાનગંગામાં સ્નાન કર્યું નથી, બ્રહ્મચર્યના પાલનથી પવિત્રતા મેળવી નથી ત્યાં સુધી કર્મથી મુક્તિ નથી આત્મા વર્તમાનમાં છે, ભૂતમાં હતો અને ભવિષ્યમાં હશે એ અખંડ, અલેદ છે એક શ્લોકમાં કહ્યું છે કે—

“નૈન છિન્દન્તિ શસ્ત્રાણિ, નૈનં દહતિ પાવકઃ.”

આત્માને શસ્ત્રો છેદી શકતા નથી, અગ્નિ બાળી શકતો નથી, કારણ કે આત્માનો પ્રદેશ અખંડ છે અસંખ્યાત પ્રદેશોને જ આત્મા કહેવાય આત્મા ભાવ પ્રાણે સદાય જીવી રહ્યો છે અને દ્રવ્ય પ્રાણે પર્યાય અપેક્ષાએ મરી રહ્યો છે, માટે આત્માને અસંખ્યાત પ્રદેશવાળો કહ્યો છે આત્મા જોવા માટે પરદેશીએ કેટલો અધર્મ સેવ્યો છે તે વાત આગળ આવશે અનંત કાળનો પરદેશી આપણો આત્મા જો પોતાના સ્વરૂપને વિચારે, તો

પરદેશી મટી સ્વદેશી થાય. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ અને ત્રણ પ્રકારના મોહનીય જ્યાં સુધી આપણા ઉપર શ્વાભીપક્ષ કરે છે, ત્યાં સુધી આપણા હવે પરદેશી જ છે હજીકર્મી આત્મા હોય તેને જ વીરવાળીનું શ્રવણ કરતા આદુલાક ઉપજે, માટે ધ્યાનપૂર્વક શ્રવણ કરજો જો શરૂઆતમાં જ ભૂલ કરશે તો કોકડું ગુન્નવાશે. એવું જોઈ મોજા ચૂંચતી વખતે જો ટાકા જણવાના ભૂલ થઈ જાય તો જેમ ઉઠેલવું મુશ્કેલ બને છે, તેમ આપણે જો આ સૂત્રની શરૂઆતને ભૂલી જશું તો આપણું પક્ષ કોકડું વળી જશે, આપણો આત્મા પરદેશી છે, એને સ્વદેશી બનાવવા માટે જ માનવજીવન મળ્યું છે તો ચાલો, આપણે આત્માને સ્વદેશી બનાવીએ.

વ્યાખ્યાન ૨જી

૬

[સિમવાર અષાઢ શુક્ર ૮]

સુધર્મા સ્વામી પોતાના બહાલા શિષ્ય જ બુદ્ધને પરમ તારકની અપૂર્વ વાળીનો પરિચય કરાવી શકે છે

હે જ બુ, બીજા ઉપાગજીનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે એમાં ભગવાનની હિતકારી, મોખામૂલી વાળી છે છતાં હવે સ્વમત ભૂલી પરમતમા પડી ગયા છે 'સ્વસમય જોટલે પોતાનો મત, જૈનદશ નનો મત. 'પરસમય જોટલે જૈન સિવાયના અન્ય દશ નના મતો—જેવા કે સાખ્ય આજીવક વગેરે હે હવે ! તમે પોતાના મતને પહેલાં જાણતા થાઓ પછી બીજાના મતને જાણીને સ્વમતનું જ્ઞાન

નહિ હોય તો પરમતથી છેતરાઈ જશે. માટે સ્વનુ જ્ઞાન મેળવો. આ એક અર્થ થયો. હવે બીજો અર્થ જોઈએ 'સ્વ' એટલે આત્મા એને તમે જાણો. 'પર' એટલે આત્માથી જુદા પુદ્ગલ-સ્વરૂપને, કર્મને જાણો. આ બંને મતનુ જેને જ્ઞાન થાય છે, તે સ્વમત, પરમત અને ઉભય મતનો જ્ઞાતા કહેવાય વ્યવહાર-સમક્રીતના સહસ્રં બોલ છે તેમાં ત્રીજો બોલ આવ્યો છે. તેના લિંગ પણ ત્રણ છે અને મત પણ ત્રણ છે. સ્વમતને જાણનારે પરમતને પણ જાણવો જોઈએ જ્યાં સુધી સ્વમતનુ જ્ઞાન થાય નહિ, ત્યાં સુધી પરપાખડ જાણવું નહિ જ્યાં સુધી સ્વપાખો મજબૂત થાય નહિ, ત્યાં સુધી પરનો પરિચય કરવો નહિ અને કરશે તો ઠગાઈ જશે. દષ્ટાંત તરીકે કોઈ પક્ષીએ માખો બાધ્યો છે તેમા ઇંડા મૂક્યા છે ઇંડામાંથી પક્ષી થયું છે, પણ હજી ઊડી શકતું નથી, પણ તે બીજા પક્ષીઓને ઊડતા જોઈને નકલ કરવા જાય છે, ત્યારે બીજા પક્ષીઓ તેને મારી નાખે છે આમ કેમ થાય છે ? કારણ તેની પોતાની પાખો મજબૂત ન હતી તેથી માટે, હે સુમુક્ષુઓ ! જ્યાં સુધી તમારી પાખો જૈન દર્શનમા મજબૂત બની નથી, ત્યાં સુધી તમે જો બીજાના પુસ્તકો વાંચશો તો તમે અતોબ્રહ્મ તતોબ્રહ્મ થશો. સૂયગડાગ સૂત્ર બંનેનું જ્ઞાન કરાવે છે.

ત્રણસો ત્રેસં પાખડીના મત બતાવ્યા તેમા ક્રિયાવાદી, અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી એમણે એકાંત પ્રરૂપણ કરી છે ક્રિયાવાદીના એક સો એશી લેદ છે, અક્રિયાવાદીના

ચોર્વાશી, અજ્ઞાનવાદીના સડસઠ અને વિનયવાદીના બત્રીસ
 લેઈ બતાવ્યા છે પરદેશી રાજ્ય અક્રિયાવાદી હતો તે એમ
 માનતો હતો, કે આ જગતમા પાપ, પુણ્ય, આસવ બધ
 વગેરે કંઈ નથી માટે કોઈ પણ ક્રિયા કરવાની જરૂર નથી.
 તે નાસ્તિકનો પણ નાસ્તિક હતો. હવાનો તો તેનામા છટોયે
 ન હતો. રત્નાકર પચીસીના એક શ્લોકમા કહ્યું છે કે—

(હરિમીત)

આ ભવ નથી પર ભવ નથી, વળી પુણ્ય-પાપ કશું નથી.
 મિથ્યાત્વની કડુ વાણી મેં ધરી કાન પીધી સ્વાધી.
 રવિ સમ હતા યાને કરી પ્રભુ આપમી તો પણ ખરે !
 દીવો કંઈ રૂવે પડ્યો, બિચ્છર છે મુજને ખરે !

ભાઈઓ ! જે અધ છે દેખતો નથી તે ભે દૂવામા રહે
 તો તેને કંઈ દોષ દેવાય ? પણ જેની આખો વીક્ષુ છે,
 જે બધુય સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકે છે તે ભે દૂવામા પડે તો
 તેને દોષ દેવાય કે નહિ ? અધના હાથમા દીવો હોય તોય
 તેને શું કામમા આવવાનો ? એની આખે તો પડળ વળી
 ગયા છે એ ક્યાંથી દેખવાનો હતો ? તેમ જ, જેની આખે
 મિથ્યાત્વના પા વળી જયા છે, એના હાથમા સમઘીવ
 જેવો પ્રદીપ આપો તો એ તે હાથમા લેવાનો નહિ. આ
 પરદેશી રાજાને પણ મિથ્યાત્વના પડળ વળી ગયા છે એટલે
 એ સત્ય માગને જોઈ શકતો નથી. ક્રિયાવાદી એમ કહે છે
 કે ક્રિયા કરો ક્રિયા કરો બીજું કશું કરવાની જરૂર નથી.
 અક્રિયાવાદી કહે છે કે પુણ્ય, પાપ વગેરે કશું એ નથી
 શા માટે આપણે પ્રજ્ઞાચર્ચ સદાચાર વગેરે પાળીને મરી

જવુ ? બધુઓ ! પ્રભુદેવ શુ ખતાવે છે તે વિચારો. પુણ્ય પાપ વગેરે છે, માટે આપણે બ્રહ્મચર્ય, સદાચાર વગેરેનું પાલન કરવુ જોઈએ શરીરની કાન્તિ વધારવી હોય, શરીરને અળવાન બનાવવું હોય તો બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરો નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્ય સિવાય સુદર બની શકાય તેમ નથી. માટે સર્વ પ્રકારના વિષયોનો ત્યાગ કરો વર્તમાનને સુધારીને પરલવ સુધારો આ બધુ અક્રિયાવાદી સ્વીકારતો નથી જે જે મતો નીકળ્યા છે, તે તે ભગવાન ઋષભદેવના વારામાથી નીકળ્યા છે

નાસ્તિક એવા પરદેશી રાજાની વાત ચાલે છે તે કાળે અમલક પા નામની નગરી હતી શાસ્ત્રકારો આ નગરીનુ વર્ણન શા માટે કરે છે તે જાણો છો ? તમને શકા થશે, કે નગરીનુ વર્ણન કરવાની વળી શી જરૂર હતી ? જરૂર છે શાસ્ત્રકારોની વાણી અર્થયુક્ત હોય શાસ્ત્રકારો તુચ્છ વસ્તુઓનુ વર્ણન ન કરે આ નગરીમા મહાન ધુરધર તીર્થ કર ભગવાન પધારવાના છે અને નગરી કેવી ભાગ્યશાળી કે ભગવાન મહાવીર ત્યા પધાર્યા એ નગરી સત્તાવીશ પ્રકારના ‘વવા’થી શોભે છે એ સત્તાવીશ ‘વવા’ વિષે આ પ્રમાણે સ્લોકો છે

વાપી વપ્ર વિહાર વર્ણ વનિતા વાગ્મી વનં વાટિકા ।

વૈદ્યો વ્રાહ્મણ વારિ વાદી વિવુધો વૈશ્યા વણિક વાહિની ॥

વિદ્યા વીર વિવેક વિત્ત વિનયો વાત્વંયમા વલ્લિકા ।

વસ્ત્ર ધારણ વાજિ વૈશરવરં રાજ્ય વૈઃ શોભતે ॥

જે નગરીમા વાવ હોય તે નગરી શોભે, જે નગરીની આસપાસ ટેકરીઓ હોય અને વિહારો હોય તે નગરી શોભે,

જે નગરીમા અદાર પ્રકારના વસ્તુ હોય, શીઓ હોય, સૂવચન બોલનારા પુરુષો હોય, કૃષ્ણ હોય, વૈદ્યો હોય વારિ હોય, પડિતો હોય, વેશ્યાઓ હોય, વાણીયાઓ હોય, પાલખીઓ હોય, વિદ્વાનો ને વીરો હોય વિવેકી ને વિનયી પુરુષો હોય, વિત્તવાળા જનો હોય, સાધુઓ હોય વેદો હોય, વસ્ત્રો હોય હાથી, ઘોડાઓ હોય—તે નગર સત્તાવીશ પ્રકારના 'વવા થી શોભે છે એમ કહેવાય. આ દ્રવ્ય નગરીની માત ઘઈ ભગવાન કહે છે કે આ તો રૂઝ પદાર્થ છે ઉપાદેય નથી. રૂઝ એટલે જાણવા જેવું તમને પણ તમે જે નગરીમાં રહો છો તેનું જ્ઞાન હોયુ જોઈએ, કારણ નગરીમાં એક વાર નહિ પણ અનેક વાર ઉત્પન્ન થયા છીએ અને અનંત કાળથી તેની સાથે સગપણ સાધેલું છે એ ભાવના પાછી ખેંચવા માટે જગોળ અને ભૂગોળ તમને બતાવીએ છીએ કારણ, અત્રતની ક્રિયા તો ચાલી જ આવે છે હવે હેય, રૂઝ અને ઉપાદેય શું છે તે જોઈએ હેય એટલે ત્યજવા યોગ્ય, રૂઝ એટલે જાણવા યોગ્ય અને ઉપાદેય એટલે આચરવા યોગ્ય. બીજી રીતે જોઈએ તો ત્રણ નિયતિ છે—ઉત્પન્ન થવું, નાશ પામવું અને નિયત રૂપે કામન રહેવું આમા ઉત્પત્તિ અને નાશ પર્યાયથી થાય છે પણ મુવ વસ્તુ કામન રહે છે

શાસ્ત્રકારો કહે છે કે જેમ દ્રવ્ય નગરી સત્તાવીશ વવા થી શોભે છે તેમ જાવ નગરી એટલે કે તમારા આત્મા માત પ્રકારના વવા થી શોભે છે જ્યાં સુધી જાવ નગરીની શોભા ન વધે ત્યાં સુધી આપણો માનવ અવતાર શોભે નહિ. આ

સાત 'વવા' કયા'કયા તે જોઈએ પહેલો વ તે વિનય વિનય વિના તો આત્માની શોભા વધે નહિ બીજો વ તે વિદ્યા. વિદ્યા ગમે તેટલી ભણે પણ જો ત્રીજો વ એટલે કે વિવેક ન હોય તો બધું જ્ઞાન વ્યર્થ માટે જ, ભગવાન કહે છે કે જો જ્ઞાન ન હોય તો હિતાહિતનો વિવેક ન થાય મામૂલીમા મામૂલી વિદ્યાની પ્રાપ્તિ માટે પણ વિનયની જરૂર છે આ વાત સમજાવવા મહારાજ શ્રેણિકતુ દ્વારા આપવામાં આવ્યું છે શ્રેણિકના બગીચામાં એક આખાનું ઝાડ હતું બધા આખા જ્યારે ઋતુમાં ફળે, ત્યારે આ આખો કમોસમે ફળતો આ બગીચાનો રખેવાળ એક ચાડાલ હતો. તેની સ્ત્રીને કેરી ખાવાનો દોહડ ઉત્પન્ન થાય છે અકાળે કેરી કયાથી મળે એ ચિંતાથી સ્ત્રી દુર્બલ બને છે કહ્યું છે કે—

ચિંતાથી ચતુર્ધ ધટે, ધટે રૂપ ને વાન,

ચિતા બડી અભાગણી, ચિતા ચિતા સમાન

કવિ કહે છે તેમ જોના શરીરમાં ચિતાનો પ્રવેશ થાય છે તેનું શરીર વિના અગ્નિએ બળી જાય છે ગમે તેવું રૂપ હોય, ડહાપણ હોય, તે પણ ચિતાથી નાશ પામે છે ચિતાને ચિતા સાથે સરખાવી છે તે બરાબર જ છે બન્ને શરીરને બાળીને રાખ કરી નાખે છે આ બાઈ પણ ચિતાથી બળી રહી છે તેની આવી દશા જોઈ પેલો ચાડાલ તેને પૂછે છે—“તુ આમ સુકાતી કેમ જાય છે?” બધુઓ ! પત્ની દુર્બલ બને કે સુકાઈ જાય તો તમને ચિતા થાય છે, પણ સિદ્ધ જેવો આ આત્મા કર્મને સગે દુર્બલ બની ગયો છે તેની ચિતા કોઈ દિવસ થઈ છે ખરી ? કોઈ કહેશે, કે સ્ત્રી ન હોય તો રાધે કોણ ? સ્ત્રીની જેટલી કિંમત આકો છો તેટલી આત્માની આક્રી છે ખરી ? હવે પેલી બાઈ

જવાબમાં કહે છે, “નાથ, મને કેરી ખાવાની ઇચ્છા થઈ છે; પણ આ કમલુમાં એ ક્યાથી મળે ?” આ વાત કહે છે, “અરે ! એમાં ગભરાય છે શાની ? રાજના બગીચામાં કમોસમ પલુ કેરી પાકે છે માટે ચિંતા ન કર. હું તને ત્યાંથી કેરી લાવી આપીશ.” સ્ત્રી ઉત્સાહમાં આવી જઈ કહે છે “જલદી લાવજો હો ! બેબે, વાર લગાડતા ! ચાડાલ કેરી લેવા તો બધ છે પણ વૃક્ષ બહુ ઊંચુ છે પહોંચવું કેવી રીતે ? પણ એ મંત્રને બાણુતો હતો. મંત્ર બોલી કેરીને વૃક્ષ પરથી ઉતારી પત્નીને આપી આમ હરજોજ કરવા લાગ્યો. કેરી મળવાથી બાઈ હરખાઈ ગઈ રાજને કેરી ચોરામની ખબર નથી પડી ત્યાં સુધી તો બધું ઠીક છે પણ બ્યારે તેને ખબર પડ્યો ત્યારે ચાડાલના શુ હાલ થયે ? બધુઓ ! તમારી પણ સહગુણુરૂપી કેરીઓ ચોરાઈ રહી છે માટે સાવધ બનો હવે એક દિવસ રાજ ફરતો ફરતો બગીચામાં પેલા વૃક્ષ આગળ આવી બે થો આબાને કેરી વગરને બેતા પૂવાપૂવા થઈ થો મનમાં વિચાર કરે છે કે કેરીનો ચોરનાર કોણુ હશે ? એટલામાં અભયકુમાર પિતાને વહન કરવા આવે છે પણ પિતા કઈ બોલતા નથી કુમાર પૂછે છે આજે ઉઠાસ કેમ છે ? ગભા કહે છે “અભય ! રખેવાળ છતા બાગમાંથી કેરીઓ ચોરાઈ રહી છે ચોરને શોધી કાઢો.” અભયકુમારે રખેવાળને પૂછ્યું કે રક્ષણ કરવા છતાં કેરીઓનું ભક્ષણ કોણુ કરી રહ્યું છે ? પણ રખેવાળ શુ જવાબ આપે ? તેનો અભય બેઠું કુમારે અનુમાન કર્યું કે આ જ ચોર હોવો. બેઠુંએ તેને પકડીને તે રાજ પાસે લઈ ગયો રાજએ પૂછ્યું ‘ બોલ કેરી કેમ ચોરી ? સાચુ કહેજો નહિ તો મારી નાખીશ

રખેવાળે બધી વાત વિગતે કહી રાજાને મત્ર શીખવાનો મોહ લાગ્યો સિંહાસન પર બેઠા બેઠા રાજા શ્રેણિક મત્ર શીખે છે, પચીસ વાર મત્ર બોલાવ્યો પણ રાજાને આવડે જ નહિ, ત્યારે રાજાએ અભયકુમારને કહ્યું “અભય, મત્ર ગોખી ગોખીને મરી ગયો પણ આવડતો જ નથી” ત્યારે અભયે કહ્યું, “પિતાજી, વિનય વિના વિદ્યા ન વરે તમારે ચાડાલ પાસેથી મત્ર લેવો છે, માટે પહેલા એનો સત્કાર કરો” રાજા સિંહાસન પરથી ઉતરી હેઠા બેઠા અને ચાડાલને ઉપર બેસાડ્યો બસ તરત જ રાજાને મત્ર આવડી ગયો કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે, કે વિનય વિના જ્ઞાન પ્રાપ્ત ન થાય, માટે જેને મોક્ષનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું છે તેણે તો અરિહત, સિદ્ધ આચાર્ય, સાધુ-સાધ્વી વગેરેનું બહુમાન કરવું બેઠાએ આ જગતમા મોટામા મોટું વશીકરણ બે કોઈ હોય તો તે વિનય છે માટે બે તમારે આત્મનગરીની શોભા વધારવી હોય તો વિનયવાન બનો ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું પહેલું અધ્યયન વિનયથી જ ભરેલું છે માટે પ્રત્યેક પ્રત્યે વિનયી બનો વિનયવાન શિષ્ય હોય તો ગુરૂને પ્રેમના કુવારા છૂટે પરણનાર સ્ત્રી પુરૂષ જેમ અગ્નિની સાક્ષીએ ફેરા ફેરે છે તેમ સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરનારને ગુરુ પ્રત્યેનો વિનય રૂપી અગ્નિ પહેલા બેઠાશે ગમે તેટલું ભણવા છતાં બે વિનય ન હોય તો ભણેલું બધું પાણીમા વિનય પછી બીજા ‘વવો’ વિદ્યા છે વિનય વિના વિદ્યા ન શોભે. વિદ્યા પણ વિવેક વિના ન શોભે અને વિવેક વિચાર વિના ન શોભે વિચાર પછી આવે છે વાણી વાણી એવી હોય કે જે વગર વિચાર્યે ન નીકળે કર્મને તોડવાના રસ્તા ચાર પ્રકારની

જાવામાંથી નીકળે છે તેમા જો જાવાનો ઉપયોગ કરવો
વાણી સત્ય હોય છતાં પણ જો બીજાને નુકસાન કરે તેવી હોય
તો તેને હિ સામય જાણવી. જેવું જોસો તેવું પાળે. જો પાળવાની
શક્તિ હોય નહિં તો જોસતા નહિ. વચનની ઘણી જ કિંમત છે
માટે વચનની કિંમત રાખતા રીજો. જેને વચન ઉપર વિશ્વાસ
છે તે જ છેલ્લા 'વવા' વિજયને વરી શકે છે. જે વિજયને
વરે તે જ જગવાન બની શકે છે. જો આત્માને જગવાન બના
વવો હોય તો વિજયને વરે. આ અમલક પા નમરી સત્તાવીશ
'વવા થી શોભે છે

વ્યાખ્યાન ૩ જી

[મંગલાર, અષાઢ શુદ્ધ ૬]

હરેક મુમુક્ષુએ સૂત્ર સાંભળતા પોતાની ભૂલોને સુધારવી
જેઈએ, જે ભૂલને સુધારે છે તે જ પોતાની વૃત્તિને સ્થિર કરી
શકે છે. અનંત કાળથી 'હેલ તે હું જ છું' એવા દેહાધ્યાસથી
અન્ન ઘર્ષને આપણે દેહને સુખી કરવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યા
છીએ. એમાં ને એમાં જ આધુન્ય પૂરૂં થઈ જાય છે. દેહ અને
આત્મા ભુલ્યા છે. જો વાત સમજાય એટલે જીવન પલંગાઈ જાય
'જેના મૂળ કાવ્યા તેના કાળ-પાદ ૧ કાચા'—એ ન્યાયે 'જેની
મદ્દા કાચી તેની ધમ કરણી પણ કાચી. અત્યાર સુધી મદ્દા
વિના જ કરણી કરી છે એટલે તો અત્યાર જોસો છે. પક્ષીને
જીલવા માટે ઠંડણ જમીન વધારે અનુકૂળ આવે છે, પોચી
જમીન પરથી તે ચહેલાઈથી જીડી ચકતુ નથી. તેમ જ, હે

આત્માઓ, જે તમારે ઊંચે જવું હોય તો તમારી શ્રદ્ધાને મજબૂત બનાવજો પ્રભુજી મનને સુદર બનાવવા માટે સૂચ-ગડાગ સૂત્રના પહેલા જ અધ્યયનની પહેલી ગાથામાં કહે છે કે—

વુજ્ઞિત્તિ તિઉદ્દિજ્જા વન્ધણં પરિજાણિયા ।

કિમાહ વન્ધણં વીરો કિંવા જાણ તિઉદ્દર્ઠ ॥

શિષ્ય પ્રશ્ન પૂછે છે, “હે ગુરુદેવ ! જાણવું શું અને તોડવું શું ?” ગુરુદેવ દષ્ટાંત આપી શિષ્યને સમજાવે છે પાજરામાં પુરાયેલા પક્ષીમાં ઊડવાની શક્તિ નથી એમ તો કોઈ ન જ કહે, તેવી જ રીતે, આત્માનો સ્વભાવ ઊર્ધ્વ ગતિનો છે, આત્માનો સ્વભાવ અગુરુલઘુ છે તો પછી તમે ગુરુ લઘુ થઈને કેમ બેઠા છો ? કર્મના આશ્રયે આત્મા ગુરુલઘુ થઈ ગયો છે, પણ વાસ્તવમાં તો અગુરુલઘુ જ છે બધક જ છે ભગવતી સૂત્રમાં ગૌતમ ગણધરજી શ્રીહજીરને પ્રશ્ન કરે છે, “નાથ ! બધન કેટલા પ્રકારના છે ?” ભગવાન કહે છે, “બધન બે પ્રકારના છે રાગ અને દ્વેષ, એ બે બધન છે જે બધનના સ્વરૂપને જાણે તે જ બધનને તોડી શકે” સર્વ પ્રથમ તો નિશ્ચય કરવો પડશે, કે આ આત્મા અબધક છે, પણ કર્મના પાશથી બધાયેલો છે આવું જાણે તે જ છૂટવાનો ઉપાય કરે પણ જે પોતાને બધાયેલો જ ન માનતો હોય તે વળી છૂટવાનો ઉપાય કોઈ દહાડો કરવાનો હતો ખરો ? માટે પોતાના સ્વરૂપને ઓળખતા શીખો એટલું થયું એટલે મોક્ષ જૈન શાસનમાં આ શૂર ભરેલું છે જાણું અને કર્મના પાશને તોડો.

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના પામ્યો દુઃખ અનત,
સંમજાવ્યું તે પદ નમુ, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવત

જેને આ સ્વરૂપ સમજાવ્યું નથી તે અનત દુ ખને પામે છે જેણે આ સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે તેને-શ્રી સદ્ગુરુને હું નમસ્કાર કરું હું બૂખ લાગી હોય ત્યારે જ જમવામા આનંદ આવે છે બૂખ વિના ગમે તેટલા મિષ્ટાન્ન ખાઈએ, પણ મીઠા ન લાગે, માટે બૂખ કેળવો રુચિને જગાડો મિશ્ચાત્વ અમૃત, પ્રમાદ ક્ષામ, અશુભ યોગ વગેરેથી જે બરેલા હશે તે જ આ સ્વાદ દેવામા નિષ્કુળ જશે, માટે સમજો આ બંધનો તોડવાનો ઉપાય આપણે કરવો પડશે કેન્દ્રદાય જીવે જગજ્ઞસ્ત ઉપાય કરીને નવ શ્રેયેષ્ઠકર્મા ૩૧ સાગરના આમુખ્યે ઉત્પન્ન થાય છે એક વાર નહિ પણ અનત વાર જઈ આવ્યા છે ત્યાં કોણ જાય? જૈનના સાધુ આરાધક સાધુ કયા સુખી જાય? પહેલાં દેવલોકે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન સુખી જાય વિરાધક સાધુ ને જાવનપતિ ઉત્કૃષ્ટ પહેલાં દેવલોક સુખી જાય નવ શ્રેયેષ્ઠકર્મા જનારની કરણી ઉત્કૃષ્ટ હોય છે ચારિત્ર લઈને છ છ માસ સુખી ઉપવાસ કરે ઉપવાસ કરીને શરીરને કૃશ કરી નાખે કોઈ દેખી પુરુષ તેના શરીરની ચામડી ઉતારીને ક્ષાર છાંટે તો યે કઈ થાય નહિ આકરા તરથી કષાયોને ઉપશાત કરે છતાં ઉપશમ જાવન હોય કારણ કે ઉપશમ જાવતો સમજીતના ઘરનો છે કષાયને ઉપશાત કરીને ઘણા આત્માઓ જઈ આવ્યા અભવી આત્માઓ પણ જઈ આવ્યા, પણ જિજ્ઞેષુ કરી શકે નહિ સમજીતની પ્રાપ્તિ વિના આ આત્માઓને સસારની અદર પરિબ્રમણ કરવાનું રહે છે સમ્યક્ત્વ વિના કરણી મોક્ષને લાયક બનતી નથી પણ મોક્ષની લાયકાત મેળવવા માટે દ્રવ્ય કરણીનો વિચાર કરશો

નહિ, કારણ કે સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરવા પહેલાં અનાદિ અનંત કાળથી રખડતો આત્મા અતે યથાપ્રવૃત્તિ સુધી તો આવે છે. દ્રવ્યકરણીયી તે કર્મના બોળને કાપે છે જે જીવો ઘણા કાદવ ઊલેચે છે તે જીવો મિથ્યાત્વ ભાવમાં કાઢે છે જ્યાં સુધી આત્મા પાપ-પુણ્યના સ્વરૂપને નહિ સમજે ત્યાં સુધી તે હીરા મેળવી નહિ શકે ધારા કે એક હીરા સો મણ કાદવ નીચે દટાઈને પડ્યો છે, તમે કાદવ પાસે જાવ છો અને કહો છો, “હીરા, નીકળ, બહાર નીકળ” શું બોલ્યે હીરા નીકળે ખરો? એને બહાર કાઢવો હોય તો હાથમા પાવડો લેવો પડે અને ઊલેચવાનું શરૂ કરવું પડે પણ જો કોઈ ઊલેચના ઊલેચતાં થાકી જાય તો તેને હીરા ન મળે આ તો દ્રવ્યની વાત થઈ આ જ દૃષ્ટાંત ભાવને પણ લાગુ પડે છે આપણો આત્મા હીરા કરતા અનેક ગણો કિંમતી છે. એ કર્મના કાદવમાં એવો દટાઈ ગયો છે કે તે પોતાના સ્વરૂપને પ્રકાશી શકતો નથી એને બહાર કાઢવો હોય તો સયમ અને તપ રૂપી પાવડો હાથમા લેવો પડશે, ઊલેચવાનું શરૂ કરવું પડશે પણ ઊલેચતા ઊલેચતાં ભૂતકાળમા કેટલીયે વાર થાક લાગ્યો છે. આ વખતે પણ જો થાકી જવાશે તો રત્ન હાથમા નહિ આવે, માટે થાકવાનું નથી ઊલેચતાં રત્ન તો દેખાયું, પણ ઉપર કાદવના થર બાઝી ગયા છે પુરુષાર્થના બળે એ થરને ઊઘેડવાના છે પુરુષાર્થનો વિદ્યુત્પ્રવાહ મળી જાય તો અધિભેદ થઈ જાય આ તો જૈન શાસનનું મોઘામા મોઘું અવેરાત છે. તામલી તાપસનું દૃષ્ટાંત ભગવતી સૂત્રમા આનું વિધાન બતાવે છે. તામલી, તાપસની પદવી પ્રાપ્ત કર્યા પહેલાં, કોણ હોતો તે જોઈએ.

એ પણ તેમના જેવો જ મનુષ્ય હતો, પણ પૂર્વ પુરુષના ઉદયે ધન સપત્તિની તેને જોટ ન હતી, તેણે વિચાર કર્યો કે પૂર્વે બાંધેલું પુરુષ ખૂટી જાય, માટે કંઈક કરૂં તો પામુ ” અરે, તમને કોઈ દિવસ વિચાર આવે ખરો કે આ સાહેબી તો પૂર્વના પુરુષથી મળી, પણ એને ખલાસ થતા વાર નહિ હાથે । પુરુષ ખૂટતાં પાછા બિખારીના બિખારી જ રહેવાના તમને તો જ્ઞેમ છે કે મનુષ્ય તે સોજવી હાથે, પછી જે થવાનું હશે તે થશે પણ બધા તમારા વિચારના નથી હોતા. કેટલાક એવા પણ છે, જે ભાવિનો વિચાર કરે છે રાતના સૂતા સૂતા પણ જાગે છે તમે પણ જાગતા હોયો અને ત્રણ મનોરથોના વિચાર કરતા હોયો તમારા ત્રણ મનોરથો કોણે ધન, કુટુંબ અને પરિવાર પણ આ તામસી તાપસે શું વિચાર કર્યો તે બધો છો ? તે વિચારે છે, કે “ ક્યારે સવાર પડે અને દીકરાને બાર સોપી તાપસની પરિવ્રજ્યા અગીકર કરૂં ! ” સવાર થયું દીકરાને બાર સોપી તાપસની પરિવ્રજ્યા અગીકાર કરી. એટલું જ નહિ પણ તપસ્યા એવી કે ૬૦ હજાર વર્ષ છઠ્ઠ છઠના પારણાકર્મા પારણે એકવીસ વાર શ્રાદ્ધા ધાઈને વાપરતા છતાં પણ પ્રભુ તેને અકામ નિર્જરા માય છે જ્ઞેમ કહે છે આત્મા સમયે સમયે સાત—આઠ કર્મ બાંધી રહ્યો છે પણ એ કર્મને છોડે નહિ તો તેના હજના હજ થઈ જાય પણ કર્મ પ્રવાહ રૂપે જાય છે જેમ પર્વત પરથી પડતો પાણીનો પ્રવાહ એક જ રૂપે ચાલુ રહે છે, તેમ કર્મની ધારા ચાલુ જ રહે છે આત્મા અકામ નિર્જરાએ જૂના કર્મને કાઢે છે અને આશ્રવદ્વારા આ કર્મનો પ્રવાહ આત્મા

જ કરે છે તો આ રીતે કર્મ કાઢે છે અને ગ્રહે છે આત્મારૂપી સરોવરમાં જઘન્ય પ્રકારે અને ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારે એવા કર્મ-પ્રવાહ આવ્યા જ કરે છે તેને સંયમથી બંધ કરી શકાય સંયમથી આવતા કર્મ બંધ થાય અને તપ વડે જૂના કર્મને ખપાવી દેવાય. કર્મ ખપાવવા માટે એટલું લક્ષમાં રાખવું પડશે, કે “હું માનવલવના મોભારે આંચો છું, તો જલદી ઉડી જાઉં” બીડવા માટે રાણી કમળાવતી ઇંદુકાર રાજાને કહે છે:

મરિહિસિ રાયં જયા તયા ત્રા મળોરમે કામગુણે પહાય ।
પક્કો હુ ધમ્મો નરદેવ તાણં ન વિજ્ઞઈ અન્નમિદ્દેહ કિંચિ ॥

“હે રાજા, જ્યારે તારૂં મરણ પાસે આવશે ત્યારે, જે કામભોગને તે મનોરમ માન્યા છે તેનો ત્યાગ કરવો પડશે” જે તમારી કમળાવતી આ સમજાવે તો આ ચાતુર્માસમાં પણ માડવડા રોપી દઈએ “હે નાથ, તમારો ધર્મ જ ફક્ત ત્રાણ છે, શરણ છે, બીજું કંઈ નહિ” જે વખતે આ સત્ય સમજાશે તે વખતે તમારી રોનક બદલાઈ જશે ધર્મ સિવાય બીજું કંઈ તમને છોડાવે તેમ નથી માટે બહાદુર બનો. જે હોશે હોંશે છોડે તે બહાદુર, બાકી આમ પણ આખરે તો છોડવું જ પડશે બિલાબિલા નહિ છોડો તો આડા પડીને પણ છોડવું પડશે માટે એ કાઢે ને નીકળવું પડે તેના કરતાં પહેલાથી જ અહીં આવી જાઓ સમજો જે સ્ત્રી ક્ષણનો વિયોગ સહન ન કરી શકતી તે પણ શું કહે છે? લઈ જાઓ, જલદી લઈ જાઓ માટે ચેતો, લવના ભુક્ષા કરો અને લગવાના ભેટા કરો શ્રમણ લગવાન મહાવીર સ્વામી એક ગામથી

પ્રીતે ગામ : વિષયતા વિચરતા અજાણ નામના ઉદાનમાં
 સમાયા છે તીર્થ કરણગવાનના ઉતાશ પ્રાય. ચક્ષુના ચક્ષુચતન પાસે
 ચિતા તેમાંય કારણ હતું પણ એ કહેવાનો અત્યારે અવસર
 મિથી એની વાત અવસર આવ્યો કહીશ. જૂમિ સાફ ન હોય તો
 રંગ બોપે નહિ, માટે જૂમિ સાફ કરીને તમને રંગ ચઠાવવો
 છે રંગ વિના આત્મા બોપે નહિ ચિત્ર દોરવા પહેલા જેમ
 ચિત્રકારને શીતને સાફ કરી મુલાયમ કરવી પડે છે તેમ
 અમારે ઉપદેશરૂપી પાણી અને વૈરાગ્યરૂપી સાબુ, વડે તમારી
 હૃદયરૂપી જૂમિકા સાફ અને મુલાયમ કરવાની છે તમે સાફ
 થઈને આવજો, કારણ અધિભેદ રૂપી ઓપરેશન કરવાનું છે
 ઓપરેશન કરતાં તમને ઓબર બાળી ન જાય માટે વૈરાગ્ય
 રૂપી કલોરેક્ષન સુખાગ્ર પડશે. તૈયાર થઈને આવ્યા છો ને ?

વ્યાખ્યાન-૪ થું

[બુધવાર, અષાઢ શુદ્ધ ૧૦]

શ્રદ્ધા પરમ દુર્લભ છે

ભગવાને સિદ્ધાત પંડ્યા રાયપસેણી સૂત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે

ગણધર મહારાજ કહે છે, કે જ્યાં સુધી તમે તમારા સ્વરૂપને ઓળખ્યું નહિ ત્યાં સુધી તમારી મહેનત લેખે નહિ લાગે જેણે સ્વરૂપને ઓળખ્યું તે મોક્ષની સીડી પર ચડી ગયા ભગવાન સુધર્મ ગણધરજી કહે છે, કે જે વખતે ચોથો આરો હતો તે વખતે અમલક પા નામે એક નગરી હતી તે નગરી ઋદ્ધિસિદ્ધિથી ભરપૂર હતી તે નગરીની બહાર ઇશાન ખૂણામાં આમ્રશાલ નામનું એક ઘણું જ પુરાણું ઉદ્યાન હતું. તેમાં એક દેવળ હતું તેની અદર ચક્ષની મૂર્તિ હતી તેની પાસે એક અશોકનું વૃક્ષ હતું અશોક એટલે શોકરહિત. ત્યાં પૃથ્વીશિલા પદ્મ છે તેનું વર્ણન જીવાલિગમ સૂત્રમાં આવેલું છે જ બુદ્ધીપ્રજ્ઞસિ સૂત્રમાં પણ એનું વર્ણન આવેલું છે, એ અમલક પા નગરીનો રાજા શ્વેત હતો હે આત્માઓ, તમારી દેહનગરીનો આત્મા પણ શ્વેત છે, પણ તે કાળો કેમ થઈ ગયો? કર્મની કાલિમાથી તે કાળો દેખાય છે. કોલસો કાળો છે, તેને સો મણ સાબુથી ધુઓ તોય શ્વેત થવાનો નથી. પણ એ જ કોલસો જ્યારે અગ્નિમાં બળે છે

ત્યારે રાજ થઈ જાય છે અને તેનું કાળાપણુ ચાલ્યું જાય છે. એ ન્યાયે આત્મા પર કર્મરૂપી પુદ્ગલોનો ન્યાય લેવાય છે, ત્યારે અજ્ઞાનીને તેનું શ્વેત રૂપ દેખાતું નથી. કોલસામાં કાળાપણુ છે તે ઉપરાંત તેનામાં પાચ વર્ણ, બે ગંધ, પાચ રસ, સ્પર્શ ઇત્યાદિ છે એ તેમ ન હોય તો અગ્નિમાં નાખ્યે તે ધોળાશ પકડે નહિ. આત્મામાં ગંધ, રસ, સ્પર્શ, રૂપ કે શબ્દ નથી. આ આત્માને તમે સો મણુ કોલસે બાળો તો એ તેનું મૂળ સ્વરૂપ બળે નહિ. છતાં પણ કામરૂપી કોલસાની કાળાશ આત્માને વળગી જાય છે માટે કામરૂપી કોલસાને વપ-ત્યાગરૂપી અગ્નિમાં બાળતા જાણે. કર્મ બળીને ખાક થઈ જશે. જેમ જેમ કર્મ બળતાં જશે તેમ તેમ આત્મા શ્વેત થતો જશે. જેમ આ રાજા દ્રોણે શ્વેત છે તેમ જાણે શ્વેત કરવા માટે ભગવાન આ નગરીમાં પધાર્યા છે રાજા અને રાણી શ્વેત બનવા માટે ભગવાનની પાસે જશે. ઉદ્યાનમાં ભગવાન મહાવીર બિરાજે છે પાસે જ ચક્ષુચતન છિ હોઠો તેને દેવ વરીકે માને છે ચક્ષુ લાખો માણસોને જેમ મનાવતો હતો, કે “હા, પુત્ર, ધન વગેરે તમને હું આપુ છું, તેથી તમે મારી પ્રાર્થના કરો, પૂજા કરો” તે સમયે સ્ત્રીઓમાં અજ્ઞાનનું પ્રમાણ વધારે હોવાથી ત્યાં તેઓ ટાળે મળીને જતી આજે પણ કુટુંબની રક્ષા માટે નાગપત્નિ શીતળા સાતમ વગેરેના મિશ્રાત્વને લોકો ઠગા સેવી નથી રહ્યા? હોઠો અજ્ઞાનને લઈને જડ જેવા થઈ ગયા હતા. એ અજ્ઞાનની જડ કાઢવા માટે તીર્થંકર મહારાજનો

ઉતારે ત્યાં ધયો હતો. ચિત્ત અને સંભૂતિ નામના અધ્યયનમાં કહ્યું છે કે—

મહત્વસ્વા ઘયણપ્પમૂયા ગાહાણુગોયા નરસંઘમજ્જે ।
જં મિત્તવુણો શીલગુણોવવેયા રૂદ્ધ જયન્તે સમણો મિ જામો ॥
ચિત્તમુનિ સંભૂતિને કહે છે કે, “ભાઈ !

નવીન શ્લોક દડી શ્રવણે મુણી,
ભવનિધિ તરતા કંઈ પ્રાણીઓ,
પરમ યોગી કનેથી જ સાલળી,
વિરતિભાવસ્વ અન્તર ઉપસ્યો ”

મે સદ્ગુરુ પાસેથી જીવનસુધારણાની આવી મેળવી. એ અલૌકિક આવીના પ્રતાપે મારા અંતરના પટ ખૂટી ગયા તમારે પણ અતરપટ જોલવા છે ને? તો લો, ભગવાનની વાણીની અપૂર્વ આવી આપીએ છીએ એનો લેનારો ભડ હોવો જોઈએ

હવે, તીર્થ કર મહારાજનો ઉતારો ઉદ્યાનમાં છે એ સાંલળી લોકોનાં ટોળેટોળા ત્યાં જિલરાવા લાગ્યાં શ્રોતાઓને સંબોધના પ્રભુજીએ કહ્યું, કે “હે જીવો! સ્ત્રી, કુટુંબ-પરિવાર તમને કોઈ આપતુ નથી કારણ કાયા, કુટુંબ, કચન, કામિની અને કીર્તિ—આ પાંચ કકારની દેવાળિયાની પેઢી છે, સદ્ધર પેઢી નથી સદ્ધર પેઢી તો આ કકારમાંથી છૂટો તો જ મળે હે ભાઈઓ, તમને સ્ત્રી, ધન, કુટુંબ વગેરે તમારા પુણ્યોદયે મળેલ છે જો તમે પુણ્ય કર્યું ન હોય તો આ ચક્ષુ શુ, તેત્રીસ કરોડ દેવતાઓ પણ સુખ આપી શકે તેમ નથી જેવું વાવશે તેવું લણશે માટે સમજો અને પુરાણી ઊંઘી માન્ય-

તાને છોડો. જેને પાપ-પુણ્યમાં મદદ નથી તેને જ્ઞાતમામાં પણ મદદ નથી હોતી. એક વખતે એ બાઈઓ આ યજ્ઞની પાસે સત્તાન માટે-અર્ધ-હવે-એ-આપપુણ્ય જેવું-કર્મ ન હોય તો બન્નેને સરખું જ મળે ને ? પૂજારી સામગ્રી-હાથમાં લઈ બન્ને લીના કપડે યજ્ઞની આરાધના, કરે છે પણ દેવ પાસે દીકરા ક્યા છે કે એ આપે ? પણ એક બાઈના પૂર્વ કર્મના ઉદ્ધે સત્તિનો અવરોધ તૂટેલો એટલે તે દલવતી બની પણ બીજીએ આખી જિંદગી ટાળરી કરી છતાં હતી તેવી ને તેવી જ વધ્યા સહી. આમ કેમ ? બન્નેની ક્રિયા મદદા, પૂજા સરખી છે, છતાં ફળમાં ફેરફાર શા માટે ? સાચી વાત તો જાણની છે જાણમાં ન હોય તો દેવ પણ શું કરી શકે ? બીજો મને આપે છે એ માન્યતા જોડી છે જેવા તમે પાપ-પુણ્ય કર્યા હશે તેવા જ દુઃખ-સુખ તમને મળવાના. જે દેવ તમારી પાસે દિવેલ, તેલ નૈવેદ્ય વગેરે માટે તે તમને શું આપવાનો હતો ? માટે જોડા દેવ જોડા ગુરુ અને જોડા ધર્મને છોડી દો. જનતાને આ ત્રણે જોડી માન્યતાઓનાથી છોડાવવા માટે તો જગવાનનો ઉત્તરો ત્યાં ધમે હતો હવે એ જગવાન કેવા છે તે જોઈએ. સપૂર્ણ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રના અધિકારી છે બહાર દોષ રહિત અને બાર ગુણે કરી સદ્વિત છે તીર્થંકર જગવાન ધૈત્રીસ અતિ શયવાળા અને પાત્રીસ પ્રજ્ઞશની વાણીની અમૃદિવાળા છે તીર્થંકર અને કેવલીમાં ફરકે શું ? બન્નેમાં ભાવ ઋદ્ધિ તો સરખી જ છે પણ દ્રવ્ય ઋદ્ધિમાં જ ફેર છે ત્રણે કાળમાં દેવ, ગુરુ અને ધર્મની મદદ વિના તરી ચકાય તેમ નથી.

માટે તો કહ્યું છે, કે ‘સદ્ધા પરમ દુલ્લહા’ શ્રદ્ધા પરમ દુર્લભ છે શ્રદ્ધા વગર કોઈ જીવ તર્યો નથી, તરતો નથી અને તરશે પણ નહિ તોરકની સાચી ઓળખાણ કરી લેવી જરૂરી છે દ્રવ્યે તો ઘણાને મહાવીર નામ અપાય છે, પણ એ મહાવીરની વદના, પૂજા થાય ખરી? નહિ જ માટે ભાવ લાવો ભાવ વિના તો આ આત્મા રખડ્યો છે, માટે જેનામા અઠાર દોષ નથી તેને વદો, પૂજો આપણે જેને દેવ માનીએ તે અજ્ઞાની ન હોવા જોઈએ. એ તો સપૂર્ણ જ્ઞાની હોય એનામા ન રતિ હોય કે ન દ્વેષ કોઈ કુહાડેથી પ્રહાર કરે તોય તેના પર દ્વેષ ન કરે અને કોઈ ચદનના લેપ કરે તો ય તેના પર રાગ ન કરે એ દેવાધિદેવે નિદ્રાનો નાશ કર્યો છે, હિંસા, અસત્ય, ચોરી, પ્રાણવધ વગેરેનો નાશ કર્યો છે એ દેવાધિદેવ કોઈ દિવસ કોઈની ઠેકડી ન કરે એવા દેવાધિદેવને તમે માનો, વદો અને પૂજો આત્મનિરીક્ષણ કરીને જીએ કે તમારા વદન, પૂજન અને માન્યતામા કેટલા દોષ છે? અવળી દિશાને છોડી સવળી દિશાએ વળો જો તમારે તરવું હોય તો પહેલે ધડાકે જ ઘરમાથી મિથ્યાત્વને કાઢવું પડશે એ મિથ્યાત્વને કાઢવા માટે તો આ નગરીમા પધારવાનું થયું હતું

વ્યાખ્યાન ૫ મુ

[ગુરુવાર અવાડ શુદ્ધ ૧૧]

ભાવની આરાધના કરે.

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાગમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ જાર ઉપાંગભાષી રામપરોષી સૂત્ર ચાલી રહ્યું છે એમા રાજ્ય પરદેશીને અધિકાર છે ભગવાન મહાવીર સ્વામી એક જામધી બીજે જામ વિચરતા વિચરતા અમલક પા નગરીના આમ્રશાલ નામના ઉદ્યાનમા પધાર્યા છે ભગવાનના બે ચરણો જ્યા જ્યા ધરતીને સ્પર્શતા ત્યાં ત્યાં પરમ શાન્તિ થઈ જતી જ્યા જ્યા ભગવાનનો ચરણપાત થતો ત્યાં ત્યાં અર્હિયા, સત્ય, અસ્તોય અને પ્રહ્લાચર્યનું તેજ ઝળહળી જિહ્વું ભગવાનનું આજમન હોવાની શાન્તિ ઠાળે છે ભગવાન પાસે બે ચરણ છે, એક દ્રવ્યચરણ અને બીજું ભાવચરણ દ્રવ્ય ચરણ તે ભગવાનના બે પગ છે અને ભાવચરણ તે ભગવાનના જ્ઞાન અને ચારિત્ર જ્યા વીતરાગના દ્રવ્યચરણ પડતા ત્યાં હોવાને પરમ શાંતિનો અનુભવ થતો તો જ્યાં ભાવચરણ સ્પર્શે ત્યાં ભવના ભુખા ન જિઠે તો બીજું થાય શું? એક ભક્ત ભગવાનને કહે છે કે—

તુજ ચરણમળનો દીવડો ફોડે હૃદયમાં રાખજો—
અધ્યાનમય અધિકારનો આવાસ તુરત બાળજો,
તદ્દૃષ્ટ મન તે દીવડે કું સ્થિર મન મિત્ત બોધતો,
તુજચરણમુગ્ધની રબમહી કું પ્રેમથી નિત ફૂંમતો

હે ભગવન્ ! તમારા ચરણકમળનો દીવડો જ અમારા હૃદયમંદિરમાં સદાય સળગતો રહો એ કોઈ દિવસ ખુઝાય નહિ એ દીવડાના પ્રકાશથી હૃદયનો અધકાર દૂર થશે. અધકારમાં તમે ખૂળ રહ્યા, પ્રકાશમાં આવવું હોય તો વીર-વાણીનો દીવડો હાથમા લો તમારી આત્મજ્યોત જરૂર પ્રગટશે. સાલળો, એક વાત કહું. એક જન્માંધ હતો. કોઈ પુરુષે તેને કહ્યું, કે આ દીવાસળીની પેટી છે દીવાસળી ઘસીશ તો પ્રકાશ થશે જન્માંધે સળી પછી સળી ઘસતા ઘસતાં આખી પેટી ખલાસ કરી, પણ પ્રકાશ ન થયો કારણકે, તે સળીના ઉધા છેડાને જ ઘસ્યા કરતો હતો જ્યાં ગંધક ન હોય ત્યાં ઘસઘસ કર્યે શું વળે ? મહેનત ફેગટમા જ જાયને ! જન્માંધ તો એક ભવનો આધળો પણ અજ્ઞાની તો ભવોથી આધળો છે. મિથ્યાત્વની મોહિનીથી તમારા ભાવચક્ષુ બંધ થઈ ગયાં છે સાચી જગ્યાએ સ્પર્શ થતો જ નથી અનંત કાળથી ખોટા ગુરુ, ખોટા દેવ અને ખોટા ધર્મની સાથે જ સંઘર્ષણ કર્યાં કર્યું છે, માટે જ્યોત પ્રગટ થતી નથી અને થાય પણ ક્યાથી ? જે વર્તાવ સગી મા સાથે રાખવો જોઈએ તે ચોરમાન મા સાથે રાખી રહ્યા છીએ, તો પછી જ્યોતિ ક્યાથી પ્રાપ્ત થાય ? ધર્મ એ સગી મા, આઠ પ્રવચન એ સગી મા અને તમારા ભૌતિક અને પૌદ્ગલિક સુખો તે ચોરમાન મા પણ તમે તો ચરમા જ ઊઠા ચડાવ્યા છે જે વર્તન સગી મા પ્રત્યે રાખવું જોઈએ તે ચોરમાન પ્રત્યે રાખી રહ્યા છો માટે સમજો આ શું પીરસાય છે ? ઘીથી લસણસતું ચૂરમું. ચૂરમું તો સહુને ભાવે, પણ એના કરતાં ય વધારે સ્વાદવાળું અધિકાધિક ઘી.

નાખીને વીરવાણીનું ચરમ પીરસીએ છીએ. ખાશે તો ખબર પડશે. એમ જ્યોતિ પેલા કરે. તેને જ, લહેર યામ તમારે પણ લહેર કરવી ને ? તો ભગવાનને, પ્રાર્થના કરો. “હે પ્રભુ ! જન ત કાળથી જન્માધ-જની મે.. આ જ કામ ક્યું છે તેથી જ્યોત પ્રગટી નથી. તમારા, ભાવચરણમા હું મારા ચિત્તને સ્થિર કરીશ તમારા ચરણચુગ્મની રજ મહિ હું નિત્ય દૂળતો રહીશ. જે ભગવાનના ચરણમા દૂળ્યા તે સસારસાગરને તરી ગયા ગૌતમ સ્વામી નમસ્કાર કરી ભગવાનને પૂછે છે, કે ‘હિ ભગવાન ! તરવાના માર્ગ કેટલા છે ?’ પ્રભુએ કહ્યું કે, ‘હે શિષ્ય, તરવાના બે માર્ગ છે જ્ઞાન અને ક્રિયા. એકલા જ્ઞાનથી પણ ન તરાય તેમ એકલી ક્રિયાથી પણ ન તરાય. રિયાયા ના ગામે જવું હોય તો એમ હોડીનો આશ્રય લેવો પડે છે, તેમ સસાર રૂપી સમુદ્રને પાર કરવા માટે ધર્મરૂપી હોડીનો આશ્રય લેવો પડે. ભગવાનને નાથ મનાવ્યા છે ભગવાનને મગજ માન્યા છે મગજ એટલે શું તે બધું છે ? પાપનો નાશ કરે તે મગજ, આપણા બદ્ધંત કેવા છે ? જેનું સ્મરણ કરવા, રટણ કરવાં જીવોના કમિની નાથ ધર્મ બધે ભગવાનનું સ્મરણ કરવું, પદ્મપરમેશ્વરીની માળા ફેરવવી, ધ્યાન ધરવું જ્ઞાને ભગવાન સ્વાધ્યાય કહે છે તે સ્વાધ્યાય કરવાથી શો લાભ થાય ? ગૌતમ સ્વામીના આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપના ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ઓગણત્રીસમા અધ્યાયમા શ્રી વીર પ્રભુ કહે છે, કે “તેથી જ્ઞાનાવસ્થા કમનો નાથ થાય છે મુમુક્ષુઓ ! તમારા માતા-પિતા કેાં પણ જન સમયે તમને બચાવી શકે તેમ નથી.

માતા પિતા ને કુટુંબ કબીલો, 'અત' સમે કોઈ ના બચાવે,
આવે પ્રભુ સાજ સવારે, અતરથી ભક્ત પુકારે
હે પ્રભુ ! માતાપિતા, કુટુંબ-કબીલો કોઈ મને બચાવે તેમ નથી,
માટે આપ હૃદયમદિરમાં પધારો, એમ સાચા ભાવથી ભક્ત
ને પોકાર કરે, તો તેના હૃદયમાં ધર્મની જ્યોત પ્રગટ થાય.
સિદ્ધ સાધુ અને કેવળીનો બતાવેલો ધર્મ અમારે શરણભૂત,
બાકી બીજુ બધું છાંડવા જેવું આવી પ્રતીતિ થાય ત્યારે જ
મુક્તિના દ્વાર ખુલે

એક કવિ કહે છે, કે

જેણે અરિહંતનું નામ ન બોલ્યું,

તેણે જનેતાનું દૂધ લળવ્યું

જેણે પ્રભુના નામને બોલ્યું નથી, મહત્ત્વ આપ્યું નથી, તેણે
તો પોતાની માતાનું દૂધ લળવ્યું છે. તમે અરિહંત ભગવાનના
બાર ગુણોને જાણો તો છો ને ? કયા કયા ?

અશોકવૃક્ષ સુરપુષ્પવૃષ્ટિર્દિવ્યો ધ્વનિશ્ચામરમાસનં ચ ।

ભામણ્ડલં દુન્દુભિરાતપત્રં, સત્પ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણામ્ ॥

આ તો ભગવાનના દ્રવ્ય ગુણ છે, ત્યારે ભગવાનના
ભાવ ગુણ કયા ? ગુણ કોઈ દિવસ ગુણીથી જુદો ન પડે.
ભગવાનના ભાવ ગુણને આપણે નમસ્કાર કરીએ છીએ.
આપણે ભગવાનના સમોસરણ કે ચામરને નમતા કે પૂજતાં
નથી, પણ આપણે તો ભગવાનના ભાવ ગુણોને પૂજીએ
છીએ એક મોહનીય કર્મનો જ્યારે જિનરાજ નાશ કરે છે
ત્યારે ભગવાનને પાત્ર ગુણ પ્રગટે છે એ પાત્ર ગુણો કયા ?

ચિત્તને સ્થિર કર્યા વિના આ વાત મગજમાં ચિતરે તેમ નથી માટે ધ્યાનથી સાબળાને જાવના ગાણા ગવાય છે પહેલો ગુણ તે ક્ષાયક સમક્રીત, બીજો ગુણ યથાખ્યાત ચારિત્ર, ત્રીજો ગુણ અવેદીપણુ, ચોથો ગુણ અકપાયપણુ, અને પાચમો ગુણ અનત મુખ. આ પાચ ગુણો જ્યારે મોહનીય કર્મના નાશ થાય ત્યારે પ્રગટે છે જ્યારે કેવળી ભગવાન અતશય કર્મના ક્ષય કરે છે ત્યારે આ પાચ ગુણો પ્રગટ થાય છે પહેલો ગુણ અનત જ્ઞાન લબ્ધિ, બીજો ગુણ અનત લાભ લબ્ધિ, ત્રીજો ગુણ અનત ભોગ લબ્ધિ ચોથો ગુણ અનત ઉપભોગ લબ્ધિ અને પાચમો ગુણ અનત વીર્ય લબ્ધિ. જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષય થાય ત્યારે કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય અને દર્શનાવરણીય કર્મના ક્ષય થાય ત્યારે કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત થાય. આપણે જો ગુણોના જ પૂજારી બીજો માટે જ્ઞાનદ થનહ બોલ્યા છે કે—

નૃમ અધ્યાત્મ સ્થાપના અધ્યાત્મ દ્રવ્ય અધ્યાત્મ જડા રે,

ભાવ અધ્યાત્મ નિજ ગુણ સાધિ તે વસ્તુ રહ મડા રે

નામ, સ્થાપના અને દ્રવ્ય જો તો બાલુવા ચોખ છે, માટે તેને છોડો જો ભાવ અધ્યાત્મ નિજ ગુણને સાધનાર છે માટે તમારે જો નિજ ગુણને પ્રાપ્ત કરવા હોય તો ભગવાને જો ગુણો પ્રાપ્ત કર્યા છે તેને આદરો પૂજો તેમા તમારી રહ મોડો લગની લગાડો ખઠારના ગુણોના રગમ્મ ન રગાઓ પણુ ભગવાનના ભાવ ગુણોમા રગાઓ. ભગવાનના નિજ ગુણમા નહિ જ રગાઈએ તો આપણામા પ્રકાશ નહિ પ્રગટે આપણે અરિહરને નામ, સ્થાપના અને દ્રવ્યે તો બાલુવાબોગ

જણ્યા છે, પણ ભાવે તો આપણે અરિહતને માન્યા છે. હોડીના હાકનારે કોઈ ખલાસી રાખ્યો છે ?

દૃષ્ટાંત—એક વખત એક શેઠ હોડકામાં બેસીને સામે પાર જાય છે ત્યારે ખલાસીને પ્રવાસી શેઠ પૂછે છે, કે “ભાઈ ! ઘડિયાળમાં કેટલા વાગ્યા છે ? ” ખલાસી કહે છે, કે “હું તો હોડી હકારી જાણુ મારે ઘડિયાળનું શું કામ ? ” શેઠ કહે છે, કે “તો તારી પા નિ દગી નકામી ગઈ. ” થોડુંક ગયા પછી ફરીથી શેઠ પૂછે છે, કે “કંઈ લણ્યો, ગણ્યો છે કે નહિ ? ” ખલાસી જવાબ આપે છે, કે “શેઠ ! અમારે વળી લણવું ગણવું કેવું ? ” શેઠ કહે છે, કે “તારી અધી નિ દગી નકામી ગઈ ” ફરીથી શેઠ પૂછે છે, કે “ખાયડી-છોકરા તો છે ને ! ” ખલાસી બોલ્યો, “શેઠ, સવારથી સાંજ સુધી મહેનત કરું ત્યારે માંડ દસ-બાર આના મળે એટલામાં ખાયડી-છોકરાના ફદ કયા ઊભા કરું. ” ત્યારે શેઠ બોલ્યા, “હાય, તારી પોણી નિ દગી નકામી ગઈ ” એવામાં એક સખત વાવાઝોડું આવ્યું હોડકું પાણીમાં ડૂબકીઓ ખાવા લાગ્યું ખારવો કહે છે, કે “શેઠ ! તરતા તો આવડે છે ને ! ” શેઠ ગલરાઈને જવાબ આપે છે, કે “ના, ભાઈ ! ” ત્યારે ખારવો બોલ્યો, કે “શેઠ મારી તો ભલે પોણી નિ દગી નકામી ગઈ, પણ તમારી તો આખી નિ દગી નકામી ગઈ ! ” શેઠ કહે છે, કે “મને બધું આવડે છે, પણ તરતા આવડતું નથી ” એમ અહીં બેઠેલા બધા આ શેઠો કહે છે, કે “અમને બધું આવડે છે, પણ તરતા નથી આવડતું. ” પેલો શેઠ તો સમુદ્રમાં ડૂબી ગયો. એનો તો

એક જ ભવ બગડ્યો. પણ તમારા તો! કેટલા ભવ એળે
 ગયા છે તેની કંઈ ખબર છે ! આ નાવિક સુસારસાબરમા
 રૂબતી હોયીને તરવા અહીં આવેલ છે નાવિક થોડું ભણેલ
 હતો અને તમે ઘણું ભણ્યા હશે. પણ તરતાં નહિ આવડતું
 હોય તો રૂબી જશે. માટે જે તમારે રૂબવું ન હોય તો
 આવી બાંચો. વ્યાખ્યાન સાંભળીને તેના વખાણુ કર્યે કંઈ
 વળવાનું નથી. અમલમાં મૂક્યો તો જ તરશે. માટે સમજણ
 પૂર્વક આસ્ત્રિમાં આવવું જ પડશે. જે આસ્ત્રિનો નિરેધ
 કરે છે, તે આત્મકથ્યાણુ કરી શકતો નથી.

અન્ન શુભોનું કથ્યાણુ કરનાર ભગવાન આ ઉદ્યાનમાં
 પધાર્યા છે આ વાત વાયુવેગે નગરમાં પ્રસરી અર્ધ ઠામકાજ
 પડવા મૂંઝીને લોકોના ટોળેટોળા આ ઉદ્યાનમાં ભિલરાવા લાગ્યા.

વ્યાખ્યાન ૬ હું

[શુક્રવાર, અષાઢ શુદ્ધ ૧૨]

ભગવાન મહાવીરનું આશ્રિત ઉદ્યાનમાં આગમન

उद्धं अहेयं तिरियं दिसासु, तसा य जे थावर जे य पाणा ।
से णिच्चणिच्चेहि समिक्ख पन्ने, दीवे व धम्मं समियं उदाहु ॥

એવી અમુલ્ય વાણીના સભળાવનારા ત્રિકાળનાથ ભગવાન મહાવીરદેવ અશ્રિત નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે એ ભગવાનની સ્તુતિ કરતા કહે છે, કે “उद्धं अहेयं तिरियं दिसासु” ઊંચી, નીચી અને તિરછી દિશાઓને વિષે જે જે જગ્યાએ તસા ય જે થાવર જે ય પાણા ત્રસ જીવે. અને સ્થાવર જીવે આ લોકની અદર રહેલા છે તે સર્વ જીવે કેવા છે ? તે જીવે શરીર પર્યાયમાં છે તે અપેક્ષાએ અનિત્ય છે આત્મસ્વરૂપે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ નિત્ય છે હે આત્માઓ ! તમે દ્રવ્ય અપેક્ષાએ નિત્ય છો અને પર્યાય અપેક્ષાએ અનિત્ય છો તમે પર્યાયમાં સર્વ માનીને બેઠા છો તે તમારી ગભીર ભૂલ છે જે અનિત્ય છે તે નાશવત છે અને જે નિત્ય છે તે શાશ્વત છે બે કોઈ શાશ્વત રહેવાવાળું હોય તો તે તમારો આત્મા છે એ આત્માને શાશ્વત સુખનો લોકતા બનાવવો હોય તો દીપ સમા ધર્મને અગીકાર કરો જગતના જીવોના હિત કાળે ભગવાને દેદીપ્યમાન ધર્મ બતાવ્યો છે હિતનો

માર્ગ બતાવનાર વીર"કર ભગવાન જે ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે તે ઉદ્યાનને, તે નગરને ધન્ય છે અહો ! પ્રભુની એ દિવ્ય વાણી જેણે સાંભળી તેને પણ ધન્ય છે તે આવકોને પણ ધન્ય છે જેમણે એ વાણી 'સાંભળી વિરતિધર્મ' સ્વીકાર્યો. આ વખતે કોઈએ આવીને શ્વેત રાજાને વધામણી આપી, કે ભગવાન ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે રાજાને યશુ, કૈલાસ, રાણીને વધાર્ધ આપુ રાણી વિચારે છે કે 'આજે રાજાને યશુ છે શું ! શું કોઈને ઘેર પુત્રજન્મ થયો છે ? અરે, આટલો હર્ષ શાને ? અરે તમારી અહર ભેઠેલી તમારી સુમતિ રાણીને બોલાવોને આ બહારની રાણી રિસામ તો બહુ બહુ એકાદ છે ટક ખાવાનું ન આપે, પણ આ સુમતિ રાણી રિસામ તો બધુ બગાડી નાખશે. તમને કુમતિ રાણીએ કામણ કીધા છે મોહની મહિરા પાઈ જ્ઞાન જુલાવી હીધુ છે હે આત્માઓ તમારી કુમતિ રાણીને સમજાવીને સુમતિને વરે કુમતિથી તમને મોહલક્ષ્મી નહિ વરે, માટે કુમતિને મરો. પણ કાઢવી કેવી રીતે ? કુમતિ એટલે અવળી બુદ્ધિ તે તમને ધર્મ નહિ કરવા કે જ્ઞાન, કથન અને ધારિત્રમાં નહિ જોડાવા કે તમારા કેહનું રક્ષણ કરનાર તો બધા મળ્યા પણ આત્માનું રક્ષણ કરનાર હજી સુધી કોઈ મળ્યું નથી માટે છેાછેડી બાધો. ભગવાનને જે વરે છે તે સુમતિનો છેટો પકડ્યા પછી છેાડે જ નહિ. શ્વેત રાજા રાણીને કહે છે કે "જીઠો જીઠો" ! રાણી પૂછે છે કે 'આજે છે શું છે ?' રાજા કહે છે કે "રાણી ! તરણતારણ સફરી જહાજ જેવા પ્રભુ પધાર્યા છે " આ સાંભળીને રાણીનાં શેષેશમ પ્રકુન્ધિત ચર્ષ ગયાં સમજે.

દીવો છે એમા દિવેટ પણ મૂકેલી છે, પણ તેલ પૂરીને તમે
 જો સળગાવશો નહિ, તો તે પ્રકાશ આપશે ? દીવો છે,
 દિવેટ પણ છે, તેલ પણ છે, પણ દિવાસળી ન હોય તો તે
 પ્રકાશ આપશે ? ભગવાનના તત્ત્વજ્ઞાનની જ્યોત તો હંમેશાં
 ઝળહળે છે પણ તમારા આત્મારૂપી કોડિયામા તેલ ન હોય,
 તો જ્ઞાનરૂપી જ્યોત અમે પ્રકટાવી શકીએ ? તમારા હૃદયરૂપી
 કોડિયામાં સ્થિરતારૂપી દિવેટ જોઈએ તો જ આત્મામા જ્યોતિ
 પ્રગટે શ્વેત રાજ કહે છે, કે “હે રાણી, હવે આપણને
 સહેજ પણ પ્રમાદ કરવો પાલવે તેમ નથી ” ધર્મી જીવો
 પહેલું કામ ધર્મનું કરે જ્યારે ભરત મહારાજ છ ખંડ
 સાધવા જાય છે ત્યારે આયુધશાળામા ચક્ર રત્ન ઉત્પન્ન થાય છે
 ચક્રરત્નની દોરવણી પ્રમાણે તે જાય છે જે છ ખંડને સાધ
 તેણે તેર અઠૂમ કરવા પડે તિમિસ શુદ્ધનો દરવાજો ઉઘાડતાં
 કૃતમાલ અને નૃતમાલ દેવોને સાધ્યા વિના ખંડને ન સધાય.
 ગંગા કે સિંધુ નદી પાર કરવાની હોય, તો ચ અઠૂમ કરવા
 પડે સુખસેન નામનો સેનાપતિ પણ અઠૂમ કરે છે તિમિસ
 શુદ્ધનું બારણું ઉઘડ્યા પછી અંદર પ્રવેશ કરે છે બહાર
 નીકળતા બે મોટી નદીઓ પાર કરવી પડે છે આ બે નદીઓ
 છે - ઉમકજલા અને નિમકજલા ઉમકજલા નદી કાટા, કાકરા વગે-
 રેને ધૂમરી ખવડાવી બહાર ફેંકી દે છે, જ્યારે નિમકજલા નદી એ
 બધાને તળિયે ડુબાવી દે છે જગતમા પણ ઉમકજલા અને
 નિમકજલા જેવા બે પ્રકારના જીવો છે ઉમકજલા જેવા જીવો
 ગમે તેવા પ્રલોભનોને ધૂમરી ખવડાવીને સસારને તળિયે
 ડુબાવી દે છે. ભરત રાજાને એકી સાથે ત્રણ વધાઈ આવી.

‘પહેલી વધાઈ આયુધશાળામાં ચક્રરત્ન ઉત્પન્ન થયું તેની ખીલ
 ભગવાન ઋષભદેવ પધારવાની અને ત્રીલ પૌત્રજન્મની, હવે
 આ ત્રણમાંથી કોનો ઉત્સવ પહેલા કરવો ? ભરત રાજા તો
 યશમશરીરી છે પોતે જ ઉઠેલ કાઢે છે ચક્રરત્ન અને પુત્રરત્ન
 એ તો આ લોકની જ લીલા છે

પહેલી વધામણી ભગવાનના ઇશન કરવાની હરેકે લઈ
 લેવી એમણે. કયા તમારી માન્યતા અને કયા ભરત મહારાજની
 માન્યતા ? ચક્રરત્ન પડ્યું રહ્યું ભરત મહારાજ કહે છે કે
 “ માઠી ! છોડો ”

ભોઠો ભોઠો મન જાણે જાણે અવસર આજો આવ્યા છે
 અમમ્મ અમમ્મ જ્યોતિ જ્યોતે, એવા પ્રમુલ આવ્યા છે

હિ માતાજી ! તમે હરશેજ સતાપ કરતા હતા, કે
 મારે દીકરે રીખવો બૂખે મરતો હશે, કડીમાં ઘરઘર મૂજતો
 હશે મારે રીખવો ગમે તે ગમે જ, પાછો કોઈ દિવસ
 દીકો નથી, તો એક વાર એનું મોઢું મને બતાવે તો ખરે !
 હે માતાજી ! ભગવાન ઋષભદેવને ઉત્કૃષ્ટ એવું કેવળ જ્ઞાન
 થયું છે આલે, એમના ઇશન કરી સાવન થઈએ. ’ હવે
 તમારા બધાબની વાત લઈએ. ધારે કે તમને પૌત્રજન્મની
 વધાઈ આવી, ખીલ આવી પાચ લાખ રૂપિયા મળવાની અને
 ત્રીલ આવી વીતરાગ સતના તમારે આગણે થયેલા આગમનની.
 તમે તો પહેલા રૂપિયા મેળવવામાં જ મશગૂલ બની જશો.
 ખીલ બે વધાઈએને લાખોની વાતોમાં ભૂલી જશો. બધુએ !
 મને તો તમારું ॥ થશે તેની ચિંતા લાગી છે બે દીકરે

મોઠો આવે તો માતા ફિકર કરશે, પણ આત્માની ફિકર કોણ કરે છે ? એની ફિકર કરનાર કોઈ હોય તો તે સતસુનિ-જનો જ માટે સાચા માર્ગે આવે. ભરત મહારાજ જેવી સાહેબી તો તમને નથી ને ! અરે ? મારુદેવીએ કેટલાં પુણ્યો કર્યા હશે ! પાસઠ હજાર પેઢીમા કોઈનું દુખ જોયું નથી, અને કોઈના કારણે તેમને રોવું પણ પડ્યું નથી એવું સાતાવેદનીય કર્મ બાધેલું છે આવું સાતાવેદનીય કર્મ ક્યાથી આવ્યું ? કંઈક પૂર્વ જન્મોના નવ નવકોટિ હિસા આદિના પચ્ચાણથી (વર્જનથી), પચ્ચ મહાવ્રતના અગીકારથી, કરોડ કરોડ યમ-નિયમોના પાલનથી અને નિર્જરા કરવાથી તમારે તો 'લડુ ભી ખાના ઔર મોક્ષ ભી જાના' જેવું કરવું છે. આ ધર્મ તો શાહુકારનો છે. જો દેવાળિયા બનીને આવશો તો બધું બગડી જશે. માટે શાહુકાર બનીને આવો ભરત મહારાજ બધાયને સાથે લઈને ગયા એમણે પહેલું કામ ધર્મનું કર્યું, પછી સસારનું હે સુમુશુઓ ! તમારે પણ ભરત મહારાજ જેમ વર્તવું જોઈએ. ધર્મની શ્રદ્ધા વિષે દષ્ટાન્ત આપું છું

દષ્ટાન્ત — ઉદયપુરમા પ્રેમચંદ્ર નામે એક શેઠ રહેતા હતા. ચુસ્ત સ્થાનકવાસી હતા. ગુરૂની પાસેથી માત્ર ધર્મને નહિ તેના મર્મને પણ સારી પેઠે સમજ્યા હતા વગર વિચારે વચન ન બોલે, કોઈને ખોટું ન લાગે તેવી ભાષા બોલે સમયસૂચકતાથી, વિનયથી, નમ્રતાથી એ બધાયના પ્રિય થઈ પડ્યા પૈસેટકે તે સાધારણ સ્થિતિના હતા તે ગામનો રાજાનો પ્રધાન મરી ગયો પ્રધાનપદ કોને આપવું તે વિષે

રાજા ને લોકો વિચાર કરવા લાગ્યા બધા એક જવાબે બોલી
 છીક્યા, કે ‘ પ્રેમચંદ્રને પ્રધાન બનાવો તો પ્રજા સુખી
 થશે ’ રાજાએ પ્રેમચંદ્રને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે “પ્રધાનપદ
 સ્વીકારો ’ પ્રેમચંદ્રએ કંઈ જવાબ ન આપ્યો બીજી વાર
 કહ્યું તો ય નિરુપદ્ર. બ્યારે રાજાએ ત્રીજી વાર કહ્યું ત્યારે જ
 કહ્યું “મહારાજ, વિચાર કરવા માટે મને એક રાતની સુકલ
 આપો. ” તેમનો સતોષ બેઠ બધા પ્રમુન્ન થયા આવા
 સતોષી પ્રધાન હોય તો પ્રજા સુખી થાય બીજે દિવસે રાજા
 એ તેમને પાછા બોલાવ્યા તેમણે શો જવાબ આપ્યો તે
 બલ્લે છે ? તમારી જેમ શુ તેણે પત્રાશની વાત કરી ? ના,
 ના, તેમણે તો કહ્યું, “મહારાજ ! તમે મારા ખર્ચી છો તેની
 ના નહિ, પણ મારા ખરા ખર્ચી તો ભગવાન છે એક શરતે
 હું તમારું પ્રધાનપદ સ્વીકારું રાજાએ કહ્યું “બોલો શી
 શરત છે ? ” તેણે કહ્યું, સવારમાં છીડીને પ્રતિક્રમણ કરવું અને
 ધમશુદ્ધ આવે ત્યારે બ્યાખ્યાન સાંભળવા જવું તે સમયે
 તમારો સૂનો આવે તો ય મારાથી તમારું કામ નહિ થઈ
 શકે વળી મારી કમાઈનાંથી હું અધુરું જ્ઞાનમા આપુ છું,
 ત્યારે પણ હું તમારો નોકર નહિ. ’ જુએ, શેકને ધમ
 પર કેટલો અનન્ય પ્રેમ છે ? રાજા પ્રભાવિત થઈ ગયો તે
 વિચારવા લાગ્યો કે બે આ ધમને આટલો વફાદાર છે તો
 મારા રાજ્યને વફાદાર કેમ નહિ રહે ? પ્રેમચંદ્રએ કહ્યું
 “ધમ કાયના સમય સિવાય બાહીનો માજરો તોટલો સમય
 તમારી સેવામાં આપીશ મારા આબ્યા પછી મારું કામ
 બેબે મારાથી કોઈને હું જ થાય તેવું કોઈ કામ નહિ થાય

અને પ્રધાનપદ-સ્વીકાર્યા પછી કામગીરી પણ એવી બળવી કે આર્જુનાનુના રાજ્યો પણ તેમને વશ થઈ ગયા બધાને એવા તો ધર્મરત કરી દીધા કે નોકરચાકર સુદ્ધા પચનવકારમત્ર ભણ્યા સિવાય અન્નનો એક દાણો પણ મોઢામા ન નાખતા નિ સ્વાર્થભાવે સેવા કરીને તે બધાના પ્રિય થઈ પડ્યા માટે ધર્મની વફાદારી સમજે.

ભરત રાજા માતાજીને હાથીની અબાડીએ બેસાડીને લઈ જાય છે ઋષભદેવજી ‘મા’ કહી બોલાવતા નથી કોણ માતા અને કોણ પુત્ર ! સ્વાર્થનો જ સંસાર છે મારદેવી પૂછે છે, “ક્યા છે મારો લાલ ?” ભગવાન તો સમોસરણુમા બિરાજે છે દૂરથી તેમને જોતા મા કહે છે, “આ મારો રીખવો ! હું તો એમ માનતી હતી, કે મારો ઋષભ ટાઢે-ભૂખે હેરાન થતો હશે, પણ આ શું ? એ કેવો શાંતિથી બેઠો છે ! કેવું દેહીખ્યમાન મુખડું છે ! હું તો ઋષભ, ઋષભ કહું છું, પણ આ તો જી ચી આખ કરી સામે પણ જોતો નથી અહો ! હું તો મારા સ્વાર્થને જ રડી રહી હતી, પણ પ્રભુ કેવા નિ સ્વાર્થ છે ! એતો સ્વમા જ લીન છે પરની વિભૂતિ તો તેમને સ્પર્શતી પણ નથી ખરેખર ! હું ભાન ભૂલી અને સ્વાર્થમા અંધ બની ” તો હે આત્મા ! તું પણ તારામા જ સ્થિર થા સ્થિર થયા વિના તારા કર્મ કપાય તેમ નથી આ સ્થિરતા અને એકત્વ ભાવનાની વિચારણાએ માતાજી ક્ષપકશ્રેણીએ ચડ્યા આઠમે ગુણસ્થાનકે બે શ્રેણી મ ડાય છે, એક ક્ષપકશ્રેણી અને બીજી ઉપશમશ્રેણી ક્ષપક શ્રેણીએ ચડેલા જીવો આઠમેથી નવમે ગુણસ્થાનકે આવે અને નવમેથી દસમે અને એમ કરતા બારમે સ્થાનકે જાય, એમને પડવાનો ભય જ નથી પણ ઉપશમ શ્રેણીએ

ચહેલા હવે આઠમેથી નવમે અને નવમેથી દસમે અને દસમેથી અગિયારમે જાય ત્યાં અત્યુદ્ધૃત રહીને પઠ એવામા જો કામ કરે તો અનુત્તર વિમાનમા જાય, નહિ તો પડીને દસમે આવે, અને ત્યાંથી જો ઉત્કૃષ્ટ ભાવના આવે તો બારમે જાય અને નહિ તો જેમ હાદર ચીને ટોચે જિએલો મનુષ્ય પગ લપસતા તળિયે આવીને પડે તેમ ક્રમે ક્રમે શુદ્ધસ્થાનેને સ્પર્શ તો પહેલે શુદ્ધસ્થાને આવીને જિએ રહે। મારુદેવી માતાજી તો બારમે શુદ્ધસ્થાને ચડી ગયા અને પછી ચાર માત્રિકાઓના ક્ષય કરી કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત્ય ભગવાનની પાસેહજી તો આવ્યા નથી ત્યાં તદાવરણીય ધર્મક્ષયે ત્રણ લોકને બાલુવાનું સપૂર્ણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું ભરત મહારાજનું ચક્રરત્ન હજી ત્યાં જ પડ્યું છે ભરત મહારાજ ભગવાનના દર્શને આવ્યા છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે-મહારાજાએ ધર્મની વધાઈ પહેલી લીધી, પાછળથી સસારની, એમ તમે પણ પહેલાં ધર્મને આગળ કરો તો સુખી થશે

વ્યાખ્યાન ૭ મું

[રવિવાર, આષાઢ શુક્ર ૧૪]

અમણ ભગવત શ્રી મહાવીર સિદ્ધાંત પરૂખ્યા. શાયખતેણી સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

ભગવાન સુધર્મા સ્વામી કહે છે, કે “હે જણુ! મારા તારકહેવ અમલક પા નગરીમા પધાર્યા છે બીજા દેવો તો અનેક

પ્રકારની ભાવનાવાળા હોય છે, પણ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર તો સચમ અને તપ વડે આત્માનુ દમન કરતા વિચારી રહ્યા છે જૂઓ તો ખરા, ભગવાન કેટલી દિવ્યતા બતાવે છે । અપ્રતિબદ્ધ વિહારી ભગવાનને કોઈ ગામ, નગર કે ચક્રવર્તિનુ બંધન નહતું જેમનુ નામ અને ગોત્ર સાલગવાથી પરમ કલ્યાણુ થાય છે એવા ભગવાનની પાસે જવાથી, તેમની અમૃત જેવી વાણી સાલગવાથી પરમ કલ્યાણુ થાય અને શકાનુ નિવારણુ થાય તેમા કંઈ નવાઈ નથી કલ્યાણુમંદિરની ગાથામા કહ્યું છે, કે—

આસ્તામચિંત્ય મહિમા જિન સંસ્તવસ્તે ।

નામાપિ પાતિ ભવતો ભવતો જગન્તિ ॥

તીવ્રાતપોપહૃતપાન્થજનાન્નિદાવે ।

પ્રીણાતિ પદ્મસરસ સરસોઽનિલોઽપિ ॥

હું નાથ ! અત્યંત મહિમાવાળુ આપનુ સ્તવન, કીર્તન તો દૂર રહ્યું, માત્ર તમારૂં નામ લેવાથી જગતના જીવો ભવને પાર કરી જાય છે કોઈને શકા થાય કે નામના આટલા બધા મહિમાને અમે કેમ માની શકીએ ? તો દૃષ્ટાન્તથી સમજાવે છે, કે ઉનાળાના પ્રખર તાપથી વ્યાકુળ થઈ ઊઠેલા પથિકને પદ્મ-સરોવરમાથી આવતો મીઠો પવન જેમ શાન્તિ આપે છે તેમ સસારના દુઝોથી સતપ્ત થઈ ઊઠેલા જીવોને તમારૂં નામસ્મરણુ નવું ચેતન આપે છે આર્ય પુરુષનુ એક જ વચન કાનમા પડે તો શ્રેય થાય, તો પછી મહાન વિસ્તીર્ણુ અર્થવાળુ પ્રવચન જે સાલજે તેને કેટલો લાભ થાય એ તમે જ વિચારી લેજો તમને ખબર તો છે, કે અજૂંનમાળી દરરોજ સાત સાત જીવોની ઘાત કરતો પણ જેવો ભગવાનનો ભેટો થયો તેવો દિવ્યજીવનને પામી

ગયો એવી જ રીતે, કાઈએ ! આપણે ભગવાનની પાસે જઈએ,
 ધર્મનું મવણ કરીએ, તો આપણું મ એવ થશે - પણ તમે તો
 પૈસામા જ એવ માન્યું છે જૂઓ, ભોગ કુળના, ઉમ કુળના
 રાજાઓ, શેઠિયાઓ વગેરે ભગવાનના દર્શન કરવા બાય છે
 કોઈ માત્ર કુતૂહલને ખાતર બાય છે, તો વગી કોઈક વડન કરવા
 અને ઉપદેશ સાંભળવા કોઈક ધન લેવા તો કોઈક પુત્ર લેવા
 પ્રભુની પાસે બાય છે વીતરાગી સાધુની પાસે એવા આશ્ચર્યની
 ન જવાય ભગવાનનાં દર્શન માટે લોકોના ટોળેટોળા બિનટયા
 ૭ રાજા નિત અને રાણી ધારણી પણ આવ્યા છે જેની પાસે
 પૈસો નથી, જે સાવ નિર્ધન છે, તેવાની પાસે અખૂટ સપત્તિનો
 માલિક બાય છે તે જમાનો જૂદો હતો. તે કાળ ધર્મનો હતો.
 આજનો કાળ પૈસાનો છે લોકો લક્ષ્મીના હાસ બની ગયા છે
 પણ જે શાશ્વત લક્ષ્મી છે તેના અર્થ તમે તમારા દીકરા-
 દીકરીઓને બનાવતા નથી તે કેટલું શોચનીય છે ! આર્થ કુલમા
 ઉત્પન્ન થવા છતાં કેટલાક પોતાની આખી જિંદગી બનાય
 ચિતામાં પસાર કરી દે છે અનાર્થની સોબત કરતા
 આજે આપણે લજવાતા નથી જેવી સોબત તેવી અસર જેવો
 આહાર તેવો જોહાર જેવો સગ તેવો રગ વગેરે કહેવતો
 ખોટી નથી બે થો ! અને ગંધડાને પાસે પાસે બાધીએ તો
 ભલે વાન ન આવે પણ સાન તો જરૂર આવવાની તમે આર્થ
 કુળમા ઉત્પન્ન થયા છો તો જાતવત ઘોડાની ચેઠે બસ્વારની
 આશાએ ચાલો. તીર્થમા રહેલા ઝુઝુઓ વીતરાગની આશા
 પ્રમાણે વતવુ બેઠાં. બેઠ વળતે બેઠ રાજા સુદર ઘોડો લાગ્યા
 શત પગી ગઈ હતી બેઠે રાજાએ નોકરને કહ્યું કે 'આ

જાતવત ઘોડો છે માટે-સારે ઠેકાણે ખાંધજો ” નોકરોએ સારી જગ્યાની શોધ કરી, પણ ક્યાય સારી જગ્યા હાથ ન લાગી, એટલે એક રાતમા શુ બગડી જવાનુ છે એમ વિચારી ઘોડાને ગધેડાની શાળામા બાંધ્યો. રાતના ગધેડુ તો શુ ભૂકે, શુ ભૂકે, અને લાતો મારવાનો તો હિસાબ જ કોણ રાખવાનુ હતું ? ઘોડાએ પણ સગ તવો રગ એ ન્યાયે આખી રાત હણહણાટ કર્યા કર્યો દિવસ ઊગ્યો રાત્રને થયુ, “લાવ, ઘોડા પર બેસીને જરા ફરી આવુ ” નોકરો ઘોડો લઈ આવ્યા માથે પલાણુ નાખ્યુ રાત્ર જ્યા બેસવા જાય છે ત્યા ઘોડાએ લાત મારી ! રાત્ર વિચાર કરવા લાગ્યો, કે “આ લાત મારતાં ક્યાથી શીખ્યો ?” અમારા જાતવત શ્રાવકો પણ જૈનદર્શનના નિયમોને લાત મારવા લાગ્યા છે, એટલે અમે પણ વિચારમા પડી ગયા છીએ કે આ ક્યાથી શીખ્યા ? ભગવાનનો ત્યાગવાળો આર્ય ધર્મ સાલળવો મૂકીને, સાધુ-સાધ્વીઓની ભેગવાઈ પડતી મૂકીને, તમે તમારા દીકરા-દીકરીઓને યુરોપ-અમેરિકા શા માટે મોકલો છો ? શાળાએથી આવતા પાંચ મિનિટનુ દીકરાને મોકુ થાય તો કાળજૂ કપાઈ જાય છે, પણ યુરોપ વગેરે પરદેશોમા હોશે હોશે શા માટે મોકલો છો ? જો ભણશે અને રણશે તો અમે સુખી થઈશુ, એ આશાએ ને ? પણ પરદેશમા જઈને તમારા સતાનો આર્ય-સંસ્કૃતિને ભૂલી જાય છે તેની તમને ખબર છે ? જ્યારથી આપણે આપણી સંસ્કૃતિને ભૂલ્યા છીએ ત્યારથી આપણો દેશ ગરીબીને પામ્યો છે જો પરદેશીનુ અનુકરણ કરીશુ તો હુ ખી થઈશુ આત્મા જડ એવા કર્મનુ અનુકરણ કરી રહ્યો છે, માટે ચોરાશીના ફેરા ઊભા છે રાત્ર

નોકરને પૂછે છે - “ જોઈ, જાતવત થોડો લાત મારતા ક્યાથી શીખ્યો? ને સાચુ નહિ જોઈ, તો ચામડુ ઊતરી જશે. ” એ સત્યનુ આચરણ નહિ કરીએ તો આપણા પણ હાડકા છોતરા વેરાઈ જવાના. આ જિહ્વી ભવન ઉજાળવા મળી છે પણ અજાણવા નથી મળી ત્યાં કઈ માચીખાના રાજ નથી, માટે અ્યા સુખી પુરુષનો ઉદય છે, ત્યાં સુખી જ બધુ છે એ જ્યારે ખૂંશે ત્યારે પાણી પાનાંર પણ નહિ મળે. ત્રણ ખજનાશ્વામી એવા શ્રીકૃષ્ણને પણ કોઈ પાણી પાનાર ન મળ્યું, માટે આત્માની લીલાને નિહાળે.

ઓ આત્મ ! તારી અપૂર્વ લીલા નીરખી જાજ તો હે આત્મા ! તારી લીલા તો અપૂર્વ છે પણ તમે તો પરની લીલાના મથકૂલ છે. જર્તમાનના સુખના ફૂળીને પડવા છે, પણ ભવિષ્યનો વિચાર કરે ક્યાંય ઠરવાનું કામ નહિ મળે. પાપ અને પુરુષની લીલા તો આ ભવે અનવવાર ભોગવી, પણ હજી આત્માની લીલા નિહાળી નથી જગવાન કહે છે કે એક ઘડી તો આત્માની લીલા નિહાળ ! પરની લીલામાં રમનારને આત્માની લીલાની ક્યાંથી ખબર હોય ? એક જાઈ દિનિત્ય જીવાત્મા શેટલો ખાતા તેનો મિત્ર તેને કહે કે તું હરદોષ જીવાત્મા શેટલો ખાત છે તો આજે મારે ત્યાં જમવા આવ. જમવામાં દૂધપાક પૂરી રાઈતા, ઘાંઘી વગેરે ધૂળ પીરસાયું છે પણ જમનારને સ્વાદ આવતો નથી. મનમાં કહે છે કે ‘ જાના મારા જીવારના શેટલા જેવો સ્વાદ નથી ! જીવા ના શેટલા ખાનારને દૂધપાકના સ્વાદની ક્યાંથી ખબર હોય ? એમ જે આત્માઓ પાપ અને પુરુષના ઉદયમાં તસ્લીન

રહે છે, તે જીવારના રોટલા ખાનાર જેવા છે. માટે હવે
 દૂધપાક જમતાં શીખો આવતી કાલથી ચાર ચાર માસ સુધી
 દૂધપાક-પૂરી જમાડીશુ, માટે આવજો પણ તમારે થાળી
 વાટકા તો લાવવા પડશે ને? અમે તમને વીતરાગના જમણુ
 પીરસીએ છીએ, પણ થાળીમા કાટ હશે તો સ્વાદિષ્ટ લોજન
 પણ ખેસ્વાદ બની જશે માટે મનરૂપી થાળી ચોખ્ખી કરીને
 લાવજો કે જેથી લોજનનો સ્વાદ ન જાય આવતી કાલથી
 માડવડા રોપવાના છે તમે પણ દીકરા-દીકરીઓનો માડવો
 નાખો છો ત્યારે સગા-સબધીઓને નોતરો છો તેમ અમે
 પણ તમને સાગમટે નોતરુ આપીએ છીએ બધા અમારા
 માડવડે જમવા આવશે ને? આવતી કાલે પાખીનો દિવસ
 છે આતુર્માસમા વરસાદથી ઘણા જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે
 એવું સમજી વીરનો શ્રાવક હલનચલન ઓછુ કરે જેમ બને
 તેમ ગાડી-મોટરની ખમાલ શ્રાવક-શ્રાવિકા ઓછી કરે, કમ-
 બધ ઓછો થાય એ રીતે દરેક સેવકે વર્તવું અહિં સાલળવા
 આવનારે ‘અહિં સા પરમો ધર્મ’ ના સૂત્રને ધ્યાનમા રાખી
 આશ્રવની ક્રિયા જેટલી બને તેટલી ઓછી કરવી પાખીના
 દિવસે સુવ્રતની ક્રિયા કરવી પર્વનુ આરાધન વીતરાગની
 આજ્ઞાનુસાર કરવું જોઈએ

હવે મૂળ વાત પર આવીએ રાજ નોકર પર ગુસ્સે
 થયો બધુઓ! ક્ષમાનો ઉપદેશ સાલળી ઘેર જઈને નોકર-
 ચાકર કે સ્ત્રી ઉપર ગુસ્સો કરો તો સામાયિક અને ગુરુના
 સેવેલા પડખા લજવાય આજના યુવાનો કહે છે કે પાથરણું
 ફાટી ગયા છે માટે અમે ઉપાશ્રયમા નથી આવતા ધર્મ

કરનારને જે વખોડે છે તે ખોડુ કરે છે વખોડવા કરતાં
આપણે આપણી જૂઠાં જોઈએ તે જ વધારે સારુ જે યાવક
સામાયિક, પૌષ્ઠ કરે છે તે સારુ છે પણ બધા સુખી શુદ્ધ
ન થાય ત્યાં સુખી હું જો જમું કરવાનો નથી એમ જે કહે
છે તે ભગવાનની વાણીની, વીર્ય કર કેવળીના પ્રદૂપેલા ધર્મની
આશાતના કરી રહ્યો છે આવા આત્મા કયાય શાન્તિ મેળવે
તેમ નથી. માટે ધર્મની આશાતનાથી બચો. જે ભાઈઓ
સામાયિકોને નિંદે છે તેમને અમારી વિનંતિ છે કે આશં
સામાયિકો કરીને જતાવો. માટે જ ભગવાન કહે છે કે તુ
તારી જાતને સંભાળ. મોટા મોટા બ્રાહ્મણો આપે પણ જો
પોતાનું આચરણ સારુ ન હોય તો છાપ ન પડે

આ વાતને હઠાન્તથી સમજાવુ વડોદરાના મહારાજ
કેળવણીના બહુ ચોખ્ખીન હતા. ધર્મશુરના બ્રાહ્મણો હોય
તો સાભળવા બાંધ. એક સમયે વિદ્યાર્થીઓને કેળવણી મળે
એ ઉદ્દેશથી પ્રખર વજ્રતાઓ તથા પત્તિને બ્રાહ્મણ આપવા
જોલાબા. પાંચેક વજ્રતાઓ જોલી ગયા પછી છેલ્લે એક વજ્રતા
ભાવણ આપવા ઊઠ્યા હોઠો તેના ભાવણથી હજી થઈ ગયા.
શુ બહુ તેના ભાવણમાં પણ જોલતા જોલતા વજ્રતાના નાક
માધી પાણી ટાંકવા લાગ્યું નાક લૂછવા ખીસામાધી જેવો
ફમાલ બહાર કાઢ્યો કે તેવા જ બે ઈંગ બડક ફરિને નીચે
પ યા હવે બનેલ એવું કે આ ભાવણ કરનારને દરેક જ બે
ઈંગ ખાવાની ટેવ. પણ આજે ખાવાની કુશલ ન મળેલી
એટલે ઇડા ફમાલમા વીટીને ખીસામા જ પડેલા ફમાલ
કાઢતા ઇડાની વાત માલ ન રહી અને તેની ફજેલી થઈ ઇડાને

પડતા બેઈ આખી સલા ચક્રિત થઈ ગઈ તે વખતે મહારાજ કહે છે, કે “ બે હિંદુસ્તાનની પડતી થઈ હોય તો આવા વાણીવિલાસથી જ થઈ છે માટે સદાચારી બનો તો જ સસારની શેરીઓમા ભટકવાનું મટી જશે અગિયાર પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે તે જ ખરો શ્રાવક ભગવાન કહે છે, કે “ મારો શ્રાવક કદમૂળનો ખાનારો ન હોય, પરસ્ત્રીગામી ન હોય, રાત્રિ સમયે ભોજન કરનારો ન હોય ” બધુઓ! બે આખી જીદગી સુધી રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરી શકતા ન હો, તોય અષાઠ સુદ પૂનમથી કાર્તિક સુદ પૂનમ સુધીનો ત્યાગ જરૂર કરવો લાઈઓ, આ દેહને પૂરી પૂરીને પૂરું લાખો કોડીઓ ભરીને અનાજ ખાધુ, તો પણ આત્મા હજી ધરાયો નથી માટે બે કલ્યાણ કરવું હોય તો સાયકાળ પછીના ભોજનને ત્યજો ઈન્દ્રિયોના ધમપછાડાને મોળા પાડો. તો ખાતાં-પીતાં ચ તપ થઈ શકશે જ્યા ચારિત્ર છે ત્યા જ પ્રભાવ છે આપણા સમાજમા સડો જીડો પેસી ગયો છે, માટે જ્યા જ્યા સડો હોય, તે તે ભાગને કાપીને દૂર ફેંકો ભગવાન કહે છે, કે જેણે છોડ્યું તેને કોઈ છેડે નહિ જે આત્માઓ સ્વહોશે પુદ્ગલના ભૌતિક સુખને ત્યજે છે, તેને કોઈ સતાવી શકતું નથી, માટે બે હુ ખી થવું ન હોય તો છોડો, અહીં તો છોડવાની જ વાત છે, બધાવાની કોઈ વાત જ નથી ભગવાન ડિડિમ નાદે કહે છે કે હિંસાને છોડો, અસત્યને છોડો, ચોરીને છોડો, અપ્રહસ્યચર્યને છોડો, વિષયકષાયને છોડો, બસ છોડો ને છોડો, છોડશો તો કોઈ તમને છોડશે, અને કોઈ તમને છેડશે નહિ, માટે કામભોગને ઝેર જેવા ગણો શેરડી

કેવી હોય છે તે બાણે છે! પૂછડે ખારી, મોંડે મોળી અને વચમા મીઠી જ્ઞાનીઓ કહે છે- કે જોકે શેરડી જેવો પદાર્થ પણ કેવી સુકર શિખામણુ આપે છે! જ્યારે તમે નાના હતા ત્યારે તો વિષયભોગ ભોગવવામા મોળા હતા ઇન્દ્રિયો ત્યારે સુપુત્ર હતી મુવાની આવી ત્યારે કામભોગને મીઠા માની ધૂળ સેવ્યા અને બુઢાપો આવે ત્યારે કામભોગને ખારા કરન્ને. માટે સાચા સ્વરૂપે શોષો, વિકસો વિકસવા માટે તો આ માડવડે તમને દૈજ નવાનવા મનગમતા ભોજનો ખીરસાશે. માટે આવો સુખવસર જોળે જ્યાં ન હેતા.

વ્યાખ્યાન ૮ સુ

[સોમવાર, અઠાડ શુ ૧૫]

આજના દિવસે સૂત્રત્રિદાન્તની સ્વાધ્યાય કરવાની અસંજ્ઞાય છે એનું કારણ એ છે કે પૂનમ અને પડવાને દિવસે ધણા દેવો બારતભૂમિ પર આવાગમન કરે છે તે અસ્ત્રામા ને કોઈ મિથ્યાત્વી દેવ ધર્માત્મા પર કોઈ જાતની આપત્તિ નાખે તો તે ધર્માત્મા શ્રદ્ધાથી ુગી જાય માટે જ્ઞાની ગુરુઓએ આ શુદ્ધ પૂનમ, જ્યેષ્ઠ અને પીછા ઠગ પ્રકારની અસંજ્ઞાય બતાવી છે માટે જાણે આપણે મહાપુરુષના મામને પુષ્ટ કરે એવું કોઈક પ્રકરણ શરૂ કરીશું અપાડી

પૂનમ એ ધર્મી અને ળીન આત્માઓ માટે વિશિષ્ટ દિવસ છે વિવેકી શ્રાવકો આતુર્માસમાં અન્ય દિવસે જે આરાધના કરતા હોય તેનાં કરતાં પણ વિશેષ ધર્મ-આરાધના આજથી કરવાની છે જેમ જગતમાં જુદી જુદી મોસમો આવે છે તેમ આતુર્માસમાં આરાધનાની વિશિષ્ટ પ્રકારની મોસમ શરૂ થાય છે આમ તો, ધર્માત્માને બારે માસ મોસમના હોય છે, છતાં પણ અષાડી પૂનમથી કારતકની પૂનમ સુધી ધર્મ-આરાધના પૂર જોશમાં શરૂ કરી દેવી જોઈએ બધુઓ ! ગાડા જોડાવવા, બગલા બધાવવા વગેરે આરભ સમારભના ધધા, જેને ધર્મની આરાધના કરવી છે, તેણે ઓછા કરવા જોઈએ શિષ્ય પૂછે છે, કે “હિ ગુરુદેવ, આપ આમ શા માટે કહો છો ? ” ગુરુ કહે છે, કે “હિ શિષ્ય, વરસાદ વરસે ત્યા ઝીણાં જીવ-જતુની ઉત્પત્તિ થાય છે, માટે ચોમાસામાં એક ગામથી બીજે ગામ જવાનો શાસ્ત્રકારે નિષેધ કર્યો છે એક વખતે શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ દારિકા નગરીમાં પધાર્યા છે એવા સમાચાર મળતાં શ્રીકૃષ્ણ એમના દર્શન કરવા તથા તેમની નિર્મળ વાણી સાલળવા ગયા એ વખતે વર્ષાકાળ ચાલુ હતો લગવાન નેમિનાથે શ્રીકૃષ્ણને કહ્યું, “હિ કૃષ્ણ, સાધુમુનિના દર્શન કે વ્યાખ્યાન સાલળવાના ઉદ્દેશ સિવાય ચોમાસામાં બહુ હરવું-ફરવું નહિ ” લગવાન નેમિનાથનો આ ઉપદેશ સાલળીને શ્રીકૃષ્ણે તેમ કરવા કબૂલ કર્યું શ્રીકૃષ્ણ પણ લગવાનના પડતા બોલને ઝીલવા તૈયાર છે, ત્યારે તમે કેવા શ્રાવકો છો ? ગુરુના પડતા બોલ ઝીલો તેવા કે સ્ત્રીના ? કુમારપાળ રાજાએ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યનો ઉપદેશ સાલળ્યા પછી વિના કારણ ન

દર્શુ એવો અભિવ્રદ ધારણ કર્યો. 'એક વખત કસોટીનો પ્રસન્ન
 આવી ગયો. કસોટી કેની યાચી જેણે સુવર્ણ સમાન નિયમ
 ધારણ કર્યો હોય તેની જ કસોટી યાચ, પણ જે ધારણ
 નિયમથી ડગે નહિ તેની જ બલિદારી છે એ કુમારપાળ
 રાજા પર શ્લેષ્ઠ રાજાએ ચડાઈ કરી. તમારો આત્મા કુમાર-
 પાળ કરતા યા વધારે મોટો છે તમારા ઉપર પણ શ્લેષ્ઠ
 સ્વરૂપ કર્મો ચડાઈ કરી રહ્યા છે જેમ શ્લેષ્ઠને કરણા ન
 હોય તેમ કર્મને પણ ક્ષમા ન આવે પણ એ આપણે આપણા
 ભાવમાં રહીએ તો શ્લેષ્ઠ જેવા કર્મો કઈ પણ કરી ન શકે
 કુમારપાળ કહે છે, કે 'રાજન્ ! શ્લેષ્ઠોએ ચડાઈ કરી છે "
 કુમારપાળ કહે છે, કે 'એ તો ગુરુવર્ધ પાસેથી અભિવ્રદ
 કર્યો છે કે ચાતુર્માસમાં મારે ગામ બહાર ન જવું એવી
 પ્રતિજ્ઞા છે કુમારપાળ તે દિવસે પૌવંશ કરી બેસી ગયા
 એ જ શક્તિ ધર્મમાં છે એકેક આચાર્ય ધર્મના સ્તબ ધર્મ
 ગયા છે એમના આધારે ધર્મ ટકી રહ્યો છે એવા આચાર્ય,
 એવા મુગધરોએ જગતનો ઉદ્ધાર કરીને ભારતવર્ષને મહાન
 પદની પ્રાપ્તિ કરાવી છે આચાર્ય મહાશયે ધર્મને ટકાવી,
 છવોને પ્રતિબોધ પમાડીને મોક્ષમા મોક્ષ્યા છે સસારી જીવો
 કર્મના યાબલાને રોકી રહ્યા છે એ યાબલાઓ ચાર છે
 પહેલો યાબલો ત કચન ધનને સુવચ્ચ માનનારાઓને
 બાવાન ઉત્ત અધ્યયન સૂત્રના ૪ થા અધ્યયનમા કહે છે કે—

યિન્નણ તાણ ન લમે પમરો હમમ્મિ છોળ અણુયા પરત્થા ।

વીયપ્પજ્જહ વખમ્મત માહે મેયાતયં વજ્જહમવદ્દુમેય ॥

હું પ્રનાદી મા તમને ધન ત્રાણ-શરણ નહિ યાચ.

આ લોકમા તો તમને સાથે નહિ આપે, પણ પરલોકમાં
 ચ એ સાથ નહિ આપે ” બધુઓ ! તમારી પાઘડીઓ
 બેઠંને, મોટરો બેઠંને, ધમાલ બેઠંને અમને કંઈ
 લેવાદેવા નથી, પણ તમારી પાઘડી ક્યારે છિતરે તે
 જરૂર ઇચ્છા કરીએ. જ્યાં જ્યાં ભગવાન યોદ્યા છે, ત્યાં ત્યાં
 હેય, જ્ઞેય અને ઉપાદેય વિષે જનતાને જ્ઞાન આપ્યું છે.
 કોઈનો ડર રાખ્યા વગર ભગવાન કહે છે, કે “જે એમે
 સાભળ્યું છે, જાણ્યું છે અને અનુભવ્યું છે, તેના આધારે
 કહીએ છીએ કે સસાર હેય છે, ધન હેય છે. તેમા આસક્ત
 બનવા જેવું કંઈ નથી અને જે આસક્ત થયા તો પહેલા
 થાલલા કચન સાથે એવા ચોટી જશે કે તેનાથી છૂટા
 થવાનું તમારા માટે મુશ્કેલ બની જશે તમારા ગૃહસ્થાશ્રમમાં
 તમને ધન ઘણું વહાલું છે પણ જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે એ
 થાલલો છે એના બધનમા ફસાયા કે અથડાયા તો માથું
 ફૂટી જશે ગૃહસ્થાશ્રમમા ધનની જરૂર પડવાની પણ બેઠંએ
 તેટલું જ મેળવવું બેઠંએ સંગ્રહવૃત્તિને ત્યજે અને મેળવ-
 વામા દુગો, પ્રપચ, અધર્મ, અનીતિ, વિશ્વાસઘાતનો આશ્રય
 ન લેશો, અને જે લેશો તો દુર્ગતિને પામશો સસ્કૃતમાં
 કહેલું છે, કે અતિ લોભ એ પાપનું મૂળ છે માટે ધનની
 આસક્તિને વળગશો નહિ વળગ્યા તો તમારા બાર વાગ્યા
 સમજાશે

દૃષ્ટાંત —એક દૃષ્ટાન્ત આપીને આ વાત સ્પષ્ટ
 કરું એક શેઠ હતો તેને ધન પર બહુ જ આસક્તિ રાત

અને દિવસ, બસ, ખનપ્રાસિના વિચારોમા જ મગ્ન રહે. જોકે વખતે જોકે સત મહાત્મા વહોરવા તેને હેર પધાર્યા, શેઠે તેમને જાવશીનો સત્કાર કર્યો. આહારપાણી લીધા પછી સત પોતાને સ્થાને જવા લાગ્યા, ત્યારે વહન કરીને શેઠ કહે છે, “મહાત્માજી ! આ બાળક પર કૃપા કરો; આશીર્વાદ આપો.” બધુઓ ! જ્યેન મુનિ તમારે હેર વહોરવા આવે પણ સસાર વૃદ્ધિના આશીર્વાદ તમને ન આપે અને આપે તો બાલુવું કે તે મુનિના ખરે જાણક નથી. સત કહે છે, ‘બેટા ! શો આશીર્વાદ આપુ ?’ શેઠ કહે, “મારા હરમા પૂજ જ ખન વૃદ્ધિ થાય તેવો આશીર્વાદ આપે.” હવે આ સત જ્યેનધર્મી ન હતા, પણ સિદ્ધિના બાલુકાર હતા; તેમણે કહ્યું, તું જેને અઠસ્રીય તે સોનું ઘઈ જશે એવો આશીર્વાદ આપુ છું.” શેઠ તો રાહસીય ઘઈ ગયો. સત તો સિદ્ધિ આપીને ચાલ્યા ગયા. શેઠ તો જેને અઠકે તે સોનું ઘઈ બચ નહવા બેસે અને શરીર પર પાણી પડે તે પણ સોનું કપડા પહેરવા બાય ને સ્પર્શ થાય તેવા જ કપડા સોનાના બની બચ, જમતા શાટલીને અઠકે ત્યા શાટલી સોનાની ઘઈ બચ ! જેને જેને સ્પર્શ કરે તે તે સોનાના ફેરવાઈ બચ. કહ્યું છે કે અતિ સારું નહિ શેઠ તો કાળી ગયા ત્રણ ત્રણ દિવસના ઉપવાસ ઘઈ ! આ જૂએ આખો જીંદી ઉતરી ગઈ; ગમે તેટલું સોનું હોય પણ કઈ તેને બચકા ભરાય છે ? શેઠ તો લમડિયા ખાવા મગ્યા નોકરને બોલાવી કહ્યું કે પેલા સતને બોલાવી લાવ નોકર સતને બોલાવી લાવ્યો. સત પૂછે છે “કેમ ભાઈ ! હવે તારી તૃષ્ણા પૂરી ઘઈ ને ?” શેઠ કહે, “સાહેબ,

તમારી સિદ્ધિ મારે ન જોઈએ, પાછી ખેંચી લો, હું તો ભૂખે-તરસે મરવા ચાલ્યો, ” સત કહે, “ભાઈ ! ધનની આસક્તિ આત્માને તુકસાન કરનાર છે, સતોષ જ સુખ આપનાર છે, ” તો જે કચનના થાંભલાને વળગે છે તેની દુર્ગતિ થાય છે, માટે હેય-ધન છોડવા યોગ્ય છે, ગ્રહણ કરવા યોગ્ય નથી ખીન્ને થાંભલો તે કામિની, એને વળગ્યા તો છૂટવું મહામુશ્કેલ છે, એની વાત આગળ ઉપર કહીશું.

વ્યાખ્યાન ૯ મું

[મગળવાર, અષાઢ વદી ૧]

લગવાન જિનેશ્વરની વાણી લબ્ય જીવો માટે ભવ-તારિણી છે. એ વાણીના જેટલા મૂલ્ય આકીએ તેટલા ઓછા પ્રભુની એ વાણીની પુષ્ટિ થાય તેવો વિષય આજે શરૂ કરીશું. લગવાન કહે છે કે “હિ આત્માઓ ! જ્યાં સુધી તમને તમારા આત્માનું સ્વરૂપભાન નહિ થાય ત્યાં સુધી તમને સુખશાન્તિ મળવાના નથી ” સુખ અને શાન્તિનો રાજમાર્ગ એક જ છે સસાર હેય છે, છોડવા યોગ્ય છે, તમે છોડી શકો કે ન શકો, પણ તે સિવાય ખીન્ને રાજમાર્ગ નથી આદરવાલાયકને આદરો અને છોડવાલાયકને છોડો. લગવાને નદીસૂત્રમા જ્ઞેય, જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની સમજણ આપી છે જ્ઞેય એટલે જાણવા

ચોખ્ખા સાચા પદાર્થને બરાબર સમજો. અનત જીનીઓ કહે છે કે પદ્ય બે પ્રકારના છે એક મોક્ષપદ્ય અને બીજો સસારપદ્ય. મોક્ષના પદિકે જેવ પદાર્થ અને જગતમાં જેટલા જડ અને ચેતન પદાર્થ છે તે બધાનું જ્ઞાન મેળવવું રહેશે; જેને જડ અને ચેતનનું જ્ઞાન થયું તે સસારને તરીકે જામ આપણે છીડીના માર્ગે તો ખનાદિ કાળથી ચાલતા આવ્યા છીએ પિયરી એવા રાજમાર્ગને મૂકી છીડીના માર્ગે કોણ ચાલે ? જોર હોય તે, અથવા ચાલવામાં નબળો હોય તે અનત મળથી આ દેહમાં રહેલો ચૈતન્યદેવ રાજમાર્ગને મૂકી છીડીના માર્ગને શોધી રહ્યો છે. યાદ રાખજો કે બધા સુધી રાજમાર્ગે નહિ આવે ત્યાં સુધી સુખ માય તેમ નથી માટે જ્ઞાન દ્વારા જેવ પદાર્થને જાણો. જોષ પામો, સમજ પામો. ભાઈઓ ! સમજવાનો અપૂર્વ અવસર આ ચો છે; ઉત્તરાધિવાની યોનિમાં રાજમાર્ગે ચાલવું મુશ્કેલ છે; માટે પુરુષાર્થ કરો અને જ્ઞાનદ્વારા આત્માને જોળજો. આચારાગ સૂત્રમાં જગવાન બોલ્યા છે—

જે યગ્મં જાણ્ય સે સખ્યં જાણ્ય

જે સખ્યં જાણ્ય સે યમં જાણ્ય

જેણે એકને જોળખ્યો તેણે સર્વને જોળખ્યા છે જેને નેમ પદાર્થનું જ્ઞાન થયું તેણે સર્વને બધી લીધું તો બધવાલાયક શું છે ? જ. અને ચૈતન્યનું સ્વરૂપ હું ચૈતન્ય છતાં જ. જેવો થઈ ગયો છું હું મારું જ્ઞાન જૂલી ગયો છું ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનમાં કહ્યું છે—

મદ્દા સાગરિમો જાણ્ય સર્મ દિષ્ણા મદ્દાપદ્મં ।

વિસર્મ મમ્મમોદ્દિષ્ણો બજજો મમ્મમ્મિ સોપદ્મં ॥

|| ગાડાનો હાકનાર જેમ રાજમાર્ગને છોડીને છીડીને માર્ગે જતાં ગાડાંની ધરી ભાગે તેમ આ જીવનુ છે જેમ ગાડાવાળાને પશ્ચાત્તાપનો પાર રહેતો નથી, એમ તમને પણ પશ્ચાત્તાપનો પાર નહિ રહે મને પ્રભુના દર્શન કરવાનો, આત્માને જાણવાનો લવ મળ્યો, પણ મેં પ્રમાદમા આત્મદર્શનને ખોઈ નાખ્યું, કોઈ લવમા પ્રભુ મળ્યા પણ હશે, પ્રભુના સમોસરણમા પણ આ જીવ જઈ આવ્યો હશે, છતા—

“કેવળી આગળ રહી ગયો કારો, ન આવી સાનરે,
ભાન હો, જીનજી, અગ હુ શરણે આવ્યો ”

હે પ્રભો ! આપને મેં ઓળખ્યા નહિ, પણ—

“જે દષ્ટિ પ્રભુદર્શન કરે તે દષ્ટિને પણ ધન્ય છે,
પીએ મુઠા વાણી મુદા તે કર્ણયુગને ધન્ય છે,
જે જીભ જિનવરને સ્તવે, તે જીભને પણ ધન્ય છે,
તુજ નામ મત્ર વિગદ ધરે તે હૃદયને પણ ધન્ય છે ”

હે પ્રભો ! જેમણે આપને દષ્ટિથી નિહાળ્યા, જેમણે આપની અમૃતવાણીનું પાન કર્યું, તે આત્માઓને ધન્ય છે, પણ મેં તો—

“જેવા હશે, નીરજ્યા હશે, સાલજ્યા હશે પણ ખરે ! ”
તો પણ ભક્તિભાવે આગ્રહ્યાં નહિ, હે પ્રભો ! મારી કેવડી ગભીર ભૂલ થઈ છે ? જેવા માટે સાલજવા માટે મને આણુમૂલો અવસર મળ્યો, પણ તેનું મૂલ્ય હું ન સમજ્યો, તમને પવિત્ર જન્મ મળ્યો છે, તમારી જાતને પૃથ્વી જુઓ, કે ૨૪ કલાકમા કેટલી વાર તમે વીતરાગની આજ્ઞાનું પાલન કરો છો ! ન્યાં

સુખી ધાંભલાને વળગી રહેયો ત્યાં સુખી વીતરાગની આજ્ઞાનો અમલ થાય તેમ નથી. જ્યે તમે પ્રભુની આજ્ઞામાં શ્રેય માનતા હો, તો અનવ ઠાળથી જે ચાર ધાંભલાઓને વળગી રહ્યા છે તેને છોડવા પડશે. કયન જો પહેલો ધાંભલો તેની બ્યાખ્યા થઈ ગયો છે હવે બીજો ધાંભલો કામિનીનો તેનો વિચાર કરીએ ભગવાને કહ્યું છે, 'શ્રી ધાંભલારૂપ છે તેની સાથે બંધાયો નહિ' ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ મયાદિત અને આહ્વાન બ્રહ્મચર્યમત સ્વીકારે જેઓ આ પ્રમાણે કહે છે તેમને શ્રી બંધન રૂપ થતી નથી. શિષ્ય કહે છે "હે ભગવન્! જ્યે શ્રી બંધન રૂપ હોય તો આપની આગળ અપ્સરાઓ અને શુભારી સહનાઓ નૃત્ય કરી રહી છે છતાં આપનું નીત મનાગપિ મ્મો ન વિચરમાર્ગ મન સહેજ પણ વિકારને કેમ પ્રાપ્ત થતું નથી?' ભગવાન કહે છે, 'હે શિષ્ય! વિકારી ભાવે જોવામાં આવે તો શ્રી બંધન છે, અને જો નિર્વિકારી ભાવે જોવામાં આવે તો નથી. વિકારી ભાવ તે પર-ભાવ છે નિર્વિકાર ભાવ તે પોતાનો સ્વભાવ પરભાવને તોડવાનો અને સ્વભાવને પ્રકટ કરવાનો. વિકારી ભાવ અથવા શ્રી પ્રત્યેની આસક્તિ જ બંધનકર્તા છે માટે પહેલા બંધને બંધો અને પછી તોડો. જેમ ધરના ધાંભલાને તોડવા કડિયાની જરૂર પડે છે, તેમ આ ધાંભલાઓને તોડવા સદ્ગુરુની જરૂર પડે છે. સદ્ગુરુ પ્રત્યાખ્યાનના હથોડા વડે તમારી પાસે આ ધાંભલાઓ તોડાવે છે માટે તૈયાર થઈ જાઓ.

હવે ત્રીજો ધાંભલો કુટુંબ છે શાસ્ત્રકાર ભગવાન બતાવે છે, કે 'હુ' જો આપણને ચાર ગતિમાં રખડાવ્યા છે માટે

સમજાને ક, ખ, ગ, ઘ, વ્યજનો આપણે ઉચ્ચારિએ છીએ, તો સ્વર કેટલા અને વ્યજન કેટલા? સંસ્કૃતમાં તેર સ્વર અને બાકીના વ્યજન છે અથ્રેજીમાં છ સ્વર છે અને બાકીના વ્યજનો છે જગતની દરેક વસ્તુને સ્વર અને વ્યજન લાગે; માત્ર આત્મા જ એક એવો છે, જેને સ્વર પણ નથી અને વ્યજન પણ નથી ચાર થાંભલામાં, આપ જ્યાં જોશો ત્યા પહેલો અક્ષર 'ક' છે હમેશાં પહેલા અક્ષર પર વજન વધારે હોય છે એમ જ સસારી આત્માઓ કર્મના વજનથી ભરેલા છે માટે ભગવાન કહે છે, કે જ્યાસુધી 'ક'થી કદા નહિ કરો ત્યાસુધી સુમતિ જોડે સગપણ નહિ થાય માટે 'કુ' ઉપર ભાર મૂકો કુગુરુ, કુદેવ, કુધર્મ વગેરેને તમે સમજીને છોડો, તમારૂં સગપણ જ્યાંસુધી 'સુ' જોડે નહિ થાય ત્યાસુધી, ભગવાન કહે છે કે અમારા ભેટા થવાના નથી માટે જે આત્માઓ ચાર થાંભલાને બાંહે છે તે ભટકે છે આ ચાર થાંભલાઓને જોય કરીને જાણ્યા અને હેય કરીને જેમણે છોડ્યા, તે જીવો સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના માડવે આવી ગયા થાંભલો જખ્ખરદસ્ત છે તોડનાર તોડાવનાર કડિયો કાચોપોચો હોય તો થાંભલાને તોડવા મુશ્કેલ છે, કારણ કે એકને તોડે ત્યા બીજો તૈયાર જ હોય છે કહેવત છે કે એક સાધે ત્યા તેર તૂટે, માટે થાંભલા કેમ તૂટે તે વિશે ભગવાન કહે છે

ન સા જાઈ ન સા જોળી ન ત ઢાળ ન ત કુલમ્ ।

ન જાયા ન મુવા જત્ય સર્વે જીવા અણંતસો ॥

આ જગતમા કોઈ જાતિ કે યોનિ નથી જ્યા આપણો આત્મા

કુપ્તન થયો ન હોય શિષ્ય પૂછે છે, “હે જગવન, આત્માએ
 કેટલી વાર સળધે બેઠ્યા?” જગવાન કહે છે, “એક વાર
 નહિ પણ અનંત વાર સ્ત્રીપણે, ભાઈપણે, શત્રુનીપણે, પિતાપણે,
 પુત્રપણે, ઠંઠં સળધેથી એ બેઠાય છે” તમારા પૂર્વ કાલને યાદ
 કરે. આ આત્મા દેવપણે સ્ત્રીપણે અને અત્યારે મનુષ્યપણે છે
 તો હે આત્મા! તારા અનંત કુટુંબીઓ શોઈ રહ્યા છે, એના
 સામે તો એ અત્યારે તું વર્તમાન કુટુંબમાં મશગૂલ બની
 ગયો છે મારી માતા, મારા પિતા, મારા ભાઈ, મારી પત્ની—
 આમ તું માણમાં જ મગ્ન બની ગયો છે પણ જરા વિચાર તો
 કર, કે આજલા જન્મેનાં માતાપિતા, ભાઈબહેન, પત્ની યાદ
 આવે છે ખરા? એ એ સર્ગા રહ્યા નથી, તો તારા આ સર્ગા પણ
 કેટલો સમય રહેવાનો? માટે કેવળી જગવાનના વચનમાં
 મદ્દા રાખો. અનંત કુટુંબીઓ મૂકીને ગયા છો તે તમને
 યાદ કરે છે આ જન્મના સગાઓ અત્યારે મરી જાય છે ત્યારે
 તો યાદ કરી કરીને ખૂબ રડો છો, પણ જેનો પત્તો નથી તેને
 યાદ કરો છો ખરા? તમે કહેશો, કેમ યાદ કરીએ? દેખાવા
 જ નથી. જ્ઞાનીઓ કહે છે કે જનાર દેખાવા જ નથી. માટે
 પહેલાથી જ મમત્વ યોગ્યું કરે. એ મમત્વને યોગ્યું નહિ કરે
 તો મરતી વખતે છોડવાનું બહુ મુશ્કેલ પડશે. હાકરો કહેશે,
 ‘ભાભા શું થાય છે? છવ કેમ જતો નથી?’ બાપા કહેશે,
 ‘અરે! મને એ જ ચિંતા થાય છે કે મારા ગયા પછી
 કુટુંબનું શું થશે? બધાઓ! મોતના નગારા વાગી રહ્યા
 છે છતાં તમને વૈભવ કેમ છિપજતો નથી? માયામોહ
 એવું માતાપિતા વગેરેને તમે તમારા માનીને બેઠા છો,

પણ વાસ્તવમાં તે તમારા નથી. બધુંઓ ! તમારું રજેલું તમારા દીકરાં સાચવશે ? એનો પરવાનો કઢાવ્યો છે ? તો પછી શાને માટે તમે તમારા આત્માને હેઠો ઉતારો છે ? ખાનપાન ખાતર જિંદગી નથી, પણ જિંદગી ખાતર ખાનપાન છે અગ્રેજીમા કહેવત છે, કે ખાવા માટે જીવો નહિ પણ જીવવા માટે ખાઓ માટે સમજો દરેક જીવ છ જોલ બાધીને આવ્યો છે સત્ય પર શ્રદ્ધા રાખો, આતુર્માસ ખેડુ છે માટે આત્માની કમાણી કરજો, પણ કર્મની નહિ એક જ દષ્ટાન્તથી આ વાત સમજાવું

દષ્ટાન્ત—વકચૂર કરીને એક ચોર હતો, તેણે એક પ્રતિજ્ઞા કરી એક વખત તેને જ્ઞાનીનો ભેટો થઈ ગયો જ્ઞાનીએ કહ્યું, “ભાઈ ! તારો આ ધધો તને અધોગતિના માર્ગે લઈ જશે વકચૂરે જવાબ આપ્યો, “આવો ઉપદેશ મને આપશો નહિ મારાથી મારો ધધો છોડી શકાશે નહિ.” ત્યારે મુનિ કહે છે, “તારાથી એ ન બને તો વાધો નહિ પણ એક નિયમ તો લે ” વકચૂરે નિયમ લેવાની ના પાડી તેના જેમ જ આ સભામા બેઠેલા અમારા શાસનમા આવીને એક પણ નિયમ લેતા નથી અમારે તેમને શું કહેવું ? તેમને જેટલી કિંમત તમારા કુટુંબ-પરિવારની છે તેટલી ધર્મશુરની નથી મહાત્મા વકચૂરને કહે છે, “તુ બધા નિયમોની ના પાડે છે, તો તારો ઉદ્ધાર કેમ થશે ?” વકચૂર કહે છે, “સાહેબ ! આ લવ મીઠો, પરલવ કોણે દીઠો ?” શુર કહે, “ભાઈ ! પરલવ તો છે ને ? તો તુ એવો નિયમ લે, કે અબાણુ રૂળ ન ખાવું ”

વઠ્ઠૂર કહે, “એમા તમે મને શુ આપ્યું?” વઠ્ઠૂરે પ્રતિજ્ઞા લીધી અને ઘેર ગયો. એક વખત તે તેના સાથીદારો લેગો ઘોરી કરવા ગયો. રસ્તામા કઠડીને જૂખ-તપ્પસ લાગ્યા. સામે એક મોટું ઉદ્યાન હતું, તેની અંદર અનેક ફળો ઝાડની ડાળીઓએ લટકી રહ્યા હતા. એતાં જ મન થલામમાન થઈ બાય એવા સુદર એ ફળો હતા. સાથીદારો એ ફળને તોડીને લઈ આવ્યા. એક જણ વઠ્ઠૂરને કહે “લો, આ ફળ ખાઓ.” વઠ્ઠૂર કહે, “ભાઈ! ગુરુ મહારાજે અભવયુ ફળ ન ખાવાની મારી પાસે પ્રતિજ્ઞા લેવડાવી છે. માટે ખેલો કહો કે આ ફળ કયું છે? તેનું શુ નામ છે?” સાથીદાર કહે, “વાહ, ભાઈ, વાહ! મબની પ્રતિજ્ઞા! ફળ ખાઈશ એટલે આપોઆપ ખબર પડશે કે કયું ફળ છે.” વઠ્ઠૂરે જવાબ આપ્યો, ‘ના, અભવયુ ફળ નહિ ખાઈ’ મારા પ્રાણુ સહે બાય પણ પ્રતિજ્ઞા નહિ તોડું. સાથીદાર કહે, ‘ગુરુદેવે પોતે વચ્ચું એટલે હવે બીબના સુખમા તે પચ્ચર નાખે છે.” વઠ્ઠૂર કહે ‘ભાઈ! એવું ન બોલ. ગુરુદેવ તો મારા સાચા તારણકાર છે.’ બધુઓ! વઠ્ઠૂર ઘોર હતો. છતાં તેને ગુરુના વચનની કેટલી કિંમત છે! ત્યારે ભાઈઓ! તમે તો ચાકુકાર છો તમને ગુરુના વચનની કિંમત છે? વઠ્ઠૂર જુઓ. હતો, છતાં પણ ગુરુના વચન પર શ્રદ્ધા રાખીને તેણે અભવયુ ફળ ન ખાધું અને કદાચ ખાધું હોત તો તે પચત્વને પામી ભાત, કારણ કે,

ફળ કિંપાકનાં ગીર્ઠા, પરિણામો ન સુદર.

ભોજન્યા ભોજનુ તેમ, પરિણામો ન સુદર.

એકિ પાક વૃક્ષનું ફળ હોય વઠ્ઠૂરે છોડ્યું તો તે બચી ગયો.

દેખાવમાં ફળો સુદર હતાં, પણ પરિણામે વિષરૂપ હતા. લાઇઓ ! કામ અને લોગ એ કિપાકના ફળ જેવાં છે લોગો. લોગવતાં મીઠા લાગે છે, પણ એનું પરિણામ આવશે ત્યારે આત્મા પોકાર કરી ઊઠશે દુઃખમા પડશે ત્યારે કોઈ તમને સહાય કરવા આવશે નહિ જે ત્યાગી થઈને નીકળશે તે વકચૂરની માફક તરી જશે હવે વકચૂરે વિચાર કર્યો, કે જો શુરુના એક વચ્ચે અને મારા એક નિયમે જ હું બચી ગયો તો પછી ત્યાગીની જેમ બધું છોડી દેતા કેટલો લાભ થાય ? તમે સાધુ વદણામા હમેશ જોલો છો ને કે—

એક વચ્ચે મારા સદ્ગુરુ કેરુ, જો એસે દિલમા ય, રે પ્રાણી !

નરક ગતિમા તે નવિ જાયે, એમ કહે જિનરાય, રે પ્રાણી !

લાઇઓ ! હીરાને સરાણે ચડાવીએ તો તેની કિંમત વધે. તેમ ભગવાનની વાણીની સરાણે ચડો તો આત્માની કિંમત વધે જ ને ! ભગવાનની વાણી એ તો ભવતારિણી છે. એ વાણીનું જેટલું મૂલ્ય આંકીએ તેટલું ઓછું.

વ્યાખ્યાન ૧૦ મું

(શુધવાર, અષાઠ વદ ૨)

ભગવાન મહાવીરે સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞ્યા. ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાંત. રાયપસેણી સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

આપ્ત પુરુષોના આત્મામાંથી નીકળેલું જ્ઞાન મુખર્મ ભક્ત-
 જ્ઞાન તેમના શિષ્ય જળુલને આપી રહ્યા છે જળુલ તે
 અપૂર્વ વાણીના ધૂટકા બટક બટક પી રહ્યા છે મુખર્મ
 સ્વામી જળુલને કહે છે “મારા જિનવરણની ભેડ,
 જગમા ભેતા જડશે ના, તેના શુદ્ધ હવનની હોડ, કોઈ દેવો
 કરશે મા” મારા વરણુતારણુ જિનેશ્વર ભગવાનની ભેડ
 આ જગતમા કયા ચ જડે તેમ નથી એ ભગવાન
 આસપાસ ઉદાનમા પધાર્યા છે ભગવાનનું પધારણુ સાલગીને
 રાજ્ય પ્રવેત અને રાણી ધારિણી તથા અન્ય સમુદાય ભગવાનનાં
 હર્શન કરવા પધાર્યા છે ભગવાન દિવ્ય દેશના આપે છે
 ભગવાન પરિષદને કહે છે, કે જે ભગવાને ભવનો અત કમે
 છે તે ભગવાન ભવ્ય હવોને ભવનો અત કરાવે છે અમે પર
 અહીં શા માટે આવ્યા છીએ? તમારૂં હવન ઉજવવું
 બનાવવા માટે તો સમજો હવન કેવું છે?

કયાએ જોયું બિન્દુ, સ્વર્પ કાળ ટકા રહે

હવન તેવું મનુષ્યનું કાણુ પણ પ્રમાદ ન કરો

હે સજ્જનો મોક્ષના પ્રશિક્ષેલા આત્માઓ! ડાહના અગ્ર
 ઉપર પાણીનું બિન્દુ કયા સુધી ટકી રહે? જ્યાં સુધી એ
 ડાહને પવનનો કે બીજો આઘાત ન લાગે ત્યાં સુધી. તેમ,
 હે ભવ્ય હવો! આપણું હવન સમજવું જ્યાં સુધી શાગનો
 આઘાત નથી થયો. આયુષ્યની સ્થિતિ પૂરી થઈ નથી, ત્યાં
 સુધી ઔદારિક શરીર પ્રધાન છે એ બેળમવાળું પણ છે તે
 મૂલવું ન જોઈએ જે શરીર ભગવાનને મળ્યું હતું તે આપણને
 પણ મળ્યું છે ભગવાને જ્ઞાનથી ભેગું કે જગતના હવો

પાંચ શરીરમાં રમત રમી રહ્યા છે દેવ અને નારકીમાં ત્રણ શરીર છે: વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ તિર્યકમાં ચાર શરીર છે, ઔદારિક, વૈક્રેય, તૈજસ અને કાર્મણ એક મનુષ્યગતિ એવી છે કે બધી આત્મિક તથા દ્રવ્ય રિદ્ધિ સાથે મળે છે. કોઈ પણ રિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરનાર જો કોઈ હોય તો તે માનવ જ છે ભગવાન કહે છે, ‘ હે ભવ્ય ! આપણે એક જન્મની અદર ભદ્રે લગ્ગા, મુકકે લગ્ગા ” ઔદારિક શરીર બધન બાંધ્યાં ” કોઈક વખત ઔદારિકમિશ્રમા તો કોઈ વખત વૈક્રિયમિશ્રમા રહ્યા એક શરીર જ એવું છે, જે તમારી પાછળ અને પાછળ લાગેલું છે, જ્યારે જીવાત્મા ઔદારિક શરીર છોડે છે ત્યારે તૈજસ અને કાર્મણ શરીર તેના પ્રવાસમાં સાથે ને સાથે જ રહે છે કાર્મણ શરીરકર્મને સબ્હી રાખનાર, મોટો કોથળો છે પાપના અશુભ અધ્યવસાય તથા પુણ્યના શુભ અધ્યવસાયને સાચવી રાખનાર તિબેરી તે કાર્મણ શરીર તમારે હુ બધી મુક્ત થવું હોય તો કાર્મણ કોથળામાંથી કેમ બહાર નીકળવું તે પહેલા જાણી લેવું જોઈએ તે જાણવા માટે ભગવાને ધર્મધ્યાનનું વિધાન બતાવેલ છે આત્મા ચૌદમે ગુણસ્થાનકે જાય તો પણ કાર્મણ કોથળો તો સાથે ને સાથે રહે છે કાર્મણ શરીર એ ભાડાના ઘર જેવું છે એ આપણું સ્વમાલિકીનું ઘર નહીં અને સ્વમાલિકીના ઘર સિવાય બીજે કયા ય સુખ મળી શકે તેમ નથી માટે કાર્મણ કોથળાનો ભાર હલકો કરો તેમ નહિ કરો તો પોતાની માલિકીના ઘર સુધી પહોંચી શકાશે નહિ નમિરાજ ઋષિને શકેન્દ્ર મહારાજે કહ્યું, “હે નમિ ! તુ દીક્ષા લેવાની વાત કરે છે તો

પહેલા તારુ અતપુર, તારુ રાજ્ય અને સુઠર મહેલો
 બનાવી લઇને પછી નીકળજે, જેથી તારી પ્રબલ દુષ્ટી ન
 થાય” ત્યારે નમિરાજ ઉત્તર આપે છે,

સસયં જલુ સો કુર્ણૈ મો મગ્ને કુર્ણૈ ધરમ્ ।

જલ્યેય ગમ્તુમિષ્ઠેન્જા તલ્ય કુષ્ઠેન્જા સાસયમ્ ॥

જેને સશય હોય તે માર્ગમાધર બનાવે, પણ મને તો જરા
 પણ સશય નથી કારણ કે જે ઘરે જવા હું ઇચ્છું છું તે
 ઘર તો શાશ્વત છે તે ઘરને મેં પોતાની મિલકતથી ખરીદ્યું
 છે બહુઓ ! ભાડાના ઘરમાં ધરધણી કાપે તો બધા લભાયા
 ઉપાડીને બહાર નીકળવું પડે ને ! પણ ધરના ધરને કોઈ
 ખાલી કરાવી શકે ! ભગવાન કહે છે, કે માનવભવ મોક્ષરૂપી
 સ્વપ્ન તરફ પ્રયાણ કરવા માટે મળેલ છે સમક્રિત છે તે
 મોક્ષમા જવાનું યજ્ઞ રજિસ્ટર છે એક સમક્રિત ઘનુ બેટલે
 પાકો હસ્તાવેશ થઈ ગયો. પણ બધા સુખી સરકારી સ્ટેમ્પ
 ન લાગે ત્યાં સુધી બધું કશું વિસ્તિષ્ઠન તે સરકારી સ્ટેમ્પ છે
 ભગવાનના વડીલ, બેસ્ટિસ્ટર, જજ વગેરે તૈયાર છે પણ
 સ્ટેમ્પ લગાવે તેટલી જ વાર છે કોઈ આત્મા અમુક કાલ
 સુધી અને કોઈ આત્મા જીવનપર્યાંતના વ્રતનિયમ બદલ્યું કરે
 છે તમારા આત્મામાં શ્રદ્ધા હોવી બેઠબે નમિરાજને સશય
 નથી તેથી તો શાશ્વત ધર કરી લીધું છે આપણે જો કોઈ કાચું
 કરવાનું હોય તો તે આ જ છે ભગવાન હવે શ્વેત રાજ્ય
 તથા ધારિણીને વિસ્તિષ્ઠનનો મહિમા બતાવે છે ભગવાન
 પરિવહને કહે છે —

વિરમ વિરમ સગં, મુંચ મુંચ પ્રપંચમ્ ।
વિસૃજ વિસૃજ મોહં, વિદ્ધિ વિદ્ધિ ચ સત્ત્વમ્ ।

હે ભવ્ય આત્મા ! તું બહારના સગથી મુક્ત થા, વિરમી
જ આ પ્રપચને છોડી દે ભાઈ ! પોતાના સ્વરૂપનો વિચાર
કર સસાર હેય છે માટે હે બધુ ! તું સગથી મુક્ત થા.

ગૌતમ સ્વામી પ્રભુ મહાવીરને પૂછે છે, “ હે નાથ, સગ
કેટલા પ્રકારના છે ? ” નાથ કહે છે, હે ગૌતમ, સગ બે
પ્રકારના છે એક દ્રવ્ય સગ અને બીજો ભાવ સગ દ્રવ્ય સગ એટલે
માતાપિતા, કુટુંબકબીલો અને ભાગસગ એટલે ક્રોધ, માન,
માયા, લોભ વગેરે. આગળ ત્રણ થાભલાનું વિવેચન સુદર
રીતે કરી ગયા છીએ હવે ચોથો થાંભલો તે કાયાનો બતાવ-
વામા આવે છે ભાઈ ! સમજ-સમજ જિ દગીના છેલ્લા સ્વાસે
આ કાયાનો સગ રહેવાનો નથી રત્નના કરડિયા સમાન આ
કાયાને માની હતી, તેને છેલ્લા સમયે વોસરાવી દઈશું તો
જ આત્માનું શ્રેય થશે, કારણ કે કાયાના સગથી આ જીવે
કર્મની આવક ઘણી વધારી છે જો જીવે કોઈને નજીકમાં
નજીકનું સગુ માન્યુ હોય તો તે કાયા છે આપણી પાસે
અઠગક લક્ષ્મી હોય, વિનયવત પુત્ર-પુત્રીઓ હોય, ખાવાને
સુદર મિષ્ટાનો હોય પણ જો કાયા નીરોગી ન હોય તો આમા-
નું કઈ ગમે ખરું ? આઠ કર્મમા ફક્ત એક નામકર્મના
ઉદ્દયે શરીર પ્રાપ્ત થાય છે જ્યાં સુધી આત્મા મોક્ષ નગરીમા
ન બિરાજે ત્યાં સુધી શરીર તો રહેવાનું જ છે જ્યાં સુધી
મમત્વ ન છૂટે, દેહાધ્યાસ દૂર ન થાય, પુદ્ગલોનો ઠાઠ બધ ન

ધાય ત્યાં મુખી મેહાન ફળની પ્રાપ્તિ ન થાય. જેમ જેમ
અને નેટલો નેટલો દેહાધ્યાસ છૂટે તો 'જશે તેમ' તેમ અને
તેલો તેલો મહાન લાભ પ્રાપ્ત થશે. દશવૈકાલિક સૂત્રના
આઠમા અધ્યયનમા ૨૭ મી ગાથા બતાવે છે કે—

નૃદં પિવાસં શુસ્તિગ્જ સીઝણં મર્યં મયમ્ ।

મદિયાસે મપ્યદિમો વેદુલ્લ મહાપલ્લમ્ ॥

અસહ્ય ક્રુધા, તૃષ્ણા, તાપ, ભય અને અશતિને જે સહન કરી
શકે તે જ મહાન ફળને પામે છે તપશ્ચર્યા કરતા તૃષ્ણા લાગે
અને સ્વદોષે સહન કરે તે જ મહાન ફળને પામે અત્યારે
કેલ્લાવ માણસો કહે છે કે આર ઉપવાસ કર્યા, પાચ ઉપવાસ
કર્યા માસખમણુ થયું, છતાં કંઈ અથ સર્યો નહિ. અમે
કહીએ છીએ, કે તમે એક ઉપવાસ તો કરી જુઓ, પછી
ખબર પડશે અત્યારે જ્ઞાનીઓની ખોટ હોવાથી આત્માએ
સચમમા પડે છે કેટલાક ઉપદેશકો એમ કહે છે, કે દેહને
કષ્ટ આપવાથી શો લાભ થવાનો? પણ લગવાન કહે છે કે
વેદુલ્લ મદિયામ્ । નાથ મુનિને કહે છે, કે-હે મુનિ !

હાહી દ્રુષ અને બીજા રસીલાં ભોજનો ? તમે

તપમા પ્રીત ના થરે, પાપ સ્થાપુ અગ્રથ તે

શરીર તદુસ્ત હોય અને નિત્ય હાહી દ્રુષ તથા બીજા
રસાગ ભોજન આરોગીને પ્રમાદમા પડી રહેશે તો લાભને
બહોલે હાનિ થશે, કારણ કે ગૃહસ્થી જે બીજ પોતાના બાળ
કાને નથી આપતો તે મુનિને અધિક માનીને વહેરાવે છે તે
માને છે કે આ મુપાત્રે જ્ઞાન છે મુનિના પાત્રમા પડે તો
હોજે લાભશે મહાન લાભનું કારણ છે કારણ કે મુનિ જે

આહાર કરશે તેથી નિર્જરા જ થવાની છે મુનિ તે આહાર લાવીને જો વાચણા, પુછણા, પર્યટણા અને ધર્મકથા ન કરે તો પાપમા પડે સ્વયગડાંગ સૂત્રમા પ્રભુ કહે છે, કે “હું મુનિ, ગૃહસ્થના ઘેરથી આહાર વહોરીને લાવ્યો છે, પણ જો સમી રીતે નહિ પચાવે તો તે ગૃહસ્થના પોડિયા થયે જ છૂટકો છે” ગૃહસ્થીના ઘેરથી તાજે તાજે આહાર વહોરીને લાવવામા પણ જોખમ છે એક વખત કોઈ સાધુ ગૃહસ્થને ત્યાં વહોરવા જાય છે ગૃહસ્થ સારામા સારો આહાર વહોરાવે છે તે જોઈને એક ગરીબ માણસ વિચાર કરે છે, કે ‘હું મજૂરી કરીને મરી જઉં છું, છતાં મને પેટ પૂરતું મળતું નથી, અને આ સાધુનું પાત્ર તો છલોછલ ભરાઈ જાય છે, પણ આ બિચારા મજૂરને કયા ખખર છે કે આહાર મેળવવો સહેલ હશે પણ પચાવવો મુશ્કેલ છે કવિ કહે છે—

ધર ધર કેરા દૂકડા, ગજ ગજ કેરા દાન,
સમી કરણી નહિ કરો તો જાશે જમના હાથ

ખાઈ પીને જે આખો દિવસ પ્રમાદમા વિતાવે તે પાપસાધુ કહેવાય આચારાગ સૂત્રમા ગૃહસ્થને સાધુના સખાયા કહ્યા છે અમારે સમ્યક્ કરણી કરવી જોઈએ તમારે પણ અન્યાય કરી ને ધન પેદા ન કરવું જોઈએ ભગવાન કહે છે, કે મારો શ્રાવક ન્યાય, નીતિથી વ્યવહાર ચલાવનાર હોય માટે ગૃહસ્થ જીવનમા પણ ઉમદા જીવનને અપનાવવાની ભાવના રાખવી જોઈએ. જીવથી કાયાનો સગ છૂટી જાય છે જે જીવાત્મા આ ચાર ચાલલાઓને છોડી શકે છે તે મુક્તિને સ્થાને પહોંચી જાય છે.

અધ્યાય ૧૧ મુ

(અનુવાદ અષ્ટાદશ ૧૧)

ભગવાન મહાવીર આશ્રસાથ ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે પ્રભુની દેશના સાંભળી, રાજા તથા પ્રજા પ્રભુની સેવાભક્તિ કરતા રહ્યા છે વૈમાનિકના ૩૮ લોક છે ૧૨ દેવલોક, ૩ કિશ્કિન્ધ, ૬ જૈવેયક, ૬ લોકાતિક અને ૫ અનુત્તર વિમાન, આમ સરવાળે ૩૮ લોક છે એમાં પહેલું મુખર્મા દેવલોક છે તેમાં ઘણા જુદા જુદા નામના વિમાન છે તેમાં સૂર્યાશ નામના વિમાનમાં મુખર્મા નામની સલા છે અને સૂર્યાશ નામનું સિદ્ધાસન છે સિદ્ધાસન ઉપર ચાર હજાર દેવતાઓની પાતપોતાના પરિવાર સાથેની ત્રણ પ્રકારની, આશ્વતર, બાહ્ય અને મધ્યમ એવી પરિવહા છે એ ત્રણે પરિવહા સહિત સ્વાત અધિકાના અધિપતિ સોળ હજાર આત્મરક્ષક દેવતાની સાથે, મોટે શબ્દે નિરતર નાટક ખીલ અને વાજિત્રોને સાંભળતો દહેલો આ સૂર્યાશ નામનો દેવ પહેલા દેવલોકમાં ગ્હે છે દિવ્ય લોગો ભોગવતો વિચરે છે સૂર્યાશ દેવ અવધિજ્ઞાનથી જ જુદીપ તરફ નજર કરે છે અને અમલુ ભગવત મહાવીરને જુએ છે અમલક પા નગરીની જહાર આશ્રસાથ ઉદ્યાનમાં સાધુને કદપે તેવા અવબ્રહ્મે જહીને ભગવાન સમમ અને તપ વટે આત્માની ભાવના ભાવતા વિચરી રહ્યા છે આ ભોધને સૂર્યાશ ૭૫ પામ્યો, તુષ્ટ થયો, દિવ્ય જ્ઞાનદ અને પ્રમોદથી ભરાઈ મધુ જે પ્રીતિ ધરી પહેલા ભગવાન તરફ હતી તે પ્રીતિ ભગવાન તરફ હળી પ્રભુને ભોધને સૂર્યાશના

હૃદયમાં હર્ષના કુવારા ઊછળી રહ્યા મહાન પુરુષને જોઈને
હર્ષના કુવારા છૂટે તો સમજી લેવું કે આ જીવ ભવ્ય છે.
શરીર પર ધારણ કરેલાં વસ્ત્રો અને આભૂષણો દ્રુકા પડવા
લાગ્યા એવો પ્રમોદભાવ આવ્યો કે કપડા-દાગીના જકડાઈ
ગયા આપણે જ્યારે શોક કે ત્રિતાગ્રસ્ત થઈએ છીએ ત્યારે
કપડા વગેરે મોટા થઈ પડે છે અને જ્યારે આનંદમાં આવીએ
છીએ ત્યારે દ્રુકા થવા લાગે છે એવી જ દશા સૂર્યાલની થઈ.
જે વખતે પ્રભુને જોયા તે વખતે શય્યા ઉપરથી ઊઠીને જમીન
પર પગ દીધો સૂર્યાલ દેવ વિમાનમાં બેઠો છે, પણ કેટલો
વિનયી છે! હું દેવાનુપ્રિયો! આજે તો વિનયનો પ્રલય થઈ
રહ્યો છે જીવોમાં સ્વતંત્રતાને બદલે સ્વચ્છદતા આવી ગઈ
છે શિષ્યો ગુરુનો વિનય ભૂલ્યા દીકરા-દીકરી માબાપનો
વિનય ભૂલ્યા, સઘ તીર્થનો વિનય ભૂલ્યો, પણ વિનયવત
સૂર્યાલ પ્રભુને દેખીને સિદ્ધાસન છોડી દે છે ઊઠીને ઊભા
થવું, પગે લાગવું, એ વિનયનો ગુણ આજે જોઈએ દેખાય છે.
સૂર્યાલ દેવ પ્રભુની ભક્તિ કરવા વિનયપૂર્વક આવે છે સાત-
આઠ ડગલા ચાલીને તે પ્રભુ તરફ જાય છે ડાબો દીગણ
નીચે સ્થાપે છે એકસાડીય ઉત્તરાસન કરે છે અહો! દેવ
પણ ઉઘાડા મુખે લગવાનના દર્શન કે સ્તુતિ કરતો નથી.
જ્યારે આજે તમને ધર્મસ્થાનકમાં આવતા કે ગુરુદર્શન કરતા
મુહુપત્તિ બાધતા શરમ આવે છે જે સલામા જવું હોય તેનો
વિધિવાદ સાચવવો જોઈએ બધુઓ! મેલા કપડા પહેરીને
રાજસલામા જશો ખરા? જો ત્યા ઠાઠમાઠ કરીને જાઓ છો,
તો આ તો ધર્મસલા છે ધર્મસલામાં આવતા આપણે વિનય

સાચવવો બેઠાંજો. ગુરુવદન કરતા, ગુરુની સાથે બોલતા, ગુરુનું પ્રવચન સાંભળતા, વિનય બરાબર બાળવવો બેઠાંજો ધર્મ સંભાળા આવતા હે આત્માઓ! તમારે ત્રણ પ્રકારના વિધિ સાચવવાના છે જેવ આત્મી રિદ્ધિમાંય વિધિવાદ સાચવે છે તો હે માનવ! તને શોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાની રિદ્ધિ મળી છે, તો તારે કેટલો વિનય સાચવવો બેઠાંજો? ચેરથી ધર્મસંભાળાં જવા માટે નીકળતા પ્રથમ તો જો લક્ષ્મી રાખવું બેઠાંજો, કે જ્ઞનાદિના વિભાવને મૂકીને હું મારા સ્વધર્મને સાંભળવા બાઉ છું મારું કર્તવ્ય છે કે મારે ધર્મગુરુ પાસે જવું અને શાસ્ત્રનું સ્વચ્છ કરવું પણ તે જેખાદેખીથી નહિ પણ કર્તવ્યની ભાવનાથી ચેરથી નીકળતા મનમાં સંકલ્પ કરવો કે હું સર્વ પ્રપચ્ચને નિરેધ કરીશ. ગુરુની સન્મુખ આવતાં, ધર્મસંભાળ પ્રવેશ કરતા ત્રણ વખત ‘નિસિદ્ધિ’ બોલવું બેઠાંજો. તેર્થ આવક જશુક્ષ યોગનો ત્યાગ કરે છે હે નાથ! મારામાં ત્રણે જશુક્ષ યોગ પ્રવર્તે છે તેનો હું ત્યાગ કરું છું આ બાર જામા પ્રવેશ કરતી વેળાની વાત થઈ પછી જે સવર, ગ્રામ ચિક પૌષધ મતને સ્વીકારે છે તે ગુરુક્ષ આમ બોલે, “ હે ગુરુદેવ! મારા આત્મામાં આવતા ધર્મના પુદ્ગલોનો હું છુ ભાગે નિરેધ કરું છું જે આત્મા આ વિધિવાદ સાચવીને વર્તે છે તે ધર્મસંભાળા શોભારૂપ થાય છે ગૌતમ ભગવાન પ્રભુને પૂછે છે હે નાથ! ધર્મ કેને કહે છે?” ભગવત કહે છે ‘ હે ગૌતમ! જ્યાં આગવનો નિરોધ છે, આરભ પરિવ્રજનો ત્યાગ છે ત્યાં જ ધર્મ છે અને જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં જ આત્માનો ઉદ્ધાર છે ’ બધુઓ! તમે મારાં

ભૂલ્યા છે. જો તમે ગૃહસ્થીના ઘરમાં પ્રવેશ કરો છો, તેમ તમે અમારા ધર્મસ્થાનકમાં પ્રવેશો છો. આજથી પ્રતિજ્ઞા લો કે અમારે ‘નિસિદ્ધિ’ બોલીને ધર્મસ્થાનકમાં પ્રવેશ કરવો દરેક વિધિવાદ સાચવવો જોઈએ ધર્મસલામાં ખૂટ, ચપલ, સેન્ડલ કે મોજડી પહેરીને ન જવાય, કારણ કે પાચઅભિગમ સાચવવા જોઈએ આગળના વખતમાં રાત્રી-મહારાત્રીએ મોજડી વગેરે સમોસરાણુ બહાર મૂકીને આવતા જો તમે ખૂટ, ચપલ પહેરીને આવો તો જ શ્રી સંઘને એ બધું સાચવવા માણસ રાખવો પડે ને? સમજો, ભાઈઓ, સમજો. સામાયિક કરનારે મુહુર્ત, ગુરુઓ, પાથરણુ વગેરે ઉપકરણો અવશ્ય રાખવા જોઈએ, કારણ કે લિંગ વિના સામાયિક ન થાય, ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૩ મા અધ્યયનમાં કહ્યું છે, કે લેને લિંગપ્રયોગ-લોકને વિષે લિંગ એ પ્રયોજન છે દૃષ્ટાન્ત તરીકે, કેશી સ્વામી અને ગૌતમ સ્વામીના મુનિઓનો શ્રાવસ્તી નગરીમાં એકબીજા સાથે મેળાપ થયો. મિલન થતાં બંને પક્ષના સાધુઓને શકા બિપજ કે બંનેનું પ્રયોજન એક જ કાર્ય કરવા માટે છે, છતાં બંનેના લિંગમાં ફરક કેમ? એક પાચે વર્ણના કપડા પહેરે છે, બીજા બીજાએ શ્વેત કપડા પહેર્યા છે. કેશી સ્વામી દીક્ષાપર્યાયે મોટા છે, બીજા ગૌતમ સ્વામી જ્ઞાન અને પદવીએ મોટા છે ગૌતમ સ્વામી ગણધર છે કેશી સ્વામી ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે અને આચાર્યની પદવીવાળા છે મોક્ષને સાધવા માટે સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, આગ્રિ છે મોક્ષ સાધનારને લિંગ આડખીલી રૂપ થતું નથી જે આત્માઓ આરે તરફથી શિથિલ થાય છે તે લિંગ હોય તો લજ્જા પામે

છે સાધુ ગૃહસ્થના ઘરે વિના કારણે બેસી શકતો નથી. તથા કારણે સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમાં બેસી શકે કશવૈકાલિક સૂત્રનાં ૬ ક્રા અધ્યયનની ૬૦ મી ગાથામાં બતાવેલ છે કે—

તિન્દ્રમઘવરાગસ્ત્ત મિસેગ્ગા ઘસ કપ્પહ ।

ઘરાપ મમિમૂવસ્સ વાહિયસ્સ તથસ્સિમ્મો ॥

ઘરડો હોય, તપસ્વી હોય, બ્રાહ્મિનસ્ત હોય તો મુનિઓને બેસવું કહ્યે. પણ જો કોઈ ગૃહસ્થ જીભાર હોય અને સાધુ કશાંત કરાવવા બંધ ત્યાં જો આછામાં આછી જોઈ ગાથાનો ઉપદેશ આપે. પણ જો વધારે સમય કાઢે તો મુનિ પ્રાચલિતનો અધિકારી બને. મુનિનો વેશ છે તે દ્રવ્ય હિંગ છે જો કે ભાવ હિંગ તો મુચ્ચ-જ્ઞાન, કશાંત, ચારિત્ર જ છે ચારિત્ર છે એ અદ્ભુત સાધન છે શાસ્ત્ર કાર કરમાવે છે કે સાધન વિના કોઈ તમું નથી તરવાનું નથી અને તરશે પણ નહિ. તે માટે પચ્ચખ્ખાણુનું વિધાન બતાવે છે કોઈ ચક્રિત બ્રહ્મચર્યનું બહુલું કરે અને તે મત તેણે સભા નમસ્સ હીમુ હોય તો કહાય મત તોડવાની ભાવના ધાય તો પણ સધને જોઈને મત તોડતાં હિન્ન પામે. માટે મત તો સધની વચ્ચે જ બહુલું કરવું જોઈએ. મળુ કહે છે કે, પાપ કરત્યા હાલે અન્નાદે ઘણાની માન્યતા એવી છે કે પચ્ચખ્ખાણુ સભા સુનમ શા માટે હેવા જોઈએ ? મનની બહેરાત શા માટે ક વી જોઈએ ? બાઈ ! આ મનની બહેરાત નથી માત્ર તમા । હાઅહો! જો નિ જીજને નેમ કપ્પા પ્રોત્સાહન મને જો જ ઉદ્દેશ છે મારી જવન્નામા ૭૦ને દેશવિરતિ અથવા મુવવિરતિ ધરાની ભાવના ધાય ન આ મા અમં ગુનિને પામે

છે, કારણ કે તૃણા તો કુવારી છે. દેહ જર્જરિત થાય પણ તૃણા તો યુવાન જ રહે છે જે સમયે તૃણાનો ત્યાગ કર્યો તે સમય સોનેરી કહેવાય. એક કવિએ કહ્યું છે, કે—

‘કાંઈ આમ બોલે કાંઈ તેમ બોલે,
એ તો જેના જેવા સ્વભાવ,
હે ભાઈ ! તું તારું સંભાળ

કેવો સુદર ભાવ છે ! કોઈ યોગ્ય શિખામણુ આપશે, કોઈ અયોગ્ય કોઈ સારું બોલશે, કોઈ ખૂરુ, કોઈને કામ રુચિકર લાગશે તો કોઈને અરુચિકર માટે શું સત્ય અને અસત્ય, શું સારું અને ખરાબ—તેની તુલના તારે પોતે જ કરી લેવાની છે આગળ જતા કહે છે, કે—

‘પગે પગરખા પહેરી લે, તાપ પડે ત્યા ચાલી જો,
પૃથ્વી આખી મઢાય નહિ, તું તારું સંભાળ

ગ્રીષ્મના તાપથી જ્યારે આખી પૃથ્વી તપી ઊઠે ત્યારે તાપથી બચવા કંઈ આખી ધરતીને કોઈ મઢતું નથી પગમાં પગરખા પહેરી લીધા એટલે તાપથી રક્ષણ મળે લગવાન કહે છે, કે અનંત કાળથી આ જીવે પારકાની પચાત કરી છે. માટે લગવાનનું સોનેરી વાક્ય યાદ રાખવું કે, ‘તું તારું સંભાળ’ સુખરૂપ કાર્ય કરતા કોઈની શરમ ન રાખવી. અભિમાન રહિત શાસનની સેવા કરતા હે આત્માઓ ! તમને કોઈ ખૂબે કે હઠધૂત કરે, પ્રશંસા કરે કે નિંદા, તમે સમભાવપૂર્વક તમારું કાર્ય કર્યું જ જશો સમભાવપૂર્વક કામ કરતાં અવશ્ય આગળ વધાય છે માટે હે ભાઈ ! ‘તું તારું સંભાળ.’ આ દાગીનો પહેરી લો હૃદયમાં કોતરી લો જગત

ગમે તે કહે પણ તારે શાતભાવે રહેવું હવે અહીં સૂર્યાભદેવ
વિધિપૂર્વક વહન નમસ્કાર કરે છે, અને વિધિવાદ સાચવે છે
વિધિવાદ સાચવતા આત્માને શો લાભ થાય છે એ અવગત
કહેવાશે

ચાપ્ચાન-૧૨ મું

[શુભાર અથા' વક ૪]

ભગવાન કહે છે, જે આત્માઓ મહાન પુરુષોની વાંચી શકે
મનન કરે છે તે કસ્યાણને પામે છે કસોટીએ ચડતા જેમ
સોનાની કિંમત વધે છે તેમ ભગવાનની વાણી પર વિશ્વાસ
રાખી વતન કરનાર આત્મા પરમ પદને પામે છે. એટલે,
ભગવાનની વાણી પર વિશ્વાસ કર્યો છે તે સૂર્યાભદેવ સુધર્મ
સમાપ્ત બેઠેલો છે દેવની યુતિ, કાન્તિ, પ્રતિભાથી સંપન્ન
સૂર્યાભદેવ શિદ્ધિભાથી નિવૃત્તિ લઈને નાથને નિજાને છે
ભગવાનની ભાવ શિદ્ધિ આગળ સૂર્યાભને પોતાની દ્રવ્ય શિદ્ધિ
શિદ્ધી લાગવા માડી છે ભાઈઓ ! આવી યુતિ-કાન્તિથી સંપન્ન
દેવ કુરુસદ લઈને ભગવાન સમુખ દર્શિ કરે છે; ત્યારે હે ભવ્ય
શુભા ! તમે અમારી સમુખ બેડા છો તો તમારે કેટલી કુરુસદ દેવી
બેઠાં ? જાની પુરુષો કહે છે કે મોથા જ્યેવા માનવશુવનમાં

કુરસદની મોઘવારી ચાલુ છે, તેનો તમે કેમ વિચાર કરતા નથી? જ્યારે અમે પૂછીએ ત્યારે સમય નથી એમ કહીને ઊભા રહો છો જન્મીને મરીએ ત્યાસુધી કુરસદની મોઘવારી થાયતેવું તમને લાગે છે? અનંત જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, મોક્ષને લાયક આત્માને સમગ્ર સામગ્રી અને સાહેબી મળે અને જો તે સમય મેળવીને આત્માનું શ્રેય ન કરે તો તે માનવ નહિ દાનવ છે એમ જાણવું સૂર્યાભદ્રેવમા કેટલો વિનય છે! તમારામા આવો વિનય ક્યારે આવશે? ગૌતમ સ્વામીએ પ્રભુ મહાવીરને પૂછ્યું “હે નાથ, શકેન્દ્ર જે વખતે બોલે છે તે વખતે તે સાવધ ભાષા બોલે છે કે નિરવધ?” નાથ બતાવે છે, “હે ગૌતમ! શકેન્દ્ર જે વખતે ઉપયોગપૂર્વક બોલે છે ત્યારે તેની ભાષા નિરવધ છે, જ્યારે ઉપયોગ વગર બોલાયેલી ભાષા સાવધ કહેવાય” દશ વૈકાલિક સૂત્રના ૭ મા અધ્યયનની અદર ચાર પ્રકારની ભાષા બતાવી છે સત્ય ભાષા, અસત્ય ભાષા, મિશ્રભાષા અને વ્યવહારભાષા આમાની બે બોલવા જેવી છે અને બે વર્જવા જેવી છે સત્યભાષા અને વ્યવહારભાષા આદરણીય છે, જ્યારે અસત્યભાષા અને મિશ્રભાષા વર્જવા જેવી છે. આજે કેટલાય શ્રાવકશ્રાવિકાઓ ભ્રમમા પડી ગયા છે જે વખતે ગૌતમ સ્વામી મૃગા લોઢિયાને જોવા જાય છે ત્યારે સાથે બતાવવા આવેલી રાણી કહે છે, “હે નાથ! આપ નાક ઉપર કપડું રાખો, નહિ તો તેના શરીરમાથી નીકળતી દુર્ગંધ આપનાથી સહન નહિ થાય” એ વખતે નાક ઉપર કપડું બાંધવાનું ન કહ્યું ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૬ મા અધ્યયનમા મુહપત્તિ પઢિહેહિત્તા મુહપત્તિનું

પડિલેકણ જતાંબુ છે સાત શતાબ્દીની વાત છે. 'મમ' પ્રાણ વીર લોકાચાર્ય થઈ ગયા. તેમણે પણ મુહપત્તિનું વિધાન શાસ્ત્રમાં છે તે જતાંબુ ॥ સમ્યક્ષરિ આવક અને આવિકાણે ચત્તાપૂવક બાલવું બેઠાં. ચત્તા વિના બજાર બાંધી શકાય નહિ. માટે હરેકે મુહપત્તિનું સિંગ-ચિહ્ન રાખવું બેઠાં. આને આપણી બહેનો કપડાં ખરીદવામાં પુષ્કળ પૈસા વાપરી નાખશે; પણ તેમને પૂછીશું કે 'મુહપત્તિ છે?' તો જવાબ આપશે કે નથી. ખરેખર, આવા છવેને પોતાના આત્મા પ્રત્યે જરા પણ લક્ષ નથી હોતું. જે છવેને આત્મા પ્રત્યે લક્ષ હોય છે તે સવર-કરણી કરવાના હરેક ઉપકરણ પોતાની પાસે તૈયાર જ રાખે છે. સામાયિક અથવા આત્મશાન્તિનું બ્યારે કાર્ય ચાલી રહ્યું હોય ત્યારે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ઉત્પન્ન કરે એવું એક પણ સાધન પાસે રાખવું બેઠાં નહિ. સામાયિક અથવા પૌષ્પવ્રતમા સુચ્છિ લઈને આમતેમ આખો દિવસ કમળ નહિ શરીરના અનિવાર્ય કાર્યો સિવાય એક જ સ્થાન પર સ્થિર બેસવું બેઠાં. સુનિષ્ઠાને માટે પણ વિધાન છે. તે રબોહરણ વગર ચાલી ન શકે અને જો ચાલે તો પ્રાચ-ચિત લાગે શુદ્ધ ક્રિયા કરવી વેળાએ ભાવના પણ શુદ્ધ રાખવી બેઠાં. હે જાણી! તું પૌષ્પવ્રત કરે છે ત્યારે ભૂખ અને તરસ પર જખ્ખર કાપ મૂકે છે તું આટલું બધું સહન કરવા શક્તિમાન બને છે તો કયામલાવને સહન કરતાં કેમ શીખતો નથી? પૌષ્પવ્રત એ આત્માનું ચિત્ત સ્થાન પ્રાપ્ત કરવાનું અમામ શસ્ત્ર છે. શુભમાથી શુદ્ધ તરફ જલદી

જવાય છે સૂર્યાભદેવ શુભ ભાવનાથી પ્રભુદેવ સામા સાત—
આઠ ડગલા બંધ છે. જઈને જમણે પગ ઢાળીને અને
ડાબે પગ ઊભો કરીને પ્રભુની સમુખ ઊભો રહીને સ્તુતિ
કરે છે તમને અહીં પ્રશ્ન થશે કે પગ ઢાળવાની શી જરૂર છે ?
એ વિનયનો ગુણ છે સૂર્યાભદેવ વદન કરતાં ત્રણવાર
મસ્તક ધરણી પર નમાવે છે હાથની દશે આંગળીઓને
જોડીને, બે હાથ વાળીને નમસ્કાર કરે છે ગૌતમ સ્વામી
પૂછે છે, “હે નાથ ! સૂર્યાભ વદન કરતા શું બોલે છે ?”
“ નમોઽયુગ બોલે છે ” ભગવાનની સ્તુતિ કરે છે ભાઈઓ !
દ્રવ્યથી શાસ્ત્રનું પાલન નહોતો ભાવ ટકવો મુશ્કેલ છે શાસ્ત્રકાર
કહે છે, ભાઈ ! ભાવકરણી કરતા કાયાની ચપલતા, ભાવની ચપલતા,
ભાષાની ચપલતા ન હોવા જોઈએ ઘણાને એવી ટેવ હોય છે
કે બેઠા બેઠા કાયાને ચલાવ્યા જ કરે માટે નાથ કહે છે કે
જ્યાં સુધી મન, વચન અને કાયાની સ્થિરતા સધાય નહિ ત્યાં
સુધી જ્ઞાનની આરાધના કરી શકાય નહિ જે જીવો સરળ
છે તે જીવો ધર્મની આરાધના કરી શકે છે. સરળ બનેલો
સૂર્યાભ પ્રભુની નમોઽયુગ વડે સ્તુતિ કરે છે શાસ્ત્રકારો
સ્તુતિને ખીજી રીતે ‘થવશ્યુઘ મગલ’ કહે છે ઉત્તરાધ્યયન
સૂત્રના ૨૯ મા અધ્યયનમાં ગૌતમ નાથને પૂછે છે, કે સ્તુતિ
કરવાથી જીવને શો લાભ થાય ? ભગવાન કહે છે, કે સ્તુતિથી
જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના બોધિલાલની પ્રાપ્તિ થાય, થવ એટલે
સ્તવ અને શ્યુઘ એટલે સ્તુતિ આનું નામ થવશ્યુઘ મગલ
એક શ્લોકથી માંડીને સાત શ્લોક સુધી અથવા પકિતબધ
બોલવામાં આવે તેને સ્તવ કહેવાય પકિતબધ ન હોય છતા

હૃદયના ભાવનું ઉચ્ચારણ, યટણ, પ્રાર્થના તે સ્તુતિ. આ યવધ્યુષ્ઠ શોકેન્દ્રનું બોલેલું છે શોકેન્દ્રને નમોધ્યુષ્ઠ બોલતા જે ઉલ્લાસ અને આનંદ આવે છે, તેવો ઉલ્લાસ અને આનંદ આપણને સ્તુતિ બોલતા થવો જોઈએ. ‘નમોધ્યુષ્ઠ’ ના એક એક શબ્દમાં ગભીર આશય ભરેલો છે અરિહંતને નમસ્કાર કર્યા પછી ભગવતાણું મૂકવાની શી જરૂર હતી ? જેણે આર ઘનઘાટી કર્મનો ક્ષય કર્યો, તે અરિહંત યથા અને તે ભગવત તો યવાના જ છે પહેલું નમોધ્યુષ્ઠ આપું સિદ્ધ પરમાત્માને કરે છે. તો પછી ભગવતાણું આધગિરાણું શા માટે મૂક્યું ? બે જોડ સૂત્રાણે આત્મા જઈશું, તો એક પણ ન્યાય નહિ મળે. સૂર્યાશ દેવ જે નમોધ્યુષ્ઠ કરે છે તે આપણને મળ્યું છે માટે આપણે પણ પરમ ભાવ્યશાળી છીએ સૂર્યાશ દેવની જેમ બે આપણે ઉત્કૃષ્ટ ભાવથી પરમાત્માની સ્તુતિ કરીશું, તો આપણું પણ અવશ્ય શ્રેય થશે. જાને તો કેટલાકને અરિહંત ભગવાનનું નામ લેતાં ચ શરમ આવે છે “લેતાં પ્રભુલનું નામ ફુનિયા લાલ મરે છે” અરિહંતાણું પછી ભગવતાણું શા માટે મૂક્યું છે તે આગળ ઉપર અવસરે બતાવવામાં આવશે.

વ્યાખ્યાન ૧૩ મું

[શનિવાર, અપાડ વદ ૫]

લગવાનની વાણી લવનુ નિકંદન કરનારી, આપદાને કાપનારી, આત્મિક સપત્તિને આપનારી, ભૌતિક સુખને ટાળનારી, અલૌકિક અને અલોક શક્તિ ધરવાવાળી છે એ વાણી સુધર્મા સ્વામી પોતાના વહાલા શિષ્ય જ ખુલ્લને સભાવી રહ્યા છે હે શિષ્ય ! મારા પરમ તારક ગુરૂદેવ એમ કહેતા હતા, કે જીવને તરવા માટે અનેક રસ્તાઓ ખતાવીએ છીએ એમાનો એક રસ્તો આ છે જિનેશ્વરની સ્તુતિ, પ્રાર્થના અને સ્તવ કરવાથી જીવને મહાન ક્ષણની પ્રાપ્તિ થાય છે કેટલાકની માન્યતા છે કે જૈન દર્શનમા સ્તુતિ, પ્રાર્થના, સ્તવ જેવું કંઈ જ નથી ત્યારે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૯ મા અધ્યયનમા ખતાવવામા આવ્યું છે કે થવશ્ચુર્ધ કરવાથી જીવને શો લાભ થાય ? જે આત્મા પ્રભુની સ્તુતિ-પ્રાર્થના કરતો નથી, તે જીવાત્માનુ જરા પણ શ્રેય થતુ નથી. પોતાના આત્માનુ શ્રેય કરવા માટે સૂર્યાલ દેવ લગવાનને કેવલ કલ્પમાથી નિહાળે છે અને સિદ્ધાસન પરથી નીચે ઉતરી પ્રભુને વદન-નમસ્કાર કરે છે, અને યે હાથ જોડીને કહે છે, કે “ હે નાથ ! અહીં ઊભેલા સૂર્યાલ તરફ દ્રષ્ટિ કરજો ! ” એ વખતે સૂર્યાલના અતરમાં કેવા કેવા ભાવ ઊપજ્યા હશે ? શાસ્ત્રકાર કહે છે, કે સ્વાધ્યાય કરો, ધ્યાન-નિદિધ્યાસન કરો, વાચન, મનન કરો અને સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પૌષ્ઠ વગેરે વ્રતો કરો : આ બધુ આત્મિક ભાવની શુદ્ધિ વડે જ કરવું જોઈએ.

સૂર્યાભ દેવ પોતાની દ્રવ્યશિદ્ધિ જેથી લે છે અને ભાવથી પોતાનું આખું શરીર પ્રભુને અર્પણ કરે છે બધુઓ ! તમારું અર્પણ કેને કરે છે ? તમારું અર્પણ શિવને છે કે ખનને ? સૂર્યાભ દેવ પ્રભુની પ્રાર્થના કરતાં બોલે છે, કે નમોઽમુલ્ય અરિહતાલુ ભગવતાલુ વગેરે. કર્મરૂપી શત્રુઓનો નાશ કર્યો છે તે અરિહત દેવને વહન-નમસ્કાર કરૂં છું. ચાર ધાતી કર્મનો ક્ષય કર્યો ત્યારે અરિહત થયા. તેણે સિદ્ધ ભગવાનની ઝોળખાણ કરાવી જેથી તેનું પદ પહેલું મૂકવામા આવ્યું અને પછી ભગવતાલુ શબ્દ મૂકવામા આવ્યો જેણે ભવનો ખત કર્યો હોય, તેને ભગવત કહેવામા આઠ કર્મથી જે આત્મા મુક્ત થાય, તેને સિદ્ધ ભગવત કહેવાય. જ્યારે શરીરમા વામનું ભ્રેર વધી જાય ત્યારે સૂઠનો પ્રયોગ કરીએ છીએ, તેમ કર્મ રૂપી વામુનો નાશ કરવા માટે સ્તુતિ, સ્તવન, પ્રાર્થનાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. મહાન પુરૂષોની ઝોળખાણ વગર બધું નકામું છે મહાન પુરૂષોની ઝોળખાણ કરવા માટે હમેશા જિજ્ઞાસા રાખવી જોઈએ. નમોઽમુલ્યમ્ માં મહાન અદ્વિત રસ ભરેલો છે જે આત્મા સાંભળે છે તેને સાંભળતા સાંભળતા સ્વભાન થતું જાય છે, તેનામા ભગૃતિ આવતી જાય છે, કોઈ નવી શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ થતો અનુભવાય છે અરિહત થયા તે સિદ્ધ ભગવત તો થવાના છે અરિહતો પ્યાર નિષ્કેપ છે નામ નિષ્કેપ, સ્થાપના નિષ્કેપ દ્રવ્ય નિષ્કેપ, અને ભાવ નિષ્કેપ. અનુયોગદ્વારમાં ભગવાને અમૃતના ક્યારા શાખા છે અરિહતાલુ પછી ભગવતાલુ મૂકવાનું કારણ એ છે કે, નામ અરિહત, સ્થાપના અરિહત, દ્રવ્ય

અરિહંત જાણવાલાયક છે. ત્રણ નિશ્લેષ જાણવાલાયક છે અને ભાવ નિશ્લેષે જે અરિહંતે કર્મનો ક્ષય કર્યો છે તે અરિહંત વદન, નમસ્કારને યોગ્ય છે જ્યાં સુધી નામ, સ્થાપના અને દ્રવ્ય અરિહંત છે ત્યાં સુધી અરિહંતના ગુણ પ્રગટ થયા નથી ગુણ ક્યારે પ્રગટ થાય ? જ્ઞાનાવરણાદિ ચાર કર્મનો ક્ષય થવાથી ૧૨ ગુણ અરિહંત દેવને પ્રગટે છે

નામ અધ્યાત્મ, હવણ અધ્યાત્મ દ્રવ્ય અધ્યાત્મ છડો કે, ભાવ અધ્યાત્મ નિજ ગુણ સાથે, તો તેહમ્મ રહ મડો રે.

આનંદધનજી મહારાજ ભગવાનની સ્તુતિ કરતાં બોલ્યા છે, કે જે વચન વીતરાગની વાણીને પુષ્ટ કરતું હોય તે વચન આદરવાલાયક છે વીતરાગના વચનથી વિરુદ્ધ જતું હોય તો તે વચન આદરવા લાયક નથી આજ નિશ્લેષે અરિહંત છે, તેમા તમારે સ્તુતિ અને સ્તવન કોનું કરવાનું છે ? ભાવ અરિહંતની સ્તુતિ કરવાની જેણે બાજુ ગુણ પ્રગટ કર્યા છે અને જે અઢાર દોષરહિત છે, એવા ભગવાનની સ્તુતિ કરવી જોઈએ હવે ભગવતાણુંક શબ્દમા ભગ ધાતુ છે એના ચૌદ અર્થ થાય છે સૂર્ય અને ચોનિ એ બે અર્થો બાદ કરતા અરિહંતના બાર ગુણ થાય છે એમા છ બોલ બતાવે છે ભક્તામરના એક શ્લોકમા બતાવવામાં આવ્યું છે, કે—

× ऐश्वर्यस्य समग्रस्य वर्मस्य यगम श्रिय ।

वैराग्यस्याय मोक्षस्य पण्णा मग इतीरणा ॥

(૧) જેણે અપૂર્ણ ઐશ્વર્ય એટલે ઠકુગામ પ્રાપ્ત કરી છે, તેને ભગવાન કહે છે એક દેશનો રાજા નહિ પણ સપૂર્ણ દેશનો રાજા જગતની અદર જોટલા રૂપવાળા પદાર્થ છે, તે બધાનું રૂપ તમે પ્રાપ્ત કર્યું છે (૨) વર્મ, (૩) યગ, (૪) લક્ષ્મી, (૫) વૈરાગ્ય, (૬) મોક્ષ—એ છ જેણે પ્રાપ્ત કર્યા છે તેને ભગવાન કહેવાય છે

સૂર્યાશ દેવ પોતાની દ્રવ્યરિદ્ધિ એથી લે છે અને ભાવથી પોતાનું આખું શરીર પ્રભુને અર્પણ કરે છે બધુઓ! તમારું અર્પણ કોને કરો છો? તમારું અર્પણ શિવને છે કે જનને? સૂર્યાશ દેવ પ્રભુની પ્રાર્થના કરતાં બોલે છે, કે નમોઽશુભ અરિહતાણુ ભગવતાણુ વગેરે. કર્મરૂપી શત્રુઓનો નાશ કર્યો છે તે અરિહત દેવને વહન-નમસ્કાર કરૂં છું. સ્વાર ધાતી કર્મનો ક્ષય કર્યો ત્યારે અરિહત થયા. તેણે સિદ્ધ ભગવાનની ઓળખાણ કરાવી જેથી તેનું પદ પહેલું મૂકવામાં આવ્યું અને પછી ભગવતાણુ શબ્દ મૂકવામાં આવ્યો જેણે ભવનો જાત કર્યો હોય, તેને ભગવત કહેવાય. આઠ કર્મથી જે આત્મા મુક્ત થાય, તેને સિદ્ધ ભગવત કહેવાય. ત્યારે શરીરમાં વાસુનું જોર વધી જાય ત્યારે સૂઠનો પ્રયોગ કરીએ છીએ, તેમ કર્મ રૂપી વાસુનો નાશ કરવા માટે સ્તુતિ, સ્તવન, પ્રાર્થનાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. મહાન પુરૂષોની ઓળખાણ વગર બધું નકામું છે. મહાન પુરૂષોની ઓળખાણ કરવા માટે હૃદયમાં શિશાસા રાખવી જોઈએ. નમોઽશુભ મ્ આં મહાન અદ્ભુત રસ ભરેલો છે જે આત્મા સાબળે ॥ તેને સાંભળતા સાંભળતા સ્વજ્ઞાન થતું જાય છે, તેનામાં ભગૂતિ આવતી જાય છે, કોઈ નવી શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ થતો અનુભવાય છે અરિહત થયા તે સિદ્ધ ભગવત તો થવાના છે અરિહતો ધ્યાર નિષ્કેપે છે નામ નિષ્કેપ, સ્થાપના નિષ્કેપ દ્રવ્ય નિષ્કેપ, અને ભાવ નિષ્કેપ. અનુયોગદ્વારમાં ભગવાને અમૃતના કબારા રાખ્યા છે અરિહતાણુ પછી ભગવતાણુ મૂકવાનું કરણુ એ છે કે, નામ અરિહત, સ્થાપના અરિહત, દ્રવ્ય-

અરિહંત જાણવાલાયક છે ત્રણ નિક્ષેપ જાણવાલાયક છે અને ભાવ નિક્ષેપે જે અરિહંતે કર્મનો ક્ષય કર્યો છે તે અરિહંત વધન, નમસ્કારને યોગ્ય છે જ્યાં સુધી નામ, સ્થાપના અને દ્રવ્ય અરિહંત છે ત્યાં સુધી અરિહંતના ગુણ પ્રગટ થયા નથી. ગુણ ક્યારે પ્રગટ થાય ? જ્ઞાનાવરણાદિ ચાર કર્મનો ક્ષય થવાથી ૧૨ ગુણ અરિહંત દેવને પ્રગટે છે

નામ અધ્યાત્મ, ઠવાણુ અધ્યાત્મ દ્રવ્ય અધ્યાત્મ છડો રે,

ભાવ અધ્યાત્મ નિજ ગુણ સાધે, તો તેહગુ રહ મડો રે

આનંદધનજી મહારાજ ભગવાનની સ્તુતિ કરતા બોલ્યા છે, કે જે વચન વીતરાગની વાણીને પુષ્ટ કરતું હોય તે વચન આદરવાલાયક છે વીતરાગના વચનથી વિરુદ્ધ જતું હોય તો તે વચન આદરવા લાયક નથી ચાર નિક્ષેપે અરિહંત છે, તેમાં તમારે સ્તુતિ અને સ્તવન કોનું કરવાનું છે ? ભાવ અરિહંતની સ્તુતિ કરવાની જેણે બાર ગુણ પ્રગટ કર્યા છે અને જે અઢાર દોષરહિત છે, એવા ભગવાનની સ્તુતિ કરવી જોઈએ હવે ભગવતાણુક શબ્દમાં ભગ ધાતુ છે એના ચૌદ અર્થ થાય છે સૂર્ય અને યોનિ એ બે અર્થો બાદ કરતા અરિહંતના બાર ગુણ થાય છે એમાં છ બોલ બતાવે છે ભક્તભરના એક શ્લોકમાં બતાવવામાં આવ્યું છે, કે—

× ऐश्वर्यस्य समग्रस्य धर्मस्य यशस त्रिय ।

वैराग्यस्याथ मोक्षस्य षण्णा भग इतीरणा ॥

(૧) જેણે સંપૂર્ણ ઐશ્વર્ય એટલે ઠકુરાઈ પ્રાપ્ત કરી છે, તેને ભગવાન કહે છે એક દેશનો રાજા નહિ પણ સંપૂર્ણ દેશનો રાજા જગતની અદર જેટલા રૂપવાળા પદાર્થ છે, તે બધાનું રૂપ તમે પ્રાપ્ત કર્યું છે (૨) ધર્મ, (૩) યશ, (૪) ક્ષેત્રી, (૫) વૈરાગ્ય, (૬) મોક્ષ—એ છ જેણે પ્રાપ્ત કર્યા છે તેને ભગવાન કહેવાય છે

પિ શામ્તરાગરુચિમિ પરમાણુમિસ્ત્વ ।

નિર્માપિતસ્મિન્નુવનૈકલ્લહામમૂત ॥

શામ્ત પવ કલ્પુ તેઽપ્યણ્વ પૃથિવ્યા ।

યત્તે સ્માનમપરં ન હિ રૂપમસ્તિ ॥

હે નાથ ! જગતની અહર જેઁલા શાત અને રૂચિકર પદાર્થ છે, એના પરમાણુઓથી આપણુ શરીર બ્રહ્માયેણુ છે કોઈકે ઔદરિક શરીર બાંધતા પુદ્ગલોને સુરભિપણે લીધા અને દુરભિપણે પણ લીધા પણ આપે તો માત્ર સુરભિપણે જ લીધા હે નાથ ! પૃથ્વી ઉપર જેઁલા શાત અને રૂચિકર પદાર્થો હતા, તેના બધા પરમાણુઓ આપે જ લઈ લીધા. કેટલો બાવ ભર્યો છે આ શબ્દોમા ! જીવાન્ના શેટલા ખાનારને ઘેવરના સ્વાદની શી ખબર પડે ? બધુઓ ! હર રાજ સુવારે તમે ના પીઓ છો પણ અમે તમને ગરમા ગરમ વીતરાગની વાણીની આ પાઈએ છીએ. જેણે આ આ પીધી તે અજર અમર થઈ ગયા. હે પ્રભુ ! આપના સમાન બીજા કોઈનુ રૂપ નથી. પ્રભુના હેલનુ શાઅકાર કેટલુ બધુ વણન કરે છે ! ૧૦૦૮ લક્ષણના ખારણુહાર આ રણા જિને શ્વર પ્રભુ છે આપણે કેટલા ગુણના ખારણુહાર છીએ ? બધા સુધી ગુણ નહિ આવે ત્યા સુધી આપણે જિનેશ્વરદેવ નહિ બની શકીએ આપણી કુટેવોને સુધારવા માટે વીતરાગની અમૂલ્ય વાણીનુ સિંચન કરવું જોઈએ. એ અમૃતવાણી એ આપણા અતરમા સિતરે, તો જવાબવની કુટેવોનો નાશ થઈ જાય. કુટેવોનો નાશ થયે આપણે પણ ભગવાન જેવા બની શકીએ હે નાથ ! જગતની અહર જેઁલા અવિકારી અને શાત પર

માણુઓ છે તે બધા આપને વરેલા છે એક એક પરમાણુમાં અદ્ભુત શક્તિ છે તેણે ચૈતન્યને આવરી લીધું છે ભગવતી સૂત્રમાં ગૌતમ સ્વામી ભગવાન મહાવીરને પૂછે છે, “હે નાથ ! શક્તિ કેટલા પ્રકારની છે ?” નાથ કહે છે, “બે પ્રકારની ’ જડશક્તિ અને ચૈતન્યશક્તિ ” “હે નાથ ! જડની શક્તિ કેવી અને ચૈતન્યની કેવી તે સમજાવો ” અનાદિ કાળથી જીવે બાહ્ય દૃષ્ટિ કેળવી છે, પણ હવે આભ્યંતર દૃષ્ટિ પ્રગટાવવાનો અવસર આવ્યો છે કોઈ ગરીબ માણસને લક્ષ્મી મળતા જેમ તેની રોનક ફરી જાય છે, તેમ જે આત્માને આભ્યંતર દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે તેનામાં નવું જ ચૈતન્ય પ્રગટે છે તો આત્માની અનંત શક્તિ પ્રાપ્ત કરનારની રોનક ફરી જાય તેમાં નવાઈ શી ? હવે નાથ જડશક્તિની વાત કરે છે સ્કંધમાંથી છૂટો પડે તે પરમાણુ પરમાણુ એટલે સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય, જેના ભાગ ન પડી શકે તે પરમાણુ સાતમી નરકના તળિયેથી ઉપડ્યો તેને સિદ્ધશિલામાં જવું છે બોલો, તમારે કયા જવું છે ? સિદ્ધશિલામાં કે સિદ્ધક્ષેત્રમાં ? ચૈતન્યની શક્તિ અનંત છે, જ્યારે જડ તો પામર છે, મુડાં છે તેને હજાર ઈન્જેક્શનો આપો તો ય ઊભું થાય તેમ નથી પણ વર્તમાન આત્મા જડને અધીન થઈને રહ્યો છે ચૈતન્યશક્તિને જડે દબાવી દીધી છે આજે આપણને સાધુ કે મુનિરાજ અઠાઈ અગર ઉપવાસ, પોપો કરવાનું કહે છે ત્યારે આપણે શો જવાબ આપીએ છીએ ? સાહેબ ! શરીરમાં શક્તિ નથી કોઈ ભયકર રોગ થયો હોય અને દાકતર અનાજ છોડી દેવાનું કહે ત્યારે કેમ તરત જ અનાજ છોડી

દો છો? ખાવાની ઇચ્છા છતાં છોડી દો છો ને? તો આ તો અનત ભવનો શામ કાપવાનો છે તો પછી શા માટે સત્ત્વને ફારવતા નથી? સદાશુભી, સદાખમર આ માને વળી જન્મ-મરણના કારખાના કેવા? આ કારખાનાની અદર પાંચ ઇન્દ્રિયો અને સ્ત્રીપુત્રાદિ પરિવાર સુખાયેલો છે

એક થોડું હતા તેમનું એક કારખાનું હતું તેમા પચાસ માણસો કામ કરતા હતા એ થોડું માણસો ઉપર બરાબર ધ્યાન ન રાખે તો કારખાનું બરાબર ચાલે નહિ. તેવી જ રીતે, આ જન્મમા મનુષ્ય દેહરૂપી જે કારખાનું તમને મળ્યું છે તેનું સમજવું એ તમે બરાબર ઉપયોગ નહિ રાખો તો સમાન નહિ બની શકે. નાથ કહે છે કે જ્ઞાનમા આવ્યા સિવાય જ્ઞાન થાય નહિ. જઠે અનત શક્તિને કળાવી દીધી છે તેને એ એક કરટ-આમકો લાગી જાય તો અનત શક્તિનો ધોધ પૂરી જાય. શક્તિને ખીલવવા માટે શાસ્ત્રકાર યવશ્યુકનો પાઠ બતાવે છે ભગવતાણુ કેવા છે! છ પ્રકારની લક્ષ્મીને જે વરેલ હોય તે ભગવત કહેવાય. સ્વ સુખીની બ્યાખ્યા થઈ હવે પછીની બ્યાખ્યા આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

બ્યાખ્યાન ૧૪ મુ

(રવિવાર, જાગડ વદ ૧)

ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાન્ત.

રામચરણીય સૂત્રનો અધિકાર યાત્રી રહ્યો છે એમા સૂર્મા જાહેવ ભગવાનની અમૃતવાણીની શ્રુતિ કરી રહ્યો છે એના

જેટલા વખાણ કરીએ તેટલા ઓછા જે આત્માઓ એ
 વાણીનું પાન કરી ગયા તે અમર થઈ ગયા હે આત્માઓ !
 તમે જન્મ-મરણના ફેરાથી કટાબ્યા હો અને અમર બન-
 વાની ઇચ્છા કરતા હો, તો સર્વવિરતિને સંપૂર્ણપણે સ્વીકારો.
 શાસ્ત્રકારોએ કલ્યાણના બુદ્ધા બુદ્ધા રસ્તા બતાવ્યા છે બાલ,
 વૃદ્ધ, નર અને નારી-સહુ કોઈ આ રસ્તે જઈ લવસાગર
 પાર કરી શકે તેમ છે જેનો પ્રસંગ ચાલી રહેલ છે તે
 સૂર્યાલ દેવ લગવાનની સ્તુતિ કરી રહ્યા છે લગવાનની
 ઓળખાણ કરવી એ હું બધી મુકત થવાનો માર્ગ છે.
 ચવચ્ચુર્ડ મગલ્મ જે જીવો લાભ છે તે આત્માઓ પણ કલ્યા-
 ણને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, કારણ કે બધા જીવો ચારિત્રને
 અંગીકાર કરી શકે તેમ નથી લગવાને ગૌતમને કહ્યું, “હે
 ગૌતમ, બધા જીવો દર્શન અને ચારિત્રને લઈ શકતા નથી;
 કોઈ લે અને કોઈ ન લે પણ બધા જીવો સુખ અને કલ્યા-
 ણને તો ઇચ્છે છે ” ગૌતમ પૂછે છે, “હે લગવાન, બાલ-
 જીવોનું કલ્યાણ કેમ થાય તે રસ્તો બતાવો ” લગવાન કહે
 છે, “જ્યાં સુધી તમારાથી ઘરબાર, દીકરા, દીકરી વગેરેનો
 ત્યાગ ન થાય ત્યાં સુધી તમારે એક જ લક્ષ રાખવાનું
 છે કે લગવાનની ભાગવતી દીક્ષા સિવાય અમારું કલ્યાણ
 થવાનું નથી આ વાત તમારે શ્વાસે શ્વાસે ઘૂટવી પડશે ”
 તમે એવા નબળા પાક્યા કે તમને અમારો કેસરિયો ગમતો
 નથી પણ ચાદ રાખજો કે એના વિના તમારું કલ્યાણ
 થવાનું નથી દીક્ષા ન લઈ શકો તે નબળાઈ છે પણ
 દીક્ષાના વિરોધી ન થશો જેમ છાબડાથી સૂર્ય ઢકાતો નથી,

તેમ જૈનશાસનમાં દીક્ષા દાહી દહાવી નથી જે સાધુ, સાધ્વી, આવક કે આવિકા વીરની વાણીનો વિરોધ કરે તો બાણવું છે, તેનામાં સમ્યક્ દષ્ટિનો અભાવ છે સૂર્યાભદ્રેવ સમ્યક્ દષ્ટિને પામેલ છે બહુઓ! આમ ને આમ અનંત કાળ કાલી નાખ્યો, તો હવે સાવધ બનો! ઋષભદેવ ભગવાનનું ૮૪ લાખ પૂવનું આમુખ્ય તમા જોઈ લાખ પૂર્વ સુખી સયમ પાળવો પડ્યો ભાવાન કહે છે, 'અમે લાખ લાખ વર્ષો સુખી સયમ પાળ્યો ત્યારે ઈર્ષ્ય અમારો કેડા મૂક્યો આપણને તો શ્રીકા વર્ગમાં માન કાપીએ જોવો અવસર મળ્યો છે કુજામાં રત્ન છે સૂર્યાભદ્રેવ સમ્યક્ દષ્ટિ સપન્ન છે ત્યાં જોડા જોડા દેવ-દેવીઓના વિદ્યાસને ગૌણ કરી નાખ્યા તીર્થંકરની સમુખ પોતે કઈ જ નથી જોવું તે અનુભવવા લાગ્યા મુનિ મહાશયની હાજરીમાં તમે આવું અનુભવો છો ખરા? શકેન્દ્ર વડે જોલાયેલું ભાવન તે જમોણુજી છે અહીં કોઈને સચય થયે કે દેવ કરતા મનુષ્યની પદવી જીતી છે તો પછી શકેન્દ્ર મનુષ્યને કેમ આપવામાં આવ્યું? આવક-આવિકાનું તરેવે ક'ના જીત્યું છે જોના ના નહિ; પણ કયા? વિરનિમા હોય ત્યારે હે દેવાનુગ્રિયો! તમે કહેશો કે નમોઽશુષ્ઠુ જોલાનાને ચો લાલ ઘાય! તો કહેવાનું કે તના પાડ ક'ના ન નાન, હર્શન ચાગ્રિ જીને જોધિનો લાલ ઘાય આનની વધારે શું જોઈએ? આ લાલ ગ્રાસ કરીન / ભ વતોજી ન પૂણ પણ પ્રાપ્ત કર્યું છે તમને હું નમસ્કા ૩૩ હું આજનું બગવનાણું સુખી પહેામ્યા છીએ જેણે ૧ મુજી ૩૮ અધ્યય પ્રાપ્ત કર્યું છે જોવા ભગવાનનો

યશ માત્ર શેરીમા કે ગામમા નહિ પણ ત્રણે લોકમા ગવાઈ
 રહ્યો છે. ભગવાન યશને ઈચ્છતા નથી. મારો યશ ગવાય
 તો સાડુ એવા ભાવમા અભિમાન રહેલું છે. ભગવાન મુનિ-
 ઓને શિષ્યાશ્રણ આપે છે કે સયમને ગ્રહણ કર્યા પછી
 માન-પૂજ-યશની ઈચ્છા રાખવી નહિ. સૂક્ષ્મ શબ્દને કાઢવું
 મુશ્કેલ છે. માટે હે મુનિઓ ! તમે સત્ય કરણીના ઈચ્છુક
 થઈને માન-પૂજ-સ્લાધાના ઈચ્છુક બનશો નહિ એને કાઢી
 નાખો. એ તો ઊધઈ જેવા છે જેમ ઊધઈ કબાટમા ભરેલા
 વસ્ત્રો અને પુસ્તકોને ખાઈ જાય છે, તેમ માનાદિકની ઊધઈ
 તમને ફેલીને ખાઈ જશે. માટે આ ઊધઈને મનમાથી દૂર
 કરો. સૂર્યાલ દેવે આ ઊધઈને કાઢી નાખી છે. તેથી તો
 ભગવાનને જોતા ઠંરી ગયો. સૂર્યાલ કહે છે, ભગવાન લક્ષ્મી
 વાળા છે પણ કેવી લક્ષ્મી? તમારા જેવી નહિ જેને માટે
 તમે સવાગ્થી સાજ સુધી ઘાચીના બળદિયાની પેઠે ઘરબાર
 બધાને વિસારી વહીતડ કરો છો તેવી લક્ષ્મી નહિ. તમે તો
 મજ કલદાર મજ મુઢમતે ના ઉપામકો છો પણ ભગવાને તો આ
 લક્ષ્મીને લાત મારી અને તેની ઉપેક્ષા કરી, અને માચી
 લક્ષ્મીને વર્યા દ્રવ્ય લક્ષ્મી તો અહીં સુધીની જ છે પણ
 ભાવ લક્ષ્મી તો સદાની સાથી છે. જ્યાં જ્યાં પ્રભુદેવ હોય, ત્યાં
 ત્યાં તેમના આત્મામા એ વસેલી જ છે એનો કોઈ ભાગ પડાવે
 નહિ, ચોર લૂટી શકે નહિ, અગ્નિમા બળે નહિ, જ્યારે આ દ્રવ્ય-
 લક્ષ્મીમા તો સગાઓ ભાગ પડાવે, ચોર લૂટી જાય, કદાચ
 અગ્નિ બાળી પણ નાખે એમા અનેક ભય છે પણ
 આપ તો નિર્ભય લક્ષ્મીને વર્યા બધુઓ ! આ સાગા

હીરાને જ હો. તમારા માનેહો હીરા તો અહીં જ પડ્યો
 રહેવાનો છે એનાથી શુ પરભવની ભૂખ મટવાની હતી ?
 સોનાની ઇંટનો દુકડો મોઢામા નાખવાથી શુ ભૂખ મટવાની
 હતી ? શિવદુ, ઘાત ભાગી જવાના જે ધનના ઢગલાને
 અહીં મૂકીને જવાનું છે તેના બેરે આટલા તાગડમિન્ના
 શાને ? તમે કહેશો, કે ધન વિના આ જગતમા કોઈ પૂજે
 તેમ નથી. જૈનશાસન તો શુભનું પૂજારી છે, ધનનું નહિ.
 તમારું જીવન જુઓ. આખો દિવસ હાથ-હાથ, સહેજ
 પણ શાન્તિ નહિ. માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરો, કે હે પ્રભુ,
 તમે જે શાશ્વત લક્ષ્મીને વર્ષા છો તે મને મળે. ભગવાન
 તમને પૂછે છે કે, તારે લક્ષ્મી જોઈએ છીએ ? તમે જશ્વી
 બોલી બેઠો છો, હા, હા, પણ જવળા પ્રધાસે લક્ષ્મી ન
 મળે. જેને તમે લક્ષ્મી માનો છો તેનો ત્યાગ કરશો. ત્યારે
 સાચી લક્ષ્મી મળશે બીજાને લૂંટી લૂંટીને વર્તમાનમાં
 પુરવના ઉદમે લક્ષ્મી લેગી કરે છો પણ ભવિષ્યમા તેનું
 ક્ષણ ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી. જીવને શુભ પુરવનો
 ઉદય જમે છે પાપનો નહિ. અત્યારે તમે દરેક પ્રકારે
 સુખી છો તેનું કારણ પૂર્વે ખર્ચ કરતા વખેલી આવક છે
 તિબેરી ખુદી છે સુખ જોઈતું હશે તો ખર્ચ વિના નહિ
 મળે પેટમા શૂગ છિપકે અને તાવની દવા ખાઈએ તો
 શૂગ મટે ખરું ? એનો ખર્ચ ઉપચાર કર્યો જ એ મટે.
 સ્વામિષ્ઠિ માનવા । મનુષ્યો સુખને ઈચ્છે છે પણ એ સુખ
 તો વાસી છે તમને વાસી ખાવાનું ગમશે ? તમે કહેશો-
 નહિ નહિ વાસીને તો જમે ગટરમા ફેંકી દઈએ.

એક શેઠને ત્યાં પુત્રવધૂ પરણીને આવી, સસરાને ખૂબ આનંદ થયો કે મારા દીકરાની વધુ આવી હે દેવાનુપ્રિયો ! કોઈ શ્રાવક-શ્રાવિકા દીક્ષા લે તો અમારે ઘર પણ આનંદ થાય પુત્રવધૂના આવવાથી ઘર ભરાય તો તમે કહેશો કે વધુ સારાં પગલાંની છે, એમ જો આપણો આત્મા ગુણવત્તા થાય તો આત્માની અદર ગુણો ભરાય આપણામાં જો કોઈને ઉતારી પાડવાની વૃત્તિ ન હોય તો આખું જગત આપણા પ્રત્યે આકર્ષાય. ઠાણાગસૂત્રમાં ભગવાન બોલ્યા છે કે, એક વરસાદ એવો હોય છે કે બાર મહિને અનાજ પાકે, જ્યારે બીજો વરસાદ એવો હોય છે કે દસ વર્ષ સુધી પાક થાય. ગુરુની વાણી શાસ્ત્રસમત હોય તો જગતની ભૂમિ પર ક્યાંક બાર મહિને તો ક્યાંક દસ વર્ષ સુધી ફળે કોઈને બાર મહિને બિગે અને કોઈને દસ વર્ષ સુધી ફળે તમારી ભૂમિ કેવી છે ? આ માટુ ગામા જિનવાણીનો વરસાદ વરસાવવા મુનિઓ આવે છે જે ભૂમિમાં પાક પાકે ત્યાં જ મુનિઓ આવે ને ? પણ જો ભૂમિ ઉજ્જડ કે વેરાન હોય તો મુનિઓ ન આવે. તમારી ભૂમિ રસબસતી રાખજો, જેથી એ ફળે, ફળે ને ફળે થાદ રાખજો, કે પહેલી જરૂર શ્રવણની છે અત્યારે ઘણા કહે છે, કે અમે ઘણું સાલજ્યું, હવે અમને આચરણની જરૂર છે પણ ધ્યાન રાખજો, કે આચરણ કરતાં લપસી ન જવાય સઘના નેતાઓએ તો વીતરાગની વાણીનો વરસાદ ઝીલવો જોઈએ જેમ ગઈ કાલે ખાધું હોય છતાં આજે ખાવું પડે છે, તેમ સદુપદેશનું શ્રવણ પણ દરરોજ કરવું જોઈએ અન્નથી જેમ શરીરની પુષ્ટિ થાય છે, તેમ સદુપ-

દેશથી આત્માની પુષ્ટિ થાય છે જ્યાંથી સર્વજ્ઞનો સર્વવિરતિ માલ ખરીદ્યો નથી ત્યાંથી યતદ્વંથી ડિપોઝિટ તો ભરવી જ પડશે આ બેન્ક તો સદ્ગર છે તમારી ડિપોઝિટ દૂબવાની નથી ફરેક આવક-આવિકાએ પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઈએ, કે જે કોઈ દીક્ષા લે તો અમારે તે હોશે હોશે આપવી અને જ્યાં સુધી અમારાથી દીક્ષા ન લેવાય ત્યાંથી અમુક ચીજ ખાવી નહિ. જે કોઈ આવક-આવિકા અમુક વસ્તુનો ત્યાજ કરે છે તે દીક્ષાના દલાલ છે તે આ ભવમા પ્રાપ્ત નહિ કરે તો આવતા ભવમા સાચી આવશે પ્રથમ તો મનમા ઠસાચી હો કે સ્વપ્ન વિના ભોક્ષ નથી. શુરુ પ્રકાશ આપે છે તો પછી તમે શાને તેનો સ્વીકાર કરતા નથી? કોઈક કહેશે કે સુબઈની બજારમા સારી કેરીઓ મળે છે તો તે આજની તમે લેવા જવ છો કે નહિ? તો પછી આ મુનિઓ પ્રતિજ્ઞાની કેરીઓ તમારે આંગણે વહેચવા આવ્યા છે તો શા માટે લેના નથી?

હે ભગવાન! આપ લક્ષ્મીવાળા છો. આપે શ્રુતધર્મ અને ચારિત્રધર્મને સ્વીકાર્યા છે એના સ્વીકારથી જ ભગવતપણું પ્રાપ્ત થાય તો અશિક્ષિત પછી ભગવતાણુ શા માટે મૂકણુ તેનું સ્વીકારણુ થઈ ગયું હવે આઈગિરાણુ, તિથ્યયરાણુ સમસ્ત બુદ્ધાણુથી ભગવાનનું સર્વ ઐશ્વર્ય બતાવી દીધું પછી પુરુષોત્તમાણુ પુરીગતિહાણુ વગેરેથી ભગવાનના રૂપનો નિરૂપ કર્યો ધર્મગદેશિયાણુ વગેરે પાથ પદમા ભગવાનનો ધર્મ પ્રણીત થયો પછીના છ પદમા ભગવાનનું પ્રતિપાદન

કયું છે આ નમોઽશ્વત્થુ લગવતાણી મહત્તા માટે થયું છે લગવાન મહાવીરને સૂર્યાલ દેવ કહે છે, “આપ ધર્મની આદિ કરનાર છો” જો મહાવીર લગવાને ધર્મની આદિ કરી હોય તો પછી ધર્મ અનાદિ, અનન્ત કહેવાય ખરો? ન કહેવાય, તો પછી તમે શાને ધર્મને અનાદિ અને અનન્ત કહો છો? જૈનકુળમા ઉત્પન્ન થયા પણ જો જૈનત્વ ન આવ્યું તો જૈન કેવી રીતે કહેવાય? પ્રવાહ રૂપે ધર્મ અનાદિ અને અનન્ત છે શી રીતે? પૂર્વે જે જે તીર્થંકરો રહ્યા અને હાલ જે મહાવિદેહમા ધિરાજે છે, તેમણે જે જે ધર્મ ખતાવ્યો એ દૃષ્ટિએ ધર્મ અનાદિ અને અનન્ત કહેવાય વ્યક્તિની અપેક્ષાએ ધર્મનું આદિપણ છે એમ કહેવાય. અઢાર અઢાર કોટિસાગર સુધી જે જીવો અધકાર અને કામોપસોગમા ડૂબેલા હતા તેમને લગવાન ઋષભદેવે ધર્મ ખતાવ્યો ધર્મ અનાદિ અને અનન્ત છે ધર્મ સનાતન છે જૂનો છે જ્યારે ફરીથી તીર્થંકર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે ધર્મ આદિ બને છે પાર્શ્વનાથ લગવાન પછી લગલગ ૨૫૦ વર્ષ પછી લગવાન મહાવીર થયા એ પાર્શ્વનાથ જ્યારે મોક્ષને પામ્યા ત્યારે તેમના ગણધરો પણ મોક્ષને પામ્યા પછી જ્યાસુધી બીજા તીર્થંકર ઉત્પન્ન ન થાય ત્યાસુધી તેમનું શાસન ચાલે જે વખતે લગવાનને કેવળજ્ઞાન થયું ત્યારે ૨૩ મા તીર્થંકરના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ હતા જેવા તમે ધનના અર્થી છો તેવા તમે નમો અરિહતાણના અર્થી બનો જે વખતે લગવાનને કેવળજ્ઞાન થયું તે વખતે ગણધર ન હતા લગવાને પહેલે ધડાકે ઈન્દ્રભૂતિને ગણધરનું પદ આપ્યું હવે આઈગરાણની

દેશથી આત્માની પુષ્ટિ થાય છે. જ્યાં સુધી સર્વજ્ઞનો સર્વવિરતિ માલ ખરીલો નથી ત્યાં સુધી મતરૂપી ડિપોઝિટ તો ભરવી જ પડ્યો આ બેન્ક તો સદ્ગર છે તમારી ડિપોઝિટ ફૂલવાની નથી. હરેક આવક-આવિકાએ પ્રતિજ્ઞા લેવી બેંકબે, 'કે બે કોઈ દીક્ષા લે તો અમારે તે હોશે હોશે બાપવી અને જ્યાં સુધી અમારાથી દીક્ષા ન લેવાય ત્યાં સુધી અમુક ચીજ બાવી નહિ. જે કોઈ આવક-આવિકા અમુક વસ્તુનો ત્યાજ કરે છે તે દીક્ષાના હવાલ છે તે આ ભવમા પ્રાપ્ત નહિ કરે તો આવતા ભવમા સામી આવશે પ્રથમ તો મનમા કમ્પાવી હો કે સ્વધર્મ વિના મોક્ષ નથી. શુરુ પ્રકાશ આપે છે તો પછી તમે શાને તેનો સ્વીકાર કરતા નથી? કોઈક કહેશે કે સુખઈની બજારમા સારી કેરીઓ મળે છે, તો તે સાબળી તમે લેવા બલ છો કે નહિ? તો પછી આ મુનિઓ પ્રતિ જ્ઞાની કેરીઓ તમારે બાગણે વહેંચવા આન્યા છે તો શા માટે લેતા નથી?

હે ભગવાન! આપ હકમીવાળા છો બાપે મુવધમં અને ચારિત્રધર્મને સ્વીકાર્યા છે એના સ્વીકારથી જ ભગવત યજ્ઞ પ્રાપ્ત થાય તો અરિહત પછી ભગવતાણુ શા માટે મૂક્યું તેનું સ્પષ્ટીકરણ થઈ ગયું હવે આમ્મિરાણુ, તિથ્યયરાણુ સમસ્ત બુદ્ધાણુથી ભગવાનનું સર્વ ઐશ્વર્ય જતાવી દીધું. પછી પુરુષોત્તમાણુ પુરીઅમિહાણુ વગેરેથી ભગવાનના રૂપનો નિર્દેશ કર્યો ધર્મદેવિયાણુ વગેરે પાત્ર પદમા ભગવાનનો ધર્મ પ્રત્યક્ષ થયા પછીના છ પદમા ભગવાનનું પ્રતિપાદન

કયું છે આ નમોઐશ્વર્યુ લગવતાણી મહત્તા માટે થયું છે લગવાન મહાવીરને સૂર્યાલ દેવ કહે છે, “આપ ધર્મની આદિ કરનાર છો” જે મહાવીર લગવાને ધર્મની આદિ કરી હોય તો પછી ધર્મ અનાદિ, અનન્ત કહેવાય ખરો? ન કહેવાય, તો પછી તમે શાને ધર્મને અનાદિ અને અનન્ત કહો છો? જૈનકુળમા ઉત્પન્ન થયા પણ જે જૈનત્વ ન આવ્યું તો જૈન કેવી રીતે કહેવાય? પ્રવાહ રૂપે ધર્મ અનાદિ અને અનન્ત છે શી રીતે? પૂર્વે જે જે તીર્થંકરો ઘડ્યા ગયા અને હાલ જે મહાવિદ્વદ્મા બિરાજે છે, તેમણે જે જે ધર્મ બતાવ્યો એ દૃષ્ટિએ ધર્મ અનાદિ અને અનન્ત કહેવાય વ્યક્તિની અપેક્ષાએ ધર્મનું આદિપણ છે એમ કહેવાય અઢાર અઢાર કેટિસાગર સુધી જે જીવો અધકાર અને કામોપલોગમા ડૂબેલા હતા તેમને લગવાન ઋષભદેવે ધર્મ બતાવ્યો. ધર્મ અનાદિ અને અનન્ત છે ધર્મ સનાતન છે જૂનો છે જ્યારે ફરીથી તીર્થંકર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે ધર્મ આદિ બને છે પાર્શ્વનાથ લગવાન પછી લગલગ ૨૫૦ વર્ષ પછી લગવાન મહાવીર થયા એ પાર્શ્વનાથ જ્યારે મોક્ષને પામ્યા ત્યારે તેમના ગણધરો પણ મોક્ષને પામ્યા પછી જ્યાસુધી બીજા તીર્થંકર ઉત્પન્ન ન થાય ત્યાસુધી તેમનું શાસન ચાલે જે વખતે લગવાનને કેવળજ્ઞાન થયું ત્યારે ૨૩ મા તીર્થંકરના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ હતા જેવા તમે ધનના અર્થી છો તેવા તમે નમો અરિહતાણના અર્થી બનો જે વખતે લગવાનને કેવળજ્ઞાન થયું તે વખતે ગણધર ન હતા લગવાને પહેલે ઘડાકે ઈન્દ્રભૂતિને ગણધરનું પદ આપ્યું હવે આઈગરાણની

આખ્યા સાંભળતા કેવો જ્ઞાનક આવશે તે જામળ ઉપર
અવસરે કહેવાશે.

આખ્યાન ૧૫ મું

[સોમવાર જ્ઞાનક વદ ૭]

ઉપાગ સૂત્રનું જગ સૂચકાગ છે આની અદર પરદેશી
રાજાનો અધિકાર બતાવ્યો છે પરદેશીએ બેવી તે કંઈ કરણી
કરી હતી કે તે સૂર્યાલ નામના વિમાનમા ઉત્પન્ન થયા તે
ગૌતમનો પ્રશ્ન છે ભગવાને આપો પૂર્વ ભવ કહી દીધો.
સૂર્યાલ દેવ નમોઽમૃષ્ય બોલીને સ્તુતિ કરે છે દેવની નિદિમા
બેઠેલા સૂર્યાલ દેવ પ્રભુની સ્તુતિ કરે છે એ વખતે એના
આત્મપ્રદેશમા કેવો ભાવ હશે! સૂર્યાલ દેવ અતિશય ઉત્સા
હમા આવી ગયા છે તે ભગવાનને કહે છે “આપ કેવા
છો? અરિહતપદને પ્રાપ્ત કરીને, ભવનો અત કરીને બેઠા
છો, આ આદિગણુ છો હવે જરાબર સમજાવો
કે આત્મા અનાદિનો છે અધર્મ ભાવનાથી આ આત્મા રહ્યો
છે ધમ કરવાની શક્તિ હરેકની પાસે છે ધર્મ તો આત્માના
ધરનો છે શ્રી ગૌતમ સ્વામીએ ભગવાનને પૂછ્યું “પ્રભુદેવ!
ધમ કેટલા પ્રકારનો છે?” ભગવાને કહ્યું જ્યો કુચિદે પશ્યતે

જહા । શ્રુતધર્મ અને ચારિત્રધર્મ એ બેને પામવા માટે અદ્ભૂત કારણ છે કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય નહિ માટે આનન્દધનજી મહાત્મા એક સ્તવમા બોલ્યા છે

કારણજોગે હો કારણ નીપજે રે, એના કાષ્ઠ ન વાદ,
પણ કારણ વિણ કારણ સાધીએ રે, એ નિજ મત ઉન્માદ

ભગવાનનું સ્તવન એ કારણ હે દેવાનુગ્રિયો । આપણે ૪ ગતિ, ૨૪ દુઃકમા અનાદિ કાળથી રખડ્યા કરીએ છીએ, તો તેનું કઈ કારણ તો હોવું જોઈએ ને ? જે આત્માએ મુક્તિપદને પ્રાપ્ત કર્યું તે માટે પણ કઈ કારણ હશે ને ? ભગવાન કહે છે, કે ચાર ગતિમા રખડવાના કારણોમાં આત્માએ મિથ્યાત્વ, અત્રત, પ્રમાદ, ક્ષાય, અશુભ યોગસેવેલાં છે. આટલામા ભગવાને આખા જૈન શાસનના સિદ્ધાન્તો સમાવી દીધા પાંચ પ્રમાદના કારણે આપણો આત્મા ચાર ગતિમાં રખડી રહ્યો છે જો તમારે હવે રખડવું ન હોય તો સાચા સુખનો ઉપાય કરો પણ એ કાર્ય નીપજે કેવી રીતે ? ભગવાન કહે છે, કે હે ભાઈઓ ! જ્યાં સુધી તમારામા ઉપાદાનની જગૃતિ ન થાય ત્યાં સુધી તમે સુદૂર કાર્ય કરી શકશો નહિ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવો હોય તો તેના કારણને શોધો. મોક્ષનો માર્ગ સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ છે. સાચું નિમિત્ત અને ઉપાદાનની જગૃતિ થાય ત્યારે જ મોક્ષનું કાર્ય થાય છે નિમિત્ત ભગવાનનું મળે પણ પોતાનું ઉપાદાન ન હોય તો કાર્ય થાય નહિ ઉપાદાન તો પોતાનું જ જોઈએ ઠાણાગ સૂત્રમા ભગવાન બોલ્યા છે, કે જે જે

જીવોએ મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરી છે તે, તે જીવોને 'સુરુનો સમા-
ગમ થયેલો' સદ્ગુરુ વિના સુદર માર્ગની પ્રાપ્તિ શક્ય નથી.
ભગવતી સૂત્રમા ભગવાન કહે છે કે પહેલા અવજુ કરો. જે
આત્માએ નિમળ સ્વરૂપ નિહાળ્યું છે તે આત્મા સદ્ગુરુના
અમાનમમા આવતા સાચે માર્ગે પહોંચી શકે છે એ સ્વ-
રૂપ બતાવીને ભગવાન શું બતાવે છે? સૂચાભ કેવ સ્તુતિ
કરતા બોલે છે, કે ભગવાન આઈગરાણુ છે ધર્મ કે'લા પ્રકારે
છે? જે પ્રકારે મુત ધર્મ અને વ્યસ્તિ ધર્મ સધિ વિચા-
રએ આઈગરાણુની સધિ મેળવવી છે તે બરાબર લમ
રાખીને સમજાવે કારણુ જે પરણે તેના જ ગાણાં ગવાય ને!
હે ભગવાન, તમે ભારતમાં ધર્મની આદિ કરી. આદિ તો
ઋષભદેવે પણ કરી હતી તો પછી મહાવીરને 'આઈગરાણુ'
કહ્યું તેનું શું કારણુ? તો હિંદુ વાદની અપક્ષાએ હિંદુ
વાદનું જ્ઞાન ગણધરેને આપ્યું તે અપેક્ષાએ મહા-
વીરદેવ ધર્મની આદિના કરનાર કહેવાય, માટે આઈ-
ગરાણુ બીજું કારણુ ચાર મહાવ્રતો હતા, અને મહાવીરના
શાસનમાં પાંચ મહાવ્રત હોય. પાર્શ્વનાથ ભગવાનના સ્વતા-
નિયતિ પચ મહાવ્રતનું સ્વરૂપ સમજાવીને મહાવીર શાસ-
નમા લીધા માટે આઈગરાણુ ભગવાનને કેવળજ્ઞાન, કેવળ
હજન થયા પછી ઇ દ્રબૂતિ અણુગાર શિષ્ય પરિવાર લઈ
ભગવાનની પાસે આવ્યા. ગૌતમ પણ ભગવાનની પાસે આવે
છે તે વખતે તેના પચ ભેરમા છે મનમા વિચારે છે કે જો
મને સમજાવશે તો હું તેમનો શિષ્ય થઈશ, નહિ તો
એમને નિંદીશ, અવજોડીશ અ. ૧ કહીશ કે અરે! આ તો ઇન્દ્રબ

ગિયો છે. એણે તો દેવને પણ વશ કરી નાખ્યા છે” જેમ જેમ તે આગળ ખગલા ભરતો જાય છે, તેમ તેમ તેના હૃદયમાં વિચારની ધારાઓ બદલાતી જાય છે હવે ભગવાનના સ્મૃતિ-મરણ સુધી પહોંચ્યા ભગવાનનો દેહીખ્યમાન ચહેરો જોઈ શાન્ત બની જાય છે જો જો હો! ભગવાનની પાસે શા માટે આવે છે? અભિમાનથી આવે છે તેના અભિમાનનો પારો શી ચો ચડ્યો છે પણ ભગવાનની મનોહર મુખમુદ્રા જોતા ઠરી ગયો છે તમારી જીભ પણ સાધુની પાસે આવતા બધ નથી થઈ જતી? તો આ તો કેવળજ્ઞાની છે કેવળજ્ઞાન, કેવળ-દર્શન, જડ અને ચૈતન્યનો ભેદ કરીને એક ભવમા પણ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે તીર્થંકર નામ, ગોત્ર માટે અનેક ભવની સાધના જોઈએ અખૂટ સાધનાએ તીર્થંકર નામ, ગોત્ર બધાય ભગવાન કહે છે, કે ૨૦ સ્થાનકમાથી કોઈ પણ એક સ્થાનકની આગધના કરો એમા જઘન્ય રસ આવે તો કર્મની કોડી બપાવે અને ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થંકર નામ, ગોત્ર બાધી દે એમ આ ‘થવચ્ચુઈ’ મગલ પણ તીર્થંકર-નામ ગોત્ર બધાવે તેવું છે માટે બાધવાનો અપૂર્વ અવસર તમને મળ્યો છે તેનો લાભ લો.

“અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે, ક્યારે થઈશું બાહ્યાન્તર નિર્ઝન્ય જો, સર્વ સ બધનુ બધન તીક્ષ્ણ છેદીને, વિચરશુ કવ મહાપુરુષને પથ જો” ભગવાનની સ્તુતિ, બહુમાન કરવાથી આ જીવ તીર્થંકર નામ, ગોત્ર બાધી દે કેટલાય તીર્થંકરોએ ૨૦ બોલની આરાધના કરી છે ભગવાન મહા-

વીરે પણ ૨૦ સ્થાનકની આરાધના કરી છે શાસન એ પ્રકારના છે—દ્રવ્યશાસન અને ભાવશાસન દ્રવ્યશાસન કરતા ભાવશાસનમાં અપૂર્ણ ઉદ્ધાર લાગે છે ગૌતમ ભગવાનની પાસે આવ્યા ત્યારે નાથની દૃષ્ટિમાં મેલોન્મેલ થઈ ગયા ભગવાન કહે છે ‘ ઇન્દ્રભૂતિ, બાપુ! આત્મા છે કે નથી આવો સશય તારા મનમાં છિપ્યો હતો? ’ ઇન્દ્રભૂતિ મનમાં વિચાર કરે છે, કે જ્યાં તો મારા મનની વાત બાણી ગયા નામ તો કદાચ કોઈની પાસેથી બચ્યું હોય, પણ મારો સશય કયાથી બચ્યો? ભગવાન કહે છે “ ઇન્દ્રભૂતિ! હવે કરી જ, કરી કરવાના ઠેકાણે તું આવ્યો છે માટે હવે ઠેકઠા ભરવા નહિ પાડવે. ’ ઇન્દ્રભૂતિ ઠાઠા પુરૂષ છે વેદોનું સુદર જ્ઞાન છે પછેડી તૈયાર છે માત્ર ખીલવટની જ જરૂર છે હરજી વિના ખીલવટ કોણ કરી શકે? તમારે હરજીની જરૂર છે ને! આ અપૂર્વ અવસર મળી ગયો છે તો ખીલવટ કરી લ્યો ને! જ્યાં તો ભગવાન પાસે ખીલવટ કરાવવા આવ્યા છે ખીલવટ કરતા સોય લાગી પણ જાય, પણ અચકાશે નહિ તમને ખબર તો છે કે, ટાકણા મારેલી ઘડીમાઘી જ ફળીએ ત્યારે લોટ નીકળે એમ ગુરુનાં વચન રૂપી ટાકણા જેમ જેમ સહન કરતા જશે તેમ તેમ અહરધી વચનનો લોટ નીકળશે. માટે એક કવિએ કહ્યું છે, ‘ ગુરુવચન સભારીએ એ રસ્તા પર ચાલજો, ખીરે ખીરે. ’ જે રસ્તે ભગવાન વીર્યકર ચાલ્યા છે તે રસ્તે ચાલ્યા વિના બાપણા ઉદ્ધાર નથી માટે ખીરે ખીરે એ માળે ચાલવાનું શરૂ કરો ભગવાન કહે છે કે મુતજ્ઞાન મોટું છે એ બાપ

છે અને કેવળજ્ઞાન દીકરો છે બાપ મોટો કે દીકરો ? હવે આગળ જ જઈએ શ્રુતજ્ઞાનને, શા માટે બાપ કહ્યું ? ભગવાન કહે છે, કે અમને શ્રુતજ્ઞાનનો સમુદ્ર મળ્યો ન હોત તો અમે કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી ન શકત નહીં સૂત્રમા ભગવાન બોલ્યા છે, કે શ્રુતજ્ઞાન કેવળ જ્ઞાનનું કામ કરી શકે તેમ છે, માટે આઈગરાણુ શ્રુતજ્ઞાન ૧૪ પૂર્વનું જ્ઞાન ભગવાને ગૌતમને આપ્યું માટે આઈગરાણુ દરરોજ ભણે છે પણ અદર મીઠી મીઠી વેલડીઓ ભરેલી છે ભગવાન ઇન્દ્રભૂતિની ખીલવણી કરે છે ત્યાં તો તેનો પારો ઊતરી ગયો ન્યાં-સુધી તમારામા અહમ્ હશે ત્યાં સુધી તમને કશી અસર નહિ થાય હે જીવ ! તું શા માટે અભિમાન કરે છે ? તું લક્ષ્મીવાન હોય તેથી શુ થયું ? “લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતા શુ વધ્યું તે તો કહો” કદાચ બાર બાર દીકરાઓ હોય તો ય તેથી શુ ? શાતિનાથ ભગવાનને દોઢ કરોડ દીકરા હતા, છતાં કદમા ન પડ્યા પૂર્વે સતતિ યોગ આરાધ્યો હોય તો એટલી સતતિ થાય તેમા અહંકાર શાનો ? કેઈને દીકરો આવે અને દર્શન કરાવવા લઈ આવે ત્યારે શુ કહે છે તે જાણો છો ? “મહાસતીજી ! જુઓ આ તમારો શ્રાવક એને આશીર્વાદ આપો !” ૫૦૦ શિષ્યોના પરિવારવાળા ગુરુ હોય તો ય અભિમાન શા માટે ? ન્યાસુધી અહમ્ નહિ જાય ત્યાસુધી જ્ઞાન ઠરશે નહિ જેનું અહમ્ ગયું તેના હૃદયમા સરળતા, આત્મિકતા અને જ્ઞાનના ઝરણો વહ્યા માટે સરળ બનો સરળ બન્યા સિવાય આ માર્ગ મળે તેમ નથી ગુરુ જે કઈ સુવાણા કે કંઠણુ શખ્દો કહે છે તે તમારા લાભને માટે

જ હોય છે ભગવાને હજી ઘણા પ્રયત્નો કર્યા નથી ત્યાં
 તો ઇન્દ્રભૂતિના હૃદયનું પરિવર્તન થઈ ગયું અને તેવો પણ
 તે ઠાણો અને વિચક્ષણ હતો. ગૌતમ કહે છે, કે “પ્રભુ!
 આપને ઝોળખ્યા ન હતા જસ, હવે ભેટો થઈ ગયો”
 ભેટો થતા કેવો ભાવ ઊપડે છે? જેને ઘણી પહેલા ઇન્દ્રભૂત
 જિયો કહેતા હતા તેને આચાર્ય સ્વરૂપે ઝોળખ્યા, ઇન્દ્રભૂતિને
 “ઉપન્નેવા, વિહ્નેવા અને ખુવેવા” એ ત્રિપદીમાં ૧૪ પૂર્વનું
 જ્ઞાન થયું ભગવાનની પહેલી દેશના તો ખાલી ગઈ હતી, કારણ
 તેમની સભામાં મનુષ્ય નહતા, દેવ હતા. મનુષ્ય વિના વિરતિ કોણ
 કરે? વિરતિ વિના તીર્થ પણ ન સ્વપાથ આ ત્રિપદીમાં
 આખી દુનિયાભરની વસ્તુઓ સમાઈ ગઈ પોત ભેવા જનું પડે
 તેમ નથી ખીલવ કરી લીધી આ ત્રણ પદ સામળતા ધડાધડ
 વદાવરણીય કર્મનો ક્ષય કરીને ત્યાં ને ત્યાં ચૌદ પૂર્વનો સમુદ્ર
 ફાટી નીકળ્યો ભણ્યા નથી, જોખ્યું નથી. આપણે તો ‘ધર્મો
 મંજલ જોખી જોખીને મરી જઈએ ત્યારે માડ ૧૬૧
 માયાઓ આવડે છે આ જ્ઞાન ક્યાંથી ઉત્પન્ન થયું? શકા,
 ક્યાં ન હોવાથી તરત જ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું ઉપન્નેવા,
 વિહ્નેવા અને ખુવેવામાં આખા વિશ્વનું જ્ઞાન આવી ગયું!
 આપણને આવું નથી થતું તેનું શું કારણ? આપણામાં જવ
 જાઈ ભરી છે માટે નથી થતું ભગવાને ચૌદ પૂર્વનું જ્ઞાન
 જણાવેને આપ્યું અને આશિષ પણ આપ્યું તેમ જ આખા
 સાસનના નાયક બનાવી દીધા. ભુઓ, બ્રહ્માદિ વિગ્રો અને
 એકેકનો ૫૦૦ના પગિવાર એકી સાથે ૪૪ સો સાધુઓ થયા
 તે વખતનું દ્રશ્ય અપૂર્વ ઠાઠ બોધને ભજ્ય હવે યે યે નામ્યા

હશે આ અપેક્ષાએ સૂર્યાલ દેવ ભગવાનને આધગરાણું કહે છે. ત્યાર પછી તીથયરાણું શબ્દ આવે છે. જે વખતે ગૌતમને ચૌદ પૂર્વનું જ્ઞાન થયું તે વખતે તીર્થની સ્થાપના કરી ભગવાનનાં પહેલા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા કોણ હતાં? ભગવાનના પહેલા સાધુ ગૌતમ, સાધ્વી ચદનબાળા, શ્રાવક આનંદ હતા ગૌતમ સ્વામી કહે છે, કે આજથી કોઈ તીર્થની આશાતના કરશે નહિ કારણ કે તીર્થની આશાતના કરવાથી કર્મ બધ થાય છે

“ તીર્થની આશાતના નવ કરીએ, હા રે, નવ કરીએ હાં રે, નવ કરીએ હા રે, જેથી ભવ સાગર વેગે તરીએ રે ”

ભગવાન કહે છે, કે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા—એ ચાર તીર્થ છે એની આશાતના કરશે નહિ, અને જો કરશે તો મહામોહનીય કર્મ બધાશે ભગવાન કહે છે કે જો હું આ પદ્મીને પામ્યો હોઉ તો તે તીર્થથી જ માટે તીથયરાણું હવે પછી શુ આવશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૬ મું

(મંગળવાર, અપાડ વદ ૯)

રાયપસેણીયનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે ધન્ય છે તે શિષ્યને જેણે ગુરૂની પાસેથી તત્ત્વ મેળવીને આનન્દના રસ

પીધા છે. સુર અને શિષ્ય સાશ મળે એ અદ્ભુતાવ્યવી
 નિશાની છે. પચમ ગણધર કહે છે કે જ્યાં સુધી આત્મ
 ચિત્તની ચચળ વૃત્તિનો ત્યાગ ન કરે ત્યાં સુધી વીતરાગતા
 પ્રાપ્ત કરી ન શકે માટે કોઈ પણ ક્રિયા કરવી હોય તો
 ચિત્તની એકાગ્રતા જોઈએ ગૌતમ ભગવાનને, પૂછે છે “હે
 પ્રભુ ! જીવને ચચળતા રહે છે તેનું કારણ શું ?” ભગવાન કહે છે
 “હે ગૌતમ ! જીવો મોહને અધીન થયેલા છે, પરવશપણે પડેલા
 છે, પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન નથી જ્યાં સુધી પોતાના ચારિત્રતા
 ઠેકાણાન માય ત્યાં સુધી ચિત્તમાં સ્થિરતા આવવી મુશ્કેલ છે જેમ
 જેમ તમે ચારિત્ર માર્ગમાં સ્થિર થતા જશો તેમ તેમ તમારામાં
 સ્થિરતા આવતી જશે. જેટલા વિષયો છે તેટલો સસાર છે
 આચારાગ સૂત્રમાં ભગવાન બોલ્યા છે, કે ‘ગુણે સે, મૂલઠાણે ।
 સે મૂલઠાણે સે ગુણે ।’ જ્યાં જ્યાં વિષયો છે ત્યાં ત્યાં સસાર
 હોયો છે અને જ્યાં જ્યાં સસાર છે ત્યાં ત્યાં વિષયને
 બોલે વધેલો છે જીવનો એક વરગ હજી તો બેઠો નથી
 ત્યાં બીજો વરગ જોઈલો જ છે જીવે વરગ અને તોફાનમાં
 કાળ ગુમાવી નાખ્યો છે જીવ અનાદિ કાળથી વિભાવમાં
 શાંતિ છે અમ નાની રહ્યો છે પણ જ્યાં સુધી વિભાવ નહિ
 છે તે ત્યાં સુધી ચિત્ત ઠેકાણે રહે તેમ નથી એક માળા
 ફેરવતા ચ ચિત્ત ઠેકાણે રહેતું નથી જ્યાં ત્યાં બામોઢિયાં
 ભર્યા / કરે છે મારે ભગવાન કહે છે કે, તમે સામાયિક,
 માળા બદલ કરો પણ જ્યાં સુધી નહિ સમજાય ત્યાં સુધી
 ચિત્ત સ્થિર રહે તેમ નથી શકે સ્તવ કર્યું, તે આપણે
 દરેક જ બાલીએ છીએ પણ જ્યાં સુધી તેનો જાણ હૃદયમાં ન ઉતરે

ત્યા સુધી આપણુ કહ્યાણું થવાનુ નથી માટે ભાવને જીવનમાં ઉતારો જીવનમાં ઉતરશે ત્યારે જ કહ્યાણુ થશે આ શું વેઠ છે કે ગળતો પોટલો કે, જે માથે ઉપાડીને ફરાય ! ખરું જોતાં તેમ નથી આપણે વેઠને શેઠ માની ગેઠા છીએ અને જે શેઠ છે તેને વેઠ માની ગેઠા છીએ એક કવિએ કહ્યું છે, કે—

વેઠની, વેઠની, વેઠની રે, મારા માથે છે ગાસડી વેઠની,
એ તો સસારી આશેઠની રે, મારા માથે છે ગાસડી વેઠની

માથા પર વેઠની ગાસડી લઈ આ જીવ અનાદિ કાળથી ફરી રહ્યો છે તો હવે એ ગાંસડી મૂકી, જે આત્મા શુદ્ધ ભાવે સ્તવ વગેરે કરે તો એ શેઠ બની જાય દરેક ક્રિયા સમજપૂર્વક કરવી જોઈએ આને સામાયિક, પૌષ્ઠ, પ્રતિ-ક્રમણ કરતા દરેકે પોતાને પૂછવું જોઈએ, કે આ બધું હું શા માટે કરું છું? મારી દૃષ્ટિ ક્યા છે? હું અલેદ છું, અખડ છું, એ દૃષ્ટિ મારામા ક્યારે આવશે? આપણા આત્માએ મહાન પુરૂષોના વ્યાખ્યાનો તો ખૂબ માંલજ્યાં, છતાં જો ન સમજ્યા તો શુ સામાયિક વગેરે ખોટા છે? ના ભૂલ આપણામા જ છે

સદ્ગુરુ મને શિષ્ય ન સુધરે, વિમળ મળી નહિ વાણી કે જ,
કા તો ગુરુજી જ્ઞાન વિનાના, કા પાપી એ પ્રાણી, મેઝે સતો,
જૂના ધરમ થ્યો બળી રે !

આ ધર્મ સનાતન છે તમે જોશો તો જણાશે, કે જૂની વસ્તુઓ જ ટકાઉ હોય છે માટે લગવાન કહે છે, કે

આ જગતમા જૂનામા જૂની અને ટકાઉમાં ટકાઉ બે પ્રકાર
 વસ્તુ હોય, તો તે ચારિત્ર નથી. આ કવિ કહે છે, કે જો
 તો અમારામા જ્ઞાન નથી અને જો અમે તમને ઉપદેશ
 આપતા હોઈએ તો તે યથાર્થ નથી. કારણ વીતરાગનું
 કહેવું તમને અપાય છે જેના મુખમા વીતરાગની દૃષ્ટિ
 હોય તેની દૃષ્ટિ યથાર્થ નથી હોય. પણ ઉપદેશ આપતાં તેણે
 પોતાના ઘરનું કંઈ બાંધવું ન બોધ્યું. જે હું આપું છું તે
 વીતરાગનું કહેવું છે. આવા શુરુ જે શિષ્યને ઉપદેશ આપે
 અને તે ઉપદેશ શિષ્યને ન લાગે તો સમજવું કે કા તો
 શુરુમાં જ્ઞાન, ઈશાન, ચારિત્રની પ્રજ્ઞા નથી અથવા શિષ્ય
 પાપના ઉદ્ધવવાળું પ્રાણી છે. ઉપદેશ ન લાગવાના આ જે
 કારણ છે જુઓ, અમે તમારી સમુજ્ઞ છીએ અને તમે
 અમારી સમુજ્ઞ છો. જો ઉપદેશકમા જ્ઞાન, ઈશાન ચારિત્ર નહોત
 તો તમે કહેશો, કે આ ઉપદેશકમા જ્ઞાન ઈશાન, ચારિત્રનાં ઠેકાણાં
 નથી, એટલે એમની વાણી આપણા મનમા સ્થિતરૂપી નથી
 એવી નથી રીતે, તમારામા વીતરાગની ઝમક ન હોય તો
 અમને કહેવાનો હક્ક છે. બ્યવહાર અને નિર્લેખનું સ્વરૂપ
 સમજીએ તો કિનારો નજીક છે. તમારે આ દૃષ્ટિ રાખ
 વાની છે કે હું અજ્ઞાન અને અલેખ છું. સત્સ્વરૂપને સમજ્યા
 સિવાય આ મા અનંત કાળ સુધી રખડ્યો છે. માટે જો
 આત્મા ભૂતને યાદ રાખે, અવિધ્યને ભૂલે નહિ અને વર્તમા
 નમા ઉપયાગ સહિત વર્તે તો આત્મા કમળધન કરતાં
 મોતો પડે આપણે ભૂતકાળમા જે જે કર્યો કર્યા છે તેને
 ભૂલી ગયા છીએ. અવિધ્યનો વિચાર કરતા નથી અને વર્ત

માનમા મશગૂલ બની રાગદ્વેષથી પ્રેરાઈ અનંત કર્મ બાંધી રહ્યાં છીએ. આત્માને જે પોતાના ઘરનું સુખ અનુભવવું હોય, તો ઊછીનાં સુખનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. તમે કોઈની વસ્તુ લાવ્યા અને રાખી મૂકો, તો લોકો શુ કહેશે? ભગવાન કહે છે કે-ભાઈ! તમે જે સુખ માટે વલખા મારો છો તે સુખ કલ્પનાનુ છે, વાસ્તવિક નથી વાસ્તવિક હોય તો આપણી આ દશા ન હોય માટે નિશ્ચય રીતે એમ વિચારો કે હું અખડ, અલેદ, અવિનાશી છું પણ એટલું જાણવા કે માનવા માત્રથી સાચુ સુખ નહિ મળે પણ અખડ-અલેદને પામવા માટે વ્યવહારમાં તેનો ઉપયોગ કરવો પડશે. અલેદ દષ્ટિ છે તે નિશ્ચયના ઘરની છે અને લેદ દષ્ટિ છે તે વ્યવહારના ઘરની છે પણ વ્યવહારમાં શ્રુતજ્ઞાન અને ચારિત્રની ઘણી જરૂર છે શ્રુતધર્મ અને ચારિત્ર એ બે જ્યારે ભગવાનને કેવળ જ્ઞાન થયુ ત્યારે હતાં ભગવાને ગૌતમને ચારિત્ર આપ્યુ અને ત્રિપદીમાં ચૌદ પૂર્વનુ જ્ઞાન થયુ જાણવા ગયા ન હતા છતા જ્ઞાન થયુ શાસ્ત્રકારો એક દૃષ્ટાન્ત આપે છે દરિયામા ભરતી આવે અને ઓટ પણ આવે હજારો નદીઓ તેને આવીને મળે, મુશળધાર વરસાદ આવે, પણ ભરતી તો એના સમયે જ આવે. પાણીનુ ટીપું ચ આવીને મળ્યુ ન હોય છતા ભરતીનો સમય થયે ભરતી આવવાની જ ભરતીના સમયે ભરતી અને ઓટના સમયે ઓટ આવ્યા જ કરવાનાં ભરતી આવે ત્યારે સમુદ્ર ગાડોતૂર થઈને ઊછળે છે જે સમુદ્રમાં ભરતી ન આવે તો તેનામા તાકાત નથી કે તે નદીઓને પોતા-

આ જગતમા જૂનામા જૂની અને ટકાઉમા ટકાઉ બે કાંઈ વસ્તુ હોય, તો તે ચારિત્ર જ છે. આ કવિ કહે છે, કે કાં તો અમારામા જ્ઞાન નથી અને બે અમે તમને ઉપદેશ આપતા હોઈએ તો તે યથાર્થ જ છે કારણ વીતરાગનું કષ્ટેણું તમને અપાય. જેના મુખમા વીતરાગની દષ્ટિ હોય તેની દષ્ટિ યથાર્થ જ હોય. પણ ઉપદેશ આપતાં તેણે પોતાના મનનું કઈ માલવું ન બોધ્યું. જે હું આપું છું તે વીતરાગનું કષ્ટેણું છે. આવા ગુરુ બે શિષ્યને ઉપદેશ આપે અને તે ઉપદેશ શિષ્યને ન લાગે તો સમજવું કે કા તો ગુરુમાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની પ્રભા નથી અથવા શિષ્ય પાપના ઉદયવાળું પ્રાણી છે ઉપદેશ ન લાગવાના આ બે કારણો છે જુઓ, અમે તમારી સમુખ છીએ અને તમે અમારી સન્મુખ છો. બે ઉપદેશકમાં જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર ન હોય તો તમે કહેશો કે આ ઉપદેશકમા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના ઠેકાણું નથી, એટલે જોમની વાણી આપણા મનજમા ઊતરતી નથી એવી જ રીતે, તમારામા વીતરાગની જમક ન હોય તો અમને કહેવાનો હક્ક છે બવહાર અને નિમિત્તનું સ્વરૂપ સમજીએ તો કિનારો નજીક છે. તમારે આ દષ્ટિ રાખવાની છે કે હું અખંડ અને અલોહ છું સત્સ્વરૂપને સમજ્યા સિવાય આત્મા અનંત કાળ સુધી રખડ્યો છે માટે બે આત્મા ભૂતને યાદ રાખે, લવિષ્યને ભૂલે નહિ અને વર્તમાનમા ઉપયોગ. સહિત વતે તો આત્મા કમજોબન કરતાં મોજો પડે આપણે ભૂતકાળમા જે જે કર્યો કર્યો છે તેને ભૂલી ગયા છીએ લવિષ્યનો વિચાર કરતા નથી અને વર્ત

માનમાં મશગૂલ બની રાગદ્વેષથી પ્રેરાઈ અનત કર્મ બાંધી રહ્યાં છીએ. આત્માને જે પોતાના ઘરનું સુખ અનુભવવું હોય, તો ઊછીનાં સુખનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. તમે કોઈની વસ્તુ લાવ્યા અને રાખી મૂકો, તો લોકો શું કહશે? ભગવાન કહે છે કે-ભાઈ! તમે જે સુખ માટે વલખા મારો છો તે સુખ કલ્પનાનું છે, વાસ્તવિક નથી વાસ્તવિક હોય તો આપણી આ દશા ન હોય માટે નિશ્ચય રીતે એમ વિચારો કે હું અખડ, અલેદ, અવિનાશી છું પણ એટલું જાણવા કે માનવા માત્રથી સાચું સુખ નહિ મળે પણ અખડ-અલેદને પામવા માટે વ્યવહારમાં તેનો ઉપયોગ કરવો પડશે અલેદ દૃષ્ટિ છે તે નિશ્ચયના ઘરની છે અને લેદ દૃષ્ટિ છે તે વ્યવહારના ઘરની છે પણ વ્યવહારમાં શ્રુતજ્ઞાન અને ચારિત્રની ઘણી જરૂર છે શ્રુતધર્મ અને ચારિત્ર એ બે જ્યારે ભગવાનને કેવળ જ્ઞાન થયું ત્યારે હતા ભગવાને ગૌતમને ચારિત્ર આપ્યું અને ત્રિપદીમા ચૌદ પૂર્વજ્ઞાન થયું જાણવા ગયા ન હતા છતાં જ્ઞાન થયું શાસ્ત્ર-કારો એક દૃષ્ટાન્ત આપે છે દરિયામાં ભરતી આવે અને એટલે પણ આવે હજારો નદીઓ તેને આવીને મળે, મુશ-બધાર વરસાદ આવે, પણ ભરતી તો એના સમયે જ આવે. પાણીનું ટીપું ય આવીને મળ્યું ન હોય છતાં ભરતીનો સમય થયે ભરતી આવવાની જ ભરતીના સમયે ભરતી અને એટલા સમયે એટલે આવ્યા જ કરવાનાં ભરતી આવે ત્યારે સમુદ્ર ગાડોતૂર થઈને ઊછળે છે જે સમુદ્રમા ભરતી ન આવે તો તેનામા તાકાત નથી કે તે નદીઓને પોતા-

નામાં સમાવી શકે તેવી જ રીતે, આત્મામાં જ્ઞાનનો સમુદ્ર ભરેલો જ પડેલો છે. લવણ સમુદ્રમાં પાતાલ કલશા છે ત્યાર ત્યાર પાતાલ કલશા તો ખડુ જ મોટા છે તેમનું વર્ણન છતાં સિત્તમ સૂત્રમાં કરવામાં આવ્યું છે. પાણીનો સ્વભાવ થલ નથી, પણ સ્થિર છે તમે લોગમાં પાણી ભરી છો તે ચાલે છે ખરૂં ? પણ પવન વાય તો ચાલે. પાતાલ સમુદ્રનું પાણી સ્થિર છે ત્યારે જો પાણીને ઠાણ હલાવે છે ? જો કલશાની આસપાસ ઘનોઠધિ વાસુ હોય છે. જે સમયે પવન ફૂંકાય છે ત્યારે તેનું પાણી ખૂબ ઊછળે છે ચામડાં કહે છે, કે જો પાણી સોળ હજાર યોજન ઊંચે ઊછળે છે ગૌતમ પૂછે છે, “હે ભગવાન ! જો લવણ સમુદ્રનું પાણી જમુદ્રીપને કુખાકું કેમ નથી ?” ભગવાન કહે છે હે ગૌતમ ! ચોવીસે કલાક જો પાણીને રત્ન અને સોનાના ચાટવાથી મકારવાની દેવતાઓની ફરજ છે તથા જો પાણી પાછું સમુદ્રમાં પડ્યાં છે અને પડ્યાં પડ્યાં જો બધીય ખાલીઓને ભરી દે છે સમુદ્રનું પરિમાણ જો લાખ યોજનનું છે સિધ્ધ પૂછે છે, “હે શુક્રદેવ ! સમુદ્ર કેમ મર્યાદાનું ઉત્સવન કરતો નથી ?” આ તો જો સૈન્યજના હરિયામાં ઉત્પન્ન થયા છીએ, તો પછી આપણાથી મર્યાદાનું ઉત્સવન થાય ! જ્ઞાનનિવનનું મહા રાજ એક ઠેકાણે કહે છે કે-

ધમ નિભર માર્ગ રજા ભગ મ પડેલ પ્રીત

બીજો મનમદિર આવું નહિ એ જામ કુસલ રીત-નિભર.

ભજા પ્રભુદેવને કહે છે કે જ્યારે હું તમારું સ્મરણ કે સ્તવન કરતો છોઉં ત્યારે મારા કાર્યમાં ભગ ન પડે.

જ્યારથી મેં, આપને સ્વીકાર્યા છે ત્યારથી કોલકરાર કર્યા છે. સમ્યક્ના ચાંદલા કર્યા છે. આ તો કુકુમના ચાંદલા છે આ કુકુમનો રંગ જાય નહિ મેં તો લગવાનની સાથે સગાઈ કરી છે, માટે એમાં લગ ન પડજો લગવાન! ખીજ કોઈને મારા મનમદિરમા પ્રવેશ કરવા દઈશ નહિ સમકિતને પામવું હશે તો તમારે મિથ્યાત્વને છોડવું જ પડશે મિથ્યાત્વના ગયા વિના સમકિત પ્રાપ્ત ન થાય તમારે ચાંદલા કરવા છે ને? આનંદધનજી મહારાજ કહે છે, કે નાથ! આ તો મારા કુલની રીત છે આવા જિનેશ્વરના કુળમા આવ્યા અને ચાંદલા કર્યા 'વિગરના' (વાઢા) રહી જાઓ તો થઈ રહ્યું ને? ચાંદલા કરતી વખતે આજે આપણે ખાનદાની નથી જોતા, ધન જોઈએ છીએ, આજે આપણું માનસ બદલાઈ ગયું છે અત્યારે વ્યવહારક્ષેત્ર અને ધનક્ષેત્ર બદલાઈ ગયા છે ધન હોય પણ જો તે ઇડાનો રસ ખાતો હોય તો તેવાને ત્યા તમારી દીકરી સુખી થવાની ખરી? પહેલાના લોકો જે ઘરમા સદાચાર, ધર્મ, જૈનત્વ હોય, તે ઘરમા જ પોતાની દીકરી આપતા માટે જ લગવાનની સ્તુતિ કરતા કહ્યું છે, કે જેમ દરિયો માઝા મૂકતો નથી તેમ શ્રાવક પણ ધર્મની મર્યાદા ઉલ્લંઘે નહિ ગૌતમના પ્રશ્નનો ખુલાસો લગવાને લગવતી સૂત્રમા કર્યો છે આત્મા જ્ઞાનનો સમુદ્ર છે જે વખતે જિનેશ્વરની વાણીનો વાયરો થાય છે તે વખતે અદરનો દરિયો ઊછળે છે લગવાને ગૌતમનો દરિયો ઊછાળ્યો તેના જ્ઞાનમાં ભરતી આવી ભરતી આવી- તે આવી - પાછી ઓટ ન આવે ત્યારે તમારે તો ચોમાસુ આવે ત્યારે ભરતી આવે

અને પારણા થયા એટલે મૂઠ્યાં ઉપામયના બારણાં ગૌત
મના જ્ઞાનમાં ભરતી આવી પણ એક કેમ ન મધ તેના
બુદ્ધિએ આજળ ઉપર અવસરે કરવામાં આવશે.

વ્યાખ્યાન ૧૭ મું

[સુખવાર અષાઢ વદી ૧]

ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાન્ત.
ભગવાન ત્રિલોકનાથે જગતના હૃદયને શાન્તિનો માર્ગ
બતાવ્યો છે જેવાના પ્રિયો ! તમારે શાન્તિ એકલી હોય
તો અમારા સિદ્ધાન્ત-પ્રવચનોમાં પ્રવેશ કરો. જેણે અમારા
સિદ્ધાન્ત-પ્રવચનોમાં પ્રવેશ કર્યો તે શાન્તિના માર્ગને પામી
બધા જેને આવી ભાષામાં પ્રાર્થના કહેવામાં આવે છે અને
જે આત્માઓ તેના મહત્ત્વને સમજે છે તે શાન્તિ પામે છે.
ભગવાન કહે છે કે જેવના વિમાનમાં બેઠેલો સૂર્યોદય
પોતાના ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરે છે. પ્રત્યેક આત્મા પોતપોતાના
ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કર્યા કરે છે. કોઈએ ધનને ઇષ્ટ માન્યું
છે તો કોઈએ ઉદ્યમને, તો વળી કોઈએ પુત્ર-પરિવારને.
આમ જગતનો પ્રત્યેક હોય કોઈ ને કોઈ ઇષ્ટને માની રહ્યો
છે તે બધા હોવા ઇષ્ટનું સ્મરણ કરી રહ્યા છે છતાં ભગ

વાન કહે છે, કે તમારા માટે જો અરૂ ઇષ્ટ કંઈ હોય તો તે પરમ કૃપાળુ દેવ જ છે બીજા ઇષ્ટો તો આ લોક પૂરતાં જ છે અને તે નાશવંત છે. દિશાઓમાં પૂર્વ દિશા ઇષ્ટ છે. ધનમા રત્ન વગેરે ઇષ્ટ છે, પરમ પુરૂષોમાં પરમાત્મા ઇષ્ટ છે. સૂર્ય હમેશાં પૂર્વ દિશામાં જ જાય છે, પશ્ચિમમાં તે કોઈ દિવસ જાયતો નથી. આત્મારૂપી સૂર્યને વીતરાગતા-માંથી જ પ્રકાશ મળે છે. માટે જે પરમ પુરૂષોએ ઇષ્ટતા પ્રાપ્ત કરી છે, તેઓની પ્રાર્થના કરવી તે જ ઇષ્ટ-લાલકારી છે. સૂર્યાભિદેવ એવું સમજીને જ લગવાન મહાવીરનું સ્તવ અને સ્તુતિ કરી રહ્યા છે, સ્તુતિ કરતા તે શું બોલે છે? આ જગતમા ઇષ્ટ પદાર્થ જો કોઈ હોય તો તે પરમ પુરૂષ છે એમની પ્રાર્થના શા માટે કરવી તે આપણને શાસ્ત્રો સમજાવે છે, સયસંબુદ્ધાણં । હે નાથ ! આપ બીજા કોઈની સહાય વિના, પોતાની મેળે બોધને પામ્યા છો પ્રત્યેક દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયને આપ એના યથા સ્વરૂપે જાણો છો પ્રભુની પ્રાર્થના કરતા શો વિચાર કરવાનો છે ? હું એટલે આત્મા સયસંબુદ્ધાણ પદની પ્રાપ્તિ માટે સ્તુતિ કરૂ છું, નહિ કે આ લોક કે પરલોકનાં સુખ માટે પ્રભુ ! મારૂ સ્વરૂપ આપના જેવું જ છે, પણ આવરણથી તે ઢકાઈ ગયું છે. આવરણો ત્રણ પ્રકારના છે

આવરણ ત્રણ પ્રકારના જીવને રે,

નારી, લક્ષ્મી ને ત્રીજું માન આવરણું

આ ત્રણ પ્રકારના આવરણોથી આઠ પ્રકારના કર્મો સંબળ છે. હે પ્રભુ ! આપનું નામ લેતા આ ત્રણ આવરણો પજવ્યા

કરે છે, મારો ઢેડો મૂકતાં જ નથી. જો લક્ષ્મીને તમે અભિ-
યારમો પ્રાણ મળીને બેઠા છો, તે લક્ષ્મી જીવને તત્ત્વજ્ઞાન
પામતા અટકાવે છે જેમ આપને ઘાય, કે યાદો, આજે
વ્યાખ્યાન સાંભળવા જઈએ, ત્યારે તમારી પત્ની કહાઠરીને
રોકે અને કહે, કે આજે નહિ જવા હજી તમે કહેશો, કે
વ્યાખ્યાન સાંભળ્યા વગર જીવને ક્ષેત્ર પડે તેમ નથી. ત્યારે
તે કીમિયો અજમાવી, પેટમાં દુખે છે એમ કહી તમને
રોકે અને તમારે ડાકારને બોલાવવા જવું પડે આમ જીવને
માગ બુલાવવામાં આવે છે લક્ષ્મી પણ ઇષ્ટ માટે જતા
અવરોધ હિસા કરે છે જેમ નારી આવરણ છે તેમ તર પણ
આવરણ છે ભોગવિલાસમાં આજી જીવન ખર્ચી નાખ્યા
પછી જો કોઈ સ્ત્રીને પ્રહસ્યર્થ પાગવાની ઇચ્છા ઘાય અને
તેનો રતિ તેને તેમ કરતા રોકે, તો તે આવરણ ઘણું
હરેક ઘાવકે ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ માટે અનિષ્ટનો ત્યાગ કરવો
જોઈએ. તો જ આજી સ્વર, સામાયિક, પૌષ્ઠ વગેરે કરી
શકીએ કૈતના કિકરાણે અપાડી પૂનમથી કાતિકી પૂનમ સુધી
શાસ્ત્રના વાચનને હૃદયમાં સ્થિર કરવા માટે પ્રહસ્યર્થનું પાલન
કરવું જોઈએ. કારણ કે ધર્મની આરાધના પાત્ર વિના ટકે
નહિ આ માને રવિત્ર કરનાર પ્રહસ્યર્થ છે કામભોગ ધર્મ
આવરનારનું આજીવીરૂપ છે બહાદુરનો કીકરો હોય તે તો
યાવજીવન પ્રહસ્યર્થનો સ્વીકાર કરે. વાવણી કરનાર ખેડૂતના
મનમાં આગા હોય છે કે જો સારો વરસાદ પડશે તો
ધાન્યના ટોપણે ટોપણા છિતરશે એ આશાએ તો એ બી
વાવે છે એમ તમારે આગળે પણ જો પશ્યજાણુરૂપી બીની

વાવણી થાય તો પરિણામે સાચા સુખ અને શાન્તિના ટોપલે ટોપલા ભરાય બધુઓ ! નાથ કહે છે, કે જીવ અસત્યનુ આચરણ કરતા લાજતો નથી આચારાગ સૂત્રમા ભગવાન બોલ્યા છે, કે “ અમે લાજીએ છીએ, શરમાઈએ છીએ ” કેનાથી આવુ બોલાય ? એક એક મુનિશ્રમાણુ જ્યા જ્યા પાપની પ્રવૃત્તિ કરે છે, ત્યાં અમે લાજીએ છીએ હે મુનિ ! પાપની પ્રવૃત્તિ બેઈને તમે તેને ત્યજજો

लज्जा दया सज्जम बभचेर कल्लाण भागिस्स विसोद्धि ठाणम्
जे मे गुरु सयय मणुसासयंति तेहि गुरु सययं पूययामि ॥

હે બધુઓ ! તમારૂં કલ્યાણ, તમારૂં શ્રેય થાય એમ તમે ઈચ્છો છો ને ? ત્યારે, કલ્યાણ ઇચ્છુક આત્માને ભગવાન સુદર સ્થાન બતાવે છે કેટલા સ્થાન છે ? આત્માની વિશુદ્ધિના ચાર સ્થાન છે લજ્જા, દયા, સયમ અને પ્રહ્લ્લયર્થ. બેનડીઓ ! સારૂ કામ કરતા શરમ હોય ? નહિ જ

આ તો એક રગભૂમિ છે. આવી જાઓ ભૂમિને સારૂ કર્યા વિના રગ નહિ ચડે રાયપસેણીય સૂત્રમાં પરદેશીએ પોતાના જીવનને કેવુ પવિત્ર બનાવી દીધુ છે. એમ તમારે પણ આ ચાર માસમા આત્માને પવિત્ર બનાવવાનો છે પણ શરમાશે નહિ પાત્ર સોની વચ્ચે છેડાછેડી બાધી લાડીને લાવતા ન શરમાયા તો છોડતાં શાની શરમ ? એકને ધર્માચરણ કરતો બેઈ બીજો પણ તૈયાર થાય. જો કોઈ એવો હોય તો નિદા કરે, પણ હજુકમી હોય તો પ્રશંસા કરે અને કહે કે તમે તરી ગયા અનુભોદન આપનારને પણ મહાન લાભ થાય

છે એક જાહેનને ધારો કે છઠ્ઠું કરવાની ભાવના થઈ તેણે આસપાસની જાહેનોને વાત કરી. ૧૪ જાહેનો તૈયાર થયા, જેમ ભગવાનને કેવળ જ્ઞાન થયું અને તેમણે આપણને માર્ગ જતાવ્યો તો આજે તરવાનો રસ્તો તમારી પાસે મોજૂદ છે ભગવાન બોલ્યા, કે એક એક આવક સ્તબ સમાન છે માટે જ ભગવાને તિષ્ઠાણ સારણાજ એ પદ આપ્યું

ત્રણ પ્રકારના જીવનાં આવરણ છે માટે તેનાથી દૂર સ્થિત હો સત્તર પ્રકારે સમય પાળું, બાર પ્રકારે વપ કરું અને પ્રહાયક પાળું એ તમારે આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય તો જ્ઞાને અપનાવો. 'હે નાથ! આપ સ્વયંબોધ સમાન છે, પુરુષોમા ઉત્તમ એવા પદને પ્રાપ્ત કરવા માટે હું આપની સ્તુતિ કરું છું ભગવાન! આપ પુરુષોમા સિદ્ધ સમાન છે. કેળવે બિવડાવવા કે મારવામા નહિ પણ પરિવહ ઉપસર્જને સહન કરવામા આ સૂત્રમા એક સ્વર્ગે કહેવામા આવ્યું છે કે હે મુનિઓ! એક ગામથી બીજે ગામ જતા જ ગણમાં તમને જ ગલી પ્રાણીઓનો લોટો થઈ જાય, તો તમારે કરવું નહિ. પાછા પણ ફરવું નહિ પણ આલોચી, પડિલ્લમી, નિંદી, નિ શલ્ય થઈ તેમના સામે જોવું આ રૂઠો અવસર આવ્યો છે માટે સમપરિણામે સહન કરવું આ કલમ જિનકલ્પી માટે છે પણ જો સ્થવિરકલ્પીને આવો ભાવ આવે તો તેમા કશું જોડું નથી સગમે, ભગવાનને જ મહિના સુધી કેટલા ઉપસર્ગ આપ્યા! એક પક્ષે ભગવાન મહાવીરના કર્મ અને બીજે પક્ષે રત વીર્યકરોના કર્મ

લગવાને પરિષદને સહન કરીને સગમને પણ ન માન્યો, માટે તે પુરીસસિદ્ધાણં કહેવાયા “હિ પ્રભુ! આપે એવું જબરૂ કામ કયું છે, કે ૩૬૩ પાપડીઓના મતોને આપે હરાવી નાખ્યા માટે આપ અજિત થઈ ગયા હિ નાથ! આપ કર્મકંટક રહિત થઈ ગયા, “જે સમયે આપણે કર્મનો ક્ષય કરીશું, તે સમયે આપણે પણ નિષ્કંટક અને નિષ્કલક બની જઈશું હિ નાથ! મન, વચન અને કાયાના યોગ અમને અને તમને મળ્યા છે. તે યોગો આપનામા અપાપ ભાવે વર્તે છે, અને અમારામાં પાપ ભાવે વર્તે છે. પુડરીકમા કમળ પ્રધાન ગણાય છે ઉદ્યાનમા સુદર પુષ્પો વિકસી રહ્યા હોય તો બ્રમરો કુસુમો પર આવે, એમ, “હિ પ્રભુ! આ ભોગી ભમરાઓ આપના પુડરીક જેવા મુખ ઉપર આવે છે”

એક ભમરો હતો બગીચામા ભમતા ગુજરવ કર્યા કરે અને આખા જગતનું મુખ એમાં સમાયું છે એવું માને હવે તે બાગમા ચપા અને કેવડાના વૃક્ષો હતા ઊડતા ઊડતા એક દિવસ ભમરાને વિચાર આવ્યો, કે બાગની સુગંધ તો ઘણા દિવસ માણી, ચાલો આજે બહાર જઈને જોઈએ, કે ત્યાં કેવી સુગંધ છે? ઊડતો ઊડતો તે ઉકરડા પાસે આવી ચડ્યો. બીજો એક બ્રમર ઉકરડા પર બેઠેલો જ હતો. બ્રમર વિચાર કરે છે, કે મારો ભાઈ ઉકરડામા રહે અને હું બાગની સુગંધ ભોગવું તે ઠીક નહિ. તેથી તેણે પેલા બ્રમરને કહ્યું, “ભાઈ! તું મારી સાથે ચાલ” ભાઈ-ઓ! તમે પણ વીતરાગના ઉદ્યાનની સુગંધ લેનારા છો

તમારો જીવિશાઈ જો આત્મિક રીતે દુષ્ટી હોય તો તમારે તેની સમાજ લેવી જોઈએ. “તું અહીં કેમ પડ્યો છે ?” ત્યારે બીજો જમર કહે છે, “અહીંના આનંદની તને શી ખબર પડે ? બગીચામાં આવો આનંદ ક્યાંથી ?” માટે ભગવાન બોલ્યા, કે-

ધમ્મારામે ચરે મિષ્ણુ ચિરયં ધમ્મ સારહી ।
ધમ્મારામે રવ વંસે સમચેર સમાદિપ ત

તમારે અમારા ધર્મોપાનમાં આવવું છે ને ? ભગવાન કહે છે કે મારા મુનિઓ ધર્મરૂપી બાગમાં રમે છે. પેલો જમર કહે છે, સાઈ ! તું પહેલા આવ તો ખરો ત્યાં હું કેવો સુખી છું તે તું જો આવે તો એક જાઈ જાણી પાવશી નર હોય, તો બીજો ધર્મીની સમગ્રીમાં સુગંગતો હોય. સાઈ તું આવ તો ખરો ત્યારે બીજો જમર કહે છે, શા માટે મને ઘર છોડાવો છો ? તમે પણ એમ તો નથી માનતા ને કે શા માટે અમને મોજમઝા છોડાવો છો ? જન્મે જમરાઓ બગીચામાં આવ્યા પેલો જમર પૂછે કેમ આ સ્થાન ગમે છે ને ? એમ અમે પણ તમને પૂછીએ છીએ કે તમારો ધર્મરૂપી બગીચો તમને સારો લાગે છે ને ? મને તો મારો ઉકરડો જ સારો લાગે છે તમને પણ ઉકરડો જ સારો લાગે છે ને ? જમર કહે છે ‘આવું મધમધતું સ્થાન તને કેમ ગમતું નથી ? અને આવે છોડી ને ઉકરડામાં પાછા જવાનું તને કેમ મન થાય છે ? એમ અમને પણ થાય છે કે વીતરંગના મધમધામમાન

શાસનને મૂકીને અમારા જાતિભાઈઓને ઉકરડામાં રહેવાનું કેમ ગમે છે? એ અમને કેમ પાલવે? બગીચાના બ્રમરે પૂછ્યું, ‘તને ચપાની સુવાસ આવે છે?’ પેલાએ કહ્યું, ‘ના,’ તો તેની નાસિકામાં શુ ભરાઈ ગયું હશે? જુઓ છે તો ઉકરડાની ગૂંગાગોળી ભરાઈ ગઈ છે પછી તેને આ સુગંધ કયાથી આવે? બ્રમરે વિચાર કર્યો, કે લાવ આને તળાવે લઈ જઈ અને તેને પાણીમાં ઝબોળી તે બ્રમરને તળાવે લઈ ગયો અને તેને પાણીમાં સારી પેઠે ઝબોળ્યો ત્યાં ગૂંગાગોળી નીકળી ગઈ પછી તેને પાછો બગીચામાં લાવ્યો અને પૂછ્યું, ‘હવે સુગંધ આવે છે?’ પેલા બ્રમર કહે, ‘આ શુ? આવી ખુશબો શુ તમે રાત-દિવસ લો છો? તમારૂં સ્થાન તો મારા કરતાં ઘણું સારૂં છે’ આવી પ્રતીતિ થયા પછી તે બ્રમર ઉકરડાને યાદ કરવાનો ખરો? નહિ જ આ ન્યાય ભગવાન ભવ્ય જીવોને લાગુ પાડે છે. વીતરાગના શાસનના બગીચામાં રહેનારા ભવ્ય જીવો અથવા વિરતિઓ ઉકરડામાં રહેનારા અવિરતિ આત્માઓને કહે છે, કે એક વાર અમારો આનન્દ તો લઈ જુઓ, પણ અવિરતિ એવી છે કે એને ઉકરડોજ સારો લાગે છે તેનું શું કારણ છે તે શોધી કાઢો જેમ બ્રમરની નાસિકામાં મળ ભરાઈ ગયો હતો, તેમ તમારા નાકમાં વિષયની ગૂંગાગોળી ભરાઈ ગઈ છે, એને લઈને તમને અમારા પ્રવચનોની સુવાસ આવતી નથી ઉકરડાના બ્રમરને જેમ પાણીમાં ઝબોળ્યો તેમ અમે પણ તમને રૂપ દિવસથી વીરવાણીના સરોવરમાં ઝબોળી રહેલ છીએ, છતાં ગૂંગાગોળી નીકળતી નથી તે બતાવે છે,

કે તે ઊંટ ઊંટ બિતરી ગઈ છે અમારે હજી તમને વધારે વખત જોગવા પડશે. સૂર્યામહેવ વિષયબોગરૂપી શુભાગોત્રી કાઢીને પ્રભુની મુતિ કયે? બીય છે અને આ માત્રી મુવાસ દેતો બીય છે હવે અપૂર્ણ મુવાસને કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરાવ અને આગળ જતા પ્રાર્થનામા શુ આવશે તે બધું આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૮ મુ

[મુખ્યાર, અષ્ટાઃ ૧૬ ૧૧]

શાયપમેલીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે આ સૂત્રમાં આત્મા પુણ્ય, પાપ, જપ અને શિક્ષની ચર્ચા ભગવાને કરી ॥ અનાદિ કાળથી જો આ આત્માએ મોટામા મોટી ભૂલ કરી હોય તો તે જો છે કે, વર્તમાન સ્થિતિમાં મમ રહીને તેણે આત્મતત્વના જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કર્યું નથી જો તે આત્મતત્વના જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે તો ભગવાન કહે છે, કે જો વર્ગ જાણદ સે સખ્ય જાણદ જે જોકને બાણે તે સર્વને બાણે છે આના આધારે ભગવાને જોકે મતનુ ખડન પલુ કર્યું ॥ ઈશ્વરનુ સ્વરૂપ જોના જડે આત્માનો ઉત્કર્ષ થાય તે હેમચદ્રાચાર્યે એક શ્લોકમાં બતાવ્યું છે

અનન્તવિજ્ઞાનમતીતદોષ-મવાચ્યસિદ્ધાન્તમમર્ત્યપૂજ્યમ્ ।

શ્રીવર્ધમાનંજિનમાપ્તમુખ્યં-સ્વયંભૂવં સ્તોતુમહં યતિષ્યે ॥

સૂર્યાભ જેની સ્તુતિ કરી રહ્યો છે તે કેવા છે ? અનન્ત-
વિજ્ઞાનવાળા અને અઢાર દોષરહિત છે એમનો સિદ્ધાન્ત
અબાધ્ય છે દેવો વડે પૂજાયેલા છે. આપ પુરુષોમા શ્રી વર્ધ-
માન મુખ્ય પુરુષ છે આપ એટલે જેણે અનન્તજ્ઞાન પ્રાપ્ત
કર્યું છે તે, એવા આપ્ત પુરુષોમાં ભગવાન મહાવીર મુખ્ય
છે સર્વસંબુદ્ધાણ એટલે પોતાની મેળે બાધ પામેલા છે
જેની આપણે પ્રાર્થના કે સ્તુતિ કરીએ તે આપ્ત હોવા
લેઈએ. અ અનન્ત જ્ઞાનવાળા અને અઢાર દોષથી રહિત
હોવા લેઈએ. અનન્ત જ્ઞાનવાળા વર્ધમાન જિનેશ્વર છે
અતીતદોષ પદ મૂકવાની શી જરૂર હતી ? શકાકાર શકા
કરે છે આ શ્લોકમા ત્રણ મતોનું ખડન કરવામા આવ્યું
છે આશ્લવક મતવાળા કહે છે, કે અમારા ભગવાન અન-
ન્તજ્ઞાનવાળા છે અમારા ભગવાનનું શાસન ન્યારે અવ-
નતિને પામે છે ત્યારે ભગવાનને અવતરવું પડે છે યદા યદા
હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિમવત્તિ । અહીં આશ્લવક મતવાળાને સમજણ
પાડે છે, કે તમારા પરમાત્મા અનન્ત જ્ઞાનવાળા છે તે જો
સૃષ્ટિ પર અવતરે, તો દોષવાળા કહેવાય. ત્યારે અમારા
ભગવાનમા તો અનન્ત જ્ઞાનની સાથે દોષરહિત તત્ત્વ પણ છે.
કેટલી સરસ દલીલ ! આવા જૈન શાસનમા તમારો અવતાર
થયો છે. એ ન્યાય માર્ગ સાલળતાં તમારા હૈયા ઊછળવા લેઈએ
તમારા ભગવાન અવતાર લે છે, એનાથી પૃથક્ત્વ બતાવવા

અહીં અતીત દોષ શબ્દ મૂકવામા આવ્યો છે મૂળ અતિશયો
 આર છે અનંત જ્ઞાનાતિશય, અનંત વચનાતિશય, અનંત પૂજના
 તિશય અને અનંત અપાયાપગમાતિશય. આજીવકે મતનું
 આમ ખડન કર્યું અમારા ભગવાન સૃષ્ટિનું જન્મે તે યાચ
 પણ જન્મતમા દરીયા અવતરતા નથી, એ નિર્દેશવા અતિત
 દોષ પહેનો પ્રયોગ કરવામા આવ્યો છે હવે બીજા વૈશેષિક
 મતનું ખડન કઈ રીતે કર્યું છે તે જોઈએ વૈશેષિક મત
 વાળાની માન્યતા શી છે? તેઓ કહે છે કે ભગવાનને
 અનંત જ્ઞાનની શી આવશ્યકતા છે? જેટલું જોઈએ તેટલું
 જાણે વધારે જાણવાની શી જરૂર છે? તમારા ભગવાનનું
 તો જધા જીવેનું જોવામાં જ યાજ્યુ બાધ છે ત્યારે પ્રશ્ન
 એ યાચ છે, કે અનંત જ્ઞાન એટલે શું? આ જગતમા
 પ્રત્યેક વસ્તુ અનંત ધર્માત્મક છે આ જગતમા જેટલા
 પુરૂષો અને જીવો છે તે જધાને જાણવા અને જોવા તેનું
 નામ કેવળ જ્ઞાન વૈશેષિક મતવાળા કહે છે કે જેમ ગીધ
 દૂરથી જોઈ શકે છે તેમ તમારા ભગવાન દૂર બેઠા જીવો
 એ મનના ખ ન માટે અનંત વિજ્ઞાન વિશેષણ પ્રયોજવામાં
 આવ્યું છે હવે અજાધ્ય સિદ્ધાન્તની બ્યાખ્યા આવે છે
 ભગવાને બતાવેલા સિદ્ધાન્ત અજાધ્ય છે વાહી, પ્રતિવાદી કે કુવાદી
 -કોઈ પણ અમારા ભગવાનના વચનને ત્રણે કાળમા ખતિ કરી
 શકતા નથી તથા અજાધ્ય સિદ્ધાન્ત. જો જૈન દર્શન કોઈથી
 જાણવું હોય તો તે જ્ઞાન નય, ચાર નિગ્રેષ અને સ્યાદ
 વાદના કારણે. હવે અમર્યપૂજ્ય પહેનો અર્થ વિધારીએ એ
 ભગવાનને કોઈ અર્થે કે વાસ વટે છેદે તેનો તેમને રાગદ્વેષ

નથી આવુ એમણે અનંત જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. ચાર કર્મનો જે છેદ કરે તે જ અનંત જ્ઞાનવાળા થાય છે. એવા લગવાનની તે સ્તુતિ કરે છે આપણે પણ એવા લગવાનની સ્તુતિ કરીએ. બધુઓ ! ઘરમા પડેલી નાણાની કોથળીઓની ગણતરી કર્યા કરો છો ને ? આપણા આત્મામા પણ જ્ઞાન-રૂપી ધનની કોથળીઓ ભરેલી પડી છે તો પછી તે આપણને પ્રાપ્ત કેમ થતી નથી ? જો પ્રાપ્ત કરવી હોય તો સમકીર્તના પાઠમા પરમાર્થને સેવો તમારા આત્માને જો પરમાત્મા બનાવવો હોય તો એવાને સેવો કે જેની દૃષ્ટિ ભલી છે અને જેણે સમ્યક્ દૃષ્ટિ વડે પરમ અર્થને પ્રાપ્ત કરેલ છે સેવનાવાવિ વાવન્ન કુદસણા ચ સમત્ત સદ્દહણા । આ તમે પ્રતિક્રમણના પાઠમા જોલો છો ને ? કેવુ સુદર સ્વરૂપ બતાવે છે ? બે વસ્તુઓને વર્જો, જ્યાં સુધી વર્જશો નહિ ત્યાં સુધી તમારું સમકીર્ત નિર્માણ થવાનું નથી વાવન્ન એટલે જે આત્માઓ વિમાર્ગે જઈને સમ્યક્થી ચ્યૂત થયા છે અને ચારિત્રથી પડવા ઇચ્છે છે તેનો પરિચય ન જ કરો, જેનું દેખવું જ જોડું છે, જેઓ મિથ્યાત્વમા પડ્યા છે એને વર્જી નાખો પરપાસ હ પરસ સા-લગવાન કહે છે-આના બે અર્થો કરવા પડશે જિનેન્દ્ર સિવાય ૩૬૩ પાપ-ડીઓના મતો છે એમના તમારા મુખેથી વખાણુ ન કરો પાપડી ધર્મનો પરિચય કરવો તમને પાલવે નહિ બીજો અર્થ પાપડ એટલે આત્માના સ્વરૂપથી જે બહારનું પ્રવર્તન છે તે બધુ પાપડ છે તેનો પણ પરિચય છોડવો જોઈએ. આવી રીતે જે પરમ અર્થના માર્ગમા વિચરે છે તે સમકી-

તની શ્રદ્ધાવાળા છે કેની માફક ? સુલસાભાઈની માફક સુલસાનુ સમ્યક્ત્વ કેવું દઢ હતું ! એ તમે કેટલીય વાર સાંભળ્યું, હશે. પણ સાંભળીને હૃદયમાં ઠસાંબ્યું છે ? નહિ જ ભૂલી જવાય છે નાવાનુ, ખાવાનુ કે પીવાનુ ભુલાતું નથી; પણ સાથે આવનારુ ભૂલી જવાય છે હીકરો હેસન ન કરે તો માસ્તરનો કપકો ખાય ને ? પણ તમે તો રીંદા થઈ ગયા છો સુલસાભાઈ ભગવાન મહાવીરના અનન્ય ભક્ત હતા. એક વખતે અબડ, ભગવાનના દર્શન કરવા ગયો. વાચન, ઉપદેશ પઢી ગયા પછી અબડ કહે છે, “ પ્રભુ ! હું રાજગૃહ નગરમાં જઈ છું તો મારા હાથક કંઈ કામ સેવા હોય તો કરાવો. ” ત્યારે ભગવાન કહે છે, “ ત્યાં સુલસાભાઈને ધર્મશ્રિયાન કહેશે. ” આપુ રાજગૃહ આવકોથી ભરેલું હતું, પણ ભગવાન કોઈને નહિ અને એક માત્ર સુલસાભાઈ માટે જ સંકેશે. આપે છે તે એક સ્ત્રી હોવા છતાં પણ ધર્મની શ્રદ્ધા તેના હાડેહાડમાં વ્યાપેલ હતી તેના જિહ્વામાં પણ ભગવાનની વાણીનો જ હકાર હતો. માટે ભગવાને સુલસાને કહેવડાવ્યું આ સાંભળી બીજાઓને વિચાર ન આવ્યો, પણ અબડ સન્ધ્યાસીને વિચાર આવ્યો કે ભગવાન સુલસાભાઈને જ કેમ યાદ કરે છે. હાવ તેની પરીક્ષા કરૂં હવે સુલસાની પરીક્ષા કરવા અબડ પ્રહ્લાનુ રૂપ ધારણ કર્યું તેને આવેલો બોધ તેનાં દર્શન માટે આપુ નગર છિમત્યું, પણ સુલસા બહાર ન નીકળ્યા. મોઝાગપ મોઝા પરિજાળાય એક દિવસ એમ જ પસાર થઈ ગયો. અબડે વિચાર્યું, કે તે ન આવી તે ન જ આવી.

બીજે દિવસે વિષ્ણુનું રૂપ ધારણ કરીને તેણે બીજા દરવાજેથી નગરમાં પ્રવેશ કર્યો ફરીથી આખું ગામ દર્શન કરવા બહાર પડ્યું, પણ સુલસા ઘરમાંથી બહાર ન નીકળ્યા. ત્યારે કોઈએ તેમને કહ્યું, “મૂર્ખ ! માનવું હોય તો માનજે અને ન માનવું હોય તો ન માનજે, પણ જોવામાં શો વાધો છે ?” સુલસાએ ઉત્તર દીધો, “જેને જોવાનો હતો તેને જોઈ લીધો છે, હવે બીજાને જોવાની જરૂર નથી.” અબડ વિચારે છે, “આજે પણ ન આવી તે ન આવી.” પછી ત્રીજે દિવસે તેણે મહેશનું રૂપ ધારણ કર્યું. બધા દર્શને આવ્યા, પણ સુલસા ન આવ્યા અબડે વિચાર્યું, “એના લગવાનને માને છે ને ? તો લાવ, તે રીતે પરીક્ષા કરું.” અબડ લખિંધવાળા હતા, એટલે લખિંધ વડે સાક્ષાત્ તીર્થ કરવું રૂપ ધારણ કર્યું આખું ગામ ઊમટ્યું પણ સુલસા ન ગયા. તેમણે વિચાર્યું, “મારા લગવાન તો બીજે સ્થળે બિરાજે છે. તે અહીં આવે જ ક્યાંથી ?” અબડ વિચારે છે, કે “ત્રણ ત્રણ રૂપો ધારવા છતાં ન આવી ” અને ચોથા રૂપે સલામા દ્રષ્ટિ કરી, પણ સુલસા નજરે ચડ્યા નહિ અબડે તેના ઘરે જઈ દર્શન આપવાનું નક્કી કર્યું અબડનો પ્રવેશ થતા સુલસા વિચારે છે, “જો મારા પ્રભુ પધાર્યા હોત તો મારા રોમે રોમમાં ઉલ્લાસ પ્રગટત, પણ આના આવવાથી મને કશો ઉલ્લાસ આવતો જ નથી. માટે આ મારા પ્રભુ ન હોય. કયા મારા લગવાન અને કયા આ ?” તે શાન્તિથી બેઠા રહ્યા કશો આદર-સત્કાર કર્યો નહિ ગોચરીનું આમંત્રણ પણ ન આપ્યું અબડ બેઠો તેણે વિચાર્યું, કે લગવાને જોઈને જ સોટી મારી છે પ્રભુ હોય તે પ્રભુ

જ હોય. તેમાં કશી ખામી ન હોય. તેણે જ્યેષ્ઠ વેશપદ્ધતો કરી નાખ્યો અને કહ્યું, “બાઈ! ધન્ય છે તને! તારા ભગવાનના કોઠામાં વાસ છે.” હવે મુલ્યાએ વાચ્યા ઉઘાડી તેણે પૂછ્યું “મારા ભગવાન શાતામાં છે ને?” જબઠે કહ્યું, “બાઈ! ખૂબ લહેરમાં છે, અને તમને ધર્મધ્યાનનું કહેવડાવ્યું છે.” બાઈએ કહ્યું, તમે મારા ભગવાનના શુભ ગાન કરો છો તેથી હું તમારો આદારપાણી માટે આદર સત્કાર કરૂં છું.” આ સુદિમાં આવા સમકીર્તી, પ્રસાર્યારી, ભાવિક આત્માઓ નિચરે છે તેથી સમુદ્ર માંડા મૂકતો નથી. હવે શું આવશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૯ મું

(શુક્રવાર, આઠ વડી ૧૨)

ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાન્ત.

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર વાલી રહ્યો છે તેમાં આત્માનો નિર્ણય કરી સાચી આજ્ઞાથી પ્રાપ્ત કરેલા એવા પરદેશી રાજાનું વચન છે. એ પરદેશી રાજા અથવા સૂર્યા ભદ્રે સત્યાસત્યનો નિર્ણય કરી વીરની વાણીને હૃદયસ્થ કરી આપદા અને વિપદાનો વિધ્વસ કરવા માટે પ્રભુજન

નમોઽથ્યુષ્ણં વડે સ્તુતિ કરી રહ્યો છે તેમાં પુરિસવર ગંધ-
 હત્થિણ પદ આવે છે. જેમ ગંધહસ્તી ચતુરગિણી સેનામાં
 શ્રેષ્ઠ લેખાય છે અને જે પોતાની ગંધથી શત્રુપક્ષના
 સૈન્યને પરાજિત કરે છે, તેમ જ પોતાના પર પડતા અસ્ત્ર-
 શસ્ત્રના પ્રહારોને ન ગણકારતા તે આગળ વધતો જાય છે,
 તેમ ભગવાન પણ ચતુર્વિધ સઘમાં શ્રેષ્ઠ, સદૃપદેશરૂપી
 પરાક્રમથી, યશરૂપી ગંધથી પાખડીઓને નસાડે છે પાખ-
 ડીઓ તરફથી થતાં પરિવહ અને ઉપસર્ગોની જરાય પરવા
 કર્યા વગર મુક્તિપથમાં આગળ અને આગળ વધતા જાય
 છે એવા હે પ્રભુ ! હે દયાળુ દેવ ! આપ ગંધહસ્તી સમાન
 છો અહીં ગંધહસ્તીની ઉપમા આપી તેનું શું કારણ ?
 ગંધહસ્તીના ગડસ્થલમાંથી મદ્દ ઝરે છે એની એવી તો
 સુગંધ મહેકે છે કે બીજા જીવો એ સુગંધ લેવા ગંધહસ્તી
 પાસે જાય છે હે પ્રભુ ! જેમ આપ આઠ પ્રકારના મદ્દને
 ઝરતા ગયા, મૂકતા ગયા, તેમ આપના આત્માની સુવાસ
 ત્રણે લોકમાં ફેલાણી દેવલોકમાંથી દેવોને પણ આત્મિક
 રસના ઝરણાઓ ઝરાવતા આપની પાસે આવવું પડ્યું
 અહીંયા તીર્થંકર ભગવાનનો જન્મ લેવાની વેળા થાય કે
 દીક્ષા લેવાનો વિચાર તે કરે ત્યારે બધાને જ બખર પડે કે
 મહોત્સવ થવાનો છે તીર્થંકર ભગવાન સંસારમાંથી મુક્ત
 થવા માટે ભાગવતી દીક્ષા લેવાનો વિચાર કરે - તે વખતે
 તેમના પરમાણુઓમાં એવું સામર્થ્ય હોય છે કે જેથી દેવોનું
 આસન પણ કપાયમાન થાય, અને દેવો અવધિજ્ઞાનનો ઉપ-
 યોગ મૂકે તેના વડે જણાય કે - ભગવાન સંસારનો ત્યાગ

કરી સંયમ સ્વીકારે છે તો અમારે જિનપર પરા વ્યવહાર છે, કે પ્રભુનો મહોત્સવ કરવો તીર્થ કરના પ્રત્યેક કર્મ્યાણુકનો મહોત્સવ દેવો કરે છે તીર્થ કર દેવોની મુગ્ધ જગતમા દેવાય ત્યારે વાદી, પ્રતિવાદીઓ પ્રેરાઈને પ્રભુની પાસે આવે છે માટે જ, હે નાથ! આપ ગંધર્વસ્તી સમાન છે ત્યાર પછી હોગુત્તમાણમ્ પદ આવે છે, તેનો અર્થ આપ શ્લોકમા ઉત્તમ છે એવા માય છે હાથીઓમા ચૈરાવત, સ્ત્રીઓમા સ્ત્રીરત્ન, ગાયોમાં કમધેનુ, રાજાઓમા અકવર્તી, દેવોમા ઈન્દ્ર, દિશાઓમા પૂર્વ કે ઉત્તર ચિંતનમા આત્મચિંતન ઉત્તમ છે એક શ્લોકમાં કહ્યું છે, કે—

ઉત્તમાત્મચિંતા જ શાસ્ત્રચિંતા જ મધ્યમા ।
અધમા કામચિંતા જ પરચિન્તાયમાધમા ॥

આત્મચિંતા ઉત્તમ છે, શાસ્ત્રચિંતા મધ્યમ અને કામ ચિંતા અધમ છે અને પરચિંતા અધમમા અધમ છે હે નાથ! આપે તો સર્વ ચિંતાઓને છોડીને ફક્ત એક આત્મ ચિંતા કરી લોક વિષે ઉત્તમ થઇ ગયા ત્યાર પછી આવે છે સોગ નાદાણ હે નાથ! આપ તો લોકના નાથ છે આ પરિવહમા બેઠેલા ભાઈઓ તો તેમની પત્નીના જ નાથ છે પણ આપ તો સર્વ જીવોના નાથ છે નાથ બેટલે શું? અણપામેલી વસ્તુને પમાડે અને પામેલી વસ્તુનું રક્ષણ કરે તેનું નામ નાથ. બહેનડીઓ! આ તમારા નાથ તો નામના જ છે જ્યારે રક્ષણ કરવાનો વખત આવે ત્યારે કદાચ નાસ્તી પણ બસ એવા. પણ હે નાથ! આપને જોજો નાથ કર્મા તે

તરી ગયા. બેડા પાર કરવા માટે હું આપનું સ્તવન કરું છું જેમ રાજમતીએ દ્રવ્ય અને ભાવે નેમિનાથને નાથપણે સ્વીકાર્યા તે સિદ્ધ ગતિમાં પણ તેને સાથે લઈ ગયા અને સાદિ અનતભાગે સત્ય નાથ બની ગયા, તેમ હું પણ આપને નાથ બનાવવા માટે આ સ્તવન કરું છું પછી આવે છે લોગહિયાણં પદ. હે નાથ ! આપ ત્રણે લોકના હિતને કરનારા છો. ઉપદેશ અને પ્રવૃત્તિ દ્વારા લગવાન જ સર્વ લોકના હિતકર્તા છે પછી આવે છે લોગપદ્મવાણં પદ. પ્રદીપની પેઠે ભવ્ય જીવોના હૃદયરૂપી ભુવનમાં રહેલા મિથ્યાત્વરૂપી ઘોર અધકારનો નાશ કરી, જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશથી સત્યાસત્ય, ધર્માધર્મનું ચથાર્થ સ્વરૂપ દર્શાવનાર આપ જ લોક પ્રકાશક સાચા પ્રદીપ છો જેમ દીપક અમાવાસ્યાના અધકારને પણ દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે, તેમ આપની વાણીરૂપી દીપક પણ ભવ્ય જીવોના હૃદયમાં રહેલા ઘોર અધકારનો નાશ કરી સમ્યક્નો પ્રકાશ ફેલાવે છે માટે આપ જ પ્રદીપ સમાન છો. લોગપદ્મજોયગરાણ નો અર્થ સૂર્યની જેમ જન્મ સમયમાં તેમજ કેવળ જ્ઞાન થયા બાદ સર્વલોકમાં પ્રકાશતા હોવાથી, લગવાન જ સર્વ પ્રકાશ, સાચા સૂર્ય છે સૂર્ય જેમ પોતે પ્રકાશે છે, અને પરને પણ પ્રકાશિત કરે છે તેમ હે પ્રભુદેવ ! આપનામાં પણ કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શન રૂપી સૂર્ય જ્ઞાનવદ્યમાન છે તેથી આપ ત્રણે લોકને પ્રકાશિત કરી રહ્યા છો. આપે જેમ સ્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પ્રકાશ મેળવ્યો, તેમ હું પણ સ્વનું જ્ઞાન મેળવું તે માટે હું આપની સ્તુતિ કરું છું, નહિ કે સ્ત્રી કે પુત્ર કે ધન માટે સ્ત્રી, પુત્ર,

ધન, મોટર કે જગલા માટે પ્રાર્થના ન કર્યો હોયો માર્યો તો હોયો મળ્યો, તે જાવનાથી નહિ, પણ શુદ્ધ જાવનાથી, કમની ક્ષમ કરવા માટે સ્તુતિ કરો સ્તુતિ કરવા કંઈ ત્રુટિ આવી જાય તો ચ લાભ 'છે' આ વાત દણતથી સમજાવીએ મનુરા નગરીમા એક વખતે શત્રુદમન નામનો રાજ્ય રાજ્ય કરતો હતો. ત્યાં હોહખોરા કરીને એક ઘોર ઘોરી કરતો. એ હોહખોરા હતા, તો તમારૂં નામ શુ ? તમે કેવા ? તમે ધનખોરા ઘોરા ? આ ઘોર હમેશા ઘોરી કરે, ધાડો પાડે, પણ ઘોર બાપડો સારો કારણ કે તે રાતના જ ઘોરી કરતો. જ્યારે તમે તો જિવસ અને રાત ધાડો પાડો છો ત્યારે વાલિયો કેવો ? એક કવિએ કહ્યું છે, કે “વાલિયો, સોની ને ત્રીજો સર્પ, ત્રણેનો સજ ન કર્યો. સર્પ !” આ કવિ કહે છે, હું નથી કહેતી. ઘોર વિચારે છે, કે દરેક જ ઘોરી કરે છુ પણ હજી સુધી નગરચેડના ઘરને લૂટ્યું નથી, તો આજે તેનું ઘર કાડું જિવસના ઘોરે બધી ખાતમી મેગવી લીધી અને રાતે ખાતર પાડ્યું શેક-શેકાણી જાગી ઝાયા. શેકે ઘોરને પકડી કોટવાળને હવાલે કર્યો બધુઓ ! સમજાવો. કાળરૂપી કોટવાળ આ ઘોરને પકડવા માટે લાજ એક રહ્યો છે અને એક જિવસ ગુસ્સેટાટ બાધશે ત્યારે તમને ખબર પણ નહિ પડે.

અરે ! આ કાળનો કોટવાળ ચક્રો નગરને, ઘોરો ઘાસ્યો, ગામગામ ફેરવતા ઘયા, દરવાજો બીડો પડી, ગુરૂ ! દરવાજા બધા ફેરા

જે વખતે કાળરૂપી કોટવાળ આવશે તે વખતે ખૂમેા પાડશે, કે “ગુરુજી ! દરવાજા બંધ કરો” “અરે ! હાટડીએ હડતાળ પાડી” હાટડી કંઈ ? ઘરવાળી ઘરમા બેઠી છે, ‘દીકરા ! કોટવાળને પાછો વાળ’ દીકરો કહેશે, ‘બાપુ ! એ રસ્તો બંધ ન થાય’ ‘તને કેટલી વાર કહ્યું કે એને પાછો વાળ” “બાપુ ! એ રસ્તો એને પકડવાનો નથી” માટે કાળના કોટવાળને પકડો અને પ્રપચ કરતા તમારા આત્માને પણ પકડો ચોર પકડાઈ ગયો, ત્યારે કોટવાળે કહ્યું, ‘આને ગંધેડા પર બેસાડી ગામમા ફેરવો, પછી સોટા મારી, અવળે બંધને બાધીને શૂળીએ ચડાવો’ હું તમને પૂછું છું, કે જો હાથી અને ઘોડા તમને સવારી માટે મળતા હોય તો તમે ગંધેડાની સવારી પસંદ કરશો ? નહિ જ બધુઓ ! જૈનશાસનરૂપી હાથીઘોડા મૂકીને બીજે રમતા હો તો તમે ચોર કરતા ય ઊતરતા છો ચોરને લઈ જાય છે ત્યારે મૂંગે મોઢે તે બધું સહન કરે છે, કારણ કે તે પરવશ છે તેવી જ દશા મરણસમયે થશે, જીવ ડચકાં ખાતો હશે ત્યારે કંઈ પણ બોલી શકાશે નહિ માટે, જીવનને ઉજ્જવલ કરવાની ચાવીને લઈ લો ચોરને વધસ્થાને લઈ જાય છે રાજાએ ઢઢેરો પિટાવ્યો છે, કે કોઈએ ચોરને સહાય ન કરવી જુઓ, એક વખત ચોરી કરનારને કોઈએ સહાય ન આપી, તો પછી અનેકના ગળા રહે સનારને કેટલી ચાતના ભોગવવી પડશે ? રાજાની ઉદ્ધોષણા છે, કે જે કોઈ તેને સહાય કરશે, તેને પણ સજા થશે ચોરને શૂળીએ ચડાવ્યો શ્રીખંડનો પ્રખર તાપ પડી રહ્યો છે આપડા પોતાના

કર્મના ફળો ભોગવી રહ્યો છે ત્યાંથી પસાર થતા માણસો
 બુદ્ધ બુદ્ધ બોલે છે કોઈ કહે છે, “આમ પિલાય છે તેના
 કરતા તે મરી જાય તો સારૂ” બીજુ કોઈ કહે છે, “એ
 તો એ જ લાગનો છે એના કર્મનું ફળ મળ્યું છે”
 એવામાં એક મુનિ ત્યાંથી નીકળ્યા. તે વિચારે છે કે
 “આત્મા કર્મના ફળ ભોગવે છે તે પ્રમાણે આ પણ તેના
 કર્મના ફળો ભોગવી રહ્યો છે” ઉ. અ. ના ૪ થા અધ્ય
 યનમાં કહ્યું છે, કે “કલ્માણ કમ્માણ ન મોક્ષમ ભવિષી.”
 કરેલા કર્મો જીવોને ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી માટે છે
 જીવો. કોઈ આવા કર્મો કરશે નહિ. ચાર શૂળીએ લટક્યો
 છે એવામાં એક જિનહત્ત નામે આવક શૈય કરી પાછો વળે
 છે શૂળીએ લટકતા ચારને બેઠને તેની આપો અમુઓથી
 બરાબ ગઈ તેનું હૃદય અનુકંપાથી બરાબ ગયું તેને મહત્ત
 કરવા તેનો જીવ તલસી રહ્યો બેબે, હો આ બાબુ રાબની
 મનાઈ ॥ પણ કર્મોના કોઈના કુ અને બેઈ સકતા નથી.
 આ સ્મરે તમે હો, તો શુ કરો? ભાગી જ બંધો ને? પેલા
 શેઠ ચારની પાસે આવીને પૂછે છે, “ભાઈ તને શી મહત્ત
 કરૂં? ચાર કહે છે “શેઠ! મને ખૂબ તૃપ્તિ લાગી છે, મોડું
 પાણી આપો જિનહત્ત કહે છે ‘હમણા લાવુ છું’”
 બોલે, શેઠના આ શબ્દો સાંભળીને પેલા ચારને ઠેકઠો
 જાનડ થયો હશે? જિનહત્ત કહે છે ‘તારા માટે પાણી
 લાવતા મને મોડું થઈ જાય અને એ અરસામાં તારૂં મૃત્યું
 થઈ જાય તો તને કેવળી ભાવિત કર્મ જતાવતો બાઈ છું
 કે નેથી તું સદ્ગતિને પામે. હું પાણી લઈને આવું ત્યાં-

સુધીમાં તું આ નવકાર મંત્રરૂપી પાણીથી તારી તૃષા છિપાવજે. ને આ પ્રમાણે બોલજે નમો અરિહતાળ, નમો સિદ્ધાળ, નમો આયરિયાળ, નમો ઉવજ્ઞાયાળ, નમો લોપસવ્વસાહુળમ્ ચોર એકાગ્ર ચિત્તે સાલળી રહ્યો છે અને મનમા મંત્રનુ રટણ કરી રહ્યો છે શેઠ પાણી લેવા ગયા પણ ચોર અરિહતાળ ભૂલી ગયો તેને બદલે આણુ, તાણુ, કંધુ ન જાણુ, શેઠ વચન પરમાણુ, એમ બોલવા લાગ્યો. શૂળીની વેદના લોગવતા તેણે પરમાત્માનુ સ્મરણ કર્યું એટલે તે દેવનો જન્મ પામ્યો માટે જ ભગવાન કહે છે, કે જો જીવ શુદ્ધ ભાવે નવકારમંત્ર ભણે તો તેની દુર્ગતિ અટકી જાય અને સુગતિને વરે પાપીમાં પાપી માણસ પણ સતનો સમાગમ થતા સુધર્યા વગરે ન રહે શેઠ પાણી લઈને પાછા આવ્યા પણ આનો હસલો તો દેહદેવળિયામાંથી ભડી ગયો છે. શેઠે વિચાર્યું કંઈ નહિ આણુ વીતરાગની વાણીનું પાણી પીધુ છે, તેથી તેની દુર્ગતિ તો થવાની જ નથી” એવામા કર્મચારીઓએ રાજાને જઈને જાણ કરી કે જિનદત્તે ચોરને સહાય કરી છે, અને રાજાજ્ઞાનો ભગ કર્યો છે, રાજાએ હુકમ કર્યો કે તેને પણ ગામ વચ્ચે ફેરવી, માર મારી, શૂળીએ ચડાવો તેમ કરવામા આવ્યું ત્યારે દેવનુ આસન ચલાયમાન થયું નાથ કહે છે કે ધર્માત્માને હુ જ પડે ત્યારે દેવો પણ સહાય કરવા દોડતા આવે છે દેવ વિચારે છે “આ તો મારો પરમ ઉપકારી છે ઉપકારીના ગુણનો બદલો મારાથી કેમ આપવાય? અને જો આપણુ તો મારા જેવો ઘાતકી બીજો કોણ હોઈ શકે?” દેવે

માટે 'પર્વત' બનાવીને રાજના મહેલ ઉપર લટકતો રાખ્યો અને રાજાને કહ્યું, “વિના અપરાધીને દુઃખ આપનારને અમે સહન કરી શકતા નથી, માટે આ નિર્દોષ જિનહત્તને તરત છોડી મૂકો, નહિ તો આ પર્વત તમારા પ્રાસાદ ઉપર નાખીશ અને તમે બધા કચડાઈને મરી જશો. રાજ્ય બચાવી રાખો તેણે જિનહત્તને શીખ મુજબ કરવા આજ્ઞા દીધી.

કહેવાનો આશય એ છે કે નમોઽશુષ્ઠ ગણનાર નવકાર-મત્ર અણનાર ઉચ્ચ પદને પ્રાપ્ત કરે છે માટે પ્રત્યેક જણે તેનું સ્મરણ કરવું બોધ્યો. હવે અમયવ્યાજ પદ હે પ્રભુ! આપ અભયદાનના ઢાલા છે. ઢાન પાત્ર પ્રકારના છે અભયદાન, જ્ઞાનદાન, સુખાત્મદાન, કીર્તિદાન અને અનુકંપાદાન. આ પાત્રમાં અભયદાન જ શ્રેષ્ઠ છે પરદેશમાં પ્રવાસ કરનાર કોઈ બનવાનને સ્ત્રીમાં લૂટી લઈ, તેની આખો પર પાટા બાંધી એક ભયંકર અસ્વપ્નમાં તેને મૂકીને ઘોરો વ્યાધિ મળ્યા એટલામાં એના પરમ સૌભાગ્યના ઉદયથી કોઈ મહા રાજા પોતાની ચતુરંગિણી સેના સહિત શિકાર માટે તે અસ્વપ્નમાં આવી યજ્ઞ પરદેશીને બોધ રાજાને હથાળી આવી તેને ભય ન પામવાનું કહ્યું, એમ તેને રાજાએ અભયદાન દીધું. આમ પરના પાટા કાઢી અશુદ્ધિ પણ દીધું. ઈચ્છિત સ્થાને જવાનો માગ બતાવી માગદાન દીધું. પહોંચાઈવા સાથે સૈનિકો આપી શરણદાન દીધું. ઉપલબ્ધિ માટે દ્રવ્ય આપી સપત્તિદાન દીધું અને ફરીથી આ પ્રભાણે ઘોરોમાં ન સપડવાનો ઉપદેશ આપીને બોધદાન દીધું અને તેને ઈષ્ટ માર્ગે

પહોંચાડયો. આનો લાવાર્થ આવો છે જ્ઞાનાદિ રત્નત્રય ગુણ
રૂપી ધનવાળા જીવરૂપી પ્રવાસીને સંસારરૂપી અટવીમાં
કર્મરૂપી ચોર માર્ગ લુલાવીને લઈ જાય છે. જ્ઞાનાદિ દ્રવ્યને
હરી લઈને, અજ્ઞાનરૂપી પાટો આંખો પર બાંધી દે છે, સમત્વ
રૂપી વૃક્ષ સાથે તેને બાંધી દે છે, તે સમયે તીર્થંકરરૂપ
મહારાજ ચતુર્વિધ સઘરૂપ સેનાથી ઘેરાયેલા, પાખડરૂપી
પશુઓના શિકાર માટે સસારાટવીમાં વિચરતા હુબ્બી જીવો
પર દયા લાવીને, 'મા હણો, મા હણો'—ન મારો, ન મારો,
એમ દયામય ઉપદેશ આપીને અલય આપે છે આ પ્રમાણે
જગતના સર્વે જીવોને સાતે લયોથી મુક્ત કરનાર અલય-
દાતા ભગવાન જ છે. હે પ્રભો ! હું પણ અલય બનું તે
માટે આપની સ્તુતિ કરૂ છું

ત્યારપછી સૂર્યાભદ્રેવ કેવી રીતે સ્તુતિ કરશે, એ
આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૨૦ મું

[રવિવાર, અષાઢ વદ ૧૪]

ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાન્ત સત્ય-
ભૂત રહેનારી વાણી તે જિનવાણી

શાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર વાણી રહ્યો છે સુધર્મ સ્વામી પોતાના વહાલા શિષ્ય જમ્બુસ્વામીને જિનવાણીના અમૃતમય કુવારા નીચે સ્નાન કરાવી રહ્યા છે બધુઓ ! 'જિનવાણીનો કુવારો' એ શબ્દો સાબળતા હૃદયમાં આનન્દ છિછળે છે ને ? તો જે આત્માઓને ભગવાનની જ્ઞાનગગના પ્રવાહમાંથી છૂટેલા કુવારાના છાટણા લાખ્યા હશે તેમનો આનન્દ કેટલો હશે ? વાણીરૂપી પાણીનો કુવારો નામે ઊઠ્યો ઊઠતા સુભગદ્ય સૂત્રમાં ભગવાન શ્રી બોલ્યા છે ?

વુજ્ઞહ મંતવો માણુસર્ત વહુ વાલીસેણ વર્હમો ।

પગમ્ત વુજ્ઞે કરી પવ કોપ, સ કમ્મુજા વિપરીયાસ મુર્ષે ॥

હે સજ્જનો ! સવુજ્ઞહ બુદ્ધો, બુદ્ધો, બોધ પામે, બલ્યો, સમજ્યે કારણ કે માણુસર્ત-મનુષ્યપર્ણ મંતવો-ભવને પ્રાપ્ત થવું હૃદય છે તો તમે મયવહુ-ભચને દેખીને બુદ્ધો, અને અજ્ઞાનીઓના સગ્રથી વિરમી બલ્યો ભવ એકાન્ત દુખથી બળી રહ્યો છે ભવ પોતાના કર્મ વડે જ વિપરીત અતિને પામે છે માટે સમજ્યે મનુષ્યભવની પ્રાપ્તિ ભવને અનંત કાળે પણ મળવી હૃદય છે માટે સમ્યક્ પ્રકારે સમજ્યે ભાઈઓ ! નાથ કહે છે કે જગતમાં હૃદયમાં હૃદય એ કંઈ હોય તો તે મનુષ્યત્વ છે જેઓ આ નથી સમજતા તેને ભગવાન કહે છે કે દુનિયાના દુખો ભોઈને તો સમજ્યે એ પણ ખ્યાનમાં ન આવતું હોય તો નરકના દુખો ભોઈને તો બુદ્ધો તમારા પુણ્યનો ખત્મારે ઉદય છે તેથી દુખ નથી જણાતું પણ જગતના ભવો તો ભયમાં અને દુખમાં જ

સળગી રહ્યા છે કોઈને ચોટલાનુ દુખ છે, તો વળી કોઈને દીકરા-દીકરીનુ દુખ છે, તો વળી કોઈને ધનનુ દુખ છે આમ, જગતમા દુખની હૈયાહોળી તો સળગેલી જ છે માટે ચેતો ‘વાલીસેણ અલંભો’ નાથ કહે છે કે અજ્ઞાની-ઓને અમારા જિનવાણીના કુવારા દુર્લભ છે, તેથી તે શું કરી શકે? એવા માણસોને શાંતિ હોય? નહિ જ. માટે, નાથ કહે છે કે લોક એકાન્ત દુખના તાપથી પીડાઈ રહ્યો છે આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિના અગ્નિમા લડકે બળી રહ્યો છે. આવુ જોઈને પણ તમે ખુબો એક વખત જો તમે આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિના લડકામાં જકડાઈ ગયા તો પછી તમને કયાંય શાન્તિ મળે તેમ નથી પણ મહાવીર દેવની વાણીનો કુવારો છૂટે તો જીવોને શાન્તિ મળે હવે, આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ એટલેશુ તે વિચારીએ. આધિ એટલે માનસિક ચિન્તા, વ્યાધિ એટલે શારીરિક પીડા અને ઉપાધિ એટલે કુટુંબપરિવારની ચિન્તા ગૌતમ સ્વામી પ્રભુને પૂછે છે, “હે નાથ! ઉપાધિ આવી કયાથી?” આચારાંગ સૂત્રમાં નાથ બોલ્યા છે કે ‘કમ્મુણા ઉપાદિ જાયતિ.’ ઉપાધિને જન્મ આપનાર કર્મ છે ઉપાધિ અને કર્મને ઉત્પન્ન કરનાર કોણ? નાથ કહે છે, “ઉપાધિ” તો પહેલાં શુ કહ્યું? ઉપાધિ પછી શુ કહ્યું? ઉપહિત ઉપધિ એટલે પરિશ્રદ્ધ ત્યારે અમારા વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરેને શુ કહેવાય? ઉપધિ તો તમારાં બગલાઓ, મોટરગાડીઓ વગેરે શુ કહેવાય? ઉપાધિ ગૌતમસ્વામી પ્રભુને પૂછે છે, “મારા કૃપાળુ દેવ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારની છે?” લગવાન કહે છે, “ઉપધિ ત્રણ પ્રકારની

છે કમ' ઉપધિ, શરીર ઉપધિ અને ઉપકરણ ઉપધિ. કમ' પણ હવે શ્રદ્ધા કરેલો સમજ છે તે પણ પરિશ્રદ્ધ છે " હવે કમ'ને સમજેલ છે, માટે એ પણ ઉપધિ છે શરીર એ પણ ઉપધિ છે ભગવતી સૂત્રમાં ગૌતમસ્વામી પૂછે છે "હે નાથ ! સામાયિકમા બેઠેલા આવકને કેટલા પ્રકારની ઉપધિ હોય ?" ભગવાન કહે છે, 'આવકને કમ' ઉપધિ, શરીર ઉપધિ અને બહાપકરણ ઉપધિ હોય. જેટલા ભાગે પ્રત્યાખ્યાન કર્યા છે તેટલા ભાગે પાપ નથી અને પરમજ્ઞાણ નથી કર્યા એટલા ભાગે પાપ આવે છે ' સામાયિકમા કેટલા ભાગે પ્રત્યાખ્યાન કરો છો ? છ તો ત્રણ ભાગા ખુલ્લા છે નાથ કહે છે કે સામાયિકમા બેસનારે જેટલે જશે ત્યાગ કર્યો છે તેટલે જશે તે ઉપધિનો ત્યાગી છે તો સામાયિકમા બેસનારના જે બહાપકરણ છે, તે ઘોર આવીને ઉપાડી બંધ તો તે તેને પકડે ? નહિ જ ત્યારે શું કહે ? જિન વાણીતો કેવો સુદર કુવારો છૂટ્યો છે ! બે આત્મા સમજે તો શ્રદ્ધામા બાંધ્યો જાય. સામાયિકમા બેઠેલાની બે કાંઈ વસ્તુ ઘોરી જાય તો તે એમ ન કહે તું શું કરી રહ્યો છો ? આ સામાયિક તો જુઓ પણ સાહેબ ! બસો રૂપિયાની ઘડિયાળ ઘોરાવી જોઈ રહેવાય ? તમે સામાયિકમા બેઠા છો. જુનું ઘોરાઈ ગયા છે' એવું નીચેથી કાંઈક બાંહે તો તમારું મન ઠેકાણે રહેશે ? નહિ જ કરણી એવી સુદર કરે કે જેથી ભવકટી યાય. નાથ કહે છે કે બે ઘોરને હઠ ન દેવાય. તો માલ ગળબે કે ઉપધિની આસક્તિથી હઠ યાય છે અને ઉપધિનો જ મ યાય છે સબ્જનો !

સામાયિક એવી રીતે કરો કે જેથી કર્મ દાવો કરીને તમારે માથે ચડી ન બેસે. આજે લોકો એવું બોલે છે કે સામાયિક કરી કરીને પાથરણું ફાડી નાખ્યા, મુહપત્તિ બાંધી બાધીને આકા પડી ગયા, પણ કંઈ ફળ જોવામા ન આવ્યું એવા-એને પ્રભુજી કહે છે કે ભાઈ! તને શ્રદ્ધા જ નથી જો શ્રદ્ધા હોય તો તું આવાં વચનો ઉચ્ચારે જ નહિ કારણ કે કરણીનું ફળ મોડું કે વહેલું અવશ્ય મળવાનું જ છે. પણ જેવું વાવે તેવું લાભે ખેડૂત વાવેતર કરે છે તેવું જ તેને ફળ મળતું નથી પણ તે ફળ મેળવવાની આશાએ જ વાવે છે એમ, કરણીના ફળ તો છે જ ને છે જ આખો વાવ્યો હશે તો આખો અને આકડો વાવ્યો હશે તો આકડો જ બીગશે પણ તમારે તો વાવવો છે ધતુરો અને લણવી છે કેરી તો તેમ થશે ખરું ? નહિ જ લગવાન કહે છે કે સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, છેદોપસ્થાનીય ચારિત્ર વગેરે આખાનાં ફળ છે પણ તમે કહેશો કે કુટુંબ પરિવારને ખેલવવા છે અને સુખીકરણી કેરી પણ ખાવી છે તો કેરી મળશે ખરી ? એમ ધર્મ ક્રિયાનું વાવેતર શુદ્ધ ભૂમિમા થાય કે અશુદ્ધ ભૂમિમાં ? તેનો વિચાર કરો. જ્યાં સુધી ઘાતી કર્મો જાય નહિ ત્યાં સુધી ઉપાધિઓ ટળે તેમ નથી માટે માનવભવ પ્રાપ્ત કરીને આ જ કામ કરવાનું છે કયું ? ઘાતી કર્મો પર ઘા મૂકવાનું. નાથ કહે છે કે અનાદિ અનન્ત કાળથી તમે તમારા આત્મામાં કર્મના ખડકો ખડકીને બેઠા છો, તો એ ઘાતી પર જ્યાં સુધી ઘા નહિ કરો ત્યાં સુધી પ્રભુના દર્શન થાય તેમ નથી તમારે કોના દર્શન કરવા છે ? બોલોને! બધુઓ!

હીકરે. “પપ્પા” કહે છે તરતજ બોલી છોડા છે કે “શુ છે, બેટા!” અને કહીએ ત્યારે ન બોલવાનું કારણ શુ છે? “સાહેબ! ભગવાનનાં હથેલિ કરવા છે ત્યારે જુઓ. જ્ઞાનદધનજી મહારાજ બોલ્યા છે કે-

‘બાતી કુજર જ્ઞાન જાતિ બધા સેત્ર કાઈ ન સ્થાય.

હે પ્રભુ ! તમારા હથેલિ રીતે કહું ? બાતી કમ રૂપી પવંતો વચમાં જાડા જમાવીને બેઠા છે કાઈ સગો પણ સાથે નથી કે મને બધાવે. તો તમારે બાતી ઉપર શા ક્યેં જ છૂટકો છે બાતી કમ આર છે જ્ઞાનાવરણીય, હથેલાવરણીય, મોહનીય અને અવરાય. ભડોડા હીકરે હોય તે બાતી પર શા મૂકતો ભય અને જેટલું કમનાં આવરણો હોય તેટલાંને કુહાડે કાપતો ભય અને પ્રભુના હથેલિ કસ્તો ભય જોતમ સ્વામી ભગવતી સૂત્રમા નામને પૂછે છે ‘હે પ્રભુદેવ ! સામાયિક એ આત્મા છે ?’ ભગવાને કહ્યું ‘હા. સામાયિક આત્મા છે અને આત્મા એ સામાયિક છે બન્ને એક જ છે ભિન્ન ભિન્ન નથી. તો સામાયિક એ આત્માના ધરનું કે વિભાવના ધરનું ? ભોલે, હા. નાથ કુવારો છોડે છે - સામાયિક સ્વધરનું છે, પરધરનું નથી. આજના કહેવાતા શુષ્કજ્ઞાનીઓ જડના ધરનું કહે છે તમે તે કરી શકો કે ન કરી શકો, પણ તે સ્વધરનું જ છે, કારણ કે આત્માનો ગુણ સમભાવનો છે એ સમભાવને પુષ્ટ કરનાર સાધન તે સામાયિક આત્મા કેટલાં બેનું કહે છે કે ઉપાધ્યયમા જઈને સામાયિક કરે અને બહાર નીકળી

ને લોકોનાં ગળા પર છરીઓ ફેરવે' અને મોર્ગ લૂટ્યા છે સામાયિક ન કરનાર કરતાં બે ઘડી સામાયિક કરનાર ચડિયાતો છે ઉપાશ્રયમાં બેઠેલા હો ત્યાં સુધી તમે સામાયિકથી ભરેલા ભરંપુર દેખાઓ છો, પણ બહાર નીકળો ત્યારે કેવા દેખાઓ છો? માટે યાદ રાખજો, કોઈ પણ આત્મા સામાયિક વિના મોક્ષમાં ગયો નથી, જવાનો નથી અને જશે પણ નહિ તો તમારે મોક્ષમા જવું છે ને? હા, તો, ભાઈઓ ! તમારે સામાયિક જીવનવ્યાપક બનાવવું પડશે પણ સામાયિકમા હિંસા, અસત્ય, ચોરી, ક્રોધ, માન, માયા, પરસ્ત્રી તરફ કુદ્દષ્ટિ ન થાય એવું જો આચરણ થાય તો તે સામાયિક ન કહેવાય આ કાળમાં જે પ્રકારના સામાયિકો લોકો કરે છે તે જોઈને અમને શરમાવું પડે છે.

દષ્ટાન્ત—એક વખતે એક ડોસીમા હતા, તેમણે દરરોજ સામાયિક કરવાનો નિયમ લીધેલો દરરોજ કઈ પ્રસંગ ન બને, પણ જ્યારે કઈ પ્રસંગ આવે ત્યારે ડોસીમા પાચ સામાયિક લઈને બેસી જાય ડોસીમા જ્યારથી ધર્મ સમજતા થયાં ત્યારથી પાણી વગેરેનું કામ હાથથી કરવા લાગ્યાં. નોકર, ચાકર રાખે નહિ ડોસીમાને એક દીકરો હતો તે મોટો થયો એટલે તેને પરણાવ્યો ઘરે વહુ આવી. વહુને તેણે કહ્યું “બેટા ! હું તો દરરોજ પાચ સામાયિક કરું છું, માટે ઘરનું કામ બધું તમારે જ સંભાળી લેવું. વહુ ઘરનું બધું કામ કરે છે અને પતિને પણ સાચવે છે. પ ત પણ સ્વભાવનો તાલીમખોજ હતો જમવાનું સહેજે

મોડુ ધામ તો ઘાળી પછાડે. વડુ બહુ શાણી અને સસ્કારી હતી સાસુ સામાયિકમા બેઠાં હોય તો તેને બોલાવે નહિ એક દિવસ વહેલી બિઠીને વડુ પાણીનું ગળણુ ચોપે છે પણ જડતુ નથી. સાસુ સામાયિકમા સામે બેઠેલા જ હતા તે જુએ છે કે વડુ ગળણા પી શોષ કરી રહી છે પણ મળતુ નથી તો તે પાણી કેમ ગળશે ? અને બે પાણી નહિ ગળે, તો બીજુ કામ પણ કેમ થશે ? બે કામ નહિ થાય અને દીકરો બિઠશે તો કોનો મિલ્લજ જશે, અને કદાચ વડુને મારી પણ બેસે. પણ મારે તો સાવધ યોજના પ્રત્યાખ્યાન છે તો તેને કહેવાય કેમ ? પણ ધુક્તિ કરીને કહેવું આ ઠોસીમા હરશેજ પોતાની સુકર હલકથી ક્યેવા તો સુકર સ્તવન, ગીત વગેરે ગાય કે સાબળનાર મોરલાની પેઠે જુની ઉઠે ત્યારે ઠોસીમાએ તો લલકાયું, કે

મારે શાન્તિનાથનું ચરણ સામે ટોચ પડ્યું છે અણ

વડુ આ સાબળી રહી. શાન્તિનાથનું સ્તવન તો મારા સાસુ હરશેજ ગાય છે પણ ‘ટોડલે પડ્યું છે ગળણુ’ એવું તો કોઈ દિવસ ગાતા નથી. બાઈ હોશિયાર હતી સમજી ગઈ કે સાસુએ ઈશારામા ગળણુ ક્યા છે તે જતાવી દીધું પણ તેણે વિચાર ન કર્યો કે તે પરમાત્માના યોગામાં બેઠાં છે તો બોલાય નહિ મોટા ભૂલતા હોય ત્યારે નાનાએ સુધારવાં જોઈએ. તે તેમની હરજ-ટચુટી-dang છે વડુ તો બણે કઈ બાણુવી જ નથી એમ કઈ જાણી નહિ એમ કરતા કરતા એક જઠવાઠિયું વીવી અચુ ત્યાં વડુના

પિયરથી રાતે એક મહેમાન આવ્યા હ્રદ કેટલું લેવાનું હતું તે કહેવાનું સાસુ ભૂલી ગયેલા, સવાર થયું સાસુ તો સામાયિકમાં છે હ્રદવાળો આવ્યો. વહુ નવી પરણીને આવેલી તેથી કેટલું હ્રદ લેવું તેની તેને ખબર નહિ ડોસી વંહુની મૂઝવણ કળી ગયા તેણે યુક્તિથી વહુને કહેવાનો નિર્ણય કર્યો અને ગાયું, કે

“ મારે પારસનાથનું શરણુ, વહુ, તારે હ્રદ અઢી શેર જ લેવું ”

હે દેવાનુપ્રિયો ! જોયું આ સામાયિક ? તમારા સામાયિક ડોસીમાના જેવા તો નથી ને ?

વહુ સમજી ગઈ કે બાઈજીએ અઢી શેર હ્રદ લેવાનું ઇશારાથી જણાવી દીધું બધુઓ ! આ જિનવાણીના કુવારા છૂટ્યા છે, તો તમે કેટલું હ્રદ લેશો ? જોજો હો, વહુ નાની છે, પણ જૈનત્વને પામેલી છે, સાસુની નિંદા નથી કરતી, પણ તેને સમજવવા માટે શું કહે છે ? ‘બા ! તમે શ્રી સીમધર સ્વામીની સાક્ષીએ સામાયિક કરતી વખતે છૂટ રાખી હતી ? બા ! આપને મારા પર લાગણી છે એટલે તમે જોડ્યા પણ પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કરનાર પાપનો ભાગી બને છે.’ માટે પ્રતિજ્ઞા લેતા વિચાર કરવો જોઈએ, કે પ્રતિજ્ઞાનું પાલન થઈ શકશે કે નહિ પણ એ લીધા પછી એનું પાલન કરવાની મોટી જવાબદારી લેનાર ઉપર રહે છે પહેલી વાત તો એ છે કે આત્મા અનાદિ કાળથી તૃણના પાશમાં બધાયેલો પડ્યો છે, પણ તે સમજે ત્યારે

તેને જ્ઞાન થાય છે, કે ઘણા કાળથી હું મારી વહાલી વસ્તુ વિના રહ્યો. જેમ 'ટી' પીનારને યા પીવાની તલપ લાગે પણ રેશનિંગના જમનામાં ખાંડના અભાવે તે તલપને રોકવી પડે છે, તેમ તૃષ્ણાને પણ રોકવી એમણે હમ્મશા એ આત્માના વિભાવના ઘરમાં ઉત્પન્ન થયેલી છે પણ જ્યાં સુધી હમ્મશાનો નિરોધ ધાય નહિ ત્યાં સુધી તપ ધાય જ નહિ. જગતની અંદર જેટલી વસ્તુઓ છે તે બધી ભોગવીને તો આપણે મરવાના નથી. માટે જેટલા પ્રત્યાજ્ઞાન તેટલી હમ્મશા ઓછી. તાણુ બંધ કર્યા પછી ભય ઓછો રહે છે તાણુ બંધ હોય છતાં કઠાય ધોર બળવાન હોય તો તે તોડીને અંદર પેચી લાય. પણ સાવધાન રહે તો ધોર પ્રવેશી ન શકે એમ અંદર બેઠેલો આત્મા ભયત ધાય કે તે વીતરાગના સાધુ સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા લીધી અને હવે આ શું કરે છે ? પછી લાગેલા હોપનું પ્રાયશ્ચિત કરે પણ પ્રાયશ્ચિત તો ઘણા જ કર્મમાં ખપી લાય. છતાં પણ ગુરૂની પાસે આવેલો ચના, પચ્છિમણ્ડ, નિહના વગેરે કરીને નિરાશ્વ ધાય. પણ મનનો ઘોઠો ઘણો ચચળ છે, માટે પ્રતિજ્ઞાનું પાલન ન થાય તો પ્રતિજ્ઞા ન લેવી એવું કહેનાર માનનાર જિનવચન પર મુકારાવાન કરે. એ વચન અમદાવાનનું છે જેમ હાટડી મા નારને નુકસાન પણ ધાય અને નહો પણ ધાય. ત્યારે, જે ભણે તે ભૂલે અને કરે તે ભૂલે. પણ જે કરશે નહિ તે ભૂલશે ક્યાંથી ? અને તેને પશ્ચાત્તાપ પણ ચાનો હોય ? પણ આ ટોમીમાં તો ખૂબ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યા. કવિ કલાપીએ પણ કહ્યું છે, કે-

હા ! પસ્તાવો વિપુલ ઝરાણુ સ્વર્ગથી ઊતર્યું છે, પાપી તેમાં ફૂંકી દઈને પુણ્યશાળી બને છે

ડોસીમા પણ પસ્તાવાના ઝરાણામાં ફૂંકી મારીને પવિત્ર થયા છતાં વહુને કહે છે, “ બેટા ! ચાલો, ગુરૂ પાસે જઈ આવોચી, પડિશ્કમી, નિશલ્ય થાઉ ” આ ડોસીમાને અતિચાર લાગ્યો છે, પણ તેણે અનાચાર નથી કર્યો તેઓ ગુરૂ પાસે આવ્યા બધી વાત કરી પ્રાયશ્ચિત લઈને શલ્યને હૃદયમાથી કાઢી નાખ્યું શલ્ય જતાં જો પાટાપિડી કરે તો રૂઝ આવે પણ શલ્ય અદર જ હોય અને ઉપરથી પાટાપિડી કરે તો કોઈ કાળે રૂઝ ન આવે પણ ડોસીમાએ તો શલ્ય કાઢી નાખ્યું છે અને ઉપરથી ગુરૂદેવે જિનવાણીનો કુવારો છોડ્યો.

આજે તો તમારા પર જિનવાણીના કુવારા છોડ્યા છે, પણ તમે બધા Rain-coat રેઈનકોટ પહેરીને તો નથી આવ્યા ને ? જો ખુલ્લા હશે તો છાટા ઊડશે, પણ જો પ્લાસ્ટિકના કોટ પહેરીને બેઠા હશે તો નહિ ઊડે ન્યા સુધી જિનવાણી હૃદયમા નહિ ઊતરે ત્યા સુધી લાલ ક્યાથી થાય ? જિનવાણી આત્મામા ઊતરે તો શુ લાલ થાય ? આ વાત એક દષ્ટાન્તથી સમજાવીએ

દષ્ટાન્ત - સુમતિ નામની એક શાણી સ્ત્રી છે પતિનું નામ છે આત્મારામ તેને બે દીકરા છે એક સોળ અને બીજો અઢાર વર્ષનો બન્ને દીકરા કહે છે - “ મા ! અમે તળાવે સ્નાન કરવા જઈએ છીએ ” કારણ બન્નેને તરવાનો ભારે

ચોખ્ખા ત્યારે જ્ઞાની કહે છે, આધ્યાત્મિક રાણીને બે ફીકરાઓ છે હર્શન અને ધ્યાન. હર્શન અને ધ્યાન કુતજ્ઞાનરૂપી સમુદ્રમાં જ્ઞાન કરવા બાથ છે તેમના પિતા આત્મારામ બહારગામ ગયા છે સુમતિ ભગવાનની વાણી સાંભળવા ગઈ ત્યાં સાંભળ્યું કે બધા સંયોગ છે ત્યાં વિયોગ છે પ્રત્યેક વસ્તુ વારાથી એક વખતે વિષ્ટી પડવાની છે જેને એકને આજે તમે કહો છો અને આનંદ પામો છો, તે કાલે ન પડે હોય. આધારાંગ સૂત્રમાં પ્રસુલ બોલ્યા છે, કે જેણે સિયા જેવો સિયા જે વસ્તુ આજે છે તે કાલે નહિ પડે હોય. માટે જીવને સમાધિમાં રાખવો હોય તો આ ભાગ છે સમાધિ એજ સામાયિક છે સમાધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે સામાયિક છે એ તો આશ્વતર તપ છે અને આશ્વતર તપથી આત્માને આનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે હર્ષ અને શોક બન્ને એક જ ગ્રાજવાના બે પક્ષ છે હર્ષ અને શોક બન્નેનો ત્યાગ કરે તો આત્મા એકત્વ ભાવનાને પ્રાપ્ત કરે જેમ ભસ્તેશ્વર રાજાએ એકત્વ ભાવના ભાવી અને મોહનો ત્યાગ કર્યો બે મોહનો ત્યાગ થાય તો સમાધિભાવના અવાશ અને બે સમાધિભાવને ન પામે તો ચોર્યામીના રોહણા રોવા પડે છે આજે એક મિલ વસાવી, તો કાલે બીજી વસાવીશ. આમ તૃપ્તિનો પાર નથી ત્યારે આ છે શુ ? અભિપ્રાય. બન્ને કયા બાથ ? દુર્ગતિમાં માટે એકત્વ ભાવના ભાવો નાથ કહે છે કે—

एगोऽहं मयि मे कोई नाई मयस्स कमसह ।

एवं भविष्य मया अत्याणमणुसासह ॥

હું એકાકી છું માફ કેઈ નથી આ ઉપદેશ ભગવાને આપ્યો અને શાણી સુમતિએ આ ઉપદેશને પોતાના હૃદયની ડબ્બીમા ભર્યો તમે શામા ભર્યો ? ઉપદેશ ઝીલીને તે ઘેર ગઈ ત્યાં એને સમાચાર મળ્યા કે તેના બન્ને બુવાનજોધ દીકરાઓ ડૂબી ગયા સાત પેઢીના વારસદાર પણ આ બે જ હતા સાલગતા વેત જ તેના હૃદયના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા કઈ માતાને પોતાના પુત્રનું મૃત્યુ થતાં હું ખ ન થાય ? પોતાના દીકરાઓને મરણ પામેલા જોઈ તે બેલાન થઈ જમીન પર ઢળી પડી થોડી વારે મૂર્છા ઊતરતાં ભગવાનના વચનને તેણે યાદ કર્યા, કે—આત્મા એકાકી છે, એકલો છે શોકના તળિયામા આનંદ સમાયેલો છે સુમનિ જેમ જેમ જ્ઞાનીના વચનમા ઊડી ઊતરતી ગઈ, તેમ તેમ તે શાન્તિ અનુભવવા લાગી બાઈએ દીકરાઓને શ્વેત વસ્ત્રો ઓઢાડી દીધા એવામા આત્મારામે ડેલીમા પગ મૂક્યો દરરોજ તે તે આવે ત્યારે સુમતિ સામી જતી, પણ આજે ન ગઈ. તમારે પણ એવું જ હશે ને ? આત્મારામ કહે છે, “દેવી !” દેવી ક્યારે કહેવાય ? જેનામા દિવ્યતાના શુભ હોય તેને જ દેવી કહેવાય આર્ય સંસ્કૃતિમા આગળ પત્નીને દેવીના નામથી સંબોધતા રામચન્દ્રજી સીતાને દેવી કહેતા યુધિષ્ઠિર દ્રૌપદીને દેવી કહેતા જેણે ભગવાનની દિવ્ય વાણી સાલળી છે તે દેવી પણ આજ—કાલ તો ઘરમા પગ મૂકતા કહેશે, ‘સરલા !’ દીકરી પણ સરલા અને વહુ પણ સરલા. આત્મારામ કહે છે, ‘દેવી ! દરરોજ તો હું આવું છું ત્યારે તારૂં મુખ હસતું હોય છે, અને આજે આખું ઘર કેમ

ચોકના સાગરમા ફેંચેલું હોય તેવું લાગે છે ? દેવી ! આજુ
 ગામ ગરમ થાય તોય તારી આખોમા તો રીતજતાનો જ
 સાગર હોય. આજે કંઈ કંઈક થયો છે કે શું ? કંઈક કરે
 તેવી તો તું નથી. તો પછી આ વિવાહ શાને ?' સુમતિ
 કહે છે— “સ્વામીનાથ ! આઠ દિવસ પર પઠારીને ત્યાંથી
 રત્નક કહ્યો પહેરવા લાવેલી તે આજે પાછાં હોવા આવ્યાં,
 પણ હું કેમ આપુ ? એ કંઈક મને બહુ ગમે છે ”
 સમજાવે આ ઉત્તરમા કેવો ગૂઢ તત્ત્વમય સમાયેલો છે !
 પતિને કેવી રીતે સમજાવે છે નાથ ! બાની કારીગરી
 કેવી સુંદર છે અને માટ પણ કેવો મજાનો છે ! મને
 એમ થાય છે કે બાણે હું રાખી લઉં ” આટલું બોલતા
 તેનું હૈયું ભરાઈ ગયું શાન છે છતાં ગળે રૂમો ભરાઈ
 આવ્યો. આશ્ચર્યમય કહે, પારકી વસ્તુ છે, તો મમતા
 છઠ્ઠાવી લે અને જલ્દી પાછી આપી આવ ' સુમતિએ
 કહ્યું “નાથ ! આપ કહો છો ને કે કોઈની પારકી વસ્તુ ન
 રખાય. સમજાવે ભગવાનના વચનની શાલ તમને
 બોલાડી રહ્યા છીએ, અને જે આ શાલ બોલશે તેને
 બાહર બોલવાનો વખત નહિ આવે સુમતિએ શાંત
 નિદ્રામા પોઢેલા પોતાના બન્ને પુત્રો પતિને બતાવ્યા.
 “નાથ ! હું જે રત્નક કહ્યોની વાત કરતી હતી તે આ બે
 રહ્યા. આપણા ન હતા છતાં મેં પાળીપોળીને માટા કર્યા,
 અને આજે બન્નેને નિસગના બોળામા સુવાડી દીધા !
 પતિની બન્નેની આખોમાથી માટી જેવા આસુઓ ટપકી
 પડ્યા. કહેવાના આશય એ છે કે એ આત્મા હવે અને

શોક વિષે સમભાવ રાખે તો જ તરીકે. બન્નેએ રોવા-
કૂટવાને બદલે શાન્તિથી ભગવાનના નામનો જાપ કરવા માંડ્યો.
નાથ કહે છે કે જો તમે આર્તધ્યાન કે રૌદ્રધ્યાનમાં રહેશો
તો (taimiss) ડિસમિસ થઈ જશો. બગીચામાં બળેલાં
બળેલાં ફૂલોને જેમ કુવારો શાન્ત કરે છે તેમ આધિ,
વ્યાધિ અને ઉપાધિના ત્રિવિધ તાપથી બળેલાં જિન-
વાણીનો કુવારો શાન્તિ આપે છે એક કડીમાં કહ્યું છે, કે-

સુખ છે થોડું અને દુઃખ છે ઝાઝું, એવો આ સસારઃ
જીવતરમાં જ્યારે ઝાળ લાગે ને અગે ભેદ અગારઃ
છાટે ત્યારે શીતલ પાણી, એવી મારા વીરની વાણી

આ સસારના જીવો બળી-ઝળી રહ્યા છે. તેમના અગે
અગે અગારા ભેદ્યા છે, તે વખતે કુવારો સતત જીવોને
શાન્તિ અર્પે છે તો જે જીવો આ કુવારા નીચે સ્નાન
કરશે તે જીવો અમર પદને પામશે જોલો શાન્તિ,
શાન્તિ, શાન્તિ !

વ્યાખ્યાન ૨૧ મું

[મગળવાર, અષાઢ વદ અમાસ]

ગયપસેણીય સૂત્રનું બીજું ઉપાગ ચાલી રહ્યું છે સૂર્યા-
ભદ્રેવ પોતાના વિગ્તાનમાં રહીને ત્રિકાલજ્ઞ ભગવાનની

નમોઽધ્યુષ્ય વડે સ્તુતિ કરે છે તેમા યજ્ઞુદ્યાય પછી મગ્ગ
દ્યાય શબ્દ આવે છે હે દેવાનુપ્રિયો ! જગતની અદર
માર્ગ તો ધણા છે, પથો પણ ધણા છે પણ આ ભગવ
તના અનેક પ્રકારના માર્ગમા જે જીવો યાત્રી રહ્યા છે,
તે સસારના માર્ગથી મુક્ત થઈને મોક્ષના માર્ગે વિશ્વર
ે ભગવાનો દયા કરીને મોક્ષનો માર્ગ બતાવ્યો છે
સૂચકાગ્ર સૂત્રમાં અજિઞ્ઞાનમા અધ્યયનમા ગણધરદેવ કહે છે—

કયરે મગ્ગે અજ્ઞાપ માહ્યેર્ણ મર્મમપા ।

જં મર્મ અજ્ઞ પાવિત્તા મોહં તર્કં દુષ્ટત્મ ॥

જેણે સપૂર્ણ પ્રજ્ઞાવર્ધનને અગીકાર કરેલ છે જે
નિર્વિકારી છે, તત્ત્વજ્ઞાનથી જેણે નિષ્કલ લીધેલ છે, તે
બુદ્ધિમાન પુરુષ ક્યો માર્ગ બતાવે છે કે, જે માર્ગને
પામીતો સ્વર્ણ આત્માઓ મોહને તરી બલ્ય છે દુસ્તર
એવા એક એક મહાસાગરના પ્રવાહને તરી બલ્ય છે
વાહ ! વાહ ! ભગવાન જિનેશ્વરે એવો ક્યો માર્ગ બતાવ્યો
છે ? ગુરૂદેવ ! જગતમા માર્ગ તો ધણા છે કેટલાક છીંદીના
માર્ગ છે તો કેટલાક શશ્વમાર્ગ છે ગુરૂ કહે છે હે
શિષ્ય ! મતિવાળા અને ડાહ્યા પુરુષોએ—આપ્ત જનોએ જે
માર્ગ બતાવ્યો છે તે મોક્ષનો માર્ગ છે તે કેવો છે ?
તે માર્ગ સર્વ દુષ્ટનો અત કગ્વાવાળો છે દુઃખનો અત
ધાય ત્યારે જ મુખને પામે, મોક્ષો પામે એ માર્ગ જ
કારણથી પ્રાપ્ત થાય છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૩૮મા અધ્ય
યનમા કહ્યું છે કે —

નાળં ચ દંસણં ચેવ ચરિત્તં ચ તવો તદ્વા ।
 પસ મગ્ગત્તિ પન્નત્તો જિણેહિં વરદસિહિં ॥

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ—એ ચાર મોક્ષમા જવાના માર્ગ છે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમારે મોક્ષમા જવું છે ? જ્ઞાનીઓના વચનને અનુસરો, તો તમારો બેડો પાર થશે એકલા જ્ઞાનથી મોક્ષમાર્ગ પામી શકાય નહિ પ્રભુ ! જ્ઞાન અને દર્શન બે હોય, તો મોક્ષ મળે ? ના પ્રભુ ! ચારિત્ર હોય પણ તપ ન હોય, તો મોક્ષ મળે ખરો ? ના જ્ઞાન છે તે વસ્તુને બતાવનાર છે, તે દીવાદાંડી છે સમજો ખૂબ ડાહ્યા થાઓ તમારા સદ્ભાગ્યે આ માર્ગ મળ્યો છે પછી મળવો બહુ મુશ્કેલ છે એક ટકના રોટલાથી ભૂખ ટળવાની નથી જુદા થયા વિના કર્મના ભુક્ષા નહિ વળે

જેમ પાચ દીકરાઓ હોય પણ દરરોજ ઝઘડતા હોય અને લોકો ભેગા કરતા હોય ત્યારે તમને શુ એમ નથી થતું કે આના કરતા તો જુદા રહે તે સાડ ? આ ચૈતન્યમા કર્મ અનાદિ કાળથી વાસ કરી બેઠા છે કેવા કેવા દુઃખ સહન કરવા પડે છે ? જ્યારે વેદનીય કર્મનો ઉદ્દય આવે છે તે વખતે ચૈતન્યને ભાન બુલાવી, ગાડોતૂર કરી મૂકે છે આવા નરકના દુઃખમા આ જીવ જઈ આવ્યો છે, ફાંસીના માચડે પણ ચડી આવ્યો છે માટે તે જ્યાં સુધી જુદો નહિ થાય ત્યાં સુધી તે સુખ પામવાનો નથી માટે બોલો, જુદા થવું છે ને ? વહેચણી કરતા બેથી ન પતે તો ત્રીજાને વચમા રાખો છો ને ? સમજો એવી જ રીતે, અનાદિ કાળથી આ

એનો ઝવંડો ચાલ્યો આવે છે એનાથી બુદ્ધ થવા માટે અને તમને જિનેશ્વરની વાણી સમજાવીએ છીએ ભગવાન કહે છે, કે જ્યાં સુધી કર્મની લાળ છે ત્યાં સુધી હું તને સમજ નહિ. શુભના ઉદયે પુણ્ય થાય અને અશુભના ઉદયે પાપ. તમે પુણ્ય રૂપી દીકરાને વળખા છો એ છે ત્યાં સુધી મોક્ષ-માર્ગ મળે તેમ નથી જિહ્વ ન સમજશો. પુણ્યની પણ જરૂર છે પણ અહીં તો મોક્ષમાર્ગની વાત છે માટે, ભગવાન કહે છે કે કર્મને તોડો તોડો, અને તોડો ચાનાથી તોડીએ ? હથોળા વડી તોડીએ ? ના. આત્મામાં કર્મના ફળિયા પડ્યા છે એ તપ વિના ન સુકાય. ભગવાને બે પ્રકારના તપ બતાવ્યાં છે એક છે આસ્થતર અને બીજું ॥ બાહ્ય જ્યાં સુધી શરીરમાં બળ છે ત્યાં સુધીમાં તપની આરાધના કરી દેવી બ્રહ્મને શક્તિ હોય અને એને બોપવે, તો તેવાને ભગવાન તપનો ચાર કહે છે એ તપ કરવાથી જ્ઞાન સજ્જાત હોય તો બાહ્ય અને આસ્થતર તપની પુષ્ટિ થાય છે પણ તપ કરીને ઘરમાં પતિ કે સાસુ ઉપર ક્રોધ કરાય નહિ. એ શોભે નહિ આ તો ભગવી નગરી ॥

નગરી એ જેતોની નગરી મારી નગરી માકુચા માળે રે,
સ્વ ભાષ મહેનો ભેગાં મચીને તપસ્થાના રમે રામે રે.

અમારી બહેનો અત્યારે તપથી મોક્ષમાર્ગની આરાધના કરી રહી છે એને તમારૂં અનુમોદન આપશો તો તમારૂં વહન્યાણુ યશે સૂર્યાબદેવ પ્રજુલને કહે છે, ‘આપ હાતાર છો’ શાના ? મોક્ષમાર્ગના હાતાર ‘અનન્ત કાળથી આવજો મારે’

ચાલી રહેલા, અધમમાં અધમ અને કૂર વિપયરસથી ટેવાઈ ગયેલા જીવોને મોક્ષમાર્ગ બતાવી, સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપી તપ નિર્દેશી આપે એમના ઉપર અગણિત ઉપકાર કર્યો છે માટે, હે પ્રભુ ! તમારા જેવું પદ પ્રાપ્ત કરવા માટે હું સૂર્યાલ અહીં જોઠાં આપને વદન કરૂં છું “શરણુદયાણુ” હે પ્રભુ ! ૮૪ લાખ યોનિયોમા રૂખતાં જીવોને એક માત્ર શરણુ એવા હે લગવાન ! તમે બધાને કાઢુ પકડી પકડીને બહાર કાઢ્યા અને સસારસમુદ્રના કાઠે મૂકી દીધા. હે નાથ ! (સૂર્યાલ) આપને વદન કરી રહ્યો છે ” સૂર્યાલ ત્રણે લોકમા બેઠેલાને વદન કરે છે તમે તો બીજાને નમાવો; “પણુ લગવાન ! આપના જેવા પદને પ્રાપ્ત કરવા માટે હું આપને શરણુ આવી વદન, સ્તુતિ કરૂં છું ”

હવે કયું પદ આવે છે ? “જીવદયાણુ ” કોઈ સોનારૂપાનુ દાન આપે રાજા રીઝે તો કાંસીથી બચાવે પણ હે પ્રભુ ! અનાદિ કાળથી જે જીવો દ્રવ્ય પ્રાણુના પોષક હતા તેનાથી મુક્ત બીજાને, હે લગવાન ! આપે તો ભવ્ય જીવોને ભાવ પ્રાણુથી પોષ્યા દ્રવ્યપ્રાણુ કોને કહે છે ? ચાર ગતિ, ૨૪ દહક અને ૮૪ લાખ જીવયોનિયોમા દરેક જીવને દ્રવ્યપ્રાણુ અને ભાવપ્રાણુ હોય છે, અને સસારથી મુક્ત થયેલાને ભાવપ્રાણુ હોય છે સસારી જીવોને જે પ્રકારના પ્રાણુ છે અને સિદ્ધને ભાવપ્રાણુ છે પ્રાણુ એટલે શું ? જેના વડે પ્રાણી જીવે તેનું નામ પ્રાણુ સસારી અવસ્થામા જ્યાં સુધી આત્મા છે ત્યાં સુધી દ્રવ્ય અને ભાવપ્રાણુ વડે તે જીવે છે જીવ એટલે શું ? જીવ દ્રવ્ય છે, ગુણ, પર્યાય સહિત છે. લગવાને

વધારેમા વધારે હસ પ્રાણ બતાવ્યા છે નાશ્ત્રી, તિર્થંક્ર, મનુષ્ય અને દેવને હસે હસ છે સિદ્ધને પ્રાણ ન હોય, એ તો નિરજન નિરાકાર છે એને દ્રવ્ય પ્રાણ ન હોય. સિદ્ધના જીવને ભાવપ્રાણ છે હસ પ્રાણ વઠે જીવે તેને પ્રાણી કહેવામા પ્રાણ એટલે એક જાતની શક્તિ એક શક્તિ એવી છે, જે જડથી ઉત્પન્ન થયેલી છે બીજી શક્તિ પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થયેલી છે આત્માને કર્મના સયોગે ઇન્દ્રિયો મળી છે જ્યારે તે મોક્ષમા જાય છે ત્યારે તેને તે અહીં મૂકતો જાય છે પારકી ચીજોને માટે જીવ ફેટલા કર્મો બાંધી રહ્યો છે ! પોતાની ચીજ મૂકી પરની ચીજમા આત્માએ પોતાપણું માન્યું માટે જ કુળી થઈ રહ્યો છે દ્રવ્યપ્રાણ પોતાના ધરના નથી જ્યારે ભાવપ્રાણ પોતાના ધરના છે હસ પ્રાણ કયા કયા તે જોઈએ પાપ ઇન્દ્રિયોના પાપ પ્રાણ મન, વચન, કાયા આમુખ્ય અને આસોષસ્પર્શ મળીને હસ થયા જનત જ્ઞાન, જનત દર્શન, જનત આત્મિક સુખ અને જનત વીર્ય—એ ચાર ભાવપ્રાણ કહેવાય છે બધુઓ ! ભાવપ્રાણે જીવ સદા જીવી રહ્યો છે પણ તમારા ભાવપ્રાણ, પર આવરણ આવી ગયું છે માટે આમાયિક પ્રતિક્રમણ બ્રહ્મચર્ય નગેરેથી એ આવરણને દૂર કરે. ભાવપ્રાણને પ્રાપ્ત કરવા માટે આ નમોઽશુષ્ઠ છે જ્ઞાની જાદર કેવી ઝમક ભરી છે ! જોકેજોકે શબ્દના અમૂલ્ય ભાષ ભર્યો છે અસુચમી જીવનનો ત્યાગ કરે. સયમપૂર્વક જીવન જીવે. હવે સૂર્યા ભદ્રેવ કેવી સ્તુતિ કરશે અને તે સાંભળતા તમને કેવો આનંદ આવશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૨૨ મું

(ગુરુવાર, આવળુ શુદ્ધ ૨)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે એમાં સૂર્યાભિદેવ પ્રભુની સ્તુતિ કરી રહ્યા છે એ સ્વરૂપ અતાવતા પચમ ગણધર સુધર્મ લગવાન કહે છે, “ હે જમ્બુ ! મારા ત્રિકાલજ્ઞ લગવાન મહાવીર દેવ એમ કહેતા હતા, કે હે જીવો ! તમને જે મહામોઘો માનવદેહ મળ્યો છે તેની કિંમત આકતા શીખો કારણ આત્માની ઓળખાણ અને પ્રગતિ કરવામાં સાધન માત્ર માનવ લવમા જ શક્ય છે ” માટે જ જ્ઞાનીઓએ તેની કિંમત આકી છે એ દેહ તમને મળી ચૂક્યો છે માટે સાચી સમજણ લાવો અને પહેલા તત્ત્વની રુચિ કેળવો સર્વશ્રેષ્ઠ સદાચારને જીવનમાં અપનાવો કારણ આ ત્રણ મહામૂલા રત્નો છે. એ રત્નો મેળવવામાં જ માનવજીવનની સાર્થકતા છે એ રત્નો મેળવવાનો ઉપાય શાસ્ત્રકારોએ અતાવ્યો છે સૂર્યાભિદેવે પૂર્વલવમા એ ત્રણ રત્નોની કિંમત આકી હતી અને તે ત્રણ રત્નને પામેલા, તેથી તે જિનેશ્વર લગવાનને ત્યાં ખેઠા ખેઠા વદન, નમસ્કાર કરે છે.

કર્મરૂપી કચરાને ઠાઠવા માટે ભગવાનની સ્તુતિ એ જ સાચો ઉપાય છે સૂર્યાશરૂપે કયા સુખી બોલ્યા ? નમોઽમુલ્યની અહર “ બોધિત્યાલુ ” પ્રભુ ! આપ કેવા છો ? જગતની અહર બોધિના હાતાર છો હે પ્રભુ ! આપની બુદ્ધિથી, જે છવો વિમુખ હતા, ખવળી દષ્ટિવાળા હતા, તે બધાને આપે સવળી દષ્ટિવાળા કર્યા એ આપનું મુખ્ય કર્તવ્ય હતું જે આત્માઓ બોધિ વિના અનત સસારમાં પરિભ્રમણ કરી રહ્યા હતા અને શરીરને જ આત્મા માની રહ્યા હતા, ‘આ ભવ મીઠો પરભવ કોણે દીઠો’ એવું માનવવાળા હતા, જેમણે પુદ્ગલની સર્વ સામગ્રીમાં સાચું સુખ માન્યું હતું, તેમને આપે છવદશાલુ-હયા કરીને તાર્યા હયા કોઈ રાત્રી આપીને કરે, કોઈ વસ્ત્ર આપીને કે કોઈ ધન આપીને કરે, પણ એ તો સામાનું પુણ્ય હોય તો મળે, કદાચ ન પણ મળે. અને મળ્યા પછી ટકવું મુશ્કેલ છે માટે, હે પ્રભુ ! આપે એવું દાન આપ્યું, જેનો લેનાર કોઈ કિંવદન નિધન ન થાય. આવા બોધી બીજના હાતાર જૈન શાસનમાં આપણે કયા સુખી બોધિયાળા રહેવું છે ? બોધિયાળું કોણ રહે ? જેના માવ્યાપ મરી ગયા હોય તે તમારે તો ભગવાન જિનેન્દ્ર દેવ જેવા પિતા અને આઠ પ્રવચનરૂપી માતા છે તો પછી તમે બોધિયાળા શાના ? આનંદધનજી મહારાજ કહે છે કે જેણે ભગવાનની પાસેથી બોધી-બીજનું દાન લીધું તેના તો કુળ અને દારિદ્રના શુદ્ધા છિદ્રી ગયા વિમળનાથનું સ્તવન રચતા આનંદધનજી મહાત્મા બોલ્યા છે, કે જે આત્મા બોલે આપને સ્વીકાર્યા તેના તો કુળ દોહજ દ્રવ થયા.

દુખ દોહગ-દ્વરે ટળ્યા રે, સુખસપદ્યુ ખેટ,
ધીગો ધણી માથે કીધો રે, કોણુ ગંજે નર ખેટ,
જિનેશ્વર, દીઠા લોયણુ આજ

જેણે બોધી બીજનુ દાન લીધુ તેનો ખેડો પાર થઈ ગયો. ભગવાનનુ એ દાન અમે પણ તમને આપી રહ્યાં છીએ બોધી એટલે સમકિત. જેણે દાન લીધુ તેના દુઃખનો નાશ થયો. જેણે બોધી બીજનો લાભ લીધો તેના આત્મામાં સુખ અને સપદ વસી ગયાં જુઓ, શુ કહે છે? ‘ધીગો ધણી માથે કીધો’ ધીગો એટલે જોરાવર, જખરદસ્ત, કોઈથી ગાજ્યો ન જાય તેવો એવો ધણી સ્વીકારી લીધો. નર ખેટ મનુષ્ય હોવે અમને શુ કરવાના હતા? સદ્ગુરુ, ધીગો ધણી માથે કર્યો છે, પછી ઓશિયાળા શાના? ધીગા ધણી અને આઠ પ્રવચનરૂપી માતાના બોલે આજોટનાર બાપડા ન હોય, બિચારા ન હોય, રાકા ન હોય. ત્યારે કેવા હોય? શૂરવીર હોય બોધી બીજને પ્રાપ્ત કરીને રાક શ્રીમંત બની જાય જૈન દર્શનમા સાચી શ્રીમતાઈ સમ્યક્ દર્શન છે. મનુષ્ય ભવનુ જો કોઈ મહાન કર્તવ્ય હોય તો તે સમકિત પ્રાપ્ત કરવુ તે છે તે પ્રાપ્ત કરવાથી જીવન સુવાસિત થાય છે માટે બોધીને પ્રાપ્ત કરાવનાર હે પ્રભુ! હું આપને નમસ્કાર કરુ છુ, ત્યાર પછી આવે છે “ધમ્મદયાણુ.” હે આત્માઓ! સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રને ગ્રહણ કર્યા પછી બેસી ન રહેવાય ધર્મને અગીકાર કરવો પડશે ગૌતમ પૂછે છે, હે પ્રભુદેવ! ધર્મ કેટલા પ્રકારે છે? ભગવાન કહે છે, “હે ગૌતમ! એક શ્રત ધર્મ છે અને

બીજો ચાસ્ત્ર ધર્મ; આચાર ધર્મ અને અણગાર ધર્મ;
દેશવિરતિ અને સર્વ વિરતિ ધર્મ

“સૂર્યાશદેવ કહે છે કે, હે પ્રભુ! હું આપને અહિં લેડા
વહન કરૂં છું ” ત્યાર પછી ભગવાને દેશના આપી કઈ દેશના?
લોકની અંદર છ દ્રવ્ય બતાવ્યા અને પાંચ અસ્તિકામ. આ લોકમાં
એક દ્રવ્ય એવું છે, જેને શાસ્ત્રકારો ધર્માસ્તિકામ કહે છે અસ્તિ
એટલે છે, કામ એટલે કામ. ધર્માસ્તિકામ છે દ્રવ્યથી એક છે, ફેરથી
આખા લોક પ્રમાણે છે. કાળથી અનાદિ અનંત છે ભાવથી
અવર્ણ, અગ્રધ, અરસ અને અસ્પર્શ છે ત્યારે એનો શુદ્ધ
શું? છવ અને અછવને ચાલવામાં સહાય આપે એ એનો
શુદ્ધ ધર્માસ્તિકામ દ્રવ્ય એ લોકમાં ન હોય તો ચાલી ન
શકીએ. આપણે આ ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં જવું છે તે વખતે
ધર્માસ્તિકામ આમાં સહાય આપે છે બીજી અધર્માસ્તિકામ
છે લોકમાં પણ તે દ્રવ્યથી એક છે, એના દુકડા ન લામ,
ફેરથી લોક પ્રમાણે છે કાળથી આદિ અને અંત સહિત છે
ભાવથી અવર્ણ વગેરે છે એનો શુદ્ધ સ્થિર કરવાનો છે
જેને મિથર રહેવું હોય લિલવું હોય, તેને અધર્માસ્તિકામ
એકલે કાંઈ કહે છે, કે ધર્મ અને અધર્મ સ્વતંત્ર દ્રવ્યો છે
આટલું કબૂલ છે પણ છવને અછવની સહાય ન હોય,
ત્યાં જ અમારો વિરોધ છે છવમાં એ તાકાત ન હોય તો
આપણામાં શક્તિ નથી કે આપણે સિદ્ધમાં જઈ શકીએ.
શાસ્ત્રકારોએ જે જે વિષયો પ્રતિપાદિત કર્યા છે તેને તેને
અવહાર અને નિશ્ચયે નહિ ઘટાવીએ તો બધું મિથ્યા ધમ

જાય. જે જે જ્યા જ્યા યોગ્ય છે, તે તે ત્યાં ત્યાં સમજવું જોઈએ, ખરો આત્માર્થી જૈન યોગ્યનું જ આચરણ કરે દૃષ્ટાંત તરીકે, કોઈ કહેશે, કે પાણીનો ગુણ શીતળ છે; કોઈ કહેશે, કે પાણી અગ્નિ ઉપર ચડે તો ઉબળું છે અહીં બુદ્ધિ-માનોએ વિચાર કરવો પડશે સ્વભાવે પાણી શીતળ છે, પણ અગ્નિના સંયોગે ઉબળું બન્યું, પાણી સંયોગથી ઉબળું થયું નથી માટે જેનો સંયોગ છે તેનો વિયોગ છે ધર્મ એ પ્રકારના હોય છે, સંજ્ઞતીય અને વિજ્ઞતીય શીતળતા એ સંજ્ઞતીય ધર્મ છે અને ઉબળુંતા એ વિજ્ઞતીય કોઈ આવીને કહે, કે પાણીનો ગુણ ફરી ગયો, એ ઉબળું બની ગયું ભગવાન કહે છે, કે મૂળ દ્રવ્યમાં કોઈ દિવસ ફેરફાર થાય નહિ. ખદખદતા પાણીનો ઘડો ભરીને અગ્નિ ઉપર છાટીએ તો અગ્નિ બુઝાઈ જાય અગ્નિનો ધર્મ પ્રજ્વળવાનો છે, પાણીનો ગુણ છે ઠારવાનો, શીતળતાનો એવી જ રીતે ભગવાન કહે છે કે, આત્માનો ધર્મ ઠારવાનો છે બાળવાનો નથી અરે, બાપુ ! ઠારવાના ઠામે આવ્યા પણ ઉકળી ગયા, તો તેનું શું કરવું ? મનુષ્ય અવતાર પામીને શાંત થવાનો ધર્મ કેળવવાનો છે, તોફાન કરવાનો નહિ માટે ઠરી જાયો અરે ! દાઝેલાને જોતા નથી ? શરીરે ફેાદલા પડ્યા હોય અને કાળી બળતરા આખા શરીરે ઊપડતી હોય, ‘મરી જાઉં છું મરી જાઉં છું’ એવા ચિત્કાર શું તમે સાલજ્યા નથી ? પણ આ તો એકદેશીય વિચારણા થઈ હવે સ્વ તરફ જુઓ જૈન શાસનમાં અનેક ન્યાય ભરેલા છે અને તમે બહાર શોધ કરો છો, એ કેટલું ધર્મ, અધર્મ લોકમાં છે અજ્ઞાન !

આકાશ લોક અને અલોકમાં છે એટલે લોકાલોકમાં છે મ દુઃક આવકને એક એકવાદી મળ્યો. કહે કે “તારા ભગવાન લોકોને પચાસ્તિકાવનો ધર્મ” ચલાવવાની હેરાન હેરાન કરી રહ્યા છે, અને તમે બધા પાછા એવા જ છો.” ત્યાં એક બીજો પુરુષ આવ્યો. આ દશાન્તથી વધારે સ્પષ્ટ થશે. એક ગામમાં રાજાએ એવો હુકમ કર્યો, કે હરેક જણે હરદોષ બે શીશ્યા હાડ પીવો. પ્રજાએ વિચાર કર્યો, કે રાજાનો હુકમ છે એટલે પીવો જ એકાએક જેની પાસે હાડ પરીકવાની શક્તિ ન હતી તેને સજ તરફથી મળતો. ગામ બધા હરદોષ હાડ પીવા લાગ્યા. ત્યાંનો દીવાન તો પાણીને બદલે હાડનો જ ઉપયોગ કરવા લાગ્યો. આખો દિવસ નશામાં વકરૂર રહેવા લાગ્યો. એક દિવસ લોકોને કહે, કે ‘ચાલો, આપણે જ જલમાં જઈને ઊભાણી કરીએ. હું જ્યાં જઈ ત્યાં તમારે બધાએ મારી સાથે આવવું’ ગામ, બધા ય ગાંડિયાઓનું ટોળું થાક્યું. બાલતા બાલતા માર્ગમાં ફૂલો આપે. પેલો દીવાન કહે, કે હું ફૂલામાં પડું છું, માટે તમે બધા ય મારી પાછળ પડો. પછી બધા ય ફૂલામાં પડ્યા જેમનો નરો ઊતરી ગયો તે ‘અમને બહાર કાઢો, અમને બહાર કાઢો એવી ભૂમો પા વા લાગ્યા. પણ જે નશામાં જ હતા તેઓ તો કહે કે ‘અમને પાણીમાં બાનડ છે’ નરો ઉતરી ગયેલાઓને બહાર કાઢવા કોઈએ ફૂલામાં દોરડું નાખ્યું જેણે તે કડ્યુ તે બહાર નીકળ્યા અને જેણે ન પકડ્યુ તે ઠેકાણે થઈ ગયા. એમ ભગવાન કહે છે કે અનાદિ અનંત કાળથી આપણા આત્માએ આ જ રીતે ક્યું છે મોહનીય કર્મનો હાડ પીવાથી કોઈને

માર્ગ ન સૂઝે. અમે વીતરાગની વાણી રૂપી ગમે તેટલાં
રડા ફેંકીએ પણ તમને તો મોહનો નશો ચડેલો છે એટલો
લાંથી પકડો? કંઈક જીવો એ દોરડાં પકડીને બહાર આવી
યા તમે ક્યારે બહાર આવશો? ભગવાન પચાસ્તિકાય સ્વરૂપ
મળવી રહ્યા છે પેલા વાદીને દર્શન મોહનો દારૂનો નશો
કયો છે, અને મહુકજીએ ૧૧ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કર્યો
મહુકજી સામા વાદીને કેવો ઉત્તર આપે છે તે બધું આગળ
પર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાના ૨૩ મું

[શુક્રવાર શ્રાવણ શુદ્ધિ ૩]

શ્રીમન્ મહાવીરે સિદ્ધાંત પદ્ધત્યા પરિપૂર્ણ જ્ઞાનમાં
નિર્ણય થયેલું અખંડ-અખાધિત તત્ત્વ તેનું નામ સિદ્ધાંત.
રાયપસેણીય સૂત્ર ગાલી રહ્યું છે. સૂર્યાભિદેવ તેના સ્થાને રહ્યો
થકો પ્રભુને નમોઞ્ચુણ્થી વંદણા કરે છે

ભગવાન એમ કહેતા હતા, કે અહો જ જી! જીવો સત્ય
કરણીને સમજી, જાણીને, અગીકાર કરીને પોતાના આત્માનું
પરમ પદ પ્રાપ્ત કરવા માટે વર્તમાન જીવન સુધારી જાય છે.

તેઓ નો ઉત્કૃષ્ટ કરણી કરે, તો આ જ ભવમાં મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે; અને નો મધ્યમ કે જઘન્ય કરણી કરે, તો ત્રણ કે સાત ભવ કરવા પડે. એમ અહીં જેને ત્રીજો ભવે સ્વતંત્ર મુખ પ્રાપ્ત કરવાનું છે એવો સૂર્યાભિદેવ પહેલાં દેવલોકે ઉત્પન્ન થયો. આવા દેવો પણ કેવી સરળતાને પ્રાપ્ત થાય છે! વૈભવ અને વિલાસમાં ચ ભગવાનને કેવા સ્તબ વડે સ્તવી રહ્યો છે! એ વિષય આવી રહ્યો છે. પચાસ્તિકામને દેખાડનાર એવા હે ભગવાન આપ કેવા છો? સત્ય માર્ગને દેખાડનારા છો. તમારો ધર્મોપદેશને સાંભળીને કઈક સાધુ આવકો. આ શાસનમાં પરમ પકને પામ્યા છે. આપ ને ઉપદેશ આપો છો. તેવો ઉપદેશ અમે બીજે કયાય સાંભળ્યો નથી. આપના ઉપદેશના શા વખાણુ કરું? આપના ઉપદેશનું શ્રવણુ કરી એક-એક સાધુ જગત સાધ્વી થઈ ગયા, એટલું જ નહિ, પ્રત્યેક આવકને પણ તેનો રત્ન લાગ્યો છે. હે ગૌતમ! મહૂંક આવક ખરેખર ધર્મ પ્રેમાનુરાગથી રંગાઈ ગયો છે. હે ગૌતમ! પ્રત્યેક આવક પોતે ધર્મને પામે છે એટલું જ નહિ, પણ બીજાને પણ તે ધર્મ પમાડે છે. એક વખતે દશતા દશતા પગ્મ કૃપાળુ દેવ રાજગૃહ નગરમાં પધાર્યા. એ નગરમાં મહૂંક નામનો એક આવક રહેતો હતો. ભગવાન રાજગૃહમાં સમોસર્યા. ૩ એણે સાંભળીને તે ભગવાનના હથેળ કરવા તથા વાણીનું પાન કરવા બંધ. ૪ એને પોતાના તારક ઉપર ફેંદો અતરંગ પ્રેમ છે! જમ્મુ કામ પડતું મૂંડીને એ પવિત્ર વાણી સાંભળવા બંધ છે. એ મહૂંક કેવો છે? એ છે શ્રમલોપાસક, સાધુઓના ઉપાસક ઉપાસક એવો સાધુ-સાધ્વીઓની સેવા

કરવાવાળો, અને તેમની સમીપે રહેવાવાળો મૂક રાજગૃહથી
નીકળી ભગવાનના દર્શન કરવા જાય છે, ત્યારે માણસોનું
એક ટોણું હતું, એ અન્નઉથિયા—એક વાત કરી રહ્યા હતા
ભાઈઓ ! ભગવત મહાવીર પચાસ્તિકાય રૂપ ધર્મને બતાવી
રહ્યા છે પણ પચાસ્તિકાયમા કાળ દ્રવ્યને ન લેવાય, છ
દ્રવ્યમા લેવાય અહીં પ્રશ્ન થાય છે, કે પચાસ્તિકાયમા ભગ-
વાને કાળ દ્રવ્યને કેમ ન ગણ્યુ ? ધર્માસ્તિકાય અસખ્યાત
પ્રદેશી છે અધર્માસ્તિકાય અસખ્યાત પ્રદેશી છે આકાશના
અનંત પ્રદેશો છે લોકાલોકના અનંત પ્રદેશો છે આખું
આકાશાસ્તિકાય અનંત પ્રદેશીય છે જીવાસ્તિકાય અસખ્યાત
પ્રદેશી છે પુદ્ગલના અનંત પ્રદેશોના સ્કંધો છે. કોઈના
અસખ્યાત અને આકાશના અનંત પ્રદેશો કહ્યા, પણ કાળ
અપ્રદેશીય દ્રવ્ય છે માટે કાળને અસ્તિકાય કહીને કેમ સંબો-
ધાય ? વળી, કાળ, વર્તના લક્ષણ છે અહીં ભગવાને છ
દ્રવ્યમા અસ્તિકાયને પાત્રમા બતાવ્યા તે વખતે અન્નઉથિયા
રાજગૃહમા બેઠા બેઠા વાતો કરે છે, કે “હું ભાઈઓ ! આ
ભગવાન મહાવીરને તો જુઓ અને એને માનનારા પણ કેવા
છે ? હા મા હા કરવાવાળા ” અન્નઉથિયા જેમ તમારે પણ
ધર્મની ચર્ચા કરવી જોઈએ, કર્મની નહિ આચારાગ્ર સૂત્રમા
ભગવાને કહ્યું છે, કે જે સશયને જાણે છે તે સસારને જાણે
છે સશયના કરનારને પ્રારબ્ધના ઉદયે તેનો નિવેડો કરનાર
પણ મળી રહે આગળ જતા ભગવાન મહાવીર કહે છે, કે
“ પચાસ્તિકાયમા એક રૂપી છે, જ્યારે બાકીના ચાર અરૂપી
છે વળી, ચાર અજીવ-જડ છે અને એક ચૈતન્ય છે ”

“આવું તે વળી હોતુ હશે ? આ વાત માનવામાં કેમ આવે ? આ તો સોળા લોકોને ભરમાવવાની વાતો છે ” એવામાં એકની હાથ, સામે આવી સહેલા એક જણ પર પડી. તે બાંધ્યો, “ભાઈઓ, જુઓ તો જરા ! આ ભગવાન મહાવીરનો આવક આવ્યો આવે.” તમે વિધવીઓ થયાં કરતા હો ત્યારે, નાહકનો ઝપટો થશે એ બીકે શૂંપ થઈ જાઓ છો. સત્યની ખાતર તો માર્યાં જ આપવા પડે, ત્યારે મુક્ત થવાય. મહાવીરનો આવક મહૂક પાસે આવ્યો. જમા કહેવા લાગ્યા, કે ‘આપણે એને પૂછીએ એણે એના ગુરુ પાસેથી જ્ઞાન મેળવ્યું છે એકને જીવ અને ચારને અજીવ કેમ કહ્યા તેનું એની પાસેથી સ્પષ્ટીકરણ જાણીએ.’ મહૂક બહુ દૂર નહિ તેમ જ બહુ પાસે નહિ એટલે આવી રહ્યા છે તે વખતે જમા એક સાથે બોલી ઊઠ્યા, ‘હે મહૂક ! કયા બધો છો ?’ મહૂક કહે છે, ‘મારા ભગવાન પધાર્યા છે તેમની વાણી-દેશના સાબળવા બધું હું.’ “મહૂક ! જિજ્ઞાસુ રહો. અમારે એક વાત પૂછવી છે માટે જરા જિજ્ઞાસુ રહો.” મહૂકને ઘસુ આ તો અન્નકરિયા છે માટે શકાતું તે સાફ છે અન્નકરિયા શું કહે છે ? તારા ભગવાન લોકો આગળ દેશના આપીને એમ કહે છે કે પથાસ્તિકાય આદિ ધર્મના ચાર અજીવ અને એક જીવ છે અને ચારને અરૂપી અને એકને રૂપી માને છે આ જોડું છે જેને અરૂપી કહે છે તેને હથેલીના આગળ દેખાય તેમ દેખાડે તો માનું કે તારા મહાવીર સાચા છે.” મહૂક વિચાર કરે છે, કે “આ લોકોને સગવડ ઉત્પન્ન થયો છે તે ઠીક જ ઘસુ છે મહૂક ઉત્તર

આપે છે પણ ઉત્તર ક્યારે આપી શકાય ? જ્યારે અભ્યાસ હોય ત્યારે જ અપાય ને ? તમને કોઈ વિધર્મી આવીને પૂછે, તો તમે શું કહોશો ? એ તો મારા ગુરૂને પૂછો, મને ખબર નથી માટે જ કહીએ છીએ, કે ભાઈઓ ! ભણો, ભણવાની ખૂબ જ જરૂર છે પણ તમને તો રેડિયો સાલજવાનો સમય મળે છે, પણ ધર્મની વાત આવશે ત્યાં કહોશો કે સમય નથી અત્યારે ધર્મને નહિ સમજો, તો પશુના ભવમા સમય મળે તેમ નથી આ સસાર તો આધિ, આધિ અને ઉપાધિથી ભરેલો છે એકને મૂકશો ત્યાં સો સામા આવીને ઊભા રહેશે તમે એમ ધારો છે કે આ કામ પતાવી પછી ધર્મ કરીશ પણ ત્યાં બીજી કામ આવી પડે, એટલે ધર્મ તો રહી જ જાય ને ! તો શ્રાવક એમ વિચારે, કે આજે તો વીતરાગની વાણી સાલજવી જ છે પણ એટલામા ટેલિફોનનું ભૂગળ વાગે તો મેલી દો ને ? તમારામાથી વળી કોઈક એમ કહોશે, કે સાહેબ, અમે તો પરાના રહેવાસી અમને તો મરવાનીયે કુરસદ નથી તો હું એમ કહું છું, કે પાચસોના ટોળામા બેઠા હશો અને મોત આવશે, તો રોડી શકશો ? એ તો નહિ રોડી શકાય ત્યારે કહી જોજો ને, કે છોકરાં નાના છે, બચુડાના બાપાએ શુ ધધો કર્યો છે, શુ લેણદેણ છે તેની ખબર નથી માટે થોડી મુદત આપો પણ માગી મુદત મળશે ખરી ? મુદત કોઈને મળી નથી, મળવાની નથી અને મળશે પણ નહિ અરે ! ભગવાન જેવાને પણ એ મુદત ન મળી, તો આપણને ક્યાથી મળવાની ? વિચારો જે વખતે ભગવાન નિર્વાણ પામવાના હતા, તે વખતે ભસ્મગ્રહ બેઠો

હતો. તે વખતે ઇન્દ્ર જે હાથ બેસીને ભગવાનને પ્રાર્થના કરે છે, કે “ જે ઘડી આમુખ્યને વધારી નાખે, જેથી જગતના જીવોને ભરમ મઠની અસર ન થાય. ” ભગવાન જવાબમાં કહે છે, કે “ ઇન્દ્ર ! કોઈ પણ તીર્થંકર એક ક્ષણ પણ આવશ્યક વધારવા સમર્થ નથી પણ મને લાગે છે કે તમે વધારી શકશો ! ” “ ના, સાહેબ, પણ શું કહીએ ? ધરમાં કશું જણા ખાવાવાગા છે રણનારો હું એકલો છું ” કોઈ પૂવની કમાણીના ભેરે ધનવાન બનેલાને પૂછશું, કે બ્રાહ્મણ સાબળવા કેમ આવતા નથી ! તે વખતે તેનો જવાબ શું હશે ? “ સાહેબ ! ધંધામાંથી જ નવરો થતો નથી, તો પછી બ્રાહ્મણ સાબળવાનો સમજ ક્યાંથી મેળવું ? ” જરા ખાખો ઉઘાડી વિચારો તો ખરા. ખાનગી ટ્યૂશન પાછળ કેટલા રૂપિયાનું આધણ કરે છે ? આ તો વગર શીના માસ્તર તમારે બારણે આવ્યા છે જડ અને ચેતનનું તમને જ્ઞાન કરાવે છે એમની પાસેથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત નહિ કરે તો ક્યાંથી કરશો ? શેઠિયાઓને તો સનેપાત લાગુ પડ્યો છે હરિદ્રીઓ આપત્તિ બોધી ઘરામેલા છે તો પછી ધમ કેને સંભળાવવો ? શું ઉપાશ્રયની જીતોને ? એક ઠવિ કહે છે

આમળ ધંધો પાછળ ધંધો ધંધામાંથી નવરો થઈને
ધમ કરે તે સાહેબનો બટો

અમારે તો બન્નેને ઉપદેશ આપવો એઈએ. વતમાનમાં જે કંઈ સુખદુઃખ ઉપલબ્ધ થાય તેને મારી શકે તે જ ધર્મ કરી શકે ધર્મના અધિકારી થવું હોય તો બાંકળીથીને ધક્કો

મારવો જ પડશે. મડૂક જેવો તેવો નથી તેના હાડકાડની મિજામ લગવાન વસી ગયા છે તમારા હાડમાં કેણુ વસ્યુ છે ? મડૂકના હૃદયમાં પ્રભુ વસ્યા છે, જ્યારે તમારા હૈયામાં રમા વસી છે તમારા અને એના વચ્ચે કેટલું અંતર છે ? મડૂક શાત ચિત્તે વિચારે છે, કે “ પહેલા આ લોકોના સશયનુ નિવારણુ કરૂં, પછી લગવાનના દર્શને જાઉં ” અન્નઉથિયા કહે, “ પહેલા અમારા સશયને ટાળો, પછી જન્ને તમે તો લગવાનના ચેલા છો ” મડૂક કહે છે કે, “ હસ્તામલકવત્ ધર્માસ્તિકાય ખતાવે તો સાચું માનીએ, એમ તમે કહો છો ને ? ” જુઓ, તેના જવાબમા કેટલી શાંતિ છે ? જો આપણે જીવનમા શાંતિ રાખીએ તો તે ખીજને પણ મળે મડૂક કહે છે, “ ભાઈઓ ! લગવાને ચારને અજીવ અને એકને જીવ કહ્યા તે ખરાખર છે ” અન્નઉથિયા કહે, “ તમે તો તમારા ગુરૂના વખાણુ કરો ને ? ” મડૂક કહે “ મને શાંતિથી સાલજો તમારા પૂર્વજો મૂકી દો જુઓ, આ શુ છે ? આ તો વૃક્ષ છે વૃક્ષ તો સ્થિર છે, છતાં ચાલે છે કેમ ? ” તેના જવાબમા તે લોકો કહે છે, કે “ પવનથી ” મડૂક કહે, “ પવન કાઢીને ખતાવો ” તેનો આ જડખાતોડ જવાબ સાલજીને પેલાઓ સ્તબ્ધ બની ગયા પવનથી ચાલે છે તેમા શકા નથી, પણ તે કાઢીને ખતાવી શકાય તેમ નથી પવન તો રૂપી છે એને ચાર શરીર છે ઔદરિક, વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણુ શરીર ચાર પ્રાણુ છે અને ચાર પર્યાપ્તિ છે ત્રણુ લેશ્યા છે-કૃણુ, નીલ અને કપોત એ પવન આઠ સ્પર્શી છે “ હે ભાઈ ! જો તુ આવા આઠ સ્પર્શી પવનને

જતાવી શકતો નથી, તો ઝોગ થ, ઝરસ અને અસ્પર્શ' એવા
 ધર્મોસ્તિકાયને ભગવાન કેમ બતાવી શકે ? ' આવી રીતે મ હૂંકે
 અન્નઉધિયાને નિરૂત્તર કરી દીધા આમળ વધતા મ હૂંકે ઠણું,
 " તમે હસ્તામલકવત્ બતાવવાની વાત કંથા છો ' ને ? તો
 પહેલા તમે જે ભાષા બોલો છો તેના શબ્દોને કાઢીને બતાવો
 તો બેઠાં. " બિચારા શું ઉત્તર આપે ? ભાષા તો
 જડ છે ભાષાના પુદ્ગલો રૂપી છે ભાષા અવગમ્ય હોય
 ત્યારે ચલિસ્પર્શી અને બહાર નીકળે ત્યારે ત્યાં સ્પર્શી
 હોય છે ' ભાષાભાષી વણુ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શને કાઢી
 બતાવી શકવાના ? નહિ જ " ભાઈઓ ! સમુદ્રને તો તમે
 જોયો છે સમુદ્રને સામો કાઠો છે કે નહિ ? તમે કહેશો કે
 છે, કારણ કે આખી દુનિયા સમુદ્રમય નથી દુનિયા તો
 દ્વીપ-ખેટ છે તમારા મનને તો કાઠો પણ નથી. " બધા
 કહેવા લાગ્યા, કે " આને ઉત્તર આપવાનું આપણામાં સામર્થ્ય
 નથી આ આવો છે તો તેના ભગવાન કેવા હશે ? ' એક
 એક આવક ધમના સ્તબ જેવા છે જેમ મહેલમાં ઉપર
 જવા માટે નીસરણી ત્રાપન છે તેમ મોક્ષરૂપી મહેલમાં
 ચઢવા માટે નાન નીસરણી છે પછી મ હૂંક અને બધા ભગ
 વાનની પાસે ગયા તેને આવતો બેઠાને ભગવાને ઠણું, " મ હૂંક !"
 પ્રજાવ આવકો બેડા હવા, પણ કોઈ મ હૂંકને મન અપાતુ
 બેઠાં અદેખાકીથી બળ્યું નહિ. બધાને યશુ કે મ હૂંકને બોલા-
 વવામાં પણ કંઈ રહસ્ય હશે. હમણા બળવા મળશે. ભગ
 વાને ઠણું મ હૂંક તે સુદર ઉત્તર આપ્યો. ' આ સાજની
 સાધુઓને પણ હર્ષ થયો. હે સાધુઓ ! ગૃહસ્થાશ્રમમાં

વસતાં મડૂકે અન્નઉથિયાને પ્રતિબોધ પમાડી મારી પાસે આજ્યા તો હે મુનિઓ ! તમારી પણ ઘણી જવાબદારી છે ” ગૌતમ પૂછે છે, “ લગવાન ! આ મડૂક તમારી પાસે દીક્ષા લેશે ? ” આજે કોઈ દીક્ષાની વાત કરે તો તમે સરકી જાઓ ને ? લગવાન કહે છે, “ એ દીક્ષા નહિ લે, પણ શ્રાવકનો ધર્મ પાળીને અહીંથી આયુષ્ય પૂરૂ થયે અરુણાલ નામના વિમાનમા જશે ” અન્નઉથિયા ત્યાં ને ત્યાં જ રહી લગવાન પાસેથી બોધ પામી તરી ગયા ધમ્મદેસીયાળ હે લગવાન ! તમારા શ્રાવકો આવુ કામ કરે છે, તો પછી જે તમારો ધર્મોપદેશ સાલળે તે શુ ન કરી શકે ? હે લગવાન ! તમે ધર્મના નાયક છો, કારણ કે ચતુર્વિધ સંઘને એક દાડીએ હાકનારા છો, માટે હે લગવાન ! હું આપને વદન કરૂ છું. ધમ્મ સારથીણં લગવાન શુ રથને હાકનાર સારથિ છે ? આપણે રથમા બેસનાર અને એ શુ હાકનાર છે ? નહિ જ હવે લગવાનનુ કેવુ તેજસ્વી સ્વરૂપ બતાવવામા આવશે તે આગળ ઉપર અવસરે વાત

વ્યાખ્યાને ૨૪ મું

[શનિવાર, શ્રાવણ શુદ્ધ ૪]

બીજુ ઉપાગસૂત્ર ચાલી રહ્યું છે એની અદર અનાદિ અનંત કાળથી રખડતો આત્મા પોતાના સ્વરૂપને કેમ પ્રાપ્ત કરે છે તે વર્ણવ્યું છે એ પુરૂષના અધિકારની વાત રાયપે-સેષ્ઠીય સૂત્રમા બતાવી છે એ આત્મા તે સૂર્યાલદેવ. તે

પોતાની વિભૂતિમાં બેઠા છે અનેક પ્રકારના કામ અને લોગ લોગથી, રહ્યો છે એ સૂર્યાબદેવનું દૃષ્ટાન્ત આપીને ભગવાને જીવોને કહ્યું, કે હે આત્માઓ ! તમે અનાદિ કાળથી પોતાના સ્વરૂપના અજ્ઞાનથી દુઃખી થઈ રહ્યા છો. અનાદિ કાળથી સ્વરૂપનો અભ્યાસ નથી કર્યો, તેથી સ્વરૂપનો અભ્યાસ કરતાં કષ્ટ પડે છે હે દેવાનુગ્રિયો ! આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ સહેલી છે ને સહેલું છે તેને અધરૂ માનીને બેઠા છો એ જ તમારી ભૂલ છે ‘હે મુમુક્ષુઓ ! તમે તમારા આત્મસ્વરૂપની જોળ ખાણું કરવા માગતા હો, તો તે માત્ર બેઠકીનું કામ છે કઈ સમજાય છે ? ભગવાન સારથી બનીને તમને તરવા માટે ઉપદેશ આપે છે ક્યો બોલ ચાલે છે ? ‘અમ્મસારહીન ભગવાન કહે છે, કે હે ભાઈઓ ! સાતમી નરકમાં પડેલા જીવો પણ પોતાનું સ્વરૂપ પામી જાય છે ક્યારે ? ક્યારે તીર્થંકર ભગવાનને કેવળ જ્ઞાન થાય છે ત્યારે લોકમાં અજ્ઞ વાળું ફેલાઈ જાય છે નરકમાં દ્રવ્યે અને જાવે ચોર અથવા કાર છે ચોર દુઃખને સહન કરતાં પ્રકાશને જોઈ આત્મા જોઈ શકે છે જીવમ પ્રભુને પૂછે છે “હે નાથ ! પ્રકાશમાંથી આવ્યા પછી જીવ અધકારમાં જાય છે તેનું શું કારણ ?’ ભગવાન કહે છે ‘મહા અંધારા, મહા પરિવ્રત, પચ્ચન્દ્રિયવધ અને માસાહાર કરીને જીવ નરકનું આમુખ્ય બંધે છે વર્તમાનમાં અવળા કર્યો કરીને, હે જીવમ ! જીવ નરક તો શું પણ તેનાથી બધમ બલિને, પામે છે માટે ધર્મના સારથી જોવા ભગવાન આપણને ઉપદેશ આપે છે, કે તમે ધર્મરૂપી રથમાં ~ ? જાઓ. પ્રજ્જલતમારે કયા બેસવું છે ? તમે તો

પાંચેય ઇન્દ્રિયોનો અવંજો ઉપયોગ કરતાં વિષયમાં રૂખ્યા પડ્યા છો વિષયની મીઠાશ અમારે મન તો કડવાંશ છે. તમે જેને મધુર અને મીઠું માની ખેંઠા છો, તે ખરેખર તો કડવું છે વિષ તો એક વાર મારે છે, પણ વિષય તો અનંત વાર જન્મ-મરણ કરાવે છે નરકની અદર તો ૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્રવેદના છે અનંત ભૂખ, તાપ, ટાઢ, જ્વર, ખરજ એવી દસ પ્રકારની નરકના થાળાની વેદના છે ખીજી વેદના તો વળી જુદી જ છે પરમાધામી અને નારકી માંહોમાંહે લડી મરે છે એ વેદના આપણો આત્મા અનેક વાર ભોગવી આવ્યો છે એક થાળામા તો નરક કરતા ય કારમી વેદના છે એ પણ આ જીવ ભોગવી આવ્યો છે એવું તે એ કયું ઘર છે? તે છે નિગોદનું ઘર ભગવતી સૂત્રમાં જીવોને રહેવાનાં ૪૪ ઘર બતાવ્યા છે, તેમાં નરકની અપેક્ષાએ નિગોદનું દુઃખ વધી જાય તેમ કહ્યું છે. જગતમા મોટામા મોટું જો કોઈ દુખ હોય, તો તે જન્મ-મરણનું છે કોઈ માણસ મોટો હોય, શરીરમા કીડા ખદખદતા હોય છતાં એને મરવાનું કહેશે તો એને નહિ ગમે કોઈને પોતાનું સ્થાન છોડવું ગમતું નથી દાકતર કહેશે કે હવે થોડીવાર છે, ત્યારે ઘરનાં માણસોને ધ્રાસકો પડે છે થોડા સમય પછી વળી જ્યારે દાકતર કહે છે કે કટોકટી પસાર થઈ ગઈ, હવે ભય નથી, તે વખતે બધાને આનંદ થાય છે ને? પણ ધર્મની કોઈને પડી છે?

એક ડાશીમા હતા તેને સાત દીકરાઓ હતા પૂર્વ-કર્મના ઉદયે તેણે સાતે દીકરાઓને આગળ વળાવ્યાં હતા

ફક્ત એક દીકરાનો દીકરો બન્યો હતો. વધુનો પેલુ ચાલી નીકળેલી. આ પૌત્રને ડોશીમાએ બહુ કાળજીથી માટેા કર્યો હતો તે બ્યારે લેસ હોદ્દવા બેસે ત્યારે મરેલાંબોને સલા રીને બોલે, કે “મારાથી માત પલુ છેદુ ભાગે છે ” એક વખતે આ પૌત્રને સખત તાવ આબ્યો ચિતામાં અને ચિતામાં ડોશીમાને એક ઝોલુ આવી મયુ આ વખતે આમણામાં બપેલી પાડી છૂટી ગઈ અને માલના ખાટલા પાસે આવીને બિચી સ્ત્રી. ડોશીમાને મયુ, જમરાજ આવી પહોચ્યા. તે કહે “જમરાજ! મારે તો હલુ લવવું છે તમે મૂલા તો નથી પડવાને? હુ તો સાલ-સારી છુ, માટેા તો મારો દીકરો છે’ કેટલો સ્વાથ! માટે જ એક ઠવિએ કહું છે કે—

સ્વામનાં છે સૌ સર્વા સમધી સ્વાર્થમાં છે કુનિયા બાધી,
વહાલાં થતાં વેરી જનમાં, સરી જતો બધાં સ્વાથ
કહેને ક્યાંથી રીએ નાથ!

બધુઓ! આ જગતમાં બધા બધાં નજર નાખશે, ત્યા સ્વાથ, સ્વાથ અને સ્વાર્થ જ નજર પડશે. ડોશીમાએ માતને આવેલુ બેમુ પલુ લવવા માટે કેટલો સ્વાથ! માણસને પોતાના સ્વાર્થ સિવાય બીજુ કઈ હેખાતુ નથી. માટે ભગવાન કહે છે કે સ્વાર્થમાં તમારા વર્તમાન ભવને ગુમાવતા નહિ ભગવાન કહે છે, ‘હે ગૌતમ! પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજસ્કાય અને વાયુકાય બે અત મુંદુર્તમા જનન્ય ૧ ભવ ઉત્કૃષ્ટા ૧૨૮૨૪ ભવ કરે છે બ્યારે વનસ્પતિન્ય

ખે ભેદ છે, પ્રત્યેક અને સાધારણ પ્રત્યેક જન્મન્ય ૧, ઉત્કૃષ્ટા ૩૨૦૦૦ ભવ કરે અને સાધારણ, જન્મન્ય ૧ અને ઉત્કૃષ્ટા ૬૫૫૩૬ ભવ કરે છે હે દેવાનુપ્રિયો ! મરતી વખતે જીવને ઘોર વેદના ભોગવવી પડે છે ગર્ભની અદર જીવને કરોડ કરોડ ધખધખતી સોયો ભોંકાતી હોય તેવી, વેદના સહન કરવી પડે છે નવ નવ માસની ઘોર વેદના સહન કરીને બહાર આવ્યા છીએ હે ગૌતમ ! જન્મની વેદના ગર્ભની વેદના કરતા અનતગણી છે, અને એના કરતાંય મરણની વેદના વધી જાય તેમ છે માટે સમજી જાઓ અને સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરી લેા ભગવાને નરકના કરતાય નિગોદની વેદનાને વધારે ભય-કર કહી છે આ દુનિયામા મોટામા મોટું ભે કોઈ દુખ હોય, તો તે જન્મ-મરણાનુ છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્ર તેની માતાને કહે છે, “ હે માતા ! તુ મારા દેહનુ રખોપુ કરે છે, પણ, હે માતા ! મે તો—

जम्मदुक्खं जरादुक्खं रोगाणि मरणाणि य ।

अहो दुक्खौ हु संसारो जत्थ कीसन्ति जंतुणो ॥

જન્મ, જરાના દુખો ખૂબ જ ભોગવ્યા છે રોગો તો દેહને થાય છે મોટા સોળ રોગો તો મે એક વાર નહિ પણ અનેક વાર ભોગવ્યા છે. ” જેને દુઃખથી મુક્ત થવું હોય, તેણે આ કડી પોતાના માતા-પિતાને સમજાવવી જોઈએ “ હે માતા ! વધારે શું કહું ? આખો સસાર દાવાનળમાં ભડકે બળી રહ્યો છે, તેમા જીવો કલેશ પામી રહ્યા છે મા ! તુ મને આ ભઠ્ઠીમા બળવા નાએ છે દીકરો બળતો હોય તો મા બચાવે કે બળવા દે ? મા, તુ તો મને સસારરૂપી

દાવાનળની બઢીમાં બળવા નાજે છે ' જેમ મૃગાપુત્ર પોતાની માતાને કહે છે તેમ નિર્જન્ય ઝુનિઓ પોતાના શાવકોને કહી રહ્યા છે કે તમે બડકે બળી રહ્યા છો માટે બહાર નીકળો હે જતુઓ ! તમે સમજો, બરાબર સમજો. અમારૂં કહેવું ન હયત્તુ હોય તો નરક વગેરેનાં દુ ખો ભેધને તો જ્ઞાન ઠેકાણે લાવે. અમે કેવળ જ્ઞાનના પ્રભાવે બાળી શક્યા છીએ, કે આખો સંસાર તાવના તાપમા સળગી રહ્યો છે એ ઠાંધને તાવ જાળ્યો હોય તો ઘરમામિટરથી માપી શકાય કે તાવ કેટલો છે પણ ને છવો સંસારના તાપમા સળગી રહ્યા છે તેનું માપ હોવા માટે અમારી પાસે પણ ઘરમામિટર નથી.

મારો સળગી રહ્યો સંસાર, મારો સળગી રહ્યો સંસાર,
ઓ દીનગંધુ ! ઓ દીનગંધુ ! મારો સળગી રહ્યો સંસાર.

આ બાળીને, હે બબ્બ છવો ! તમે અમારા ધર્મરૂપી રથમાં બેસી બાજો. એ બેસી જશે તો તમે હચિંચ સ્થાને પહોંચી જશે. ભગવાને "ધર્મસારથિ" નો ન્યાય ગાતા સૂત્રમા આપ્યો છે એકએક સિદ્ધાન્તની સંધી સમજવા એમ થાય છે કે ભગવાને, જગતના 'છવોને' અમૃતના ઘૂટક પાયા છે તેની ભેડ જાળી મુકેલ છે

'જનત જનત ભાવ ભેડવી ભરેલી ભઠી,
જનત જનત નવ નિયેપે વ્યાખ્યાની છે.

હે ગૌતમ ! જગતનાં છવોને લક્ષ્મીમા ભાવ ભેડ લાગે અને એમને અમારી વાણીના ઘૂટક ગળે ન ઉતરે. એક દષ્ટાત આપીને ધર્મસારથિનો અર્થ સ્પષ્ટ કરીએ. હરજી પાસેથી જેમ બધેસવા કપડાની અપેક્ષા રહે છે તેમ હરેક આવકને

આજે ધર્મ પણ બંધાયેલો જોઈએ છે. માટે અમારે દરજી જેવાને સલાહ રાખવી જોઈએને ? ” એક ધના કરીને સાર્થવાહ હતા ખૂબ ધનાઢય એણે વિચાર કર્યો, કે “ મારી પાસે ઘણું ધન છે, વેપાર પણ મોટો છે, છતાં મારા ગામમાં ઘણું બેકાર છે ” વર્તમાનમાં પણ બેકારી વધી ગઈ છે આથી ધનાઢયોએ ઘણું વિચારવાનું છે ધના સાર્થવાહે વિચાર્યું કે પચીસ-પચાસ રૂપિયા આપવાથી બેકારોનું લઘુ થવાનું નથી આ લોકોની બેકારી આર્થિક કરતાં આત્મિક વધારે છે તેણે ઢઢેરો પિટાવ્યો, કે જેની આર્થિક સ્થિતિ નબળી હોય તે તેની પાસે જાય આવવા-જવાનું બધું ખર્ચાં શેઠને માથે તો જેને આવવું હોય તે શેઠ પાસે હાજર થઈ જાય. ધના-સાર્થવાહ જેમ અમે પણ કહીએ છીએ, કે વગર પૈસે, વગર દમડીએ અમારી પાસે આવી જાયો આખું નગર શેઠ પાસે આવી ઉભું રહ્યું શેઠ વિચાર કરવા લાગ્યા, કે “ મારી નગરીમાં આટલા બધા બેકાર ! તમને તો તમારા સગાવહાલાની બેકારી પણ ખટકતી નથી કોઈક લબ્ય જીવને હું ખ તતુ હશે, કે આ બધા મારા ભાઈઓ છે, હું પણ આત્મા છું અને આ પણ આત્મા છે શેઠે કહ્યું, “ તમારે બધાએ મારી આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવું પડશે ” લોકોએ કહ્યું, “ તમે જે કહેશો તે કરશું, ચૂનો પીલાવશો તો પીલશું ” એક દ્રવ્ય-બેકારી ટાળવા માટે બધા કબૂલ થઈ ગયા તો જેને ભાવ-બેકારી ટાળવી છે તેણે કેટલી કબૂલાત કરવી પડશે ? આખો ઠાકલો ચાલ્યો ચાલતા ચાલતા એક ભયંકર જગલ આવ્યું. ખાવા પીવાનું ખૂટ્યું તમારું પણ પુણ્યરૂપી ભાથું ખૂટવા

નથી આંખુ શુ ? શેઠ કહે છે, “ અહીંથી આગળ જતા
 બેઠ મોટું જ મલ/આવશે/ એમાં ફોનો રેખાવમાં સુદર પણ
 ખાવામાં અસુદર હશે, માટે તમે એના સામુ/એશો નહિ-
 આધા તો મર્યા જ બાણુને.” આ સાલળી બધાએ કહ્યું ભલે
 અમે નહિ ખાઈએ આગળ ચાલતા બેઠ સુદર ઉપવન આંખુ
 બધા કહેવા લાગ્યા, “ અહ્યા, બુખો તો ખરા ! કેવા સુદર
 ફોનો છે ! ચાલો, ચાલો, ચાખીએ તો ખરા.” ત્યારે તેમણી
 કોઈકે કહ્યું, ભાઈઓ ! શેઠ ખાવાની ના પાડી છે એવાત બૂલી
 ગયા !” ત્યારે બીજા કોઈએ કહ્યું, ‘ મૂખ ! શેઠ ખાવાની ના
 પાડી છે ફરવાની મોડી જ ના કહી છે !’ આમ કેટલાક શેઠની
 આજ્ઞાનો ભંગ કરીને બાગમાં ગયા અને કેટલાક બહાર જ
 રહ્યા હવે જેઓ અહર ગયા તેમની હાલમાં સુદર ફોનો
 બેઠને પાછી છૂટવા માડ્યું તેઓ તો કહેવા લાગ્યા, ‘ અહો !
 કેવા સુદર ફોનો છે ! શેઠ ના કહે, પણ આવા સુદર ફોનો
 આખ્યા સિવાય જવાય ખરું ? આપણે તો ખાશુ પીશુ અને
 હહેર કરશુ અને પછી જઈશુ હવે જેણે જેણે ફોનો આરો
 આ તે તો પચાત્વને પામી ગયા, કારણ કે ફોનોમાં તો હળા
 હળા ઝેર હવું જેઓએ શેઠની આજ્ઞા માની ફોનો નહોતા
 ચાખ્યા તે બધી ગયા. શેઠ ફરી પાછુ ઠીકુ ભાઈઓ, શાન્તિ
 રાખશો તો આગળ જતા બેઠ બીજા બાગ આવશે, એના
 ફળ ખાશો તો તમારામાં શક્તિ આવશે.

અમે તમને કહીએ છીએ, કે કામલોગથી છૂતીને બેટલો
 સમય અહીં આવશે તેટલા સુખી થશો. જેણે આશ્વ પાલન
 કર્યું તે સુખી થયા, જેણે ન કર્યું તે મરી ગયા ભગવાન

કહે છે, કે આ' સસાર એક અટવી છે સાર્થવાહ તે ભગવાન મહાવીર છે અટવીમાં રહેલા કિંપાકવૃક્ષના ફળો અને બગીચો તે તમારૂં યૌવન છે, અને ફળ તે તમારી પરણેતર છે એ પરણેતરના કામભોગમા ફસાયા, તો તમારૂં આવી બન્યું સમજજો યુવાની તમને દીવાના કરી મૂકશે. દષ્ટાતમાના શેઠની આજ્ઞા નહિ માનનારાઓની જેમ શાસ્ત્રની આજ્ઞા લોપીને વિષયમા આસકત બનશો, તો તમારી પણ એવી જ દશા થવાની માટે સૂર્યાભદ્રેવ કહે છે, કે ભગવાન સસાર રૂપી અટવી પાર કરાવનાર ધર્મસાર્થવાહ છે માટે અમે કહીએ છીએ કે ભગવાન સારથિ છે.

વ્યાખ્યાન ૨૫ મું

(સોમવાર, શ્રાવણ શુદ્ધ ૬)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે સૂર્યાભદ્રેવ ભગવાનની સ્તુતિ કરી રહ્યા છે બધુઓ ! આજે પર્વનો દિન છે જૈનશાસનમા આચાર્ય મહારાજેએ પર્વનો અલૌકિક મહિમા વર્ણવ્યો છે પર્વ બે પ્રકારના હોય છે એક લૌકિક અને બીજું લોકોત્તર લૌકિક પર્વમા દિવાળી, હોળી, કૃષ્ણ-અષ્ટમી, શીતળા-સાતમ, અખાત્રીજ, રામનવમી વગેરે ગણાય, અને તેને વ્યાવહારિક પર્વ પણ કહેવાય લોકોએ પર્વને ઉજવે

છે પણ એનાથી આત્માની ઉત્પત્તિ થતી નથી. જનસમુદાય
 આજ્ઞાને વશ થઈ, ગાડરિયા પ્રવાહમાં જેણાઈ, આ પર્વેની
 ઉજવણી કરી રહ્યો છે શાસ્ત્રકારો તો કોઈ અલૌકિક પર્વ મનાવે
 છે લૌકિક પર્વથી લોકે અપૂર્વ આનંદ અનુભવે છે એ જ્ઞાતુ, પણ
 તેનાથી તેમના આત્માનું ક્ષેપ થતું નથી. અલૌકિક પર્વને
 ઉજવવાથી જે આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે તેનું વર્ણન થઈ શકે
 તેમ નથી. અલૌકિક પર્વની ઉજવણીથી અપૂર્વ સાધના સાધી
 શકાય છે જેન શાસનમાં અલૌકિક પર્વ ઉજવવાની વિધિઓ
 જતાવેલ છે જેનોના અલૌકિક પર્વમાં માસખમણનું ખર,
 પદરનું ખર, અઠાઈ ખર, કૃષ્ણધર, ઝોળી, મહાવીર જયંતી
 વગેરે આવે. એ આપણે શાસ્ત્રોને બરાબર સમજતા હોઈએ,
 તો ઉત્પત્તિના શિખરે પહોંચી શકીએ. પ્રત્યેક પર્વનો હેતુ જૈન-
 સમુદાયની ક્ષિય ઉઠાડવાનો તથા તેને કર્તવ્યપથે લાવી મૂક
 વાનો છે. આજનું પર્વ માસખમણનું ખર છે જેનોમાંથી
 કેટલાકેને ખરની ખબર હશે અને કેટલાકને નહિ પણ હોય.
 માસખમણ એટલે ગુપ્ત દિવસ. સવત્સરી આજથી બરાબર
 એક મહિને આવશે. આજનું પર્વ દાડી પીટી જૈનસમુ-
 દાયને ભજત કરે. એક માસ પહેલાં જ કહે છે કે ધર્મના
 બી વાવવા માટે વાદગાને બેઠ જેમ જેટલ વાવેતણી તૈયારી
 કરે છે, તેમ તમારે પણ અગાઉથી પાક માટે તૈયારી કરી
 રાખવી બેઠાં. બધુઓ ! ધર્મી આત્માઓને તો સદાય પર્વ
 હોય છે. પણ જ્યાં કંઈ ધર્મી હોતા નથી, માટે પર્વની
 અગત્ય છે. પર્વ જેનોને ભજત કરવા માટે છે, કર્તવ્યને માટે
 અગત્ય માટે છે કર્તવ્યના પથે ચડી જાઓ, બેઠા હો તો

ઊભા થાઓ; ઊભા હો તો ચાલવા માંડો, કારણ પુરૂષાર્થ કર્યા વિના છૂટકો નથી આજે શુ છે ? ધર, ધર એટલે શુ ? ધર એટલે પકડવું. સવત્સરીનું મહાન પર્વ આજથી ત્રીસમે દિવસે આવવાનું છે, માટે તેને પકડો. જો જવા દેશો તો આરાધના વિના રહી જશો એટલા માટે મહાન પુરુષોએ પર્વની યોજના કરી છે જામત થવાનું કહેણ આનું છે કે ધર્મ કરો, ધર્મ કરો:-

વાયરા ધર્મ તણા વાવા લાગ્યા, કે ધર્મ કરો ધર્મ કરો,
નાણું મળશે ટાણું નહિ મળે, ધર્મ કરો, ધર્મ કરો

કવિ અહીં કહે છે કે નાણું મળશે પણ કર્મ ખપાવવા ધર્મના અવસર નહિ મળે માટે ઝુકી પડો, પોષા કરો, સમ્બર કરો સિનેમાની ખારી પર જેવી પડાપડી ટિકિટ મેળવવા માટે કરો છો તેવી પડાપડી આ અવસરને પકડી લેવા માટે કરવી જોઈએ આજે તો આ સ્થાનક શ્રાવકોથી ઉભરાઈ જવું જોઈએ. આજે હોજરીને 'લેટરબોક્ષ'—અન્નની ટપાલપેટી ન બનાવાય. બધુઓ ! કર્મક્ષય કરવાનો અપૂર્વ દિવસ આવી પહોંચ્યો છે માટે જેના વડે કર્મનો ક્ષય થાય તેને પકડો ગામમા કોઈ લૂટ ચલાવે તો તમે શુ કરો છો ? પકડો, પકડો, એવી ખૂંમો પાડો છો ને ? એમ જ શાશ્વત ધરમા ચોરોએ લૂટ આદરી છે, માટે પકડો-દોડો, દોડો એ ચોરો કોણ છે તે ઝાળખો.

ક્રોધ કાઢો, લોભ ટાળો, મેલા માયા, માન ઘટાડો,
કપાયના કાતિલ કર્મથી છૂટો કે ધર્મ કરો, ધર્મ કરો !

ક્રોધ, લોભ, માયા, માન વગેરે મોહનીય કર્મના લૂટા-રાઓએ લૂટ ચલાવવા માડી છે માટે જાગો, ચેતો, ચોરો

તમારા માલ લૂટી જાય છે બહુજોગી, તમે! તો ધારણે મિત્રો
 માની બેઠા છે. પણ ભૂલતા નહિ, કે ધોર બે કદાપિ મિત્ર
 ન થાય જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે કથાવના કાલિદ ધોરણે સવ
 ત્સરી પર્વ આવતા પહેલા પકડી પાડો. પણ ધ્યાન રાખજો,
 કે ધોર જેવા તેવા નથી, જળરા છે, બહાદુર છે તમારાથી
 જાણ્યા જાય તેવા નથી. માટે સાચમા જળસ પોલીસો અને
 ફોજદાર રાખજો. તમારા પોલીસ-ફોજદાર કોણ? આ તો
 અપૂર્વ અવસર પ્રાપ્ત થયો છે બે રહી ગયા તો રહી ગયા
 અને પામી ગયા તો પામી ગયા. દિવાળી આવતા પહેલા
 હોકા આગણા સાફ કરે છે રજોળી પૂરે છે આ બહુ શા
 માટે? દિવાળીની જીજવણી માટે દિવાળી આવતા આવી
 બધી સબવટ કરે છે, તો આ તો આત્માની દિવાળી છે એના માટે
 કેટલી બધી સબવટ કરવી પડે? કેટલી બધી સાફસૂફી કરવી
 પડે? તેનો વિચાર કરે. દિવાળીના દીપકને પ્રગટાવવા માટે
 મોહનીય કર્મની સાત પ્રકૃતિને ક્ષમ અને ઉપશમ કરવો પડે.
 જમા સુધી કર્મનો ક્ષયોપશમ ન થાય ત્યાં સુધી સમ્યક્ત્વ રૂપી
 દીપક પ્રગટ થાય તેમ નથી માટે સવત્સરી આવતા પહેલાં
 બે સાતે પ્રકૃતિને તિલાંજલિ આપવા બબત મર્મ બબો.
 વિચારે, કે મારામા ક્રોધ, લોભ મામા માન વગેરે ધોરો
 સત્તામા પડેલા છે તે ઉદ્યમા આવે ત્યારે મારે તેમા બળવું
 નહિ બે આ સાત ન કપાય તો ભગવાન કહે છે કે મારું
 પણ ન કપાય. દિવાળી આવતા પહેલાં જેમ જર આગણે
 રજોળી પૂરે છે તેમ આત્મામા પણ રજોળી પૂરવા નહી
 બબો. માટે કોઈને કાઢો. તમે કહેશો, કે બે કામ વમારું!

તમે કાઢી આપો તો સમજે કે નોકરનું કામ નોકર કરે અને શેઠનું કામ શેઠ કરે માટે વીતરાગ લગવાનું ઝાડુ લઈને આપણે કચરો કાઢવાનું શરૂ કરી દેવું જોઈએ તો જ આપણે પર્વની સાચી આરાધના કરી શકીશું માટે જાગ્રત થાઓ. આજે તો જૈન ધર્મના અનુયાયીઓએ લગવાનના ધર્મની આરાધના કરવી જ જોઈએ, કારણ કે લગવાન બનવાનો અર્થ અર્થ અવસર આજે આપણને આવી મળ્યો છે. હવે આપણે મૂળ મુદ્દા પર આવીએ

જેણે કપાયડૂપી કચરો કાઢી નાખ્યો છે તે સૂર્યાલદેવ ત્રીજા લવમા આવી ગયો. તેણે ધર્મની આરાધના કરી છે એટલે તે પુણ્યના ફળો ભોગવી રહ્યો છે તે શું ભોગવી રહ્યો છે ? પૌદ્ગલિક સુખ ભોગવતા તે લગવાનને નજરે નીરખી રહ્યો છે આ પૂર્વનું પુણ્ય છે તમે સમજી લેજો, કે તમને ધર્મ સંભળાવવાનું મન થાય છે તો અમારા આત્માએ પૂર્વલવમાં દેવ, ગુરુ અને ધર્મની ઝોળખાણ કરી હશે એક ઘરમા પાત્ર ભાઈઓ હોય, તેમાનો એક ધર્મ શ્રવણ કર્યા વિના ચેન ન પડે તેવો હોય, જ્યારે બીજો એવો હોય કે સવત્સરી જેવાં મહાન પર્વો આવે, ગુરુ ચાતુર્માસ કરીને ચાલ્યા જાય તો ય તેને ખબર ન પડે આનું કારણ શું ? હજીકમીને મન થાય. સૂર્યાલ હજીકમી છે સૂર્યાલના વિમાનમા લાખો દેવો છે, પણ લગવાનને નિહાળવાની ભાવના તો એક માત્ર સૂર્યાલને ઉપજી છે લગ્નના માડવે જેમ સોહાગણો સુદર ગીતો ગાય ત્યારે લલલલા પણ સાંભળવા ખેંસી જાય છે, તેમ સૂર્યાલ

પણ સોહામણ બનીને સોહામણી વાણી સાબળવા, સ્તુતિ કરવા આવે છે જેમ આપણે ગાઈએ છીએ, કે—

આવો રે સોહામણ બેનો મમ્મ જાઓ રે

માસખમણ કરવાનો, અપૂર્વ દિન આવ્યો રે—આવો

જેને માસખમણ કરવું હોય તેના માટે આવ્યો દિન અપૂર્વ છે સોહામણો છે, માટે તૈયાર થાઓ જેમ દાન દેવામાં, પૈસા ખર્ચવામાં તમે માદુ જાનિવાસીઓ મોખરે છે, તેમ આધ્યાત્મિક ધનને પણ વધારવા મોખરે થાઓ. આજળ આવવું હશે તો તમારે તમારા વૈભવ બંને વિલાસને બોધ કરવા પડશે ઠાગણ કે બા તો ધર્મપર્વ છે, કર્મપર્વ નથી. તે મેહાનમાં રણસમામ કરવાનો અપૂર્વ અવસર આવ્યો છે માટે આગળ વધો અહીં કાચરનું કામ નથી કાચરોથી કોઈ કામ થઈ શકતું નથી. માટે બહાદુર બનો ભગવાન કહે છે, કે મોમપ્રાસિના નહર કારણે છે તેમાત્ર પહેલું કારણ ક્રિમત છે માટે વીર બનો તમે તમારા આત્મા સાથે મુદ્દ કરો તમારે બહા ના મુદ્દની શી જરૂર છે? અમઠો કર્યા વિના બે તમને સ્વેન પ તુ ન હોય તો પોતાના આત્મા સાથે મુદ્દ કરો. બધુ મા' અત્યા મુખી શેરીના છોકરાઓને પોખ્યા પણ પોતાનાને ઉવેખ્યા પણ પારકા તે તમારા થવાના ખરા? ભગવાન કહે છે કે અત્યા મુખી મોહનીય કર્મને પોખ્યા કર્યા અનાદિ કાગથી જીવ અને જ પોષવામાં રહી ગયો છે, જન જ્વન પોષવાની વાત આવ ત્યારે કહેશે કે સમય નથી. અરે! પરન પારવાનો સમય મગે છે અને સ્વને માટે સમય નથી મળતા? અ ત કેવું આશ્ચર્ય! ધોરો માલ લૂટી રહ્યા

છે. ખનનો ખાલી થતો જાય છે માટે ચેતો અને સામનો કરો શાસ્ત્રકારો કહે છે, કે જે હિંમતવાન બનીને ધર્મમાં આવે છે તેને ધર્મ સહાય કરે છે માટે તમે પણ તેને યાદ કરો સૂર્યાલ જેની સ્તુતિ કરી રહ્યો છે ‘યાદ સે આબાદ, ભૂલ સે બરબાદ’—એ ઉક્તિ યાદ રાખવા જેવી છે સૂર્યાલદેવ ભગવાન મહાવીરની નમોઽથુણ ના સ્તવથી સ્તુતિ કરે છે.

“હે નાથ ! આપ ધર્મભવર, ચાઉરત, ચક્રવર્તીણ છો” સૂર્યાલ આમ કેમ કહે છે ? શાસ્ત્રકારો શું સમજાવી રહ્યા છે ? “ચક્રવર્તી” રાજા જેમ છ બંડને સાથે છે, તેમ આપે પણ આપની સાધના પૂર્ણ કરી છે આપે ચાર ગતિ રૂપ સંસારનો નાશ કર્યો છે પ્રભુ ! આપના આત્મામાં ચાર ગતિમા ઉત્પન્ન થવાના જે કર્મ દળિયાઓ હતા તેનો આપે નાશ કરી નાખ્યો છે ” એ સિદ્ધ ભગવાનને કહે છે, “હે ભગવાન ! અજર—અમર પદને પામવા આપે પુરુષાર્થ કર્યો છે હું પણ ચાર ગતિનો અત આણુવા માટે આપની સ્તુતિ કરુ છું હે પ્રભુ ! આપ દીપ જેવા છો સંસારસમુદ્રના મોજામાંથી ખેંચીને જીવોને આપ ધર્મરૂપી ખેટ ઉપર લાવો છો એ પદને પ્રાપ્ત કરવા હું આપને નમસ્કાર કરુ છું હે પ્રભુ ! તમે શરણે આવેલા જીવોના આધારભૂત છો, માટે જગતના સર્વે જીવો આપનું શરણ લેવા યોગ્ય છે જેને આપે શરણે લીધા તે દુ ખથી મુક્ત થયા ” આપ એવી રીતે વદન સ્વીકારો કે દુ ખ આવે તો દુ ખ લાગે જ નહિં ધર્મી એમ માને છે, કે પુણ્ય અને પાપનો કરનાર હું જ છું પણ ભગવાન કહે છે, કે—

અપ્પા ચિક્ષતા કત્તા ય પુષ્પજાણિય સુદાણિય ।

અપ્પા મિત્તમમિત્તં ય પુષ્પહીય સુપહીમો ॥

કમને કર્તા, હોઠતા હું જ છું પણ કેટલાક શુષ્ક જ્ઞાનીઓ
કહે છે, કે કમ કરવાથી આત્માને કંઈ થતું નથી. કમને
અને આત્માને કંઈ લાગતું વળગતું નથી. જડ જડનું કામ
કરે અને ચૈતન્ય ચૈતન્યનું કામ કરે. આત્માનો સ્વભાવ નિર્વિ-
કાર છે એમ માની એ કોઈ દુષ્કર્મ કરવા પ્રેરાય, તો તેનું
અકલ્યાણ થવાનું કારણ કે ભગવાન કહે છે, કે મહાવાલસ્ત્વ
સંગેષ એનો સંગ તને ન હોય. નહનવનના મુખને આપનારો
તમારો આત્મા છે, પણ તે જ આત્મા શાશ્વતી વૃક્ષની જેમ
દુષ્કર્મ પણ આપે છે માટે શુદ્ધાત્માથી દુરાત્માને છોડો.
આત્માનો વિજય ભગવાનની સ્તુતિથી થાય છે પાપ અને
પુણ્ય—એ બન્નેને ખપાવવાથી ભગવાન થવાય. પણ તેથી
પુણ્યની મારે જરૂર નથી એમ ન કહેવાય. ભગવાન કહે છે
કે ચૌદમી ભૂમિકા સુધી પુણ્ય વળાવો રહે છે એ પુણ્ય
ન હોય તો ઇન્દ્રિયો વગેરેમાંથી બહાર નીકળવું મુશ્કેલ બની
જાય. પણ જ્યારે ચૌદમી ભૂમિકાએ પહોંચાય ત્યારે વળાવાને
વિદાય કંઈ શકાય. પણ એ રસ્તામાં જ હોય અને વળાવાને
કોઈ મૂઠી દે તો તે ધારેલે સ્થળે કોઈ કાળે પહોંચી ન શકે
માટે પાર જવા માટે જેવા તેવા નહિ પણ સિંહ સમા
વળાવા હો. ફરકના જુદા જુદા ખાતાં છે. કહીને ક્રિસાળ
કહીના ખાતામાં રાખો અને દૂધનો ક્રિસાળ દૂધના ખાતામાં
રાખો. બન્નેનો ખીચડો ન કરો.

શાંતિ પમાડે તેને સત કહીએ, તેના હાસાનુહાસ થઈ રહીએ

લીધો વળાવો ને ચોર જ્યારે શૂરે, ત્યારે એની સગાએ શીડ જઈએ ।

આપણા રક્ષણ માટે વળાવેા લીધેા હોય પણ જ્યારે ખબર પડે કે તે પોતે જ ચોર છે તો તેના શરણે તમે જશો ? નહિ જ. પણ જે સજ્જન છે, આત્માનુ રક્ષણ કરનાર છે, તેની સાથે જવામા કઈ લય નથી. એવા વળાવા મળે તો તેની સાથે જાઓ, તેનું શરણ સ્વીકારો સૂર્યાલદેવ સજ્જનના સજ્જન એવા દેવાધિદેવના શરણે આવ્યો છે. ભોગવિલાસમાથી નવરાશ મેળવીને નાથને નિહાળી રહ્યો છે તમે કેને નિહાળો છો ? માટે દીવો તાર્જ પ્રભુ ! તમારુ શરણ લેવા લાયક છે આપે જ્ઞાન, દર્શન સંપૂર્ણપણે પ્રાપ્ત કર્યા છે તે અપ્રતિહત છે, કોઈથી હણાય તેવા નથી પ્રભુ ! મારે સ્ત્રી, પુત્ર, ધન વગેરેને શુ કરવા છે ? આપ જેવા શરણ્ય મળી ગયા પછી મારે ખીજની શી જરૂર છે ?

ચુપચાપ કેમ બેઠા છો ? કેની રાહ જોઈને બેઠા છો ? ખૂબ પુરુષાર્થ બેઠો આજથી જાત્રત થવાની સૂચના-નોટીસ મળી છે માટે દાન, શીલ, તપ અને ભાવને ભાવનાપૂર્વક સ્વીકારો જે સ્વીકારશે તેનાં જયગાન ગવાશે હવે સૂર્યાલદેવ પ્રભુના કેવા ગુણગાન ગાશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૨૬ મું

[મંગળવાર, આવણ શુદ્ધ ૭]

રાયપસેણીય નામના ઉપાગ સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે એ સૂત્રમા ભગવાન જિનેશ્વર દેવોએ આત્માના સિદ્ધાં-

‘તને અપૂર્વ મહિમા જતાઓ છે ગમે તેવા નાસ્તિકમાં
 નાસ્તિક આત્માને સતનો સમાજમાં યાય અને તેણે યોગ્યતા
 પ્રાપ્ત કરી હોય તો તેનું પરિવર્તન થઈ જાય—જણે સોનામાં
 સુગંધ ભળી ન હોય તેવું જની જાય ! હે આત્માઓ ! તમે
 કોઈ દિવસ તમારા વિરે વિચાર કર્યો છે ખરો ? કોઈ
 દિવસ તમે પોતાને પૂછ્યું કે—મારું રહેઠાણ કયા છે ?
 મારે શું કરવાનું છે ? હે જીવ ! તું વિચારે તો કર, કે તું
 કોણ છે ! તે બધું મારું માનીને બહણ કર્યું પરંતુ ! તું
 તે સિદ્ધ સ્વરૂપી છે હે આત્મા ! તું સ્વતંત્ર પરિપૂર્ણ
 વીતરાજ થવાને લાયક છે તને તારા પોતાના સાચા સ્વરૂ
 પની ખબર નથી એટલે તને જીવનમાં શાંતિ મળતી નથી
 હે જીવ ! તું તારૂં ઘર ભૂલી ગયો છે તું આઠે રસ્તે ચડી
 ગયો છે

જૂઓ પડ્યો રે ભાઈ ! જૂઓ પડ્યો

આ સંસારસાગરમાં જૂઓ પડ્યો.

હવે તારે શાંતિ જોઈએ છે ? વીતરાજ દેવ કહે કે
 જો અશાંતિનો અંત લાવવો હોય તો જ્ઞાનીની શિખામણને
 હૃદયમાં ધારણ કરવી જોઈએ. બધું ! શાંતિ તો તારા ઘરમાં
 છે અદાક સુખ તારા ઘરમાં પડેલું છે બાપુ ! અમારી
 શિખામણ એક વાર તો માન. એક વાર આ સંસારનું લક્ષ
 ઓળખે તો ! ઘર તરફ જો બધા લક્ષ્યો ઓછી રે બધા
 ચિત્કર્યો મૂકી દે એક વખત તારા સ્વતંત્ર ઘર પ્રત્યે દષ્ટિ
 કર દ્રવ્યદષ્ટિનો મહિમા જ્ઞાનીઓએ બળી સુદર રીતે ગાયો
 છે આ આત્મા પર્યાય તરફ પ યો છે પણ દ્રવ્ય તરફ તો

દષ્ટિ પણ કરતો નથી સૂર્યાલદેવ વૈભવવિલાસ અને પુદ્-
ગલના ઠાઠમા ખેઠા છે, છતા ત્રિલોકના નાથને નિહાળી
ચોતાના આત્મ-દ્રવ્ય તરફ દષ્ટિ કરી રહ્યા છે હે દેવાનુ-
પ્રિયો ! જો આત્મા દ્રવ્ય તરફ ન જાય તો આપણને પરમ-
પુરુષ પ્રત્યે બહુમાન ન ઊપજે જ્યા સુધી પ્રમોદ
અને હર્ષનો ઉછાળો ન ઊઠે, જ્યા સુધી ગુણના તરંગો ન
ઊઠે, ત્યા સુધી આત્મા હુ ખી થવાનો જગતના જીવો શા
માટે હુ ખી થઈ રહ્યા છે તે બતાવતા એક કવિ કહે છે, કે-

પ્રમોદ ન જાગે ગુણી જનોમા, મૈત્રી ન જાગે જગજ તુઓમાં,

દ્વિલ દ્રવે ના જનદુઃખ દેખી, તે કષ્ટનુ મૂળ મને જણાયે

જીવો કષ્ટ પામી રહ્યા છે તેનું કારણ શું છે ? મહા-
પુરુષો કહે છે, કે ગુણવાન પુરુષોને જોઈને હૈયામા પ્રમોદ-
હર્ષ ઊપજતો નથી, તે છે કષ્ટનુ મૂળ જ્યારે પ્રમોદ
ઊપજે ત્યારે ચહેરો ગુલાબી બની જાય હે દેવાનુપ્રિયો !
વીતરાગ લગવાનની વાણી સાલળીને તમારા હૈયામા પ્રમોદ
જન્મે છે ખરો ? તમારા મુખો ગુલાબી બને છે ખરા ?
તમને શું ગમે ? ગુલાબી કે ગુલામી ? જેનામા ગુલાબી
આવે છે, તેની ગુલામી ટળી જાય છે ગુલામી વગર જો
તમને ચાલતું જ ન હોય, તો મહાપુરુષોની ગુલામી કરો,
પણ ઇન્દ્રિયોના ગુલામ ન બનો જો ઇન્દ્રિયોના ગુલામ થશો,
તો ગુલાબી જતી રહેશે. હે આત્મા ! તે અનંત કાળથી
સ્ત્રીપુત્રધનાદિકની ગુલામી કરી, પણ તેથી તારૂં શું વળ્યું ?
વીતરાગની જો ગુલામી કરો તો ગુલાબી આવી જાય લગ-
વાનને જોતા સૂર્યાલને પ્રમોદ આવે છે જગતના સર્વે જીવ

માત્ર પ્રત્યે મૈત્રીની ભાવના નહિ જાગે ત્યાં સુધી આ આત્મા
કષ્ટ ભોગવવાનો.

ભગવાન કહે છે, કે હું આત્મા ! તું જ તારા મિત્ર છે,
માટે બહારના મિત્રને શાને ઈચ્છી રહ્યો છે ? દુઃખી થવાનું
ત્રીજુ કારણ ‘ દિલ દ્રવે ના જનદુખ રેખી ’ છે લોકોના
દુઃખ બોધને જો આ હૃદય દુઃખી ન થયું-મુગ્ધું નહિ-કષ્ટ
નહિ, તો માનજો કે માનવઅવતાર વ્યર્થ ગયો છે કોઈએક
બાઈ વિધવા બને છે તેના મનમાં કષ્ટના થ ન હતી કે
તે વિધવા બનશે. પણ કુદરતના કોપથી તેના પતિ હૃદય
યશોગનો હુમલો થતા પથતવને પામે છે ત્યારે જો અભા
ગણી નારી શું કહે છે ? ‘ અરે ! આ લોચનાથી બાલા કમાંથી
છિંક્યા ? નહોતું ધામું તેઆવું ‘ ત્યારે શાની કહે છે, કે ‘ ના
તાડુ ધારેલું જ હતું, કારણ કે પૂવભવમાં જો કમ’ તે એવી રીતે
જ બાધું હતું, માટે જો તો આવવાનું જ હતું અરે !
દુઃખ આવતા વલવલાટ કરે છે પણ જો દુઃખ તો તે નોતમું
હતું એટલે આવું છે

હાખલા તરીકે, કોઈ બહારગામ જાય અને ત્યાં કોઈની સાથે
મૈત્રી થાય. છૂટા પ વી વખતે મિત્ર આમ ત્રણ બાપે કે મારે
ગામ આવવાનું થાય તો મારે ચેર જરૂર પધારજો. પછો
વિચાર કરે કે ભાવભર્યું આમ ત્રણ મળ્યું છે, તો લાવને
બે-ત્રણ રૂઢા. તેને ત્યાં રહી આવીજો. તે આવે છે અને
રહે છે હવે તેને જોવું ગમી જાય છે કે જો જવાની વાત
જ નથી કરતો ધરખળીના મનમાં થાય કે જો આ તો
મારે થઈ આ તો ચાલ્યો તે ચાલ્યો.

‘ પહેલે દિવસે પરાણો, ખીજે દિવસે પપ્પ,
ત્રીજે દિવસે રહે તેની અક્કલ ગપ્પ ’

આ દોહરો તે આખો દિવસ ગણગણ્યા કરે છે મહે-
માનને કાને આ શબ્દો પડે છે, પણ તે પોતાને કહે છે, કે
ભલેને ગાયા કરે જ્યાં સુધી મોઢામોઢ જવાનું ન કહે
ત્યાં સુધી અહીંથી નીકળવાનું જ નથી. છેવટે ઘરઘણી કટા-
ળીને કહે છે, કે ‘ ભાઈ! ઘણા દિવસ થયા, હવે જાઓ.
તમારાં ઘરનાં ચિંતા થતી હશે ’ ત્યારે મહેમાન જવાબ
આપે છે, કે ‘ તમારે ત્યાં કયા અમસ્તા આવ્યા છીએ ?
તમે આમ ત્રણ આપેલું એટલે આવ્યા છીએ ! ’

તમને કોઈ આમ ત્રણ આપીને બોલાવે અને પછી
ચાલ્યા જવાનું કહે, તો તમને ગમે ખરૂં ! ભગવાન કહે છે, કે
ડરો નહિ, ગભરાશો નહિ, એ તો તમારા આમ ત્રણને લઈને
આવ્યા છે તમારા પૂર્વના નોતરેલા આવેલ છે અસંખ્ય શબ્દો
બોલીને કાઢી મૂકવામાં કોઈની શોભા વધવાની નથી જીવનમાં
અનુભવવા પડતા સુખ-દુઃખ તમારા આમ ત્રણથી જ આવ્યા
છે માટે દુઃખ આવ્યે વિલાપ કરવો એ યોગ્ય નથી ધીરજ ધરી
એને સહન કરવું એ જ માનવધર્મ છે આ જીવ ગુણીને
જેઈને પ્રમોદભાવ લાવ્યો નથી કોઈનું સાડાં જેઈને,
ઊલટો ઇર્ષ્યાએ ખળ્યો છે તે વખતે જૈનનું સુદર તત્ત્વ,
મિત્તિ મે સત્ત્વભૂષણુ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે ભગવાન કહે છે,
કે તમે જે ઘરમાં મૈત્રી નહિ સાચવી શકો તો પછી પડો-
શીની તો વાત જ કયા કરવાની રહી ? આગળ વધતા,
સમાજની, દેશની, રાષ્ટ્રની મૈત્રીની તો વાત જ શી

કરવી? જે ભગવાન મહાવીરના સાથા પુત્રોહાય તે પોતાના મરથી
જ શરૂઆત કરે. આપણે વિશ્વવત્સલતાનું લક્ષ્ય કેળવવાનું છે
પણ તમે તો પોતાના આત્મા સાથે જ મૈત્રી કેળવી નથી
તમે મોટો અપરાધ કર્યો છે એક કવિ કહે છે, કે-

તારા મુના પ્રભુ ! મેં અધિકા કર્યા છે
ભૂષો તણા નિધિ ધણા હરણે ભર્યા છે
સ્વાર્થાથ થઈ દિત બહુ જનનાં હર્ષા છે
જાવવા જતાં નવન ડેર સદા ભર્યા છે

“હે નાથ ! મારી અવજાય ઠાઠ આપની પાસે કેવી રીતે
પ્રકાશ્યું ! હે ભગવાન ! કેટલા બધા ગુના મેં તમારા કર્યા
છે ! નિઝ ન્ય ગુરૂઓએ પોઠારી પોઠારીને કહ્યું છતાં આ
આત્મા સરજતાએ ન આળ્યો પ્રભુ ! સમુદ્રમા પાણી તો
અપાર ભર્યું છે નાથ ! મારા આત્મામા અવશુષ્કનો સમુદ્ર
તેથીય મોટો છે પ્રભુ ! મારી શી વાત કહું ? હું સ્વામીમા
અધ જાન્યો છું લક્ષ્મી રણતા મેં મારા લાભને જ જોયો
છે સામાના નુકસાનનો કોઈ દિવસ મેં વિચાર જ નથી કર્યો
લોભને વશ થઈને મેં બીજાના દિત પ્રત્યે દષ્ટિ જ
નથી કરી ”

જો તમે બીજાનું દિત નહિ કરો તો તનારું દિત કેમ
કરીને ધરો ? દણ્ડ તરીકે કોઈ સામુ તેની વહુને શાજ
રજા વી હોય, દિવાળીનું પર્વ આવતા સદ્ગુણદિથી પ્રેરાઈને
વહુ સામુને પગે પકવા ભય, તે વખતે સામુ કહેશે, “બેટા !
હાથ નમ કરજો અને આ અણુધાર્યો વાપ્ર-પ્રહાર ચાને ?
- ભારે થઈ જુ જો આવી પુદ્ધિ હશે તો આપણને પણ

ધાત્રીના બળદની જેમ ગોળ ગોળ કર્યા કરવું પડશે માટે તમારો માર્ગ સાફ કરો રસ્તામા પથરો કે ઢેકાં આવે, તો ગાડુ ઊથલી પડે તમે તો ધર્મધ્યાનના સુદર રથમા બેઠા છો. એ રથ તમારે સસારના માર્ગમા ચલાવવો છે પણ તમારું લક્ષ્ય શું છે? પહોંચવાનું કયા છે એ ભૂલવાનું નથી મોક્ષ તમારું ઇચ્છિત લક્ષ્ય છે. પણ માર્ગ સાફ નહિ હોય તો રથ ઊથલી પડશે હે પ્રિય! ધર્મધ્યાનના કરવા-વાળાએ જોવું જોઈએ, કે તેના માર્ગમાં કયાય ખાડા-ટેકરા કે પથરા-ઢેકાં તો નથી ને? નહિ તો ગાડુ નિઃસશય ઊથલી પડવાનું હે નાથ! સ્વાર્થમા ડૂબેલા એવા અમે બીજા પ્રત્યે કોઈ દિવસ જોયું પણ નથી “જાણ્યા છતાં નયન ઝેર સદા ભર્યું છે” નાથ! આપનો પરિવાર પોકારી પોકારીને કહે છે, કે રોજ ઝેર ઝેર અને ઝેરથી જ ભર્યા રહ્યા છો, તેનાથી તમે મુક્ત બનો કોઈના અવગુણ સામે ન જુઓ. સુધિષ્ટિર જેવા ગુણી જનોને જોઈ શણ થતા માટે તમે પણ ગુણી તરફ જ દષ્ટિ કરો.

સૂર્યાભદ્રેવ ત્યા બેઠા બેઠા ભગવાનને નિહાળી રહ્યા છે “હે ભગવાન! આપનું ‘વિયદ્ છઉમાણુ,’ છદ્મપણુ ગયું છે ત્યા બેઠાં બેઠાં તેને ભકિતના પૂર ઊમટયા છે તે કહે છે, બન્યારે આપ ભવરાશિમા હતા ત્યારે એવો ભાવ પ્રગટ કર્યો હતો કે આ દેહદેવળની અદર ત્રણ લોકના નાથ એવા પ્રભુ બિગળે છે આવો વિચાર, હે નાથ! આપે છદ્મસ્થપણુમા કર્યો અને કેવળી થયા હે નાથ! કેવળજ્ઞાનમા અતરાયભૂત

ધનાર છદ્ધસ્થની પ્રકૃતિઓનો આપે ક્ષય કરી નાખ્યો. આપ સ્વરૂપમા રમ્યા અને આપે અખડ આનંદને પ્રાપ્ત કર્યો, અને આપ છદ્ધસ્થથી મુક્ત થયા. આત્મા જે વખતે છદ્ધસ્થથી મુક્ત થાય છે તે વખતે તે બધા ધાતી કર્મથી મુક્ત બને છે. ધાતીકર્મ અને છદ્ધસ્થતાથી મુક્ત બનવા આપે વીતરાગતાને લાગક કરવું કરી અને કેવળીપદને પ્રાપ્ત કર્યું. એ પદ પ્રાપ્ત કરવા માટે બે હાથ ભેડીને હું આપને વદન કરૂં છું. “વિમદ્ આ શબ્દ બોલતા આવો ભાવ આપણામા ઊપજવો. બેઇએ આપણે દરરોજ બોલીએ તો છીએ, પણ ભાવ પ્રગટે છે ખરો ?

છદ્ધસ્થના શુદ્ધસ્થાનક કેટલાં છે તે બણો છે ? તે બાર છે, અને વીતરાગના શુદ્ધસ્થાનક ચાર છે. જ્યાં સુખી ધાતી કર્મેણિ સંપૂર્ણ નાશ ન થાય ત્યાં સુખી આ બાર શુદ્ધસ્થાનક આપણને ઊડતા નથી. “હે પ્રિયો ! ‘નિષ્કાણુ બવમાણુમ્. હે પ્રભુ ! હું આ સુવર્ણના શબ્દોથી આપની સ્તુતિ કરૂં છું. હે નાથ ! આપ જ્યારે સંસારી હતા ત્યારે આપે બાહ્ય પદાર્થો પરથી રાગ અને દ્વેષને જોતી લીધા. અમારામા અને તમારામા આ જ વફાવત છે જે પુણ્ય અને પાપના ઉદયે કરીને આવે છે તેને જ્યારે વશ થઈ જઈએ છીએ, અને આપ તો ભૂતી હો છો. હું અને સહન કરવું સહેલું છે પણ સુખને સહન કરવું દોઢાલું છે પ્રિયો ! આપે તો ‘નિષ્કાણુ પદને પ્રાપ્ત કર્યું. રાગ અને દ્વેષને ભૂતી લીધા. જે બીજાઓ રાગ અને દ્વેષમા પડ્યા હતા તેમને પણ આપે ભૂતી લીધા. એવા જાન્ય છે આપ. હું આ સ્તુતિ શાને

માટે કરી રહ્યો છું ? રાગ અને દ્વેષનો ક્ષય કરવા માટે જ હું પ્રભો ! હું આ સ્તુતિ કરી રહ્યો છું ”

ગૌતમ સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે, “ હું નાથ ! જૈન ધર્મનું પ્રયોજન શું ? ” ભગવાન કહે છે “ ગૌતમ ! રાગ અને દ્વેષનો ક્ષય કરવો એ જ જૈન ધર્મનું પ્રયોજન છે ” આવા શાસનમા તમારો અવતાર થયો છે, માટે તમે તમારું જીવન વ્યર્થ ન ગુમાવશો ભાગ્યને કેળવો સૂર્યાભિદેવ માનવભવને ધૃષ્ટી રહ્યો છે તેના મનમા થાય છે કે ક્યારે મળે ! તમને તો માનવભવ મળી ચૂક્યો છે, તો પછી હવે કોની વાટ જોઈને બેસી રહ્યા છો ? ભક્ત શું બોલે છે

“ ચડી તોફાને મારી નાવડી, પ્રભુજી ! મારી વાર કરો ”

હું પ્રભો ! મારી જીવનનોકા તોફાને ચડી છે હું પ્રભો ! ”

રાગ અને દ્વેષને જીતવાનું બળ આપો, જેથી હું આપના પદને પ્રાપ્ત કરું

હવે સૂર્યાભિદેવ શું બોલશે અને તે સાલણતા અમૃતના કેવા સ્રોત છૂટશે તે આગળ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૨૭ મું

[બુધવાર, આવણ શુદ્ધ ૮]

બીજી ઉપાગ સૂત્ર ચાલી રહ્યું છે પંચમ ગણધર-સુધર્મ સ્વામી શ્રી જબુજીને કહે છે કે “ જે સ્વરૂપ ભગવાને મને સમજાવ્યું છે તે સ્વરૂપ હું તારી પાસે રજૂ-

ઘનાર છાસસ્થની પ્રકૃતિઓનો આપે ક્ષય કરી નાખ્યો. આપ સ્વરૂપમાં રમ્યા અને આપે અખડ આનંદને પ્રાપ્ત કર્યો, અને આપ છાસસ્થથી મુક્ત થયા આત્મા જે વખતે છાસસ્થથી મુક્ત થાય છે, તે વખતે તે બધા ઘાતી કર્મથી મુક્ત બને છે ઘાતીકર્મ અને છાસસ્થતાથી મુક્ત બનવા આપે વીતરાગતાને લાચક કરણી કરી અને કેવળીપદને પ્રાપ્ત કર્યું એ ખદ પ્રાપ્ત કરવા માટે જે હાથ જોડીને હું આપને વદન કરૂં છું “વિમદ્ આ ચન્દ્ર બોલતા આવો ભાવ આપણામાં ક્રિપા જવો જોઈએ. આપણે દરેકજ બોલીએ તો છીએ, પણ ભાવ પ્રગટે છે ખરો ?

છાસસ્થના ગુણસ્થાનક કેટલા છે તે બોલો છે ? તે બાર છે, અને વીતરાગના ગુણસ્થાનક ચાર છે. જ્યાં મુખી ઘાતી કર્મેના સંપૂર્ણ નાશ ન થાય ત્યાં મુખી આ બાર ગુણસ્થાનક આપણને ઊડતા નથી. ‘હે પ્રિયો ! ‘જિણાણુ ભવમાણુમ્ હે પ્રભુ ! હું આ મુવર્ણના ચન્દ્રોથી આપની સ્તુતિ કરૂં છું હે નાથ ! આપ જ્યારે સંસારી હતા ત્યારે આપે બાહ્ય પદાર્થો પશ્ચી રાગ અને દ્રેષને જોઈ લીધેલા. અમારામાં અને તમારામાં આ જ તફાવત છે જે પુણ્ય અને પાપના ઉદયે કરીને આવે છે તેને અમે વશ થઈ જઈએ છીએ, અને આ તો જીતી લેા છો. હું ખને સહન કરવું સહેલું છે પણ મુખને સહન કરવું દોષાણુ છે પ્રિયો ! આપે તો ‘જિણાણુ’ પદને પ્રાપ્ત કર્યું રાગ અને દ્રેષને જીતી લીધા. જે બીજાઓ રાગ અને દ્રેષમાં પડ્યા હતા તેમને પણ આપે જીતી લીધા. એવા જગ્ય છે આપ. હું આ સ્તુતિ શાને

માટે કરી રહ્યો છું? રાગ અને દ્વેષનો ક્ષય કરવા માટે જ હે પ્રભો! હું આ સ્તુતિ કરી રહ્યો છું”

ગૌતમ સ્વામી લગવાનને પૂછે છે, “હે નાથ! જૈન ધર્મનું પ્રયોજન શું?” લગવાન કહે છે. “ગૌતમ! રાગ અને દ્વેષનો ક્ષય કરવો એ જ જૈન ધર્મનું પ્રયોજન છે” આવા શાસનમા તમારો અવતાર થયો છે, માટે તમે તમારું જીવન વ્યર્થ ન ગુમાવશો. ભાગ્યને કેળવો. સૂર્યાભદ્રેવ માનવભવને ઇચ્છી રહ્યો છે તેના મનમાં થાય છે કે ક્યારે મળે! તમને તો માનવભવ મળી ચૂક્યો છે, તો પછી હવે કેાની વાટ જોઈને બેસી રહ્યા છો? ભક્ત શું બોલે છે

“ચડી તોફાને મારી નાવડી, પ્રભુજી! મારી વાર કરો”

હે પ્રભો! મારી જીવનનૌકા તોફાને ચડી છે હે પ્રભો!”

રાગ અને દ્વેષને જીતવાનું બળ આપો, જેથી હું આપના પદને પ્રાપ્ત કરૂં

હવે સૂર્યાભદ્રેવ શું બોલશે અને તે સાભળતા અમૃતના કેવા સ્રોત છૂટશે તે આગળ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૨૭ મુ

[બુધવાર, આવણ શુદ્ધ ૮]

ખીજી ઉપાગ સૂત્ર ચાલી રહ્યું છે પચમ ગણધર સુધર્મ સ્વામી શ્રી જબુજીને કહે છે કે “જે સ્વરૂપ લગવાને મને સમજાવ્યું છે તે સ્વરૂપ હું તારી પાસે રજૂ

કરૂ છું ” જ્યાં સુધી કહેનાર પુરૂષ અને પ્રકાશનાર ગુરૂ
 કેવા છે તે બાળીએ નહિ ત્યાં સુધી તેના કહેવાના ભાવને
 યથાર્થ રીતે જોળખી શકાય નહિ માટે પ્રથમ તો તમારા
 તારકને જોળખતા ચીજો. જ્યાં સુધી તમે તારકને જોળ
 ખશો નહિ ત્યાં સુધી ભવ સાથેક થાય તેમ નથી. તમે
 તમારૂં સાધી લો, કારણ કે જ્ઞાનો સમય આવતા વાર
 લાગવાની નથી. માટે વિચારોના વમળમાં ફસાઈને તમારા
 અમૂલ્ય સમયને ગુમાવશો નહિ વિચારને મુક્તિ બનાવો.
 જીવનદોરી નાંખી કરી લો. આપણે આગળ જવા પ્રયાસ
 કરી દીધું છે હવે શકાને તમારા મનમાં સ્થાન હોય નહિ
 જ્યાં શકા છે ત્યાં સમ્યક્-જ્ઞાનનો ખસાવ હોય છે માટે,
 ભગવાન કહે છે કે ધરીમાં અહીં અને ધરીમાં તહીં ભગ
 વતા ન હરે. જ્યાં ત્યાં ભાષા ન નમાવે મસ્તકની ધણી
 મોટી કિંમત છે એ જેવા તેવાને ન સોપાય. એ તો જે
 રક્ષણ કરી શકે તેને જ સોપાય. આપણે જેને શરણે ગયા
 છીએ તે તારકને જોળખી લો.

સમજવું શા માટે, એ પહેલાં નાંખી કરી લો. અમે તમને
 બોધ આપીએ છીએ તે શું વાહ વાહ માટે ? જરા પણ
 નહિ. અમે તમને સંભળાવીએ છીએ તે અમારી નિર્જરા
 માટે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૬ માં અધ્યયનની અદર ભગવાનને
 પૂછવામાં આવે છે હે ભગવાન ! ધર્મકથા કરવાથી જીવને

શે લાભ થાય ? ભગવાન કહે છે “ ધર્મકથા કરવા થી
 નિર્જરા જ થાય, બીજું કંઈ ન સંભવે.

હે દેવાનુપ્રિયો ! નિર્જરા શેની થાય તે જાણો છો ? નિર્જરા કર્મની થાય સ્ત્રીકથા, ભત્તકથા, દેશકથા અને રાજકથા—આ ચાર કર્મબંધનુ કારણ છે ધર્મની પ્રાપ્તિના અવસરે એ તમને આડખીલી રૂપ ન થાય તે માટે સાવધ રહેજો સવરની કરણીમાં નિર્જરાના ઘોષ સિવાય ખીબુ કંઈ હોય જ નહિ સંવર તે સવર, ખીબુ આવક કરીએ જ નહિ આપણે વીર પ્રભુના શાસનના સેવક છીએ, માલિક નથી, માટે સેવક બનીને આરાધના કરતા થાઓ એ વડે જ આપણા આત્માનુ કલ્યાણ થવાનું છે તમે ભગવાનની સેવા કરો

‘હું અરિહંત સિવાય કંઈ દેવને માનતો નથી આ જગતમા જેઓ પચ મહાવ્રતધારી છે અને જેઓ વીરવાળીને આગળ કરીને ચાલે છે, તેમને જ હું મારા ગુરુ માનું છું’ જે વખતે આપણે માગલિક સાલળીએ છીએ ત્યારે શુ, બોલાય છે, તે જાણો છો ? ‘તમે કેવળીના બતાવેલા ધર્મનું શરણુ લ્યો’ એમ કહેવામા આવે છે તે વખતે ભક્ત કહે છે કે હું કેવળીએ બતાવેલા ધર્મને અગીકાર કરૂ છું હવે, કેવળીના બતાવેલા કથન ઉપર આટલો બધો ભાર શા માટે મૂક્યો હશે ? છદ્મસ્થના કથનમા ભૂલનો સંભવ છે, પણ કેવળીના કથનમા ભૂલ સંભવે જ નહિ તેથી આત્માર્થી પુરુષ ધર્મનું શરણુ સ્વીકારીને જ્ઞાનમા રહે છે ભૂલતા નહિ, એક કાળે આ આત્માને ચાર શરણુ સ્વીકારવા પડવાના જ છે, તેમાથી છટકાય તેમ નથી સૂર્યાભદ્રેષ સ્તવન કરતા બોલે છે, “હે પ્રભો ! આપ કેવા છો ? આપ તો ‘તિન્નાણ તારયાણમ્’ છો”-તિન્નાણ એટલે પોતે તરી ગયેલ, અને તારયાણ એટલે

બીજા જીવોને તારવાવાળા જાણુઓ ! પહેલા તિન્નાણુ ઠક્કું,
 પછી તારણાણુ ઠક્કું, તેનું પ્રયોજન શુ હશે ? જે તરે છે તે તારી
 શકે તિન્નાણુ પદ્મમાં અતદૂત કેવળીઓ, મૂક કેવળીઓ વગેરેનો
 સમાવેશ થાય છે પણ એ કોઈ તારકના બિરુદને પાત્ર હોય
 તો તે કેવળ વીર્ધકર ભગવાન જ છે સામાન્ય કેવળી પોતે
 તરે છે, પણ દ્વાદશાંગી રચનારી વાણી તો વીર્ધકર સિવાય
 કોઈને છૂટી નથી હોતોમા હસ પ્રકારની સજ્ઞાઓ છે
 આહાર, ભય, મૈથુન, પરિમહ, ક્રોધ, માન માયા હોશ,
 હોઠ અને ઓશ. આ હસ સજ્ઞાઓમાં જગતના જીવો ખૂબી
 જયા છે પણ હે નાથ ! આપ તે જાણીને તરી ગયા છો
 સજ્ઞા એટલે ઇચ્છા સજ્ઞાએ જે કંઈ માગ્યું તે આવ
 સુધી અમે આપ્યા જ કંઈ છે, અને અણપિ આપી જ
 રહ્યા છીએ. હે નાથ ! આપે સજ્ઞાઓએ જે માગ્યું તે ન
 આપ્યું અમે તો જે જે ઇચ્છાઓ ઉદ્ભવી તેને સતોષવા
 પુરુષાય કરી રહ્યા છીએ આ જગતમાં હું ખનું એ કોઈ
 કારણ હોય તો તે ઇચ્છા છે એના પ્રભાવે આપણે જગતમાં
 ઘણું ગુમાવી બેઠા છીએ પણ, હે પ્રભુદેવ ! આપ તો એ
 સજ્ઞાઓને ઉદ્ભવી ગયા છો માટે આપ તિન્નાણુ ઠહેવાઓ
 છો. વળી, આપ સસારને તરી ગયા એટલે પણ તિન્નાણુ
 ઠહેવામાં આત્મા અને પુદ્ગલનો સંબંધ જે બિનાદિ કાળથી
 ચાલ્યો આન ॥ તેના આપે ધમધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાન વડે
 મય કરી નાખ્યા એટલે જ તો આપ તિન્નાણુ તારણાણુ
 ઠહેવામાં છો વજન ભરી ભારવાહક પશુ ઉપાડે પણ માલ
 જેમ તના સ્વામીના હાથ છે તેમ વીનશાળના માલને-વીત

રાગતાં વચનો રૂપી રત્નોને-લઈને વહેચવા માટે અમે તમારે આગણે આવ્યા છીએ જે આ માલને ખરીદશે તે ઉચ્ચ ગુણને પ્રાપ્ત કરશે પણ માલની ખરીદી કર્યા પછી પ્રમાદ કયે નહિ ચાલે પ્રમાદને કારણે આ શાસનમા ઘણા જીવો અધ વચ્ચે જ પટકાઈ ગયા છે, માટે પ્રમાદ સેવશો નહિ ભગવાનના ઉચ્ચ ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા સદા પ્રયત્નશીલ રહેશો.

એક સમયે આર્દ્રકુમારને અભયકુમારની વસ્તુથી જ્ઞાન થયું તે ભગવાનના દર્શન કરવા જાય છે તેવામા રસ્તામાં તેને પાંચ વાદીઓ મળે છે એક વાદી પૂછે છે, “તું કયા જાય છે !” આર્દ્રકુમાર જવાબ આપે છે, “હું મારા ગુરુનાં દર્શન કરવા જાઉં છું” જુઓ, તેના શબ્દોમા કેટલી દીપ્તિ ભરી છે ! વાદી આગળ જતા કહે છે, “તારા મહાવીર પહેલાં કેવા હતા અને અત્યારે કેવા થઈ ગયા છે ? જન્મે વચ્ચે ઘણું અતર પડી ગયું છે તારા ભગવાન અત્યારે કેવળીનું બિરૂદ ધારણ કરીને બેઠા છે તેની પહેલાની અને અત્યારની પ્રવૃત્તિમાં કેટલો બધો ફેર પડી ગયો છે ! પહેલા સાડા આર વર્ષો સુધી તારા મહાવીરે મૌન રાખી એકાન્તમા વિચરણ કર્યું હવે અત્યારે એ જ મહાવીર લોકોની વચ્ચે આવી મોટા સાહે બોલી રહ્યા છે પહેલાં જગતને એક રીતે ઓળખાવતા હતા, હવે જગતને બીજી રીતે ઓળખાવે છે જે બોલબોલ કરવું જ હતું તો પછી મૌનનું કપટ શા માટે આદ્યું ?” આર્દ્ર કહે છે, “ભગવાનની પ્રવૃત્તિ જેવી પહેલા હતી, તેવી જ અત્યારે છે પહેલા મૌન હતું તે કર્મનો ક્ષય કરવાના

કારણે હવે અત્યારે સભાઓમાં ઉપદેશ આપે છે તે પણ કમનિઃ ક્ષમ કરવા માટે જ આમ, મારા ભગવાનની પ્રવૃત્તિ જોધવારી જ રહી છે તેમા કશું અતર પડ્યું નથી. 'જવા બમા વાદી કહે છે, "આ વાત તું બીજા કોઈને સભળાવજે હું કંઈ કાઓપોઓ નથી કે તેથી ભોળવાઈ જઈ" આર્દ્ર' કહે છે 'હતાવળો ન થા. મને જરા ખીરજથી સાંભળ'

મારા ભગવાન પહેલાં મૌન શા માટે સેવતા હતા ? તમારામાથી કોઈ જવાબ આપશે ખરું ? કોઈ નહિ બોલે ? ત્યારે હું જ કહું ધ્યાનથી સાંભળજો. ભગવાન પહેલાં મૌન પાળતા હતા તે ધાવીકમનિઃ ક્ષમ કરવા માટે; અને અત્યારે જે ઉપદેશ આપી રહ્યા છે તેનું કારણ તેમનું અંધિયું વીધું કર નામગોત્રને ખરાવવાનું છે તેમ કયાં સિવાય મોક્ષની પ્રાપ્તિ ન થાય.

આચા. ૧. મૂત્રમા ભગવાને કહ્યું છે કે મર્મ જ મૂલ જ વિર્ગિ જ હીરે. અગ્ર કમ અને મૂળ કમનિ ટાળવા માટે જ આ પ્રવૃત્તિ હતી આ સ્પષ્ટીક જુધી વાદી નિરૂત્તર થઈ ગમે. ત્યાં નન્ય હાય ત્યાં કોઈ શું બોલી શકે ? જેન શાસનમા માનતા પ્રવક આવક શાનનન ગ્રાહાવવું જોઈએ અને તે માટે પ્રમ ના ક વા જો અ ભાવાનની પડીમા હી વાળે તે હીકરા અન હા વાળે ન છાક. માટે તમાર હીકરા થવું પ રે ને છે. ૧. ત્યા તા ? તા તા તના. અને અમા. ૧. છોતરા છીડી જશે.

હ ભાવાન આ તમા મન મીઝા ડવાને પ્રતિબોધ આ રીત તાયા કવર્ગો પાત નિ નામ છે પણ તારણવનું

ખિરૂદ્ધ તો તીર્થ"કર લગવાનને આખ્યુ. ધારો કે એક ઘડો છે, તેમા કોઈકે દીપક મૂકે છે, અને બીજુ કોઈક આવીને ઉપર લાંકણુ ઢાકી દે છે. હવે આવા સયોગોમા દીપક, કેટલામાં પ્રકાશ આપી શકે ? ઘડાના અદરના ભાગમાં. પણ જો ઘડામાં ઘણું ચ છિદ્રો હોય, તો ખહાર પ્રકાશ આપી શકે કે નહિ ? એ જ પ્રમાણે સામાન્ય કેવળીએ, અતકૃત કેવળીએ અને અસોયા કેવળીએ પોતાના આત્મામા પ્રકાશ કર્યો છે, પણ બીજાને તેઓ કરાવી શકતા નથી જિનેશ્વર લગવાને પોતાનાં કર્મોને ક્ષય કરીને પોતાને પ્રકાશિત કર્યા છે, એટલુ જ નહિ, પણ બીજાઓને પણ પ્રકાશિત કર્યા છે.

ત્યાર પછી 'બુદ્ધાણુ બોહિયાણુ' પદો આવે છે હે લગવાન ! સમયમા આપે જાણવાનો અને દેખવાનો ગુણુ પ્રાપ્ત કર્યો છે જરા પણ ઉપદ્રવ ન હોય, માત્ર કલ્યાણુ અને કલ્યાણુ જ હોય તે શિવ કહેવાય. એવા પદે કયારે જવાય ? જ્યા સુધી કર્મથી મુક્તિ ન મેળવાય ત્યા સુધી એ પદની પ્રાપ્તિ અસંભવિત કર્મથી મુક્ત થયા સિવાય શિવસુદરી ન વરાય, કારણુ કે શિવસુદરી એ તો સાચી સતી છે જેમ કોઈ સાચી આર્ય વધૂ, પતિ સિવાય અન્યને કોઈ કાળે ઈચ્છતી નથી તેમ પતિ ભલેને કાણુ, કૂળડો, લગડો, લૂલો હોય, કમાઈને એક રાત્રી પાઈ પણ લાવતો ન હોય, પણ માળાપે જોયો એટલે તે જ ખરો સ્વામી આવી સસ્કૃતિનો વારસો આપણને મળ્યો છે આવા ગુણુવાળી નારીઓ પતિને વરવા છતા સતી કહેવાય સીતા રામચંદ્રને વરેલા, છતા સતી કહેવાયા. દ્રૌપદી પાંચ પતિઓને પરણ્યા, છતા સતી તરીકે

પૂજ્યા. જેણે મનથી પણ પર પુરુષ પ્રત્યે વિકારદષ્ટિ કરી નથી, તે જ સતી કહેવાય. જેણે શિવસુહરીનો છેલ્લો પકડયો તે તો તેને અનંત કાળ સુધી પકડી રાખે. પણ તમે તો જે છેલ્લો બાધ્યા તેને છોડીને યાત્રતા થઈ જાઓ છો. માટે આનંદપ્રપન્ન મહાત્મા કહે છે કે,

પ્રીત સગર્ષ જનર્મા સદુ કરે, પ્રીત સ્વાધ ન મેવ,

પ્રીત સ્વાધ નિરુપાધિક કહી રે, સાધાધિક પન યોગ.

સાચી પ્રીત સગર્ષ કેને કહેવાય? જેની બેઠે પ્રીત બાધવાથી વળગાડ ઉત્પન્ન થાય તેને ભગવાન સાચી પ્રીત કહેતા નથી. ત્યારે સાચી પ્રીત કઈ? જેની બેઠે સગર્ષ બાધવાથી આત્માને ઉપાધિમાં ફસાવું ન પડે તે સાચી સગર્ષ

હે પ્રસો! આપે એવી શિવરમણી સાથે સગપણ બેઠ્યાં બેઠેલે અમલ કહેતા આઠ કમના મલ રહિત થયા. મરુત બેઠેલે રોગરહિત થયા આપે જે આત્મિક સદિ પ્રાપ્ત કરી છે તે માટે હું આપને નમસ્કાર કરું છું. આપ 'અખખ' છો. આપે સિદ્ધોના એકત્રીસ ગુણને પ્રાપ્ત કર્યા છે, માટે આપ અક્ષય છો હે પ્રસો! હું (સૂર્યાભિષેક) બહી બેઠો આપના ગુણની સ્તુતિ કરું છું

હવે સૂર્યાભિષેકની સ્તુતિનું થવલું કરતા આપણને શો આનંદ ઊપજશે, તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૨૮ મુ

(શુક્રવાર : આવલું ગુરુ ૧)

રામપદ્મણીય સૂત્રનો અધિકાર યાત્રી રહ્યો છે સૂર્યાભિષેક ભગવાન ત્રિઠાગનાથના જીવનદર્પણને નિહાળી રહ્યા છે દર્પણ

જેમ માણસના મોઢા પર રહેલા ડાઘને પ્રતિબિંબિત કરે છે તેમ મહાન પુરુષનું જીવન સામાના હૃદયના ડાઘને બતાવે છે. સૂર્યાલોકે નમોઽશ્વિનૃથી લગવાનના ગુણગાન ગાઈ રહ્યા છે. એક એક પદને હૃદયના સાચા ભાવથી વર્ણવી રહ્યા છે.

“ ધન્ય રે ધન્ય, પ્રભો ! આ જગતની અંદર આપનો જન્મ સફળ છે આ જગતમા જન્મ પામીને આપે જ લાભ મેળવ્યો છે હે પ્રભો ! અમે તો જ્યાં ગયા ત્યાં અમારા હાથે જ પોતાના વિનાશને નોતર્યો છે અમારી વહાલી વસ્તુનો વિયોગ થયો હતો હે પ્રભો ! સિદ્ધના એકત્રીસ ગુણોને આપે યથાર્થતયા પ્રાપ્ત કર્યા છે એક પણ ગુણ અવશિષ્ટ રહ્યો નથી. માટે જ આપ અક્ષય અને અનન્ત છો હે દયામય ! આપ જે ક્ષેત્રમા બિરાજો છો તે ક્ષેત્ર તો અનંતને અનંતથી ગુણીએ એટલા જીવો અને પુદ્ગલોથી ઠાસી ઠાસીને ભરાયેલું છે. એમાં આપે ક્ષાયકભાવ પ્રાપ્ત કર્યો છે માટે તે પ્રદેશો અને પુદ્ગલો આપને બાધા કે પીડા કરી શકતા નથી ”

શાની બાધા ? એવો કયો ગુણ, જેને પ્રાપ્ત કરવાથી, અનંત જીવો ભર્યા હોવા છતાં પ્રભુને સહેજ પણ દુઃખ ઉપજીવી શકતા નથી ! કારણ એ છે, કે પ્રભુ આત્માના ક્ષાયક ભાવની અંદર જ રમનારા છે

“ તો તે ભાવને પ્રાપ્ત કરવા માટે, હે નાથ ! હું આપનું સ્તવન કરું છું આપને તો બાધા-પીડાનો અધ્યવસાય જ જતો રહ્યો છે તેથી આપને બાધા-પીડા હોય જ ક્યાથી ? ”

“ અપુણ્યરાવંતી ” આપ કહેવાઓ છો હે દયાળુ દેવ ! “ અ ” એટલે નહિ. આપને ફરીથી સસારમા આવવું જ

નથી, કારણ કે સંસારભાવ જ આપનામાંથી છીડી ગયો છે
 આપે સંસારના ભાવને જ કાઢી નાખ્યો છો એટલે સંસારમાં
 પરિવ્રમણ કરવાનું આપને રહ્યું જ નથી થયું. હાર્થનિકો કહે
 છે, કે ઈશ્વર, ફરીને અવતાર ધારણ કરે છે, પરંતુ
 આ માન્યતા જોન ધર્મની નથી. ઈશ્વર તો કૃતકૃત્ય ધર્મજન્ય
 છે એવા ભગવાનને સંસારમાં ફરીને આવવાનું પ્રયોજન હોય
 જ શાનું ? જેણે રાગ અને દ્વેષનો ત્યાગ કર્યો છે એવા ઈશ્વરને
 આ ભગતમાં કોઈ પ્રિય કે અપ્રિય કોઈ વહાલું કે કવણ
 હોતું નથી. વહાલાનું વહાલ પ્રાપ્ત કરવા માટે અને કવણનું
 કવણપણું કરવા માટે જો સંસારમાં જન્મ લે, તો પછી તે
 ઈશ્વર શાના ? હે ભગવાન ! આપ જે સ્થાનમાં જમા તે ગયા.
 આપને સાદિ અનંત ભાગે રહેવાનું થયું અને આદિ અનંત
 ભાગે સુખપણું જોઈશ પછી સંસારમાં રહેવાનું હોય જ શાનું ?
 તેથી આપણે પણ સાદિ અનંત ભાગવાળા ભગવાનની સાથે
 સબંધ જોડીએ, જેથી આપણે પણ સાદિ અનંતભાગ સાથે
 સબંધ સંધાય. પણ આપણે તો વિનાશીની સાથે જ સબંધ
 જોઈએ છે માટે અવિનાશીપણું ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય ? અવિનાશી
 સબંધ જોડીએ, તો અવિનાશીપણું પ્રાપ્ત થાય. પહેલું નમો
 ક્યુણ આપણે કોને કરીએ છીએ ? સિદ્ધ ભગવાનને. સિદ્ધિ
 જઈ” એટલે સિદ્ધગતિ તેના છ નામ છે કોઈ કહેશે. તે
 ક્યાં ક્યાં છે ? આવડતાં નથી એમ જ ને ? તમારા દીકરા,
 દીકરીઓનાં નામ આવડે છે પણ જે સ્થળે જવાનું છે તેનું
 જ નામ નથી આવડતું તો પછી એ સ્થળે જશો કેવી રીતે ?
 તો સાબળે. છ નામ આ પ્રમાણે છે : સ્થિર ગતિ, અવિચલ

ગતિ, અખડ ગતિ, આનદી ગતિ, સહજાનદી - ગતિ અને પરમાનદી ગતિ

“ જેની જોડ દુનિયામાં ન મળે એવી ગતિને, હે, દયામય, આપે પ્રાપ્ત કરી છે. તો આપ સિદ્ધ ગતિમાં ગયેલા એવા અને “ નામધેયમ ઠાણુસપત્તાણુ ” શાશ્વત સ્થાનને પ્રાપ્ત થયા છે. “ સપત્તાણુ ” એવી સિદ્ધ ગતિને પ્રાપ્ત કરી લીધી છે એવા હે “ સિદ્ધ લગવતો ! ” “ જિયલયાણુ, ” દુનિયામાં જોડલા લય છે તે બધાના ઉપર આપે જીત મેળવી છે એવા હે લગવાના ! હું આપને નમસ્કાર કરું છું. અચલ અને સ્થિર ગતિને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળા હે અરિહત પ્રભો ! આપને આ સૂર્યાલદેવ નમસ્કાર કરે છે, તેને આપ દેખો આપ મારા સામે જુઓ પ્રભો ! આપ તો સમય સમયના, ભાવ દેખી રહ્યા છો તો આપ સૂર્યાલને દેખો ! ” ભાષાના પુદ્ગલોમાં એવું સામર્થ્ય છે કે, તે ચૌદ રાજલોકને સ્પર્શી શકે તો પછી, તમારી સ્તુતિના પરમાણુઓ લગવાન સુધી પહોંચી શકે કે નહિ ? સૂર્યાલદેવ કહે છે, “ હે પ્રભો ! હું આપની ભક્તિ કરું છું, માટે મારા સામે નજર કરો ” મહાસતીજી વાચનમાં મગ્ન હોય ત્યારે તમે નથી કહેતા, કે અમારા સામું જરા જુઓ તો ખરા ! આવું કોણ જોલાવે છે ? અંદરનો ઉત્સાહ જ તો લગવાન તો જાણે જ છે, કે આ અમુક કાલે વંદન, નમસ્કાર કરશે જ એ તો લગવાન જાણી ને જોઈ રહ્યા છે. પણ ભક્તનો ભાવ જ એવો છે, કે વંદન કરીને ચિતવે છે જેણે સંપૂર્ણ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે એવા પ્રભુનું નામગોત્ર સાલળીએ તે પણ-મહા પુણ્યનું-કૃણ છે પુણ્યની પ્રધાનતાના

પરિણામે દેવતાપ્રાપ્ત થાય છે અને પુણ્યની પ્રધાનતાના પ્રભાવે મનુષ્યનો અવતાર મળે છે. ધર્મની પ્રધાન ગતિ મનુષ્યગતિ છે, જ્યારે પુણ્યની પ્રધાન ગતિ દેવ ગતિ છે. પાંચ પ્રધાન તે નરકની ગતિ છે તે કારણ જૂઠું છે. એમાં બી વાવીએ તો મ જિગે નહિ. જ્યારે દેવગતિ પૂર્ણ પુણ્યની ગતિ. એમાં બીજા વાવે તો તણાઈ જાય, કારણ કે પુણ્યના પ્રવાહના વિરતિરૂપ બીજા વાવે તો જિગે જ નહિ, તણાઈ જાય. નરકગતિ એ ભગવાન જૂઠું છે. એમાં કશું નિપજે જ નહિ. ખેડૂત ભલેને સારો હોય, પણ જો જમીન સારી ન હોય તો શું જિગે? વજ્રા ભલેને ગમે તેટલો સારો હોય, પણ જો સામળનારની જૂઠું કઠોર હોય તો બાળ્યાન ગમે તેટલું સુંદર હોય તો પણ કશું ફળ નિપજે નહિ. જોટલા માટે જ ભગવાન કારણપૂર્વક કહે છે કે સયમ અને તપ માનવભવમાં જ થઈ શકે. આ કારણને લઈને જ ગૌતમે ભગવાનને ભગવતી સૂત્રમાં પૂછ્યું છે કે 'હે પ્રભો! જ્ઞાન આ ભવનું પરભવનું કે તદુભવનું? ભગવાન કહે છે કે 'હે ગૌતમ! જ્ઞાન આભવી, પરભવી અને તદુભવી છે. જ્ઞાન અને દર્શન અહીંથી છૂટી જાય તોય સાથે ને સાથે આવે—આપણો કેટલો ન મૂકે. પણ, હે ગૌતમ! સયમ અને તપ આ ભવના જ છે, પરભવના નહિ. તે જીવની સાથે નથી જતા.' શુદ્ધ જ્યારે પચ્ચખાણ આપ ત વખતે ભવજીવના આપે છે તમે પ્રતિક્રમણના પાઠમાં ગત કાળનું પ્રતિક્રમણ વર્તમાન કાળનો સયમ અને આગામી કાળના પચ્ચખાણ બોલો છો ને? જે કાકડીબૂત સાધુ હોય અને સહેજ કમ ગેર રહે તો

લવસતિયા દેવ થાય તમે મહાવીરસ્તુતિમા બોલો છો ને, કે
 “દ્વિતીય સોઢા લવસત્તમાવા।” લવસતિયા એટલે જેનાં
 આયુષ્યની સ્થિતિ પૂરી થઈ છે પણ કર્મ બાકી છે એવા.
 કેટલું આયુષ્ય બાકી રહ્યું? ૭ લવનું. ૭ લવ જેટલું
 આયુષ્ય બાકી છે અને કર્મ પણ ઘણા છે. અહીં કોની વાત
 થઈ રહી છે? જે સયમી, તપસ્વી અને વીતરાગનો માનીતો
 છે તેની તમે કોના માનીતા છો? દેહ છૂટે એટલે અવિરતિ
 કર્મનો ઉદય થઈ જાય ચારિત્ર સાથે ન જાય પણ જ્ઞાન
 અને દર્શન જાય કયા જાય? સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં

સૂર્યાલદેવનું આયુ પૂર્ણ થતા પચ્ચબાણ પૂરાં થયાં,
 પણ જ્ઞાન અને દર્શન તો સાથે છે માટે તો વિલાસ વૈભવ
 છોડીને મહાવીર સામે દ્વિષ્ટ કરે એ આવી માનવલવની
 ગતિ છે માટે ઉચ્ચ ભાવનું ગ્રહણ કરતા રહેા દેવની
 ગતિમા ત્યાગ નથી, માટે સૂર્યાલદેવ કહે છે, કે આ વૈભવ
 મારે શા કામનો? હું નાથ! ધન્ય છે-ધન્ય છે આ સાધુ
 સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવીકાને, જે દેશવિરતિ અને સર્વવિરતી
 ચારિત્રનું ગ્રહણ કરે છે દેવો પણ માનવલવની ગતિને યાદ
 કરે છે, કારણ કે આ ગતિ પ્રધાન ગતિ છે માટે આ
 ગતિને મેળવી લો-મેળવી લો તક ગયા પછી આપણને આ
 માનવલવ મળવાનો નથી. “આવો રૂઢો મનુષ્યાદેહ નાવે
 ફરી ફરીને ” માટે ધર્મારાધના કરી લો અને જીવનને
 સાર્થક બનાવો સૂર્યાલદેવ જીવનને સાર્થક બનાવવા હવે
 દેવો પુરુષાર્થ કરશે તે આગળ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૨૬ મું

[શનિવાર, માગસુ સુર ૧૧]

પરમેષ્ઠી ભગવાનને નમસ્કાર કરીને, શાસ્ત્રકારોએ રામપ્રસેલીય સૂત્રનો અધિકાર શરૂ કર્યો છે ભગવાન સુધર્મ સ્વામી જન્મીને કહે છે, 'હે જન્મી! સૂર્યાશદેવે ભગવાનનું સ્તવન કર્યા પછી, 'નમોઽધ્યુષ્ય અહિગરસ્સે કરતા કહ્યું, નમસ્કાર હોયે મારા મહાવીરને, જેને સિદ્ધ ગતિ પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષા છે હે ભગવાન! 'ઈદ્દગય'—અહીં રહેલો હું સૂર્યાશદેવ આપની કૃતિ કરૂ છું માટે આપ મારી સામે હાથ કરો ' એમ કહીને સૂર્યાશદેવ ભગવાનને વધા વહન કર્યા પછી આગળ ઉપર કહેવાશે તેવો અધ્યવસાય સૂર્યાશદેવને ઉત્પન્ન થયો અદ્ભૂત અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થયો છે, તેનું વર્ણન કરી રહ્યા છીએ સુધર્મ અને તપને ભાવતા થકા ભગવાન આપ્રચાલ ઉદ્યાનની વચ્ચે બિરાજી રહ્યા છે વીર્યકરના ગુણે કરીને સૂર્ય જેમ પ્રકાશતા એ અરિહત ભગવાનનું નામ અને ગોત્રનું શ્રવણ થાય તો આ જીવન કલ્યાણ થઈ જાય જે ભગવાનની સંપૂર્ણ ભક્તિ વહન અને નમસ્કાર કરે સેવાભક્તિ કરે અને એ ભગવાનના મુખેથી આર્ય એક વચન સાંભળે અને એના વિપુલ અર્થને સમજીને હૃદયમાં સ્થાન આપે તો પછી એને જે ફળ મળે, તેનું વર્ણન કેમ કરીને મર્ષ શકે? સૂર્યાશદેવ ધનવૈભવ માટે ભગવાનની પાસે નથી જતા. એ જાણે છે, હે ભગવાનના મુખેથી એક

આર્ય વચન સાંભળવા મળશે તો કરોડ કલ્યાણ થઈ જશે. તમે આવા ભાવથી સંતમુનિઓની પાસે કોઈ દિવસ જાઓ છો ખરા? એ આવા ઉચ્ચ આશયથી ભગવાનની પાસે જઈ, વંદન-નમસ્કાર કરવાનો અધ્યવસાય કરે છે ભગવાનની વાણી મગજકારી, કલ્યાણકારી અને પુનિતકારિણી છે ભગવાન જ્ઞાન-સ્વરૂપ છે, જ્ઞાનના રાશિ છે, જ્ઞાનના સમુદ્ર છે, એવા ભગવાનની સેવાભક્તિ મારા માટે પર ભવમા સુખ, હેમ અને કલ્યાણની કરવાવાળી થશે. ભવની પરપરામા પણ એ સુખની આપવાવાળી છે એ પ્રમાણે વિચાર કરીને સૂર્યાભદ્રેવ આલિયોગિક દેવને ઓલાવે છે ઓલાવીને શુ કહે છે? “નિશ્ચય, હે દેવાના પ્રિય! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર જમ્બુદ્વીપની અમલક પા નગરીની બહાર આશ્રિત ઉદ્યાનમાં, સયમ અને તપ વડે આત્માને ભાવતા થકા વિચરે છે ભગવાન અપ્રતિબદ્ધ વિહારી છે હે દેવાનાં પ્રિય! તુ ત્યા જ ” કેને મોકલે છે? આલિયોગિક દેવને. “તુ જ તિજ્જુતોનો પાઠ ભણીને ભગવાન મહાવીરને વંદન કરજે, અને પછી તમે બધા પોતપોતાનાં નામ અને ગોત્ર સંભળાવજો ત્યારબાદ જ્યાં શ્રમણ ભગવત મહાવીર બિરાજે છે ત્યાંથી એક યોજન ઉપરાતના વિસ્તારની અદર જ્યાં કંઈ ઘાસના તણખલાઓ કે કાકરાઓ કે અશુચિ પદાર્થો કે કોહિલા પદાર્થો પડ્યા હોય તે બધાંને એકત્ર કરી તુ એકાત સ્થળે નાખી દેજે એ ભૂમિની જિડતી રજને તુ બેસાડી દઈ એ સ્થળને સાદું કરજે ધૂપાદિથી સુગંધિત કરી એ ભૂમિને તું દેવોને આવવા યોગ્ય બનાવજે. પચ વર્ણના પુષ્પોના ઘૂંટણ સુધી પહોંચે એવા ઢગલા કરજે પાણીના છટકાવથી, સુગંધી

મૂપથી, પુષ્પોની સૌરભથી તુ ઝે ભૂમિને દેવના આગમનને
 યોગ્ય બનાવી દેજે ” સૂર્યાભદેવની આ આજ્ઞા સાંભળીને
 આભિયોગિક દેવ બહુ સતુષ્ઠ થયા તેને મનમાં યમુ, કે
 સ્વામીજીએ કેવી સરસ આજ્ઞા કરી ! સૂર્યાભદેવે જે આજ્ઞા
 કરી તેમા જરા સરખો પણ ટણટણાટ નહિ. તેમની આજ્ઞાથી
 જ્ઞાનદ, પ્રભાદ છવાઈ ગયો. આભિયોગિક દેવે કહ્યું, ‘ હું
 આ ચાશ્યો શીઘ્ર ત્યાં જઈને તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે બધું
 કરું છું ’

તુએ, દેવોમાં પણ કેવો વિનય છે ! તમારા હીકરા-હીકરીઓ
 વગેરે આમ વિનયથી તમારી સાથે વર્તે છે ખરા ? તમારા
 પડતા બોલ ઝીલે છે ખરા ? સૂર્યાભદેવની આજ્ઞા બે હાથ બેઠીને
 સાંભળે છે સામે પ્રતિવાદ નહિ જામ કરીશ અને આમ
 નહિ કરું એવી દલીલો નહિ ધીનો ગાળવો ઢોળાઈ જાય તો
 એ સામી દલીલ નહિ. આભિયોગિક દેવ પૂર્વ અને ઉત્તર
 દિશાઓની વચ્ચે ચાલી નીકળે છે નીકળીને પોતાનાં વૈક્રિય
 શરીર વડે જેટલા આત્માના પ્રવેશ છે તેટલા હડ કરે છે
 અસખ્ય યોજન પ્રમાણે હડ કરે છે ચાના હડ ? હસરત્ન,
 સ્ફટિકરત્ન, લોહિતાક્ષરત્ન વગેરે યૌદ પ્રકારના રત્નોનો હડ
 કરે ॥ પુદ્ગલ સૂક્ષ્મ છે પચાસે કરીને ઉત્તર વૈક્રિય કરે.
 દેવોની ગતિ ત્રણ પ્રકારની છે : તુરિયા ઘડા અને યવલા
 એ ગતિ વડે આભિયોગિક દેવ અસખ્ય દ્વીપ અને સમુદ્રોને
 જોળ મતા જોળ ગતા જમ્બુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવી
 પહોંચ્યા. આ જમ્બુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રના બે વિભાગ છે એક

ઉત્તર વિભાગ અને બીજો-દક્ષિણ વિભાગ. આ વિભાગો કયાં આવ્યા તે તમે જાણો છો? દક્ષિણ વિભાગમાં જ્યાં ભગવાન મહાવીર બિરાજે છે ત્યાં તે આવ્યા આવીને તે ભગવાન મહાવીરને ત્રણ વાર વદન-નમસ્કાર કરે છે નમસ્કાર કરીને કહે છે, “હે ભગવાન! પૂજ્ય! અમે સૂર્યાભદ્રેવના આલિયોગિક દેવ છીએ.” ભગવાન તો સર્વ કંઈ જાણે છે, છતાં તે પોતાની યોગબાણુ આપે છે “અમે આપને વદન-નમસ્કાર કરીએ છીએ. હે ભગવાન! આપ તો કલ્યાણકારી, મંગલકારી અને જ્ઞાનવાન છો અમે આપની સેવાલક્ષિત કરીએ છીએ” ભગવાન તે દેવને કહે છે, “આ તો તમારો પુરાણો અને નિત્યનો વ્યવહાર છે પરપરાથી દેવો આ પ્રમાણે કરતા આવ્યા છે આ તો દેવોનો આચાર છે હે દેવો! આ તમારે કરણીય છે, કારણ કે તમારા પૂર્વના દેવોએ પણ આ જ પ્રમાણે કર્યું છે, માટે તમારે કરવા યોગ્ય છે જો કદાચ તમે માનસર આવ્યા હો તો પણ આ સાલજતાં તમારું અભિમાન ઉતારી નાખે એવો સરસ અને સચોટ જવાબ છે શાસ્ત્રકારો કહે છે, કે આવા, અમારા સિદ્ધાન્તનાં જ્ઞાન-પકવાન તમારા ઘરમાં પડ્યા છે, છતાં તમે બીજે શા કારણે કાંઈ મારો છો? જેને અમારા સિદ્ધાન્ત અને પ્રવચનો પર શ્રદ્ધા નથી તે કોઈ કાળે અઝઝ ન થાય ઝઝ એટલે ઝગડો જેને ઝગડો રહિત થવું હોય તેણે વીરનાં વચન પર શ્રદ્ધા રાખવી જ પડશે જેમ આલિયોગિક દેવે પોતાના સ્વામીની આજ્ઞા શીઘ્ર અમલમાં મૂકી, તેમ તમારે પણ ભગવાનની આજ્ઞાને અધીન થવું પડશે જ્યાં સુધી તમે ભગવાનની આજ્ઞાને.

અધીન નહિ થાઓ ત્યાં સુધી તમે અધી છુટકારો નહિ
 પામી શકો. બોલો, તમારે જગદારહિત થવું છે કે નહિ ?
 અનાદિ કાળથી આત્મા અને કર્મનો જગદો ચાલતો આવે છે
 તે ભગવાનની આજ્ઞાના પાલન સિવાય મટે તેમ નથી. દાખલા
 તરીકે, કેાઈ સિપાઈ ફરજ બજાવતાં બિચતો પકડાય તો તેના
 શા હાથ માય ? નોકરીમાંથી પાણીયું જ મળે કે બીજું કંઈ ?
 સિપાઈના પટ્ટાએ આટલી ફરજ બજાવી જ્યારે તમે તો
 જિનેશ્વરનો પટ્ટો પહેર્યો છે તમે તો આવક તમારું શું
 કનંવ્ય છે, તેનો તમે વિચાર કર્યો છે ખરો ? એક સિપાઈને
 આટલી બધી જવાબદારી ઉઠાવવી પડે તો આપણે વીતરાગના
 પટ્ટા પહેરનાર આવક-આવિકાએ, સાધુ-સાધ્વીઓએ કેટલી
 જવાબદારી ઉઠાવવાની હશે તેનો પૂરતો વિચાર કરજો એક
 જ્ઞાન જેવું ગ્રાણી પણ પોતાના સ્વામીને કેટલું વફાદાર રહે
 છે ! કેાઈ કેાઈ દૂતરાઓ એવા સ્વામીભક્ત હોય છે કે વખત
 આવે પોતાના ગ્રાણુ ન્યોછાવર કરી નાખે છે પણ પોતાના
 ધણીને નુકસાન નહિ થવા દે એક ખશુમાં આપણી વફાદારી
 છે તો તમે તો મહાગ્રાધા માનવબળવતારને પામ્યા છો તમારી
 પાસેથી તો એનાથી અનેકગણી વફાદારીની અપેક્ષા રહે.
 આપણે નિત્ય બોલીએ છીએ, કે ‘જય વીરાય’ હે ભગવત,
 તમારો જય થાઓ, તમે વિજયી બનો હે ભગવત ! તમારા
 જયમા અમારો જય છે પોતાના જયમા ભગવાનનો અને
 ભગવાનના જયમાં પોતાનો જય માનવો એમણે બધુઓ !
 શાસનની રક્ષા કરવાવાળા પુરુષોની આજે બહુ જરૂર છે કેાઈ
 સ્વયં હાઠકાંઓનો હજલો પઠ્યો હોય તો તમે કહેશો કે આ

ઢગલામા ચેતન નથી તેવી જ રીતે, જેનામાં શાસનની દાઝ નથી, તેના પ્રત્યે વફાદારી નથી, તે હાડકાંના ઢગલા જેવા- ચેતનરહિત શબ જેવા છે જે શાસનમા તમે જન્મ્યા છો તેની જવાબદારી, તેના પ્રત્યેની તમારી વફાદારી તમારે જાણવી જોઈએ. કદાચ ધનમાં તમે ઘણાથી મોખરે હશે. પણ જ્યાં સુધી તમે સવરકરણીમા આગળ નહિ વધો ત્યાં સુધી તમે પાછળ જ રહેવાના અને કદાપિ અઝઝ નહિ બનવાના માટે તમારે સવર અને નિર્જરામા આગળ વધવું જોઈએ, એક દેવ પોતાના સ્વામી પ્રત્યે કેટલો વફાદાર છે! તેની સરખામણીમાં તમે કેવા છો? એક બાજુ ધરતુ કામ હોય અને બીજી બાજુ શાસનનું આ બેમાંથી તમે કયું પહેલું કરવાના? ધરતુ જ તો! આ છે તમારી શાસન પ્રત્યેની વફાદારી! સમજો સેવા એ તો પરમ ધર્મ છે પણ તમારો આત્મા કઈ તરફ ઢળે છે? તમે તો જ્યાં રાગ કર્યો છે ત્યાં ઢળો છો. રાગથી રંગાયેલા ઉજ્જવલતાને કેમ કરી આદરી શકશે? ઉજ્જવલતાને આદરવા માટે તમારે રાગનો ત્યાગ કરવો પડશે અને ત્યાગ કરવો પડશે તો જ ઉન્નતિ થશે.

ભગવાન કહે છે, “ હે દેવો! આ તો તમારો નિત્યનો વ્યવહાર છે ” આ સાલણતાં જ દેવો રાજી રાજી થઈ ગયા. ભવનપતિ, વાણુવ્યન્તર, જ્યાંતિથી અને વૈમાનિકનો આ વ્યવહાર છે, પણ તમારો છે એમ નથી ભગવાનની વાણી સાલણીને આલિયોગિક દેવનું હૈયું હર્ષથી ભરાઈ ગયું, હૃદયમા પ્રેમના સ્ત્રોતો છૂટ્યા. તે ભગવાનને વદીને પાછા ફર્યા ઉત્તર દિશામાં જઈને ફરીથી વૈક્રિય

બચન ન બાઈ' શાસ્ત્ર કારણે / કહ્યું છે, કે
 'ચલતિ મેઘઘસંતિ મન્વરઘસંતિ તારાવિષ્ણુદ્રમગસા ।
 કદાપિ કાલે ચલતિ ધરિત્રી સાધુપુરુષવાપ્સ્ય તુ ન
 જન્મતિ ધર્માત્ ક

મેરુ પર્વત કદાપિ ઘસાયમાન થાય, મન્દર કદાપિ ઘસાયમાન
 થાય, તારાઓ, રવિ, ચન્દ્ર અને મંજુલાદિ પ્રહો કદાચ
 પોતાના માએથી ઘળે, પણ સાધુ પુરુષનું વચન કોઈ કાળે
 ધમધી વિચલિત થતું નથી. પણ આપણે તો 'બાળી બોલ્યા,
 બાળી ફેક'મા માનવાવાળા! માટે બધુઓ! બોલતા પહેલા
 બરાબર વિચાર કરેા વિચારીને જ બોલેા વિચાર્યા વગર
 બોલાઈ જતું હોય તો પણ તેનું બરાબર પાલન કરેા. એક
 કવિએ કહ્યું છે કે

લક્ષ્મીને વસ રાખે ભાષા । લક્ષ્મીને વસ રાખે
 લપકારા જુજુ મારે વિવાહમાં વસી સજારે
 લાલ બનાવે બાળા ભાષા લક્ષ્મીને વસ રાખે

જેવા સપ્રકારેા મતેા, જાએ અને પરપરાએ આજે
 વધ્યાં છે તે બધા બે કોઈ પણ કારણથી વધ્યાં હોય તો તે
 વચનની અસંખ્યતા અને અસંયમના કારણે જ માટે જ
 પ્રશ્ન બ્યાકરણમા ભગવાને કહ્યું છે કે 'સચ્ચ જ્ઞ મયમમ'
 સત્યને ભગવાન તરીકે વર્ણવેલ છે અહીંભાવે જીવ ભગવાનને
 ભૂલી બાય છે ક્રોધથી, લોભથી હાસ્યથી અને ભયથી એ ચાર
 પ્રકારે ભાષા બોલાય છે માટે જીવ ઉપર કાબૂ રાખતાં
 શીખવું બેઈએ

કૈકેયીના મનની વાતની હવા રામ સુધી આવી ગઈ, પણ રામ શાન્ત હતા. મનમાં કશો ઉદ્વેગ નહિ કૈકેયીએ દશરથ પાસેથી વચન માગ્યું. “ભરતને ગાદી અને રામને ચૌદ વર્ષનો વનવાસ” આ શબ્દો સાંભળતા જ દશરથ રાજાને ખૂબ આઘાત લાગ્યો. પણ રામ તો ગભીર ચહેરે ઉભા હતા. દશરથ વિચારે છે, કે રામને આ વાત કેવી રીતે કહેવી? કહેતાં જીભ પણ કેમ ઊપડવાની? પણ મહાન પુરુષો બોલેલા વચનને પાળે જ તેથી તેમણે રામને કહ્યું, કે “ભાઈ! હું એક વખત કૈકેયીના વચનથી બધાઈ ગયો છું એ વચનની કૈકેયીએ આજે માગણી કરી છે રડતા હૃદયે મારે તેની વાત સ્વીકારવી પડી છે તો, ભાઈ, તું વનમા જા અને ભરતને ગાદી આપ” રામને સ્થાને બીજો કોઈ દીકરો નો હોય, તો શો જવાબ આપે? શું કરે? ઝઘડો કરે, કલેશ કરે, માતાપિતાને પજવે, કોટે ચડે પણ રામ તો આજ્ઞા-પાલક પુત્ર હતા તે દશરથને કહે છે, “પિતાજી! આપ શા માટે દુઃખ ધરો છો? આપ મારામા અને ભરતમા શો તફાવત જુઓ છો? આપ ખુશીથી ભરતને રાજ આપો. હું વનમાં જવા તૈયાર છું” જ્યાં આવા આજ્ઞાપાલક પુત્રો હોય ત્યાં જ સ્વર્ગ છે માટે સમજો ધરને સ્વર્ગ બનાવવું કે નરક તે આપણા હાથની જ વાત છે આ સૂર્યાલદેવ પૂર્વે તીર્થ-કરની વાણીના વિનય કરીને સ્વર્ગે ગયા છે, અને ત્યાંથી દેવને આજ્ઞા કરી છે દેવે આજ્ઞાનું પાલન કર્યું છે ત્યારે કહે છે કે બહુ સારું કર્યું સૂર્યાલદેવ બીજું શું કહેશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

સમુદ્રપાત કર્યો અને આમળ મધુ તે પ્રમાણે, સ્તનનો જે ઠઠ બનાવ્યો હતો તેના વઢે ભગવાનની ફરતી એક ભોજન ખરતીને સમાજ, સુખધિત કરીને તે પાછા સૂર્યાભિદેવ પાસે બાબ્યા આવીને કહે છે, “સાહેબ! આપે જે આજ્ઞા આપી હતી તે પ્રમાણે બધુ થ કરી બાબ્યા છીએ.” સૂર્યાભિદેવ પ્રત્યુત્તર દેતાં કહે છે, “તમે ખૂબ જ સાદુ કમું કેઈની આજ્ઞા પ્રમાણે વતીએ તો તેના હૃદયમાં ઉમળકો આવે. તમારા પાંચ હીકરાઓમાંથી જો કેઈ એક તમારે ઈશ્વારે તમારું ખાસું કામ કરી આપે તો તમને તેના પર કેટલું બધું હેતુ આવે! એમ, શિખો પણ ગુરૂના વિચારે થાશે તો ગુરૂને પણ ખૂબ વહાલ છેપણે ઉત્તરાધ્યયનના પહેલા અધ્યયનમાં ભગવાન બોલ્યા છે કે ‘ઇગિચાગાર’ મૂળને સાધુ સાધ્વી, આવક, આવિકા જો ગુરૂના અભિપ્રાયને અણીને તેને શાન્તિ કાય તેમ વતે તો જ વિનયવાન કહેવાય. રામચંદ્રજીનું જ દેખાવ લઈએ. ભગવાન રામ બાળે મોક્ષને પ્રાપ્ત થયેલા છે જો રામ એના પિતા હશરથની આજ્ઞાનું કેવી રીતે પાલન કરતા તે ક્યાં કેઈથી અબાવુ છે? બધા એમ કહે છે કે જો અમારા ઘરમાં રામ કે હનુમાન જેવા હીકરાઓ હોય તો અમારું ઘર સ્વર્ગ જેની વ્તય. પણ, રામ, હનુમાન એમ રમતમાં નથી થવાતું જે માળાપની એકએક આજ્ઞાનું પાલન કરે તે જ રામ જેવા થઈ શકે રામ તો નિત્ય જીતીને પ્રાતાઃકાલમાં પોતાના માતા પિતાને પ્રણામ કરતા બાળે તમારામાંથી કેટલા માતા પિતાને પ્રણામ કરે છે? જે સમયે રામના શબ્દાભિવેકનું

નક્કી થયું તે વખતે કૈકેયીની વૃત્તિ બદલાણી. વર્ષો સુધી દશરથે આપેલાં વરદાન માગવાનું ન સૂઝયું, પણ જેવી રામના અભિષેકની વાત-સાલણી કે તેવું જ પેલાં વરદાનોનું સ્મરણ થયું. તેના પર ઈર્ષ્યા ચડી બેઠી. જે માનવી ઇર્ષ્યાને વશ થાય છે તે ગભીર ભૂલ કરે છે, એટલું જ નહિ પણ તે પતનને માર્ગે પ્રયાણ કરે છે દુર્ભાગ્યે ઇર્ષ્યાન્ધ માણસો પોતાના પતનને જોઈ શકતા નથી. કૈકેયીએ લાગ સાધી દશરથની પાસેથી આગળ આપેલા બે વરદાનોની ઉધરાણી કરી. શું માગવું તેના વિચારમાં તેણે આખી રાત બગતા જ વિતાવી દીધી 'રામને રાજગાદી અને મારા ભરતને કંઈ નહિ? બસ, વચન માગી લઉં કે મારા દીકરાને ગાદી અને રામને વનવાસ' અહાહા! કેવી સ્વાર્થવૃત્તિ! કેટલી અધમ મનોદશા! કેવો પાપી વિચાર! પોતાના પુત્ર માટે કેવો સ્વાર્થ અને રામને હું ખ આપવાનો કેવો શોચનીય અને નિંદ્ય વિચાર! કૈકેયી ભાન ભૂલી, કારણ કે તે ઇર્ષ્યાને વશ થઈ હતી આવા વખતે માણસને ધર્મઅધર્મનું ભાન નથી રહેતું રામને ગાદી મળે ને મારા ભરતને શું! અમે દિનપ્રતિદિન કહીએ છીએ, કે ધર્મને જાણે ધર્મને સમજ્યા સિવાય આજ્ઞાપાલનનો ગુણ તમારામાં આવે તેમ નથી પણ તમારે તો પોતાના દીકરાઓને શાસનથી ચ અને ગુરૂથી ચ છેટા રાખવા છે આખું ચોમાસું પૂરૂ થઈ જાય તો પણ તમારા દીકરાઓ ઉપાશ્રયના પગથિયે ચડવાના નહિ તો પછી દર્શન તો કયાથી જ કરવાના? ત્યારે રઘુકુલની રીત કેવી છે તે જુઓ 'રઘુકુલ રીત સદા ચલી આઈ, પ્રાણ જાય અરૂ

વચન ન બઈ' શાસ્ત્ર : કાશ્યો : કહ્યું છે, કે
 'ચલતિ મેઢચ્ચલતિ મન્વરચ્ચલતિ તારારવિષ્ણુમગલા' ।
 કદાપિ કાલે ચલતિ ચરિત્રી સાધુપુરુષવાક્ય તુ ન
 ચલતિ ચર્માત્ પ્ર

મેરુ પવ ત કદાપિ ચલાચમાન યાય મન્દર કદાપિ ચલાચમાન
 યાય, તારાઓ, રવિ, ચન્દ્ર અને મગલાદિ ગ્રહો કદાચ
 પોતાના માર્ગેથી ચળે, પણ સાધુ પુરુષનું વચન કોઈ કાળે
 ધ્રુવથી વિચલિત થતું નથી પણ આપણે તો 'જળી બોલ્યા,
 જળી દ્રોઢ'મા માનવાવાળા ! માટે બધુઓ ! બોલતા પહેલા
 બરાબર વિચાર કરે વિચારીને જ બોલો વિચાર્યા વગર
 બોલાઈ જતું હોય તો પણ તેનું બરાબર પાલન કરો. એક
 કવિએ કહ્યું છે કે

લૂહીને વર રાખો ભાઈ ! લૂહીને વર રાખો
 હપકરા બહુ બહુ મારે, વિવાહમાં વસ્તી સભારે
 લાલ બનાવે જાખ્યા ભાઈ લૂહીને વર રાખો

જે/લા સપ્રકાશો, મતો, ગમ્મો અને પરપરાઓ આજે
 વધ્યાં છે તે બધા જો કોઈ પણ કારણથી વધ્યાં હોય તો તે
 વચનની અસહ્યતા અને અસચમતા કારણે જ માટે જ
 પ્રશ્ન વ્યાકરણમા ભગવાને કહ્યું છે કે 'સજ્જજ્ઞુ મયજમ્'
 સત્યને ભગવાન તરીકે વર્ણવેલ છે અહીંભાવે શ્રુવ ભગવાનને
 ભૂલી જાય છે કોમળી લોભળી હાસ્યથી અને ભયથી એ ચાર
 પ્રકારે ભાષા બોલાય છે માટે શ્રુવ ઉપર કાળુ રાખતાં
 શીખવું બેઈએ

કૈકેયીના મનની વાતની હવા રામ સુધી આવી ગઈ, પણ રામ શાન્ત હતા મનમાં કશો ઉદ્વેગ નહિ કૈકેયીએ દશરથ પાસેથી વચન માગ્યું : “ ભરતને ગાદી અને રામને ચૌદ વર્ષનો વનવાસ ” આ શબ્દો સાંભળતાં જ દશરથ રાજાને ખૂબ આઘાત લાગ્યો પણ રામ તો ગભીર ચહેરે ઉભા હતા દશરથ વિચારે છે, કે રામને આ વાત કેવી રીતે કહેવી ? કહેતા જીલ પછુ કેમ ઊપડવાની ? પણ મહાન પુરુષો બોલેલા વચનને પાળે જ તેથી તેમણે રામને કહ્યું, કે “ ભાઈ ! હું એક વખત કૈકેયીના વચનથી બધાઈ ગયો છું એ વચનની કૈકેયીએ આજે માગણી કરી છે રડતા હૃદયે મારે તેની વાત સ્વીકારવી પડી છે તો, ભાઈ, તું વનમા જા અને ભરતને ગાદી આપ ” રામને સ્થાને બીજો કોઈ દીકરો નો હોય, તો શો જવાબ આપે ? શું કરે ? ઝઘડો કરે, કલેશ કરે, માતાપિતાને પજવે, કોટે ચડે પણ રામ તો આજ્ઞા-પાલક પુત્ર હતા તે દશરથને કહે છે, “ પિતાજી ! આપ શા માટે દુઃખ ધરો છો ? આપ મારામા અને ભરતમાં શો તફાવત જુઓ છો ? આપ ખુશીથી ભરતને રાજ આપો હું વનમાં જવા તૈયાર છું ” જ્યાં આવા આજ્ઞાપાલક પુત્રો હોય ત્યાં જ સ્વર્ગ છે માટે સમજો ધરને સ્વર્ગ બનાવવું કે નરક તે આપણા હાથની જ વાત છે આ સૂર્યાભદ્રેવ પૂર્વે તીર્થ-કરની વાણીના વિનય કરીને સ્વર્ગે ગયા છે, અને ત્યાંથી દેવને આજ્ઞા કરી છે દેવે આજ્ઞાનું પાલન કર્યું છે ત્યારે કહે છે કે બહુ સારું કર્યું સૂર્યાભદ્રેવ બીજું શું કહેશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૩૦ મુ

[શોભવાર, આવણુ શુક ૧૩]

શયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર વાણી રહ્યો છે ભગવાન
 વિનેશ્વર દેવે આ સિદ્ધાન્તની અદ્દર એક અલેક શક્તિનું
 જ્ઞાન કરાવ્યું છે અનાદિ જનન્ત કાળથી હવે પોતાનાં
 શક્તિ અને સુખને બૂલી પરમાં સુખને શોધી રહ્યો છે
 હવેની જમણાને ટાળનારો આ સિદ્ધાન્ત છે ભગવાન
 મુધમ સ્વામી જન્મ્યુને કહે છે, “હે જન્મ્યુ ! ત્રણ લોકના
 નાથ પરમ તારક મારા બુદ્ધેવ અલેક છે એમણે જગતના
 હવેને સત્યનો માર્ગ બતાવી સત્યના અર્થી કર્યા છે તેમને
 ભેટો આ જગતમાં ક્યાય નજે તેમ નથી ”

સૂચાલદેવ પોતાના વિમાનમાં બેઠા છે બેઠા બેઠા કેવળજ્ઞાની
 અને કેવળદર્શીને ભેઈ રહ્યા છે તમે પણ બ્રહ્મીય વાર
 સમોત્તરણમાં આ હરો પણ જાવને કાપવાની તાલાવેલી
 લાગી જ નથી કેવળીની પરિવદ્ધા ગમેલા અપણા
 આત્માએ કેવળીની વાણીના અપૂર્વ ઝરણાં કાનેથી ઝીલ્યાં
 હરો પણ એ હૃદય સોસરા ઊતર્યા નથી કેવળી આજળ પણ આ
 હવે કોરો પહી ગયો પણ જે આત્માના હૃદય સોસરા એ ઝરણા
 નરે છે તે આત્માનું કથ્યાણ ધઈ બાય છે સૂચાલદેવે પૂર્વે
 ભગવાનની વાણીને સાંભળી હૃદય સોસરી ઉતારી છે તેથી જ
 તેના હયામાં ભગવાનને ભેટા ઉલ્લાસ ઉદ્ભવે છે તમને

મુનિઓને જોતાં ઉદ્ધાસ ઊપજે છે ખરો ? આ સૂર્યાભિદેવે આલિયોગિક દેવને ભૂમિમાથી કાઢા, કાકરા દૂર કરી ભૂમિને સુગંધિત અને સાદું કરવાનું કહ્યું તે આગળ કહેવાઈ ગયું છે.

અહીં એક પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે, કે આલિયોગિક એટલે શું ? દેવની પદવી પ્રાપ્ત કરવા છતાં સેવકપણે ઉત્પન્ન થયા તેનું કારણ શું ? ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના છત્રીસમા અધ્યયનમા ભગવાન ક્ષરમાવે છે, કે

મંતા જોગે કાઠં મૂર્હકમ્મં ચ જે પડંજ્ઞન્તિ
સાય રસ દ્વિદ્વિ હેઝ અમિઓગ ભાવણં કુણર્હ ॥

સમૃદ્ધિ મેળવવાને માટે જે આત્માઓ મન્તાજોગ કાઠં મન્ત્રના યોગને આચરે છે તે મૂર્હકમ્મં કેવું ? ભૂતિકર્મ એટલે રક્ષા-ગળ વગેરેને મત્રીને કર્મ કરે છે તે. એ આત્માઓ ‘અમિઓગં ભાવણં કુણર્હ’ આલિયોગિક ભાવનાને ઉત્પન્ન કરે છે આલિયોગિક દેવોની યોનિમા નોકર-ચાકર-પણે, મત્ર-જત્ર, દોરાધાગા કરનારા, ભૂતિકર્મના કરવાવાળાઓ-વગેરે આત્માઓ હોય છે માનવલવને પ્રાપ્ત કરીને તેઓ મત્ર-જત્ર વગેરે કરે છે તમે કહેશો, કે શા માટે ? શાતાને માટે જ તો જો હું બીજાને આ કરી આપીશ તો મને પ્રતિષ્ઠાની ઋદ્ધિ મળશે એવો ભાવ તેમા હોય છે આમ કરવાથી જગતના જીવોમા મારા માન, શોભા, કીર્તિ વગેરે વધશે, એવો આશય આવાં આચરણોની પાછળ છુપાયેલો હોય છે પ્રાય જગતમા જીવો ચમત્કારને જ નમસ્કાર કરતા હોય છે

રાજપર્યેષીય સૂત્રની અહર આભિયોગિક દેવો, સૂર્યાસ દેવની આજ્ઞા લઇને એક એજનનો માઠવો સાફ કરવા ગયા છે અહીં પ્રશ્ન થાય છે, કે આવું શા માટે કર્યું? દેવ થયા છતાં નોકરપણે શા માટે ઉત્પન્ન થયું પડ્યું? મત્ર-જત્ર વગેરેને પ્રાપ્ત કરીને જે તેનો ઉપયોગ સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર્યમાં નથી કરતા, તેઓનું આવું જ થાય તે બાપડાંઓ આભિયોગિકમાં જ બચ હો ગૌતમ! કર્મના કાયદા અચલ છે અહીં જેવા-તેવાનું રાજ નથી. અહીં તો ભગવાન મહાવીરનું રાજ છે જોશાલે છ વસ્તુનું સ્વરૂપ બતાવતા જગતની અહર ટોળે ટોળા ઉત્પન્ન કર્યા તે ॥ વસ્તુઓ કઈ? લાભ-અલાભ સુખ-દુઃખ અને લવિત-મરણ આ છ વસ્તુ ઓ! બતાવીને અગિયાર લાભ, અગિયાર દુઃખાર લેગા કર્યા, ત્યારે ભગવાન મહાવીરના એક લાભ અને ઓગણસાઠ દુઃખાર આવકે! હતા તેમાં તમને શું આશ્ચર્ય થાય છે?

શેષે શેષે જ માણિક્ય મૌષિક ન ગજે ગજે ।

લાભલો ન હિ લર્ભ જમ્વન ન જને જને ॥

પવતે પવતે માણેક-હીરા ન હોય પ્રત્યેક હાથીના ઝઠસર જમાં સાચા મોતીઓ ન પાકે સાધુ પુરુષો સર્વસ્થળે પ્રાપ્ત નથી થતા અને પ્રત્યેક વનમાં ઘનંદનના વૃક્ષો હોવા નથી

હીરા ઘોઠા હોય, કલશર મોતીના જ હજલે દગલા હોય. જાઠરના ટોળે ટોળાં હોય, સિંહનાં નહિ. સિંહણ બચ્ચુ એક, એકે દુઃખરા જાકર બચ્ચા લાખ લાખે નકારા-ખિઆરા સાચા સતનાં ટોળા ન હોય. સત્ય વસ્તુ, અસલી વસ્તુ હંમેશાં

ઓછી હોય એના પારખુ અને ખરીદનારા પણ ઓછા હોય. કિંમતી વસ્તુઓ શેરીએ શેરીએ અને હાટે હાટે ન મળે. હે મુનિઓ ! સુદર એવા સંયમને સ્વીકારીને જો તમે મત્ર-જંત્ર અને દોરાધાગામા પડી જશો, તો તમારી ગતિ ખગડી જશે, અને તમારે આલિયોગિકમા અવતરવું પડશે ભગવાન મત્ર-જંત્ર વગેરે કરનાર માટે ન હુતે સમણા વુચતિ एवं આયરીયં એવા શબ્દો વાપરે છે ભગવાન તેમને શ્રમણ કહેતા નથી, માનતા નથી એ આલિયોગિકને જુદા જુદા રૂપો ધારણ કરવાં પડે છે ઇન્દ્ર કહેશે, કે હાથી બન, તો હાથી બનવું પડે. શકેન્દ્રને ખેસવા માટે વાહન જોઈતું હોય તો તેનું વાહન પણ બનવું પડે શકેન્દ્રને ઐરાવત નામનો હાથી છે તે કંઈ પશુ યોનિનો નથી કારણ કે દેવલોકમા તિર્યક્ ન સંભવે. પરંતુ, આલિયોગિક દેવને શકેન્દ્રને ખેસવા માટે ઐરાવત હાથીનું રૂપ ધારણ કરવું પડે છે જો આ પ્રમાણે વર્તીશું તો મારા અને તમારા કયાય ઠેકાણા પડે તેમ નથી એક વખતે શકેન્દ્ર હાથી પર ખેસવા જાય છે ત્યારે હાથી આડાઈ કરી ખેસવા નથી દેતો અને આડોઅવળો ડોલાયમાન થાય છે શકેન્દ્ર પાસે તો ભવપ્રત્યાવિક અવધિજ્ઞાન છે તેથી અવધિજ્ઞાન વડે જોયું કે પૂર્વે મેં શ્રાવકની અગિયાર પ્રતિમા અગીકાર કરી હતી સાધુની પ્રતિમા કેટલી તે જાણ્યા છો ને ? સાધુની પ્રતિમા ખાર, અને તમારી કેટલી ? શકેન્દ્રનો પૂર્વ જીવ કાર્તિક શેઠ હતો તે પાચમી પ્રતિમા વહન કરતા સો વખત પાચમી પ્રતિમા વહન કર્યા પછી જે સન્યાસી માસ માસ અમણનાં પારણા કરે છે એ વખતે કાર્તિક શેઠનું સમ્યક્

નિર્માળ ॥ જાન જાણ પણ મિથ્યાવાદીને વડે નહિ, નમસ્કાર
 ન કરે ધર્મ તો હાડેહાડમાં વ્યાપેલ હોવો જોઈએ. કાલિક
 શેઠના હૃદયમાં ધર્મનો રાજ જાગેલ છે રાજ ભે પ્રકાશના
 હોય ॥ મહાકવિઓ અને હજારોશિઓ પતંગરંગ સૂર્યનો તાપ
 લાગતાં સિદ્ધિ જાય છે જે આત્માનું સમ્યક્ જ્ઞાન વગર
 હજાર જેવું છે તે મિથ્યાત્વનો તાપ લાગતાં અદ્ભુત ઘર્ષ
 જાય છે પણ જે આત્માનું સમ્યક્ જ્ઞાન વગર મહાકવિ
 જેવું છે તે સો મહા સાધુથી ધોવા જેમ મહાકવિ રાજ
 જતો નથી તેમ મિથ્યાત્વનો પાથ લાગવા છતાં અદ્ભુત ન થતાં,
 તેવું ને તેવું જ રહે છે તેને તમે મને તેટલા વચન રૂપી
 અગ્નિમાં બાળો, તો પણ તેનો રંગ જવાનો નહિ તમે કેવા
 છો? મહાકવિ કે પતંગિયા રમના? તેનો નિષ્કર્ષ તમે
 જાતે જ કરી લેજો.

રાજ નમ ના રાજ જાણ ના

જોજો કુવાનું રાજ જાણ ના

મિથ્યા વર્ણાશ્રમ રાજસ્ય નાચત

હે આત્માઓ! મિથ્યાત્વ તમારે આગણે રાજ કરીને નાચતું
 છે માટે ખૂબ સાવધ રહેજો નહિ તો ક્યાંયના નહિ રહે.
 કાલિક શેઠ કોઈને વડે નહિ, ન તો કોઈને માને. આવા
 હઠ ચિત્તવાળા તે હતા એક વખતે ગામની બહાર કોઈ
 તાપસે આવીને મુકામ કરેલો. આખું નગર તેનાં દર્શન
 કરવા ભિમત્થું પણ કાલિક શેઠ ન ગયા તે ન જ ગયા
 લોકોએ તાપસને કહ્યું “આખી નગરીના લોકો તો આપના
 દર્શન કરવા આવ્યા પણ એક જણ ધર્મનો ઢીંગલો ઘડીને

બેઠો છે તે આપનાં દર્શન કરવા નથી આવ્યો ” જગતમાં ઇર્ષ્યાળુ જીવોનો પણ તોટો નથી આ સાલણી તાપસને મનમાં થયું કે જ્યાં સુધી તે કાર્તિકને ન નમાવે ત્યાં સુધી તે સાચો તાપસ નહિ કોઈનું અહિત કરનાર પાસે સમ્યક્ આવતું નથી અને કદાચ ને આવી જાય તો તે ટકતું નથી સમ્યક્ તો બડા ઘરનું છે કારણ સમ્યક્ એક વાર સ્પર્શ્યા પછી સામો ધક્કો મારે તો અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તમાં પણ પાછો આવી જાય કેની માફક તે જાણે છે? ‘સુદ્ધ જસ સુસહજ’—જેમ દોરા સોતી સોય કચરામાં પડી જાય તો ય તરત જડી જાય છે તેમ પણ સોય દોરા વગરની હોય, તો જડે ખરી? ન જ મળે લગવાન કહે છે, કે જે આત્મારૂપી સોયની અદર સમ્યક્ રૂપી દોરા પરોવાઈ જાય તો પછી આત્મા લલે ને ચાર ગતિઓના ઉકરડામાં ખોવાયો હોય છતાં પાછો બહાર નીકળી આવે છે સમ્યક્ જ્ઞાન અને દર્શનનો આવો મોટો મહિમા છે હવે પેલા દષ્ટાંત પર આવીએ તાપસને માસખમણનું પારણું છે લોકો રાજ વગેરે દર્શને આવે છે રાજ તાપસને પારણું કરવા પોતાના મહેલે લઈ જાય છે શા માટે? મોટો માણસ છે એટલા માટે બધુઓ! તમારા માથે રાજ છે? તમે તો સ્વયં રાજ થઈ ગયા છો એ અહીં નહિ આવે. લગવાને ચક્રવર્તી રાજ કરતાં ય મુનિની પદવીને ઉચ્ચ બતાવી છે રાજ તાપસને પારણું કરવા પોતાના પ્રાસાદે પધારવા વિનંતિ કરે છે. તાપસને થયું કે ઠીક લાગ આવ્યો છે આ અવસર ચૂકવો ન જોઈએ તેણે ગળને કહ્યું, “આવવામાં મને વાધો નથી,

પણ મારી એક ખરજ છે તે સાંભળેલ” ત્યારપસે હાથ એમને સોજાઈ મારી.

સવત્સરી પર્વે આવી રહ્યું છે માટે સવર કરણીથી નિર્જરામાં આમળ વધેલ. ખમ્મે એમ નથી કહેતાં, કે તમારા લાખ રૂપિયા અહીં મૂકી દેલ. અમારે તેનો લોભ નથી. તેના તો ખમ્મે ત્યાગ કર્યો છે એ રૂપિયા તમને પણ એક ઠાણે છોડવાના જ અને એને છોડ્યે જ છૂટકો છે એ જૂલતા નહિ. તમારા મનમાં કદાચ એવો વિચાર આવતો હશે કે આને અમારી સાહેબી ગમતી નથી તમારા અંધર્માંની અમે શા માટે અંદેખાઈ કરીએ? તમે સાહેબી સોજવો તેમાં અમારે શું? તમે ભલેને હરદોષ દૂધ અને પકવાન્ન આરોગેલ. અમને તેની સાથે કશી હેવાહેવા નથી તમે સોનાની ધાળીમાં જમો તેથી અમને સહેજ સરળી મનમાં બળતરા થવાની નથી પણ એ તમે એમાં જ રચાપચ્યા રહો તો અમને દુખ થાય ખરું આમનું શું થશે એ વિચારે હૃદયમાં ઠરુણા છિપજે ખરી જેના બ્યાખ્યાનોમાં વૈરાગ્યના રસ ન વહેવા હોય તે બ્યાખ્યાન નહિ પણ વખાણ છે હવે મૂળ ગુણ પર આવીએ.

આભિયોગિકપણું શાથી મળ્યું તેની વાત કરુ છું ભાઈ! હરમાવો કે તમને સાચી કે ખોટી તપશ્ચર્યા એમને મનમાં અધધ થાય છે? તપસની તો અજ્ઞાન અને કષ્ટવાળી ક્રિયા છે તેણે રાજાને કહ્યું છે રાજાના તારા ગામમાં કાર્તિક નામે એક શેઠ છે એ મને નમી, તો જ હું પાછલું કરુ આ

સાલજીને રાજા તો વિચારમાં પડી ગયો નિમત્રણ તો આપ્યું, પણ ધર્મસંકટ આવી પડ્યું તાપસ કહે છે, “ મારે તો તારે ઘેર ખીરનું પારણું કરવું છે કાર્તિક શેઠ નગરશેઠ છે એના વાસા પર ખીર મુકાવીને જો તું મને પારણું કરાવે, તો જ હું પારણું કરું.” તાપસના હૃદયમાં ઇર્ષ્યા જન્મી છે. માટે જ તો તે સારાસારનું લાન ભૂલી ગયેલ છે રાજાને થયું કે નગરશેઠ તો એના ધર્મમાં રત છે જેના પર નગરનો પ્રેમ છે તેના પર તેનાથી આવું અકાર્ય કેમ થાય? વળી પાછો ખીજો તરંગ તેના મનમાં ઉદ્ભવ્યો આ છે સન્યાસી જો સાધુ શાપ આપે તો બળીને ભસ્મ થઈ જવાય. તેનામાં ખોટા ભયનો હાથ ભરાઈ ગયો ‘ હાઉ આંવો ’ એમ કહીએ છીએ ત્યારે નાતું બાળક ડરી નથી જતું? જેમ મુનિ કોઈને કોઈ કાળે શાપ આપે નહિ ‘ માર, માર ’ કરતો ભલે ને કોઈ આવે, પણ જૈન સાધુના હૃદયમાં તો તેના માટે પણ કરુણાના સ્રોતો વહેવાના ‘ બાપુ! સલાળ, તારું બગડી જશે ’ એમ ઊલટું એ તો કહેવાના એ કોઈનું ખરાબ કરે જ નહિ. સન્યાસીનો ડર રાજાના હૈયામાં ઘર કરી ગયો તેણે કહ્યું, “ જાઓ, ગમે તેમ કરીને શેઠને સમજાવો શેઠ રાજાના હુકમનો અનાદર કરે તેવા નથી ” એમ શ્રાવકના હાડહાડની મજબૂત નીતિ ભરેલી છે હણવા નિમિત્તે હણવાના પચ્ચબાણ અનપરાધીને મરાય નહિ માટે જ ભગવાન કહે છે, “ મારો શ્રાવક નીતિ-પૂર્વક ધર્મનું પાલન કરે તો આરાધક છે, કારણ કે તે સાચાને સાચું અને ખોટાને ખોટું જાણે છે ” અને રાજાને રાજ-નીતિના ધોરણે દોરાવું પડે છે, પણ તેનું હૈયું તો પાપથી

મૂળે છે 'અકરણીયમ્ પાપકમ્' પાપ કરવા લાયક નથી. પણ ગૃહસ્થાશ્રમમાં બેડાયેલ હોવાથી છૂટકો નથી. સમ્યક્ત્વી આત્મા ખાય-પીએ, જેણે-કૂટે વગેરે બધુ થ ન કરે એમ નહિ. છેવટે એડા મહારાજને પણ યુદ્ધમાં બેડાવુ પડે. રાજાના મનમાં ખાતરી છે, કે શેઠ તેનું વધન ઉઘાપ્યો નહિ, માટે તેણે સન્યાસીને કહ્યું, "તમે મારે ત્યા પધારો" કાર્તિક શેઠને પણ કહેણુ મોકલાવ્યું, "મારે ત્યા સન્યાસી પાસે કરવા આવવાના છે તો તમે પણ આવજો." કાર્તિક શેઠ વિચારમાં પડી ગયા. તણે પોતાને કહ્યું "જુવુ તો પડ્યો રાજાની આજ્ઞા માન્યા સિવાય બાકો તેમ નથી" કાર્તિક શેઠ આવ્યા. રાજા કહે છે 'શેઠ! વાંકા વળે સન્યાસી તમાસી પીઠ પર થાળી મૂકીને પાસે કરવાના છે' કાર્તિક શેઠ વિચાર કરે છે -

હું બાર મતધારી આવક તો છું, પણ છ છિંદીનો આગાર છે મારું મન મૂકીને કદાચ મરૂ તો જ મારું મત ખડિત નહિ થાય. તે માટે છ છિંદીનો આગાર છે જુઓ. એક આવકને માથુ નમાવવા માટે કેવું કામ કરવું પડે છે! તમને જો આવ્યા ગુરૂઓ મળ્યા હોય એનાના સત્ય અને અહિંસા હોય અને તમે માથુ નમાવો તો તમારું કમ્યાણ ધર્મ બન્ય. સન્યાસીને કંઠક ધર્મ કાર્તિક શેઠને સન્યાસી પાન લઈ ગયા ત્યારે સ યાસી કહે છે "નીચા નમેા કાર્તિક શેઠે મન્યક ન નમાવ્યું, પણ આડું રાખ્યું આ બેઈ સન્યાસીનો પિત્તો ખસી ગયો આ કોણ છે અવો / નથી તો મારી શેઠમાં વળાતો કે નથી રાજાનું માનતા? તેણે રાજાને કહ્યું ખીજ લાવા અરમાગરમ

ખીર શેઠના વાસા પર થાળી મુકી જમ્યા. ગરમાગરમ ખીર ચામડીને ચોટી ગઈ સન્યાસી પહેલાં તો રાજરાજ થઈ ગયા. મનમા ને મનમા તેણે કહ્યું, “વાહ, રે વાહ! કેવું ગ્રાહ્ય પડી ગયું.” કાર્તિક શેઠ મન, વચન અને કાયાથી કોઈ જાતની વિકૃતિ લાવતા નથી. ઘેર આવીને કાર્તિક શેઠ વિચારે છે, “જે મેં દીક્ષા લીધી હોત તો મારે રાજને તાબે ન થવું પડત, કારણ કે સાધુને કોઈનો આગાર નથી.” કાર્તિક શેઠને એક હજાર અને આઠ મિત્ર છે બધાને ખોલાવી તેમણે કહ્યું, “હું તો દીક્ષા લેવાનો છું, તમારો શો વિચાર છે?” મિત્રો જવાબ આપે છે, “જ્યા તમે, ત્યા અમે.” તમારે આવા મિત્રો છે ખરા? તમારા મિત્રો તો ખાવા-પીવામા સાથે અને ધર્મમાં છુમતર થઈ જનારા બધાએ એક સાથે દીક્ષા લીધી તમે સાધુવદનામાં ખોટો છો ને, કે—

વળી કાર્તિક શેઠે પડિમા વહી શરવીર,
જમ્યો મ્હોરા ઉપર તાપસ બળતી ખીર,
પછી ચારિત્ર લીધું મિત્ર એક સહસ્ર આઠ ધીર,
મરી હુવા શકેન્દ્ર ચ્યવિ લેશે ભવ તીર

કાર્તિક શેઠે તો આત્માનું કલ્યાણ કરી લીધું તેમને પેલા તાપસ પર જરા સરખો ક્રોધ ન ચડ્યો જે ધર્મ સમજ્યા છે તે તો સમાઈ ગયા, પણ તમે તો અહીંથી ઉપશમનું સ્વરૂપ સમજીને ઘેર જશો અને જઈને પત્ની પર ક્રોધ કરશો. ધર્મનું તત્ત્વ તમે સમજ્યા છો એમ કેમ કહેવાય? ક્રોધને પરિહારો ક્રોધ કરવા જેવો નથી ક્રોધ આત્માનું અહિત કરનાર છે હિત કરનાર તો ક્ષમા છે.

કાર્તિક શેઠે ક્ષમા કેળવી તો શકેન્દ્રપણે ઉત્પત્તિ થયા અને તાપસનો છવ ઐશવત હાથીના રૂપે અવતર્યો. શકેન્દ્ર હાથી પર ચઢવા બાંધે તે વખતે પેલો ઐશવત પટકિયા ખાય છે શકેન્દ્ર કહે છે, “ભાઈ! તું ચડવા નથી હેતો, પણ તારું કર્મ ચડવા હે છે તારું પૂર્વ તપાસ. તે મારા વાસા ઉપર એક વખત ધગધગતી ખીર ખાધી, પણ તેનાં પરિણામે તારે મારા વાહનરૂપે રહેવું પડ્યું છે અને મારે તારા પર ચઢવું પડ્યું. માટે ભાઈજો! તમારું ભાગ્ય તમારા હાથમાં જ છે તમારી વસ્તુ આબાહ રાખવા માટે મુઝવણ ચા માટે અનુભવો છો! મત્ર-જત્ર વગેરે કરનારને આભિયોગિક દેવપણે અવતરવું પડે છે કર્મથી તમે રાજા પણ થઈ શકો અને અમે અંબુ કરીએ તો અમારે પણ આભિયોગિક દેવ થવું પડે માટે સ્વરૂપને સમજો જે સ્વરૂપને સમજશે તે તરશે, અહીં સુધી કહેવાયુ બાહ્યનું આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૩૧ મું

[મંગલવાર, આવણ શુક ૧૪]

બ્રહ્મચર્યની મહત્તા

આજે આપણે આગણે મ ૧૧ દિન છે ભગવાન કહે છે, કે પરભાવમાધી મુક્ત થઈને જ સમયે આત્મા સ્વભાવમા આવે છે તે બહી અને તે દિવસ મંગળ કહેવાય. મંગળ કરનાર ભગવાન નેમિનાથની સ્તુતિ કરતા ભગવાન કહે છે કે—

સોહગ્ગ મહાનિહિણો પાયે પળમમિ નેમિ જિણવણ હો ।
વાલેણ મૂય વાલેણ જણાદ્દહણો જેણ નિઙ્ગિણિઓ ॥

સૌભાગ્યના પરમ નિધાન એવા બાલ પ્રહ્લ્યાચારી નેમિ
જિનેશ્વરના પાયે પળમમિ—ચગણુ કમળમા નમસ્કાર કરીને
જેણે બાલ્યાવસ્થામા ભુબાએ કરીને જનાર્દન એવા શ્રીકૃષ્ણ
વાસુદેવને છતી લીધા હતા, એવા નેમિ જિનેશ્વરને નમસ્કાર
કરીને, પ્રહ્લ્યાચર્યની મહત્તા ઉપર આજનુ વ્યાખ્યાન શરૂ થશે.
પ્રહ્લ્યાચર્યનો મહિમા વર્ણવતા શાસ્ત્રકારો કહે છે, કે—

શીલ ધમ્મ નિહાણ શીલં પાવાણ સ્વડણ મણિણ ।

શીલં જતુણ જણ, અકત્તિમ મડણ પવરમ્ ॥

હે આયુષ્યમાન આત્માઓ ! શીલ એ તો ધર્મનું નિધાન છે,
ભંડાર છે શીલ પાપનું ખડન કરનાર છે શીલવાળા પ્રાણીઓ
જગતમા જય અને વિજયને પામે છે હે આત્માઓ ! શીલ
એ તો અકૃત્રિમ, નૈસર્ગિક આભૂષણ છે કેવું આભૂષણ ?
તો કહે અકૃત્રિમ અકૃત્રિમ એટલે સોના—ચાંદીના અલકારો
જેવું બનાવટી નહિ, પણ કુદરતી, સ્વાભાવિક એવા અલકારને
માનવજીવન પ્રાપ્ત કરનારે ધારણ કરવો જોઈએ માણસ ભલે
નિત્ય નવા નવા અલકારોથી પોતાના દેહને શણગારે,
પણ જેણે પ્રહ્લ્યાચર્યનું આભૂષણ પહેર્યું નથી તે તો છતે
અલકારે અલકાર વગરનો છે સાચો દાગીનો તો પ્રહ્લ્યાચર્ય
છે એ પહેરશે તો જ તમે ખરેખર રૂપાળા લાગશો, સોના-
ચાંદી કે ઝવેરાતના આભરણોથી નહિ પ્રહ્લ્યાચર્યનો મહિમા
દર્શાવતા લગવાન કહે છે, કે જો તમને શરીરને શોભાયમાન
કર્યા સિવાય ચેત ન જ પડતું હોય તો તમને એક સુદર

અલકાર બતાવીએ છીએ એ શણગારને વરવા ભગવાન નેમિનાથ તોરણથી પાછા વળ્યા અને અખંડ પ્રહાર્યને વર્મા આપણે પણ એ વસ્તુ અપનાવવા જેવી છે નો આપણે તેને નહિ અપનાવીએ તો આપણુ છુવન ફાતરા જેવું—ક્રિમત વગરનું બની જવાનું જ્યાં પ્રહાર્ય છે ત્યાં જ શાન્તિ છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સોળમા અધ્યયનમાં કહ્યું છે કે—

દેવ-વાનવ-મઘવ્યા અપ્સ-રવણસ-કિષ્કરા ।

અમ્યારિ નમસ્તન્તિ કુશ્કર જે કરન્તિ તે ॥

હે જીતમહેવો શાનવો, ગધર્વો યક્ષો, રાક્ષસો અને કિષ્કરો પ્રહાર્યારીને નમસ્કાર કરે છે દેવોને પણ કુશ્કર જેવા પ્રહાર્યનું જે માનવ પાલન કરે છે તે માનવને અમે દેવો નમસ્કાર કરીએ છીએ. ભગવતી સૂત્રમાં શાજકારીએ કહ્યું છે, કે એક સમયે ભગવાન દેવાની શક્તિની વાત કરતા હતા કેઈ એક મહર્ષિએ દેવ જે મહા શક્તિશાળી જ્યોતિના પુત્ર જેવા, ઋદ્ધિ અને સમૃદ્ધિથી ભરપૂર સાખ યોજનના જમ્બુદ્વીપને અપટી વગાડીએ એવા અરૂપ સમયના એકવીસ વખત પ્રવક્ષિણા કરી શકે તેવા શક્તિશાળી હોવા છતાં સ્ત્રી આગળ સાચ પામર બની જાય છે દેવા કહે છે અમારી શક્તિનો પાર નથી પણ અમે એક દિવસ પણ પ્રહાર્ય પાળી શકીએ તેમ નથી કુશ્કર જેવા પ્રહાર્ય મનનું પાલન કરનાર મનુષ્યને અમે દેવો પણ પ્રણામ કરીએ છીએ બધુઓ! પ્રહાર્યના પાલનથી શારીરિક સામર્થ્ય તો વધે જ છે પણ તેથી આત્મિક સુખ પણ પ્રાપ્ત થાય છે પ્રહાર્ય આગળ બીજી બધી વસ્તુઓ નુચ્છ અને ક્ષીણ લાગે છે માટે જ ભગવાને કહ્યું છે કે—

પંચમહવ્ય સુવ્યયમૂલં સમણામણાઈલ સાહુ સુચ્ચીણ ।
વૈરવિરામણ પજ્જવસાણં સવ્વ સમુદમહોદધિતિત્થમ્ ॥

પરિશ્રુતી મર્યાદા હોય, પણ જો ચોથુ વ્રત ન હોય તો એ વ્રત હીચે નહિ પાંચ મહાવ્રતોમાથી ચોથુ વ્રત પાળવું કઠિન છે ‘સમણામણાઈ’ લલી રીતે સાધુ પુરુષોએ જેનું આચરણ કરેલું છે અહો! ગૌતમ! જુઓ ‘વૈરવિરામણ પજ્જવસાણં’ બ્રહ્મચર્યવ્રતનું પાલન વૈરીની વૈરવૃત્તિને રોકીને તેને શમાવી દે છે વૈરવૃત્તિની નિવૃત્તિ થઈ જાય છે સર્વે સમુદ્રોમા જેમ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર પ્રધાન છે, તેમ સર્વે વ્રતોમા બ્રહ્મચર્ય પ્રધાન છે બ્રહ્મચર્ય એ જ મોટું તીર્થ છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમા ભગવાને કહ્યું છે, કે જેણે મોટો સમુદ્ર તરીને પાર કર્યો છે, તેના માટે ગંગા નદી પાર કરવી એ રમત વાત છે, તેવી જ રીતે, જે આત્માઓ નારીરૂપી સમુદ્ર તરી ગયા તેના માટે અન્ય બીજા વ્રતોનું પાલન સાવ મહેલું થઈ પડે છે. હે દેવાનુગ્રિયો! મનુષ્યજીવન પામીને તમે જો કાટા વગરના રહો તો તમારો જન્મ વ્યર્થ થયો માનવો તમે એક કિંમતી અમેરીકન ઘડિયાળ બજારમાથી ખરીદી લાવો, પણ જો તેના જો કાટા ન હોય, તો તે શા ઉપયોગનું? માનવભવ તો અમેરિકન ઘડિયાળ કરતા ક્યાયે કિંમતી છે માનવભવનું ઘડિયાળ તો તમે ખરીદ્યું, પણ તેમા ચમ અને નિયમના જો કાટા છે કે નહિ તેની તમે તપાસ કરી છે ખરી? જો તમારા આ જીવન-રૂપી ઘડિયાળમા ચમ-નિયમના જો કાટા ન હોય, તો તમારું જીવન નકામું છે, એ વૃથા છે તમે લલેને શ્રીમંત હો અને વૈભવની છાજો તમારે ત્યાં ઊડતી હોય, પણ ચમ-નિયમ

ન હોય તો એ બધું કૈવલ્ય બંધ છે મન-નિમગ્ન વગર
 આત્માનો વિકાસ શક્ય નથી. જ્ઞાનીઓ પ્રજ્ઞાવર્ધની બાબત
 કરતા કહે છે, કે પ્રજ્ઞા એટલે આત્મા અને ધર્મ એટલે
 વિચરણ રમણ સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્રમા રમણ એ તો
 આ માનો ગુણ છે મન, વચન અને કાયાથી સ્ત્રીના સંયોગથી
 નિવૃત્તિ તેનું નામ દ્રવ્ય પ્રજ્ઞાચર્ય હરેક તપમાં મોટામાં
 મોટું તપ પ્રજ્ઞાચર્ય છે કહ્યું છે, કે 'તવેષુ ષા ઉત્તમ ધર્મચરમ'
 સ્વર દ્વારની અંદર ભગવતી સૂત્રમા ભગવાને કહ્યું છે કે,
 એક દિવસનું પ્રજ્ઞાચર્ય પાળનારને એક સો એવી ઉપવાસના
 તપનો લાભ થાય છે આ છ માસી તપસ્વિ થયું છ મહિ-
 નાના આવા તપના લાભને એવો તે કોણ મૂખ હશે કે
 હાથથી જવા કે ? વસ્તુના તત્ત્વને સમજે તમે કહેશો, 'સાહેબ !
 ઉપવાસની વાત અમારી આગળ ન કરો ! પણ વાત નહિ
 કરીએ તો આ મા નિમગ્ન કેમ થશે ? આત્માને નિમગ્ન તો
 કરના રહ્યો ન ? ભગવાને કહ્યું છે કે તપ અને સ્વયમ વગર
 મા ॥ નિમગ્ન થવ તેમ નથી આ વચનોમાં તો તમને
 મજા કે ન ? તો પત્રી કોની પ્રતિજ્ઞા કરી ગયા છે ? જે
 વચન માયુ ર પૂરુ થો ત કાગે ખામુ બધુયે પૂજમા મળી
 જશે નહિ ખામુ હોય તો આગળ આવશે માટે ધર્મને
 વાચ ॥ પ ન ॥ મા ધર્મ ના રાક ॥ ઉપિયા છે તેમા ઉધાર
 ન હાય તમન ॥ તમારે એ કે ઉધારીયો ? ને જલદી
 રાખડ મમ મગની હાથ તો કાઢ ઉધાર વેપાર કરે ખરો ?
 ન જ દ આ બવ રા ૭ વપાર કેવા માટે મળ્યો છે,
 વિચના લાચાઆ વધવા માટે નહિ આખો ઉધારીને જુઓ

તો ખરા. અનન્ત ભવમા તમારી જે પત્નીઓ બનેલી તે આ ભવમા તમારી સાથે ખીબ્ત સંબંધોથી પણ બેડાઈ હોય માટે દષ્ટિ ખોલો જ્ઞાનીઓના માર્ગને નિહાળો. જગતમા રાગવા જેવું શું છે ? ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના બારમા અધ્યયનમા ભગવાને કહ્યું છે, કે—

खणमित्त सुकूखा बहु काल दुकूखा, पगाम दुकूखा अणिगाम सुकूखा ।
ससार मोक्खस्स विपक्ख भूया खाणी अणत्थाण उ कामभोगा ॥

ભગવાન કહે છે, “ભાઈઓ! કામનો ઉપલોગ કદાચને તમને ક્ષણ વાર માટે સુખ આપે, પણ વારસામા ઘણા કાળ સુધી ભોગવવા પડે એવા હું અને મૂકી જશે” આ વાતનો તમે જરા સરખોયે વિચાર કર્યો છે ખરા ? ક્ષણભરના સુખ માટે તમે ચિર કાળની યાતનાને નોતરી રહ્યા છો. એક વખતના અપ્રદાન્યથી તમે નવ લાખ સર્જી મનુષ્ય અને સમુદ્ધીર્મ મનુષ્યની હત્યા કરી રહ્યા છો, તેની તમને ખબર છે ? એક સો એ સી ઉપવાસનો લાભ બતાવ્યો તે આ વાતને તમારા મનમા ઠસાવવા માટે જ અહિંસક જીવો હિંસાએ ન જીવે સુખ પ્રાપ્ત કરવા જતા સુખ ટળે છે, માટે આખો ખોલો સૂર્યનો પ્રકાશ ચોમેર ફેલાઈ ગયો છે તો હવે ધ્રુવડ જેવું જીવન જીવવાનું છોડીદો તમે કહેશો કે વિષયના ઉપલોગથી અમને સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, પણ આ માન્યતા ખોટી છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે તેમ કરવાથી તમને સુખની પ્રાપ્તિ થવાની નથી જરા તમારા આતર—

ચક્ષુષોને ખોલો' તો જરા કે વિષયના સેવનથી સુખ મળે છે કે સુખ ટળે છે ? વિષયનું કશુંક સુખ પ્રાપ્ત કરવા જતાં આત્માનું સાત્ત્વિક અને અનન્ત કાળ સુધી ટકી રહે તેનું સુખ તમે ગુમાવી બેસો છો તેનો તો જરા વિચાર કરેલ જ્ઞાનીઓએ ઉચ્ચ સ્વરે પોકારી જુઠારીને કહે છે, કે જેટલી અણસર્યમાં આસક્તિ, જેટલું તેનું સેવન, તેટલાં ભાવમરણ. જ મમરણના ફેરામાંથી છુટકારો મેળવવો હોય તો અણસર્યવ્રતને અગીકાર કર્યા સિવાય છૂટકો નથી. માટે તમારી ઈન્દ્રિયો પર 'કન્દ્રોલ' મૂકેલ તેને કાળુમા રાખો. માફા પડે છે. ત્યારે વૈધના કહેવા પ્રમાણે મગનું પાણી પીને જીવને વશમા નથી રાખતા ? જ્ઞાનીઓ કહે છે, તમારી સ્વાદેન્દ્રિય પર કાળુ કેળવો, સ્વાદેન્દ્રિયને જીવનાર આત્મા જ અણસર્યને પાળી શકે તેના પાળનારને જ એક સો એટલી ઉપવાસનો લાભ થાય છે. માટે સ્વાદેન્દ્રિય ઉપર તમારે જ્યારે મેળવવો જ પડ્યો. આત્માની આજ્ઞાથી જો તમારે પ્રાપ્ત કરવી હોય તો વિનયની ગુલામી છેડવી પડશે જેમ જેમ તમે આજ્ઞાથી પ્રાપ્ત કરતા જશો તેમ તેમ વિષયની ગુલામીની શૃંગલા તૂટતી જશે કોઈ નટ હો ડા પર થડી નાયવાનું ચરૂ કરે છે ત્યારે તેને આનંદ આવે છે પણ ક્યારે ? જ્યારે નીચે જીવેલા ઢોલક બજાવે ત્યારે ઢોલકના તાલ સાથે નાયતા તે રગમા આવી જાય છે એમ તમે પણ તે સયમ અને ત્યાગના ઢોલ બજાવો તો તમારો આત્મા પણ આનંદના તાલે નાચીને રગ જમાવે. માટે જીવનને આક્રમ્ય બનાવો. જીવન ખાવાપીવા માટે નથી મળ્યું, પણ ધમનું આચરણ કરવા માટે મળ્યું છે જૈનનો હીકરો

હોય, તો એક વખતના બ્રહ્મચર્યલગથી નવ લાખ સંજી અને અસખ્ય જીવોની હત્યા થાય છે એમ સાંભળતા તેનું હૈયું કપી ભઠે મહાત્માજીએ છત્રીસ વર્ષની ભર યુવાવસ્થામાં બ્રહ્મચર્યવ્રત અગીકાર કર્યું તમને કહેશું તો જવાબ આપશો, ‘શું કરીએ? પુત્ર નથી’ લગવાન મહાવીરે, પુત્ર ન હતો છતાં, અઠ્ઠાવીસ વર્ષની વયે બ્રહ્મચર્યવ્રત સ્વીકાર્યું પુત્રના અવતરવાની રાહ ન જોઈ તો પછી કેની રાહ જોઈ રહ્યા છો? હવે નીકળો એક દેહમાંથી નીકળવું મુશ્કેલ છે બ્રહ્મચર્યના પાલન સિવાય આત્મા નિર્મળ કેમ થશે? કોઈ પણ આત્મા બ્રહ્મચર્ય સિવાય મોક્ષને પામ્યો નથી અને પામવાનો પણ નથી કોઈ પણ આત્મા શીલ વિના સસારસુખને પામ્યો નથી, પામવાનો નથી અને પામશે પણ નહિ સર્વથા બ્રહ્મચર્યને સ્વીકારી ન શકીએ, તો કેટલીક પામરતા છે તે જણાઈ આવશે તમારે યમજવું જોઈએ, કે જેણે બ્રહ્મચર્ય સ્વીકાર્યું તે ભગવત તુલ્ય બન્યો.

બ્રહ્મચારી ભગવાન સમો રે,

એમ કહે જિનરાય, રે સગુણ નર !

આવો છે મહિમા બ્રહ્મચર્યનો, માટે જ બ્રહ્મચર્યને અપનાવી લેવું જોઈએ નહિ તો મરણકાળે મનમા ઓરતો રહી જશે. જે કાળે બ્રહ્મચર્યનો સ્વીકાર કરવા આત્મા તૈયાર થાય તે ઘડી જ દિવાળીનું પર્વ માનવું. નાની વયમા જે જાગ્યો, તે પાછલી અવસ્થામા ‘ચંતી વમચેરમ્’ ને સ્વીકારે અને શીઘ્ર અમરત્વને પ્રાપ્ત કરે તમારે અમર થવું છે ને? જે આત્માઓ પુણ્ય વયે પણ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવા તૈયાર થાય તેમને

પણ ધન્યવાદ આપવો ઘટે. ભગવાને સલામત પ્રણયર્થવત લેવાનું બતાવ્યું છે તેનું પણ સહસ્ત્ર છે બધાની હાજરીમાં મન લેવાથી મતધારી પર જળશે. અકુશ રહે છે લોકલાગ જીવી ઠરીને તે મતનો ભગ કરતાં ખટકી બધા છે આત્માએ સદા બધત રહેવું બેઠાં, જેથી સ્પષ્ટન ન થાય. આવા મતીને બેતા બીજા રૂઠું બાંધે અને બીજાને ત્યાગનો ચાંદલો કરે તો તેને લાભ મહાન અને અમૂલ્ય છે કંઈ નહિ તો બોહામા બોધું એક દિવસનું પ્રણયર્થવત સ્વીકારે તેને પણ મોટો લાભ થાય છે કોઈ કરોડપતિ પ્રતિ માસે હસ લાખનું દાન આપે તેના કરતાં એ આ લાભ મોટો છે

પ્રતિ માસે કરે દાન જે સ્વ લાભ આપતું

તેનાથી સર્વથી મેધ બધે આપે ન તે કરું

શરમ દે લલ્લના કારણે પ્રત્યાખ્યાન થઈ ન કરતા બહેરમા જ કરવા બેઠાં બાળે આપણને સુવણ અવસર પ્રાપ્ત થયો છે એ અપૂર્વ અવસર વારે ઘડીએ મગવાનો નથી માટે એકથી સતુષ્ટ ન થશે. અમે તો આશાભર્યા છીએ કે તમે સદાયનું પ્રણયર્થવત સ્વીકારી લેશો. માનીઓએ આજના દિવસને ઉત્સવ કહ્યો છે જેણે ભગવાનની સાથે સુગપણ કર્યા છે, તેના બીજા તો બધાં એ આપ. એવાને આત્માની ભૂમિકા શુદ્ધ કરવા માટે, આલોચના કરીને, પ્રત્યાખ્યાન આપીશું જેમ હોળીના દિવસેમા રંગની પિચકારીઓ ઉઠતાં જેના પર છોડી હોય છે તેને તો રંગી જ દે છે પણ બીજાઓ પર પણ રંગના છાંટાઓ તો છિટે જ છે તેમ મારા બુદ્ધિવ પ્રત્યાખ્યાનરૂપી પિચકારી છે. તેના છાંટાઓ ખડી ઉપસ્થિત થયેલા બધાને લાગશે. માટે મોત્સાદનનો ચાંદલો કરવા તૈયાર રહેજો.

વ્યાખ્યાન ૩૨ મું

(બુધવાર, આવણ સુદ ૧૫)

લગવાન-ત્રણ લોકના નાથે રાયપસેણીય સૂત્ર પ્રકાશેલ છે, તેમાં શુ શુ દર્શાવેલું છે તેનું વર્ણન શાસ્ત્રકારો કરી રહ્યા છે જે જીવો ખૂબજ સમ્યક્ રીતે વિચાર કરે છે તેઓને અતરનું જ્ઞાન થાય છે માટે જ જાનીઓએ આગમને અરીસાની ઉપમા આપી છે. આગમ એ સમ્યક્દષ્ટિનું દર્પણ છે જેમ આંખોવાળો માનવી નાહી-ઘોઈને મોઢા ઉપર કયાંય ડાઘ તો નથી રહી ગયો ને તેની ખાતરી કરવા દર્પણમાં પોતાનું મુખ જુએ છે, તેમ જાનીઓ કહે છે, કે તમારે પણ અતરના ડાઘ જોવા માટે આગમરૂપી અરીસામાં જોવું જોઈએ કોઈ કહેશે, કે આખવાળા માનવીને વળી અરીસાની શી જરૂર ? આ પ્રશ્નનો ઉત્તર બીજા પ્રશ્નથી જ આપીએ તો ? ત્યારે અરીસો શા માટે છે ? શરીર પરના ડાઘ જોવા માટે અરીસાની જરૂર દેખતાનેજ હોય, અધને નહિ જ્યાં સુધી તમારી પાસે આગમનો અરીસો નહિ હોય ત્યાં સુધી તમારી કાયાનું કલ્યાણ નહિ થાય તમારામાં રહેલી ખોડખાપણાને વીતરાગદેવ અરીસા વડે ખતાવે છે તમારે એ ખોડખાંપણાને કાઢવી પડશે, તમારી કુટેવોને છોડવી પડશે. કોઈ કહેશે, કે આગમને મૂકેા આધા આગમ છે જ નહિ જેમ ચક્ષુવિહીનને અરીસો અળખામણું લાગે છે, તેમ શ્રદ્ધારહિતને આગમ અળખામણું લાગે તેમા નવાઈ શી છે ? જેની દષ્ટિ જ જ્યાં સવળી અને

સરળ નથી, તેને અરીસો પણ વાંકો દેખાવાનો જેની દષ્ટિ જાનિત્રસ્ત છે, તેને આગમો પણ જાનિત્રિયા લાગવાના આવી દુનિવ દષ્ટિ જ્યાંસુધી હોય, ત્યાં સુધી કદાચ તે આગમને વળગે તોય લાભ થવાનો નહિ. માત્ર દિવ્યાયા કરવાનું જ તેના હાથે રહે છે હે ગૌતમ ! નદીસૂત્ર, આચાર્ય સૂત્ર વગેરે આગમો સમ્યક્દર્શનને સમ્યક્પણે અને મિશ્ર દષ્ટિવાળાને મિશ્રાર્થે પરિણમી છે અન્યના આગમો જે સમ્યક્દષ્ટિવાળો વણે તો સમ્યક્પણે પરિણમે માટે દોષ દષ્ટિમાં છે, આગમમાં નહિ. આપણે કહીએ પણ છીએ, કે દષ્ટિ તેવી સુષ્ટિ જ્યાં આગમ આગમરૂપી અરીસો મૂકીએ અને તે દેવા જાય તો તેનું માથું ફૂટે. જાણી માણસના આવહારિક આચરણમાં અને સમ્યક્દષ્ટિવાળાના આચરણમાં અતર રહેવાનું સમ્યક્દષ્ટિવાળો આગમની દષ્ટિએ તેનું આચરણ નિર્દોષ છે એવું બાવબા પછી જ આચરણ કરવાનો જે કોઈ આત્મા આ આગમના અરીસાને પોતાની પાસે રાખશે તે હું ખરી મુક્ત ઘરો. આગમોને કહેનાર અને આપણી પાસે લાવનાર પ્રત્યે જે આપણામાં અવરજ ભક્તિભાવ ઉપજે, તેમાં થકા પ્રગટે તો આપણો આત્મા સરળ થઈ જાય.

સૂર્યાભદ્રેવને અવરગની ભક્તિનો વેગ ઉપક્રમો છે માટે તે જવા તૈયાર થયા છે આભિયોગિક દેવ સૂર્યાભદ્રેવને કહે છે આપની આજ્ઞા પ્રમાણે બધું કરી આ મેં છું એટલે આપની આજ્ઞા હવે આપને પાછી સોપુ છું ' સેવકે પોતાની આજ્ઞાનું પાલન કરું તેથી સૂર્યાભદ્રેવનું ચિત્ત પ્રકુલ્લ જને છે ભાઈઓ ! તમારા હીકરા-હીકરીઓ તમારા આદેશો

અને આજ્ઞાઓનું પાલન કરે, તો તમારું હૈયું - પ્રકુલ્લિત નથી થતું ? સૂર્યાભદ્રેવે તેને કહ્યું, “ વારુ, તું જ સુધર્મસલામા અને ત્યા જઈ, ઘ ટાનો રણુકાર કર, એ ઘ ટાને એક લાખ યોજનનો ઘેરાવો છે. એ ઘ ટાને ખૂબ ભેરથી વગાડ અને આ વાતને જાહેર કર કે સૂર્યાભદ્રેવના વિમાનમાં રહેલા બધાયને આજ્ઞા કરી છે કે આગ્રશાલ ઉધાનમાં બિરાજી રહેલા શ્રમણુ લગવાન મહાવીરને વદના કરવા ચાલો દેવો ! તમે બધા પણ તમારી બધી ય રિદ્ધિ વગેરેને સાથે લઈને સૂર્યાભદ્રેવની સાથે જવા તૈયાર થઈ જાઓ ” સેનાપતિએ કહ્યા પ્રમાણે આવી ઉદ્ઘોષણા કરી અને તેણે ત્રણવાર ઘ ટા વગાડી લગવાન કહે છે, “ હે ગૌતમ ! ઘ ટાનો એવો તો ધ્વનિ ઊઠ્યો, કે દેવો અને પડ-છદા-બધા ય જાગી ઊઠ્યા ” તમે અહીં બેઠા હો અને ઉપરથી ગડગડાટ કરતું વિમાન પસાર થાય તો તમને આશ્ચર્ય થાય ને ! દેવો ભોગવિલાસ, રતિકીડા વગેરેમાં મગ્ન હતા ઘ ટારવ સાલળી બધાને થયું, આ ઓગિતાનું શું થયું ? ” બધાને જાણવાનું કુતુહલ ઊપજ્યું અવાજ બધ થયા પછી સેનાપતિએ ઉદ્ઘોષણા કરતા કહ્યું, “ સૂર્યાભદ્રેવે ઉદ્ઘોષણા કરાવી છે, કે ” આ સાલળી બધા એકદમ શાન્ત અને સ્તબ્ધ બની ગયા જેમ કોઈ મહાન વક્તા બોલવાનું શરૂ કરે અને શ્રોતાજનો શાન્ત બની જાય તેમ. જેમ બધા એકતાન બની જાય છે તેમ દેવો પણ એકતાન થઈ ગયા લાષણો તો ઘણા ચે આપે છે, પણ નહોરૂ લાષણ આપે ત્યારે ? સલા કેવી શાન્ત અને એકચિત્ત બની જાય છે ? દેવો કહેવા લાગ્યા, “ સ્વામીની આજ્ઞા છે, માટે તરત બધાં

કામો પડતાં મૂઠીને તેવાર, થઈ જાઓ ” તમારે પણ ભગવાનની આજ્ઞા સાંભળીને દેવોની જેમ બધાં કામો પડતાં મૂઠીને એકદમ એકમત અને એકતાન થવું જોઈએ. કોઈએ વિરોધનો સૂર ઠોકાવવો ન જોઈએ “ આગમ આધ્યા મહેા, ” એમ વિનેયરના મુમુક્ષુએ કદાપિ બોલવું ન જોઈએ. આ તો હરલિપો પાશ છે જો ભગવાનની આજ્ઞામાં એકતાન થયા તો ભગવાન બની જવાય, અને જો આજ્ઞાને આધી મૂક્યો તો ભગવાનપણું પણ આપું જતું રહેવાનું ભગવાન કહે છે, કે તમે કોના સામે બોલો છો? આ આજ્ઞાનું પાલન જો બહુ ગંભીર અને ગહન વાત છે તમારાથી સામાયિક ન થાય તો તમે જાણો, પણ સામાયિક સામે એજા ન કરાય. ભાઈઓ! તમને સુમ્મદ મદ્દા રાખતા કેણુ ખટકાવે છે? બ્યારે દેવો પણ વ્યવહારમાં આવીને આજ્ઞાનું પાલન કરે છે, તો તેમ કરતા તમને શું થાય છે? તમારી ગૃહરાણી જો તમારી આજ્ઞા ન માને, તો તમને ગમી? તમે કહેયો, નહિ જ તો પછી, ભગવાનના વહાણાં ક્યારે યવાય? ભગવાનની આજ્ઞા પાળીએ ત્યાંને જ ને? જો તમારી અર્ધાંજના તમારી કીપરવટ જઈને વર્તે તો તમને વહાણ કે હેત તેના પ્રત્યે કીપજતું નથી તેમ ભગવાનની કીપરવટ જઈને આપણે વર્તીએ, તો ભગવાનને પણ આપણા પર ક્યાથી હેત આવે? ભગવાનની આજ્ઞામાં રહેા તો ભગવાનને વહાણ આવે. ભગવાન તો કોઈપર રાગ પણ નથી કરતા અને દ્રેષ પણ નથી કરતા. તેમના આજ્ઞાપાલનથી ભક્તના હૃદયમાં ભકિતનો ઝરો વહેવા લાગે છે

સૂર્યાલદેવના હૃદયમાં લક્ષિતનો ઝરો વહી રહ્યો છે. ઘોષણા સાંભળીને કેટલાકને ભગવાનના દર્શન કરવાની ભાવના થઈ. કેટલાકને કૃતુલહવૃત્તિ થઈ કેટલાકને થયું કે આજ સુધી જે સાંભળ્યું નથી તે આજે સાંભળવાનું મળશે કેટલાકને થયું, કે સૂર્યાલદેવની આજ્ઞા થઈ છે એટલે જવું પડશે કેટલાક તો, આમ ધારી જિનલક્ષિતમાં રગાઈ ગયા કેટલાક તો વળી આ તો અમારો છે એમ માની તૈયાર થયા આવી રીતે રિદ્ધસિદ્ધિ સહિત, વિમાન સહિત યથાસમય આવવા તૈયાર થઈ ગયા સેવકે આવી કહ્યું, “સ્વામી ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણે ઘટા વગાડી આવ્યો છું ” આટલું નિવેદન કરે છે ત્યાં તો બધા દેવો હાજર થઈ ગયા સૂર્યાલદેવ તો દેવોનો પરિવાર બેઠાંને, પોતાની આજ્ઞાના થતા પાલનથી કૂલ્યોફાલ્યો માતો નથી એમ, તમે પણ ઉપાશ્રય-મા આવી ગુરુમુખેથી ધર્મનું શ્રવણ કરો, તો અમને કેટલો આનંદ થાય ! પછી સૂર્યાલદેવે કહ્યું, “એક લાખ યોજન લાખ પહોળું એક વિમાન તૈયાર કરી આવો, કારણ કે જમ્બુદ્વીપ એક લાખ યોજનના વિસ્તારમાં છે જમ્બુદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં નાના પ્રકારના સ્તંભો તૈયાર કરી તેમને રત્નોથી મઢી દો તેઓમાં હસ્તિ, રથ, યોગ વગેરેને મૂકો, હજાર હજાર સૂર્યના પ્રકાશ જેવું એ વિમાન કરજો જોનારની આખો તેજના પુજથી અન્નઈ જાય તેવી તેની દીપ્તિ હજો નાના પ્રકારના શણગારવાળું, દિવ્ય ગતિવાળું વિમાન બનાવી લાવો ” આલિ-યોગિક દેવે કહ્યું “જેવી આજ્ઞા ” આ સાંભળીને સૂર્યાલદેવ તો રાજી રાજી થઈ જાય છે વિમાનની ત્રણે બાજુઓએ સોપાન ગોઠવવામાં આવ્યા, સોપાન એટલે ચડવાના પગથિયા એક

સોપાન પૂર્વ દિશાભિમુખ મૂકયું, તેની આગળ મણિઓનાં તોરણ બાધ્યાં તોરણો ઉપર તોરણ અને તેના પર એક હજાર આઠ હજારથી ઠમળ ગોઠવ્યું આ પ્રમાણે કરીને પછી ભૂમિ ભાગને શશુગારવાનું ચરૂ કર્યું મણિઓનું વણન કરાવ તેમ નથી. કેવા વિવિધ વણનાં એ રત્નો હતા? સ્મામ, ગ્હત, પીત, હર્ણિત, પ્રવેત અને વિચિત્ર વણનાં એ મણિઓ હતા સૂર્યાશદેવે બધી જે જાતના મણિઓની સગળ પાડીને જેમ મુકર લાગે તેમ ગોઠવવા કહ્યું એ વિમાનમા સૂર્યાશદેવના ચાર હજાર સામાનિક દેવોને બેસવા માટે બદ્ધાસનો મૂકવામા આવ્યા શકેન્દ્રના સામાનિક દેવોની સખ્યા તમે જાણો છો? આનું મહત્ત્વ સમજાવતા ભગવાન કહે છે કે આ દેવોએ પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે શાના વડે તે જાણો છો? આવી બાહ્ય પ્રસિદ્ધિ તો મારો અને તમારો આત્મા એક વાર નહિ પણ અનેક વાર લોગવી આવ્યો છે આવું જ્ઞાન કરાવીને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરવાની સમજણ આપતા ભગવાન કહે છે કે “હે આત્માઓ! તમારે તમારી પ્રસિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરવાની છે હું ખર્ચાચરણ કરું તો આવતા ભવમા આવી પ્રસિદ્ધિ મળે એ માટે નહિ પણ આ તો પુણ્યની લીલા છે એવી ભાવના કેળવજો ” આ લીલાનું વણન સાબળતા હૃદયમાં આશ્રયના ઉદ્દગાર સરી પડે છે? તમને તે પ્રત્યે આકર્ષણ થાય છે? શાસ્ત્રકારો કહે છે કે પુણ્યનું ફળ સુખ તે લોગવતા સુખ લાગે પાપનું ફળ દુઃખ, તે લોગવતું ઝમે નહિ. પાપનું ફળ તો નરક છે પુણ્યની વાતો સાબળીને તમારું મન કેમ તેના પ્રત્યે લલચાઈ જાય છે? જગતની વસ્તુઓમાંની બધી જે વસ્તુઓને આપણે સ્પર્શી છે પણ આત્મા ક્યા ગયો

નથી? ખબર છે, સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમા ભગવતી સૂત્રમા ગૌતમ સ્વામીએ ભગવાનને પૂછ્યું, “હે પ્રભુ! આ આત્મા, માતા, પિતા, પુત્ર વગેરે રૂપે ઉત્પન્ન થયો છે?” પ્રભુએ કહ્યું, “હા, એક વાર નહિ પણ અનેક વાર, અને હજી અનંત વાર થશે.”

આ દેવના સુખ પ્રત્યે તો જરા દ્રષ્ટિ કરો. આયુષ્ય હોય એટલાં હજાર વર્ષે આહાર લે, કારણ કે તેઓ અહીંથી રળી ગયા છે તેનું ફળ ત્યાં ભોગવે છે. પુણ્યના પ્રતાપે દેવગતિ મળી છે જગતના જીવોને આ જ વાત ભગવાન બતાવે છે. સૂર્યાભિદેવના ચાર હજાર સામાનિક દેવો છે તમારે ચાર સો હોય તો યે ‘અધધ’ થઈ જાય ને! તમે કહોશો કે અમારે ત્યાં પણ પેઢીમા ચાર સો નોકરો છે. દેવલોકમા તો સેવકો વગર મહેનતાણે આજ્ઞાઓનું પાલન કરે છે તમારા નોકરો વગર પગારે તમારું કામ કરશે ખરા? વળી, દેવલોકમા સેવકોને ઈચ્છા હોય તોય કાઢી ન મૂકી શકાય, ત્યારે તમારા નોકરોનું આવું છે ખરું? તમે ક્યારે લાત મારીને નોકરોને કાઢી મૂકશો તેની કંઈ ખાતરી છે? બોલો, દેવભૂમિ મોટી કે તમારું માટું ગા માટું? કોઈ કહોશે, દેવભૂમિ મોટી અને કોઈ કહોશે, માટું ગા માટું ગા. દેવભૂમિથી કંઈ રીતે ચડિયાતું તે કહોશો? નમે કહોશો, કે દેવ ભૂમિમા ધર્મ નથી પણ માત્ર ભોગ જ છે, જ્યારે મનુષ્યગતિમા ધર્મ છે, માટે અમારું માટું ગા ચડિયાતું ભગવાન કહે છે, કે તમારે દેવગતિ કે મનુષ્યગતિમા જવાની વૃત્તિ કરવાની જરૂર નથી દેવગતિમા જનાર ભોગમાથી નવરો થાય ત્યારે ધર્મને સભારે ને? વર્તમાનમા આવા સદ્ગુરુનો લાભ મળ્યો છે તો પછી શીદને ઢાલિયા ઢાળીને પ્રમાદમા સૂતા

પડયા છે? સાધવાની દિશાને સાધી લેવા જવું કહ્યાણ કરી લેવા હું આપને પ્રશ્ન કરું છું કે મુજબ મોટું કે સૂર્યાભિવે વનુ વિમાન? ધર્મના જે ઠાઠ અને ભપકા અહિં જણાય છે, તે અન્યત્ર ભેવા નહિ મળે. વળી આ ભારતભૂમિ તો ત્યાગમા સદુચી મોખરે છે, દેવભૂમિ નહિ.

આ વાતને અન્ય મ ઘનુ દર્શાવે આપીને વિચારીએ જોપી એને શ્રીકૃષ્ણ ઉપર એવો ભક્તિભાવ કે એના આગળ આ સ્વાર તેમને ખાશે લાગતો તમને ભગવાનની ભક્તિ આગળ સ્વાર ખાશે લાગે છે? દેવલોકમા પણ જોપીએની ભક્તિનાં વખાણ ઘનુ કે શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિમાં રજાયેલી જોપીએની ભક્તિ અદ્વિતીય છે દેવોએ એક સેવકને જોલાવી આજ્ઞા કરી, કે એક વિમાન લઈને જાઓ જોપીએને કહેજો, કે દેવોએ આજ્ઞા કરી છે માટે આ વિમાનમા બેસીને દેવલોકમાં આવે. આવી ભક્તિવાળી જોપીએને ગધાતા સમાજમા રહેવા ન વાય માટે આ વિમાનમા બેસી દેવલોકમા આવતા રહે.' સેવકાએ જઈ ના જીઆને કહ્યું કે તમારા જાએ કિયડી યા છે દેવતાઆએ તમારા માટે આ વિમાન મોકલ્યું છે તમારે મેં જાએ અહીં તમારી ભક્તિ કાઢીને પાલવવી નથી દેવલોકમા આવી તમે નિત ભક્તિ કરજો જોપીએએ કહ્યું કે 'મેં ગા માટે ત્યા આવીએ?' સેવકોએ કહ્યું કે 'ત્યા આજ્ઞા છે માટે' ॥ ૧૧ ॥ આએ કહ્યું કે તમારા દેવાન કહેજો કે અમારે આવવું નથી અમને ત્યા લઈ જવાનું કા જુ ડ છે? સેવકો કહ્યું છે તમારી ભક્તિને

વશ થઈને તમને તેડવા આવ્યા છીએ. ' જોજો, હો, ગોપીઓ કેવો સુદર પ્રત્યુત્તર આપે છે ! ગોપીઓ કહે છે કે ' તમારાં કાળજી તો ઠેકાણે છે ને ? જેની ભક્તિ અમે કરીએ છીએ તે શ્રીકૃષ્ણ અમને ત્યાં મળશે ? ' સેવકોએ કહ્યું, ' નહિ ' ગોપીઓએ કહ્યું, ' તો ' એમ જ, અમારા વગર પાછા જાઓ. અમારે દેવલોકમાં આવવું નથી વ્રજ વહાલું લાગે છે. માટે વૈકુંઠ નથી જાવું અમને વૈકુંઠ નથી જોઈતું. અમને તો વ્રજ જ વહાલું છે દેવલોકમાં અમને અમારો નદનો લાલ કયા મળવાનો હતો ? માટે અમે તો નથી આવવાના ' સેવકો કહે છે, હે મૂખીઓ ! દેવલોકમાં આવવાની શીદને ના પાડો છો ? ત્યાં કેવાં સુખ છે ! ખાવું, પીવું અને આખો કાળ આનંદ કરવો ત્યાં રાધવા કરવાની કડાકૂટ નથી ' ગોપીઓએ કહ્યું, કે ' બધું ચે કબૂલ પણ અમારે તો કૃષ્ણ સિવાય બીજું કંઈ ન જોઈએ જ્યાં એ ત્યાં અમે ' જુઓ. ગોપીઓને પોતાના આરાધ્ય દેવ પ્રત્યે કેવો અવિચલિત-અનન્ય પ્રેમ છે ! તમને તમારા ભગવાન પ્રત્યે આવો પ્રેમ છે ? આવી અટલ શ્રદ્ધા છે ? અખડ શ્રદ્ધા હોય તો જ આવો પ્રેમ ઊપજે. શ્રદ્ધા વિના આત્મા સાચું સોનું બની શકે નહિ, માટે શ્રદ્ધાવાન બનજો આ સૂર્યાલોકને ભગવાન પ્રત્યે કેટલી શ્રદ્ધા છે ! માટે તો એ તેમના દર્શને જવાની તૈયારી કરી રહ્યા છે ચાર હજાર સામાનિક દેવોના ભદ્રાસનેઠ ગોઠવાઈ ગયા છે માટે બેસી જાઓ. તમે બેસવા આવશે ને ? કયા વિમાનમાં ?

‘સત્સંગ વિમાન આબ્યુ જાહોને મન જાબ્યુ,
મહાવીરજાહો આવો વિમાને જોસવા.’

સત્સંગનું વિમાન લઈને જ્યો તમારે આમણે આબ્યાં છીએ
એમા જોસ્યા સિવાય તમારો ઉદ્ધાર થાય તેમ નથી. માટે
જોસવા આવજો જૂઠાં નહિ હવે, સૂર્યાભદેવનું વિમાન
તૈયાર થઈ રહ્યું છે તો તે જગવાનના દર્શન કરવા કેવી
રીતે જશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૩૩ મું

(રવિવાર, માતૃશુ વરિ ૩)

રામપસેવ્હીય સૂત્રનો અધિકાર થાલી રહ્યો છે જગવાન
શુ બતાવી રહ્યા છે? પરિસ્થાપરિગ્યા’ વગેરે શુ બતાવે
છે? સૂર્યાભદેવ એક લાખ યોજનનું વિમાન મુજસાજીને
જગવાનને વહના નમસ્કાર કરવા આવે છે પૂર્વે જે
આત્માઓએ ૮૦ અને યૌનન્યના પાંચકથને પારખીને
યૌનન્યના ૪ આનંદ ાન્યો છે તે આત્માઓમાં યૌનન્ય
જાગૃત થાય છે અને જોડ નાન થયું છે તે અને કહાય જેના
દર્શન મોહનીય કમનો ઉદય થયો છે તે પડી જાય પણ
જે સમ્યક્ દર્શિ આત્માઓ જે ગતિમા ઉત્પત્ત થયા છે અને
થવાના છે તે સમ્યક્દર્શિ આત્માઓ પ્રયોજનપ્રધાન દર્શિવાળા
હોય ૩ તમને દેવવિમાન કરતા મહાન પુરુષોની વિભૂતિમાં

જ વિશેષ આનંદ ઊપજે છે, કારણ કે પૂર્વે એમણે સરળતાને જ અપનાવી છે સૂર્યાલદેવે દેવોને કહ્યું, “શીઘ્ર વિમાનને ઉપાડો ” સૂર્યાલદેવના ચાર હજાર સામાનિક દેવો માટે ભદ્રાસનો ગોઠવાઈ ગયા છે તે આગળ કહી ગયા છીએ સૂર્યાલદેવની ચાર પટરાણીઓ અને તેમના પરિવાર માટે પણ ભદ્રાસનો ગોઠવી દેવામા આવ્યા છે. અતરંગ દેવો માટે અગ્નિકોણમાં આઠ હજાર ભદ્રાસનો ગોઠવી દેવામા આવ્યાં અને એની વચ્ચેના સભ્યોને માટે દક્ષિણ દિશામા દસ હજાર અને બહારના સભ્યો માટે બાર હજાર ભદ્રાસનો ગોઠવવામા આવ્યા આ બધું કોણ કરે છે? હવે સૂર્યાલદેવના અગરક્ષકોનું વર્ણન આવશે આજે પણ નહેરૂ જેવા મોટા માણસો બહાર જાય છે ત્યારે તેમની સાથે અગરક્ષકો હોય છે જ ને! સૂર્યાલદેવની ચારે બાજુએ, પ્રત્યેક દિશાના ચાર હજાર એમ સોળ હજાર અગરક્ષકો છે આલિયોગિક દેવો કહ્યા પ્રમાણે વિમાનને સંજ્ઞ કરીને સૂર્યાલદેવ પાસે આવે છે આવીને કહે છે, “આપે જે આજ્ઞા આપી હતી તેનું બરાબર પાલન કર્યું છે ” આ સાલગીને સૂર્યાલદેવના હર્ષનો પાર રહેતો નથી તે આ શાનું કૃણ ભોગવે છે? પૂર્વે કરેલા પુણ્ય અને ધર્મનું જ તો સૂર્યાલદેવ પોતાની પટરાણીઓ, નર્તકો અને ગધવોનું જૂથ લઈને આવે છે સહુ કોઈ પોતપોતાના સ્થાને ભદ્રાસનમા બેસવાની તૈયારી કરે છે સૂર્યાલદેવ આવે છે ત્યારે આખો સમૂહ બહાર ઊભો છે સૂર્યાલદેવ વિમાન ફરતી ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે સૂર્યાલદેવ સોપાન પર ચડીને અદર બેઠા બીજા બધા પણ પોતપોતાના આસને ગોઠવાઈ ગયા દરેકને ચડવાના સોપાનો જુદાં

‘સત્સગ વિમાન આબ્યુ ભક્તોને મન લાબ્યુ,
મહાવીરભક્તો આવો વિમાને ભેસવા.’

સત્સગનુ વિમાન લઈને અમે તમારે આગળે આબ્યાં છીએ
એમા ભેસ્યા સિવાય તમારો ઉદ્ધાર થાય તેમ નથી. માટે
ભેસવા આવજો બૂલાય નહિ. હવે સૂર્યાભદેવનુ વિમાન
તૈયાર થઈ રહ્યું છે તો તે ભગવાનના હથેળ કરવા કેવી
રીતે જશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૩૩ મું

(રાનિવાર, આવજુ વદિ ૩)

રાયપસેદ્ધીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે ભગવાન
શુ બતાવી રહ્યા છે? પરિસ્તા પઢિગયા’ વગેરે શુ બતાવે
છે? સૂર્યાભદેવ એક લાખ યોજનનુ વિમાન સહસ્રાણને
ભગવાનને વહના નમસ્કાર કરવા આવે છે પૂર્વે જે
આત્માઓએ જડ અને ચૈતન્યના પાર્થક્યને પારખીને
ચૈતન્યમા જ જ્ઞાનદ માન્યો છે તે આત્માઓમા ચૈતન્ય
ભગૂન થાય છે જેને લોક નાન થયુ છે તે અને કદાચ જેના
હથેળ ગોઠનીય ક્રમનો ઉદય થયો છે તે પડી આવ. પણ
જે સમ્યક્ દષ્ટિ આત્માઓ જે ગતિમાં ઉત્પત્ત થયા છે અને
થવાના છે તે સમ્યક્દષ્ટિ આત્માઓ પ્રયોજનપ્રધાન દષ્ટિવાળા
હોય છે, તેમને દેવવિમાન કરતા મહાન પુરુષોની વિભૂતિમાં

જ વિશેષ આનંદ ઊપજે છે, કારણ કે પૂર્વે એમણે સરળતાને જ અપનાવી છે સૂર્યાલદેવે દેવોને કહ્યું, “શીઘ્ર વિમાનને ઉપાડો ” સૂર્યાલદેવના ચાર હજાર સામાનિક દેવો માટે ભદ્રાસનો ગોઠવાઈ ગયા છે તે આગળ કહી ગયા છીએ સૂર્યાલદેવની ચાર પટરાણીઓ અને તેમના પરિવાર માટે પણ ભદ્રાસનો ગોઠવી દેવામા આવ્યા છે. અતરંગ દેવો માટે અગ્નિકોણમાં આઠ હજાર ભદ્રાસનો ગોઠવી દેવામા આવ્યાં અને એની વચ્ચેના સભ્યોને માટે દક્ષિણ દિશામા દસ હજાર અને બહારના સભ્યો માટે બાર હજાર ભદ્રાસનો ગોઠવવામા આવ્યા આ બધું કોણ કરે છે? હવે સૂર્યાલદેવના અગરક્ષકોનું વર્ણન આવશે આજે પણ નહેરૂ જેવા મોટા માણસો બહાર જાય છે ત્યારે તેમની સાથે અગરક્ષકો હોય છે જ ને! સૂર્યાલદેવની ચારે બાજુએ, પ્રત્યેક દિશાના ચાર હજાર એમ સોળ હજાર અગરક્ષકો છે આલિયોગિક દેવો કહ્યા પ્રમાણે વિમાનને સજ્જ કરીને સૂર્યાલદેવ પાસે આવે છે આવીને કહે છે, “આપે જે આજ્ઞા આપી હતી તેનું બગબગ પાલન કર્યું છે ” આ સાલગીને સૂર્યાલદેવના હર્ષનો પાર રહેતો નથી તે આ શાનું ફળ ભોગવે છે? પૂર્વે કરેલા પુણ્ય અને ધર્મનું જ તો સૂર્યાલદેવ પોતાની પટરાણીઓ, નર્તકો અને ગધવોનું જૂથ લઈને આવે છે સહુ કોઈ પોતપોતાના સ્થાને ભદ્રાસનમા બેસવાની તૈયારી કરે છે સૂર્યાલદેવ આવે છે ત્યારે આખો સમૂહ બહાર ઊભો છે સૂર્યાલદેવ વિમાન ફરતી ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે સૂર્યાલદેવ સોપાન પર ચડીને અદર બેઠા બીજા બધા પણ પોતપોતાના આસને ગોઠવાઈ ગયા દરેકને ચડવાના સોપાનો જુદાં

છુદાં હતાં વિમાનની સવારી બોઠવાઈ ગઈ પછી સવારી ચાલી
 એમાં પણ કમ તો ખરો જ સહુની પહેલાં આઠ મગળ
 કળશ થાલે ॥ માન નામના વિમાનને ગજવતા, ગજવતા
 આવે છે ભગવાન કહે છે, “હે જૌતમ ! સૂર્યાભિદેવને માત્રમાં
 અસખ્ય દ્વીપોને ઝોળગવા પડ્યા ” પછી તે નદીચર દ્વીપે
 આવ્યા ત્યાં શુ કયું ? રતિકેર વિમાનમાં પોતાની જે દેવમાયા
 હતી તે બધી તેમજે સઠેલી લીધી અને ભરતક્ષેત્રમાં આવવા
 માટે સામાન્ય માયા સજી અને જ્યાં ભગવાન હતા ત્યાં માન
 નાગનું વિમાન ખરેખર કરતું આવ્યું જ્યાં ભગવાન બેઠા હતા
 ત્યાં આવીને વિમાન સહિત તેમજે ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી
 વિમાનને ધરતીથી ચાર અગુલ જિંમુ રાખ્યું પછી વિમાનમાંથી
 જિતરીને પ્રભુની સમુખ ઘાલવા માંડ્યું તેમજે ફરીથી પ્રદક્ષિણા
 કરી અને કહ્યું, “હે પ્રભો ! હું મારા રક્ત પરિવાર સહિત
 આપને વદન કરું છું,” પ્રભુ બોલ્યા, “હે સૂર્યાભ ! આ તમારો
 નિત્ય પરપરા બ્યવહાર છે આ તો હોય જ આ તો તમારો
 કરણીય છે તમારો આધાર છે ” ચારે બતિઓનાં દેવો
 અરિહત ભગવતને વદે છે અને પોતાનાં નામ અને ગોત્ર
 સંભળાવે છે પુરાણો ગોત્રોપચારથી બે કદાચને અભિમાન
 આવી મમુ હોય તો જિતરી બધા આવું અભિમાન-Prima
 બેઠે વખતે દશાણ્ણ બટ રાજાને ઘમું હતું તેજે વિગ્ધાર કર્યો, કે
 એવા બપટા અને ઠાકગાઠથી ભગવાનનાં દર્શન કરવા નીકળવું
 કે એવી રીતે જગાડે કંઈ નીકળ્યું ન હોય સૂર્યાભિદેવ જેમ
 જેમ પ્રભુની વાણી સાંભળતા બધા છે તેમ તેમ તેનામાં
 આનંદનો વેગ જીપટે છે હે જૌતમ ! જે પ્રકૃતિવન ઘમે તે તર્યો.

સૂર્યાભદ્રેવ દેવની પ્રસિદ્ધિને પણ ભૂલી ગયા. તમે તમારા પ્રત્યે નજર કરો વ્યાખ્યાન સાલળતા તમને ધરતુ વિસ્મરણ થાય છે ખરું ?

સૂર્યાભદ્રેવ પ્રભુથી અતિ દૂર પણ નહિ અને અતિ નિકટ પણ નહિ એમ મર્યાદા સાચવીને ઊભા રહે છે. દેવમા પણ કેટલો વિનય છે ! અને પથકળ ચાતુર્માસ પ્રતિક્રમણ કરતાં ગુરુના ચરણરૂપર્શ કરે છે તેનું વર્ણન આવશે ત્યારે તમને એમ થશે, કે શાની વાત કરે છે ? સાધુ, સાધ્વી સર્વવિરતિ છે. અવ્રતીનો રૂપર્શ તેમને ન થયો જોઈએ સર્વવિરતિવાળાઓ સર્વવિરતિવાળાઓની સેવા કરી શકે કદાચ ભક્તિનો વેગ ઊપડે તો, ‘નાઈ દૂરમઙ્ગાસન્નો’ અતિ દૂર નહિ તેમ અતિ નજીક નહિ, એમ પ્રત્યેક ગૃહસ્થીએ ગુરુની સમીપ ઊભા રહેવું ભગવાન કહે છે, કે-

ન પક્ષ્વઙ્મો ન પુરઙ્મો નેવ કિંચ્ચાણ પિઢ્ઢ્મો ।

ન જુજે ઉરૂણા ઉરૂં શયણે નો પઢિસ્સુણે ॥

હે શિષ્યો ! તમારે તમારા ગુરુના બે પડખે ન બેસવું અને ગુરુની પાછળ પણ બેસવું નહિ ગુરુના સાથળને તમારા સાથળ રૂપર્શે એ રીતે પણ તમારે બેસવું નહિ આસન પર બેઠા બેઠાં ગુરુને પ્રશ્ન પૂછવો નહિ તમે કહેશો, આ મહાસતીજી શું કહી રહ્યા છે ? આગળ નહિ, પાછળ નહિ, પડખે નહિ, તો પછી બેસવું કયા ? ભગવાન કહે છે, કે જ્યાં તમારા ગુરુ આજ્ઞા કરે ત્યાં બેસવું જો પડખે બેસવાની આજ્ઞા કરે તો ત્યાં, પાછળ બેસવાનું કહે તો ત્યાં, સામે કહે તો સામે ઊભા રહેવું આગળ વધતા એવું વિધાન બતાવ્યું છે, કે તમારા ગુરુ પાટ પર બેઠા

હોય તો તમારે પાટલા પર બેસવું બે તે પાટલા પર બેઠા
 હોય તો તમારે પાથરણા પર બેસવું બે તે પાથરણા પર
 બેઠા હોય તો તમારે શોય પર બેસવું અને બે તે શોય
 પર બેઠા હોય તો તમારે બિશકક રહેવું દેવ પણ ભગવાનનો
 વિનય આવે છે અતિ દૂર નહિ એવી રીતે રહીને સૂર્યાભ
 દેવ વિનય પૂવક ભગવાનની સેવાભક્તિ કરવા લાગ્યા.

હવે હશ્યંન કરવા આવેલા સૂર્યાભદેવ વળેરેને તેમ જ અમલ
 ક પા નજરીની સર્પ પરિવહને ભગવાને દેશના આપી સાલળનારના
 હૃદયના કપાટ ખૂલી ગયા. અહાહા ! ભગવાન કેવી સુંદર દેશના
 આપે છે ! વૈરવૃત્તિવાળા વૈરને ખૂલી ગયા. બિહાર અને બિલાડી
 જેવાં પ્રકૃતિવૈરીઓ પણ પોતાનાં વૈરને વીસરી ગયા. ઉપદેશ
 સાલજ્યા પછી બધા પાછા ગયા પણ સૂર્યાભદેવ તો ભગવાનની
 પાસે બેસી રહ્યા. તેમણે ભગવાનને વદન નમસ્કાર કરીને
 પૂછ્યું “હે ભગવાન ! આ સૂર્યાભ ભવ્યસિદ્ધિ છે કે અભવ્ય
 સિદ્ધિ ? સમ્યક્દષ્ટિ છે કે મિથ્યાત્વદષ્ટિ ? ” તમને ઘણે કે કેવા
 પ્રશ્નો કરે છે ? પોતાના દેવત્વની તદ્દિ કેમ કાયમ રહે તેવું
 ન પૂછતાં આત્માની જ વાત પૂછે છે ! તમારે પણ સૂર્યાભદેવની
 જેમ સુરુને આત્માની જ વાત કરવી માટે હવેથી ડાહ્યા
 ઘઈ જાઓ. ઇતર વાતો સુરુની આગળ ન કરશો. આગળ
 જતા રહે છે, ‘હે ભગવાન ! આ સૂર્યાભ પરિત સમ્યાં છે
 કે અપરિત ? આ સસારમા તેને ઘણા કાળ સુખી બટકવાનું
 છે કે મોઠા કાળ સુખી ? આ સૂર્યાભ ધરમ શરીરી છે કે
 અધરમ શરીરી ? સુલભ બોધી છે કે દુલભબોધી ?
 આ સૂર્યાભ આરાધક છે કે વિરાધક ? ’ આવા છ પ્રશ્નો

તેણે પૂછ્યા આપણને કોઈ આવું પૂછે તો કેટલો હર્ષ થાય !
 બોલો ને, ઘણો જ થાય ને ? ધારો, કે એક કહે, તને કોહીનૂર
 હીરો આપુ, અને બીજા મુનિ કહે, કે હું તને ધર્મસ્તન આપુ,
 તો તમને બેમાથી શાનો વિશેષ આનંદ થાય ? ધર્મસ્તનનો જ
 ને ? કોહીનૂર તો એક લવની ભૂખ લાગે, પણ બે સમકિત
 આપ્યું તો ભવોલવની ભૂખ લાગી જાય લગવાન કહે છે,
 “હે સૂર્યાલ ! તુ ભવ્યસિદ્ધિ ક છે જેનામા મોક્ષમાં જવાની
 યોગ્યતા હોય તે ભવ્ય તે તો લવની સિદ્ધિ કરી છે આપ-
 ãણને પણ આવા મહામૂલા ટાણાઓ મળ્યા છે, તો લવની
 સિદ્ધિ કરી લેવી બેઈએ “હે સૂર્યાલ ! તુ સમકિતી છે, પરિત
 સસારી છે તારા માટે હવે ઘણો સસાર ભમવાનો નથી.
 હે સૂર્યાલ ! તુ અહીંથી મનુષ્ય લવમા જઈશ, ત્યાં સુલભ-
 બોધી થઈશ આ તારો દેવનો ભવ છેલ્લો છે તું આરાધક
 છે ” આ રહ્યા પ્રશ્નોના ઉત્તરો આમા ઘણો ગૂઢાર્થ છુપાયેલો
 છે સૂર્યાલદેવે કેમ પહેલા એમ ન પૂછ્યું, કે તે સમકિતી
 છે ? તેનું પણ રહસ્ય છે ભવ્યમા પણ બે પ્રકારના ભવો
 છે સમકિતી અને મિથ્યાત્વી ‘હું કયા પ્રકારનો ભવ્ય
 છું ?’ એ પ્રશ્નનું નિરાકરણ લગવાન કેવી રીતે કરે છે તે
 અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૩૪ મુ

[રવિવાર, શ્રાવણ વદિ ૪]

રામપરોષ્ઠીય સૂત્રનો અધિકાર બતાવતા પરમ તારક એક ભગવાન એમ જાણ્યા છે કે જ્યાં સુધી આત્માને પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય નહિ ત્યાં સુધી તે સત્ય કરણી કરી શકે નહિ. આત્માના સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરીને સૂર્યાભદ્રેવ દેવભૂમિમાં ફળ ભોગવવા ગયા છે ત્યાં ભગવાન-ત્રણ ઠાળના નાથ પાસે પોતાનો નિષ્કંથ કરાવે છે. “આ સૂર્યાભ ભવ્ય છે કે અભવ્ય? આવા છ છ મળીને તેણે બાર પ્રશ્નો પૂછ્યા. ભગવાને તે પ્રશ્નોના ઉત્તરો પણ દીધા. ઉત્તર આપતા આપતા પ્રભુજી શું સમજાવે છે? “જીવના બે પ્રકાર છે. આ સાંભળી સૂર્યાભદ્રેવ ભગવાનને કહે છે, આપ જીવોના બે પ્રકાર બતાવો છો, તો આ સૂર્યાભ ભવ્ય છે કે અભવ્ય?”

પ્રભુ તો ત્રણે ઠાળના જ્ઞાનના સ્વામી છે તેમને કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે અરૂપી વસ્તુ પણ જેને સાક્ષાત્ ઘર્ષ પૂછી છે આત્માનું દ્વિત જેને પ્રતીતિ કરવા ચોખ્ખું છે, એવા ભગવાન જવાબ આપે છે જ્યાં સુધી પૂર્વ દર્શાની પ્રાપ્તિ ઘર્ષ નથી ત્યાં સુધી ભૂલની જીભાવના રહે છે સૂર્યાભદ્રેવ ભવ્ય છે તેમાં શંકા નથી છતાં તે કેવળી મહારાજને પૂછીને નિષ્કંથ કરશે ‘ભવ્ય છું’ તે વસ્તુનો નિષ્કંથ કરવો તે જેવી તેવી વાત નથી. તે બહુ ગંભીર વસ્તુ છે પ્રભુજી કહે છે,

“અલવી જીવો એવા હોય છે, જેઓના પોતાના શરીરના કોઈ ટુકડે ટુકડા કરી નાખે, શરીરને છેદીને ત્રણોમા ક્ષાર નાખે તો ય તેમની આખનો ખૂણો પણ રાતો ન થાય ” અલવી સાધુપણુ લઈ છ છ માસના ઉપવાસ કરે પારણાને દિવસે નિર્દોષ આહાર-પાણી લેવા જાય. જેના ઘરે અલવી સાધુ વહોરવા જાય તેના ઘરનુ ખેરુ જો કપાસિયા ચાળતું હોય કે તેના પગની નીચે જુવારનો કણ ચોટી ગયો હોય અને તે દાણાને દબાવતી દબાવતી તે જો વહોરાવવા આવે, તો સાધુ કહેશે, “ નો કપ્પહ ખાઈ ! મારે એ વસ્તુ કંદપે નહિ ” અલવી આવી દયા પાળે છે ત્યારે લવી કે અલવીની પરીક્ષા હિ સાથી કે એવા ખીજા કશાથી થઈ ન શકે કોઈ કોઈ આત્માઓ આરભના કામ કરતા હોય, છતાં લવી પણ સલવી શકે એકા મહારાજા લવી અને સમ્યગ્દષ્ટિ હતા, છતાં લડાઈમાં ભાગ પણ લેતા હતા સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા પોતે પોતાને પકડી શકે પણ એનો નિર્ણય તો કેવળજ્ઞાની જ કરી શકે વ્યવહારથી સમ, સવેદ, નિર્વેદ વગેરે લક્ષણથી પોતે પોતાને ઓળખી શકે કે પોતાનામા આ ગુણો છે ધર્માત્માને જોઈને તેના હૃદયમા પ્રમોદની ધારાઓ છૂટે. ગુણીને જોઈને પ્રમોદ ઊપજે દુઃખીઓને જોઈને તેનુ હૃદય ઠરુણથી તરખોળ થઈ જાય આ બધા સમકિતીના લક્ષણો છે જુઓ, જ્ઞાનીઓ આપણને કેટલો બધો બોધ આપે છે છતાં આપણે કેવા છીએ કે પ્રમાદમા ડૂબી ગયા છીએ અને તેમનો લાભ લેતા નથી જે જાણવાનુ છે તેને જાણતા નથી અને જે નથી જાણવા જેવુ તેને જાણીએ છીએ પાછળથી

જોરતો કે પશ્ચાત્તાપ કર્યું શું વળવાનું છે ? ત્યારે આત્માની
 અદર વીર્યોદ્ધાસ ઊપડે છે ત્યારે સમ્યગ્દર્શન થાય છે પછી
 બધું સમજાય છે સમ્યગ્દર્શન જોટલે શું તે તમે બલે
 છો ? સાચું હોય, તેનું નામ સમ્યગ્દર્શન જેનામા સમ્યગ્-
 દર્શન નથી હોતું તેનામા જ્ઞાન પણ હોતું નથી જ્ઞાન હોય
 તો સમ્યગ્દર્શન હોય અને સમ્યગ્દર્શન હોય તો જ્ઞાન હોય
 બન્ને અવિનાશાય સમ્યન્ધથી જોડાયેલા છે સમ્યગ્દર્શન
 પૂર્વકતું જ્ઞાન જ વધુ પ્રશસ્ત છે, વધુ કિમતી છે સુક્ષેપમાં,
 સમ્યક્ જોટલે સાચું, દર્શન જોટલે જોડું સાચાની શ્રદ્ધા,
 સાચાનો વિશ્વાસ, સાચાની પ્રતીતિ અનુભવનાર હવો ઘર્ષ
 જ્યાં છે તેવા હવોને પછી આત્મા સમ્યન્ધે કરી શકા રહેતી
 નથી. છતાં ભગવતી સૂત્રમા, ગૌતમ સ્વામી શ્રી હનૂર
 પ્રભુદેવને પ્રશ્ન કરે છે, કે “હે નાથ ! હવો કાક્ષા મોહનીય
 કર્મને બાંધે છે ?” ભગવાન પ્રત્યુત્તર દેતાં કહે છે, “ગૌતમ !
 હવો કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાંધે છે ” કાક્ષા મોહનીય જોટલે
 શકાવાળું ગૌતમ વળી પ્રશ્ન કરે છે, કે “પ્રભુશ ! નરકના
 હવો કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાંધે છે ?” ભગવાન તેનો ઉત્તર
 પણ હકારમા આપે છે આ રીતે ગૌતમ સ્વામી ધ્યાવીસ
 હકના હવોની પૃષ્ઠા કરે છે

ભગવાન પ્રત્યેક પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે પૂછતા પૂછતાં
 ગૌતમને હકેર બાવી બાય છે ને પૂછે છે “હે પ્રભો ! મમણ
 નિર્મલ કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાંધે છે ?” ભગવાને કહ્યું,
 હા શું તમારા પદખાં સેવનાર નિર્મલ પણ કાક્ષા
 મોહનીય કર્મને બાંધે છે ?” ભગવાને કહ્યું, ‘હા’

પ્રભો ! શ્રમણુ નિર્ઘ્રથો કેટલા બોલમાં કાંક્ષા મોહનીય કર્મને બાંધે ? ” પ્રભુએ કહ્યું, “ તેર બોલમાં ” જે જીવો ભગવાનના વચનમાં શંકા કે કંખા નથી લાવતા તે જીવો આરાધક બને છે ગૌતમ પૂછે છે, “ પ્રભો ! જીવો કાંક્ષા મોહનીય કર્મને કેવી રીતે બાંધે છે ? ” ભગવાન કહે છે, “ યોગપયાપણં પઢ્ઢચ્ચમ્ । હે ગૌતમ ! જીવો પ્રમાદ અને યોગના નિમિત્તથી કાંક્ષા મોહનીય કર્મને બાંધે છે ” “ હે ભગવાન ! પ્રમાદ કેને કહેવાય ? ” આજે તો ભગવાનનું મૂળભૂત તત્ત્વ માખણુ ને માખણુ જ પીરસી રહ્યા છીએ, એ પચાવવાની શક્તિ જોઈશે હો કે ! “ પ્રમાદ એટલે ભૂલ હે ગૌતમ, પ્રમાદ પાત્ર પ્રકારના છે, ”

મજ્જ વિસય કસાયા નિદ્ધા વિકહા ય પંચમી મણિયા ।
પ પ પંચપ્પમાયા જીવા પઢંતિ સ સારે ॥

હે ગૌતમ ! જે જીવો પ્રમાદમાં પડી ગયા છે તે જીવો પ્રમાદ યોગ વડે કર્મને બાંધી રહ્યા છે મદ આઠ પ્રકારના છે : જ્ઞતિમદ, કુળમદ, બળમદ, રૂપમદ, તપમદ, લાભમદ, સૂત્રમદ અને ઐશ્વર્યમદ વિષય પાત્ર પ્રકારના છે : રૂપ, રસ, ગન્ધ, શબ્દ અને સ્પર્શ એ પાત્ર, ક્રોધ, માન, માયા વગેરેની પ્રકૃતિઓને પણ પ્રમાદસ્થાન કહેવામાં આવેલ છે નિદ્રા પાત્ર પ્રકારની છે નિદ્રા, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચલા, પ્રચલાપ્રચલા અને થીણુદ્ધિ. નિદ્રા એટલે ઊઘવું વિકથા એટલે શુ તે સમજાવીએ ચારિત્રનો ભેદ કરે અને સમકિતનો નાશ કરે તેને ભગવાન વિકથા કહે છે આ પાત્ર પ્રમાદમાં પડેલા જીવો ઘોર એવા સંસારમાં પરિભ્રમણુ

કરે છે હવે આઠ પ્રકારના મહા પ્રભુદેવ બતાવે છે અજ્ઞાન,
સશય અને મિશ્રાત્વ એ પણ પ્રમાદ છે રાગ, દ્વેષ, મતિ
જનમ, ધર્મનો અનાદર, અશુભ યોગ—એ આઠ પ્રકારના પ્રમાદ.
અને યોગના નિમિત્તથી જીવો કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાધે છે
“કીર્ણાણં મંત્રે કંઠ્યા મોહણીયં કર્મ વર્ધતિ ।” શાથી બાધે
છે ? પમાયજોગેણ કર્મ વર્ધે । હે પ્રજો ! પ્રમાદ કોણે
ઉત્પન્ન કર્યો ? જુઓ, ઔતમને પોતાના સ્વરૂપને બહુવાની
કેવી તાણાવેલી લાગી છે ! જવાબ આપતા ભગવાન કહે છે,
જેણે મોહનીય કર્મનો ક્ષય કર્યો છે તેને પ્રમાદ નથી.

આ બધું સમજાય છે ને ? સમજ્યા વિના છૂટકો નથી.
આખ્યાન ઠઈ રાજા-રાણીના ખેલની વાત નથી. આ તો અનાદિ
કાળથી વળગેલા વળગાડને કાઢવાની વાત છે વળગાડ પણ
એ પ્રકારના હોય છે દ્રવ્ય વળગાડ અને ભાવ વળગાડ એ
વિશે પણ ઔતમ સ્વામીએ ભગવાનને પૂછ્યું છે ‘ હે ભગ
વાન ! જીવો આડાતૂર બનીને ઉન્માદમા પડ્યા છે, જે માદ
કેટલા પ્રકારનો છે તે કૃપા કરીને કહો ’ ‘ હે ઔતમ ! વળગાડ
એ પ્રકારનો છે એક તો ભૂત, પ્રેત, વજ્ર વગેરેનો વળગાડ.
આ વળગાડ તો વિદ્યમાન ભવ પૂરતો જ છે પણ બીજો મોહ
નીય કર્મનો વળગાડ. જીવને એવો તો લાગી ગયો છે કે તેને
કાઢવો એ કપરું કામ છે એ વળગાડ તો જ્યાં જીવ ભય ત્યાં
સાથે ને સાથે જ આવે છે ” વળગાડને તો કાઢવો એઈએ ને ?
આવહારિક જીવનમાં કોઈને કાંઈ વળગ્યું હોય તો તમે શું
કરો છો ? કાઢો જ છો ને ? ધારે કે એક ધુવટી પરથી ને સાસરે

આવી છે તેને વળગાડ વળગ્યો છે તેને કારણે ન તો તે બાઈ સુખેથી રહી શકતી કે ન તો તે ઘરમા બીજા માણસોને સુખેથી રહેવા દેતી પતિને તે સુખેથી ન બાવા દે, ન પીવા દે કે ન તો સૂવા દે બધાને વિમાસણ થઈ પડી કે આ આખો દિવસ આમ કેમ કરે છે ! તપાસ કરતા જણાયું કે બાઈને તો વળગાડ છે ભૂવાને બોલાવવામા આવ્યો ભૂવો કહે કે “તમારે ઘેર નહિ નીકળે. મારી સામે લાવો તો હું વળગાડ કાઢુ.” તમને વળગાડ વળગ્યો હોય તો તમે પણ ભૂવાને ઘેર જાઓ કે નહિ ? બાઈને લઈને સાસુ ભૂવાને ઘેર ગયા ભૂવાએ બાઈના માથા પરથી દાણા ઉતારી એક બચકી બાધી દીધી અને કહ્યું કે રાતના આ બચકી આની પથારી આગળ મૂકી દેજો વળગાડ બહુ જબરો છે “જ્યા સુધા નીકળશે નહિ ત્યા સુધી મારા દીકરાનું જીવન બરબાદ થતુ રહેશે” સાસુએ કહ્યું ભગવાન કહે છે કે અમે તો મોક્ષમા જઈએ છીએ પણ સંસારના જીવોને તો મોહનીય કર્મનો વળગાડ વળગ્યો છે એટલે તેમની life-તેમનું જીવન બરબાદ થઈ રહ્યું છે હે મુનિઓ ! તમે લોકોના ભાવ-વળગાડને કાઢજો પણ તમે જ્યા સુધી માનતા જ ન હો કે આ વળગાડ છે તો અમે કેમ કાઢી શકીએ ? અમારાથી થોડું જ તમારે ઘેર આવી શકાય છે ? બીજે દિવસે ફરીથી બાઈને પેલા ભૂવાને ઘેર લઈ જવામા આવી. ભૂવો મત્ર ઉપર મત્ર બોલ્યે જાય છે બાઈને પસીનો વળી જાય છે પણ તે નથી કંઈ બોલતી કે નથી કંઈ ચાલતી એમ જ અમે પણ તમારો મોહનીય કર્મરૂપી વળગાડ દૂર કરવા પ્રભુની વાણીના મત્ર ઉપર મત્ર બોલીએ છીએ અમને પસીનો પણ ઘણો વળે છે

પણ તમારો વળગાડ જરા પણ જતો નથી. જૂવો વિચાર છે, કે “બાઈને મર્યાનો પૂપ દેવો પડશે.” સાચું કહે છે કે “તમને ચોખ્ખા લાગે તો કરો. મારી વહુને ચોખ્ખી કરા. જમ્મે તેટલું ખર્ચ થાય તેની ચિંતા ન કર્યો. આને જલદી સારું થઈ જાય તેવું કરો.” જૂવાણે અમિ લીધા અને તેમાં જોણે મર્યાની બૂંદી નાખી જોવો તો ખુમારો થમો કે બાઈ ખુમાઈ ગઈ તે જોલવા લાગી, “બસ કરો, બસ કરો, હું જઈ છું, જઈ છું.” જોમ શાસ્ત્રકારો કહે છે કે તમને પણ જખ્ખર આડ કમના વળગાડ વળખો છે તો અમારે પણ તમને ખુમારો કઈને વળગાડને કાઢવો પડશે ને? જોમ પેલો જૂવો બાઈના શરીરમા રહેલા વળગાડને પૂછતો હતો કે “તું કોણ છે? તેમ જોમ પણ વીરવાણીનો ખુમારો કઈને તમને પૂછીએ કે “તમે કોણ છો?” તમે કોણ છો? જાણો ને! અહ અહિં. હું આત્મા છું શુદ્ધ ચૈતન્યનો પિંડ છું દેહધી હું લિપ્ત છું માત્ર સ્વરૂપ, અલખ નિરજન આત્મજ્યોતિ, સતો તેવું ધ્યાન ધરો.”

અરે! આ કાયામાં ચૈતન્ય હીરો

જૂલી ક્યાં વનમાં લખ્યા રે.

હે આત્માઓ! આ કાયામા તમારો ચૈતન્યરૂપી હીરો પડ્યો છે પણ વળગાડ વળગવાથી તમે ચૈતન્યને જૂલી ગયા છો. મારે વળગાડને કાઢો જોડો હીરો પ્રકાશવા લાગશે. ‘અલખ જોટલો જેના શુણ લખ્યા ન લખાય તે—અમૂલ્ય નિરજન જોટલો જે કમના અજનરહિત છે નિરાકાર જોટલો જેને કોઈ

પણ આકાર નથી તેવો આત્મા. એવા જ્યોતિમય આત્માને વળગાડ વળગવાથી તે પોતાનું ઘર ભૂલી ગયો છે અને ચાર ગતિમા ભ્રમણ કરતો તે તોફાન કરી રહ્યો છે જ્યાં જુઓ ત્યાં આત્માએ એવા તો તોફાન કર્યા છે કે ન પૂછો વાત દીકરો તોફાન કરે તો મા તેને લાફો મારી ઠેકાણે લાવે પણ તમને કંઈ લાફો ઓછા જ મરાય છે ? પેલી બાઈએ શું કહ્યું હતું ? “જઉ છું મારે કંઈ જોઈતું નથી મને જવા દો.” હે દેવાનુપ્રિયો ! અંદરના વળગાડને તો ધુમાડો નીકળવાનું જોતા મન થયું, પણ તમે તો ચોવીસે કલાક પરલાવના ધુમાડામા તમારા આત્માને શેકાવી રહ્યા છો છતાં તમારો વળગાડ કેમ ખડાર નીકળતો નથી ? કેટલીક બાઈઓ કહે છે, ‘અમે તો આ સસારથી કટાળી ગયા છીએ’ કટાળીને પણ આ માર્ગે આવવું મુશ્કેલ છે વાકા વાકા જાઓ તેના કરતા સીધા આવી જાઓ ને બાઈનો તો વળગાડ નીકળ્યો અને ભૂવો પણ ફાળ્યો પણ આ ભૂવો ફાવે તેમ નથી કારણ કે મોહનીય કર્મની અઠાવીસ પ્રકૃતિઓ છે તેમા મિથ્યાત્વ મોહનીયનો મોટો વળગાડ છે ગૌતમ સ્વામીએ લગવાનને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘હે લગવાન ! અઢાર પાપ છે તેમા મોટામા મોટું-ભારેમા ભારે પાપ કયું ?’ લગવાને કહ્યું કે ‘હે ગૌતમ ! જો કોઈ મોટામા મોટું પાપ હોય તો તે મિથ્યાદર્શન છે’ એક માણસે સત્તરનો ક્ષયોપશમ કર્યો અને અઢારમું ઊભું છે તો તેને અઢાર ઊભા છે : પણ જોણે એક મિથ્યાદર્શન રૂપી શલ્યને કાઢ્યું તેના માટે તો અઢારેય ગયાં સમજવા માટે મુખ્ય વળગાડને કાઢો જેમ પરદેશીના જીવે મૂળ વળગાડને કાઢ્યો તેમ આપણે પણ

વળગાડ ઠાકવો પડશે. ઠાકવો છે કે જોમ જ પીડાયા કરવું છે? જોમ ભુવાળે મર્યાના પૂપ પેલી બાઈને આપ્યો તેમ અમારે પણ તમને સચમરૂપી મર્યાના પૂપ આપી તમારો વળગાડ ઠાકવે છૂટકો છે. બોલો, વળગાડ ઠાકવો છે કે નહિ? અમે તમારો વળગાડ ઠાકવા નાહુ જાને આમણે આભ્યાં છીએ. તમે કહેશો “વળગાડ કઢાવવા છે પણ આ ભવમાં તે નીકળે તેવાં અમારા ભાવ્ય નથી” બાઈઓ! વળગાડ, આ ભવમાં કે પરભવમાં ઠાકવે જ છૂટકો છે આ પરદેશી રાજાએ વળગાડને દૂર કર્યો અને તે ત્રીજા ભવમાં આવી ગયા ત્યારે પ્રભુને શું પૂછે છે? ‘હું ભવ્ય કે અભવ્ય?’ બગવાને કહ્યું કે “તું ભવ્ય છે” આ સામગીને તેને અત્યંત હર્ષ થયો. પેલી બાઈનું જીવન વળગાડ જતા જોમ સુંદર બની ગયું, તેમ તમે પણ જો વળગાડને દૂર કરશો તો તમારું જીવન સુંદર બની જશે. હરેક સુમુખને અવકાશમાંથી વળગાડને દૂર કરવો જોઈએ. ‘કુદેવ, કુશુરુ અને કુધમ ને માનના-વહવાના અમારે પચ્ચખાણુ છે અમારું સર્વસ્વ લૂટાઈ જાય તો પણ કોટમાં અમે દેવ ગુરુ અને ધર્મના સોગમ નહિ બાઈએ’ જોવો ચક્રવર્તી પ્રત્યેક આવકે કરવો જોઈએ. બાપડી-છોકરા વહાલા અને દેવ, ગુરુ અને ધર્મ દવલાં છે કે તેના સોગમ ખવાય? તમે કહેશો કે બાઈડી જાય તો ઘરમાં ખોટ પડે, પણ દેવ, ગુરુ કે ધર્મ જાય તો ક્યાં ઘરમાં ખોટ વરતાવાની હતી? આમ માનવું ભૂલભરેલું છે બેપુઓ! શાક રાખજો કે દેવ, ગુરુ અને ધર્મમાં જ આબાદી સમાયેલી છે એ નહિ દોષ તો જરૂરથી છે, એ નાહી સમજાવે માટે બેક

કવિને કહેવું પડ્યું, કે એક ફકીર જંગલમાં બેઠો બેઠો ચોવીસે
કલાક એક જ ધૂન બોલ્યા કરે એ ધૂન શાની હતી? જેમ
તમને ધનની ધૂન લાગે છે અને જાગતા, ઊઘતા, સ્વપ્નમાં
પૈસા કેમ મળે એમ લવારો કર્યા કરો છો તેમ પેલો ફકીર
પોતાની ધૂનમાં મસ્ત હતો એક વખતે એક શ્રાવકે પોણો કર્યો,
સ્થાનકમાં પાથરવાના બોરા ઓછા હતા અને માગણી કરવા-
વાળા ઘણા હતા પેલા શ્રાવકને ઊઘ આવવા લાગી એટલે
તે બોરો લેવા લૈયા પાસે ગયો અને બોલ્યો, કે “ મને
પાથરવાને એક બોરો આપો ” તેને થયું કે લૈયાએ બીજા-
ઓને સારા બોરા આપ્યા અને તેને ખરાબ. બસ, ઊઘમાં
પણ તે લવારો કરતો રહ્યો, કે “ લૈયા ! બોરા લૈયા બોગ ”
જે જાગૃતમાં બન્યું હતું તે સ્વપ્નમાં આવ્યું તમે જો સારું
વિચારશો તો સ્વપ્નમાં પણ સારું યાદ આવશે માટે સારું
વિચારતા શીખો. જુઓ, આ સૂર્યાભદ્રેવે કેવી સરસ વિચારણા
કરી છે ! તેથી તો એ પ્રભુને પૂછી રહ્યા છે, કે “ ભગવત્ !
હું ભવ્ય છું કે અભવ્ય ? ” હવે આ પ્રશ્નનો પ્રભુજી શો ઉત્તર
આપશે અને તે સાભળતા વીરવાણીના કેવા ફૂવારા ઊડશે તે
આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૩૫ મું

[સોમવાર, આવણ વદિ ૫]

ભગવાને શાયપસેણીય સૂત્રની અદર આત્માનું અને જઠનું જ્ઞાન આપણને કરાવ્યું છે. ભગવાને જિનવાણીરૂપી કલ્પવૃક્ષ જગતને અર્પણ કર્યું છે. કલ્પવૃક્ષની પ્રાપ્તિ થવાથી જીવોને આનન્દ થાય છે, કારણ કે કલ્પવૃક્ષ તો ધારેલાં કામોની સિદ્ધિ કરાવવાવાળું છે. જીવ જેની જેની ઇચ્છા—નસિદ્ધિવા કહે, તે ભધાયની કલ્પવૃક્ષ પૂર્તિ કરે. કલ્પવૃક્ષ કરતાં ય વધારે આનન્દ અને સુખને આપનાર એક બીજું કલ્પવૃક્ષ છે અને તે છે ભગવાન જિનેશ્વરની વાણી. એ વાણીને અગીકાર કરતાં જીવને જો જલન્ય રસ ભોખે તો કર્મની કોડોને તે ખપાવે અને જો ઉત્કૃષ્ટ રસ ઉત્પન્ન થાય તો જીવ તીર્થંકર નામ અને ગોત્રને ઝાંખી દે આવો અપૂર્વ મહિમા જિનવાણીનો. જે આત્માઓ જિનવાણીનો સ્વાદ લઈ ગયા, તે આત્માઓ પરમ શાન્તિને પામી મથા. તે પરમ શાન્તિને પામનાર જીવનું વર્ણન શાસ્ત્રમાં વર્ણવેલું છે. તેનું વર્ણન ચાલી રહ્યું છે. સૂર્યાશદેવ પૂર્વે જિનવાણીનું પાન કરીને, તેને શાયવીને અને શક્તિ પ્રમાણે સ્પર્શના કરીને જ દેવભૂમિમાં બેઠા છે, ત્યાંથી પરમ તત્ત્વને પમાડનાર દેવાધિદેવની પાસે બસ છે, અને જઈને પૂછે છે કે આ સૂર્યાશ કાવ્ય છે કે અસવ્ય? નાથ! આપ જીવોની કોટિ બે પ્રકારે દર્શાવે છે, તો આ તમારો

શિષ્ય સૂર્યાલ લબ્ધ છે કે અલબ્ધ ?” જુઓ, કેવો સુદર પ્રશ્ન કરે છે ! જ્ઞાની કહે છે, કે સમ્યગ્ દષ્ટિવાળો આત્મા નિશક હોય છે છતાં, લગવાન કહે છે કે, “કોઈ કોઈ આત્માઓ કાંક્ષા મોહનીય કર્મને બાધે છે ચારે ગતિના જીવો કાંક્ષા મોહનીય કર્મને બાધે છે ” તે આપણે આગળ જોઈ ગયાં છીએ. હે ગૌતમ ! ચાર ગતિના જીવો તો અજ્ઞાનમાં પડ્યાં છે, પણ અમારા શ્રમણ નિર્ઝન્થો કેમ કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાધે છે ?” લગવાન આનો શો ખુલાસો કરે છે તે પણ આપણે આગળ જોઈ ગયા છીએ પ્રમાદને કોણ ઉત્પન્ન કરે છે એ પ્રશ્ન છુપાઈ ગયો છે પ્રમાદ યોગથી ઉત્પન્ન થાય છે ચાર ગતિ અને ચોવીસ દડકમાં રહેનારને મન, વચન અને કાયા હોય તેમાં કોઈને માત્ર કાયા અને વચન છે, જ્યારે કોઈને એક માત્ર કાયા હોય છે, કોઈને મન વચન કાયા ત્રણે છે એકેન્દ્રિયમાં રહેનારને પણ કાયયોગ હોય છે માટે ચારે ચ ગતિના જીવો કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાધે છે, અને વેદે છે “પ્રભુજી ! પ્રમાદ જો યોગથી થાય છે તો હે લગવાન ! યોગ શાથી થાય છે ? ” “હે ગૌતમ ! યોગ વીર્યથી ઉત્પન્ન થાય છે સેળં મતે વિરય કિં પવહે ? ” તો પ્રભુ ! વીર્ય શાથી ઉત્પન્ન થાય છે ? ” “હે ગૌતમ ! વીર્ય શરીરથી ઉત્પન્ન થાય છે ” કેવી રમત માડી છે ! કોઈક આત્માઓ જ્ઞાનની રમત રમતા કર્મના ભુક્ષા ઉડાડી દે, ત્યારે કોઈક આત્માઓ અનત કર્મોને બાધી દે માટે તમે એવી રમત રમો કે જેથી તમારા કર્મના ભુક્ષાઓ ઊડી જાય લગવાન કહે છે, કે હે મુનિઓ ! રમ્યા વિના જો તમારાથી ન

વ્યાખ્યાન ૩૫ સુ

[સોમવાર, માવણ વડિ ૫]

ભગવાને રાયપસેણીય સૂત્રની અદર આત્માનુ અને જઠનુ જ્ઞાન આપણને કરાવ્યું છે ભગવાને જિનવાણીરૂપી કલ્પવૃક્ષ જગતને અર્પણ કર્યું છે કલ્પવૃક્ષની પ્રાપ્તિ થવાથી જીવોને આનન્દ થાય છે, કારણ કે કલ્પવૃક્ષ તો ધારેલાં કામોની સિદ્ધિ કરાવવાવાળું છે જીવ જેની જેની ઇચ્છા—અભિલાષા કરે, તે અધ્યાયની કલ્પવૃક્ષ પૂર્તિ કરે. કલ્પવૃક્ષ કરતાં ય વધારે આનન્દ અને સુખને આપનાર એક બીજું કલ્પવૃક્ષ છે અને તે છે ભગવાન જિનેશ્વરની વાણી. એ વાણીને અગીકાર કરતાં જીવને એ જમન્ય રસ જીપજે તો કર્મની કોળે તે ખપાવે અને એ ઉત્કૃષ્ટ રસ ઉત્પન્ન થાય તો જીવ તીર્થંકર નામ અને યાત્રને આપી દે આવો અપૂર્વ મહિમા જિનવાણીનો. જે આત્માઓ જિનવાણીનો સ્વાદ લઈ ગયા તે આત્માઓ પરમ શાન્તિને પામી ગયા. તે પરમ શાન્તિને પામનાર જીવનું વર્ણન શાસ્ત્રમા વર્ણવેલું છે તેનું વર્ણન ચાલી રહ્યું છે સૂર્યાભિદેવ પૂર્વે જિનવાણીનું પાન કરીને તેને રાયવીને અને રાક્ષા પ્રમાણે સ્પર્શના કરીને જ દેવબુધિમા ભેડા છે, ત્યાંથી પરમ તત્ત્વને પમા નાર દેવાધિદેવની પાસે જાય છે, અને જીવને પૂછે છે કે આ સૂર્યાભિ ભવ્ય છે કે અભવ્ય? નાથ! આપ જીવોની કોટિ જે પ્રકારે દર્શાવે છે, તો આ તમારા

લગવાન કહે છે, કે “ અમારા મુમુક્ષુ આત્માઓની આ રમત છે ” કઈ રમત ? ઈન્દ્રિયદમનની. ઈન્દ્રિયદમનમાં મુમુક્ષુ રમે તે ઈન્દ્રિયોને વશ ન થાય ‘ વંમચેર સમાહિષ ’ ધર્મ કોઈ ભલેને ગમે તેટલો કરતો હોય પણ બ્રહ્મચર્યની સમાધિ વિના તેને જોઈએ તેટલું ક્ષણ ન મળે માટે તમારે સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યને જ સ્વીકારવું જોઈએ જો સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યને સ્વીકારી ન શકો તો ધર્મને પામવા માટે કાચિક બ્રહ્મચર્યની ખાસ આવશ્યકતા છે બ્રહ્મચર્યને વરેલા જીવો પણ કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાધી રહ્યા છે, લગવાન કહે છે, કે જીવો દેહાતીત છે, છતાં ચોવીસે કલાક કાક્ષા મોહનીયમાં પડ્યા છે એની અંદર બેઠેલા ચૈતન્ય દેવ સુખી છે કે દુઃખી, તેની પણ તેને ખબર નથી આ શરીર કે આ અવસર દેહને વશ થવા માટે નથી મળ્યો, પણ દેહાતીત થવા માટે મળ્યો છે. લગવાન એમ નથી કહેતા, કે દેહનું છેદન કરો પણ જો બધો ય સમય શરીરની ટાપટીપમાં જ વેડફી નાખીએ, તો ભારે નુકશાન થવાનું ગૌતમ સ્વામી પૂછે છે, કે “ હું નાથ ! શરીર શાથી ઉત્પન્ન થાય છે ? ” જુઓ, એક પછી એક એમ કેવા સુંદર પ્રશ્નો પૂછાઈ રહ્યા છે ! આ કઈ મારા અને તમારા વચ્ચેની વાતચીત નથી, પણ સ્વયં લગવાનની વાણી છે લગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે, કે શરીર જીવથી જ ઉત્પન્ન થાય છે એકેન્દ્રિયનું શરીર વનસ્પતિમાં ઉત્પન્ન થયું હોય તો પણ તે જીવ છે અને જીવ જો તેનામાથી નીકળી જાય તો તે શબ છે. ચૈતન્ય હોય તો ઉત્થાન, બળ, વીર્ય, પુરુષાકાર અને પરાક્રમ શક્ય છે જીવ ન હોય તો ઉત્થાન, બળ વીર્ય,

રહેવાતું હોય તો જોવી રમત રમો કે જોવી તમારા આત્માને
ખોટ ખમવી ન પડે. જોવી તે રમત કઈ છે ? ઉત્તરાધ્યયનના
શ્રોણમા અધ્યયનમા ભગવાને કહ્યું છે કે—

ધમ્મારામે ચરે મિષ્ણુ, ધિમ્મ ધમ્મસાત્થી ।

ધમ્મારામે રપ વ તે ધમ્મેર સમાદિપ ।।

ધર્મરૂપી ઉદ્યાનની અંદર તમે હ મેશ્યા ગમે બધુઓ ! ધરથી
ઠટાળી ત્રાહિ ત્રાહિ પોકારી જેમ તમે મલબાર હિલના ઉદ્યા
નને યાદ કરો છો તેમ સસારથી ઠટાળી ગયેલા આત્મા માટે
ધર્મરૂપી ઉદ્યાન છે ત્યાં જવાથી અશુભ અને ધર્મબાજમા
રમતા શુભ પરમાણુઓનો વાયરો વાતા તમારા આત્માને પરમ
શાન્તિ મળે ધમબાગનો સારથિ, ધર્મને પામેલો આત્મા જ્યા
જેસે જોઈ જ્યા એના પનોત્યા પગલાં પડે, ત્યા ધર્મને ધારણ
કરે પણ ઉકળા ન આવે ધર્માત્મા શાન્ત બને છે અને શુદ્ધ પર
માણુઆથી બીજા આવનારાઓ પણ શાન્તિને પામે છે માટે
ધર્મના લંબલ જેને તેને ન લાગે ધર્મ તો ઉપશાન્ત થયેલા
એનાં જ વરે કારણ કે ધર્મનો સાર ઉપશાન્તતા છે

જ્ઞાત્રી ઉપશાન્તતા માત્ર મોક્ષ અભિધાપ,

ભવે ખેઠા પ્રાણીજન ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ.

કવાયની ઉપશાન્તતામાં માત્ર મોક્ષની જ અભિધાપા
હોય છે કારણ કે જ્યાં કવાય હોય છે ત્યાં મોક્ષ હોતો
નથી માટે સકલ સિદ્ધાંતનો સાર પણ ઉપશાન્તિ છે માટે
તમે શાન્ત થાઓ શાન્ત થાઓ પરલવમાં આપણા આત્માએ
પોતાનું પૂજન જગાડ્યું છે, માટે શાન્તિને માત્ર કરે.

લગવાન કહે છે, કે “ અમારા મુમુક્ષુ આત્માઓની આ રમત છે ” કઈ રમત? ઈન્દ્રિયદમનની. ઈન્દ્રિયદમનમા મુમુક્ષુ રમે તે ઈન્દ્રિયોને વશ ન થાય ‘ વંમચેર સમાહિષ ’ ધર્મ કોઈ લેવેને ગમે તેટલો કરતો હોય પણ પ્રહ્લ્લગ્યર્થની સમાધિ વિના તેને જોઈએ તેટલું ક્ષણ ન મળે. માટે તમારે સપૂર્ણ પ્રહ્લ્લગ્યર્થને જ સ્વીકારવું જોઈએ જો સપૂર્ણ પ્રહ્લ્લગ્યર્થને સ્વીકારી ન શકો તો ધર્મને પામવા માટે કાચિક પ્રહ્લ્લગ્યર્થની ખાસ આવશ્યકતા છે પ્રહ્લ્લગ્યર્થને વરેલા જીવો પણ કાક્ષા મોહનીય કર્મને બાધી રહ્યા છે, લગવાન કહે છે, કે જીવો દેહાતીત છે, છતાં ચોવીસે કલાક કાક્ષા મોહનીયમા પડ્યા છે એની અદ્વ બેઠેલા ચૈતન્ય દેવ સુખી છે કે દુઃખી, તેની પણ તેને ખબર નથી આ શરીર કે આ અવસર દેહને વશ થવા માટે નથી મળ્યો, પણ દેહાતીત થવા માટે મળ્યો છે લગવાન એમ નથી કહેતા, કે દેહનું છેદન કરો પણ જો બધો ય સમય શરીરની ટાપટીપમા જ વેડફી નાખીએ, તો ભારે નુકશાન થવાનું ગૌતમ સ્વામી પૂછે છે, કે “ હે નાથ ! શરીર શાથી ઉત્પન્ન થાય છે ? ” જુઓ, એક પછી એક એમ કેવા સુદર પ્રશ્નો પૂછાઈ રહ્યા છે ! આ કઈ મારા અને તમારા વચ્ચેની વાતચીત નથી, પણ સ્વયં લગવાનની વાણી છે લગવતી સૂત્રમા કહ્યું છે, કે શરીર જીવથી જ ઉત્પન્ન થાય છે એકેન્દ્રિયનું શરીર વનસ્પતિમા ઉત્પન્ન થયું હોય તો પણ તે જીવ છે અને જીવ જો તેનામાથી નીકળી જાય તો તે શબ છે ચૈતન્ય હોય તો ઉત્થાન, બળ, વીર્ય, પુરુષાકાર અને પરાક્રમ શક્ય છે જીવ ન હોય તો ઉત્થાન, બળ વીર્ય,

કોઈના નહિ. પણ જોઈને દર્શન સિવાય કેટલાય દાર્શનિકો
એમ માને છે, કે આત્મા પાસે ભૂતમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે
અન્ય દાર્શનિકો કહે છે, કે આત્મા પાસે ભૂતમાંથી ઉત્પન્ન
થયો છે જોઈને દર્શન કહે છે કે આ વાત જોડી છે એવ
શરીરને ઉત્પન્ન કરે છે, પણ શરીર એવને ઉત્પન્ન નથી
કરતું સુવગ્ધાગ સૂત્રમાં ભગવાન જોડ્યા છે, કે—

પ પ વચ મહમ્મયા તેમો પ ગોતિ માદિયા ।

મહ તેમિ વિનાસેણ વિનાસો દોર્હ વેદિયો ॥

એક નવવાળા એમ કહે છે, કે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ,
વાયુ અને આકાશ—એ પાંચમાંથી એક ચૈતન્ય શક્તિ ઉત્પન્ન
થાય છે અને શરીર ના નાશ સાથે એવને પલ્લ નાશ થાય છે
બીજી બાજુ બૌદ્ધો એમ કહે છે કે આત્મા તો ક્ષણે ક્ષણે
નાશ પામે છે અને ક્ષણે ક્ષણે ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે જોઈ-
દર્શન કહે છે કે બે આત્મા પ્રત્યેક ક્ષણે ઉત્પન્ન થતો હોય
અને નાશ પામતો હોય, તો પછી આ લોક પરલોક, પાપ
પુણ્ય વગેરેનો કયો અર્થ જ રહેતો નથી બધા કોઈ ધ્યાયી
તત્ત્વ જ નથી ત્યા પછી આવી વ્યવસ્થાને અવકાશ જ ક્યા
રહે? એક વળતે એક બૌદ્ધના અનુયાયીને કોઈ સાથે
ઝગડો થયો ઝગડો એવો થયો કે ઠેક કોઈ સુખી જુવુ
પડ્યું ઝગડો થાય અને ‘કેસ’ કાટે’ બધ એમ આ
જગતના એવને ક્યા નવાઈ જેવું છે? પણ ઝગાને જે
ગાન કરે તે શૂરવીર શૂરવીર કેને કહેવાય? જેણે સ્વભાવ
ઉપર નિયંત્ર મેળવ્યા છે તે શૂરવીર આપણે તો અધાપિ
પરતી સાથે જ ઝગડી રહ્યા છીએ. ભગવાન કહે છે, કે બે

તમને લડ્યા વિના ચેત પડતુ ન હોય તો રોજ લડ્યા જ કરો એવો માર્ગ બતાવુ.

લડો સૌ આત્મસગ્રામે, બીજા સંગ્રામ શા કરો ?

શુદ્ધાત્માથી દુરાત્માને જીતીને વિજય મેળવો

કેવુ સુદર વિધાન બતાવ્યુ છે ! ‘લડો સહુ આત્મસગ્રામે.’ તમે તમારા આત્માની જોડે લડો ‘બીજા સગ્રામ શા કરો ?’ બીજા ઝઘડામા, બીજા ઝઝટમા તમે શા માટે પડો છો ? તમારો આત્મા શુદ્ધ, નિરજન અને નિરાકાર છે એ આત્મા વલ્લાવમાથી ચ્યુત થઈ વિલાવમા જાય ત્યારે ક્ષમાનુ કવચ પહેરી કષાયની સાથે લડો જેણે ક્ષમાનુ બખતર પહેરીને ઝાઘ, માન, માયા અને લોભ પર વિજય મેળવ્યો છે, તેવા વીરોને કુકુમના તિલક કરી અલિપ્ત દો જ્યા ક્ષમા છે ત્યાં કુકુમ છે, જ્યારે જ્યા ક્રોધ છે ત્યાં મેશ છે. તમારે શાનાં તિલક કરવા છે, કુમકુમના કે મેશના ? જે વીર હોય તે તો ક્ષમાના જ ચાહલા કરાવે તો બોલો, વીર બનવુ છે ને ?

વીરરસે રસભર સહુ ભરીને, કુમકુમ આક્રી લાલ, સાચતણી સમશેર હસ્તમા, ક્ષમા તણી ધરી ઢાલ અનુયોગ દ્વારમા મહાવીર ભગવાન વીરરસના ચાહલા બતાવે છે. અનાદિકાળથી જીવ કષાયના ચાહલા કરતો આવ્યો છે, તો હવે આ માનવલવમા કુમકુમના ચાહલા કરો શાના ? ક્ષમાના મૂઠને બરાબર પકડો કે જેથી તલવાર તમારા હાથમાથી ઝટકી ન જાય ક્ષમારૂપી તલવાર લઈને તમારા આત્મા સાથે કુદ્ધ કરો — આ જગતમા, ખૂરામા ખૂ રુ જો કોઈ હોય તો તે

આપણે આત્મા છે આપણે એવી શિખામણ પોતાને આપી
 કે આ કરવા જેવું નથી, છતાં ઇન્દ્રિયોના આવેગને વશ
 આપણે ન કરવાનાં કામો પણ કરી બેસીએ છીએ માટે જો
 અને અશ્વર્થ વચ્ચે રહેતાં આપણે બહુ સાવધ રહેવાનું
 નરકમા રહેલો આત્મા હોવનું આયુષ્ય ન બાધે અને સ્વર્ગ
 રહેલા હોવો નરકનું આયુષ્ય ન બાધે. બન્ને માટે પૃથક્ પૃ
 સ્થાનો ॥ મનુષ્ય માટે, ઔદરિક શરીરવાળા, સ્ત્રી, કર્મ
 મિવાળા માટે, પાપ ગતિ અને તિર્થંથ માટે ચાર ગતિ
 તમારે. ' પાવર (power) વધ્યો, પણ તમને આ કાળમા મે
 મળે તેમ નથી, પણ તેથી નિરાશ ન થયો 'સર્ટિફિકે
 (certificate) તો જરૂર મળશે. અમેરિકા જનારને જેમ પાસપો
 (pass-port) મેળવવો પડે છે તેમ આપણે પણ પહે
 'પાસપોર્ટ' મેળવવો પડે છે. એ મળે ત્યારે જ પદર કર્મ
 મિના મનુષ્યો પાપ ગતિમા જાય અને ત્રીસ અકર્મભૂમિ
 અને છપ્પન અતરહીપના જુગલિયા એકમાત્ર દેવગતિમાં જ
 સ્ત્રી મનુષ્યના બસો અને બે લેદ છે તેમાથી પદર ક
 ભૂમિનાં મનુષ્યોને જ મોક્ષભૂમિના પાસપોર્ટ મળ્યો છે મા
 જાઇએ! સાવધાન થઈ જાઓ. જોલો, કોને પાસપોર્ટ કઢાવ
 છે? અત ત જાનીએ કહે છે, કે ખૂબ લાગી લેા તમારી પૂ
 અમણિત યત્નએ પડ્યા છે, અને કાળ, લાગે રાગે કાગિ
 કરી રહ્યો છે, માટે સાવધાન જાઓ. તમે કહેયો, છુ કરીએ
 ધરમાં પણ એ રોજડા પડ્યે ॥ અને આ ધર્મસ્થાનક
 આવીએ તો અહીં પણ એ રોજર્જ પડવી રહ્યાં છે. કુતર્ત
 એક બારજોથી કાઢિએ તો એ જેમ બીજે બારજોથી અ

હી જાય છે, તેમ રાગદ્વેષ વગેરે એક બારણેથી કાઢતાં બીજાં
 રણામાથી પ્રવેશી જાય છે ભાઈઓ ! કષાયરૂપી કૂતરાઓ
 પણ આત્મા સાથે એવા તો હુળીમળી ગયાં છે, કે તેમને
 કડી લાઈને બહાર કાઢશે તો ય પાછાં અદર ઘૂસી જશે તેને
 ઢવાનું સહેલું નથી અનાદિ કાળથી એ તમારા સ્વભાવમાં
 માત્રોત થઈ ગયાં છે માટે તેમને કાઢવા માટે જળરદસ્ત
 કડી લેવી પડશે. તો કઈ લાકડી લેશું ? એક કવિએ ગાયું છે, કે—
 વીતરાગ નામની લાકડી રે કદી પકડી નહિ હાથ જો,
 ભટકાઈ મર્યો જાણે ભીતમા, તો ચે માને નહિ વાત જો”

સત્તર પ્રકારનો સયમ એ વીતરાગની સમર્થ લાકડી છે.
 એ લાકડી હાથમાં હોય તો કોઈની તાકાત નથી, કે કષાયનાં
 કૂતરાઓ તેમને પજવે આ વાત સાલણીને બીજે કાનેથી
 કદી નાખવા જેવી નથી, હૃદયમાં સધરવા જેવી છે જ્ઞાનીઓ
 આ વાત પોકારી પોકારીને કહેતા આવ્યા છે પણ મોહઅસ્ત
 જીવો આ વાત સમજતા નથી જ્યાં સુધી તમે આ
 વાતનો સ્વીકાર નહિ કરો, ત્યાં સુધી ચાર ગતિરૂપી ભીતમાં
 એવા અજ્ઞાઈ મરવાના કે તમારું માથું કૂટી જશે માટે
 કષાયરૂપી કૂતરાઓને બહાર હાકી કાઢો ભગવાન કહે છે, કે
 “ મારા ઘરમાં પણ કષાયરૂપી કૂતરાઓ અનાદિ કાળથી
 પ્રવેશેલા હતા, પણ મેં સયમની લાકડી હાથમાં લીધી તોય
 મને સુખેથી ખેસવા ન દે ” તમે કહિશો, શી રીતે ?
 વિશ્વભૂતિ અને વિશાખાનન્દી—એ બે કાકાના દીકરા ભાઈઓ
 હતા એક વખતે એક ભાઈને બીજા ભાઈને પોતાની સ્ત્રીની

સાથે કીડા કરતો. કોઈ એરે આંખુ તેને ઘમુ, કે તે પા
 ધોતાની સ્ત્રી સાથે ભોળ ભોળવે. ત્યારે વિશાખાનન્દીએ તે
 કહ્યું, “ તારે હવે શણીઓ સાથે કીડા કરવા આવવું નહિ.
 આ અપમાનથી તેને મનમાં ઘમુ, કે આવા અપમાન સહ
 કરવા તેના કરતા દીક્ષા દેવી શી જોડી ? તમને પણ અપમાન
 ધૂટકા ભરવા પડતા હશે ને ? પરણીને નવીસવી આવે.
 નવોહાને પણ ક્ષવાખમા અને ક્ષવાખમાં તમે કેટલીયે વા
 હકધૂત કરતા હશે. કેટલાક વગી માન આપતા હશે, બધા
 કોઈ તિરસ્કાર પણ કરતા હશે. છતાં તમને અમારી ઝોળ
 દેવાનું મન ઘમુ છે ? પણ એક દિવસ તમારે એને દેવી ન
 પડશે તે સિવાય તમારે છુટકાશ નથી. જેના ઘરમાં સ્ત્રી
 માન પામે છે તેના ઘરમાં લક્ષ્મી આવીને વસે છે
 યજ્ઞ નાર્યસ્તુ પૂજ્યસ્તે રમ્યસ્તે તજ વેદ્યતા । બધા નારીઓને
 પૂજા ધાય છે ત્યાં દેવતાઓ આવીને રમણુ કરે છે હા તમે
 ગૃહસ્થાશ્રમી છો કોઈક વાર કંઈ કહેવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત
 પણ ધાય પણ ત્યારે જિઆ સાહે ન બોલતા મગજનો કાળ
 ન ગુમાવતાં જો શાંતિથી વિચારો, તો ઘરમાં મ સ્વગન
 મુખને અનુભવી શકે. બધા શાંતિ ॥ ત્યાં સ્વર્ગ છે અને
 બધા કલેશ છે ત્યાં નરક અહીંથી ઉપશાંતિનો ધર્મ સાધણીને
 ધરે જઈને કોષ દશે તો કહેશે કે ધર્મસ્થાનકમાંથી કોષ
 કરવાનું શીખી આવ્યા છે ? માટે દરેક જણે પપૂપણુ સુધી
 કોષ ન કરવો. જો તમે આમણુ કોષ ન કરે, તો તો તમારા
 વિજયના ઠકા બાજે માટે કપાયને છતવાથી શો લાભ ધાય
 તે સમજવાને ? તેથી વીતરાગત્વની પ્રાપ્તિ ધાય. અનાદિ

કાળથી જે કૂતરાંઓ આપણી સાથે હળીમળી ગયા છે, તે આપણે હાથમાં જળરી લાકડી લઈએ ત્યારે તેઓ કરી કરીને શું કરે? બટકુ ભરે, એટલુ જ ને? એક વખતના વાત છે. અમારો ઉતારો હતો ત્યાં એક કૂતરુ બહુ ધૂરકયા જ કરે. ત્યાંની બાઈ કહે, “ તમે ડરતા નહિ ” એ કૂતરાનુ નામ હતુ રામ બાઈ રામ કહીને બોલાવે એટલે કૂતરુ આવીને ઊભુ રહે બાઈ કૂતરાની ડોકે એક છાબડી બાધે અને તેને તે પોતાના દીકરાને નિશાળે જઈ આપી આવવાનું કહે, અને કૂતરુ તેમ કરે આ જોઈ અમને મનમા થયુ, કે એક શ્વાન પણ રોટલા માટે પોતાના સ્વામીની કેવી આજ્ઞા ઉઠાવે છે ! ત્યારે આપણે તો મનુષ્યો છીએ આપણે કૂતરાથી હેઠા જઈશું ? આપણે પણ આપણા નાથની આજ્ઞાઓ વફાદારીથી ઉઠાવવી પડશે આપણે જો આ શરીરને ભગવાનની આજ્ઞાના પાલનમા જોડશું, તો આપણે અદ્વરના મોતીઓને મેળવશું. સમજો શરીર જીવને બાધતુ નથી અન્ય મત જે પચ્ચભૂતથી ઉત્પન્ન થયેલા શરીર અને આત્માને અલિપ્ત અને એકમેક માને છે, તે મતને જૈનદર્શન સ્વીકારતુ નથી જૈનમત પ્રમાણે બને લિપ્ત છે, કારણ ચૈતન્ય એ ચૈતન્ય છે અને કર્મ તે જડ છે જડ હોય તે ત્રણ કાળમા જડ જ રહે. માટે ત્રણે કાળમા ચૈતન્ય અને જડ જુદા છે પણ કર્મની સત્તાના કારણે અલિપ્ત જેવા દેખાય છે વાસ્તવમા તો બને લિપ્ત જ છે માટે બનેને પૃથક્ માનીને વર્તો કષાય વગેરે દશમા ગુણસ્થાનક સુધીજ છે છઠે ગુણસ્થાનકે વર્તેલા મુનિઓમા પણ કષાય છે સત્તામા પડેલા હોય છતાં જો

માણસ ધર્મને સમજ્યો ક્ષીય, તો તે ઉદયને આધીન ન થાય
 આ જ ખરેખર સનાતન ધર્મ છે ઉદયકાળે તેમને ખહો
 મારતાં તમારા જીવનમાં ખૂબ જ આનંદ આવશે. જીવતાં
 આનંદ અને મરતાં આનંદનો તમને અનુભવ થશે. માટે
 જલ્દી મૃત્યુ ઠરે, પણ જે કાંઈ કરો તે પાકુ કરો. બધીઓ
 મારીને સ્ત્રીવો કે જેથી અહર જીવજીવુ ભરાઈ
 ન જાય, અને જ્યારે સપૂર્ણ ખીલવટ થાય, ત્યારે તો ક્રોધ
 વગેરે દૂર નાસી જાય અને વિજયની પ્રાપ્તિ થાય અને
 કથાયવિષય ઉપર વ્યાખ્યાન સાંભળ્યું છે તો પશુપણ સુધી
 અને બને તો સદાને માટે હરેકે કથાથનો ત્યાગ કરવો.
 કથાથના ત્યાગ સુધીના ભાવ કહેવાયા. બીજા આગળ ઉપર
 અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૩૬ મુ

(મનજીવાદ માણસ વર્તે)

ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તે સિદ્ધાંત જે આત્માઓ
 દ્વાદશાંત સિદ્ધાંત સમજ્યા તે આત્માઓનો ઉદાર થઈ ગયો.
 જેને અમારા સિદ્ધાંત સાબળવાનો સુખવસર પ્રાપ્ત થયો છે
 તેને ભગવાન કહે છે કે આવો અપૂર્વ અવસર વારે થઈએ
 મળતો નથી માટે સિદ્ધાંતનું અવલુ કરી અમમાદી બનવામાં
 સહેજ સરખો વિલગ કરશે નહિ.

વિમાનમાં બેઠેલા સૂર્યાલદેવની દષ્ટિ લગવાન પ્રત્યે ગઈ, એટલું જ નહિ, તે પણ લગવાનની પાસે પહોંચી ગયા, અને ત્યાં ગયા પછી લગવાનને સાસારિક સુખનું ન પૂછતાં પોતાનું પૂછ્યું આપણે પોતાનું ચૂકી ગયા છીએ અને પરને વળગી રહ્યા છીએ. જેને સત્ય સમજાય છે, તેનું મન શંકા વગરનું હોય છે તે પુણ્ય અને પાપમા શ્રદ્ધા રાખતો હોય છે આત્મા કર્તા અને ભોક્તા છે એવો નિર્ણય થઈ ગયો છે, છતાં પણ કર્મની વિચિત્ર દશા છે શ્રમણ નિર્ગન્થો-માંથી પણ કોઈ કોઈ કાક્ષા મોહનીય કર્મને વેદે છે તેનું કારણ પૂછતા લગવાન કહે છે, ‘હે ગૌતમ! તેર કારણે મુનિઓ કાંક્ષા મોહનીય કર્મ વેદે છે.

નાણતરેહિં દર્શનાંતરેહિં ચારિત્રાંતરેહિં લિંગાતરેહિં ।

પહેલો બોલ છે નાણંતરેહિં. એક જ્ઞાનથી બીજા જ્ઞાનના વિષયમાં મુનિઓને શંકા થાય છે. તમે કહેશો, જ્ઞાન જ્ઞાનમાં અતર કેમ? અવધિજ્ઞાન અને મન.પર્યાવજ્ઞાન બંને જ્ઞાન છે. આનો તદ્દાવત સમજાવતા લગવાન કહે છે કે, હે ગૌતમ! જ્ઞાન બે પ્રકારનું છે એક અવધિજ્ઞાન અને બીજું મન.પર્યાવ-જ્ઞાન તેમાંથી જેને અવધિજ્ઞાન છે તે ચૌદ રાજલોકમાં રહેલા પરમાણુ આદિ દ્રવ્યોને જાણે અને દેખે અને અલોકમાં રહેલા અસંખ્યાત ખાડવાને જોવાની શક્તિ દે જ્યારે મન પર્યાવ જ્ઞાની અઢી દ્વીપમાં રહેલા સંજી પચેન્દ્રિયના મનોગત લાવને જાણી શકે છે અવધિજ્ઞાન ત્રીજું જ્ઞાન છે અને મન.પર્યાવ-જ્ઞાન ચોથું છે. તે પછી મન પર્યાવજ્ઞાનથી ઓછું કેમ જુઓ

છે ? આ શકા કાક્ષાનો શાસ્ત્રકર્તા ઉત્તર આપતાં કહે છે, કે
 “હે મુનિઓ ! જોમા કાક્ષા મોહનીય વેદો છે ” પ્રસો !
 અમે તો હવસ્ય છીએ. મનમા અનેક પ્રકારના ઉછાળાઓ
 આવી જાય છે જેને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે તેને અવધિ
 દર્શનની ચક્રાવ છે તેથી અવધિજ્ઞાની વધારે જોઈ શકે છે
 જાદી દ્વીપમાં રહેલા સ-ની પચ્ચિન્દ્રિયના મનોગત ભાવને
 જાણવા એ જેવી તેવી વાત નથી આત્માએ કેટલી તૈયારી
 કરી હશે, કેટલો પુરુષાચ જેઠપો હશે, ત્યારે આ શક્તિ
 પ્રાપ્ત થઈ હશે ! જ્ઞાન તો બધા પાસે છે, પણ આજે જ્ઞાનનો
 ઉપયોગ અવળા મારે થઈ રહ્યો છે મારે તેને સરજતાને
 મારે લાવો.

સોર્હિ જગજ્ઞપ મુપસ્સ ધમ્મો સુદસસ ચિહ્ન ।

નિબ્ધાવ પત્તમ માહ ઘણસિચિવ્વ પાવપ ॥

પરમ જ્ઞાની પુરુષો આપણને કેવો સરસ બોધ આપે છે
 સરળ આત્માઓની સોર્હિ એટલે શુદ્ધિ થાય છે જે આત્મા
 વધે છે તે આત્માની શુદ્ધિ થતી નથી તેવો આત્મા મલિન
 જ રહે છે જગવાન સરલતા ઉપર આટલો બધો ભાર મૂકે
 છે તેનું શુ કારણ છે તે જાણો છો ? જગવતી સૂત્રમાં જગ
 વાન બિલ્લા છે કે માહ મિબ્બાવિદ્ધિ જમાહ સમ્મ વિદ્ધિ ।
 જે માયાવી પુરુષો છે તે મિબ્બાત્વ દષ્ટિ છે અને જે માયા
 રહિત છે તે સમક્રિત દષ્ટિ છે જ્યાં સુધી માયારૂપી ડાકણ
 આપણને વળગી રહેશે ત્યાં સુધી આપણે સમ્યક્ દષ્ટિ થઈ
 શકીશું નહિ જગવાન મહિનાયના આત્માએ છ મિત્રો સાથે

સયમ લીધો હોતો ભગવાન મલ્લિનાથના આત્માને જ્યારે સસાર પર વૈરાગ્ય આવ્યો ત્યારે પણ છ મિત્રો સાથે હતા મિત્રતા એવી કે કોઈને એકબીજા વગર ચાલે નહિ મલ્લિનાથે મિત્રોને કહ્યું, “ હું તો સસારનો ત્યાગ કરવા ઇચ્છુ છું. બોલો, તમારી શી ઇચ્છા છે ? ” છએ મિત્રોએ જવાબ દીધો, “ જે તમારો માર્ગ તે અમારો માર્ગ ” આનું નામ ખરી મૈત્રી પછી બધાએ એક સાથે દીક્ષા લીધી ભગવાન મલ્લિનાથના જીવને એવો વિચાર આવ્યો, કે “ આ છ મુનિઓ કરતા મારે ઉત્કૃષ્ટ કરણી કરવી ” એ મુનિઓ જો એક ઉપવાસ કરે તો મલ્લિનાથ બે ઉપવાસ કરતા, પણ કોઈને જાણવા ન દે મિત્રોથી છાનું રાખ્યું, તો આ માયાને તમે શું કહેશો ? અનન્તાનુબધી ? ના આ અનન્તાનુબધી માયા નથી જરા લહેર આવી ગઈ. અપ્રત્યાખ્યાની હોય કે પ્રત્યાખ્યાની, ગમે તે હોય, તો પણ માયા તો ખરી જ

સરળ આત્મા હોય તેની જ શુદ્ધિ થાય છે અમારો શુદ્ધ ધર્મ સરળ આત્મામાં સ્થિર રહે છે, ત્યાં જ વાસ કરે છે નિવ્વાણ પરમંજાહ પરમ નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે વયસિતિવ્વ પાવયે ધૃતથી સિચાએલો અગ્નિ જેમ પ્રજ્વલિત બની ઊઠે છે, ધૂમ્રરહિત તેમાંથી જ્વાલાઓ નીકળે છે, તેમ સરળ આત્મામાં ધર્મરૂપી ધીનું સિંચન કરવાથી જ્ઞાનરૂપી નિર્મળ જ્યોત તેમાંથી પ્રગટે છે એટલા માટે ભગવાન કહે છે, કે ભાઈઓ ! માયાનું સેવન ન કરો માયાનો વિસ્તાર ઘણો મોટો છે માયાના પ્રભાવે જીવ સસારના બંધનમાંથી મુક્તિ મેળવી

છા! આ શકા કાશાનો શાસ્ત્રકરો ઉત્તર આપતાં કહે છે, કે
 “હે મુનિઓ! એમા કાશા મોહનીય વેદ છે ” પ્રસો !
 જ્યે તેો છવસ્થ છીજો મનમા/અનેક પ્રકારના ઉછાળાઓ
 આવી જાયછે જેને અવધિજ્ઞાન ઉત્પત્ત થયુ છે તેને અવધિ
 દર્શનની સહાય છે તેથી અવધિજ્ઞાની વધારે ભેદ શકે છે
 અહીં દ્વીપમા રહેલા સગી પચેન્દ્રિયના મનોગત ભાવને
 બાણવા એ જેવી તેવી વાત નથી. આત્માએ કેટલી તૈયારી
 કરી હશે, કેટલો પુરુષાર્થ ખેડ્યો હશે, ત્યારે આ શક્તિ
 પ્રાપ્ત થઈ હશે ! જ્ઞાન તો બધા પાસે છે પણ આજે જ્ઞાનનો
 ઉપયોગ અવળા માર્ગે થઈ રહ્યો છે માટે તેને સરળતાને
 માર્ગે લાવો

સોર્હિ ઉજ્જય મુયસ્સ ઘમ્મો સુવસ્સ ચિદ્દર ।

મિષ્ઠાણ પરમ માદ્દ ઘયસિચિષ્ઠ પાવપ ॥

પરમ જ્ઞાની પુરુષો આપણને કહેવો સરસ બોધ આપે છે
 સરળ આત્માઓની સોર્હિ બોલે શુદ્ધિ થાય છે જે આત્મા
 વધે છે તે આત્માની શુદ્ધિ થતી નથી તેવો આત્મા મલિન
 જ રહે છે ભગવાન સરલતા ઉપર આટલો બધો બાર મૂકે
 છે તેનું શું કારણ છે તે બાણો છો ? ભગવતી સૂત્રમા ભગ
 વાન બોલ્યા છે, કે માદ્દ મિષ્ઠાચિદ્દિ જમાદ્દ સમ્મ ચિદ્દિ ।
 જે માયાવી પુરુષો છે તે મિષ્ઠાત્વ દષ્ટિ છે અને જે માયા
 શક્તિ છે તે સમક્ષિત દષ્ટિ છે જ્યાં સુધી માયારૂપી ડાકણ
 આપણને વળગી રહેશે ત્યાં સુધી આપણે સમ્મજ દષ્ટિ થઈ
 શક્તિશુ નહિ ભગવાન મહિનાયના આત્માએ છ મિત્રો સાથે

સયમ લીધો હતો. લગવાન મલ્લિનાથના આત્માને જ્યારે સસાર પર વૈરાગ્ય આવ્યો ત્યારે પણ છ મિત્રો સાથે હતા. મિત્રતા એવી કે કોઈને એક ખીન્ન વગર ચાલે નહિ મલ્લિનાથે મિત્રોને કહ્યું, “હું તો સસારનો ત્યાગ કરવા ઇચ્છુ છું. જોલો, તમારી શી ઇચ્છા છે?” છએ મિત્રોએ જવાબ દીધો, “જે તમારો માર્ગ તે અમારો માર્ગ.” આનું નામ ખરી મૈત્રી પછી બધાએ એક સાથે દીક્ષા લીધી. લગવાન મલ્લિનાથના જીવને એવો વિચાર આવ્યો, કે “આ છ મુનિઓ કરતા મારે ઉત્કૃષ્ટ કરણી કરવી.” એ મુનિઓ જો એક ઉપવાસ કરે તો મલ્લિનાથ જો ઉપવાસ કરતા, પણ કોઈને જાણવા ન દે મિત્રોથી છાનું રાખ્યું, તો આ માયાને તમે શું કહેશો? અનન્તાનુબધી? ના આ અનન્તાનુબધી માયા નથી જરા લહેર આવી ગઈ. અપ્રત્યાખ્યાની હોય કે પ્રત્યાખ્યાની, ગમે તે હોય, તો પણ માયા તો ખરી જ.

સરળ આત્મા હોય તેની જ શુદ્ધિ થાય છે. અમારો શુદ્ધ ધર્મ સરળ આત્મામાં સ્થિર રહે છે, ત્યાં જ વાસ કરે છે. નિવ્વાણ પરમંજાદ પરમ નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે. ઘયસિત્તિવ્વ પાવચે ધૃતથી સિચાચેલો અગ્નિ જેમ પ્રજ્વલિત બની બેઠે છે, ધૂમ્રરહિત તેમાંથી જવાલાઓ નીકળે છે, તેમ સરળ આત્મામાં ધર્મરૂપી ધીનું સિંચન કરવાથી જ્ઞાનરૂપી નિર્મળ જ્યોત તેમાંથી પ્રગટે છે. એટલા માટે લગવાન કહે છે, કે લાઈઓ! માયાનું સેવન ન કરો. માયાનો વિસ્તાર ઘણો મોટો છે. માયાના પ્રભાવે જીવ સસારના બંધનમાંથી મુક્તિ મેળવી

ચકતો નથી. માયા એ કપાયની ત્રીજી પ્રવૃત્તિ છે આ પ્રવૃત્તિ આત્માનું અહિત કરનાર છે માયાવી જીવનો સખ કરતા બહુ સાવધ રહેવું જોઈએ. કહ્યું છે, કે માયામિત્તાપિ માસેઃ માયા મિત્રતાનો નાશ કરે છે ભગવાન મહિનાઘના જીવે સહેજ માયા કરતા સીવેઃ બાધી લીધુ ત્યારે આપણે તો પેટ ભરી ભરીને માયા કરીએ છીએ, તો આપણું શું થશે ? તમારા સસાર પ્રત્યે નજર કરો. જુઓ, સામુવદુભા માયા નણુક-ભાળીમા માયા, ભાઈ-ભાઈમાં માયા આ શું ?

માયા આ સસાર તણી બહુ વતવે કેર,

સ્વામ જીવનમાં આપ પધારે થાયે લીલા સ્થેર આવે.

પ્રભો ! આ સસારમાં માયાએ તો કાળો કેર વર્તાયો છે આ જાકિનીને કાઢવા જઈએ છીએ છતાં તે જતી નથી. જ્યાં સતી આવે ત્યાં વેશ્યા જિભી રહેતી નથી; તેમ છે પ્રભો ! આપ મારા હૃદય મહિરમાં પધારો જેથી મામારૂંપી જાકણ ત્યાંથી નાસી જાય. સરળતા વિના આત્મા સુખને માગે આવી ચડે નહિ. પ્રભો ! જે આત્માઓએ આપની પ્રતિષ્ઠા હૃદયમહિરમાં કરી તે તો ત્યાં જ રહી ગયા. બોલો, તમારે ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા હૃદયમહિરમાં કરવી છે ને ? આજ જ્ઞાના કવરના ઢગલો ઢગલો હોય તો ત્યાં આજના નેતાઓ પણ પગ ન મૂકે તો પછી શબ્દબાના રાજા એવા ભગવતને બોલાવવા હોય તો વિષમ-કપાયના કથરા કાઢીને અવરને સાફ કરવું પડે. અતર નાફ નહિ હોય તો પ્રભુ પોતાનાં પગલાં ત્યાં નહિ પાડે. આપણે માગ્યા તો ફેરવતા હોઈએ,

પણ ચિત્ત કયા ફરતુ હોય છે તેનો કોઈ દિવસ વિચાર કરીએ છીએ ખરા ?

કરમા લાખી માળા, પણ વર્તનમા ભોપાળા,
એવા ભક્તો ભગવાનને વહાલા નથી
તાણે મોટા ટીલા, જ્યાં દોલ વાગે ઢીલા,
એવા ભક્તો ભગવાનને વહાલા નથી
મનમા રાખે માયા, અતરમા પાડે પોકારા, એવાં

ભાઈઓ ! આજે પદરતુ ધગ છે ધર્મનો મગળ દિન છે આજે ઉપાશ્રયમા કેમ આવ્યા ન હતા ? આ પ્રશ્નને સાચો ઉત્તર આપનાગ કેટલા નીકળશે ? જેનો આત્મા નિર્મળ હશે તે તો એમ જ કહેશે, કે “ સતીજી ! વાત આમ હતી ” પુરુષ થઈને જો કોઈ માયાનું સેવન કરે, તો મર્યા પછી તેને સ્ત્રીની યોનિ પ્રાપ્ત થાય અને સ્ત્રી થઈને માયાનું સેવન કરે, તો તે બીજા ભવમા નપુસક બને અમારે પણ સિંહાસને બેસીને આ ઓઢણા ઓઢવા પડ્યા છે તે માયાનો પ્રતાપ છે તમે જો માયા કરી તો તમારે પણ ભવિષ્યમાં ઓઢણા ઓઢવા પડશે એક વાર નહિ, પણ અનંત વાર હો ! માટે એ ઓઢવા ન પડે તેવું કરો. ચેતીને ચાલો જાગૃત થાઓ, આ માર્ગ જાગૃત થવા માટે મળ્યો છે માનવભવમા જાગૃત નહિ થાઓ તો ચોર્યાસીના ચક્કરમા ફરતા પણ અત નહિ આવે આ માયાએ તો જગતમા જ્યુબીલી બતાવી. તેમા જેને ભાન થયું તે બચી ગયા, અને જેને ન થયું તે બળી ગયા એક મોટા શહેરમા

મોટું 'મેડ હાઉસ' - Mat house હતું મેડ , હાઉસમા
કોને રખાય તેની તો તમને ખબર છે ને ? જાડાઓનું ઘર
એટલે મેડ હાઉસ એક વખત એવું બન્યું કે તે મેડ
હાઉસમા જાગ લાગી અહર આશરે સો-બસો જાડાઓ
હતા. જાગ લાગે ત્યારે શું રોખાય ? પ્રકાશ જાડાને અને
પ્રકાશને ન બને. જાગ લાગી છે એવી ખબર મળી એટલે
ધમધમાટ કરતા સરકારી લાયબ્રેરિયાઓ આવી ગયા. પોલીસો
ત્યારે બાજુએ ગોઠવાઈ ગયા ફાક્ટરો આવી ગયા બધાએ
મળીને જાડાઓને બચાવવા પ્રયાસ આદરી દીધા. ગાડાંઓ
એક-બીજાને બાધમા લઈ નાચવા ફૂંકવા મઠી પડ્યા. ગાડા
ઓ માંડોમાંડે કહેવા લાગ્યા કે 'આપણા મહેલમાં જનુ
બીલી-રાયની ઘઈ છે અને આ બહારના લોકોને આપણી
અદેખાઈ આવે છે પોલીસે અહર દોરડાં નાખ્યા અને
કહ્યું જલદી બહાર નીકળી આવો નહિ તો જીવતા બળી
જશે. ગાડાઓનું ટોળું આ પોકાર સાંભળીને બહાર નીક
ળતું નથી. જીલ્લું કહે છે જાવ જાવ નથી આવતા. છટ
નો મે સુ-suggestion અમને તો અહીં મજા પડે છે
આનંદ આર છે અમે બહાર નહિ આવીએ હવે બહારના
લોકો વિમાનજીમા ત્યાં કે આ મૂખાઓને બચાવવા કેમ !
તમાથી જ માં. ઠાગ હતા તેઓ તો દોરડું પકડીને બહાર
આવતા હતા અને અહર રક્ષાતંત્ર પર લોકના પાંચ પડ્યા. જગતના
જીવાનું ત્રિમોઘ આપતા જીવાનું કહે છે કે આસ સાર એક મેડ-
હાઉસ - Mat-house I must admit છે બધા સસારી
જીવા માંઓ છે આવા કંઈ પૂજા કેણું પામ ? માંડો

તે જ પાચ ને ? દીકરાને પાચ ડિઝી તાવ ચડી જાય અને પુત્ર દવા ન પીએ તો મા શુ કરે છે તે તો જાણતા જ હશે. બે જડખા વચ્ચે વેદાણુ ખોસીને દવા પાચ, કારણ કે માને પુત્ર પર હેત છે વાત્સલ્ય છે તમે આડા પડો કે ઊભા, ગમે તેટલા ધમપછાડા કરશો તો પણ દવા પાવાના તે પાવાના જ જે દવા પીએ તે જ નીરોગી બને તમારે આત્માને નીરોગી બનાવવો છે ને ? ભવરોગ કાઢવો હોય તો જીવનમા સરળતા લાવો મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મના ઉદયમા પડેલા જીવો કેવા છે ? ગાડિયા જ ને ? પેલાં ગાંડાઓ તો એક ભવ પૂરતા મેક-હાઉસમા પુરાયા હતાં, પણ આ આત્મા તો અનાદિ કાળથી ચાર ગતિરૂપ સસારનાં મેક હાઉસમાં પૂગતો આવ્યો છે આ આત્મા સસારના અગ્નિને જ્યુબિલીની રોશની માની રહ્યો છે આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિની જવાલાઓથી અસ્ત થઈને તે બળી રહ્યો છે, છતાં તેને તેનું ભાન નથી અમે વીતરાગની વાણીરૂપી બબાવાળા fire-brigade લઈને આગને ખુઝાવવા તમારા માટું ગાને આગણે આવ્યા છીએ વીતરાગના fire men-આગ ખુઝાવનારાઓ-મુનિઓ ગામેગામ ગયાં છે પ્રત્યેક દિવસ નિયમિત એક કલાક સુધી વીતરાગની વાણીરૂપી વાણીનો નિર્મળ ઘોષ વરસાવે છે પણ સસારી જીવો કહે છે, કે “અમારે તો આ જ્યુબિલીની રોશની મૂકી તમારા ત્યાગની શાંતિમા આવવું નથી” માયાને કાઢો માયા જશે તો સરળતા આવશે “મારા મુનિઓ પણ કાંદા મોહનીય કર્મને વેદે છે” તેનું કારણ ભગવાને સમજાવ્યું હવે આવે છે દર્શનાન્તર બીજો ખોલ. તેનો અધિકાર ઘણો છે તેનું વિવરણ આગળ ઉપર અવસરે કરવામાં આવશે.

વ્યાખ્યાન ૩૭ મુ

[શુક્રાર, આવણ વરિ ૭]

ત્રણે કાળમા સિદ્ધ થયેલા વસ્તુ તે સિદ્ધાન્ત રામપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર આવી રહ્યા છે ભગવાન કહે છે કે “હે આત્માઓ ! તમને જ્યાં સુધી તમારા સાચા સ્વરૂપનું જ્ઞાન નહિ થાય ત્યાં સુધી તમને સાચો અનુભવ પણ નહિ થાય. બહુઓ ! વીતરાગનું વચન કેવું તત્ત્વરસસહિત—ગ્રામ્ય અને અભાષિત છે ! વીતરાગનો ધર્મ અખંડ અને અભાષિત છે આ ધર્મનું સેવન કરે તો આત્મા કૃતકૃત્ય થઈ જાય, આ જ ધર્મને સેવીને સૂર્યામહેવ દેવલીઠમાં ઉત્પન્ન થયા છે

હવે ભગવાન ઉદ્યાનમા પધાર્યા છે જાર જાતની પરિવહો દેશના સંભળવા આવી રહી છે પ્રભુજી એ બધાને દેશના સંભળાવી રહ્યા છે નાથ કહે છે કે જેનો આત્મા સમકિત પામી નિમજ થઈ જશે છે તે નિશ્ચય જને છે પણ નિશ્ચય થયેલા આત્માઓ પણ કોઈ કોઈ વખત તેર કારણોને લઈને કાક્ષા મોહનીય કર્મને વેદ છે એ કારણોમાનુ પહેલુ તે જ્ઞાનાન્તર, જ્ઞાન જ્ઞાનમા અવર હોવુ તેનું નામ જ્ઞાનાન્તર, બીજુ દેશનાન્તર, સામાન્ય જ્ઞાનને પ્રભુ દર્શન કહે છે તન્ના બે લેહ છે અથ્થુ અને અવથુ થથુ અને અથથુ એમ કેમ કહ્યું તે સમજાવતા ભગવાન કહે છે કે અવથુ સામાન્ય પ્રકારે દેખે છે જ્યારે થથુ વિશેષ પ્રકારે દેખે છે દર્શન એટલે સમકિત, સમક્રીતના

વિષયમા શકા ઉત્પન્ન થાય ? ઉપશમ સમકિત અને ક્ષયો-
પશમ સમકિત એવા સમકિતના બે ભેદ છે શિષ્ય શકા
કરે છે, કે બન્નેને જુદા કહેવાનું કારણ શું છે ? ઉત્તર આપતા
ભગવાન કહે છે, કે બંને જુદાં છે ઉપશમ ભાવ અને ઉપ-
શમ સમકિત અને ક્ષયોપશમ ભાવ અને ક્ષયોપશમ સમકિત
પૃથક્ પૃથક્ છે. ક્ષયોપશમ ભાવ પ્રત્યેક સસારી આત્માને
હોય, કારણ કે પુરુષાર્થ વિનાનો કોઈ જીવ નથી જ્યા
આત્મા છે ત્યા ક્ષયોપશમ ભાવ હોય છે પછી પુરુષાર્થ
સવળો છે કે અવળો તે જુદી વાત છે નિગોદથી, વનસ્પતિથી
માંડીને ચાર ગતિ-મનુષ્ય સુધીના જીવો ક્ષયોપશમ ભાવમા
પડેલા છે. ક્ષયોપશમ સમકિતની વાત જુદી છે ક્ષયોપશમ
સમકિત અને ઉપશમ સમકિત એ દર્શનના ભેદ છે ક્ષયો-
પશમમા વિપાકનો ઉપશમ અને મિથ્યાત્વનો ઉદય હોય છે
દૃષ્ટાન્ત તરીકે, એક ઘરમા બે નળ હોય, તેમાંથી એકમાં ગરમ
પાણી આવે અને બીજામા ઠંડુ અહીં જેમ બન્નેના પ્રકાર
જુદા છે, તેમ સમકિતના પણ પ્રકાર જુદા છે જે આત્માને
ઉપશમ સમકિત થયું છે, તે આત્મા મિથ્યાત્વના ઉદય-પ્રદે-
શમા નથી હોતો માટે ઉપશમ સમકિત અને ક્ષયોપશમ
સમકિતને શાસ્ત્રકારોએ જુદા બતાવ્યાં છે ઉપશમ ઢાકેલું છે,
જ્યારે ક્ષયોપશમ સમકિતવાળો કંઈક ક્ષય કરે છે અને કંઈક
દબાવે છે બન્નેનું કામ જુદું છે, માટે શાસ્ત્રકારોએ ભેદ
પાડેલા છે તેથી શકા કરવાનું કંઈ કારણ નથી

ત્રીજું કારણ ચારિત્રાન્તર છે હે મુનિઓ ! ચારિત્ર ચારિ-
ત્રમા અતર તે કાક્ષા મોહનીય કર્મને વેદે છે હે ભવ્ય

આત્માઓ ! ભગવાન સિવાય આત્માનું અમૂલ્ય સ્વરૂપ કોણ સમજાવી શકવાનું હતું ? શિષ્ય શકા કરે છે, કે “ ચારિત્ર ચારિત્રમા અતર કઈ રીતે સંભવે ? ” ભગવાન કહે છે, ‘ હે શિષ્ય ! ચારિત્ર તે ચારિત્ર જ છે ’ શિષ્ય પૂછે છે, “ તો પછી બન્ને વચ્ચે એક પાડવાની શી જરૂર ? જુઓ એક માણસે સામાયિક ચારિત્ર મહણું હતું તેમાં સર્વથા, સર્વ પ્રકારે, પાપનો ત્યાગ થાય છે, તો હે ભગવન્ ! ઉદોપસ્થાનીય ચારિત્ર આપવાની શી જરૂર ? આમ કેમ ? જ્યેન દર્શનમાં આવા આતરા શા માટે ? ” આ શકાનો ખુલાસો કરતાં શાસ્ત્રમંદો કહે છે, કે ધોવીસ તીર્થ કરોના સાધુઓ છે તંમાથી પહેલા તીર્થ કરના સાધુઓ ઉચ્છુલ્લ છે જ્યારે બાવીસ તીર્થ કરના સાધુઓ ઉચ્છુલ્લ પન્ના છે ધોવીસમા તીર્થ કરના સાધુઓ વકજા છે માટે ઉદોપસ્થાનીય આપવાની આવશ્યકતા જીવી મઈ બાવીસ તીર્થ કરના સાધુઓ ઉચ્છુલ્લ પન્ના છે તેઓ સામાયિક ચારિત્ર અગીકાર કર્યા પછી તે જ ભાવે તેનું પાલન કરે છે કદાચને હોય હાગે તો તે જ કહે આલોની ખડિલ્લી નિસરસ થઈ બાધ છે

ઉચ્છુલ્લ કોટલે જાણુ સરળ અને પ ના કોટલે પ્રના બુદ્ધિ નેઓની બુદ્ધિ સરળ છે તેમને ઉદોપસ્થાનીય ચારિત્રની જરૂર નથી ઉદોપસ્થાનીય કોટલે શું ? પૂર્વ પર્વાયનો છેદ કરવો અને બીજા પર્વાયનું સ્થાપન કરવું તેનું નામ ઉદોપસ્થાનીય સામાયિક કોટલે શું ? જેની અદર સમજાવનો હાલ થાય તેનું નામ સામાયિક પહેલા તીર્થ કરના સાધુઓ ઉચ્છુલ્લ અને

જડ છે, માટે તેમના માટે છેદોપસ્થાનીય ચારિત્રનુ વિધાન
અતાવ્યુ ઉચ્ચ એટલે સરળ, પણ આથે જડ પણ છે ઘણા
એવા હોય કે વાતને ઇગિતથી-ઇશારાથી સમજી જાય, જ્યારે
કેટલાક એવા જડ હોય છે કે તરત ન સમજે ઉચ્ચ-
જડા માટે એક દષ્ટાન્ત છે એક વળતે પહેલા તીર્થ કરના
સાધુઓ ગોચરી લેવા માટે નગરમા જાય છે તમને અનુભવ
હશે તો સમજી શકશો, કે ગોચરી કેમ થાય છે. પણ અત્યારે
તો તમે ‘આ ભવ મીઠો, પરભવ કોણે દીઠો’ એ સૂત્રમાં
માનતા થઈ ગયા છો હવે મુનિ ગોચરી લઈને પાછા વળતા
હતા ત્યાં કોઈ નટને નાચતા જોયો મુનિને નૃત્ય જોવાનું
મન થયું અને તે રસ્તામા ઊભા રહી ગયા સાધુ જ્યારે
ઉપાશ્રયે આવ્યા ત્યારે ઘણું મોડું થઈ ગયેલું ગુરુએ પૂછ્યું,
“હે શિષ્ય ! આટલો બધો વિલમ કેમ થયો ?” શિષ્યે
જવાબ દીધો, “હે ગુરુદેવ ! માર્ગમા એક નટડી હતી તે
જોવા ઊભો રહી ગયો તેથી મોડું થયું ” ગુરુએ કહ્યું, “હે
શિષ્ય ! આપણાથી આવા દશ્યો ન જોવાય નટડી તો શુ
પણ ભીતમા ચીતરેલી સ્ત્રીને પણ ન જોવાય ” આવી ભગ-
વાનની આજ્ઞા છે કોઈ અલકારોથી શોભતી હોય તો પણ
તેના પ્રત્યે દષ્ટિ ન કરવી અને કદાચ અન્તણુતાં દષ્ટિ પડી
જાય તો સૂર્યને જોતાં જેમ આખને બીજે ફેરવી લઈએ છીએ,
તેમ દષ્ટિને બીજી દિશામા વાળવી આમ, પુરુષે સ્ત્રી સામે
અને સ્ત્રીએ પુરુષ સામે દષ્ટિ ન કરવી. તમે કહેશો, આમ
શા માટે કરવું ? તો હે દેવાનાપ્રિયા ! જ્યાં સુધી મન પર
control કંટ્રોલ, કાબૂ, ન હોય, શીલવ્રત બરાબર પાળી

ચકાત ન હોય, પણ ઇન્દ્રિયો દ્વારા મીટરના ડ્રાયવર-વૉલ્વ જેમ 'પ્રેક' લગાડવાની આવડત ન હોય, ત્યાં સુધી પરનારી કે પરપુરુષ સામે જોવામાં જોખમ રહેલું છે. મીટરનો હાંકનાર 'પ્રેક' મધ્યપ્રસંગે ન લગાડે તો શું થાય તે તમે કયા નર્મ ભણ્યા? કા તો મીટરના બુલ્કેબુલ્કા ઊઠી બાથ જાને કાં તે કોઈ નિર્દોષ છવ માથો બાથ. તેવું જ નુકસાન પરનારી, પરપુરુષ પ્રત્યે દષ્ટિ કરવામાં છે. શિખે પોતાનો અપરાધ કબૂલ કર્યો.

બગી, જોકે વખત જોયારી હોવા પેલા સાધુ નીકળ્યા. મામમાં પાછું પહેલાનું હસ્ય નબરે પડ્યું. સાધુ જોયારી માટે પરિશ્રમણ કરી રહ્યા છે. માધુકરી-જોયારીનું નાથે કેવું અદ્ભૂત વર્ણન કર્યું છે! જહા હુમ્મસ પુણેસુ મમરો બાબિયર દસ જ પ પુણ્ક કિણમેદ મો વ પીજેદ અપ્પયમ્. જેમ જમરો પુષ્પ પર બેસે છે અને તેના રસને ખીંચે છે. જ્યાં પણ તે પુષ્પને જશ પણ કહેશ ઉપજાવતો નથી તેમ સાધુઓ પણ જમરની જેમ જોડી જોયારી કરે. લાવેલી જોયારી ગુડને જતાવે. ગુડને વહેચી જાપેલા ભાગમાંથી ય ગુડકલને આમ ત્રીને આપે. પછી જે વધે તેમાંથી જોયારી કરવા બેસે. મસંચિમાર્ગે જ હુ તક્સ મોક્ષો છે આત્માઓ! તમારા સવિભાગવાજાને આપ્યા વિના તમારે જમવું નહિ. સવિભાગ કર્યા વિના જમે તો જમનારનો મોક્ષ થાય નહિ. તમારે પણ તેમ કરવાનું છે, જે બીજાની દરકાર કરતો નથી, તે પોતાની યુક્તિ કરી ચકતો, નથી. તમે જે લક્ષ્મી જોકડી કરી રહ્યા છો તે તમારા જોકડાની

નથી તેમાં તમારાં કુટુંબ, સઘ-બધાયનો ભાગ છે ને તમારે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવો હોય તો ભાગ પાડતા શીખો. એકલ-પેટા ન બનશો તમારા ભાઈના દીકરાઓ ભૂખે મરતા હોય અને તમે રસપુરી આરોગો તો સમજાવો. કે એ રસ નથી પણ હળાહળ ઝેર છે જ્યાં સુધી આત્મા પવિત્ર એવા આ મને ન સ્વીકારે ત્યાં સુધી મોક્ષ થાય નહિ હે મુનિઓ !

મે પણ પેટભરા ન થશે એક વખત એવું બન્યું, કે એક સાધુ ગોચરી માટે નીકળ્યા કોઈને ત્યાં મગની દાળના વડાં લાવેલા હવે આ મુનિ મગની દાળના વડાના ભારે શોષીન તે કે દિક્ષા લીધી છે, પણ રસેન્દ્રિય પર સયમ રાખવો બહુ મુશ્કેલ છે સાધુ જ્યાં બાઈ વડા તળતી હતી ત્યાં પહોંચી ગયા બાઈએ કહ્યું, સાહેબ ! પધારો, પધારો મારું આગણું પવિત્ર કયું ” બાઈએ સાધુને વડા વહોરાવ્યા પછી બીજી વસ્તુઓ વહોરાવી વડાં વહોરાવતા બાઈએ પહેલા પાચ વડા લીધા, પછી ઢસ છતાં સાધુ ના કહેતા નથી આમ કરતા જ્યારે બત્રીસ વડાં સાધુના પાત્રમાં પડ્યા ત્યારે સાધુએ મનમાં વિચાર કર્યો કે સોળ સાધુઓ છે એટલે મારે ભાગે બે આવશે. મુનિને જોઈતું હતું તે મળી ગયું એટલે મુનિ પાછા વળ્યા “દરેકને ભાગે બખે વડા આવશે” એવો વિચાર કરતા મુનિ ચાલ્યા જાય છે કેવા મુનિ છે ! ત્યાં રસ્તામાં એક શેરી આવી સાધુએ કહ્યું. “લાવ ને, અહીં બેસીને બાઈ લઉં” માણસનો આત્મભરામ ક્યારે બદલાઈ જાય છે તેની કોઈને ખબર પડતી નથી શેરીનો લાલ મળ્યો કે બાવાનું પ્રલોભન જોઈ કરી બેસ્યું સાધુએ-બેત્રણ વડા બાધા, અરે બાધા તો બાધા પણ ખૂબ

સ્વાદમી ખાધા આવકના મરની સ્સોઈ જાતજાતના સ્સકારથી
 સુસ્વાદિષ્ટ બનેલી ખાધસામગ્રી જુઓ તો ખરા ! વડા જેની
 વસ્તુએ મુનિના ભાવ પલટાવી નાખ્યા ! ભગવાનનાં વચનો વગ્ર
 કરતા કેટલાંય વધારે સ્વાદિષ્ટ છે સુસસ્કાર કરી મુનિ તમને
 ખવડાવી રહ્યા છે છતાં ખાવામાં તમને સ્વાદ શીદને આવતો
 નથી ! વડાફી પ્રભુની વાળી તો સારી છે, પણ ભાવ સારા
 નથી તેથી તમને સ્વાદ આવતો નથી પ્રભુનાં વચનફી વડા
 અમૂલ્ય છે પણ જીવફી જીવ સારી નથી માટે તમને સ્વાદ
 આવતો નથી ખાતાં ખાતાં બે જ વડા બાકી રહ્યા મુનિને
 યમુ, કે બે રાખવા કળતા એક જ રાખવુ ચારુ એમ વિચારીને
 એક વડુ ખાઈ ગયા બાકી એક જ વડુ બચ્ચુ સાધુ ગુરુની
 પાસે ગાયરી લાન્ધા જે પ્રમાણે મહણ કયુ દોમ તે જ
 પ્રમાણે ગુરુ પાસે કહેવુ જોઈએ એવો નિયમ છે એક વડાને
 બેતા જ ગુરુ સમજી ગયા ગુરુએ કહ્યું 'હે શિષ્ય, તને
 આવી તે ભાવિક આવિકા કોણ મળી, જેણે તને એક જ વડુ
 વોરાન્ચુ ? ગુરુ તો ચામના બણકાર છે તેમને યમુ, કે

જે હું ઠપકો આપીશ તો ભયનો માર્થો જૂઠું બોલશે, પણ
 જો મીઠા ચન્દો વાપરીશ તો તેનામાં નમ્રતા આવી જશે અને
 મધુરા અવજાનથી આચી વાત કહી દેશે." ગુરુ કહે છે

ભાઈ ! ગભગઈશ નહિ. જે બ મુ દોમ તે કહી દેને ' શિષ્યે
 કહ્યું ગુરુદેવ ' સાચુ કહું ? મેં એકત્રીસ વડા ખાધા અને
 આ એક બચ્ચુ ત અહીં લાન્ધો છુ ' ગુરુને વિચાર થયો કે
 આત્માના અધ્યવસાય ક્યારે પલટાય છે તેની કોઈને ખબર
 પ તી નથી હવે જુઓ જામદેવના આધુઓ ! નદીને નાવતી

જેઈ પેલા સાધુ તો જોવા ઊભા રહી ગયા વિલખ થયો એટલે ગુરુએ શોધ કરાવી. ત્યાં તો સાધુ ગોચરી લઈને આવી પહોંચ્યા ગુરુ કહે છે, “હે શિષ્ય! મોડું કેમ થયું ?” સાધુએ જવાબ દેતા કહ્યું, કે “ગુરુદેવ! એક નટ નાચતો હતો તે જોવા ઊભો રહ્યો ” ગુરુદેવે કહ્યું, “ભાઈ શિષ્ય! તમને ના પાડી હતી કે નટનું નાટક ન જોવાય ” શિષ્યે કહ્યું, “ગુરુદેવ! આપે તો નટનું નાટક જોવાની ના પાડી હતી નટનું નાટક જોવા ક્યાં ના પાડી હતી ?” ભગવાન કહે છે, આવા સાધુઓના નામ ઉજ્જ્વળ હવે ચોવીસમા તીર્થ કરના વારાના વકજડા સાધુઓ કેવા હોય તે સમજવતા કહે છે, કે વકજડા એટલે ગુરુ સમજાવે તોય ન સમજે અને પોતાના કક્ષાને વળગી રહે એટલું જ નહિ, પણ સામા ગુરુને પૂછે, કે ‘તમે પહેલા શું કરતા ?’ વકજડા ગુરુના છિદ્રો જુએ પણ પોતાની ભૂલ ન સુધારે આ કારણે ચારિત્રાન્તરના ભેદ પડ્યા છે હવે લિંગાન્તરમાં શો ભેદ છે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૩૮ મું

(ગુરુવાર, શ્રાવણ વદિ ૮)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે સૂર્યાભદ્રે લગવાન મહાવીરને છ પ્રશ્નો પૂછ્યા ભગવાન તો તેજના અધાર છે તેમનું સૌન્દર્ય અનિર્વાચનીય અને અદ્ભુત છે

સ્વાહથી ખાધા. આવકના ધરની રસોઈ જાતજાતના ચસ્કાથી
 સુસ્વાદિષ્ટ બનેલી ખાવસામગ્રી જુઓ તો ખસ ! વડા બેસી
 વસ્તુએ મુનિના ભાવ પટ્ટાવી નાખ્યા ! ભગવાનના વચનો વડા
 કરતા કેટલાય વખારે સ્વાદિષ્ટ છે મુસસ્કાર કરી મુનિ તમને
 ખવડાવી રહ્યા છે છતાં ખાવામાં તમને સ્વાદ શીદને આવતો
 નથી ? વડાણે પ્રભુની વાણી તો સારી છે પણ ભાવ સારા
 નથી તેથી તમને સ્વાદ આવતો નથી પ્રભુનાં વચનણે વડા
 અમૂલ્ય છે પણ જીવણે જીભ સારી નથી માટે તમને સ્વાદ
 આવતો નથી ખાતાં ખાતાં બે જ વડાં જાણી રહ્યા. મુનિને
 ધમ્મ, કે બે રાખવા કગ્તા એક જ રાખવું સારું, એમ વિચારીને
 એક વડું ખાઈ ગયા. બાકી એક જ વડું જમ્મુ સાધુ ગુરુની
 પાસે બોલારી લાવ્યા. જે પ્રમાણે મહાત્મા કહ્યું હોય તે જ
 પ્રમાણે ગુરુ પાસે કહેવું બેઠાંજો બેવો નિયમ છે એક વડાને
 બેતાં જ ગુરુ સમજી ગયા. ગુરુએ કહ્યું “હે શિષ્ય તને
 આવી તે ભાવિક ધાવિકા કોણ મળી, જેણે તને એક જ વડું
 વોરાવ્યું ? ગુરુ તો ચાલના બાળકાર છે તેમને ધમ્મ, કે
 ‘ બે હું કપકો આપીશ તો ભવનો માર્યા જૂકું બોલશે, પણ
 બે મીડા ચઢે બાપરીશ તો તેનામાં નમ્રતા આવી જશે અને
 મધુરા વ્યવહારથી આગી વાત કહી દેશે.” ગુરુ કહે છે
 ભાઈ ! ગભરાઈશ નહિ. જે જ મુ હોય તે કહી દેજે. ‘ શિષ્યે
 કહ્યું ગુરુદેવ ! ત્રાસુ કહું ? મેં એકત્રીસ વડા ખાધાં અને
 આ એક બચ્ચુ ત બહી લાગ્યો છું ગુરુને વિચાર થયો કે
 આ માના અધ્યવસાય ક્યારે પટ્ટાવ્ય છે તેની કોઈને ખબર
 પડી નથી હવ જુઓ જાબદેવના સાધુઓ ! નદીને નાવલી

જેઈ પેલા સાધુ તો જોવા ઊભા રહી ગયા વિલખ થયો
એટલે ગુરુએ શોધ કરાવી. ત્યાં તો સાધુ ગોચરી લઈને આવી
પહોંચ્યા ગુરુ કહે છે, “હે શિષ્ય! મોડું કેમ થયું?” સાધુએ
જવાબ દેતાં કહ્યું, કે “ગુરુદેવ! એક નટ નાચતો હતો તે
જોવા ઊભો રહ્યો.” ગુરુદેવે કહ્યું, “ભાઈ શિષ્ય! તમને ના
પાડી હતી કે નટનું નાટક ન જોવાય.” શિષ્યે કહ્યું, “ગુરુદેવ!
આપે તો નટીનું નાટક જોવાની ના પાડી હતી નટનું નાટક
જોવા ક્યાં ના પાડી હતી?” ભગવાન કહે છે, આવા સાધુ-
ઓનું નામ ઉજ્જ્વલ હવે ચોવીસમા તીર્થ કરના વારાના વક-
જડા સાધુઓ કેવા હોય તે સમજાવતા કહે છે, કે વકજડા એટલે
ગુરુ સમજાવે તોય ન સમજે અને પોતાના કષ્ટાને વળગી
રહે એટલું જ નહિ, પણ સામા ગુરુને પૂછે, કે ‘તમે પહેલા
શુ કરતા?’ વકજડા ગુરુના છિદ્રો જુએ પણ પોતાની ભૂલ
ન સુધારે આ કારણે ચારિત્રાન્તરના ભેદ પડ્યા છે હવે
લિંગાન્તરમાં શો ભેદ છે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૩૮ મું

(ગુરુવાર, શ્રાવણ વદિ ૮)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર આવી રહ્યો છે સૂર્યાભદ્રેવે
ભગવાન મહાવીરને છ પ્રશ્નો પૂછ્યા ભગવાન તો તેજના
અધાર છે તેમનું સૌન્દર્ય અનિર્વાચનીય અને અદ્ભુત છે

તેઓ કાન્તિનો ખબનો છે પ્રભુનો દેહ અને આત્મા-બન્ને સૌન્દર્યથી ઝળહળી રહ્યાં છે દેહની ચોભા તો અનિત્ય છે, જ્યારે આત્માનુ સૌન્દર્ય નિત્ય અને શાશ્વત છે હે આત્માઓ ! અનન્ત કાળ વહી ગયો છંતા હજી તમે તમારા આત્મતત્ત્વને પિછાવ્યું નથી જ્યાં સુધી તમને તમારા જ આત્મતત્ત્વની કુચિ નહિ થાય, ત્યાંસુધી તમારાથી એક પણ સારુ કામ થઈ શકશે નહિ. એક ઠવિએ કહ્યું છે, કે—“ જ્યાં લગી આત્મા અગમ્ય છે ત્યાં લગી મહાવીરનું નામ વું લે ” જ્યાં સુધી આ દેહમાં ચેતન છે ત્યાંસુધીમા ભગવાન મહાવીરના નામનું કમરણ કરી લે. જે દિવસે આત્મા આ દેહમાંથી છૂટ્યો તે જ ક્ષણથી બધીય સાધનાઓ અઠકી પડશે. માટે જ આત્માની ઓળખાણ વગર સફળ સાધના પણ શક્ય નથી માટે જ તામને કહેવું પડ્યું છે, કે—

જ જા જાણદે સે સમ્ય જાણદે ।

જે એકને બહે છે તે સર્વને બાળી શકે છે અને જે સર્વને બાળે છે તે એકને પણ બાળે છે છ દ્રવ્યો, ચાર નિક્ષેપા, સાત નય વગેરે આત્મજ્ઞાનીને શોખ્યા-લીધાર દેખાય છે એક મહાત્માએ કહ્યું છે કે ‘ આત્મજ્ઞાન્તિ સમ રોગ નહી, સદૃશ્યરૂપે વૈષ્ણુ સુભવ આત્મજ્ઞાન્તિ જેવો બીજો કોઈ રોગ આ જગતમાં નથી જે ક્ષણે આત્મજ્ઞાન્તિ ગઈ તે જ ક્ષણે સમક્ષિતની પ્રાપ્તિ થાય છે સૂર્યાભિદેવ ભગવાનને પૂછે છે ‘ હે ભગવાન ! આ સૂર્યાભિ જ્ઞાન્તિ ગઈ છે કે કેમ ? ’ ભગવાન કહે છે, “ હે સૂર્યાભિ ! તું સમ્યક્દષ્ટિ છે આ વચનો સાંભળી સૂર્યાભને

કેટલો આનન્દ થયો હશે ! તમને વેપારમાં લાખ રૂપિયાનો નફો થયો એવા સમાચાર તમારો મુનિમ આપે ત્યારે કેટલો આનન્દ થાય છે ! લાઈઓ ! તમારી પત્ની આવીને પૂછે, કે આ તાર કોનો છે ? ત્યારે તમે કહોશો, “ જાણતી નથી ? આજે વેપારમાં એક લાખનો નફો થયો તેનો તાર છે. માટે આજ તો લાખસીનું આંધણ મૂક. ” લાખ રૂપિયા મળતાં, જુઓ, ઘરની રોનક કેવી બદલાઈ ગઈ ! ત્યારે જેની કિંમત થઈ ન શકે એવું અમૂલ્ય સમ્યગ્ દર્શન તમે પ્રાપ્ત કરો ત્યારે શો અનુભવ થાય તે વર્ણવ્યો જાય તેમ નથી એ તો અનુભવે જ સમજાય. તમે ગોળ તો ખાધો હશે કોઈ આવીને પૂછે, કે સ્વાદમાં તે કેવો લાગે છે ? તમે કહોશો, મીઠો-મધ જેવો. મધ કેવું મીઠું ? સાકર જેવું સાકર કેવી મીઠી ! તમે થાકીને કહોશો, લાઈ, બહુ લપલપ કરે શું વળવાનું હતું ? મૂકને મોઢામાં કટકી, એટલે તને ખખર પડશે કે ગોળ કેવો છે ! મારા કહેવાથી તને ખખર નહિ પડે તારી જીભ જ તને કહી દેશે. આત્મજ્ઞાન થયા પછી આત્મામાં કેવી ઝલક આવે છે એવા પ્રશ્નો પૂછનારને એટલું જ કહેવાનું, કે એ બધી માથાફાડ મૂકી દો તમે જાતે જ અનુભવો જાનીઓ કહે છે, કે સસારની માથાફાટનો ત્યાગ કરો સમકિતી આત્માઓ પણ પાછા સમકિતમાથી રચુત થઈને તેમ જ શ્રમણ નિર્ઝન્યો પણ કાલા મોહનીય કર્મને વેદે છે હવે ચોથું કારણ લિંગાન્તરની વાત કરીએ લિંગાન્તર એટલે લિંગ લિંગમાં ફેર. દાખલા તરીકે, જેમ ભગવાન પાર્શ્વનાથના શિષ્યો અને ભગવાન મહાવીરના શિષ્યો એક સ્થળે ભેગા મળ્યા ગૌતમ સ્વામીના શિષ્યો

તેઓ કાન્તિનો ખજાનો છે પ્રભુનો દેહ અને આત્મા-બન્ને સૌન્દર્યથી ઝળહળી રહ્યાં છે દેહની ચોભા તો અનિત્ય છે, જ્યારે આત્માનું સૌન્દર્ય નિત્ય અને શાશ્વત છે હે આત્માઓ ! અનન્ત કાળ વહી ગયો છતાં હજી તમે તમારા આત્મતત્ત્વને પિછાડ્યું નથી જ્યાં સુધી તમને તમારા જ આત્મતત્ત્વની કુચિ નહિ થાય ત્યાં સુધી તમારાથી એક પણ સારું કામ થઈ શકશે નહિ. એક કવિએ કહ્યું છે, કે—“જ્યાં હમી આત્મા અજમા છે ત્યાં હમી મહાવીરનું નામ તું લે” જ્યાં સુધી આ દેહમાં ચેતન ॥ ત્યાં સુધીમા ભગવાન મહાવીરના નામનું સ્મરણ કરી શકે ને દિવસે આત્મા આ દેહમાંથી છૂટ્યો તે જ ક્ષણથી બીજી સાધનાઓ અટકી પડશે માટે જ આત્માની યોગબાણ વગર સફળ સાધના પણ શક્ય નથી માટે જ નાથને કહેવું પડ્યું છે કે—

જે યગ જાણે છે સર્વ માણે ।

જે એકને જાણે છે તે સર્વને જાણી શકે છે અને જે સર્વને જાણે છે તે એકને પણ જાણે છે હ રૂબો, આર નિર્મિત, સાત નમ વગેરે આત્મજ્ઞાનીને જાણ્યા-અજાણ્યા દેખાય છે એક મહાત્માએ કહ્યું છે કે આત્મજ્ઞાન્તિ સમ રાગ નહીં, સદ્ગુરુ વૈદ્ય મુનિશ્રી આત્મજ્ઞાન્તિ જેવો બીજો કોઈ રાગ આ જગતમાં નથી જે ક્ષણે આત્મજ્ઞાન્તિ ગઈ તે જ ક્ષણે સમક્રિયની પ્રાપ્તિ થાય છે સૂર્યાબદેવ ભગવાનને પૂછે છે “હે ભગવાન ! આ સૂર્યાબદેવ જ્ઞાન્તિ ગળી છે કે કેમ ?” ભગવાન કહે છે, “હે સૂર્યાબદેવ ! તું સમ્યક્ જ્ઞાન્તિ છે આ વચનો સામગી સૂર્યાબદેવ

કેટલો આનન્દ થયો હશે! તમને વેપારમાં લાખ રૂપિયાનો નફો થયો એવા સમાચાર તમારો મુનિમ આપે ત્યારે કેટલો આનન્દ થાય છે! લાઈઓ! તમારી પત્ની આવીને પૂછે, કે આ તાર કોનો છે? ત્યારે તમે કહો, “બાણુતી નથી? આજે વેપારમાં એક લાખનો નફો થયો તેનો તાર છે માટે આજ તો લાખસીનું આધણુ મૂકું” લાખ રૂપિયા મળતા, જુઓ, ઘરની રોનક કેવી બદલાઈ ગઈ! ત્યારે જેની કિંમત થઈ ન શકે એવું અમૂલ્ય સમ્બન્ધ દર્શન તમે પ્રાપ્ત કરો ત્યારે શો અનુભવ થાય તે વર્ણવ્યો બીજા તેમ નથી એ તો અનુભવે જ સમજાય તમે ગોળ તો ખાધો હશે કોઈ આવીને પૂછે, કે સ્વાદમાં તે કેવો લાગે છે? તમે કહો, મીઠો-મધ જેવો. મધ કેવું મીઠું? સાકર જેવું સાકર કેવી મીઠી! તમે થાકીને કહો, લાઈ, બહુ લપલપ કરે શું વળવાનું હતું? મૂકને મોઢામાં કટકી, એટલે તને બળર પડશે કે ગોળ કેવો છે! મારા કહેવાથી તને બળર નહિ પડે તારી જીભ જ તને કહી દેશે આત્મજ્ઞાન થયા પછી આત્મામાં કેવી ઝલક આવે છે એવા પ્રશ્નો પૂછનારને એટલું જ કહેવાનું, કે એ બધી માથાફાડ મૂકી દો તમે જાતે જ અનુભવો જાનીઓ કહે છે, કે સસારની માથાફાટનો ત્યાગ કરો સમકિતી આત્માઓ પણ પાછા સમકિતમાથી રચુત થઈને તેમ જ શ્રમણ નિર્ઝન્યો પણ કાદા મોહનીય કર્મને વેદે છે હવે ચોથું કાન્ધુ લિંગાન્તરની વાત કરીએ લિંગાન્તર એટલે લિંગ લિંગમાં ફેર. દાખલા તરીકે, જેમ લગવાન પાર્શ્વનાથના શિષ્યો અને લગવાન મહાવીરના શિષ્યો એક સ્થળે લેગા મળ્યા ગૌતમ સ્વામીના શિષ્યો

એટલે બ્રજવાન મહાવીરના શિષ્યો કેશી સ્વામી આપ્યા છે તેમના પણ શિષ્યો છે આવસ્તિ નગરમાં બન્નેના શિષ્યો ગેયરી માટે નીકળ્યા છે એક બીજાને ભેટને કાક્ષ મોહનીય કરીને વેદવા લાગ્યા, કે આ પણ મોક્ષ માટે નીકળ્યા છે અને અમે પણ મોક્ષ માટે નીકળ્યા છીએ તો અમારી અને તેમની પ્રવૃત્તિમાં ફેર કેમ? કપડામાં ફેર કેમ? મુનિ જોણે પોતપોતાના ગુરુજો આગળ જઈ આ શકાનું નિવેદન કર્યું ત્યારે ગૌતમ સ્વામીને યશુ કે શકાનું સમ્બધાન કરવું ભેટજો ત્યાં કેશી સ્વામી સપરિવાર ગૌતમ સ્વામી પાસે આવે છે તેમને ભેટને,

પલાસ કાસુય તથા પશ્ચમં કુસતજામિ ચ ।
ગાયમસ્સ નિસેજ્જાય લિપ્પ સપણામપ ॥

ગાત્રન સ્વામીજો પલાસનું આસન લાવી તે પર કેશી સ્વામીને બેસવાનું આમત્રણ કર્યું આસનનો સ્વીકાર કરીને કેશી સ્વામીજો કર્યું હે મહાનુભાવ! આપની આજ્ઞા હોય તો ના એક પ્રશ્ન પૂછવા છ

પુચ્છ મમ્મે જહિજ્જ ન કોલિ ગોયમ મખ્ખવી ।
તથા કમ્મી અણુમ્માણ ગાયમં રૂણમખ્ખવી ॥

ક ૧૧ વામી ન ૧૧૧ । સ્વામીન કર્યું હું એક પ્રશ્ન પૂછું ૧૧૧મ વામીઅ યુ જહિજ્જ-જ હરિષ્ઠા હોય તે ૫ । આ ૧૧ મ યા ૧૧૧ કર્યા સ્વામી આ પ્રમાણે બોલ્યા-
અર્થ ૧૧૧મ ૧૧૧ મગ આ મના મો, કોણ ?

હી ૧૧૧ ક ૧૧ વામી ના । અને ૧૧૧મ સ્વામી નાના છે

પણ જ્ઞાનમાં ગૌતમ સ્વામી મોટા છે અને કેશી સ્વામી નાના છે. સયમમાં કેશી સ્વામી મોટા છે અને જ્ઞાનમાં ગૌતમ સ્વામી મોટા છે. હવે પ્રશ્ન એ થાય છે, કે બન્નેના લિંગમાં-કપડાઓમાં ફેરકે કયા કારણે ?

પુરિમા ઉજ્જુજડા ઉ વકજડા ય પચ્છિમા ।

મજ્જિમા ઉજ્જુપન્ના ઉ તેણ ધમ્મે દુહા કય ॥

પહેલા તીર્થ કરના સાધુઓ સરળ અને જડ બુદ્ધિવાળા છે, અને મધ્યમ, બાવીશ તીર્થ કરના સાધુઓ ઋજુ અને પ્રજ્ઞાવાળા છે, જ્યારે ચરમ તીર્થ કરના સાધુઓ વડે અને જડ બુદ્ધિવાળા છે મોક્ષનું અદ્ભુત સાધન તો સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છે બન્નેએ મોક્ષનું સાધન તો એક જ બતાવ્યું છે, તો પછી કપડામાં ફેરકે શા માટે રાખ્યો છે ? માણસોની પ્રકૃતિમાં લિન્નતા છે તેથી ફેર રાખ્યો છે પચરંગના કપડાને મહાવીર રાખે તો આ વડજડા છે તે પાસત્યા થઈ જાય, અને જો પાસત્યા બને તો મોક્ષમાં જવા માટે મોળા પડે. દરદી નબળો હોય તો દાકતરને જેમ વિશેષ કાળજી રાખવી પડે છે, તેમ મોક્ષમાં જનાર શિષ્યો પણ જો નબળા હોય તો ગુરુને સવિશેષ ધ્યાન રાખવું પડે ત્યાર પછી આવે છે, પ્રવચનાન્તર । પ્રવચનાન્તર એટલે પ્રવચન પ્રવચનમાં ફેર આમ શા માટે ? પહેલા અને છેલ્લા તીર્થ કરેના શાસનમાં ચાર મહાવ્રત અને છઠ્ઠું ચત્રિલોજન અને બાવીસ તીર્થ કરેના શાસનમાં ચાર મહાવ્રત અને પાંચમું ચત્રિલોજન, એ વિષે વિધાન છે. આ તદ્દાવત શાને એવી શકા મુનિઓને ઊપજી છે ભગવાન કહે છે

કે “બાવીસ તીર્થ” કરના સાધુઓ ઋષુ અને પ્રજાવાળા છે
જરા ઈશ્વરે કરીએ તો સમજી જાય તેવા છે એણે મહાવત
એટલે મૈથુનત્યાગ, અને પાચમુ મહાવત પરિમહત્યાગનું છે કહે
શ્રી એ પરિમહ છે માટે પાચમુ જોનામા સમાર્પ જાય છે,
કારણ કે મૈથુનત્યાગમા સ્ત્રીત્યાગ પણ જીવગર્ભ થઈ જાય છે
આ સુખમા પાઠ આવે છે સપ્તામો વહિદામો હેરમખમ્ ।
‘હુ શ્રીના પરિમહથી સવધા નિવર્તુ’ હુ આમ એણે
મહાવત પાચમા મહાવતને પોતાનામા સમાવી લે છે તેથી
તેને છુદ્ધ ન ગણાવ્યું પહેલા અને છેલ્લા તીર્થ કરેના
સાધુઓ માટે છુદ્ધ પાંડમુ, કારણ કે તે સાધુઓ ઋષુપ્રજ્ઞા
નથી સ્ત્રીત્યાગ શબ્દનો મુક્તિપૂર્વક અર્થ કરી સ્વછંદા-
ચરણ માટે બારીઓ શોધી કાઢે એવી બુદ્ધિવાળા તે સાધુઓ
છે તેથી તેમના માટે પૃથક્ વિધાનની આવશ્યકતા કિમી થઈ
કેવળ જ્ઞાનરૂપી બારીસા વહે શોધા અને પાચમા આરાના ભાવ
હસ્તામલકવત બાણીને જીવન ઉન્નત કેમ બને એ માટે
ભગવાને નિધિવિધાનો કરેલા છે બાવીસમા તીર્થ કરના વારામા
નવ વા. જામયમનું પાલન તો બધાય માટે સરખું નવ
વા. વિશુદ્ધ પ્રજાચરના પાળનારા થમણસૂત્રમા તમે જોલો
છો ને કે શિમગ એ તો કય છે અકાર હજાર શિલાગ કય
ધારા એ તેનું એકવાર ખ ન થયું તો મુનિ મુનિભાવમાથી
મ્યુન થઈ જાય જાણે માટે મુનિઓને નવ વા. બતાવી
તમારે પણ પ્રજાચરનું રક્ષણ કરવાનું છે જેટલ વાવેતર કરે
પણ એ તે ખતરને વા ન કરે તો તેના પાકને પશુ-પક્ષીઓ
ખાઈ જાય તેમ /લે જામયમવન સ્વીકાર્યું છે અને વાઠ

નથી કરી તો તેના વ્રતનો લોપ થઈ જાય માટે જેણે વ્રત લીધા છે તેણે અને જેણે નથી લીધા તેણે પણ વાડતું લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ ગૃહસ્થાશ્રમમા પણ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરી શકાય છે સતી સીતાનું હરણ થાય છે રામ અને લક્ષ્મણ તેની શોધમા અરણ્યમા નીકળી પડે છે ચાલતા ચાલતા માર્ગમા એક સોનાનો અલકાર ભૂમિ પર પડેલો, તે રામચંદ્રે જોયો તેમણે લક્ષ્મણને પૂછ્યું, “ભાઈ! આ અલકાર તારી ભાભીનો છે? તું એ ઓળખી શકે છે?” ત્યારે, જુઓ, લક્ષ્મણ તેનો કેવો સુદર જવાબ આપે છે! ભારતની ભવ્ય ભાવનાને અમર કરતો તેનો જવાબ હતો કે,

નાહ જાનામિ કેયૂરે નાહં જાનામિ કુણ્ડલે ।
નૂપુરે ત્વમિજાનામિ નિત્ય પાદાભિવન્દનાત્ ॥

“હિ બન્ધુ! ભાભીના કેયૂરો અને કુણ્ડળો કેવા હતા તેની મને ખબર નથી. હું તો માત્ર નૂપુરોને ઓળખી શકું, કારણકે નિત્ય તેના પગમા પ્રણિપાત કરવાને કારણે મને તે સુપરિચિત છે” કેવી મર્યાદા! એક જ ઘરમા સાથે રહેવા છતાં, લક્ષ્મણે સીતાજીના ચરણથી ઉપર કોઈ કાળે નજર નથી કરી તેમના જીવનમા કેટલો સચમ હશે! માટે જ સોળ સતીઓમા સીતાજીનું નામ લેવાય છે અને આજે સીતાજીની બહેનો સામે નજર કરો તો! ખુલ્લે ચોટલે ફરતી, ખેસવા-ઊઠવામા મર્યાદાનું ભાન ન રાખતી એવી દુનિયા રાતના અધકારમા તારા જુઓ, પણ હવે તો ઘોળા દિવસે તારા જોવાનો વખત આવ્યો છે. આપણને આ જીવન બ્રહ્મ-

અર્થના વિકાસ કરવા માટે મળ્યું છે એક લાહોર કોલેજની અધિકારીના લેખમાં વાંચેલું, કે કોલેજ જતી યુવતીઓમાંથી સેક્ટે પચોતેર ગર્ભપાત કરે છે. આપણા માટે આ હકીકત ચોભાસ્પદ કહેવાય ખરી? તમે કહેશો કે “કોલેજમાં ન મૂકીએ તો સારા મૂરતીયો ન મળે” પણ જેણે કૌમાર્યના ભંગ કર્યો છે એવી કુમારિકા સારા મૂળતીયાને મેળવીને પણ સંસારને શી રીતે ઉભળવાની હતી? તમને જીન શાલુનમાં મદદ છે કે નહિ? તમે તો હલાલ માત્ર છો જે સમયે બાળક માતાના ગર્ભમાં આવે ત્યારે તે છ બોલ બોલીને જ આવે છે તેમાં તમે જરા પણ મીનમેષ કે ફેરફાર કરી શકો તેમ નથી. કોલેજિયન મૂરતીયો ન મળે અને વેપારી મળે તો કયું આશ કાઢી પડવાનું હતું? અને ધારે કે માટી થયા પછી પણ કોઈ જ ન મળ્યું તો શું થઈ ગયું? આ મૂરતીયો તો તૈયાર જ છે માટે હવનમાં સસ્કાર તો જોઈશે જ સસ્કાર બે પ્રકારના છે એક સુસસ્કાર અને બીજો કુસસ્કાર. કુસસ્કારથી તમારાં ઘરનાં બચાવે તમારી દીકરીઓ અને બહેનોને દેશનનો ત્યાગ કરવાનું કહેા સાદાઈ અપનાવતાં તેમને શિખવાડેા સાદાઈ કેળવાશે તો વૈરાગ્ય પણ આવશે, માટે પ્રમત્તે.

મહાવીર સ્વામીના વારામાં પચ મહામત્ર અને બાવીસ તીર્થકરોના વારામાં ચાર મહામત્ર છે એમાં જરા પણ ફેર નથી. ભગવાનના જે પ્રવચનો છે તેને જે ધારણ કરે તે બદુસૂત્રી સાધુઓ પણ કાદા મોહનીય કમનિ વેદે તમને શકા થશે કે એક બદુસૂત્રી બામ કહે છે અને બીજા

બહુસૂત્રી તેમ કહે છે, તો બેમાઘી સાચું કોણ ? કોનું માનવું ? જેટલા પ્રમાણમા આત્માએ ક્ષયોપશમ કર્યો હોય તેટલા પ્રમાણમા ઉઘાડ થાય તેથી ઉઘાડની ભિન્નતાને કારણે પ્રવૃત્તિ તથા બોલવામા ફેર પડી જાય છે શાસ્ત્રકારો કહે છે, કે આ વાત પ્રમાણ યુક્ત છે.

હવે સાતમું “કલ્પાન્તર” વિચારીએ કલ્પ કલ્પમા પણ અતર છે સાધુઓ બે પ્રકારના બતાવેલા છે જિનકલ્પી અને સ્થવિરકલ્પી જિનકલ્પી નગ્ન રહે અથવા એક કપડું ગળે, જ્યારે સ્થવિરકલ્પી પાતરા વગેરે ગળે છે જિનકલ્પીની કરણી આકરી છે, જ્યારે સ્થવિરકલ્પી તો ખાતાં-પીતા કરણી કર્યા કરે છે જિનકલ્પીનો મોક્ષ પહેલો થવો જોઈએ આમ બન્ને કાંક્ષા મોહનીય કર્મને વેદે છે ભગવાન કહે છે, કે શકા-કબા કરવાની કોઈ જરૂર નથી, કારણ બન્ને ભગવાનની આજ્ઞામા છે માટે એમનો મોક્ષ થાય, થાય ને થાય જ પણ જો જિનકલ્પી હોય પણ ભગવાનની આજ્ઞામા ન હોય, તો ‘ન હિ તસ્સ મોક્ષો’ તેનો મોક્ષ થતો નથી. સ્થવિર કલ્પી બહુ તપ કરી શકતો નથી, પણ તે ભગવાનની આજ્ઞામા હોવાથી તેનો મોક્ષ થાય છે માટે બન્નેની ક્રિયા ભગવાનની આજ્ઞાને વશવર્તી હોવી જોઈએ આજ્ઞાવિરોધી તેમનું વર્તન ન હોવું જોઈએ આવો ઉપદેશ આપીને ભગવાને જીવોના કાક્ષા મોહનીય કર્મ કાઢી નાખ્યા જેના કાઢ્યા તેના ગયા અને જેના રહી ગયા તેના રહી ગયા હવે, સૂર્યાભિદેવનો પ્રશ્ન છે કે હું “સમકિતી છું કે મિથ્યાત્વી ?” જો સળગ સમકિતી કોઈ હોય તો તેનો ત્રીજો, સાતમે અથવા

પરમે ભવે પણ મોક્ષ થાય. અને જો કાલા મોહનીય કર્મને વેદે તો અર્ધ પુરુષોત્તમપરાવર્તી બને અને સસારમાં જાડે સસારસાગરને પાર કરવા માટે શાસ્ત્રકારોએ કેવો મુદ્દર ઉપાય બતાવ્યો છે. આપણે આગણે મુદ્દર અવસર આવી રહ્યો છે ધર્મીને તો પ્રતિદિન અવસર જ છે, પણ જે નથી સમજતા તે જ વાયદા અને કાંધા કરે છે માટે સમજતા તપ કરવાનો અવસર આવ્યો છે ઝુકી પડે તપ કરવાથી કોઈ દિવસ દરદ યવાનું નથી તપ કરતા જો વેદનીય કર્મનો ઉદય હોય તો રોગ આવે. માટે તમે તમારું પોતાના હાથે જ ચીકને બગાડો છો ? આ તો તમારા જોડ ભવનાં સાથી છે જો તેઓ તમારા સાથા કિતૈષીઓ હોય તો આ ભવ અને પર ભવ સુધારવામા સહાય કરે હવે શુ આવશે તે આમળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૩૬ મું

[શુભ્રાર આવણુ વર્તિ ૬]

રામપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર સાચી રહ્યો છે નાથ જોમ કહે છે કે-હે આત્માઓ ! તમારા આત્માનો આશ્રય લે. જે જે આત્માઓએ પોતાનો આશ્રય લીધો તે તે પરમ પદને પામી ગયા. તમારી ભવનશક્તિ ત્રણે કાળમા જમવતી છે, કારણ કે જ્યારે જુઓ ત્યારે આત્મા ભવતો જ છે જો

તમારે સાચુ જીવન જીવવું હોય, તો જેનામાં જીવનશક્તિ ભરેલી છે એવા તમારા આત્મા તરફ જોતા શીજો. અનંત આત્માઓ શરીર વગરના છે, કારણ કે સિદ્ધોને શરીર હોતા નથી, છતાં તેઓ સુખમય જીવન વ્યાપીત કરી રહ્યા છે સુખ એટલે શું ? જેને ભોગવતા ત્રણે કાળમાં કટાણો ન આવે, તેનું નામ સાચુ સુખ. હે દેવાના પ્રિયો ! જેઓ આત્માની આવી જીવનશક્તિને જાણે છે, તેમને ભગવાન મહાવીર સમ્યગ્દષ્ટિવાળા કહે છે તેઓ મૃત્યુ પર વિજય મેળવે છે તમારે મૃત્યુ પર વિજય મેળવવો હોય, તો તમારા આત્મા પ્રત્યે દષ્ટિ કરો. અનાદિ કાળથી આત્માની દષ્ટિ દ્રવ્ય તરફ ન રહેતા પર્યાય તરફજ રહી છે, માટે અવસ્થાઓ બદલાયા કરે છે જે જે શરીર બદલાયા, તે તે પર્યાયે પલટાયા તેમાં જીવે મારાપણુ માન્યુ છે ભગવાન જીનેશ્વર કહે છે, કે આ માનવભવ દ્રવ્ય તરફ દષ્ટિ કરવા મળ્યો છે કુટુંબ પ્રત્યે તો અનંત કાળ સુધી દષ્ટિ કરી, તોય સાર્થક ન થયું. ભગવાન કહે છે, એક વખત આ લપનો ત્યાગ કરી જુઓ પછી કેવું સુખ મળે છે ! કેટલી લહેજત આવે છે ! જુવારના રોટલા ખાનારને દૂધપાકના સ્વાદની કયાથી પિછાન હોય ? તમને શું લાવે ? દૂધપાક કે રોટલા ? દૂધપાક જોઈતો હોય તો દષ્ટિ કેળવો તમે તમારું જીવન પગમા શોધી રહ્યા છો તે પ્રાંતિ છે આપણે આપણી જીવનશક્તિથી જ જીવી રહ્યા છીએ જે આ જીવનશક્તિને જાણે છે, તે અનંત ચતુષ્ઠય લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે છે તે જાણે છે, કે “ભગવાન ! તમારો જય હો, વિજય હો”

અનેકે ભવ્ય જીવોના આધાર એવા તીર્થંકર દેવોએ જીવન-
મરણના પાશમાંથી છૂટવા માટે ભવ્ય જીવોને આ સજીવની
મંત્ર આપ્યો છે તેમણે નાડીએ નાડીએ આત્માના અસ્તિત્વ
મહિમાને બતાવ્યો છે જેમ પારસમણિના સ્પર્શે લોખંડ
સુવર્ણ બની જાય છે, તેમ લોખંડ જેવા જીવો ભગ
વાનનો સુગ ઘણાથી સુત બની જાય ॥ પારસમણિ
તો લોહનો સ્પર્શ થાય તો જ તેને સુવર્ણમાં પરિવર્તિત
કરે પણ સુતનો આત્મા તેને સ્પર્શે તો પોતાના જેવા
બનાવી દે આ કઈ જેવો તેવો લાજ છે ? જોટલા જ માટે
ભગવાન કહે છે, કે જીવનની ક્ષણજીવરતા જોઈને બુદ્ધિવાળા
જીવોએ આત્મકલ્યાણ માટે સતસમાગમ સાધવો પ્રણે જ
જરૂરી છે બાહ્યાવસ્થા અને સુવાવધાને અનિત્યતા લાગુ
પડેલ છે આવો ક્ષણજીવર દેહ જીવને યશસ્વભૂત કેમ થશે ?
શાનીઓએ કહ્યું છે કે—

દશભોક્ષ વ્યતીત ગર્હ ઉપવ્યો ભોધ ?

દેહ જિત્ત કેવમ ચૈતન્યુ જ્ઞાન નો

તથી પ્રક્ષીણ્ય આરિત્રભોક્ષ વિશેષજ્ઞો,

વર્તે જોવું શુદ્ધ સ્વપ્નુ ખ્યાન નો જાણુ

અથ—ચૈતન દેહથી તદ્દન નિરાળો છે એવું ચૈતન્ય,
સચૈતન શરીરમાં વ્યાપ્ત છતાં જ એ ચૈતન્યશક્તિ પોતાના-
સ્વધર્મમાં અવગણ્યે સ્થિર છે પૌદ્ગલિક ધર્મ-પરધર્મમાં
એ ભળી નથી ગઈ ખાવા ચઢાઈ જ્ઞાનનો અનુભવ દર્શન-
મોહને વટાવી ગયા પછી સહેજે ધર્મ જાય અને એથી કંઈ
કંઈ આસ્ત્રિમોહના જનિત આવરણો દૂર થતાં પ્રાટ જણાઈને—

નિજના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં જ મનનું વલણ સ્વાભાવિક વર્ત્યા કરે હે પ્રભુ ! એવો અપૂર્વ અવસર ક્યારે આવશે ? અહો ! નિર્લેપતામા કેવું સુંદર અનુપમ સુખ વિલસી રહ્યું છે ! વાહ, કેવી મધુરી ક્ષણ ! પણ આ મોહનો મહાસાગર વટાવ્યા વિના એ ગાઠ આનંદ કેમ મળે ? અરે, જે આનંદ મેળવે તે ચૈતન્યના સ્વધરનો લાભ છે માટે દેહથી ભિન્ન ચૈતન્ય જે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી સમૃદ્ધ છે, તે જ તમારૂં શરણ્ય થશે માટે એ તત્ત્વને લક્ષ્યમાં લો તેમ નહિ કરો ત્યાં સુધી સુખ અને શાન્તિ મળવાના નથી શાન્તિને પ્રાપ્ત કરવા માટે જિનેશ્વર દેવોએ કેવા સુદર માર્ગો દર્શાવેલા છે ! એક પગ પરમેષ્ઠીમા, નવકારમાં કેટલો પાવર (Power)—મહિમા ભરેલો છે ! 'નમો અરિહંતાણમ્' માના નમો પદમા શાસ્ત્રકારોએ કેટલી નિર્મળતા રહેલી છે તે બતાવ્યું છે ભગવાન કહે છે કે તમારા ઘરની અંદર આવી શાશ્વત વસ્તુ પડેલી છે તેને મૂકીને બીજાનો શીદને આશ્રય લો છો ? નવકાર મંત્રના પદે પદે અદ્ભુત અમત્કાર ભરેલો છે આત્મદ્રવ્ય તરફ દૃષ્ટિ કરે તો ભગવાન બની જાય. જૈન શાસનની અંદર નવકાર મંત્ર અનિર્વચનીય શાન્તિ, આત્માનું ઐશ્વર્ય અને કલ્યાણ પ્રાપ્ત કરવાનું સુદર સાધન છે. દાકતર અકસીર દવા આપે, પણ જો દર્દીને દાકતરમા શ્રદ્ધા ન હોય તો દવા કારગત ન નીવડે—પછી ભલે ને તે સોનાની ભસ્મની બનાવેલી હોય, તેમ તમને શ્રદ્ધા નહિ હોય, તો મંત્ર શું કરી શકે ? શ્રદ્ધાથી દવા લેતા જેમ રોગ ચાલ્યો જાય છે તેમ શ્રદ્ધાથી નવકાર મંત્ર ભણવાથી ભવનો રોગ

વાક્યો જશે આ છો હો તેનો પૂરેપૂરો લાભ ઉઠા એ
 નથી માટે જે ભાવપૂર્વક લાભ લે તેને જ્યન-ચક્ષુ ઉપજે તો
 કર્મને ખપાવે અને ઉત્કૃષ્ટ રસ ઉપજે તો આ છવ તીર્થ કર
 નામજોત્ર બાધી કે શાસ્ત્રકારો કહે છે, કે પાત્ર નવકાર
 મત્રમા ચૌદ પૂર્વનો સાર સમાવી દીધો છે અરિહત, સિદ્ધ,
 આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુસાધ્વીમાં આ દુનિયાની સમમ
 વસ્તુઓનો સમાવેશ થઈ જાય છે એને પત્ર પરમેષ્ઠી
 કહેવાય ॥ અને જે નવકાર બોલાય છે તે સાતકર પાત્ર
 કાર વગેરે કેમ ન બોલાય? એને નવકાર મત્ર કહેવામાં
 શાસ્ત્રની શી ખૂબીઓ છે! પાત્ર નવકાર મત્રના એકકરે
 ૧૦૮ ગુણ છે ત્યારે નવકારવાણીના પણ ૧૦૮ ખરાઓ છે
 આગળીઓના બાર વેદા બારને નવે ગુણીએ એટલે ૧૦૮
 થાય. ૪૨ એટલે હાય હાથના વેદાથી નવ વખત ગણીએ
 એટલે ૧૦૮ ગુણ થાય એટલે એને નવકાર મત્રનું નામ
 આપ્યું ત્યારે પત્ર પરમેષ્ઠિમા ચાર ત્રણ બે કે એક ન
 કહેતા પાત્ર કેમ કીધા? ભગવાન કહે છે કે જ પછી જ
 આવે તો તેનો ગુણ ૫ થાય. હિંદુ તત્ત્વ જમે તારવી તાર
 વીને તારબુ તો એનો સમાવેશ પ્રાથમી જ થાય છે એ
 અરિહત દોષ અસોચા કેવળી દોષ તો પહેલા પદમાં ચારનો
 સમાવેશ થઈ જાય ॥ એ પરમેષ્ઠિઓ તીર્થ કર અરિહત
 ભગવાનો સિદ્ધ ભગવાનની બોળખાણ આપે છે માટે
 આપણા ઉપકારી અરિહત ભગવાન છે મોટા તો સિદ્ધ છે,
 પણ સિદ્ધનો માગ બતાવનાર બે કોઈદોષ તો તે અરિહત
 ભગવાન સિદ્ધ ભગવાને આઠ કર્મનો દબ કર્યો છે, છતા

એમને બીજા કેમ મૂક્યા ? કારણ કે સિદ્ધને ઓળખાવનાર અરિહંત છે માટે આપણે એમને પ્રથમ નમસ્કાર કરીએ છીએ. બધા સિદ્ધ ભગવાનોનું સિદ્ધપણુ એક જ પ્રકારનું છે આચાર્ય ૩૬ ગુણના ધારક હોય અને દ્વાદશાંગ ગુણના પણ ધારક હોય પાત્ર આચાર પોતે પાળે અને પળાવે. એવા ધર્મના સ્તંભ અને ધુરધર વગેરે જુદા જુદા હોય આચાર્યના ૩૬ ગુણ જેને કેવળીઓએ સ્વીકાર્યા છે તે પદવી ધારણ કરીને બેઠા હોય, પણ જે દ્વાદશાંગ ઉપર પ્રેમ ન હોય, આગમ ઉપર ભ્રેષ્ઠીએ તેવો ભાવ ન હોય તો તેમનો ત્રણ પદમા સમાવેશ ન થાય જૈનશાસન તો ગુણનું પૂજારી છે, વ્યક્તિનું નહિ ઉપાધ્યાયજી પોતે સૂત્રસિદ્ધાન્ત ભણે અને ભણાવે, એ તેમનું કર્તવ્ય છે તે ગમે તેટલા હોય પણ તેમની પદવી એક સરખી છે માટે ‘ઉપાધ્યાયજી મહારાજ’ કહ્યું પાત્રમું પદ ‘નમો લોપ સત્ત્વ સાહુણમ્ ।’ પાત્ર પર-મેઘીમા સાધુધારી પદો ચાર છે અરિહંત, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ-સાધ્વી તેમા જઘન્ય બે હજાર કરોડ અને ઉત્કૃષ્ટ નવ હજાર કરોડ છે એવી શાસ્ત્રકારોની ગણતરી છે વેશધારી નહિ પણ ભગવાનની આજ્ઞામા રહી જે આજ્ઞાને ધારણ કરતા વિચરે છે, તેને જ અમે ‘મુનિ’ કહીએ છીએ. એવા મુનિઓ નેવસયં પુઠ્ઠવી સત્ત્વ સમારભાવેજા । પોતે છ કાયનો આરભ કરે નહિ અને બીજા પાસે કરાવે નહિ અને કરતાને અનુમોદે નહિ એવાને જ અમે મુનિ કહીએ છીએ એવા મુનિઓ વિષે ભગવાન કહે છે, કે ભજ્જમાણા પુઠ્ઠો પાસ-છ કાયના આરભથી શરમાતા એવા અમારા

મુનિઓને જુદા જુદા રોગો છ કાચનો આરભ કરીને જે
 લોકો એમ બોલે કે ઘણાંમારા માનિ પગેય લયમાના-
 અમે અણુઆર છીએ, સાધુ છીએ એમ એ મુખથી બોલે
 છે પણ પૃથ્વીકાચ વગેરેનો આરભ કરે છે અને એમ કહે
 છે, કે ધર્મનિમિત્તે હિંસા કરવાથી પાપ લાગતું નથી. કહી
 કાપડી વગેરે આમ બોલે છે તે બાપ । સાધુ નામ ધારણ
 કરીને છ કાચનો આરભ કરી રહ્યા છે આરભથી શરમાતા
 એવા મુનિઓને આવા મુનિઓથી જુદા રોગો માદ રાખએ,
 ભગવાન શુ જતાવે છે ? જે છ કાચનો આરભ નથી કરતા
 તે જ મુનિ છે તે બે હજારમાંથી ઉત્કૃષ્ટ નવ હજારમાં આવી
 જાય છે પણ એ ધર્મ નિમિત્તે હિંસા કરે, તો તેની ગણ
 તરી નવ હજારમાં ન થાય આમ આચારાચ સૂત્રનું કહેવું
 ॥ અરે ! અન્ય તીર્થીઓના સાધુઓ પણ છ કાચનો આરભ
 કરે છે પણ અમાવાસ્થા જેવી તિથિ આવે ત્યારે તાપસી
 પણ અનાકુટી કરે છે પણ આકુટી કરતા નથી આનો અર્થ
 એ કે તાપસીની પરિવ્રજ્યામાં લોકડાં વગેરે કાપીને લવાય,
 પણ પર્વને દિવસે ન કપાય. ભગવાન કહે છે કે મારે
 સાધુ તો નિઃસ્વર અનાકુટી છે માટે આવકોથી તિથિઓમાં
 લીલોતરી ભય-ભયક કરીને ન ખવાય જૈનશાસનમાં અવ
 તાર લેનારના ઘરમાં પર્વમાં અને પર્વપણમાં લીલોતરી કપાય ?
 ઘરના મેવની એ ન ખાય, તો છોકરાઓ પણ ન ખાય.
 પાકીના દિવસે તમારા ઘરમાં બગાડ વગેરે કપાવા ન જો જો
 આ ભવ ખાવા માટે નથી મળ્યો પણ ત્યામ કરવા માટે
 મળ્યો છે આ વાત એક દૃષ્ટાંતથી વિચારીએ

એક નગર હતું તેમાં રાજા, રાણી અને દીકરો—એમ ત્રણ જણાં રહેતા હતા રાજાને એક વિચાર આવ્યો કે—પૂર્વના પુણ્યનું હું કૃણ લોગવી રહ્યો છું તેથી હવે આ સાદ્યખી મળી છે આ ઐશ્વર્ય ખાવા—પીવા માટે નથી મળ્યું. પણ સદુપયોગ કરવા માટે મળ્યું છે આમ વિચારતા વિચારતા રાજાને વૈરાગ્ય ઊપજ્યો. તેણે રાજ્યનો ત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો રાણીને બોલાવીને કહે, “હું તો તાપસની દીક્ષા લેવાનો છું.” રાણી ખૂબ જ ડાહી અને શાણી હતી, માટે આડખીલી રૂપ ન થતા રાજા સાથે સમત થઈ તમને જો કદાચને વૈરાગ્ય આવે ને સચમ લેવાનું મન થાય, તો તમારી સ્ત્રી તમને શું કહે? “બેસો ને હવે જો દીક્ષા લેવી હતી તો *pari-age*—લગ્ન શીદને કર્યા?” બીજે દિવસે રાજા પોતાના કુવરને રાજગાદી આપે છે કુવર માને પૂછે છે, “મા! પિતાજી પોતાના જીવતા મને રાજગાદી કેમ આપે છે?” માએ કહ્યું, “તારા પિતા રાજ્યમા લોભાય તો નરકમા પડે, માટે રાજ્યનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવાના છે, પુત્ર! તું અતરાયરૂપ ન થજે” પુત્રે કહ્યું, “મા! તું આ શું કહી રહી છે? પિતાજી સાથે જ દીક્ષા લેવાના છે?” માએ કહ્યું, “સાચી વાત છે, બેટા!” પુત્રે કહ્યું, “મા! તમે જ કહેતા હતાં ને, કે રાજેશ્વરી તે નરકેશ્વરી રાજ્યલક્ષ્મી તો અચળ છે જે જે કર્મો જીવ કરે છે તે તે બધા ચ તેને લોગવવા પડે છે જો રાજ્યલક્ષ્મી લોગવતા મારા પિતાજી નરકમાં જાય તો પછી તેને લોગવતા હું શું નરકમા ન જઉં? માટે, તમારે મારૂં પણ રક્ષણ કરવું પડશે હે પિતા! જે સ્થાને તમે તે સ્થાને હું” પિતા

કહે છે ‘ પુત્ર ! તું મારા જેવડો ધાય ત્યારે ત્યાગ કરશે
અત્યારે તો તારા ભોગવવાનો સમય છે ’ પુત્ર કહે, “ ત્યાગ
માટે વયની મર્યાદા નથી હોતી. માટે હું પણ તમારી સાથે જ
હીક્ષા લઈશ. ” આમ બાપહીકરાએ સાથે તાપસની હીક્ષા
લીધી અને ખાળવાનું શરૂ કર્યું. એક સમયે મોટા તાપસે
જ્ઞાના કરી, કે ‘ આવતી કાલે અમાવાસ્યા છે માટે ફરેકે
આવતી કાલે અનાકુટી કરવી અને કોઈનું છેવનસેવન કરવું
નહિ. ” ધર્મરુચિ પૂછે છે પિતાજી ! આવતી કાલે અનાકુટી
કરવાનું કહ્યું અને પરમ દિવસે કેમ નહિ ? ’ પિતા કહે છે,
‘ કાલે અમાવાસ્યાનો દિવસ છે, માટે કળકૂદ તોડાય નહિ
તેથી અનાકુટી કરવાની, કોઈ જીવની હિંસા કરવી નહિ ’ પુત્ર
કહે ‘ પિતાજી ! અનાકુટી એક જ દિવસની કેમ, ફરેજની
કેમ નહિ ? ’ એ પ્રમાણે બાપ હીકરે વાત કરી રહ્યા.
ત્યા આચારના અમૂલ્ય રત્નો સમાજનું સાધુઓના ધુરધર
મુનિઓને વિદ્યાર કરતા તમણે એવા પુત્ર મુનિઓને પૂછ્યું,
જાણે તમારે અનાકુટી નથી ? મુનિઓએ કહ્યું ‘ અમે
તો જિનેશ્વરના અનુયાયીઓ છીએ અમારે તો હમેશા અના
કુટી છે નવ નવ કોટિએ અને ૨૭ ભાગે અમારે પાપ કરવાં,
કરાવવાં અને અનુમોદવા કલ્પે નહિ મન, વચન અને કાયાથી
૨૭ પ્રકારના પાપના અમને પશ્યમાણ છે, જોનનો મુનિ નવ
ભાગે કોઈ જીવની હિંસા ન કરે આ સાંભળી ધર્મરુચિ
વિચાર કરવા લાગ્યો. અહીં તો માત્ર અમાવાસ્યાની અનાકુટી
અને બાકીના દિવસોમાં હિંસા અહાહા ! જ્ઞાના કરતા તો
નિત્યની અનાકુટી રાખવી તે જ મેવસ્કર કહેવાય ’ આવા

વિચાર કરતા કરતા તેને ત્યા ને ત્યા જ નતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું જ્ઞાનમાં તેણે પોતાનો પૂર્વલવ જોયો. “ અહો! પૂર્વે હું પણ આવો સાધુ હતો ” એમ મુનિ પાસે જઈ સાધુપણું સ્વીકારી તેણે કલ્યાણ કર્યું માટે ‘ નમો લોળ સર્વ સાદુણમ્ ’ મા જેવા તેવાનાં નામો ન આવે એ પથપરમેષ્ઠિનું તમે સ્મરણ કરો અને કરાવો અને જો ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થ કરવું નામગોત્ર બાધી દે પર્યુષણ પર્વ આવી રહ્યા છે માટે મહાન નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરો અને મોજશોખ ઓછા કરો બધુઓ! દયા પાળવાનો અપૂર્વ અવસર આવ્યો છે. માટે ધર્મ કરો જેટલું ધર્માચરણ વધશે, તેટલો તમારો આત્મા સ્વાશ્રયી થશે ત્યા સુધીના ભાવ કહેવાયા બીજા આગળ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૪૦ મું

[ગનિવાર, ગ્રાવણ વદિ ૧૦]

રાયપક્ષેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે. એમા સૂર્યાલદેવનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે ભગવાન જગતના જીવોને કહે છે, કે હે આત્માઓ! પુરિસા સર્વમેય સમભિજાણાહિ । હે પુરુષો! સત્યનું સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાન કરશો, તો તમારો આત્મા સમક્રિતી બનશે જ્યા સુધી સત્યનું સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાન ન થાય, ત્યાં સુધી ભાન પણ ન આવે જ્યા સુધી

જ્ઞાન ન આવે, ત્યાં મુખી કિતાહિતનો વિવેક ન થાય. એટલા જ માટે જગવાન કહે છે કે હે પુરુષો! તમે સત્યને જાણો. સત્યની જોળખાણ વગર જાપણો. અનતકાળ જોળે જયો છો માટે જ આચારાંગસૂત્રમાં નાય જોડ્યા છે, કે—પાસ લોખ મહમ્મયમ્। જુઓ લોક મદ્દા લયવાળો છે માટે સત્યનું જ્ઞાન કરો. લોકમાં જ્યાં દષ્ટિ કરશે, ત્યાં જાયનું સામ્રાજ્ય વિસ્તરેલું નહીં પડ્યો. માટે સત્યને સમજતા થઈ જાઓ

આટલો બધો જાર મૂકીને જગવાન આપણને સત્યનું જ્ઞાન મેળવવા શા માટે કહે છે? સુહ્રવમ્મં જ જુલહાં। મેઘ ધર્મનું કવણુ મણુ ફુલંજ છે જ્ઞાન, શિયળ, તપ અને જ્ઞાન નામય અહિંસા ધર્મ સાલજવા મળે તે પણ અતિ ફુલંજ છે માટે પુણ્યના મીઠા ઉદ્યમથી જે સુયોગ મળ્યો છે, તેનો લાભ લઈ લો. સાલજીને આચરણમાં મૂકો. જ્યાં મુખી સત્ય દ્વારા આત્મા આચરણ નહિ કરે ત્યાં મુખી આત્મા અલખ નહિ બને. જેનું સપૂર્ણપણે વણન ન થઈ શકે તે અલખ આપણો આત્મા કેવો છે? અલખ. જો અલખ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરવા માટે જાઈ જો તમારે સત્ય સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરવી પડશે અનત કાળ જોળે જયો છે માટે વતમાનમાં જોવો પુરુષાત્મ જાહરો જેથી આત્મા અલખની પ્રાપ્તિ કરી લે અલખની પ્રાપ્તિનો અવસર જાઓ છે માટે તેને વધાવી લો. પહેલાં અલખ કશું હવે અલક્ષ્ય કહે છે અલક્ષ્ય એટલે શું? જેનું સ્વરૂપ સપૂર્ણપણે લક્ષ્યમાં ન આવે તે અલક્ષ્ય. આ કેનાં ગાણું જવાય છે? હેઠ્ઠેવળિયામાં બેઠેલા અલખ ચૈતન્ય દેવના જે અનત સિદ્ધો અલખને પામી

ગયા તે રમતમા નથી પામી ગયા તે ભૂલતા નહિ. ખાતા—
 પીતા, મોજશોખ કરતા અલખની પ્રાપ્તિ ન થાય પણ મહાન
 ઘોર દુઃખોને સહન કરવાથી તેની પ્રાપ્તિ થાય તેમણે ભયકર
 પુરુષાર્થ કરીને અલખની પ્રાપ્તિ કરીછે તમારી માફક બેસી
 રહ્યા ન હતા અરે! ચાર જ્ઞાનના ધણી ગૌતમને લગવાન શુ
 કહે છે? સમયં ગોચમ મા પમાયણ. આખના એક નિમેષમા
 અગણિત કાળ વહી જાય છે તો, “ હે ગૌતમ! અલખની
 પ્રાપ્તિ માટે એક સમયનો પ્રમાદ તારે કરવો જોઈએ નહી ”
 શુ ગૌતમ પ્રમાદી હતા, જેથી લગવાનને આમ કહેવુ પડ્યુ ?
 ના આ ઉપદેશ તો ગૌતમને ઉદ્દેશીને પ્રત્યેક આત્માથી જીવ
 માટે છે એક ઘરમા પાંચ વહુવારુઓ હોય, તો શિખામણુ
 કેને અપાય? પાચમા જે ડાહી હોય કે મોટી હોય, તેને જ
 અપાય ને? ડાહી અથવા મોટીને કહીએ એટલે બીજી બધી
 સમજી જાય માટે લગવાને ગૌતમને કહ્યુ તે ખરાખર જ છે
 જ્યાં સુધી આત્મા છઠ્ઠા ગુણુસ્થાનકે બિરાજેલો છે, ત્યાં સુધી
 તેના ભાવ પ્રમાદના જ છે. એટલે તો તેને પ્રમાદી ગુણુસ્થાનક
 કહ્યુ છે પ્રમાદ કેવો? ઘી વગરનો પણ ઘીથી ખરડાયેલા ઘડા
 જેવો અવશેષ રહી ગયો છે છઠ્ઠે ગુણુસ્થાનકે બેઠેલા ગૌતમ
 સ્વામીને સાતમા ગુણુસ્થાનકની લહેરો આવ્યા જ કરે છે,
 કારણ કે સાતમાની સ્થિતિ અતર્મુદ્ધૂર્તની છે પરિણામની
 ધારા ભપકે ખરી, પણ અતર્મુદ્ધૂર્તથી વધારે રહે નહિ, કારણ
 કે સ્થિતિ અતર્મુદ્ધૂર્તની છે સાતમા ગુણુસ્થાનથી છઠ્ઠે આવે
 માટે લગવાન કહે છે, કે—

નિર્મળ ગુણ મળી રોહણ ભૂધરા, મુનિજન માનસહ સ જિનેશ્વર.
અન્ય તે નમરી, ધન્ય તે વેળા માતપિતા કુલ વશ જિનેશ્વર ધર્મ

પૃથ્વીને વિષે વિચરનારા, નિર્મળ ગુણને ધરવાવાળા એવા
મુનિઓ માનસ સરોવરના હસ છે તમે ક્યાના હસ છે? ધન્ય
છે એ હસવાને! ધન્ય છે એ નગરીને, જ્યાં જે વિચરતા જાયે!
જગવાન કહે છે કે એવા મુનિઓ અમારા વીતરામના હિંટોળે
હી થી રહ્યા છે બાઈઓ! તમારે અમારા હિંટોળે હી થવું
છે? તમે જે હિંટોળે હીંચો છો, તે તો નમને માત કે આઠ
કમ બધાવે છે અમારા હિંટોળો તો એ કમોનિ તોડે છે,
માટે, હે ગુરુઓ! ક્યાં સુધી રમતો રમશો? તત્ત્વને
જાણે તમારી રમતો તો કોલસાની દલાઈ છે તે તમારે ન
કરવી જોઈએ. કરશો તો કાળા થશો વીર જગવાન ગૌતમને
કહે છે કે છટે કે સાતમે ગુણસ્થાનકે હીંચનાર છટે એસે એ
લહેર લેનાર મુનિઓ માનસસરોવરના હસવા છે એનો સમ
કરે તો આત્મા મહાન બની જાય એવું જગવતીસૂત્રમા વિધાન
છે એટલા માટે જગવાને ગૌતમને ચેતવ્યા જેથી તેનામાં
પ્રમાદ ન આવે. આપણે ધોવીસે કલાક પ્રમાદમા જ છુવત
વ્યતીત કરતા હોઈએ તો આપણી શી રહ્યા થાય? બધુઓ!
એ વાત તો આપણાથી અબજી નથી. અમારા મુનિઓ છટે
ગુણસ્થાનકે હીંચકતા કાશ્યા મોહનીય કમને વેદે છે જાવાને
કહ્યું છે કે તેર કારણે મુનિઓ કાશ્યા મોહનીય કમને વેદે
છે હવે આવીએ માર્ગાન્તર કારણ પર કોઈને શક થશે કે
જિનેશ્વરનો માર્ગ તો એક જ છે પછી માર્ગાન્તરની વાત
કમ કરે છે? જગવાન કહે છે કે માર્ગમા શકા શુ વેશ્વાની?

જિનેશ્વર દેવનો માર્ગ છે તે જ સાચો છે, તો પછી શકાનું કારણ શું ? એક આચાર્ય ૨૦ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ બતાવે અને બીજા ૪૦ નો બતાવે, ત્યારે જો કે માર્ગ તો એક જ છે છતાં શકા થાય, કે આ બેમાથી સાચું કોનું માનવું ? શકાનું નિવારણ કરતા લગવાન કહે છે, કે જે કોઈ આચાર કે વ્યવહાર આગમયુક્ત હોય તે સાચો માનવો, કારણ કે સિદ્ધાન્તમા પાત્ર પ્રકાગ્ના વ્યવહાર ચાલ્યા છે આગમ, સૂત્ર, ધારણા, આજ્ઞા અને જિતપરપરા વ્યવહાર આગમ પ્રમાણે ચાલે તે આરાધક છે અને સૂત્ર પ્રમાણે ચાલે તે પણ આગધક છે શ્રુતધર મુનિઓની બેચ પડવાથી ગુરુમુખે કરી સૂત્રની ધારણા પ્રમાણે ચાલે તે પણ આરાધક છે જ્યારે આગમના, સૂત્રના, અને આચાર્યના તોટા પડે, ત્યારે ગુરુ મહારાજ જે આજ્ઞા કરે તે પ્રમાણે ચાલવું તે જિતપરપરા વ્યવહાર છે તે પ્રમાણે ચાલનાર પણ આરાધક છે સિદ્ધાન્તની અદર આવશ્યક સૂત્ર આવ્યુ આવશ્યકની અદર છ આવશ્યકનું પ્રતિકંભણ આવ્યુ, સામાયિક, ઔવિસંધ્યો, વદના, પ્રતિકંભણ, કાઉસગ્ગ અને પચ્ચખાણુ આ છમાથી પાત્રમો કાયોત્સર્ગ તમારે કરવો કેટલા લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરવો તે એમા નથી બતાવ્યું ૨૦ કે ૪૦ કે ધર્મધ્યાન કરવું, એવું કોઈ પણ પ્રકાગ્નુ વિધાન નથી માટે ૧૦ કે ૪૦ નો કરે તોય કાઉસગ્ગ છે ધર્મધ્યાનનો કરે તોય કાયોત્સર્ગ છે કોઈ પણ સપ્રદાયમા ૨૦ કે ૪૦ નો કહેવા પ્રમાણે કરે તે આજ્ઞાનો આરાધક છે ૪૦ વાળો જો એમ માને કે તે સાચો અને બીજા જોટા એમ માની વિત-કાવાદમા ઊતરે તે આજ્ઞાનો આરાધક નથી. જૈન શાસનમા

તો અઘઠાને ટાળવાનું છે ઉપશાન્ત બનવાનો. અવસર રૂમરૂમ કરતો આવી રહ્યો છે 'ઝઈ સો ઝઈ, ઝઈ રહી' એ ઉક્તિને યાદ કરી અવસરનો સદ્દુપયોગ કરી લો. માર્ગ માર્ગમાં અતર નથી. એટલા માટે ભગવાન શિષ્યને બતાવી રહ્યા છે, કે બારપથી કે તેશપથી નથી, પણ મોક્ષના પથી છીએ. માટે હે પુરુષો! સત્યનું આચરણ કરો. પ્રતિક્રમણ માટે અધ્યક્ષ મરે. કોઈકહેશે, કે અમારે ત્રણ યુધ્ધ બ્યારે બીજે કહેશે કે મમલસૂત્ર વિના પ્રતિક્રમણ નથી એમ તમે શા માટે વિવાદ કરો છો? પ્રતિક્રમણમાં છ આવશ્યક છે ત્યારે દેશવાસી કે સ્થાનિકવાસી છ આવશ્યકનું પ્રતિક્રમણ કરનાર કોઈ બે કલાક હસી રાખે પણ છઠો આવશ્યક પ્રત્યાખ્યાનના સમયે પ્રત્યાખ્યાન થવા બેઠાં. અત્યારે આપણે દેખાદેખીમાં એવાઈ રહ્યા છીએ. કોઈ લાભ પ્રતિક્રમણ કરે તો તેની વાહવાહ બોલાવ. દેશવાસી બે કલાક કરે અને આપણે પોણા કલાકમાં કરીને જીતા થઈએ મુમજણ અને પશ્ચાત્તાપપૂર્વક કરેલું પ્રતિક્રમણ જ સાચું પ્રતિક્રમણ તો રસાયન છે રસાયન જેમ શાગને નાળુંદ કરે તેમ પ્રતિક્રમણ પાપનો નાશ કરે છે પ્રતિક્રમણ કરતાં-તો જીવ વીધાં કર નામજોત્ર બાંધી દે અહીં બેઠેલામાથી પૂછીશું, તો પ્રતિક્રમણ કરવાવાળા કેટલાં નીકળશે? જેમ બ્રાહ્મણના દીકરાને જનોઈ વચર ન ચાહે, તેમ જૈનના દીકરાને પ્રતિક્રમણ વિના ન ચાહે. એક દિવસ પ્રતિક્રમણ કરે અને બીજે દિવસે છોડી દે તો શું કલ્યાણ થાય? ભગવાન કહે છે કે આ મનુષ્યજીવ ભવ રાશિ ઠાપવા માટે મળ્યો છે તો તમારી પાસે કાતર નહિ હોય તો રોનાથી કપાશે? ક્રિયા બે કાતર છે કોઈ પણ રીતે

સમ્યક્ કરણી કરી તમારા આત્માનો ઉદ્ધાર કરો અપૂર્વ અવસર આવ્યો છે તો તમને પ્રમાદ કરવો પાલવે તેમ નથી માટે દરેકે સત્કરણીમા જોડાવુ જોઈએ ઢાર પણ સાજ પડે ઘેર આવે છે. તમને શેની ઉપમા આપવી ? આપણે જન્મ્યા ત્યારથી જ સાજ પડી ગઈ છે દિવસ આથમતો જાય છે અને આપણે આજ-મરણે મરી રહ્યા છીએ તો હવે ઘર લણી વળો ઘેર આવ્યે જ તમારો છૂટકો છે નહિં આવો ત્યા સુધી અમારા કે તમારા ગજ વાગે તેમ નથી ઢાર ઘરે આવે ત્યારે ઢારને ખીલે બાધવાની ધણીને સમજ પડે તેમ તમે જો અહીં આવો, તો તમને વીતરાગના ખીલે બાધવાની અમને સમજ પડે હરાયા ઢાર સીધે સીધા ન આવે, તો ધણી ડરો નાખે. ડરો કેને નખાય ? હરાયા ઢારને તો શુ આપણે હરાયાં ઢાર છીએ ? નહિ જ આપણે આવો સુદર માનવ-અવતાર પામ્યા છીએ, માટે ડરાની આશા અમારા પાસેથી ન રાખશો અમારે તો તમને ખીલે બાધવા છે બાર મહિના તો ઘેર ગયા પણ પર્યુષણમા તો બધાઓ લગવાનનુ કહેલું ખીજું કંઈ ન થાય, તો હમેશા સ્વાધ્યાય, પ્રતિક્રમણ વગેરેમા તો તમારો અમૂલ્ય સમય પસાર કરો, જેથી તમારું કલ્યાણ થાય. ક્રિયા એવી કરો, જેથી તમારો આત્મા રામ જેવો થાય. પણ “રામ નામ જપના ઔર પરાયા માલ અપના” એવું ન કરશો. પણ નિષ્કામ લાવે લગવાનનુ સ્મરણ કરજો “હે લગવાન ! આ લોક અને પરલોકના સુખ માટે હું તમારું નામ નથી જપતો, સો વર્ષ છુવુ તે માટે નહિ, પણ હું ખથી સુક્રત થવા માટે, એકાન્ત નિર્જરા માટે હું આપનુ સ્મરણ

કરુ છું ” એવું કહેતા રહેશે. જે આત્માઓ શુદ્ધ ભાવથી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરે, તેના માટે તો નિર્જરા સિવાય બીજો કોઈ હેતુ ન ચલાવે જે આત્માઓ શુદ્ધ ભાવથી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરે છે તેને કેટલો લાભ થાય છે તે બતાવતા કહે છે કે

“ આચ્છીન લાભ ત્રેસઠ હ નર બસે બાસઠ પદ,
ત્રાંસુધી તે ભોગવે નવકાર મંત્રનું કલ્પ.

જે દ્રવ્યથી કરે તે ૧૬ લાખ, ૬૪ હજાર અને ૨૬૨ પદ્મોપમ દેવનું આશુધ્ય બાધે એ વખતે જો આશુધ્યનો બાધ પડ્યો ન હોય, તો નરક અને તિર્થંકના નહાવા કરી નાખે અને જો ભાવપૂર્વક કરે, તો કમના લુક્ષ્મા ઉડાડી દે આવો અદ્ભુત છે પદ્યપરમેષ્ઠી મહા નવકાર મંત્ર એ કુખને કાઢે, પણ કોઈ કાળે કુખને આપે નહિ. યોડી વાર ધ્યાન કરે તો ૪૨ કરોડ, ૨૬ લાખ ૬૨ હજાર અને ૬૬૩ પદ્મોપમ દેવતાનું તે શુભ આશુધ્ય બાધે તમને ન્યાય કરવા માટે ભગવાને કેવા સુંદર રક્તા બતાવ્યા છે ! ઉપવાસ કરવા અથવા પઠે, પણ નવકારમંત્ર તો સુખેથી જપાવ. તો જોઈ તો તમારામાં કોણ પ્રકાશ-મહાદુર છે ? ઉઠીને જિભા ચવા જોઈએ કોઈ બહાનું ન કાઢશે. એને પ્રતાપે તો તમે જિજ્ઞાસુ છો.. ભાઈઓ ! તમારે કારણે શાસન કે શાસનના કારણે તમે ? તમે કહેશો, મહારાજને તેઠના હો તો લાડુ આપીને મહારાજને ખુશી કરીએ.” મહારાજ જે માગે તે આપે. અમને તમારા લાડવા નથી જોઈતા પણ પ્રજાના લાડવા જે દૂધ-સાકરથી મીઠા

પ્રભુના નામના તમે લાડવા લો, એવું અમને જોઈએ છે માટે
નવકારમંત્રનો જ્ઞપ જપો જૈનના ઘરમાં આઠ દિવસ લીલોતરી
ન કપાય રાતના લોજન પણ ન કરાય

વ્યાખ્યાન ૪૧ મું

[રવિવાર, શ્રાવણ વદિ ૧૧]

જીવનની સુધારણા

ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાંત

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે એમા
લગવાન આત્માથી જીવોનું સ્વરૂપ બતાવી રહ્યા છે લગવાન
કહે છે, જે જીવન આપણને પ્રાપ્ત થયું છે, તે જીવનની
સુધારણા કરો. આપણને મહા મોઘુ જીવન મળ્યું છે, તો
તેમા કસૂર છે તે સુધારીને સુધારણા કરવી જેને જેને જ્ઞાનીના
અમૃત વચન રુચ્યા, તે તો જીવનસુધારણા કરી ગયા જ્ઞાની
કહે છે, કે જે મન, વચન અને કાયા આપણને પ્રાપ્ત
થયા છે, એમા પહેલા મનની સુધારણા કરવી જોઈએ
જ્યાસુધી મન નિર્મળ અને સ્વચ્છ ન બને, ત્યાસુધી
આત્મકલ્યાણ થાય તેમ નથી જેનું મન-સ્વચ્છ-ચોખ્ખું નિર્મળ
તે જ જીવન ઉન્નત કરી શકે છે આત્મા નિર્મળ થયા વિના
આત્મકલ્યાણ થયું નથી, થવાનું નથી અને થશે પણ નહિ
માટે મધુર, પ્રિય અને હિતકર વચન બોલો જે વચન

બોલવાથી બીજાને આઘાત થાય, તેવા વચન બોલવા નહિ. ચાર પ્રકારના ક્રોધ, માન, માયા અને લોભે કરીને આ જીવ અસત્યનુ આચરણ કરે છે માટે જગવાન કહે છે કે મધ્યકર, દિવકર, મીઠું મધુરુ બોલો, જેથી તમારી જીવનસુખારણા થાય. કુદરતે બે હાથ, બે કાન, બે પગ વગેરે આપણને આપ્યાં છે, પણ આપણને જીભ એક મળી છે એનું કારણ શું ? જીભ તો એક છે પણ એના ઘોષીદાર ઠર છે એમાં બે ઘોષીદાર હોઈ એવા જળ્બરહસ્ત છે કે તેણે બે હોઠની વચ્ચે જીભને રાખી છે છતાં પણ તે જીભ બોલી પણ બગાડે અને ખર્ચ પણ બગાડે અત્યારે જેટલા સમઢાયો કે મતો નીકળ્યા છે, તે બધા એક જીભડીના કારણે જ નીકળ્યા છે માટે જીભને ધૂબ જ વશ રાખવી એઈએ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના છઠા અધ્યયનમાં પ્રભુજી બતાવે છે, કે—

મજસ્તા મકરેસ્તા ય વ્યયમોષ્ઠપરગ્નિજો ।

વાયાધિરિયમેષેષ સમાસાસેન્તિ અપ્યયમ્ ॥

મજસ્તા મકરેસ્તા ય એન્દ્રે બણે છે બોલે છે, પણ આચરણ કરતા નથી વ્યયમોષ્ઠપરગ્નિજો—મુખથી બધા અને શિક્ષની વાતો કરે છે તે વાયાધિરિયમેષેષ તે તેનું બોલવા માત્રથી છે, અને સમાસાસેન્તિ અપ્યયમ્— પોતાના આત્માને આધ્યાસન આપે છે અને ચર્ચા કરીને જગનને પણ ગભાવી મૂકે છે

એક કવિએ કહ્યું છે કે—

ચર્ચા કરીને ગગન ગળવ્યુ રે,
બહુ અન્યને બોલી બતાવ્યુ રે,
શઠ મનને નવ સમજાવ્યુ રે,
અતિ લૂખું રે, ભીતર હજી ન ભીજ્યુ
જે બુદ્ધ જનોએ બતાવ્યુ

અંતરથી ભેદ જ્ઞાન થયા વિનાનુ જ્ઞાન લૂખું છે એવી
ચર્ચા કરે કે ગગન ગાળી ઊઠે અને હૃદય પણ ધ્રુજી
ઊઠે, પણ એણે શઠ એવા મનને સમજાવ્યુ નથી “અતિ
લૂખું રે ભીતર હજી ન ભીજ્યુ” અંતર એવું લૂખું
રાખ્યું, કે પોતે બીજને પડકાર કર્યો, પણ પોતાનું હૃદય જરા પણ
ભીજ્યું નહિ ગૌતમી મુખે તો બધું અને મોક્ષની વાતો
કરે છે જે સાલજતા આપણે પણ આશ્ચર્યચકિત બની જઈએ
અને વળી કહે છે, કે અમારા મતમા આવો તો હથેળીમા
મોક્ષ કે એ બધું એક બોલવા માત્ર, લણવા માત્રથી
જે બોલે છે પણ વર્તનમા કાઈ મૂક્યું નથી બધું અને મોક્ષની
વાતો કરે તે બિચારા વચન માત્રનું વીર્ય ફેરવી રહ્યા છે, અને
એમના આત્માને શિખામણ આપીને રાજી-ખુશી કરે છે, અને પાછા
બોલે છે, કે ધર્મ નિમિત્તે હિંસા કરતા કાઈ પાપ નથી લાગતું.
આવું બોલનારાઓ માર્ગને પામ્યા જ નથી સમજાને, પાપ તે પાપ
જે પછી ભલે તે ધર્મ નિમિત્તે કે સાર નિમિત્તે હોય, પણ જે પાપને
પાપ માને છે, તેને જ અમે વીતરાગના સાધુ કહીએ છીએ આવા
સાધુ થયા પછી તેર કારણે કાક્ષા મોહનીય કર્મને વેદે છે તે
વિવેચન ચાલી રહ્યું છે “મતાતરેહિ” મતમતમા ફરક કેમ ?
એક મતવાળા અને બીજા મતવાળા પણ કહેવાય, ત્યારે
જેન શામનમા તો એક જ મત છે ફરક કેમ ? આચાર્ય

જોલવાથી બીજાને આઘાત થાય, તેવા વચન જોલવા નહિ.
ચાર પ્રકારના ક્રોધ, માન, માયા અને દોષો કરીને આ જીવ
અમૃત્યનુ આચરણ કરે છે માટે ભગવાન કહે છે, કે ધમ્યકર,
હિનકર મીકુ મધુકુ જોલો, જેથી તમારી જીવનસુધારણા
થાય કુદરતે જે હાથ, જે કાન, જે પગ વગેરે આપણને
આપ્યા છે પણ આપણને જીભ એક મળી છે એનું કારણ
શું ? જીભ તો એક છે પણ એના ચોક્કીદાર ૩૨ છે એમાં
જે ચોક્કીદાર હોઈ એવા જળ્બરહસ્ત છે કે તેણે જે હોઈની વચ્ચે
જીભને રાખી છે છતાં પણ તે જીભ જોલી પણ બગાડે અને ખાઈ
પણ બાડે અત્યારે જેટલા સપ્રદાયો કે મતો નીકળ્યા છે,
તે બધા એક જીભડીના કારણે જ નીકળ્યા છે માટે જીભને
પૂજ જ વશ રાખવી જોઈએ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના છઠા અધ્યયનમાં
પ્રભુજી બતાવે છે કે—

મવન્તા મકરેન્તા ય વચ્ચમોષ્ઞપરિણિજો ।

વાયાધિરિયમેષ્ણ સમાસાસેન્તિ અપ્યયમ્ ॥

મવન્તા મકરેન્તા ય એ લી બણે છે જોલે છે, પણ
માન્ય જ કરતા નથી વચ્ચમોષ્ઞપરિણિજો—મુખથી બધ
અન જોત્રની વાતો કરે છે તે વાયાધિરિયમેષ્ણ તે તેનું
જોલવા માત્રમાં છે અને સમાસાસેન્તિ અપ્યયમ્— પોતાના
બા માન આધાનન આપ છે અને રવા કરીને ગગનને
પણ પાતવા મૂકે ૩

ચર્ચા કરીને ગગન ગળવ્યુ રે,
બહુ અન્યને ખોલી બતાવ્યુ રે,
શક મનને નવ સમજાવ્યુ રે,
અતિ લુપ્ત રે, ભીતર હજી ન ભીજાયુ
જે મુદ્ધ જનોએ બતાવ્યુ

અંતરથી ભેદ જ્ઞાન થયા વિનાનુ જ્ઞાન લુપ્ત છે એવી
ચર્ચા કરે કે ગગન ગાજી ઊઠે અને હૃદય પણ ધ્રુજી
ઊઠે, પણ એણે શક એવા મનને સમજાવ્યુ નથી “અતિ
લુપ્ત રે ભીતર હજી ન ભીજાયુ” અંતર એવુ લુપ્ત
રાખ્યુ, કે પોતે ખીજાને પડકાર કર્યો, પણ પોતાનુ હૃદય જરા પણ
ભીજાયુ નહિ ગૌતમી મુખે તો બધ અને મોક્ષની વાતો
કરે છે જે સાલજતા આપણે પણ આશ્ચર્યચકિત બની જઈએ
અને વળી કહે છે, કે અમારા મતમાં આવો તો હથેળીમા
મોક્ષ કે એ બધુ એક બોલવા માત્ર, ભણવા માત્રથી
છે બોલે છે પણ વર્તનમા કાંઈ મૂક્યુ નથી બધ અને મોક્ષની
વાતો કરે તે બિચારા વચન માત્રનુ વીર્ય ફેરવી રહ્યા છે, અને
એમના આત્માને શિખામણ આપીને રાજી-ખુશી કરે છે, અને પાછા
બોલે છે, કે ધર્મ નિમિત્તે હિંસા કરતા કાંઈ પાપ નથી લાગતું
આવુ બોલનારાઓ માર્ગને પામ્યા જ નથી સમજાને, પાપ તે પાપ
છે પછી ભલે તે ધર્મ નિમિત્તે કે સ સાર નિમિત્તે હોય, પણ જે પાપને
પાપ માને છે, તેને જ અમે વીતરાગના સાધુ કહીએ છીએ આવા
સાધુ થયા પછી તેર કારણે કાક્ષા મોહનીય કર્મને વેદે છે તે
વિવેચન ચાલી રહ્યુ છે “મતાતરેહિ” મતમતમા ફરક કેમ ?
એક મતવાળા અને ખીજા મતવાળા પણ કહેવાય, ત્યારે
જેન શાસનમા તો એક જ મત છે ફરક કેમ ? આચાર્ય

મહારાજ શિવસેન દિવાકર જોમ માનતા હતા, કે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન એક સાથે જ હોય છે ત્યારે આચાર્ય ભદ્ર જાણી જોમ માનતા હતા કે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન એક સાથે ન હોય એવી શકા કરીને જીવો કાક્ષા મોહનીય કમને વેદી રહ્યા છે ભગવાન ખુલાસો કરતા જોમ કહે છે, કે જે મત આગમના અનુસારે હોય તે મત સત્ય છે, કારણ પન્ન વણા સૂત્રના ૩૨ માં પદમાં નામે જોમ કહ્યું છે, કે જ સમયે જાણે તં ન પાસદ— જે સમયે કેવળીઓ બાણે છે તે સમયે કેવળીઓ દેખતા નથી. જેને મતમાં શકા ઉત્પન્ન થઈ છે તેને પ્રભુજી કહે છે, કે ‘ જ મેં પક્ષપાતે વીરે ભગવાન વીરજી શાસન પક્ષપાતવાળું નથી, કારણ જ્યાં પક્ષપાત છે ત્યાં પક્ષપાત છે પક્ષપાતવાળા લોકવાવાણાનું એક જગ ખોટું પડી ગયું હોય તેને દરેક કામમાં કેટલી મુશ્કેલી ભોગવવી પડે! તેનું અર્થ જગ નકામું થઈ જાય છે તેનાથી કઈપણ કામ થતું નથી જ્યાં જુઓ ત્યાં સપ્રકાશો વધી મતો વધી પડ્યા છે સપ્રકાશ બાંધે હોય, પણ જો સપ્રકાશવાદ લાગુ પડે તો પક્ષપાત થાય. જો એક જગ નબળું હોય તો બીજું પણ નબળું પડે. પણ જો જગ સતેજ હોય તો કામ પણ મુંદર કરી શકે માટે દરેક મુમુક્ષુએ કોઈનો પક્ષ જોયવો નહિ સમજણ વિનાની હા છે તે ખોટી છે

દૃષ્ટાન્ત—એક શુરુ હતા તેમને જે શિષ્ય હતા, જન્મે અભિ માનના પાશ હતા. ‘ પેલો બાણે હું ’ અને ‘ પેલો બાણે હું ’ માદ રાખજો, કે અહંભાવે જે જગાડયું છે તે બીજાને

નથી બગાડ્યું બધુઓ ! જો આ રીતે જીવન ગુજરીશુ તો કયાયે ઠેકાણુ પડે તેમ નથી વકીલ એમ જાણે છે કે હું કરીશ તેમ થાય છે બેરિસ્ટર, ડોક્ટર, સઘના મોવડીઓ, પ્રમુખ વગેરે એમ જાણે, કે જેવી અમે પ્રમુખની પદવી દીપાવી તેવી બીજા કોઈ એ દીપાવી નથી. દીકરામા, દીકરીમા, વહુવારુ-ઓમા, ગુરુઓમા, શિષ્યમા-જ્યા જુઓ ત્યા આની જ ઊધઈ લાગી છે, કારણ મનુષ્ય ગતિમા એનું રાજ્ય પ્રવર્તે છે એક માન અને બીજું મૈથુન શાસ્ત્રકારો અલપ બહુત્વ કરતાં કહે છે, કે મનુષ્ય ગતિમા આ બેની બહુલતા છે માટે સાવ-ધાન રહેવાની જરૂર છે, નહિ તો આપણુ ગાહુ ઊધુ વળી જશે આ શિષ્યો એટલા બધા અભિમાની, પેલો જાણે કે હું વિનય કર, બીજો જાણે કે હું કરુ, તેથી મારો કહેવાઉ. વિનય-સેવા કરવાની લાવના ઉમદામા ઉમદા છે, પણ જોડે ગટર લાગુ પડેલી છે સદ્વિચારનુ પાણી કયા જાય છે ? ગટરમા જો બગીચામા જાય તો ફળ આપે ત્યારે આપણે તો એવું નથી ને ? ગુરુ મહારાજની તબિયત બહુ સારી નથી કળતર બહુ થાય છે આચારાગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્ક-ધમા પ્રભુ બોલ્યા છે, કે શ્રમણ એટલે સાધુ સાધુ એટલે શ્રમ-જીવી શિષ્યની પણ સેવાને ન ઇચ્છવી આ મુનિપણાનુ પ્રથમ કર્તવ્ય છે સગમે ભગવાન મહાવીરને ઘણા ઉપસર્ગ આપ્યા. તે સાભળતાં પણ આપણને અરેરાટી ઉત્પન્ન થઈ જાય જોજો હો, મગમ ઉપસર્ગ આપે છે તે વખતે શેકેન્દ્ર કહે છે, કે પ્રભુ ! હવે આપને ઘોર ઉપસર્ગ પડવાના છે, માટે આપ આજ્ઞા અપો તો હાજર રહુ પ્રભુ પોતાની લાઝણિક અને મીઠી મધુરી

ભાવામા જડખાતો જવાળા આવે છે, હે ઇન્દ્ર, તીર્થંકર કોઈની સહાય ઇચ્છતા નથી, કાશ્વ શૂર, 'વીર' અને 'ધીર'—એ ત્રણનું લેખણ લાભુ છે કમને કાપવામા ભગવતો શૂર છે 'વીર'—આત્માના સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરવા માટે, વીર રસને ઉત્પન્ન કરી વીરપણ ઉત્પન્ન કરું 'ધીર' જે પુરુષ પરિપક્વ-ઉપસર્ગને સહન કરે તે 'ધીર' 'શૂરે શૂરા વાસુદેવ વાસુદેવને બુદ્ધિમાં શૂરા કહ્યા છે 'તમે શૂરા મળનાર છે' યમામા શૂરા અશિક્ષિત વીતરાગ છે ત્યારે ભગવાનને ત્રણ લેખણ લાભ્યાં શૂર વીર ને ધીર ભગવાનને ઉપસર્ગ પડ્યા ત્યારે ઇન્દ્ર કહ્યું, કે આપની સેવામા હાજર રહીએ બધુએ સમજાવે! ભગતાં છો ને? આપણે પણ પ્રભુજીના આદર્શને અપનાવતાં શીખીએ, તો જરૂર જીવનમુધારણા થાય નાથ કહે છે કે મુક્તિને પ્રાપ્ત કરવી તે જ શેષ છે એક કલાક નવકાર મંત્ર બલવાની વાત કહી ત્યાં તો કેહ-માથુ ડુબે, પણ ડુકાને રહ કલાક કામ કરતા ન ડુબે

તીર્થંકર દેવ કેટલા ગુણસ્થાનક સ્પર્શે? બોલો! શુ બોલીએ? બધુએ! હીકરાનું નામ પૂછીએ તો જલદી બોલો ત્યારે તીર્થંકર દેવ કેટલા ગુણસ્થાનક સ્પર્શે? ૪, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪ બાકીના પાંચ ન સ્પર્શે' ૫ ગુણસ્થાનક કાચરનું ૬ શૂરવીર તો મેદાનમા છે તો તમે ક્યા છો? આવા બે વીરના હીકરા મધ્ય પીછે—નક કરે, તો આપનું શુ માય? આપણે બોલીએ છીએ કે મમજી ભગવાન મહાવીર સિદ્ધાંતનો લાગીલો પર લાગી વાગી નમારા

જેટલી મિલકત ન હતી? હતી, છતાં પણ એ મહાન પુરુષ
લાત મારીને નીકળી ગયા, કારણ બાલ્ય વયમા સુસસ્કાર
સાથે લઈને આવ્યા છે અને પાછા માતાએ પણ કેવા હાલરડા
ગાયા છે, કે-હે દીકરા!

થાજે દુનિયામા વીર, બનજે ધીર-ગભીર આજે,
દુનિયામા વીર બનજે,
ધીર-ગભીર બની જગતના મોહને જીતીને,
જૂઠા જગતના મોહ ત્યજીને,
સસારના મુખ તુરંત સમજીને,
રાજરમણીના મુખ, તેને માની લેજે દુખ,
સયમ લઈને આ જીવન દીપાવજે,
મૂતેલા વિશ્વને જગાડજે

આ ત્રિશલા માતાના હાલરડા ત્યારે, યેનડીએ તમારાં
હાલરડા કેવા? દીકરો આવ્યો હસી ને પાટલો ગયો ખસી
નાથ કહે છે, કે બાબો સૂઈ ગયો છે તેને ઉઠાડો અરે આ
દેહ-દેવળિયામા પડેલો અજાની જીવ બાબો છે ત્યારે વીર-
વાણીના હાલરડા ગાઈને અમારા મોઢા દુખવા આવ્યા, તો ચે
બાબો જાગતો નથી ગુરુ મહારાજની તળિયત ખીમાર છે
લગવાને તો શિષ્યો પાસે પણ સેવા કરાવવાની ના પાડી, તો
ગૃહસ્થ પાસે તો કરાવવી જ ન જોઈએ બનેને વિનયની લાવના
છે, પણ અલિમાન છે આજે ગુરુના પગ દબાવે છે ત્યારે
એકનુ નામ ધાધલિયો અને બીજાનુ નામ ધમાલિયો ધાધલિયો
ધાધલ કર્યા કરે અને ધમાલિયો ધમાલ કર્યા કરે અત્યારે
આ જ રીતે ધાધલ અને ધમાલ ચાલી રહી છે ધાધલિયા

શિષ્યે વિચાર કર્યો કે જોકે પગ મારે અને જોકે પગ ધર્માધિવાને
 હાળ્યો જ ને જણા પગને વળાવ્યા ગુરુ ખૂબ શાત અને ઝલ્હીર
 છે હવે ધાધધિવાને લગુચકાની હાજત થઈ ધર્માધિવાને તે
 કહે છે કે 'હુ જાઉં છું પણ પગને આપ ન આવે'
 ધાધધિયો ગયો. ગુરુ મહારાજ કહે છે, કે 'આ પગવાળો
 કયા ઝમો? મને ખૂબ જ કળતર થાય છે આ પગ હાવાળો.'
 ધર્માધિવાને પગ હાવાતો જોઈને ખૂબ ગુસ્સો થયો અરે!
 મારો પા તુ હાવા છે? મારા પગને તુ કેમ હાવા છે?
 મારા પગને અઠકમો જ કેમ? ધર્માધિયો કહે છે કે ગુરુ મહા
 રાજને ખૂબ જ કળતર થાય છે મારે હાવા છું તુ મારા
 પાને અ કયો તો હુ તા! પગને જતાવી હત ત્યારે
 ધાધધિયાએ / નહા મારવા માઠયા, ત્યારે પેલાએ પણ મારવાનું
 શરૂ કર્યું બન્નેમાંથી જોકે ન સમજ્યા કે મૂળ તો ગુરુ
 મહારાજ છે જોનો વિચાર બેમાંથી જોકે થે ન કર્યો. ગુરુ
 હા હા થઈ ગયા. એમ રાષ્ટ્રની અંદર સહન્ટી અંદર જો
 ધાધધિયા જેવા પાઠે તો મૂળશાસન નુમાન ગુરુને નુકસાન થાય.
 રાષ્ટ્ર રાષ્ટ્ર લડે તો નુકસાન કેને થાય? બરબરમા લડે તો
 કુટુંબમા નુકસાન થાય માટે ભગવાન કહે છે કે સાધ્યો!
 તમે ન લડ્યો, મત-મતાવરમાં જો સાધને આગમને ન
 ભૂલ્યો પેલા કહે છે, મારો મત સાચો, ખીજો કહે,
 કે મારો મત સાચો ત્યારે પનવણામાં નાથ ખુદાસો આપે
 છે, કે બલુવાનો અને દેખવાનો સ્વભાવ જુદો છે
 "મ ગાંતરેદિ" ભગવાને શાસ્ત્રમાં ગાંજેબના બને શાહાના
 કપાયના ભાંગા, દિ સાના ભાંગા જતાવ્યા, ત્યારે ભાંગા
 ભાંગા

ભાગામા અતર ભગવતી સૂત્રમાં ચાર પ્રકારના ભગ
 બતાવ્યા છે . (૧) દ્રવ્યથી હિંસા, ભાવથી નહિ. (૨) ભાવથી
 હિંસા, દ્રવ્યથી નહિ (૩) દ્રવ્યથી-ભાવથી હિંસા નહિ (૪)
 દ્રવ્યે અને ભાવે હિંસા આ ચાર ભગ બતાવ્યા એમાં કોઈ
 આચાર્ય ત્રિભગ, દ્વિભગ, ચાર ભગ માને છે એમાં કોઈ
 કહે, કે, દ્વિભગ સાચો એમાં શકા ઉત્પન્ન થાય તેનો ન્યાય
 અતાવતા નાથ કહે છે, કે ઈર્ષ્યા સમિતિથી ચતનાપૂર્વક ચાલતાં,
 ઉપયોગપૂર્વક ચાલતા સાધુના પગની નીચે કોઈ કીડી વગેરે
 મરી જાય તો દ્રવ્યહિંસા છે, પણ ભાવહિંસા નથી એક
 શિષ્ય અને ગુરુ ગૌચરી જઈ રહ્યા છે ત્યારે ગુરુના પગમાં
 મૃતક દેડકીનું કલેવર આવ્યું ગુરુ શિષ્ય સાજના સમયમાં
 પ્રતિક્રમણ કરી રહ્યા છે, તે વખતે શિષ્યે કહ્યું, કે ગુરુદેવ !
 દેડકી કચરાઈ છે તો પ્રાયશ્ચિત લ્યો આ કહેવાનો અધિકાર
 શિષ્યનો નથી, છતાં ભાન ભૂલેલો શિષ્ય વારંવાર કહ્યા કરે છે,
 કે પ્રાયશ્ચિત લ્યો, પ્રાયશ્ચિત લ્યો ગુરુ કહે છે, કે ભાઈ !
 હું ઉપયોગપૂર્વક ચાલતો હતો, છતાં કલેવર આવી ગયું
 શિષ્ય કહે છે, કે પરને દડ આપો છો, પણ પોતાને લેવો
 નથી ગુરુ કહે છે, કે પ્રાયશ્ચિત સત્યનું હોય કે અસત્યનું ?
 ગુરુ શાત હતા, પણ શિષ્યના નિમિત્તથી ગુરુસો ચડ્યો
 અને કહેવા લાગ્યા, કે જ્યારથી ગૌચરી જઈને આવ્યા ત્યારથી
 માથું ખાઈ જાય છે બધુઓ ! જેમ તમને વિનયવાન દીકરા
 -દીકરી મળવા મુશ્કેલ છે, એમ વિનયવાન શિષ્ય મળવા
 પણ દુર્લભ છે જ્યાં સુધી રાણી સાહેબ નથી આવ્યા ત્યાં
 સુધી તો માતા-પિતાના પડતા બોલ ઝિલાતા હોય, પણ જ્યાં

રાણી સાહેબ આબ્યા તો મોટા ભાગે મા-માપને My heart
(નિઠર) કહીને બોલાવે; માટે જોવું જ્ઞાન આપે, કે આ ભવ
અને પરભવ-બંને ભવ સુધરે ગુરુ મહારાજ કહે છે, કે શા
માટે ઉતાવળો થાય છે? ત્યાં શિષ્ય શુ બોલે છે? કાંઈ તમારા
વચનથી બહારી જઈ તેવો નથી, ગુરુ મહારાજ! પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત
થો! ઉં સૂત્રના પહેલા અધ્યયનમાં ભગવાન બોલ્યા છે કે
‘મિઠંપિ ઘણું પકરેન્થિ સીતા’ માખણ જેવા કેમળ, પ્રકૃતિએ
સુવાળા ગુરુને પણ કોપી બનાવે છે; અને જોકેક જેવા શિષ્યો
હોય છે, કે કોપી ગુરુને પણ કેમળ થાત બનાવી દે છે
આ શિષ્ય આજો દિવસ અને રાતે પણ જીવ ખાઈ ગયે,
ત્યારે રબેહરણ શા માટે છે એ લક્ષ લુલાઈ ગયું અને ગુરુ
શિષ્યની પ્રાણ દોઢવા પણ ઘાંભલા સાથે માથુ પગલાં
ગુરુને વાગ્યું એ વખતે કોપના આવેશમાં અમુખ્યનો બધ
પડ્યો અને મરીને તિથિય યોનિમાં ચરકૌશિક સપ પહે
ઉત્પન્ન થયા નાથ કહે છે, કે જેની તિલ્લેરી બરહી છે તેને
તિલ્લેરી પર ખૂબ આસક્તિ-ભાવ હોય છે તે મરીને દણ્ડીધર
સપ થાય છે એક મોટા સદ્ગુણ હતા. ધન ધણુ અને
ધરમા પતિ-પત્ની બે જ હતા, પણ લોભના કારણે હતા
ખાવામાં તેલ ને ચોળા ખાય. રૂપિયા લઈને બજારમાં વ્યય
અને પસીનો વળે તો કહે- શાઈય મા, તને વટાવું તે ધનની
આસક્તિમાં મરીને તિલ્લેરી ઉપર દણ્ડીધર થયા. ચેક કાળ
ઠરી ગયા પછી એક વખતે તેમની પત્નીને થયું કે-લાવ,
તિલ્લેરી જોઈ તેમા શુ છે? ન્યા જોલવા ગઈ ત્યાં તો
સપ દૂ, દૂ કરવા માંડ્યો. સી તો ભાગી તો ભાગી, બાપનું

નામ લઈને ગઈ સ્ત્રી પણ મરીને તિલ્લેરી ખોલવાના લાવમા નાગણીપણે ઉત્પન્ન થઈ આ આપના ઉપર ઉતારવાનું છે નિર્ધણીયાનું ધન કયા જાય? સરકારમા શેઠની પાસે પૈસો ઘણો હતો, એટલે બનેના મરી ગયા પછી અમલદારો આવ્યા અને જેવું ધન લેવા જાય છે ત્યાં નાગ ને નાગણી દીઠા. તેમનું શું ગળું ! તે પણ ભાગી ગયા પર્યુષણ પર્વ આવે છે માટે ધનની આસક્તિ છોડો પર્યુષણ પર્વના પાત્ર કર્તવ્ય છે (૧) અમારી પડક (૨) સાધમી વાતસલ્ય (૩) અઠમની તપશ્ચર્યા (૪) જેમ બને તેમ સદ્કર્તવ્યમા સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમા સમયનો સદુપયોગ કરવો (૫) અમતખામણા આ પાત્ર કર્તવ્યમા માટું ગાના લાઈઓ કેટલા આગળ વધે છે તે બોધશું ત્યાં સુધી લાવ કહેવાયા બાકી અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૪૨ મું

[સોમવાર, શ્રાવણ વદિ ૧૨]

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે માણસને જ્યાં સુધી પોતાનું કર્તવ્ય ન સમજાય ત્યાં સુધી તે પોતાના વાસ્તવિક સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ આ જીવનનું પ્રધાન કર્તવ્ય છે સમ્યક્ દર્શનની પ્રાપ્તિ આ માનવલલવમાથી જ ઘણા સમ્યક્ દર્શનને પ્રાપ્ત કરી ગયા છે, અને ત્યાં બેઠા બેઠા ત્રિકાળ—નાથને નિહાળી

રહ્યા છે એક બાજુ દેવાધિદેવ છે અને બીજી બાજુ કિંમતને સમજી ગમેલા સૂર્યાભિદેવ છે જગતની અદર દેવો તો ઘણાં જ એવા, પણ દેવાધિદેવની તોલે આવે એવા એક જ ન એવા ભક્ત ભગવાનને નિહાળતા શું બોલે છે ?

“ આ તો દેવાધિદેવ કહેવાય, દીવો શાસનનો,
જેના હથે પાપો ધોવાય, દીવો શાસનનો.

ભગવાનને જોતા ભક્તોનું હૃદય કેવું તરંગિત થઈ ઉઠે છે ! તરંગે ચડીને સૃષ્ટિનું જ્ઞાન જૂહીને તે પ્રભુના વચનને સામગી રહેલ છે હે પ્રભુ ! હે મારા નાથ ! આ સૂર્યાભિ ભવ્ય છે કે અભવ્ય ? આ સૂર્યાભિ સમ્યક્ત્વી છે કે મિથ્યાત્વી ? ‘ જુઓ અવરૂપને બાણવાની તેને કેન્દ્રી તાલાવેલી છે ! ચિત્, ધન આનંદને બાણવાની સી ઉત્ક્રાંત ! ભગવાન કહે છે, ‘ સૂર્યાભિ ! તે સમ્યક્ દર્શનની પ્રાપ્તિ કરી લીધી છે અને સમ્યક્ જ્ઞાનને પણ તે પ્રાપ્ત કરી લીધું છે ચિત્ એટલે જ્ઞાન અને ધન એટલે સમૂહ જ્ઞાનનો સમૂહ તેનું નામ ચિદ્રૂપન. તેની પણ આખી હે સૂર્યાભા ! તને થઈ ચૂકી છે પૂર્વ જે તે પ્રાપ્ત કર્યું ન હતું તે તે પ્રાપ્ત કરી લીધું છે આ આભગતા સૂર્યાભિદેવના હૈયામાં કેવા હવના બોધ ઉછળ્યા હશે ! દોષના ધરે વગે મુખી પારણું બધાનું ન હોય અને પુત્રજ મધાય તો તેને કેન્દ્રો આનંદ છિપજે ? ‘ હે સૂર્યાભા ! તું સમ્યક્ દષ્ટિવાળો છે મિથ્યા દષ્ટિવાળો નથી ” આ આભગતા જ મૂલાભનો ઉદ્ધાર ઉછળી રહ્યો છે કારણ કે સમ્યક્ દર્શનનો મહિમા આદ્વાઈક છે એ જો એક

વખત આત્માને સ્પર્શ કરી જાય તો પછી અન્ય સુખો જરૂરના રોટલા જેવા તુચ્છ લાગે, અને સ્પર્શ થયા પછી પણ વિદ્વેષ તો ઊભેલા જ છે લક્ષ્મીવાનને અસાવધ રહેતાં જેમ લુટાઈ જવાનો ભય છે, તેમ સમ્યગ્ દર્શીને પણ ભય છે સમ્યગ્-દર્શન એ તો સતીપણા જેવું છે. સતી જેમ સ્વામીને સર્વસ્વનું અર્પણ કર્યા પછી છોડે નહિ તેવું સમ્યગ્ દર્શનનું છે. સ્પર્શ્યા પછી કદાચ એ આવળો પડી જાય તો પણ તે તેને છોડે નહિ, કારણ કે સોયમા દોરો પરોવાઈ ગયો છે આત્મારૂપી સોયની અદ્વર સમ્યગ્ જ્ઞાનનો દોરો પરોવાઈ ગયો છે માટે તે ખોવાય નહિ અને જો ખોવાઈ જાય તો તરત મળી પણ જાય.

“દર્શન મોહ વ્યતીત થઈ ઊપજ્યો બોધ જે,
દેહ ભિન્ન કેવળ ચૈતન્યનું જ્ઞાન જો,
તેથી પ્રક્ષીણ ચારિત્ર મોહ વિદોષીએ,
વર્તે એવું શુદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન જો”-અપૂર્વ અવસર

દર્શનમોહ ગયા પછી જે જ્ઞાનગંગા પ્રગટે, તે શાનો બોધ કરે? ‘દેહ તે હું નહિ’ દેહાધ્યાસે આ શરીરને ધોત્યું છે માટે જેમ જેમ દેહાધ્યાસ છુટતો જાય, તેમ તેમ આત્મા વધુ ને વધુ જ્ઞાન પ્રત્યે ઢળે શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે, કે “હે ગુરુદેવ! દર્શનમોહ કેને કહેવાય?” કર્મના નિમિત્તે વર્તમાન પર્યાયમા જે પરિણતિ થાય તેમા મમત્વ ભાવ તે દર્શનમોહ એવું શાસ્ત્રકારો કહે છે આવું તમે કોઈ દિવસ સાબળ્યું છે? અનાદિ કાળથી રખડપટ્ટી કરી તે કોના કારણે? એક વખત

સોટી વાળે, જો વખત વાળે, અનેક વખત વાળે છતાં ન
અમળે, તેને કેવો કહેવો ? નહીંસુત્રમાં ભગવાને ૧૪ પ્રકારના
ઓતાઓ ગણાવ્યા છે

“ક્ષેણમ કુટ્ટમ ચાલણી પરિપુણમ હંસ મહિસ મેસે ચ ।
અસમ જાલુમ ચિરાલી જાલુમ ગો મેરી મામિરીસા ॥

ક્ષેણમ એટલે પથ્થર એના પર ૨૪ કલાક મુશળધાર
વરસાદ વ સે તો ચ જો બીજાય ? જો તો કોરો જ રહે.
તેમ જાલ્યની અંદર પથ્થર જેવા આત્માઓ પડ્યા છે અજાણ્ય
તો કોરડુ મજ જેવા છે બહેનો । તમે મગને અગ્નિમાં સિંજાવો
તો ચ તે તેવા ને તેવા જ રહે છે ને ? કોરડુ મગને લાખ બાફે
બાફો તો ચ તે ઢૂંછો ન પડે જોવી જ રીતે અજાણ્ય આત્મામાં
મોહનીય ઠમની ૨૬ પ્રકૃતિ સત્તામાં છે, તો તેમાં કુણાશ
ક્યાથી આવે ? કદાચ પ્રગટ તો ન થાય, પણ જો સતના
સમાજમાં આવે તો ચ અતર ન રીંગળે માટે જોવાને ભગવાને
કોરડુ મગની ઉપમા આપી. જાણ્યમાં પણ જોવા મળ્યા પથ્થર
જેવા પ મા છે જેના પર વીરવાણીના ધોધમાર વરસાદ વરસે
તો ચ પહોળે નહિ કેટલાક કૂટેલા થકા જેવા હોય છે નેવાં
નીચે મૂકે તો પાણીથી છલોછલ બરાઈ જાય, પણ તળિયામાં
છિદ્ર હોવાથી તરત ખાલી થઈ જાય. ભગવાન કહે છે કે
કેટલાક ઓતાઓ જોવા હોય છે કે બ્યારે બ્યાજાન સાંભળતા
હોય ત્યારે રસનસભમાં રોખાય પણ જિઠે ત્યારે ખાલીખમ.
તેઓ જોમ માનતા હોય છે, કે મહારાજનો ધમ છે કહેવાનો
અને આપણો ધમ છે સાંભળવાનો ત્યારે શુ મહારાજ નવરા

છે ? ના ઉપદેશને શ્રવણ કરનારમાં જો એકને પણ અસર થાય તો મહારાજને લાલ જ છે બોલો, લાલ છે કે નહિ ? અને કદાચ ન થાય, તો પણ અમારે તો નગદ નાણા છે. આ તો સદ્ધર પેઢી છે. અહીં ખોટના વેપારને સ્થાન જ નથી. અમને તો ઘણીની ખાતરી છે તમે જો નાણાં ભરો, તો તમને જરા પણ ખોટ નથી છે ખાતરી ? સમય તે નાણુ છે, નાણુ તે ટાણુ માટે જો તમારા સમયનુ નાણુ સદુપયોગમા વપરાયું, તો સદ્ધર પેઢીમા જમા થશે આટઆટલુ કહીએ છીએ, આટઆટલી advertisements જાહેરાતો બહાર પાડીએ છીએ, છતાં જો તમને સામાયિક, પ્રતિક્રમણ વગેરે કરવાનુ મન ન થાય તો હવે અમારે શાની જાહેરાત કરવી ! સૂર્યાભદ્રેવ તો પૂર્વે સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, યાવજીવનના છઠ્ઠ કરી સદ્ધર બે કમાં નાણા જમા કરી બેઠા હતા અને તે પછી ? વીતરાગની બેન્કના તે મેનેજર થશે. તમે કોની બેન્કના મેનેજર થશો ? આની કંઈ કિંમત સમજાય છે ખરી ? તમે પત્ની, પુત્ર, પરિવારની કિંમત આક્રી છે, પણ ગુરુની કિંમત આક્રી છે ? નહિ જ. જેણે કિંમત આક્રી તે પામી ગયા રાયપશેણીય સૂત્રમા એક સૂર્યાભદ્રેવનો પૂર્વ ભવ અને બીજો દેવનો ભવ અપૂર્વ વાણીમાં વર્ણવ્યો છે ‘જાણી તેણે માણી, માણી તેની કમાણી’ તમે ખોટનો વેપાર કરી રહ્યા છો યાદ રાખજો, એ પેઢી તમને તારવાની નથી માટે સત્યના શરણા લેતા થઈ જાઓ જે સમયે ખોળિયામાથી આત્મા નિકળશે તે વખતે તમારી રમણી તમારા પડખે પળ વાર પણ ઊભી નહિ રહે અરે ! શુ કહેશે ? “ જરા ઊભા રહો, મારે વિલ પર સહી કરાવવાની છે ”

પણ તેને ક્યા ખબર છે, કે સહી કરનારો તો કમારનો પ
 જીપડી ગયો છે—અગોચરના માજે? માટે, વિચારો તમારા
 સબધો કેની સાથે છે? દેહની સાથે છે? ના રસ્તામાં કેઈ લોહી
 નીકળતા રક્તપિત્તિયાને જુઓ છો ત્યારે તેના પર તમને ક્યા
 આવે છે બીજાને દુઃખી જોઈને તમારા હૃદયમાં કરુણા જીપજે
 છે પણ પોતાની ક્યા હજી આવી નથી જો આવી હોય,
 તો રોનક બહારી જાય તમે અમારી પાસે શામાટે આવ્યા
 છો? પૈસા, એકરાઓ માટે? ના. જોજો, તે માટે આવ્યા હો,
 તો તે અમારા વીતરાગ બગવાને હેય બતાવેલ છે જો તો અમે
 છોડવાનાં, છોડવાનાં અને છોડવાનાં જ કહાય આ વાત
 તમને બારે પણ પડી જાય કાજરનો ડોઝ ફરદીને કેઈક વાર
 બારે પડી જાય છે પણ કાજર તો ફરદીના ક્રિતમાં જ તેના
 પર ક્યા લાવી, આકરો ડોઝ દે છે, કારણ કે કાજરને તો
 રાગ કાઢવો જો તેમ અમારું લક્ષ્ય પણ તમારા રાગને
 દૂર કરવા પર છે અપૂર્વ મહાત્મ્યથી ભરેલા પશુવશુ પર્વો
 આવી રહ્યા છે જોમાં તો સવર અને ત્યાગના ધોષ વરસવા
 જોઈએ. કૈનોએ જેટલું મહત્વ ધનને આપ્યું જો તેટલું મહત્વ
 સમયરૂપી નાણાંને નથી આપ્યું તેનું મહત્વ તેમને સમજાયું
 જ નથી. ધન દેખાડેથીનો નથી ધન કરજિયાત નહિ
 પણ નરજિયાત છે મહારાજ કહે છે જોદે કર્યું
 જોમ? ના મહારાજ તો અતરના વૈધ છે રાગ કાઢવા
 માટે જે હવા આપે છે તે હવા તમારે ખાવી જોઈએ તો
 જ રાગનો નાશ થાય શિખ્ય ખૂટે છે ‘ચારિત્ર મોહનીય
 ઠાને કહેવાય? હર્ષન મોહ અને ચારિત્રમોહ તેમાં હર્ષનીયની

ત્રણ પ્રકૃતિ અને ચારિત્ર મોહનીયની રમ પ્રકૃતિ છે. જે આત્મા મમત્વ સેવતો હોય, તે મારાપણાની બુદ્ધિ ટળી જતાં, વર્તમાન પર્યાયની અદર જ ચારિત્રમોહનીયની પ્રકૃતિને વેદતા જે કંઈ શુભ કે અશુભ લાવ ઉત્પન્ન થાય, તેને આત્મા ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્યકાળનો માને તેને ચારિત્ર મોહનીય કહે છે જ્યારે સમ્યક્ત્વ મોહનીય ઉદયમાં આવે ત્યારે મુનિઓ પણ કાક્ષા મોહનીય કર્મને વેદે છે. હવે જે બોલ બાકી રહ્યા છે, તેની વ્યાખ્યા અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૪૩ મું

(મંગળવાર, શ્રાવણ વદિ ૧૩)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે જગતના જીવોને તરવાના વિષય, કષાય પર અક્રુશ અને અરુચિ-એ ચાર સાધનો છે વિષય પ્રત્યે અરુચિ કેળવો કષાયો પ્રત્યે અક્રુશ લાવો સાચા શુણો પ્રત્યે અતરનો પ્રેમ લાવો અને વીતરાંગના બતાવેલા ધર્મને અનુસરો. ભગવાન કેવી સોનેરી શિખામણ આપે છે! આ બધું જીવ ક્યારે કરતો થાય? જડ અને ચૈતન્ય વચ્ચેના ભેદનું જ્યારે જ્ઞાન થાય, ત્યારે જીવને આ બધું રુચે ભગવાન કહે છે, કે અમે જ્ઞાનીઓ વારવાર પોકારી પોકારીને જે કંઈ કહી રહ્યા છીએ, તે તમારા હિત માટે છે આગળ વધવાનાં-પ્રગતિ કરવાના સાધનો ચાર

અતિમાંથી એક માત્ર માનવજાતમાં જ મળે છે આ દેહની
 ધણી કિમત છે આ દેહને વિષય, કામ અને પ્રમાદમાં
 દૂબેલો રાખ્યો નહિ જેલો રાખ્યો તેટલું તમારું પતન
 બધારે ઘણે જો પ્રગટિ કરવી હોય, તો માનવજાતનો
 સદુપયોગ કરો સૂર્યાભિદેવે ભગવાન પાસેથી આ ચાર
 માત્ર બહી લીધા. આત્માનું સાચું જ્ઞાન મેળવીને તેમણે
 જીવને કૃતાઈ કરી લીધી. સ્વરૂપને બહુવાવાળા સૂર્યાભિદેવ
 ભગવાનને પ્રશ્ન કરે છે ‘ ભગવાન! આ સૂર્યાભિ સમ્યક્દષ્ટિ
 છે કે મિથ્યાત્વ દષ્ટિ? ’ ભગવાને કહ્યું, “ભાઈ! તું સમ્યક્
 દષ્ટિ છે તરવાનાં ચાર સાધનો તે બહી લીધા છે ’
 તમારે તરવું છે કે દૂબવું છે? જો તરવું હોય, તો જે
 માગે સૂર્યાભિદેવે સ્વીકાર્યો તે તમે પણ સ્વીકારી લો આજળ
 ભગવાને કહ્યું છે, કે તેજ કારણેને લઈને મુનિઓ કાક્ષા
 મોહનીય કર્મને વેદ છે તેમાંનું ન્યાન્તર કારણ હવે સમજાવે
 છે માનવજાત ત્યાગભૂમિ છે ત્યાગભૂમિ પર આવીને, જો
 રગભર્યા ન નાચીએ તો ક્યા નાચીશું? હે ભગવાન!
 કેટલાક મુનિઓ સમ્યક્દષ્ટિ પ્રાપ્ત કર્યા પછી પણ કાક્ષા
 મોહનીય કર્મને વેદ છે તેનું શું કારણ? સાચી દષ્ટિ પામ્યા
 પછી પણ મુનિઓ વમળમાં પડી જાય છે જગતની સર્વ
 વસ્તુઓ નિત્યાનિત્ય છે એકાન્ત નિત્ય નથી તેમ અનિત્ય
 પણ નથી નિત્ય અને અનિત્ય જો તો વિશેષી ધર્મો છે
 આ પ્રકારની શકા મૂઝવી રહી છે, તો નિરાકરવું કરો ”
 ને ભગવાન કહે છે, હે મુનિઓ! તમે શકા-કાક્ષા-ને
 વેદ્યો નહિ બે પ્રકારના નય છે એક દ્રવ્યાસ્તિક અને

ખીજો પર્યાયાસ્તિક દ્રવ્યાસ્તિક નયથી વસ્તુ અનિત્ય છે. ભિન્ન ભિન્ન અપેક્ષાએ એકાત દૃષ્ટિથી વસ્તુઓને જુઓ. અનેકાંત દૃષ્ટિએ જુઓ. જેમ પિતા અને પુત્ર એ બે જુદી જુદી વ્યક્તિઓ છે, છતાં પિતાની અપેક્ષાએ પુત્ર છે અને પુત્રની અપેક્ષાએ પિતા છે સ્યાદ્વાદ એ જૈન શાસનનો સિદ્ધાંત છે તેને સ્વતંત્ર ધર્મ કહે છે, કારણ કે તે સ્વતંત્ર હોવા છતાં અનેક દૃષ્ટિઓનું ભાન કરાવે છે. કોઈ બળ્યો જળ્યો આબ્યો હોય અને પ્રભુનો સ્યાદ્વાદધર્મ સાંભળે, તો તે ફરી બળ્ય આપણને ઠરવાનું શાસન મળ્યું છે, કેટલાં તમારાં સદ્ગુણો કહેવાય ! સ્યાદ્વાદ ધર્મમાં તમે અવતર્યા છો. ભગવાનનું શાસન એમ કહે છે, કે તમે સમાધિને પ્રાપ્ત કરો ગૌતમ સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે, “ હે પ્રભુ ! સમાધિ કેવી રીતે થાય ? ” ભગવાન કહે છે, “ હે ગૌતમ ! સમાધિ તો ચાર પ્રકારની છે ” દશવૈકાલિક સૂત્રમાં બતાવ્યું છે તેમ વિનય સમાધિ, શ્રુત સમાધિ, તપ સમાધિ અને આચાર સમાધિ. પર્યુષણ પર્વનું ત્રીજું કર્તવ્ય તપ છે માટે આજે આપણે તપસમાધિની જ વ્યાખ્યા કરીશું ભગવાને તપશ્ચર્યાના બાર ભેદ બતાવ્યા છે છ પ્રકારના બાહ્ય તપ અને છ પ્રકારનાં આંતર તપ બાર પ્રકારના તપમાં અણસણ તપને પ્રાધાન્ય આપ્યું છે ઘણા લોકો એમ કહેતા હોય છે, કે લાઘણી કરવાથી શો કાલ થવાનો હતો ? બધુઓ ! સયમ અને તપથી દેહનું દમન નહિ કરો, તો તમારો આ દેહ રોગના દમનથી દબાશે “ સયમ અને તપથી આત્માને દમવો લલો , નહિ તો ખીબ વધ ને બધનોથી સે દમાશે ” ભગવાન કહે છે, કે પરવશે દમ્યા કરતા સંવશે

કમ્બો કરશે તો તમારુ કદમાણુ થશે આભ્યતરે તપ વિઠાસના
 પથે લઈ જાય છે પણ જાણ તપ વિના સાધક ન થવાય
 ઈન્દ્રિયો ઉછાળો મારતી હોય, શરીરમાં લોહી ઊછળતુ હોય
 ત્યારે અભ્યતર તપ આચરવું કઠણ થઈ પડે છે
 આભ્યતરને માન આપી જાણને અવગણવું એ ભૂલ
 છે, એક સમયે ભજવાન મહાવીર સમોસરણુમા બેઠા
 હતા ત્ય મેણિક મહારાજ આજ્ઞા આવીને, વહન કરીને
 પૂછે છે 'તમારા આ ચૌક હજાર સાધુઓ અને છત્રીસ
 હજાર સાધ્વીઓમા દુશ્કર ઘોર કરણી કરનાર કોણુ છે ? ભજ
 વાને જવાબ આપતાં કહ્યું, ઘોરમા ઘોર તપશ્ચર્યા કરનાર
 મત્તા અણુઝાર છે કાળજામાંથી વિકાર જતો રહે, તો બધુ જ
 રુચે." આપણે અચકત હોઈએ તો આ ન કરી શકીએ.
 પણ તેમા વિશ્વાસ તો રાખવો જોઈએ. મત્તા અણુઝારે ઘોર
 તપશ્ચર્યા કરતાં પારણે ઊખડિયા આહાર લીધા છે અમારી
 બેનડીઓના તો પારણાંમ જુદા ? અને ઉત્તર-પારણામ જુદા !
 ઊખડિયા કેને કહેવાય ? તમને તો રપ જાતની વસ્તુઓ
 ખાવા મળે જો/લે જોના અચની કે નામની કચાથી ખખર હોય ?

ભજવાન કહે છે પાછો ફર મારો સાધુ ચક્રવર્તી દેવ કે
 ફરિદ્દી, પણ અમારી પાડે તે પૂજનીય છે ' નીચલામાં હસ
 જાતના કદપ છે ચક્રવર્તીએ દીક્ષા લીધી હોય તે પહેલાં જો
 તેના નોકરે દીક્ષા લીધી હોય તો નોકરને ચક્રવર્તીએ પ્રણામ
 કરવો જોઈએ. અહીં તો ન્યાયનો માર્ગ છે પક્ષપાત નથી.
 ભજવાને મુનિઓને પણ કશું છે કે તમે જ્યારે ઉપદેશ

આપો ત્યારે દષ્ટિમાં ફેર ન રાખશો જેવી રીતે તમે ઉત્તમ પુરુષ નરેન્દ્ર ચક્રવર્તીને ઉપદેશ આપો, તેવી જ રીતે ગરીબને પણ આપજો. ચક્રવર્તી આવે તો આગળ ન બેસાડવો. તમે શાના પૂજારી છો ? ન્યાયના કે લક્ષ્મીના ? ધનના અંબુગારને જો સ્નાન લવ આયુષ્ય વધારે હોત તો તે મોક્ષમા ગયા હોત. પણ કર્મ અધૂરા રહ્યા, તેથી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમા થાકીને થાક-ખાવા જવું પડ્યું એમ શાસ્ત્રકારો કહે છે હે ભગ્યો ! તમારા આત્માને દમવો જ શ્રેષ્ઠ છે બોકડાની પેઠે જો તમારાં મોઢાં ચાલ્યા જ કરશે, તો કયા ઉતારા કરવા છે ? આ લવ કર્મથી હુળવા થવા માટે મળ્યો છે, ભારે થવા માટે નથી મળ્યો. એક અશક્ત મજૂર પાત્ર મળુનો બોલો ઉપાડીને ચાલે ત્યારે વારે ઘડીએ તે થાકી જ નાચ ને ? વચમાં વચમા બોલો હેઠો મૂકી તે વિશ્રાન્તિ લે ત્યારે જ તેને હાથ થાય લગવાનનો જન્મ ચૈત્ર શુદ્ધ તેરસનો છે આપણા પરમ પવિત્ર પિતાનું જન્મ કલ્યાણિક વચાય છે. વરં મે અપ્પા દત્તો ! હે આત્માઓ ! તમારા આત્માનું દમન કરો જે ભૌતિક આઝાદી મેળવી છે તેના માટે આનંદિત થાઓ છો, પણ સાચી આઝાદી શામાં છે ? સાચી આઝાદી સચમ અને તપથી જ મેળવી શકાય સાચી આઝાદી ન આવે ત્યાં સુધી પરદેશી એવા કર્મની શુદ્ધામી વેઠવી જ પડશે મહાત્મા ગાંધીજીએ સત્ય અને અહિંસાની લડત ઉપાડી તમને આઝાદી અપાવી તેના કરતાં સરમ આઝાદીનો માર્ગ તમને લગવાન વીતરાગ બતાવે છે. તમે ‘ આગે કદમ ’ કરો, તો આઝાદી મળશે. આ આઝાદી તો એક લવની છે, પણ લગવાનના માર્ગની આઝાદી તો

તમને અમર બનાવશે. ભારતની પ્રજાએ સત્ય અને અહિંસાને અપનાવી સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત તો કરી પણ તેનો નિભાવ કેમ કરશે ? જો આઝાદી ટકશે કે નહિ ? જો ટકાવવી મુશ્કેલ છે તો આજે ધર્મીએ આપણું નિકટન કાઠી નાખ્યું છે નેતા નેતા વચ્ચે ધર્મી ! રાષ્ટ્ર રાષ્ટ્ર વચ્ચે ધર્મી. જ્યાં સુધી આપણે ત્યામ-નીતિને નહિ અપનાવીએ, ત્યાં સુધી આપણને સાચી આઝાદી નહિ મળે. માટે તપ અને સમયથી આત્માને હમી જો નહિ હમી, તો પરના બન્ધનથી તમારે હમાવું પડશે. માટે સ્વહોરે હમતા ઘડ જાઓ. ઔતમ સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે, 'આત્માની આઝાદી પ્રાપ્ત કરવા માટે રાગદ્વેષરહિત તથા રૂપનો સાધુ નિત્ય હોવાને તેથી શો લાભ થાય ? ત્યારે ભગવાન કહે છે કે સામાન્ય "સો વર્ષના નારકીના બાપેલા કર્મના ફળીયાને" તે તોડી નાખે. ભગવાને આ ભાગે બતાવ્યો. પણ તમારે તો સવારમાં થા વિના ન થાલે. જ્યાં સુધી તમે વ્યસનોને વહાલા કરો ત્યાં સુધી આ ભાગે નહિ અપનાવી શકે. લા બીડી અને નિહાનો વ્યસની સત્ય-ધર્મને અપનાવી શકતો નથી પોતા ઉપર પોરસી કરીએ તો શો લાભ થાય ? જો ઉપવાસ પર પોરસી કરે તો બે ઉપવાસનો લાભ મળે. જે આત્માઓ અમારા પોતા, સવર અને સામાયિકને ધતિમ માને છે તેમની પરજાવમા શી દયા થશે ? અર્ધા મુહૂર્તનું સવર કરે તો ? ૪૫ કરોડ ૨૬ લાખ ૬૧ હજાર ૬ સો પર્યોપમ નરકના દગિયાને તોડી નાખે અને દેવતાનું શુભ આશુધ્ય બાપિ જેમ પ્રથમા છે ઔતમ સ્વામી પૂછે છે "હે ભગવન્ ! આત્મા જો જોઈ સામાયિક કરે તો તેને શો લાભ થાય ? આધિ,

વ્યાધિ અને ઉપાધિના તમે ઘણા વ્યાપાર કર્યા, પણ જો આત્માને ઓળખવાના વ્યાપાર કરો, તો સાચી આઝાદી મળે. “શિર જાવે તો જાવે, પણ આઝાદી ઘર આવે” એવું તો તમે ઘણી વાર ગાયું છે તો “દેહ જાવે તો જાવે, પણ ધર્મ ઘર આવે” એવું જોલતા ક્યારે થશે? પરત્રતાનો જેમા છાટો ન હોય તેનું નામ સ્વત્રતા - જવાહરને સરકારના કાયદા-કાનૂનો પાળવા પડે, તો આઝાદી કેમ કહેવાય? વહેવાર પાળવા પડે તેમ જો વીતરાગની આજ્ઞા પળાય, તો સાચી આઝાદી મળે. “એક સામાયિક કરવાથી દર કરોડ, પદ લાખ, રૂપ હજાર અને દરૂપ પદ્યોપમ ઝાઝેરા નારકીના દળિયા તૂટે, અને દેવતાનું શુભ આયુષ્ય ખાધે” સામાયિક એવી કરો કે એવો લાલ મળે શ્રાવકને શોભે તેવા વ્રત, પ્રત્યાખ્યાન કરો અને એવી કરણી કરો, જેથી સામાયિકને દોષ ન લાગે. સમન્ધક એટલે સમલાવમા આવે તેનું નામ સામાયિક

એક ડાસીમા હતા તેને સામાયિક પર ખૂબ જ શ્રદ્ધા સામાયિક કર્યા વિના તેને ચેન ન પડે રોજ ત્રણ સામાયિક તો કરે જ કરે માણ દાગીના કરતા સામાયિકની કિંમત વધારે આકતા બે ડિઝી તાવ ગ્રહ્યો હોય પણ તે સામાયિક ન ચૂકે પછી તો દીકરો પરણાવ્યો અને ઘરમા વહુને લાવ્યા પણ કોઈ વખતે, છદ્મસ્થની લહેર છે ને? આગળના શ્રાવકો ધર્મ પોષધ-કરણી કરવા અલગ ચોરડી રાખતા જેવા વાતાવરણમાં આપણે બેસીએ, તેવી ભાવનો આપણને થાય અહી આવો

છે. ત્યારે તમને કેવી ભાવના થાય છે ? અને સિનેમામાં
 જાણી છે ત્યારે કેવી ભાવના થાય છે ? માટે ભગવાન કહે
 છે, કે ધર્મસ્થાનકમાં બેસીને શાંતિથી ધર્મક્રિયા કરે. ધર્મ
 સ્થાનકમાં જ સુદૃઢ રીતે ધર્મક્રિયા થઈ શકે. ધર્મસ્થાનમાં
 પ્રજ્ઞાચારીઓનો વામ હોય છે તેથી તેમના પરમાણુઓની
 સુવામ ત્યારે તરફ દેલાયેલી હોય છે તે પરમાણુઓનો બે
 સ્પર્શ થાય તો ઢેહ ચૈત્યનો અનુભવ કરે ઉપજુ પરમાણુઓનું
 પાણીમાં પરિવર્તન કરી નાખે તેથી જ સતોના શિતળ પર-
 માણુઓ વ્યક્તિના ભાવમાં હૃદી જ અસર કરે. ટોસીમાં
 તો રાજ સામાયિક કરે તેવામાં બેક મેમાન આવ્યા ટોસીમાં
 સામાયિકમાં બેઠેલા નવી આવેલી વહુને બરન્ય કામકાજની
 બહુ ખબર નહિ પાણી ગળવા માટે વહુ ગળણુ ચોષવી
 હતી પણ તેને મળે નહિ, બે સાસુએ બોલુ એટલે તેણે બેક
 ઉઠિત ગાઈ વહુને ઇશારાથી સમજાવ્યું. 'મારે શાંતિનાથનું
 ચરણ, સામે ટોડલે પડ્યું છે ગળણુ વહુ ચપળ હતી.
 સાસુનો ઇશારો સમજી ગઈ ત્યાં સાસુને યાદ આવ્યું,
 કે વહુને દ્રવ્યનું કશું નથી તો લેવી વખતે મૂકાશે. એટલે
 ફરીથી તેણે ઉઠિત ગાઈ સમજાવ્યા કહી. 'મારે પાંદનાથનું
 ચરણ વહુ તારે બહી શેર જ દ્રવ્ય લેવું.' વહુ સમજી ગઈ
 વહુ અને સાસુ-બન્ને ચપળ, એટલે સામાયિક દ્વારા મુરકેલીનો
 તોડ કાઢી લીધો. અને શકાને ટાળી પવિત્ર થયા. ૧૨ મો
 બોલ નિમમતર નિમમ નિમમમાં અતર કોઈ સાસુઓને
 એવો ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે સાસુઓ અભિગ્રહ કરે છે-
 નવકારી, પોરસી ઉપવાસ, ચૌવિહાર આદિ અનેક પ્રકારના

નિયમો લે છે એમા મુનિઓને શકા ઉત્પન્ન થાય છે, કે મુનિઓ તો સાવધ પચ્ચખાણુ કરીને બેઠા છે, એમને વળી ઉપવાસ, પોરસી વગેરે કરવાની શી જરૂર? આવું કાક્ષા-મોહનીય કર્મ ઉત્પન્ન થાય સાધુ જીવન પ્રાપ્ત કર્યા પછી વિશેષ પ્રકારે પ્રમાદને ટાળવા માટે આ અભિગ્રહો-નિયમો ધારણ કરે છે ત્યારપછી આવે છે “પ્રમાણાતર” જે જીવો કાક્ષા મોહને ટાળે. તે જ નિર્મળ અને પવિત્ર બની શકે છે

વ્યાખ્યાન ૪૪ મું

(ગુરુવાર આવણ ગુરુ ૮)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે. ભગવાન વીતરાગ દેવની પરમ મગલમય વાણીનો પરિચય સૂર્યાલદેવ કરી ગયા છે તે પ્રસંગ ચાલી રહ્યો છે સૂર્યાલદેવ પ્રભુને ખૂંછે છે, “હે પ્રભુદેવ! આ સૂર્યાલ સમ્યગ્દષ્ટિ છે કે મિથ્યાત્વદષ્ટિ?” પ્રભુએ ઉત્તર દેતા કહ્યું, “હે સૂર્યાલ! તારૂં સમ્યક્ત્વ સળગ છે” આ સાલળતા, સૂર્યાલના પ્રમોદનો પાર ન રહ્યો તેને મનમા થયું, “ખરેખર, મારા આત્માની પ્રમોદદશા કેટલી બધી વૃદ્ધિગત થઈ કે તે પરમ પદને પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય બની ગઈ” ભગવાને કહ્યું, “હે સૂર્યાલ! તારો પ્રયાસ મહાન છે તેનું પ્રમાણ તારો અતરનાદ છે,” નિષ્કલક એવા મોક્ષની પ્રાપ્તિ અને સહજ, સ્વનત્ર

આનંદ-એ તો આત્માનો પ્રકૃતિસિદ્ધ અધિકાર છે જગતનાં સર્વે સુખો અને દુઃખોની પેઠે પાર આનંદનો જે મહાસાગર પાશવાર ઊછળી રહ્યો છે તે આત્માનો આનંદ તમને કોઈ કાળે મળે તેમ નથી દેવતાનો ઉપયોગ પણ સ્થિર રહેતો નથી તેથી તારા સૂર્યાસ આ વાતનો નિશ્ચય ભગવાનને પૂછીને કરી દે છે મનુષ્ય ઉપયોગ સ્થિર કરે છે તેથી શાસ્ત્રકારો કહે છે કે માનવ પોતાના આત્મા પાસેથી સ્થિર ઉપયોગ કરે તો તે અનુમાનથી બાણી શકે છે દેવની પાસે તે શક્તિ નથી અને ઉપયોગ પણ સ્થિર નથી ભગવાન કહે છે કે હવે છ મરણે સમક્ષીતને પામે છે એ હવે અવરજ રહ્યા પાળે તો તો તે સમક્ષીતને પામે; સત્ય બાણને વ્યવહાર કરે તો તે સમક્ષીતને પામે, શુદ્ધ નિર્માળ એવા ચીલનું એ તે પાલન કરે તો તે સમક્ષીતને પામે; હે દેવાનાં પ્રિયો! હવે એ ચાર દ્રવ્યો અને બાવપરિમિતને પરિકરે તો તે સમક્ષીતને પામે, પાંચ પુદ્ગલ ઉપરથી પોતાનું મમત્વ ઊઠાવી દે તે સમક્ષીતને પામે

ભગવાન શાનો નિર્દેશ કરી રહ્યા છે? વિદ્યાર્થી હવેકે કેવી રીતે સમક્ષીતની પ્રાપ્તિ કરી શકે તે બતાવી રહ્યા છે કષાયની ઉપશાન્તિ કરે તો આત્મા નિમળ બની બાક.

આને દુબળી આઠમ છે હે દેવાના પ્રિયો! દુબળી આઠમતા રહસ્યને તમે બાણો છે ખરા? કહાવ્ય તમારામાંથી કોઈ કોઈ એવી માન્યના ધણવર્તા હશે, કે પશુ પણ પૂરા થાય એટલે જમુ પતી જમુ અને ધમકિયા દુર્ગંજ બની ગઈ.

પણ વાસ્તવમાં તે માન્યતા ભૂલભરેલી છે જનતા તો એમ પણ બોલે છે, કે “ થયા સવત્સરીના પારણાં, અને મૂક્યા ઉપાશ્રયના પારણાં ” આમ માનવું તે બરાબર નથી. જરા સામજે. ભગવાન કહે છે, કે સવત્સરી પર્વની આરાધના કરીને તમે જે વિષય કષાયોને દુર્બળ બનાવ્યા છે તે પુનઃ સશક્ત ન બની જાય તે માટે તમને સાવધ અને જાગૃત રાખવા આ દુર્બળી આઠમ આવી છે હે દેવાના પ્રિયો! શરીરમાં કોઈ વ્યાધિ ઘર ઘાલીને પડ્યો હોય અને તમે જે ખાવાપીવામાં પથ્યનું પાલન ન કરો તો શુ પરિણામ આવે? ખોરાજથી શરીરની પુષ્ટિ થવાને બદલે રોગની પુષ્ટિ થવાની આત્મા જ્યા સુધી વિષયના રગથી ઘેરાયેલો હશે, ત્યા સુધી તેણે કરેલી ધર્મક્રિયામાં શક્તિનો અભાવ રહેવાનો રોગગ્રસ્ત શરીરવાળો ગમે તેટલા ટોનિકો (tonics) પીએ, શક્તિની દવાઓ ખાય અને સાત્ત્વિક આહાર લે, છતાં તેનું શરીર મજબૂત નહિ બને પહેલા દર્દને કાઢવું જોઈએ પછી શક્તિ સ્વયં આવી જશે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે વિષય-કષાયને દુર્બળ પાડ્યા સિવાય ગમે તેટલી ધર્મક્રિયાઓ તમે કરશો, તોય આત્મા સશક્ત નહીં બને, માટે આત્માને તમે સશક્ત બનાવો અને વિષય-કષાયોને દુર્બળ કરો આપ જ્યારે ઘરની બહાર નીકળો છો ત્યારે ઘરમાં હો છો તેવા જ નીકળો છો કે સ્વચ્છ કપડામાં? તમે કહેશો, કે ગદા કપડામાં બહાર નીકળીએ તો ખીજને મોઢુ શી રીતે બતાવી શકાય? તમને મેલા કપડામાં બહાર નીકળતા શરમ આવે છે, પણ મેલા મનથી નીકળતા શરમ નથી આવતી મન જ્યા સુધી મેલું

આનંદ-એ તો આત્માનો પ્રકૃતિસિદ્ધ અધિકાર છે જગતનાં સર્વે સુખો અને દુઃખોની પેઠે પાર આનંદનો જે મહાસાગર પાશવર ઊછળી રહ્યો છે તે આત્માનો આનંદ તમને કોઈ કાળે મળે તેમ નથી દેવતાનો ઉપયોગ પણ સ્થિર રહેતો નથી તેથી તો સૂર્યાસ આ વાતનો નિશ્ચય ભગવાનને પૂછીને કરી દે છે મનુષ્ય ઉપયોગ સ્થિર કર છે તેથી શાસ્ત્રકારો કહે છે કે માનવ પોતાના આત્મા પાસેથી ચિર ઉપયોગ કરે તો તે અનુમાનથી જાણી શકે છે દેવની પાસે તે શક્તિ નથી અને ઉપયોગ પણ સ્થિર નથી ભગવાન કહે છે કે જીવ છ કરણે સમક્રીતને પામે છે જો જીવ અતરંગ દ્વા પામે તો તે સમક્રીતને પામે શત્રુ બાધાને વ્યવહાર કરે તો તે સમક્રીતને પામે શુદ્ધ નિમજ જોવા શીલનું જો તે પાલન કરે તો તે સમક્રીતને પામે, હે દેવાનાં પ્રિયો! જીવ જો આર દ્રવ્યો અને ભાવપરિવ્રતને પરિકરે તો તે સમક્રીતને પામે પાપ પુદ્ગલ ઉપરથી પોતાનું મમત્વ છઠાવી દે તે સમક્રીતને પામે

ભાવાન યાના નિદેશ કરી રહ્યા છે? નિસામ્ જીવે દેવી શીત મમક્રીતની પ્રાપ્તિ કરી શકે તે બતાવી રહ્યા છે કરામની ઉત્થાન્તિ કરે તો આ ના નિમજ બની જાય.

જાને જુગી આડમ છે હે દેવાના પ્રિયો! દુબળી આત્મના બન્ધને તમે જાણો છો મરા? કદાચ તમારામાંથી કોઈ કોઈ અંબી નાન્યના ભાવના કરી કે પશુ પક્ષ પૂરક થાય જો જીવ પતા યુ અને પમક્રિયા દુબળ બની અર્ધ

પણ વાસ્તવમાં તે માન્યતા ભૂલભરેલી છે જનતા તો એમ પણ ખોલે છે, કે “ થયા સવત્સરીનાં પારણા, અને મૂક્યાં ઉપાશ્રયના ખારણાં ” આમ માનવુ તે ખરાખર નથી જરા સમજે ભગવાન કહે છે, કે સવત્સરી પર્વની આગધના કરીને તમે જે વિષય કષાયોને દુર્બળ બનાવ્યા છે તે પુનઃ સશક્ત ન બની જાય તે માટે તમને સાવધ અને જાગૃત રાખવા આ દુર્બળી આઠમ આવી છે હે દેવાના પ્રિયો! શરીરમાં કોઈ વ્યાધિ ઘર ઘાલીને પડ્યો હોય અને તમે જો ખાવાપીવામાં પચ્યનુ પાલન ન કરો તો શુ પરિણામ આવે? જોરાકથી શરીરની પુષ્ટિ થવાને બદલે રોગની પુષ્ટિ થવાની આત્મા જ્યાં સુધી વિષયના રંગથી ઘેરાયેલો હશે, ત્યાં સુધી તેણે કરેલી ધર્મક્રિયામાં શક્તિનો અભાવ રહેવાનો રોગગ્રસ્ત શરીરવાળો ગમે તેટલા ટોનિકો (tonics) પીએ, શક્તિની દવાઓ ખાય અને સાત્ત્વિક આહાર લે, છતાં તેનું શરીર મજબૂત નહિ બને પહેલા દર્દને કાઢવું જોઈએ પછી શક્તિ સ્વયં આવી જશે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે વિષય-કષાયને દુર્બળ પાડ્યા સિવાય ગમે તેટલી ધર્મક્રિયાઓ તમે કરશો, તોય આત્મા સશક્ત નહીં બને, માટે આત્માને તમે સશક્ત બનાવો અને વિષય-કષાયોને દુર્બળ કરો. આપ જ્યારે ઘરની બહાર નીકળો છો ત્યારે ઘરમાં હો છો તેવા જ નીકળો છોકે સ્વચ્છ કપડામાં? તમે કહેશો, કે ગદા કપડામાં બહાર નીકળીએ તો બીજાને મોઢુ શી રીતે બતાવી શકાય? તમને મેલા કપડામાં બહાર નીકળતા શરમ આવે છે, પણ મેલા મનથી નીકળતા શરમ નથી આવતી મન જ્યાં સુધી મેલું

હોય, તો બીજાને મોડું કેમ બતાવાય ? તમારા મોઢાને સાફ કરતાં તો તમે ધરાતાં નથી જાઓ દિવસ લૂછ લૂછ કર્યા કરો છો અને મુનિઓ તેમ કરતાં છતાં તમે મુનિઓથી વધારે રૂપવાળા હોજાઓ છો ? નહીં જ રૂપ પ્રજ્ઞ ચર્ચમાં રહેલું છે તેના વિના રૂપાળા ન થવાય. મુનિઓ પ્રજ્ઞચર્ચનું પાલન કરે છે તેથી તેઓ તમારા કરતાં વધારે કાન્તિવાળા અને સુંદર હોવાય છે માટે ભગવાન કહે છે, કે તમે શાસ્ત્રરૂપી રૂપસુમા પોતાનાં મુખને બોર્ષ જાણરૂપી દુઝુલોને છુઓ અને કાઢો આજે આપણી સ્થિતિ નાનાં બાગક જેવી થઈ ઈ છે જેમ નાનું બાગક મીઠાઈ બિસ્કીટ ઇત્યાદિ ચીજો માટે માળાપ સાથે કળિયા કરે છે, તેમ તમે વિદ્ય અને કન્યાને ખાતર ધમ સાથે ઝંઘાળો કરી રહ્યા છો. બ્યાંસુધી તમારી મન કામના પૂણ થતી નથી ત્યાં સુધી તમે ધર્મનો વિચાર પણ કરતાં નથી. તમે કહેશો 'મહા રાજ ! તમારા આટલા રૂઝાં સેબા, આટલાની ધમ કિયાઓ કરી, છતાં કૃણ શુ મળ્યું ? ત્યારે ધમને અવગણનારા મોટરોમાં મહાલે છે ભાઈઓ ! ઉપરના હોવાથી તમે રખે ભરમાતા ધર્મ—અધમ પાપ—પુરુષની વાતો અનેાળી છે તેને મમ સહજમાં સમજાય તેવો નથી કોઈનાં વતમાન મુખથી આઠે રસ્તે દોરવાઈ ન જાઓ. તે તો તેનાં પૂર્વકૃત કર્મનો ઉદય છે શુભ કર્મના ઉદયે મુખની પ્રાપ્તિ થાય, અશુભ કર્મના ઉદયે દુખની તમે જે વર્તમાનમાં ધર્માચરણ કરી રહ્યા છો તે ના નિર્જા છે તેનું કૃણ શીઘ્ર મળે પણ ખરું અને ન પણ મળે. જેવું જાતજાતનાં બીજ વાવે છે

બધાનુ ફળ શીઘ્ર અને એક કાળે નથી મળતું. કોઈનું ફળ આઠ દિવસે મળે છે તો વળી કોઈનું આઠ વરસે. વિલ-
બથી કંઈ ખેડૂત નિરાશ થતો નથી ભાવિ કળની આશાએ.
તે તો વાવણી કરતો જ રહે છે. ખેડૂત જેમ ફળના કાળ
પ્રત્યે ઉદાસીન બની, ફળ માટે આશાવાદી બની રહે
છે તેમ આપણે પણ આશાવાદી બની શુભ કર્મો
કરતાં જ રહેવું જોઈએ બધુઓ! ધર્મને દુર્બળ ન બનાવો,
કષાયોને દુર્બળ બનાવો લોકો તો એમ પણ કહેશે, કે ઉપા
શ્રય દુબળું પડી ગયું, કદાચ તમે પણ તેવું જ માનતા હશે,
પણ ખરેખર તેવું નથી પર્યુષણ પર્વમા ધર્મની આરાધના
કરીને આત્માને તમે સશક્ત બનાવ્યો છે તે આત્મા રખે ને
દુર્બળ બની જાય, માટે સાવધ રહેજો, એવો સંદેશ છે આ
દુબળી આઠમનો ભગવાન કહે છે, કે બાહ્ય શત્રુઓ કરતા
આભ્યંતર શત્રુઓ વધારે ભય કર હોય છે એટલા માટે જ
અનાથી મુનિને કહેવું પડ્યું, કે ગજાનો કાપનાર શત્રુ જે
આપણુ ખૂડુ નથી કરી શકતો, તે આપણો પોતાનો જ
આત્મા કરી શકે છે

न त अरि कंठं छेत्ता करेद्
जं से करे अप्पणिया दुरप्पया ।
से नाह्म मच्छुमुहं तु पत्ते
पच्छाणुतावेण दयाविह्वणे ॥

મોટામા મોટો શત્રુ કોણ ? દુરાત્મા માટે જ્ઞાનીની શિખા
મણુ માની લો હવેથી બીજાને શત્રુરૂપે જોશો નહિ કારણ ?
આત્માના આઠ પ્રકાર છે દ્રવ્ય, કષાય, જોગ, ઉપયોગ, જ્ઞાન,

દશન, ચારિત્ર અને વીર્ય આત્મા દ્રવ્યાત્મા અસજ્જત પ્રદેશી પોતે જ છે જ્યારે જો આત્મા ક્રોધ, માન, માયા વગેરે કળાયેમાં ભેટાય છે, ત્યારે તેને કલ્યાણાત્મા કહેવામાં આવે છે આત્મા જ્યારે મન વચન અને કાયાના ભ્રમમાં પ્રવૃત્તી થાય છે, ત્યારે તેને ભ્રમ્યાત્મા કહેવામાં આવે છે, આવી રીતે જ્ઞાન દશન અને ચારિત્રમાં રમતો આત્મા તે તે અભિધાનને પામે છે, છેલ્લો રહ્યો વીર્યાત્મા જે પુરુષાષ્ટકે તે વીર્યાત્મા આત્મા તો જોનો જો જ છે પણ જુદી જુદી ઉપધિએ કરી તે જુદા જુદા નામથી ઓળખાય છે જો તમે જોને ઉપયોગમાં લખો તો તમારો આત્મા બળવાન અને શક્તિશાળી બનશે પણ જો તેને કળાયમાં રાખો તો તે દુર્બળ બનશે. દુર્બળી આક્રમણ સંદેશ જો જ છે કે તમે તમારા વિવશ-કળાયેને દુર્બળ કરો પણ ધર્મ ક્રિયામાં દુર્બળ બનતા નહિ સિનેમાના ૧૬ પાત્રેથી પસાર થનારને જેમ સિનેમા યાદ આવે, વકીલને જોતા જેમ કોર્ટ યાદ આવે, ટાકનારને જોતા જેમ હવાખાનાનું સ્મરણ થાય, કંદોઈને જોતા મીઠાઈની મીઠી (જાણી) યાદ આવે, સાકુ જોને નીરખતા ધન યાદ આવે તેમ જ્ઞાનીઓને વિવશ કળાયને અધીન થયેલા તમને જોઈને કરુણા આવે છે વિવશ-કલ્યાણને વશ વની રહેલો આત્મા નરકમાં જાય છે નરક છે તે તો તમે જાણો છો નરક સાત છે કઈ કઈ! ધમા, વશા, શિલા અતના રિલા વગેરે સાત દ્રવ્ય નરકો છે વળી ક્રોધ, માન, માયા વગેરે જાવ નરકો પણ છે જો તમારે દ્રવ્ય નરકથી બચવું હોય તો પહેલા જાવ નરકથી

અચો જો લાવ નરકમા સરી પડ્યા, તો દ્રવ્ય નરક તો તમારુ સ્વાગત કરવા તૈયાર જ છે જો કોઈને સાતં માળનો મહેલ રહેવા મળે, તો તે પાપખાનામા રહેવાનુ ઇચ્છે ખરો? દ્રવ્ય નરક, આમ તો આપણાથી ઘણે દૂર છે પણ જો અહીં આપણે લાવ નરકને ઉત્પન્ન કરીએ તો ત્યાની ટિકિટ નીકળી જ સમજો. તમે જ તમારા આત્માના નરકના સર્જનહાર છો તમારા મનમાં વિચાર આવે, કે “પર્યુષણ પર્વમા આઠ દિવસનુ કામ ચડી ગયુ છે માટે ઘરે રહું અને ધર્મક્રિયા પાછળથી કરીશ ” લગવાન કહે છે, કે લાઈ! આવી રીતે તારા આત્માને દુખજો ન પાડીશ સશક્ત બેનીને દુર્બળ થઈ જઈશ? પુત્ર ખાતો હોય, પીતો હોય, છતા મા-બાપને શુ એમ નથી થતુ કે દીકરો કેમ દુખજો પડી ગયો? જાનીઓ કહે છે, કે જેમ દીકરો દુખજો પડતા ધ્યાન આપવુ પડે છે, તેમ જ્યારે તમારો આત્મા દુર્બળ બને છે ત્યારે ધ્યાન કેમ આપતા નથી? દીકરો દુખજો પડે, તો દાકતરની પાસે દોડો છો ને? ઇન્જેક્શન, દવા વગેરે અપાવોને? એમ દુખજા આત્માને ધર્મગુરુ પાસે લઈ જઈને ઇન્જેક્શન અપાવવું જોઈએ ને? મધુમેહથી-ડાયાબિટીસથી પીડાતા દર્દીને રોજ ઇન્જેક્શન આપવુ જોઈએ ને? હા જ તો ત્યારે, રોગને નિમત્રણ આપનાર તો આપણે જ છીએ કારણ, આજે જનતાનો મહાવ્યાધિ જો કોઈ હોય તો તે તૃષ્ણાનો છે પછી ભલે તે તૃષ્ણા કુટુમ્બની હોય કે ધનની બધુઓ! આખુ આયુષ્ય દેહને અર્થે ખર્ચી નાખો છો, તો હવે આત્માને સશક્ત નહિ બનાવો તો શુ કરશો? અમે જો બે સામાયિક તમને કરાવીએ

તો તમને કટાળો આવે. પણ ધોવીસ કલાક કાનમા ભૂંગા
 અડધડીને બેસતાં કટાળો નથી આવતો! જુઓ ને, આઠ,
 દસ ઉપવાસ કરી નાખ્યા એટલે પત્યુ એમ નથી જેમ તપ
 કરીને દેહને કુળળો પાડે છે, તેમ જ આત્માની સાથે મારે
 ક્રોધ માયદ, માન વગેરે ન કરવું એવો ચક્રવ્ય કરીએ તો જ
 આત્મા સશક્ત બને. પણ સગ આવળો છે ધારે કે તમે
 જમવા બેડા છે. ત્યાં કાંઈનું બાળક આવીને બગાડ કરે તો તમને
 ક્રોધ આવે ને? અને તમારું પોતાનું જ બાળક બેગામા બેડું
 હોય અને બેળો બગાડે તો તમને કંઈ નહિ થાય. આ શું
 છે? આને દષ્ટિરાગ કહે છે જ્યાંસુધી તમારામા દષ્ટિરાગ હશે
 ત્યાંસુધી તમારું કશુંય નહિ થાય.

ન્યૂનનું નામ તમે સાબળ્યું છે? તેને પુસ્તકો વાચવાને
 ખૂબ જ શોખ તેના મોટા ભાગનો સમય પુસ્તકોના વાંચ
 નમા જ વ્યતીત થતો. કહો સારું વાચવામા આવે તો પોતાની
 નોંધપોથીમા નપકાવી લે જેમ તમે આખાન સાબળતાં
 સાબળતા નાચવું કરી લે છે. તેમ આમ ત્રીસ વર્ષ સુધી
 જુદા જુદા સ્થળેથી તેણે ખૂબ જ તત્ત્વ લેશું. તે બધા
 કામગિયાઓ પોતાના ટેબલ પર જ રાખતો. રાતે વાંચે
 ત્યાર ટેબલ પર મીણબત્તી મૂકીને વાંચે. એક વખતે મીણ
 બત્તી રામ કરવી બૂલી ગયો. તેના પાગેલા કૂતરાએ, જ પલા
 કરવાના એના સ્વભાવને વશ થઈને, મીણબત્તીને ઊંધી પાડી
 બધા કામળો બગીને રાખ થઈ ગયા ત્રીસ વરસની મહેનત
 પર પગ વાદમા પાણી ફેરી ગયું. તમારું જરૂરી કામગને

કોઈ નાદાન બાળક આવીને પાણીથી લીજવી નાખે તો તમને શુ થાય? કોઈ આવે ને? પણ ન્યૂટનનું વર્તન જુઓ પોતાના કૂતરા કાચમડ પર તે ગુસ્સે થતો નથી. તેને હાથથી પ પાળતા કહે છે, “બેટા! તને શી બબર? મારી કાળી મહેનત આજે ધૂળમા મળી ગઈ! પણ તને તેની શી બાણુ હોય?” અમારી બેનડીએ ચૂલે ઘી મૂક્યું હોય અને તે બળી જાય તો શુ થાય? ત્યારે લગવાન કહે છે, કે અનાર્યમા આવી ક્ષમા! અને મારો શ્રાવક જો ક્ષણ ક્ષણમા કોઈ કરે, તો તેમા આર્યનું લક્ષણ છે એમ કહેવાય ખરું? ગજસુકુમારને યાદ કરો તમે ગજસુકુમારના શિષ્યો તો કહેવાઓ ને? હા. તો તમારી જીલને કોદાળી ન બનાવો સોય અને કાતરની બબર છે ને? સોય શુ કરે? લેગા કરે અને કાતર શુ કરે? કકડા કરે, જુદા કરે લગવાન કહે છે, કે જ્યારે આત્મા નિર્જરા કરે, સંવરમા આવે ત્યારથી તે ધર્મની શરૂઆત કરે છે તેને લગવાન કહે છે, કે જ્યારે આત્મા ઉઠે ત્યારથી જો તે ધર્મની શરૂઆત કરે તો તે અમર ગતિને પ્રાપ્ત કરી જાય બધક મુનિ, અર્જુન માળી, છ છ જીવોની ઘાત કરનારે પણ સતનો લેટો થતા દીક્ષા લીધી પછી છ છ મહિના સુધી ઘોર ઉપસર્ગ પડ્યા કોઈ લાડી લઈને, “મારો, મારો” કહે, કોઈ “આણું તો મારા કાકી-mat-ant વગેરેને માર્યા છે, માટે મારો,” કહેતું પાછળ પડતું અર્જુન માળી છકુ છકુના પારણા કરતા ગૌચરી જાય ત્યારે કોઈ ‘મારો, મારો’ કહે તો પણ તે સમભાવે સહન કરે લગવાન પણ કહેતા. કે “અર્જુન માળી, તારા કર્મો ઉદ-

યમા આવ્યા છે આ લોકો તારા ચત્રુ નથી પણ મિત્ર છે ”
 આપણે પણ આપણા ઉપર જેમ જેમ ઉપસર્ગ, પરિવહ પડે
 તેમ તેમ કરતા જવું જોઈએ જે કરે તે કરી ભય અને જે
 બળે તે બળી ભય. આને આપણે દૂબળી આક્રમનાં રહસ્ય
 અને માહાત્મ્ય ઉપર વ્યાખ્યા કરી સૂર્યાભદેવ વિષય-કથા અને
 દુષળા પાડીને દેવલોકમા ગયા છે સુરિકતાએ કહ્યું છે એવું
 તો તમને કોઈ નથી કરતું ને? માટે જિનવાણીની રાસડી
 પામે રાખે. ગૌતમ સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે “ઝેર તો
 પ્રાણ કરી લે. પણ કોષ શું કરે?” કોષ તો ઝેરનું પણ
 ઝેર છે અહીં તો ખાનારને જ માટે પણ કોષ તો કરનારને
 તેમ જ સામાને પણ બાળે માટે કદાપિ કોષ ન કરશે. ગૌતમ
 સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે કોષને શાન્ત કરવાનો ઉપાય
 શો? હવે ભગવાન શો પ્રત્યુત્તર આપે છે તે સામળતાં
 અમૃતના કેવા કૂવારા બિડશે તે આગળ ઉપર અવચર કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૪૫ મું

[સનિવાર, અપિત્ર ભાવજી ગુપ્ત ૧]

રાયપસેઢીય સૂત્રનું બીજું ઉપાગ ઘાસી રહ્યું છે ત્રિકા
 જનપથ મમજ ભગવત મહાવીર પાસે સૂર્યાભદેવ પોતાનો
 નિલુવ કરાવે છે તે પૂછે છે હે ભગવાન! મારી સ્વર્ગી
 દયા મગમ છે કે તની અદર ગાળડ પડેછે છે? હે

સૂર્યાલ ! તારી સવળી દશા સળગ છે, તેની અદર ગાળડું
 પડેલું નથી. આ સ્વરૂપ બતાવતા નાથ શું કહે છે ? જીવ,
 અજીવ આદિ નવ અવસ્થાઓ છે જેને જેવા ભાવ છે તેવા
 ભાવે આત્માના અતરના પરિણામ દ્વારા પ્રતીતિ, શ્રદ્ધા, રુચિ
 કરવી. ભગવાન કહે છે, કે જીવની શક્તિ જીવમા છે. અજીવની
 શક્તિ અજીવમા છે નિશક રુચિ કરીને આત્મા અને જડનો
 સેદ સમજવો તેનું નામ સમકીર્ત જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે શ્રદ્ધા
 તો દરેકમા છે, પણ એ વસ્તુ તત્ત્વત ન હોય તો દરેક
 જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી, કારણ કે સવળી કે અવળી શ્રદ્ધા
 તો છે જ પણ અનાદિ કાળથી જીવને વિષયમા શ્રદ્ધા છે
 પણ જો અતીન્દ્રિયમા શ્રદ્ધા થઈ જાય તો આત્માનું કલ્યાણ
 થઈ જાય તમારી શ્રદ્ધા શામા છે ? અનાદિ કાળથી તમારી
 શ્રદ્ધા ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા રહી છે તમે કોઈ દવા પીઓ
 છો ત્યારે તમને શ્રદ્ધા હોય છે ને કે આ દવા પીવાથી સારું થઈ
 જશે તમને શ્રદ્ધા છે કે એક પડીકી પેટમા જશે અને સારું
 થઈ જશે આમ, શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ નામનો ગુણ આત્મામા છે જ
 પણ એ શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ ઇન્દ્રિયોના વિષય પરત્વે બધાઈ ગઈ
 છે માટે તમે અનાદિ કાળથી 'હું' પણ માન્યું છે અને
 શરીર મારું છે એમ માનતા આવ્યા છો આ દેહાધ્યાસની
 શ્રદ્ધા થઈ સાકર ગળી, મીઠું ખારું અને એળિયો કડવો છે
 એ તમે શાથી જાણ્યું ? આત્માએ એ ચીજોને જીભ ઉપર
 મૂકી ત્યારે તેના સ્વાદનો અનુભવ થતા ખબર પડી ને ? હા.
 કોઈ મૂર્ખ આવીને તમને કહે, કે સાકર તો કડવી છે ત્યારે
 તમે તેને શો જવાબ આપશો ? તમે કહેશો, જા, જા, સાકર

તો મીઠી છે, કારણ કે તેનું ગળપણ તમે પોતે અનુભવ્યું છે
 આ સ્વાનુભવના જોરે તમે પેલા મૂખની વાત નકારી કાઢો
 છે. જ્ઞાનીઓ કહે છે કે તમારો નિજ ગુણ સંકલ્પ અને
 વિકલ્પ રહિત છે એ જોયો જાણ નહિ મળે. સાકર
 ગાંડો લઈ, કાઠ જાળકને કહે, “લે બેટા! આ સાકર
 મીઠી અને મધુરી છે” તો તે લેવા જાળક આશ્ચર્ય
 ને? નાનું જાળક પણ સાકર જોતા કહેશે કે મને આપો
 આપો એમ જિનેશ્વર ભગવાનની વાતો સાકર કરતાં વધારા
 મીઠી છે, તો તમારે જાળક જેવી પણ મદદ તો કરવી પડે
 ને? આત્મા નિર્વિકારી નિર્મળ અને પવિત્ર છે એવો આત્મ
 જ્ઞાને જાખવ ગુણભાવી જાળક જઈને દુઃખી દુઃખી થઈ
 રહ્યો છે જે આત્મા, આત્મા સિવાય પરમા પોતાપણુ માને
 છે તેને મિથ્યાત્વ કહેવામા આવે છે પોતાનો ગુણ પરમા
 જે ન માને તે સમકીર્તી પોતાનો ગુણ પરમા ખતવે તે
 મિથ્યાત્વી આ વાતનું મનમાં શંકા કરે અને વિચાર કરે,
 કે એવીસ કલાકમાંથી હું કેટલી વાર સ્વપ્ના અને કેટલી વાર
 પરમા સમજી કહું છું! સમકીર્તને કઈ શીગડાં હોતાં નથી
 મિથ્યાત્વી આત્માઓએ જે વાત પોતે માની છે તેમાં તેઓ
 કેટલા બધા નિગ્રહ બની ગયા છે! એમા આત્માને શકાનું
 સ્થાન નથી તમે જાણો નામે કેમ ચાલતા નથી? તમે કહેશો
 કે તમને પ્રભાવ જ નહિ માટે તમે સીધા ચલાવ તેવો નિર્ણય
 કર્યો છે ને? હા એમ ભગવાન કહે છે કે સીધા જ ચાલવું
 જોઈએ કારણ કે ચાલવાના પગ જ કામ આવે પણ માથું
 કામ ન આવે એમ મોક્ષમાત્ર મા પ્રમાણ કરવા માટે જ્ઞાન

અને ક્રિયા વડે જ ચલાય, કારણ કે જ્ઞાન માર્ગ ખતાવે અને ક્રિયા ચાલવાનું કામ કરે જેમ તમે શ્રદ્ધા કરી છે, કે ચલાય તો પગ વડે જ, તેમ તમે નિર્ણય કરી લો કે સમ્ય-ગ્જ્ઞાન, દર્શન અને આરિત્ર વિના ન ચલાય સાલજનારે સધિ કરીને જ ચાલજવું જોઈએ, નહિ તો ઊંધું સમજાઈ જાય.

એક છોકરો હતો તે, ઘડીએ ઘડીએ સીડી પર ચડે અને ઉતરે તેની માને આ વાતની ખબર નહિ, પણ પાડોસણે જોયું કે આ છોકરો ચડઊતર કર્યા કરે છે. દાદરો બહાર હતો એટલે પડોસણ જોઈ શકી તેણે કહ્યું, “અલ્યા, પડીશ તો મરી જઈશ” હવે તેનાથી ‘પડીશ’ શબ્દ ધીમેથી અને ‘મરીશ’ શબ્દ મોટેથી બોલાયો.

‘મરીશ’ શબ્દ માને કાને પડ્યો સાલજતા જ તેને ખૂબ ક્રોધ ચડ્યો, કે પડોસણ મારા દીકરાને મરવાનું કહે છે તાવનો પારો તો ચડી ચડીને એક સો ને દસ સુધી ચડે, પણ ક્રોધના પારાનો તો પાર જ્ઞાની પણ પામી શકે તેમ નથી શબ્દની સધિ નહિ સાલજવાથી બન્ને વચ્ચે કલહ થઈ પડ્યો, અને ઝગડો ઠેઠ કોટે’ ચડ્યો એમ શાસ્ત્રની સધિ જો તૂટી જાય તો સમજનાર ઊંધું જ સમજે, જ્ઞાનીઓના આશયને ન સમજતા વિતડાવાદમાં ઊતરી જવાય માટે દરેકની વાત ખરાબર સાલજવી જોઈએ.

એક વખતે, એક સાધુ ગ્રામ, નગર, પુર, પાટણ, ફરતા ફરતા એક ગામમાં પધાર્યા ગામની સડક તૂટી ગયેલી એટલે સાધુ મહારાજના પગમાં ખાડા વગેરે મડી ગયા સાધુને થયું,

કે-હાવ, પગે કંઈક લગાડુ ત્યા તો બધા લોકો હસાન કરવા આવ્યા. એમને કહેવા લાગ્યા, “આહાહા! મહારાજના પગમાં તો બહુ દરદ છે માટે હવા લગાડો. કોઈકે કહ્યું, “મહારાજ! મારે ઘેર વેસેલાઈન છે, કહો તો ઘેર જઈને લઈ આવું.” સાધુએ કહ્યું “હાવવાની જરૂર નથી. ખપ હશે તો હું પોતે જ લઈ જઈશ. સાધુ તો તેને ઘેર જઈને હવા લઈ આવ્યા. મહારાજ વૃદ્ધ બદ્ધિ અને સરળ સ્વભાવના હતા, એટલે ડાબલીમાંથી મલમ કાઢી લગાવીને ડાબલી આંધી મૂકી. ત્યાં કોઈ આવકે હસાન કરવા આવ્યો. તે વહન કરતો જાય. પણ તેની દૃષ્ટિ તો પેલી ડાબલી ઉપર જ ડાબલી ઉપર સિગારેટ એમ લાગેલું. આ આવકેને વિચાર આવ્યો કે શું સાધુ પણ સિગારેટ પીતા હશે? સાધુએ કહ્યું “વહન કરતાં પણ તમારી દૃષ્ટિની અપજ્ઞતા કેવી છે?” આ ભાઈની મોઢા મોઢા કંઈ કહેવાની તો હિંમત ન થાતી, પણ ઘરે જઈને બધાને કહેવા લાગ્યા. આજે તમને એક વાત બતાવું હું, મારા પર વિશ્વાસ નહિ કરો અને સાધુને ‘હા હા, હા હા’ કયા કરશે. તો જનશાસનમાં ગજબન થઈ જશે. માટે મારી સાથે જલદી ગાલો બીજાં જાણુ. આ? તારી વાતમાં તને કંઈ છે? બધા ઉગ્રકેરાઈ ગયા. પણ એક ખાસો આવકે હતો. તણે કહ્યું કોઈ પણ વાતનો તાર કાઢ્યા મિવાલ નિબંધ ૫ આવવામાં આપનું પતન છે બરાબર તપાસ કરીને નિબંધ બાંધીએ તો જ આપણી ઉન્નતિ થાય, માટે વાત ૩ છે તં કદા. હા કહે સાધુ સિગારેટ પીએ છે. ખાસ આવકે કહ્યું ‘અરે’ જા આ તં કંઈ પીએ?’ ત્યારે

પેલો કહે, “ચાલો મારી સાથે. હું તમને ડખી બતાવુ જે ડખીમાથી સિગારેટ નીકળશે તો તમને ચાર તમાચા મારીશ ” પેલા ડાહ્યા શ્રાવકે બધાને પગે લાગીને કહ્યું, “ભાઈઓ ! ઉશ્કેરાઓ નહિ, ધીરા પડો ” ટોળાને આવતુ જેઠ મહારાજ તો વિચારમા પડ્યા, કે “આ છે શુ ? મેં તો કંઈ ગુનો કર્યો નથી, તો પછી આ ધાધલ શાની ? ” પેલો ડાહ્યો શ્રાવક કહે, “તમે બધા ખસી જાઓ ” તેણે મહારાજને પૂછ્યું, “આ ડખીમા શુ છે ? ” મુનિ કહે, “તેમા મારે પગે લગાડવાની દવા છે ” આ સાલળી વૃદ્ધ શ્રાવકને થયું, કે તે બધાથી દૂર રહ્યો તે ઠીક જ થયું નહિ તો જૈન સાધુ પર અકારણ કલક લગાડત. તેણે પૂછ્યું, “આ ડખી આવી ક્યાથી ? ” સાધુએ કહ્યું — “એક શ્રાવકના ઘેરથી તેનું નામ તો નથી જાણતો, પણ તેના ચોકમા જે જાણીઓ છે, તેમાથી પ્રવેશ થાય છે ” “મહારાજ ! તમે શાન્તિથી જોસો ” કહી સઘ ઊપડ્યો પેલા શ્રાવકને ઘરે ત્યા જઈને પૂછ્યું “તમારા ઘરે સાધુ આવ્યા હતા ? ” ઘરઘણી કહે “હા ” “તે કંઈ લઈ ગયેલા ? ” “હા. સિગારેટના ડખામા વેસેલાઈન હતું તે મેં પગે લગાવવા માટે આપેલું,” સઘપતિ બધાને કહેવા લાગ્યા, “ચાલો, મારી સાથે ” સાધુ પાસેથી ડખી લઈ, ઉઘાડીને બધાને બતાવી વેસેલાઈન જેઠને બધા ઝખવાણા પડી ગયા માટે ભાઈઓ ! ચોક્કસાઈ કર્યા પહેલા ઉતાવળ પગલું કોઈ દિવસ ભગ્ન નહિ ભગવાન તો ત્યા મુખી કહે છે, કે

“તેયેલું, સાલજેલું સૌ, જે પીડા પરને કરે,
તેવું કંઈ ના વદે ભિમ્બુ, ગૃહસ્થાચારને તજે ”

સાધુ, જે કંઈ જુએ, - સાચળે, તે કોઈ દિવસ બીજા
આગળ વળ્યું નહિ ત્યારે તમે તો સાધુના ઉપાસક છો ને ?
હા તો તમારામાં પણ એ ગુણ હોવો જ જોઈએ. માટે વા
તનો નિર્ણય કર્યા પહેલાં એ આપણે કંઈ જાણીએ, તો જ
સિધાણા પડી જવાનો પ્રસન્ન આવે પેલા પુરુષને પશ્ચાત્તાપ
થયો તેણે સાધુને કહ્યું, મહારાજ ! મેં આપની નિંદા કરી
છે માટે આપને ખમાવુ છું ' મુનિએ કહ્યું, "તમે એ
ઉતાવળે પગલું ભર્યું ન હોત, તો ખમાવવાનો વખત ન
આવત. માટે જ ભગવાન કહે છે ક-જાણ્યો ! એવા તપામ્યા
વિના કોઈ દિવસ બોલશે નહિ અને એ બોલશે તો પસ્તાશે
અને આ માતા મૂળ પ્રજ્ઞ સ્વરૂપને ભૂલી જશે માટે પ્રજ્ઞને
પ્રાપ્ત કરવું એ જ આપણું પ્રધાન કર્મ હોવું જોઈએ આવવી
કાલ આપણું મગગ દિન છે કારણ કે તમારા માનેલા કલાત્મ
અમગગ પણ ધર્મ જાય ત્યુ ધર્મ તો ઉત્કૃષ્ટ મગગ છે
જન આ લેખે અનૂપ મહોત્સવ આવે તે મહાન મગગ દિન
છે ભગવાન પ્રજ્ઞાયત્રી જે કિમત આપી છે તે સાનાન્મ નથી.
એમ આ કર્મના મોહના વિજય કડિન છે તેમ પામ્ય મતોમાં
માત્રુ મગ મહાન કડિન ॥ શૂરવીરો પણ સ્તબ્ધ છે કે મોહ
કાલે હા છ મોહની આખા રતા ભગવાન કહે છે, કે
જ મૂળ નનુ નામ મોહ જ મોહ ઉપર વિજય મેળવે તે
આ ના અપ્ય પ્રજ્ઞાયત્રુ પાલન કરી શકે પ્રજ્ઞાયત્રુ
વાન્નવિક પાલન ન આ ના કર છ નનુ રચના મોહ ઉપર
શે ૧ ૫ ૧ વિજય મગતરી હોય છ નનુ મોહ ઉપર વિજય
મગ પાલન ૧ પ્રજ્ઞાયત્રુ પાલન કરી શકના નથી પ્રજ્ઞાયત્રુ

લેવાની નવાઈ નથી, નલાવવાની જ નવાઈ છે લગવાન કહે છે, કે તમે તમારો અનંત કાળ વાસનામા કાઢ્યો છે આ માનવ અવતાર, આ અવસર વિષયને તોડવા માટે મળ્યો છે ફરીથી આવો અવસર મળવો મુશ્કેલ છે માટે કોને ખબર છે? ક્યું એ કામ અને કરવું એ વાયદો લાઇઓ ! જે કરવાથી તમારું પતન થાય, તેનાથી તમારે દૂર રહેવું જોઈએ, અચવું જોઈએ અપ્રહ્મચર્યે તો આપનો વિનાશ નોતર્યો છે જો તમે બધા ચાર ગતિમા રખડપટ્ટી કરી રહ્યા હો તો તે એક માત્ર અપ્રહ્મચર્યને કારણે શ્રીમદ્ પશુ ખોલ્યા છે, કે “ સુખ પ્રાપ્ત કરતા સુખ ટળે છે લેશ એ લક્ષ્યે લહો ” જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે અપ્રહ્મચર્ય તો અનર્થની ખાણ છે

खणमिच्छ सुख्वा बहुकाल दुक्खा

पगामदुक्खा अणिगामसुक्खा ।

संसार मोक्खस्स विपक्ख भूया

खाणी अणत्थाण उ काममेगा ॥

વિકારની ઉત્પત્તિમા આપ એમ માનો છો કે તમે સુખ ભોગવો છો, પણ જ્ઞાની કહે છે, કે ક્ષણિક સુખની ખાતર અનંત, નિર્વિકારી અવસર તમારા હાથમાથી ચાલ્યો જાય છે. માટે લાઇઓ ! ઘણા કાળના દીર્ઘ દુઃખને તમે શામાટે નોતરી રહ્યા છો? આવું યોગ્ય ઉમરે સમજવા છતાં જો આપણે પોતાના પર કાબૂ ન રાખીએ, તો આપણા જેવો ખીજો મૂર્ખ કોણ? રાત્રિ અને દિવસ અફળ ચાલ્યા જાય છે કારણ વિષય અફળ છે માટે વિષયનું સેવન કરનારના રાત્રિદિવસ અફળ જાય છે. માટે, લગવાન કહે છે કે આ માનવજીવન રામ અને

રમા માટે નથી મળ્યું, પણ મહાવીર જેવા યવા માટે મળ્યું
 છે હે દેવાના પ્રિયો! જિનેશ્વર ભગવાનને નિર્દોશોલા પ્રહાય
 મંદત જેમણે અગીકાર કર્યા છે, તેઓએ પોતાના જીવનને
 સફળ બનાવી રીધાં છે તમારે પણ જીવનને સફળ બનાવવું છે ને!
 જે દિવસે આત્મા અનાદિ કાળના વિભાવને મૂકે તે
 ધરી અને તે દિવસ ધન્ય છે આરાધનાના વધુ અભ્યાસ માટે
 તત્પર રહેવું બોધ્યો. સ્વમાં રમણ કરવું તેને ભગવાન ઉત્કૃષ્ટ
 પ્રહાયર્થ કહે છે અને જેનું મન લીધું પોતું હોય
 તેને અનુમોદન આપી પ્રોત્સાહિત કરવાં બોધ્યો જે દિવસે
 આત્મા સસારથી છૂટે, તે દિન મજળ છે પ્રહાયર્થના મ્વી
 કારનારને શીઘ્ર ધર્મપ્રાપ્તિ યાય છે ભગવાન મહાવીર સ્વયમ,
 મહોત્સવ સહિત કેમ લીધો? એકલા ન જીવરી શકતો!
 સભામાં મત લેનાર પર મોટો અકુશ રહે છે હવે આવતી
 કાલનું આખ્યાન પ્રહાયર્થ પર જ રાખીશું તે અવસરે કહેવાશે.

આખ્યાન ૪૬ મુ

(રવિવાર, અધિક માસ શુદ્ધ ૧૧)

પ્રહાયર્થનો મહિમા

મુમેહય મહમસ્સ મહાદોસ સમુસ્સયમ્ ।

તમ્હા મેહુજ સંસમ્મા મિગ્ગમ્મા વસજયંતિ ણ ॥

ભગવાન જિનેશ્વર દેવે પ્રહાયર્થની મહત્તા બતાવતા

કેવુ સુદર વિધાન કરેલુ છે ! જ્યા સુધી અનર્થ વસ્તુને આત્મા ન સમજે, ત્યા સુધી અર્થની મહત્તા આત્માને ન સમજાય લગવાન શુ બતાવી રહ્યા છે ? સર્વ દોષોનુ મૂળ જો કોઈ હોય તો તે અપ્રહ્મચર્ય છે ‘મહાદોસ સમુસ્સયમ્’ મહાન દોષને જો કોઈ ઉત્પન્ન કરનાર હોય તો તે અપ્રહ્મચર્ય છે માટે નિર્ઞન્થોએ મૈથુનનો સગ વળ્યો છે મૈથુનનો સંસર્ગ મહાન દોષોને ઉત્પન્ન કરનાર છે, માટે જ તેનો પરિવ્રજ્ય નિર્ઞન્થોએ સર્વથા વળ્યો માન્યો છે જાનીઓ કહે છે, કે અપ્રહ્મચર્ય ઘોર, દુષ્ટ પ્રમાદનુ ઘર છે મુનિઓ તેની ઈચ્છા કરતા નથી તેઓ તેને ત્યજે છે અપ્રહ્મચર્ય ચારિત્રના લેહનો નાશ કરનાર છે માટે ‘નાયરન્તિ મુણિલોચમ્’ મુનિઓ આવા અપ્રહ્મચર્યને આચરતા નથી પ્રહ્મચર્યનુ પાલન કર્યા પછી પ્રહ્મચારીએ કેવી રીતે વિચરવુ તે કહે છે

“ જહા કુક્કુડ પોયસ્સ નિચ્ચ કુલલઓ ભયમ્ ।

પવ ચુ વંમવારિસ્સ હત્થી વિગ્ગહઓ ભયમ્ ॥ ”

જેમ કૂકડાના બચ્ચાને જિલાડીનો સદાય ભય રહે છે, તેમ પ્રહ્મચારીને સ્ત્રીના સસર્ગથી પ્રહ્મચર્યના નાશનો ભય રહે છે કૂકડાનુ બચ્ચુ જેમ જિલાડીથી ડરતુ રહે છે, તેમ પ્રહ્મચારીએ સ્ત્રીઓથી સદાયે ભય પામતા રહેવુ જોઈએ ગૌતમ સ્વામી લગવાનને પૂછે છે, “ હે પ્રભુદેવ ! આત્મા તો પ્રહ્મ સ્વરૂપ છે, તો પછી અપ્રહ્મના પરિણામ ઉત્પન્ન થવાનુ કારણ શુ ? ” લગવાન કહે છે, “ હે ગૌતમ ! ચાર સજાઓ છે આહાર, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહ, ” તીર્થ કર લગવાન આ બધું

કેવળ જ્ઞાન વડે જોઈને કહે છે ચાર ગતિ, યોગીસ ૬૩૬
 અને ધ્યાની લાખ યોનિયોના જીવોને આ ચારે સજ્ઞા લાખ
 પડેલી છે તમે કદાચ જોમ માનતા હશે કે માત્ર મનુષ્યો
 જ મૈથુનને સેવી રહ્યા છે તેમ તો નથી ચારે ગતિના જીવો
 મૈથુનવૃત્તિને સેવી રહ્યા છે જો ફેર હોય તો માત્રાનો જ
 છે પણ એક માન અને બીજુ મૈથુન—એ બે સજ્ઞાઓ બીજા
 કરતા મનુષ્ય ૫ વધારે છે માટે માન અને મૈથુનથી મનુષ્યે
 પૂજા જ સાવધ રહેવાનું છે ઠાણાંગ સૂત્રમા લખવાન કહે છે,
 કે મૈથુન નજા જીવને ઉત્પન્ન થવાના ચાર કારણો છે
 પહેલું કાલુ શરીરની પુષ્ટતા હોવી માસ અને મજ્જાથી
 શરીર મદુ જ પુષ્ટ હોય ત્યારે મૈથુનવૃત્તિ પ્રબળ બને છે
 નાટે પુષ્ટિકારક આહાર અને ઔષધોનું સેવન જેટલું વધારે તેટલું
 પ્રજાયક પાલનનું કામ અધરૂં રચાયણોથી જેટલું શરીરને
 પુષ્ટ કરશે અને જો સાથે તપ નહિ કરે તો પ્રજાયક લગ
 ન હો નિમ્ન થશે જ્યારે બીજા પમે શાસ્ત્રકારો જોમ કહે છે
 ૨ શરીરમાય જનુ ધર્મસાધનમ્ ધર્મ કરવાનું પ્રધાન
 અને પહેલું નાધન તો શરીર છે શરીરને વે હી નાખો તેનો
 નાશ કરી નાખો જોવું કહેવાનો ઉદ્દેશ નથી પણ કહેવાનું
 મેં છે કે વિવચના ઉપબોધને અથે શરીરને પુષ્ટ ન બનાવશે
 શરીરને પુષ્ટ અને નીરાંગી રાખવું જોઈએ, પણ તે આત્માના
 દા / વિવચના ૧૪ નહિ નીરાંગી શરીર આપણને ધર્મમાં
 નહાય કેર છે બાવાન કહે છે કે બાઈઓ ! તમારા શરીરની
 ૨ કરનાર તમા વીચ છે જેટલી વીચતા રહ્યા તેટલું
 આ મા અને શરીરનું કલ્પ અને / હું વીચનું પતન તેટલું

આત્મા અને શરીરનું પતન જાનીઓ કેવી સુદર વાત કરે છે! ખીજુ કારણ ત્રણ વેદ છે તેનાથી જીવને મૈથુન સેવવાનું મન થાય છે આત્માનો વિકાર જેટલો મોળો પડે, તેટલું બ્રહ્મચર્ય પાળવાનું મન વધારે થાય સ્ત્રીવેદ કે પુરુષવેદની પ્રકૃતિ સત્તામા પડેલી છે, અને તે જ્યારે ઉદયમા આવે છે ત્યારે મૈથુન સેવવાની સંજા ઉત્પન્ન થાય છે પણ તે સમયે જો તે વૃત્તિને લાત મારે તો બ્રહ્મચર્ય પાળવાની ભાવના થાય બ્રહ્મચારીએ એ વાત ધ્યાનમા રાખવાની છે, કે તેના આત્મામા બાધેલા વેદના દ્વિયાનો લય કરવા તેણે બ્રહ્મચર્ય—વ્રતને અગીકાર કર્યું છે જો અવેદી ભાવનું લક્ષ્ય ન થાય તો વિકાર તેને પજવે અને જો વિકાર પજવે તો આત્માનું પતન થાય ભગવાન કહે છે, કે લાઈઓ! આ ખીજુ કારણ છે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને લઈને જીવ મૈથુનને સેવે છે તમે જો કારણને પુષ્ટ કરશો તો કાર્ય નીપજશે જ

“ કારણ જોગે હો કારજ નીપજે રે, એમા કોઈ ન વાદ,
પણ કારણ વિણ કારજ સાર્થિયે રે, એ નિજ મન ઉન્માદ ”

તમે જો ચાર કારણોને સમજીને આવરતા શીખી જાઓ, તો જે કામ તમને દુષ્કર લાગે છે તે સુકર અને સહેલું બની જશે હવે ત્રીજુ કારણ છે શૃંગાર શરીરને શોભતા શણગાર કરવાથી જીવને મૈથુનની સંજા ઉત્પન્ન થાય છે જેને બ્રહ્મચર્ય પાળવાની ઈચ્છા છે, તેણે પોતાના શરીરને સાદુ જ, શણગાર વગરનું જ રાખવું જોઈએ જો શરીર આભૂષણોથી અલકૃત અને વિભૂષિત કરવામા ન આવે, તો ખીજા માટે આપણે

મૈથુનના કારણે ૩૫ ન થઈએ પ્રહસ્યર્થની હત્યા થાય તેવી વાતો, તેવા વિદ્યાસો, તેવા વિચારો વગેરે કરવા અને સામળ વાધી આત્માને વિકાર ઊપજે છે નવલકથાઓ સામયિકો વગેરે વાચવાથી પણ આત્મામાં વિકારો ઉત્પન્ન થાય છે માટે ભગવાન કહે છે, કે દિનપ્રતિદિન એ નાવણ, ધોવણ અને શોભતા શણગાર પ્રહસ્યારી કરે તો તેનું પ્રહસ્યર્થ લૂટાવાનો ભય રહે. દશવૈકલ્પિક સૂત્રમાં ભગવાને કહ્યું છે કે-

વિમૂક્તાવન્તિય મિષ્ણુ કમ્મ પ ઘર ચિષ્ણુકણમ્ ।
સ સારસાગરે ઘેરે જેણ પહર યુક્તતરે ॥

વિમૂક્તાનો કરનાર ચીકણા કર્મો બાંધે છે અને તે ઘેર એવા સ સારસાગરમાં પડે છે પ્રહસ્યર્થ ભગવાની કેટલું નુકસાન થાય છે તે વણુબુ માટે સાદાઈથી જ પ્રહસ્યર્થનું રક્ષણ થાય છે આપણે કોઈના નિમિત્તરૂપ ન બનીએ તેટલા માટે સાધુઓ માટે શ્વેત વસ્ત્રના પરિધાનનું વિધાન ભગવાને કર્યું છે એાધુ કારણ છે ભોગ નજરે લેવાથી પણ મૈથુન સરૂ ઉત્પન્ન થાય છે આ ધાર કારણોમાં ત્રણ કારણો બાહ્ય છે અને એક આશ્વતર છે બાહ્ય કારણોનો ત્યાગ કરવાથી અપ્રહસ્યારીનું અપ્રહસ્યર્થ નબળું પડી જાય છે, સામે સામે આશ્વતર કારણ પણ નિબળ બને છે ભગવાન કહે છે કે -હે મુનિ! શ્રીને કેળીને કદાચ તમને મૈથુન સરૂ ઉત્પન્ન થાય તો તે વખતે તમારે જોમ વિચાર કરવો કે એ તો મ સા મહ મોડપિ મહપિ તીસે શ્રી મારી નથી અને હું

એનો નથી જેમ સૂર્ય સામે દદિ પડે અને દદિને જે ચી લઈ એ છીએ, તેમ સ્ત્રીની સામે જેવી લોગ-વિકારની દદિ પડે કે તેવી જ તે પાછી જે ચી લો એવી જ રીતે, સ્ત્રીએ પણ પુરુષ સામેથી દદિ જે ચી લેવી નેઈએ કોઈ કોઈ સ્થળે સ્ત્રીને રાક્ષસી કહી છે, પણ તેવું નથી તમારામા ને તે રાક્ષસી-લાવને ઉત્પન્ન કરે, તો તે રાક્ષસી છે અને દેવી લાવને ઉત્પન્ન કરે તો તે દેવી છે આ વાત એક દષ્ટાન્તથી સમજાવીએ

એક સમયે શિવાજી મહારાજે શત્રુના રાજ્ય પર ચડાઈ કરી અને રાજ્ય જીતી લીધું તે રાજ્યમા એક કુવરી તેજ તેજના અબાર સમી હતી તેને નેઈને સૈનિકોને થયું, કે આવા અદ્ભુત લાવણ્યવાળી રાજકન્યાને ને મહારાજ પાસે લઈ જઈશું તો તે બહુ ખુશી થશે તેઓ રાજકન્યાને લઈને શિવાજી પાસે આવ્યા આ વખતે શિવાજીનાં માતા જીજ્ઞા પાસે જ બેઠા હતા તેણે મનમાં વિચાર કર્યો, કે આજે મારા બોળામા આબોટનારનું પારખું કરવાનો વખત આવ્યો છે નેઉ તો ખરી, એ આજે શું કરે છે ! આખી સલા ખીચોખીચ લરેલી છે આવી સુદર રાજકન્યાનું શિવાજી શું કરશે તે નેવા-નણવા સહુ કોઈ ઉત્સુક છે માતાને પણ પોતાના પુત્રનું પારખું નેવાના કોડ છે. શિવાજી શો જવાબ આપે છે ? લાઈઓ ! આ જગત તો વહુરત્ના વસુ ઘરા છે જગતમા ધર્મીઓ છે અને અધર્મીઓ પણ છે શિવાજી કહે છે, “ મા ! તારી કુક્ષિમા હું ને જન્મ્યો હોત, તો તારા અપાર સૌન્દર્યને હું પણ પામત બહેન !

તું મારી ભગિની છે અને હું તારો ભાઈ છું જુઓ, સામે ચઢાવીને સ્ત્રી-રત્ન હાથમા આવે છે છતાં તે સ્વીકારતો નથી પોતાની વૃત્તિ પર સચમ શાળી રાજકન્યાને બહેનના પદે સ્થાપે છે સમુખ પહેલી વસ્તુ બેઈ વૃત્તિઓ પર કાપ મૂકવો તે સહેલું નથી. આધારણ માણસના જન્મ બહારની એ વાત છે શિવાજીનું આ કથન સામળી છુલ્લાના હાથનો પાશ રહેતો નથી. 'શાખાશ! ધન્ય છે પુત્ર! તે મારી કૂખ ઉભળી' આવા ઉદ્ગારો તેના જ્ઞાનદર્શન દેશમાથી સ્વયં નીકળી પડે છે આજે માતૃ માતૃત્વ સાથે કથુ ' તમે તમારી માતાઓના માતૃત્વને આવી રીતે સાધક કથુ છે? ભગવાન કહે છે કે આ જગતની અપાર વસ્તુઓ તમને ખાવાપીવા અને ઉપયોગ માટે નથી, પણ તે ઉપરથી વૃત્તિ ઉઠાડવા માટે મળી છે શિવાજી કથના હતા તેની ખબર નથી પણ તેજુ દ્વાર દોડે માટે કેટલું ઉપકારક થઈ પડ્યું! નહાવીરના આવક પણ આવા જ હોય તો તેમજુ દ્વાર દેતા અમને કેટલો જ્ઞાનદાર થાય! અમને કેટલું ગૌરવ મળે! જેમ શિવાજીને થયું કે આ સ્ત્રી મારી બહેન છે—
 This woman is my sister તમને પણ કોઈ સુંદર સ્ત્રીને બેઈન થયું બેઈ એ કે આ મારી નથી અને હું તેનો નથી માટે મોહનો વિજય કરો પ્રજાસયનો પ્રભાવ તો કોઈ અવલનીય અને અલૌકિક વસ્તુ છે જે ભાઈ કે બહેન જે દિવસે પોતાની વૃત્તિ પર કાપ મૂકશે, તે દિવસ તેના માટે સોનાનો દિવસો. વૃદ્ધાવસ્થાના વધવા સાથે વૃત્તિઓ પણ વધતી જાય છે તુષ્ણા ન મીર્જા વયમેષ મીર્જા આપણે છલું થઈએ

છીએ, પણ આપણી તૃષ્ણા તો જીર્ણ બનતી નથી તે તો વયના વધવા સાથે વધારે યુવાન થતી ચાલે છે માટે, આ સ સારમા ખૂબ જ સાચવીને, સાવધ રહીને ચાલવા જેવું છે પાચ હજાર ગુમાવો છો તો તે મનમા ખટકે છે. પણ ભાઈઓ ! ધન ગુમાવતાં આપણે કાંઈ પણ ગુમાવતા નથી એક અગ્રેજ કવિએ કહ્યું છે, કે—

If wealth is lost, nothing is lost,

If health is lost, something is lost,

But if character is lost, everything is lost

જેણે ધન ગુમાવ્યું તેણે કાંઈ પણ નથી ગુમાવ્યું, જેણે સ્વાસ્થ્ય ગુમાવ્યું, તેણે કંઈક ગુમાવ્યું, પણ જેણે ચારિત્ર ગુમાવ્યું તેણે તો બધું ગુમાવ્યું તેનો તો સર્વનાશ નાશ થયો ભાઈઓ ! હજી પણ અમારે તમને પરસ્ત્રી, પરધન, વગેરેના ત્યાગ માટે ઉપદેશ આપવો પડે તે કેવું કહેવાય ? જૈન કુળમા આવું હોય જ નહિ જાનીઓ કહે છે, કે તમે તમારી જવાબદારી સમજો જે કુળમા જન્મ્યા છો તે કુળની જવાબદારી નહિ સમજો તો તે જવાબદારી જોખમદારી થઈ જશે માટે, જીવનને ઉજ્જવલ કરવા બ્રહ્મચર્ય વ્રતને અપનાવવું પડશે ધન્ય છે તે આત્માને, જે બ્રહ્મચર્ય વ્રતનો સ્વીકાર કરે છે તેને અલિનન્દન આપો ભાઈઓ ! તમારે માટે એ શુભ અવસર ક્યારે આવશે ! વૃત્તિઓને કાળૂમા રાખવી તે કાંઈ કાયરનું કામ નથી, પણ શૂરવીરોનું કામ છે બ્રહ્મચારી તો દેવોથી પણ ચડે તેને દેવો પણ નમે. અપટી વગાડીએ એટલી વારમા જમ્બુદ્વીપને ચોવીસ વાર ફેરા ફરી આવવાનું

સામર્થ્ય પ્રસવતા દેવોમાં પણ પ્રહ્લાદચર્ય પાળવાની શક્તિ નથી
પ્રહ્લાદચર્ય તો દેવોને પણ દુર્લભ છે ઉત્તરાધ્યયનના ૧૬ મા અધ્ય-
યનમાં કહ્યું છે કે-

જે પ્રહ્લાદચર્યને સ્વીકારે છે તેને દેવો, દાનવો, ગંધર્વો,
ચક્ષો શક્ષો અને કિન્નરો નમસ્કાર કરે છે આદ્યાર, ભય
નિદ્રા અને કામવાસના-એ ચાર વધાર્યા વધે અને ઘટાડયા
ધરે જો આદ્યાર વધારે તો રોગ યાવ, નિદ્રા વધારે તો ભુદ્ધિ
ભય અને કામવાસના વધારે તો માણસાઈ ભય. એ ચારે
કારણોને તમારે ધનકલા જોડે અને સદ્ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા
જોડે બધુજોડો. પૈશ્વ પ્રાપ્ત કરવા કરતાં સદ્ગુણોને પ્રાપ્ત
કરવા માટે તમારે વધારે કાગજી રાખવી જોઈએ સત્ત્વમાં
મુવાન ઘણું બળેલું મુવાનીમાં જે-વો કંટ્રોલ (control)- સુવચન
મૂકેલો તેટલા વિજયી બનવાના અને જો તમને જ્ઞાન મળ્યું
હોય તો રૂઢ થા જાઓ બાઈ! આ સમ્રાટને તારે શુ
કે રા છે? જરા આખ તો જોઈ અનન્ત વર મા ઘઈ ચૂકેલી
આ / સી પણ બોગવાઈ રહી છે એવું સમજીને બોગથી
વિરામ પાન શાન્ત ઘઈ જા આ રૂઢ કેળવીને જે આત્માઓ
બગથી વિરામ પામ્યા અને શાન્ત ઘયા તે સમ્રાટસાનરને
તરી પયા ન્યા આપણે શુ કરવું છે? તરવું છે ને? હા તો
પડી ત વા માટે વચ્ચે રહી નાવમાં બેસી જાઓ આ
વચ્ચે ૧૧ નનારિની ૧૧ મૂકીને પીરના માર્ગે આવે છે
અ ૬ તા આ / પીરના ની મનની વ- વૃત્તિઓને કાળુનાં
લઈ કા છે ૩૧ પજ નાજી ૧-૨ ૥ જો સીને સેવતા નથી પણ
૧૮૫ ૧૧૫૫ નથી કય તન બવવન ચાસ્ત્રી નથી કરે તા

આને ઘણા કહે છે, કે અમે પાળીએ છીએ તો પછી પ્રત્યા-
ખ્યાનની શી જરૂર છે? તે વિચારવાનો આને no time-
સમય નથી પણ લગવાન કહે છે, કે—

દેવદાણવગન્ધર્વા જક્ષ્મરક્ષસકિન્નરા ।

વંમયારિ નમસન્તિ દુષ્કરં જે કરન્તિ તે ॥

જે સ્ત્રી વિનાનો છે અને લોગ લોગવતો નથી, તેને અમે
ત્યાગી નથી કહેતા, કારણ કે “ ન મળી નારી એટલે બન્યા
અહ્મચારી ” પણ લગવાનના કોઠામાંથી નીકળેલી જે ગંગા,
તસ્સ પડિક્કમામિ, નિંદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણ વોસિરામિ’
કરે, તેને જ અમે ત્યાગી કહીએ છીએ તે જ સાચો ત્યાગી
છે જેમ તમે મકાન ખરીદ્યું, પણ જ્યાસુધી તે સરકારમાં
રજિસ્ટર નથી થયું ત્યાસુધી તમારું કહેવાતું નથી, એમ
જ્યાસુધી તમારું નામ જિનેશ્વરના રજિસ્ટરે ન ચડે ત્યાસુધી
તમે વસ્તુના સર્વ રીતે અધિકારી થઈ શકતા નથી. પચ્ચખાણ
એ જીવને કાબૂમાં લાવનાર છે પચ્ચખાણ શેના થાય? પાપના
એટલા માટે જ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે, કે ઘોરમાં ઘોર કરણી
કરી જો કોઈ દોષ લાગ્યા હોય અને તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરે તો
તેમાંથી મુક્ત થઈને આરાધક થાય છે ત્યાસુધી લાવ કહેવાયા
હોયે આગળ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૪૭ મું

(સોમવાર, અધિક માસ શુક્ર ૧૨)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે ભગવાન સુધર્મા સ્વામી જમ્બુહને પરમ તારકની અમૃત જેવી મીઠી વાણીનાં શરભત પાર્શ્વ રહ્યા છે અને જમ્બુહ એ મીઠા શરભતનું પાન કરી રહ્યા છે એમાં, ભગવાન સુધર્મા સ્વામી શું કરમાવે છે? તે કહે છે, 'હે જમ્બુ! મારા તારક ભગવાન એમ કહેતા હતા, કે આ હવે અનંત પુદ્ગલ પાવત'ં કર્યા પણ હજી એવું ઠેકાણું પડતું નથી.' આત્મા એ બાંધત યાય, તો તે તત્ત્વને પામી બાય. એવો અવગ્રહ પણ મળી આવે છે, અહો! જેને આત્માની નિશકતા થઈ ગઈ તે આત્મા પછી જડમાં રમે નહિ. પણ અનાદિ કાળથી આપણે આત્મા જડના બંધાને જડમાં નિશક થઈને બેઠો છે દુનિયાના હવે પરની પ્રતીતિ કરવા ડોઝધામ કરી રહ્યા છે, પણ ત્યારે સાચી પ્રતીતિ થાય ત્યારે જ લાભ થાય. જોડી પ્રતીતિમાં આપણે ઘણું જ ભુમાવ્યું છે માટે ભગવાન કહે છે, કે જોડામાં એક એક હવે કેવો નિશક થઈને વળે છે? તેમાં જરા પણ તે શકા રાખતો નથી બાળક જ મે છે ત્યારે માતાપિતા એમ માને છે કે તે ખૂબ જ ભણ્યો, ખૂબ જ હોંશિયાર થયો એવું તેનું લક્ષણ કહી આવે છે મોટે થયે તે ખૂબ તેજસ્વી થયે તેના તેના લક્ષણે જણાય છે એવી જ રીતે આત્માવાદી માટે પ્રતીતિ વિશે શકાને ધ્યાન નથી પછી જલ્દીને દીકરા મોટે

થાય અને માળાપને ઘરમાથી કાઢી મૂકે ! એવું શું નથી
 બનતું ? બને છે ભગવાન કહે છે, કે પહેલા આશાવાદી અને
 પછી નિશક થઈને તે રહે છે બંધુઓ ! ભગવાન કહે છે,
 કે જ્યાં શકાને સ્થાન છે ત્યાં તમે નિશક થઈને બેસો છો.
 જે આત્મા પુણ્યમા અને પુણ્યના ફળોમાં નિશક થાય, તે
 આત્મા ચોથા ગુણસ્થાનકે ચડી જાય માટે, બાપુ ! તું એક
 વાર નિશક થઈ જા પરમા તું નિશક થયો પણ હજી
 પોતાનામા નથી થયો ભગવાન કહે છે, કે આત્માની નિશક-
 દશાની વાત કરતા હોઈએ પણ જેવી જડની ઋદ્ધિની વાત
 આવે ત્યાં આત્મા નાચવા માટે અને આત્માની ઋદ્ધિની
 વાત આવે ત્યારે તે મૂગો થઈ જાય છે જીવ કહે છે, કે
 અમે શું કરીએ ? પાપમા આરામાં મોક્ષમાં કયા જવાય છે ?
 અરે ! ભાઈ ! એકાવતારીપણુ તો મળે છે ને ? તો જેટલી
 ઋદ્ધિ મળી છે એટલીને તો પહોંચી વળ ધર્મમા આત્મા
 શકા વેદી રહ્યો છે દીકરો મોટો થશે ત્યારે ઘરમા વહુનાં
 કકુવરણા પગલા થશે અને અભરે ભરાશે ભગવાન કહે છે,
 કે જ્યાં નિધાન પડયું છે ત્યાંનું માહાત્મ્ય સમજાતું નથી
 અને જ્યાં નથી તેનું સમજાય છે આનંદધનજી મહાત્મા કહે છે,
 કે—

પરમ નિધાન પ્રગટ મુખ આગળે,
 જગત ઉદ્ધાધી હો જાય જિનેશ્વર,
 જ્યોતિ વિના જુએ જગદીશને,
 અધોઅધ પલાય, જિનેશ્વર

ભગવાન ધર્મ જિનેશ્વરનું સ્તવન કરતા આધ્યાત્મિક યોગી

આનન્દવનજી મહાત્મા એમ બોલે છે, કે જે પ્રસો ! અમારી
 અવળાઈના પોકાર કોની આગળ જઈને કરીએ ? ‘પરમ
 નિધાન પ્રગટ મુખ આગળે ચક્રવર્તી’ના મહેલમાં જે નિધાન
 પડ્યાં છે, તેનાથી કયાંય વધારે કિમતી નિધાન અમારા ઘરમાં
 ભર્યાં છે ચક્રવર્તીના નિધાન એકેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય છે,
 પણ આ રીતી પાસે તો નિધાન જરૂર ભર્યાં છે પ્રભુ ! આપની
 વાણી અને સૂત્ર જ્ઞાનરૂપી નિધાન મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અવ
 ધિજ્ઞાન, મન પર્યાવ જ્ઞાન અને કેવળ જ્ઞાન, સ્વસ્થ જ્ઞાન
 દર્શન અને ચારિત્રરૂપી નિધાન ભરેલા છે, છતાં આત્મા એ
 નિધાનને ઝાળખતો નથી અને બહાર બટકા ભરવા જાય છે
 જ્યેષ્ઠિ વિના જુએ જગદીશને નાથ ! તમારા નિધાન અમે
 કેમ મેળવી શકતા નથી ? જમ્બુદ્વીપ પ્રસન્નિમા ભગવાને
 કહ્યું છે કે ભસ્ત્ર મહાગજ જ્યારે છ ખૂંટ સાધવા ગયા
 ત્યારે સાધતા સાધતા નમિત્ત્રા નામની ગુફા આગળ આવ્યા
 એ સાધ્યા વિના કોઈથી બહાર નીકળાય એ ગુફામાં એવું
 અધાડું છે કે ચક્રવર્તીની પણ વાકાત નથી કે તે એને
 કિસ્મતી શકે એ ગુફાના રક્ષક દૃવમાલ અને નૃતમાલ કેવે
 એને સાધવા માટે અક્રમ કરે. દેશ સાધવા માટે તેર
 તે અક્રમ કરવા પડે અને એમના સેનાપતિ મુખસેનને પણ
 અક્રમ કરના પડે અને પાદુ માટે તો દ્વાર તોડી
 નાખે એવા રજના સાનધ્યવાળા છે પણ સાધવા માટે તેમને
 બીજા દેશોમાં જ પડે છે સેનાપતિ વગેરે રત્ન છે એમાં
 એ રત્ન અવુ છે કે જ ચક્રવર્તીને પ્રકાશ આપે છે દેવને
 સાધ્યા પછી એ નવા પ્રકાશ હોય તો આખી સેના ગુફાને

ઉદ્ભવી જાય આપણો દેશ કયા છે ? મોક્ષમા એ દેશને સાધવા જવું છે તો કેટલો પ્રકાશ જોઈશે ? આપણી આસપાસ મિથ્યાત્વરૂપી તમિસ્રા ગુફાનું ઘોર તિમિર—અધકાર પડેલ છે ત્યાં તો એક વૈતાલ્ય પર્વત છે, પણ આપણા દેશમા તો આઠ આઠ ડુંગરાઓ આડા પડેલા છે તેમાના ચાર તો ઘાતી છે, પણ આપણે તો તમિસ્રા રૂપી મિથ્યાત્વનો નાશ કરીને પ્રકાશમા જવું છે તો જિનેશ્વરની વાણીરૂપી જ્યોતિ અને સર્વલાઈટ જે આપણી પાસે નહિ હોય, તો આપણે આત્મ દેશને સાધી નહિ શકીએ

ઘાતી ડુંગર આડા અતિ ઘણા, તુજ દરશણ જગનાથ,
ધિક્કાર કરી મારગ સચરુ, સગુ કોઈ ન સાથ

હે નાથ ! ભરત ચક્રવર્તીને તો દેશ સાધવામા માત્ર એક વૈતાલ્ય પર્વત આડો પડ્યો છે પણ હે દયાળુ નાથ ! અમારે પણ તમારા દર્શન કરવા છે, પણ અમારા માર્ગમા ચાર ઘાતી કર્મના ડુંગરાઓ આડા પડ્યા છે અરે, ભાઈ ! અનંત કાળ સુધી પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુ પર પ્રહારો કર્યા, ક્રોધ આવ્યો ત્યારે સ્ત્રી ઉપર પણ ઘા કર્યો પણ જ્યાં સુધી ઘાતી કર્મો ઉપર ઘા ન થાય ત્યાં સુધી દેશ નહિ સધાય માટે એક, બે નહિ પણ ત્રણ, આત્માના ગુણની ઘાત કરનાર ડુંગરા પડ્યા છે, તો હે પ્રભુ ! ‘ઘાતી ડુંગર આડા અતિ ઘણા’ છે, તો આપના દર્શન અમને શી રીતે થશે ? જ્યાં સુધી મિથ્યાત્વરૂપી તમિસ્રા ગુફાનું દ્વાર ન ઊઘડે, ત્યાં સુધી અમને આપના દર્શન કેવી રીતે થશે ? ભગવાન ! મારી શી વાત કરું !

કદાચ કોઈ ભવમા દ્વાર જિવંતવાના અવસર આભ્યા હશે પણ તે વખતે મેં ખિંટાઈ કરી અને કહ્યું કે ભગવાન શુ કહેવાના હતા! હું કહું છું તે જ આમુ છે દ્વાર ખૂલવાનો વખત આ મેં પણ હું જ પાછો પગાયો કોઈ કોઈ દ્વાર એવા હોય છે કે ઉઘાડવા જઈએ તો ત્રામાં પછડાય. 'ભગવાન! હું એવો એકલપેટો થઈ ગયો કે બ્રહ્મપણામાં સરી પડ્યો અને સાથીઓએ પણ મારો સાથ છોડી દીધો. નાથ! તમારુ પરમ નિધાન પડેલું, પણ હું ફર્લાગી મિથ્યાત્વનુ દ્વાર ઉઘાડી શક્યો નહિ. તમારે શુ જોઈએ છે? નિધાનનુ નામ સાંભળતા તો તમારા મોઢા પહોળા થઈ જાય છે પણ નિધાન તો અહર પ યા છે બહાર શીદને ચોષો છો? સૂર્યાભદેવે નિધાન પ્રાપ્ત કર્યુ તો તેને ભગવાનના હશન થયા. તમારે હશન કંવા છે ને? ક્યારે? નિધાન પ્રગટ થયા પછી દેવોનો કગાબો પણ ઝગે નહિ સાક્ષાત્ કામદેવ જેવા પણ નીચે જિતરે તોય અલાયમાન થાય નહિ આ મા તમિઆ ગુફાના દ્વાર ઉઘાડીને ભગવાનના હશન કરી શકે છે સમ્યક્ જ્ઞાનવાળાને આવશ્યક કેવળ નાનની પ્રતીતિ થાય છે નિરાવશ્યક કેવળ જ્ઞાન તો તેશમા ગુણસ્થાનકે છે હવે, સૂર્યાભદેવ નિઘ્યકપણ પ્રાપ્ત કરીને ભગવાનને પૂછ છે 'હે ભગવાન' આ સૂર્યાભ સમ્યક્ દષ્ટિ છે કે મિથ્યાદષ્ટિ? ત્રગમ અને ત્રગમ રહે તો સમઘીત. ૫૬ ભવની વધારે ત ઉચ્છેદે નહિ અને જો સમઘીતને ઉલ્લી જાય તો અથ પુદ્ગલ પરાવત રખડે, પણ અનન્ત ભવની અવગ્રાએ જો પરીત કહેવાય કારણ કે જનનમાં અનન્ત પુદ્ગલો છે એના ઝવ નવા નવા પુદ્ગલો પ્રહણ

કરતો જાય અને જૂના જૂના છોડતો જાય માટે ‘વંધે લગા’ અને ‘મૂકે લગા’ આવા અનન્ત પરમાણુઓથી ૧૪ રાજલોક લય્યા પડ્યા છે એ બધા પુદ્ગલ પરાવર્તને આપણુ જીવે પણુ ઝાડી ઝાડીને મૂક્યા છે એક પુદ્ગલ પરાવર્તમા અનત કાળ વહી જાય તે કાળ આપણા જીવે અનત વાર કાઢ્યો છે વીશ કોડા કોડી સાગરોપમનુ એક કાળચક્ર થાય. ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીમા બે ચોવીસી જાય એવી અનન્ત ચોવીસી જાય ત્યારે એક પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય આવા ઘોર દુષ્ઠ સહન કરીને આત્મા આ માનવલવમા આવ્યો છે હવે જો આપણે આ લવને મોજશોખ અને વાડી-લાડીમા વેડશી નાખીશુ, તો ફરીથી આવા પુદ્ગલ પરાવર્તો કરવા પડશે બધુઓ ! એક પાત્ર દિવસનુ દુષ્ઠ સહન કરતા ત્રાસી જાયો છો, તો અનન્ત કાળનુ દુઃખ તમારાથી કેમ કઢાશે ? માટે એક લાણુનો પણુ પ્રમાદ ન કરો અમને તમારી દયા આવે છે

‘ધર્મ’ વિના નથી કોઈ સજી આ સસારમા’ જો પોતાનો સ્વાર્થ સધાતો નહિ હોય, તો મા પણુ તમારી સગી નથી. માટે, દુર્ગતિમા પડતા જીવને ધર્મ એક જ સહાય કરનાર છે દુષ્ઠમાથી છૂટી છૂટીને પ્રકાશના લવમા આવ્યા છો. શરૂઆતમા આપણે ત્યા કોડિયા હતા, ત્યારે પ્રકાશ કેવો હતો ? જ્ઞાનસ આવ્યા એટલે કોડિયાને ફગાવી દીધા ને ? અને મુખઈ જેવા શહેરમા શુ આવ્યુ ? વિજળી-લાઈટ અને રાતને પણુ દિવસમા ફેરવી નાખે તેવી ટયૂબલાઈટ આવી. માટે જેમ જેમ વધારે પ્રકાશવાળી વસ્તુ મળતી ગઈ, તેમ તેમ

જૂનીને ત્યાજ થતો ગયો શા માટે? તમને જ્ઞાન થયું, કે
કેડિયાં કરતાં જ્ઞાનસંબંધે જ્ઞાનસં કરતા વિજળી-લાઈ વધારે પ્રકાશ
આપે છે પણ આ બધા કરતાં વધારે ક્ષી મતી શું છે? આખા
લાઈટ હોય પણ ચંદ્ર ન હોય, તો બધું નકામું છે ત્યારે
સમજો છો ને? ચંદ્ર હોય, પણ રેફ્રેક્ટિવિટી બેઠેલો ચૈતન્ય
દેવ જો હોય જાય તો? કોની ક્ષીમત વધારે? ચંદ્રની કે
આત્માની? આત્મા નથી તો ચંદ્ર નથી અને જો ચંદ્ર નથી
તો લાઈટની પણ ક્ષીમત નથી જો તમે સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ
કર્યો તો તમને જણાયે, કે સદુચી વધારે મૂલ્યવાન જો કંઈ
હોય તો તે આત્મતત્ત્વ જ છે તેના સિવાય બધું નકામું
છે—Tangible છે જ્ઞાની કહે છે, કે ‘દીવો લઈને દૂરે પડ્યો
ખિસ્કાર છે મુજને ખરે’

આખો આલતા આલતા ન જોઈ શકવાના કારણે કદાચ
દુવાના પડી જાય, પણ, ભગવાન! અમે તો જોવા પાક્યા
કે આખો હોવા છતાં દુવામાં પડતું મૂક્યું માટે મેધક્રમારે
અને મૃગાપુત્રે તેનની માતાને કહ્યું કે ‘હે માતા! કણ
લાખેલી જાય રે ભાઈઓ! કેટલી તૈયાર કરો ત્યારે આ
સખ્તો તેમના મુખમાંથી નીકળ્યા કરો? ‘મા! અનન્ત
જોવીસી મઈ અને દીવો લઈ દુરે પડ્યો હતો. મા! હવે
બીજી માતા નથી કરવી જુઓ! તમને કેટલા અવેગ
અને નિવેગ છે પડ્યા કરો? પુદ્ગલ પરાવતનની વાત કરતા
શાસ્ત્રકારો કહે છે કે જ્ઞાન પુદ્ગલ પરાવતમાં જાયે સગા
મૂઠે સગા મા આ માણે ધા મા ધોર દુખો સહન કર્યા છે

તેમા વળી, કાકતાલીય ન્યાયે—કાગડાને બેસવું અને કાળનું પડવું—આપણે ચેતી જવું જોઈએ સૂર્યાલદેવ નાથને પૂછે છે, “હે નાથ! હું પરીત સસારી કે અપરીત?” પ્રભુ! આપ એમ ફરમાવો છો કે સમ્યક્ સજગ અને સજગ રહે તો પદર ભવથી વધારે ન કરે કા તો ત્રણ ભવ, ચાત ભવ કે પછી પદર ભવે, કે કદાચ સમ્યક્ત્વને પામી જાય તો એવા આત્માને પરીત સસારી કહે છે “નાથ! આપ પદર ભવવાળાને અને ત્રણ ભવવાળાને પરીત સસારી કહો છો, તો સૂર્યાલ કંઈ દશામા છે? શું પરીતમા પદર ભવ લેવાના છે? નાથ! સૂર્યાલને રખડવાનો હજી કેટલો કાળ બાકી છે?” ભગવાન કહે છે, “બાપુ! તું સસારી છો એમા પણ તારે તો આ દેવનો ચરમ ભવ છે, રખડવાનું નથી” પ્રશ્ન પૂછવાની ખૂબી તો જુઓ પરીત હોવા છતાં કેટલાક આત્માઓ દુર્લભબોધી હોય છે “હે ભગવાન! આ સૂર્યાલ દુર્લભબોધી છે કે સુલભબોધી?” ભગવાન કહે છે, “ભાઈ! તું સુલભબોધી છે જ્યારે તું દેવનો ભવ છોડીને મનુષ્યભવમા જઈશ, ત્યારે તને સહેલાઈથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થશે”

ભૂગુ પુરોહિતના પુત્રોએ દુર્લભબોધી કર્મ બાધેલુ તેથી ધર્મની પ્રાપ્તિ સહેલાઈથી ન થઈ આની સધિ મેળવતા સૂર્યાલદેવ કયા પ્રશ્નો કરશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

જૂનીનો ત્યાગ થતો અથો શા માટે? તમને જ્ઞાન વસુ, કે કોઈકા કરતાં જ્ઞાનસ અને જ્ઞાનસ કરતા વિજળી-લાઈ વધારે પ્રકાશ આપે છે પણ આ બધા કરતા વધારે સ્ત્રી મતી શુ છે? આખા લાઈટ હોય પણ વજુ ન હોય, તો બધુ નકામુ છે ત્યારે સમજો છે ને? અણુ હોય, પણ દેહદેવણમા બેઠેલો ચૈતન્ય દેવ જો બેઠી જાય તો? કોની સ્ત્રી મત વધારે? અણુની કે આત્માની? આત્મા નથી તો વજુ નથી; અને જો વજુ નથી તો લાઈટની પણ કિંમત નથી જો તમે સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરશો તો તમને જણાયે કે સદુષ્ટી વધારે મૂલ્યવાન જો કંઈ હોય તો તે આત્મતત્ત્વ જ છે તેના સિવાય બધુ નકામુ છે—Total loss છે જ્ઞાની કહે છે કે ‘દીવો લઈને દૂવે પડ્યો પિછાર છે મુજને ખરે

આખો જાણતા જાણતા ન જોઈ શકવાના કારણે કદાચ દૂવામા રહી જાય, પણ ભગવાન! અમે તો જોવા પાક્યા કે આખો હોવા છતાં દૂવામા પડતુ મૂક્યુ માટે મેધક્રમારે અને મૃનાપુત્રે તનની માવાને કહ્યું કે હો માતા! કાણ લાખેણી જાય રે લાઈ જો! કેટલી વૈચાર હશે ત્યારે આ શબ્દો તેમના મુખમાથી નીકળ્યા હશે? ‘મા! અનન્ત યોગીનો ગર્ભ અને દીવો લઈ દુ દૂવે પડ્યો હતો મા! હવે બીજી માતા નથી કરવી જુઓ! તમને કેન્દ્રના અવેગ અને નિવેગ બિપદ્યા હશે’ પુરુષ પરાવતનની વાત કરતાં શાસ્ત્રકારો કહે છે કે જ્ઞાન પુરુષ પરાવતનમા યંચે સ્થા મૂકે સ્થા મા આ માણે વા મા થો દુખો સહન કર્યા છે

તેમાં વળી, કાકતાલીય ન્યાયે-કાગડાને જેસવુ અને ડાળનુ પડવુ-આપણે એતી જવુ જોઈએ સૂર્યાલદેવ નાથને પૂછે છે, “હે નાથ ! હું પરીત સસારી કે અપરીત ?” પ્રભુ ! આપ એમ ક્ષરમાવો છો કે સમ્યક્ સજગ અને સજગ રહે તો પદર ભવથી વધારે ન કરે કા તો ત્રણ ભવ, સાત ભવ કે પછી પદર ભવે, કે કદાચ સમ્યક્ત્વને પામી જાય, તો એવા આત્માને પરીત સસારી કહે છે “નાથ ! આપ પદર ભવવાળાને અને ત્રણ ભવવાળાને પરીત સસારી કહો છો, તો સૂર્યાલ કંઈ દશામા છે ? શું પરીતમા પદર ભવ લેવાના છે ? નાથ ! સૂર્યાલને રખડવાનો હજી કેટલો કાળ બાકી છે ?” ભગવાન કહે છે, “બાપુ ! તું સસારી છો એમા પણ તારે તો આ દેવનો ચરમ ભવ છે, રખડવાનું નથી ” પ્રશ્ન પૂછવાની ખૂબી તો જુઓ પરીત હોવા છતાં કેટલાક આત્માઓ દુર્લભબોધી હોય છે “હે ભગવાન ! આ સૂર્યાલ દુર્લભબોધી છે કે સુલભબોધી ?” ભગવાન કહે છે, “ભાઈ ! તું સુલભબોધી છે જ્યારે તું દેવનો ભવ છોડીને મનુષ્યભવમા જઈશ, ત્યારે તને સહેલાઈથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થશે ”

ભૃગુ પુરોહિતના પુત્રોએ દુર્લભબોધી કર્મ બાંધેલું તેથી ધર્મની પ્રાપ્તિ સહેલાઈથી ન થઈ આની સધિ મેળવતા સૂર્યાલદેવ કયા પ્રશ્નો કરશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે .

વ્યાખ્યાન ૪૮ મું

(મજ્જવાર અધિક ભાવણ ગ્રંથ ૧૩)

રાયપસેવીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે જગતના
 જીવાને પ્રતિબોધ કરતા ભગવાન કહે છે, કે બધુઓ! જ્યાં
 મુખી તમે તમારા આત્માને ધર્મમાર્ગે નહિ વાળો ત્યાં મુખી
 તમે સાચા મુખને પામશો નહિ અનાદિ કાળથી
 આ આત્મા ફેરુંના ધર્મને વગડી રહ્યો છે
 પણ પ્રભુ કહે છે કે ભાઈઓ! એ તમારી વસ્તુ નથી
 તમારો સ્વીકારીને અતરની શક્તિને યોગ્યતા થીએ અને
 ત્યાં જીવન કરો કે સસાર કેમ કરીને જે એ ભાવનાથી
 ધર્મ કરતા ધર્મ જાણ્યા ભગવાન કહે છે ભાઈ! જરા સમજ
 ના ખરો તારો ત્રિકાળી સ્વભાવ છેડીને તુ કયા જઈ રહ્યો છે
 તના વિચાર કર્યો છે ખરો? ઠરવાના ઠેકાણા મળ્યા છે, માટે
 ગુરુની પાસ જાઓ ગુરુ એટલે શું? જે અધકારમાંથી પ્રકાશમાં
 લઈ જાય તે ગુરુ એ ગુરુ તમને શાશ્વત મુખની સમજ
 આપશે એ માટે ગુરુ કેળવવી પડશે જિજ્ઞાસાવૃત્તિ ભેંઈશે,
 સ્વતંત્રતા અને સ્વર્ગ દિનામાં ધણ અતર છે જ્યાં
 મુખી તીક્ષ્ણ મુદ્ધિથી વિદ્યારથો નહિ ત્યાં મુખી તમને આ
 વાતની નમ જ પણ નહિ પ? સ્વર્ગ દિના તે જીવલેણ રાજ છે,
 પતનનું કા તુ છે ત્યાર સ્વતંત્રતા તો જીવનુ-આત્માનું
 મિય છે અને ત આ નામાંથી જ જ મે છે સ્વતંત્રતા જ
 તને વાતના બદલ નથી જ પ્રાપ્ત થાય છે જ્યાં મુખી

આત્મામા પ્રકૃતિની પરાધીનતા છે, ત્યાં સુધી સ્વચ્છંદિતા રહેવાની સ્વતંત્રતામા કર્મની પ્રકૃતિ આત્માને અધીન રહે છે સ્વચ્છંદિતામા આત્મા પ્રકૃતિને અધીન બની જાય છે આટલો બધો ફરક છે આ બન્ને વચ્ચે એક ગુલાટ ખાઈ જઈએ, તો અનંત કાળથી આત્મા જે પ્રકૃતિને અધીન બની ગયો છે તે જોરમા આવી જાય છે ભર્તૃહરિએ કહ્યું છે, કે મોગા ન મુક્તા વયમેવ મુક્તા. । અમે ભોગોને ભોગવ્યા નહિ પણ ભોગો અમને ભોગવી ગયા એટલા માટે જ આનંદધનજી મહાત્મા કહે છે, કે હે ભગવાન ! તમારો પથ તો ન્યારો છે જ્યારે હું નિહાળુ છું, ત્યારે—

“ પંથડો નિહાળુ રે બીજા જિન તણો રે,

અજિત અજિત ગુણધામ,

જે તેણે જીત્યા રે તેને હું જીતિયો રે,

પુરુષ કીમ્યુ મુજ નામ ” પથડો.

આ પંક્તિઓમા અપૂર્વ રસના ઘૂટડાઓ ભર્યા છે બીજા ભગવાનનું નામ શું ? અજિતનાથ—પ્રભુ ! આપનું નામ અજિત કેમ પડ્યું ? જે શત્રુઓ એમના પિતાને વશ થતા ન હતા, તે તેમના માતાના ગર્ભમા આવ્યા પછી વગર જીત્યે વશમા આવી ગયા, શરણે થયા, માટે તેમનું નામ અજિત-નાથ પાડ્યું. આ દ્રવ્ય નામ હવે ભાવ નામની મેળવણી કરીએ છીએ નાથ ! તમારા માતા-પિતાએ તો અજિત નામ પાડ્યું, પણ આપ તો અજિત, અજિત એટલે કોઈથી ન જિતાય તેવા, ગુણના ધામ છો ‘ જે તેણે જીત્યા રે તેને હું જીતિયો રે ! ’ હે મારા નાથ ! જે મોહનીય કર્મની રત

પ્રકૃતિઓ, જે ધનધાતીની પ્રકૃતિ અને જે શત્રુઓ અમને
 અનાદિ કાળથી જીતી રહ્યા છે જેણે અમને જીતી લીધા છે,
 તેને પ્રભુ! આપ જીતી ગયા હો પ્રભુ! જેને તમે જીત્યા
 તે અમને જીતી ગયા પછી 'પુરુષ ક્રીંચુ મુજ નામ નાથ!
 મરહ તમે કે અમે? અમે પુરુષ શાના? પુરુષ કોને કહેવાય? પુરુ-
 પાથ કરીને કર્મશત્રુઓને જે જીતે તેનું નામ પુરુષ ભગવાન
 કહે છે ભાઈઓ! અજિતનાથે જે કર્મને જીત્યા તે કર્મને જીત
 વાનું તારું તો આશ્ચર્ય જાય છે 'યમનંધને કરી જોવતાં રે "
 યમનંધન એટલે આ જે યજ્ઞ છે તે વડે તમારો માર્ગ જોઈ
 શકાય નહિ આમઠાના અક્ષુષી આપણે માર્ગ જોવાથી તો
 આખો સંસાર ભૂલના પડી ગયો છે જો આપને જોવા હોય,
 તો દિવ્ય નેત્ર વડે આપને જોઈ શકાય યમનંધનથી જોતા
 કયાથી દેખાય? દિવ્ય નેત્રથી જુઓ તો જ ખબર પડે સૂર્યા
 ભરોવે દિવ્ય નેત્ર વડે દેવલોકનાં બેઠા બેઠા ભગવાનને જોયા
 એટલે તો એમને પ્રભ કરવાનું તૂંડાયું કે આ સૂર્યાભ પરીત
 ન નારી કે અપીત? એ વ્યાખ્યા આપણે કરી ગયા છીએ
 હવે ત પૂછે છે કે સુલભભોધી છે કે દુર્લભભોધી?
 જુઓ પરીતમા પણ સુલભ અને દુર્લભભોધી બન્ને સમવે
 પરીતમા પણ એવા જીવા પડ્યા છે જેમણે દુલભભોધીનું
 કર્મ ઉપાજન કર્યું હોય એટલા માટે જ સૂર્યાભ પૂછે છે
 'હે નાથ! હું અહીંથી જ્યાં નવીને જઈશ ત્યાં
 મને ધર્મ સુલભ યશે કે દુલભ? ભોધીના ત્રણ પ્રકાર
 છે જ્ઞાનભોધી દશનભોધી અને ચારિત્રભોધી કેટલાક જીવો
 દુર્ભોધીનું કર્મ ઉપાજન કરે છે તેઓ ભાવના હોવા છતાં

સહજે પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી ધ્યાનમા રાખો, કે આ વસ્તુ સ્વીકાર્યા વિના છૂટકો નથી સ્ત્રી વગેરે આડા પડે તો આપણને વસ્તુ પ્રાપ્ત થવા ન દે દુર્જોધીનુ કર્મ શાથી ઉત્પન્ન થાય છે? બીજા જીવોને અગવડમા મૂકીને જે પોતે સગવડને પ્રાપ્ત કરે, તે જીવો દુર્લભજોધીનુ કર્મ ઉત્પન્ન કરે છે જે કોઈના વ્યવહાર સુદર ન હોય, તો તેને જોધી સુલભપણે પ્રાપ્ત થતી નથી માટે નીતિ ઉપર કુહાડો મૂકે એવો તમારો વ્યાપાર ન હોવો જોઈએ, પણ ધર્મને શોભે તેવો હોવો જોઈએ આપણે ધર્માચરણ કરતા હોઈએ, 'તહેત પ્રમાણુ' કરતા હોઈએ, જિનેશ્વર દેવના કુળમા જન્મ્યા હોઈએ, પણ જે આપણો સસારનો વ્યવહાર ધર્મને શોભે તેવો ન હોય તો ધર્મને કલક લાગે. માટે તમારો વ્યવહાર શુદ્ધ રાખો રખ લાખનો નફો થતો હોય પણ જે તેથી બીજાને નુકસાન થતુ હોય, તો ધર્માત્માએ તેવા વેપારથી થલી જવુ જોઈએ 'મારાથી આ કામ ન થાય,' એવુ વિચારી તેણે એ કામ પડતુ મૂકવુ જોઈએ આવા પ્રત્યેક ધર્માત્માથી આપણી શોભામા વૃદ્ધિ થાય છે

દૃષ્ટાંત—જોરડી ગામનો એક દાખલો આપુ છુ એક શ્રાવક હતો, તે બધી રીતે સુખી હતો પણ સત્તાનમા તેને કંઈ ન હતુ નાની સરખી હાટડી હતી. ગામમા વાણિયો સુખી ગણાતો તે જ ગામમા એક મુસલમાન ટાગાવાળો હતો. તે આખો દિવસ દોડધામ કરે છતા તેને ખાધાખોરાકી જેટલું પણ ન મળતુ તેને એમ થયુ, કે આના કરતા તો કસાઈનો ધંધો કરીશ તો સુખી થઈશ પણ કંઈ પૈસા વગર કસાઈનો ધંધો થાય છે? ઘેટા-બકરા લેવા માટે પૈસા તો જોઈ એ ને?

પ્રકૃતિઓ જે ધનધાત્રીની પ્રકૃતિ અને જે શત્રુઓ અમને
અનાદિ કાળથી હતી રહ્યા છે જેણે અમને હતી લીધા છે,
તેને પ્રભુ! આપ હતી ગયા હે પ્રભુ! જેને તમે હત્યા,
તે અમને હતી ગયા પછી, 'પુરુષ ક્ષીસ્તુ મુજ નામ નાથ!
મશ્વ તમે કે અમે? અમે પુરુષ શાના? પુરુષ કોને કહેવાય? પુરુ-
ષાઈ કરીને કર્મશત્રુઓને જે હતો, તેનું નામ પુરુષ. ભગવાન
કહે છે ભાઈઓ! અશ્વિતનાથે જે કર્મને હત્યા, તે કર્મને હત
વાનું ટાણું તો આશ્વુ બચ છે 'અર્મનથને કરી ભેવતા રે"
અમનયન જોડે આ જે અમુ છે તે વડે તમારો માર્ગ બેઈ
શકાય નહિ. આમહાના યમુથી આપણો માર્ગ બેવાથી તો
આખો સસાર ભૂલમાં પડી ગયો છે જો આપને જોવા હોય,
તો દિવ્ય નેત્ર વડે આપને જોઈ શકાય. અમનયનથી જોતાં
ક્યાથી દેખાય? દિવ્ય નેત્રથી જુઓ તો જ ખબર પડે. સૂર્યા
બહેવે દિવ્ય નેત્ર વડે દેવલોકમાં બેઠા બેઠા ભગવાનને જોયા
અંજો તો જોમને પ્રશ્ન કરવાનું મૂઝવું કે આ મૂર્ખાં પરીત
સુસારી કે અપરીત? જો બ્રાહ્મણ આપણે કરી નયા છીએ.

હવે ત પૂછ છે, કે સુલભબોધી છે કે દુર્લભબોધી?
જુઓ પરીતમાં પણ સુલભ અને દુર્લભબોધી બન્ને સમવે.
પીતમાં પણ જોવા છતાં પડ્યા છે જેમજે દુર્લભબોધીનું
કમ ઉપાજન કયું હોય જોડા માટે જ સૂર્યાં પૂછે છે,
હે નાથ! 'પુ અહીંથી જ્યાં થયીને જઈશ ત્યાં
નન ધમ સુલભ થશે કે દુર્લભ?' બોધીના ત્રણ પ્રકાર
છ નાનકાથી દશનબોધી અને ધારિત્રબોધી. કેટલાક છવો
બોધીનું કમ ઉપાજન કરે છે તેઓ ભાવના હોવા છતાં

સહેજે પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી ધ્યાનમા રાખો, કે આ વસ્તુ સ્વીકાર્યા વિના છૂટકો નથી સ્ત્રી વગેરે આડા પડે તો આપણને વસ્તુ પ્રાપ્ત થવા ન દે દુર્ભોધીનુ કર્મ શાથી ઉત્પન્ન થાય છે? બીજા જીવોને અગવડમા મૂકીને જે પોતે અગવડને પ્રાપ્ત કરે, તે જીવો દુર્લભબોધીનુ કર્મ ઉત્પન્ન કરે છે. જો કોઈનો વ્યવહાર સુદ્ધ ન હોય, તો તેને બોધી સુલભપણે પ્રાપ્ત થતી નથી માટે નીતિ ઉપર કુહાડો મૂકે એવો તમારો વ્યાપાર ન હોવો જોઈએ, પણ ધર્મને શોભે તેવો હોવો જોઈએ આપણે ધર્માચરણ કરતા હોઈએ, 'તહેત પ્રમાણુ' કરતા હોઈએ, જિનેશ્વર દેવના કુળમા જન્મ્યા હોઈએ, પણ જો આપણો સસારનો વ્યવહાર ધર્મને શોભે તેવો ન હોય તો ધર્મને કલક લાગે. માટે તમારો વ્યવહાર શુદ્ધ રાખો રપ લાખનો નફો થતો હોય પણ જો તેથી બીજાને નુકસાન થતુ હોય, તો ધર્માત્માએ તેવા વેપારથી થભી જવુ જોઈએ 'મારાથી આ કામ ન થાય,' એવુ વિચારી તેણે એ કામ પડતુ મૂકવુ જોઈએ આવા પ્રત્યેક ધર્માત્માથી આપણી શોભામા વૃદ્ધિ થાય છે

દષ્ટાંત—બોઝી ગામનો એક દાખલો આપુ છુ એક શ્રાવક હતો, તે બધી રીતે સુખી હતો પણ સત્તાનમા તેને કંઈ ન હતુ નાની સરખી હાટડી હતી. ગામમા વાણિયો સુખી ગણાતો તે જ ગામમા એક મુસલમાન ટાગાવાળો હતો. તે આખો દિવસ દોડધામ કરે છતા તેને ખાધાખોરાકી જેટલું પણ ન મળતુ તેને એમ થયુ, કે આના કરતા તો કસાઈનો ધંધો કરીશ તો સુખી થઈશ પણ કંઈ પૈસા વગર કસાઈનો ધંધો થાય છે? ઘેટા-ખંડરા લેવા માટે પૈસા તો જોઈ એ ને?

બીજેથી તો મળવાનો સંભવ ન હતો એવે તે ગયો પેલા
 આવઠ શેઠ પાસે. શેઠ પૈસા તો આપ્યા, પણ એ વખતે
 પર્ચુવણ પર્વ આવી રહ્યા હતા શેઠાણીને મોઢે અઠાઈ છે
 શેઠે કહ્યું, " મારા પહેલાના ૨૦૦ રૂપિયા આપી કે એ નહિ
 આપે તો ભેજે આવતી કાલે તારા ઘર પર જતી લાવુ
 છું કે નહિ. " શેઠાણી બેઠા બેઠાં ભેયા કરે છે તે વિચાર
 કરે છે, કે " શેઠથી ઉપવાસ તો થઈ ચકત્યા નથી. આ બાપડો
 કેટલું કરમરે છે શેઠનું જસો રૂપિયા વગર અત્યારે શું અટકી
 પડવાનું હતું ? " માણસ આજીવિકા માટે કેટલો જગાળ
 બની બાક છે. કહેવત છે ને, કે ' પેઠું કરાવે વેડ ' મુસલમાને
 શેઠને કહ્યું શેઠ ! મારે કસાઈનો ધંધો ચરૂ કરવો છે, માટે
 પૈસાની જરૂરત બીજી થઈ છે અત્યાર સુધી એક ટકો બાજ
 આપતો હવેથી બે ટકા આપીશ. શેઠાણી આ બધું સાંભળી
 રહ્યા છે તેને સાતમો ઉપવાસ છે બે ટકા બાજની વાત સાંભળી
 શેઠ તો રાજી રાજી થઈ ગયા તેમણે શેઠાણીને કહ્યું " બા,
 જલદી રૂપિયા ગણી આપ. ' ' પણ શેઠ ! આ રૂપિયાથી
 હું કસાઈનો ધંધો કરવાનો છું પેલા ટાંગવાળાએ કહ્યું
 એ અમારે ભોવાનું ન હોય. આજે સુવત્સરીના દિવસે
 બધાયને ખમાવી દાશ શેઠે કહ્યું બે ટકા બાજ કેટલું
 જવા કે ? આ સાંભળીને શેઠાણી તો આભાં જ બની ગયા
 તેને મોઠા આધાત લાગ્યા તેણે શેઠને કહ્યું, ધર્મને ન શોભે
 તવુ કાન તમારાથી થાય ? યાદ ! ખજો હજારો છવો કપાડો
 અને એનું પાપ તમારે બોમવવું પડે એવખત હું પણ તમને
 ઉડાવી ચડીશ નહિ. શેઠ કહે, વવણી થા મા ભેઈ મોટી

ધર્મની પૂંછડી ! જેને ઘેર ભક્તાણુ પેહું, તેનું ઘર વઠયું,
 તે વાત સાચી જ છે ” શેઠાણી કહે, “સ્વામીનાથ ! ફરીને
 વિનવું છું, કે આપું અધર્મ્ય કૃત્ય ન કરો. આ ચાવી મારી
 પાસે છે, પણ તિજેરી તો તમારી છે આ લ્યો તમારી ચાવી આના
 પહેલાના લેણા બસો જમા અને પાચસો ખીજ નહિ આપો ત્યા
 સુધી મારે આહારપાણી હરામ છે ” જૂઓ, કેવી સ્ત્રી છે ! બહેનો
 ને ધર્મ શિખે, તો તેઓના પતિને પણ સમજાવી શકે
 તમે કોઈ દિવસ તમારા પતિ કે ફીકરાને પૂછ્યું છે કે કેવું
 ધન લાવ્યા છે ? આ સ્ત્રી કહે છે, “નાથ ! ધર્મનો આદર
 કરતા આ દેહ ને પડી જાય, તો તેમાય સાફલ્ય છે.”
 એક વાણિયણુમા આવી શક્તિ ક્યાથી આવી ? આત્મા-
 માથી ધર્મો રક્ષતિ રક્ષતઃ ! ને તમે ધર્મનું રક્ષણ કરો,
 તો ધર્મ તમારું રક્ષણ કરશે આહારપાણીના ત્યાગની વાત
 સાલળી શેઠના હાલ ગગડી ગયા રૂપિયા જશે તે પોષાશે,
 પણ ઘડપણુમા સ્ત્રી વિના કેમ જિવાશે ? શેઠ સમજી ગયા.
 સ્ત્રીએ કહ્યું, “નાથ ! આજીવિકા માટે એને કસાઈનો ધધો
 કરવો પડે, પણ તમારો જન્મ તો જૈન શાસનમા થયો છે
 તમારાથી એને કેમ મદદ કગય ?” શેઠે પેલા ટાગાવાળાને
 કહ્યું, “ભાઈ ! મારી સ્ત્રીના અઠાઈ નિમિત્તે અગાઉના લેણા
 નીકળતા રૂપિયા બસો માફ કરુ છું અને આ પાચ સો સામે
 ચલાવીને તને ઉધાર આપુ છું પણ તે એક શરતે, કે તારે
 જીવતા સુધી કસાઈનો ધધો ન કરવો ” ટાગાવાળો રાજી રાજી
 થઈ ગયો. શ્રાવિકાએ ધર્મભાવનાથી શેઠની સાન ઠેકાણે આણી
 વ્યાજના લોભમાથી પતિને મુક્ત કરી તેને ધર્મમાર્ગ પર

આવશે. ટાગાવાળાને પણ થયું, કે જે ધર્મ પ્રમાણે તે આશરે
તો તે સુખી થશે. તેણે પાંચ મોઝા રૂપિયામાઝી એક નાનકડી
દુકાન કરી અને ધીમે ધીમે કરતા વેપારમા તે શેઠને પણ
ગપી ગયો. કહેવાનો આશય એ છે કે ઢાગીનાઝી દેહની શોભા
વધારવા કરતા ધર્મ કરીને તમારી શોભા વધારો તેમ કરશો
તો તમે પણ સુલભભોધીપણુ પ્રાપ્ત કરશો.

હવે સૂર્યાલ પૂછે છે 'હે પ્રભુ! આ સૂર્યાલ જ્યાં જશે
ત્યાં સુલભભોધી થશે કે?' ભગવાને કહ્યું 'હે સૂર્યાલ! તું
તો સુલભભોધી છે. આ સાંભળીને સૂર્યાલના આનન્દને સીમા
નથી રહેતી. હવે તેના હૈયામા સમાતો નથી ત્યાર પછી,
ગૌતમ સ્વામી પૂછશે, "ભગવાન! આ સૂર્યાલનો પૂવ ભવ
શો હતો? ત્યાર પછી પરદેશી રાજાનો આજો ભવ કહેવાશે
જે સામગશે તેને અનેશ આનંદ આવશે.

વ્યાખ્યાન ૪૯ મું

[બુધવાર, અધિક માવણ વરિ ૫]

મધુઓ' નાની ગુરુવાની વાણી એ તો અણુમોઘાં રત્ન
જવી છે જે આ માઓએ એ વાણીનો સ્વાદ વાખ્યો એમાં
શ્રદ્ધા કરી અને જેના સ્પર્શને તના સ્પર્શ થયો, તે આત્માઓ
તે ત્ય થઈ ગયા ભગવાન ભ ય છવોને કહે છે, કે હે આ
માઓ તમા આ માને ભ ત્ય કરવાનો અપૂર્વ અવસર

તમને પ્રાપ્ત થયો છે. દેવોને પણ દુર્લભ એવા આ માનવલવની કિંમત તમે જ્યાસુધી નહિ સમજો ત્યાસુધી બધું બર્થ છે. માનવલવની મહત્તા ખાવાપીવામા અને મોજશોખ કરવામા નથી, પણ સત્ય અને અહિંસામા છે માટે અમારી વાતને સૂલશો નહિ જાની લબ્ય જીવને કહે છે, ભાઈ! આજે મહા-મૂલો અવગર મળ્યો છે, તે કર્મનો નિવેડો કાઢવા માટે મળ્યો છે ભાઈ! તુ આખી દુનિયાનો જાણકાર થયો ભૂગોળ અને ખગોળનુ તે જ્ઞાન મેળવ્યુ. પણ તે તારો પોતાનો ઇતિહાસ હજી જાણ્યો નહિ તુ કોણ છો? કયાથી આવ્યો અને તારું સ્વરૂપ શું છે! તે ઇતિહાસ અદ્યાપિ તે જાણ્યો નથી હે મુમુક્ષુ! તું તારી દરકાર કેમ રાખતો નથી? યાદ રાખજો, કે વહેલા કે મોડા દરેકને મરવાનુ તો છે જ માનવલવમા અમર થવાના ટાણા મળ્યા છે, માટે, ભાઈ! શાન્તિ મેળવવા આ જીવે ઘણાંયે કામો કર્યા, પણ સાચી શાન્તિ શામા છે? આ બાળતનો જીવે કદાપિ વિચાર કર્યો નથી દેવોને વલ્લભ એવા હે આત્માઓ! સાલજો કર્મના મૂળીયા કાપ્યા વિના જીવોને છૂટકો જ નથી પણ આત્માએ તો જન્મ-મરણના મૂળીયા વધારી નાખ્યા છે અને વધારતો જ રહ્યો છે લગવાન કહે છે કે ભાઈ! જ્યાસુધી તુ વિકારમા છો ત્યાસુધી તને નિર્વિકારી સવની શી લહેજત છે તેની ખબર નહિ પડે જો કોઈ સ્વાદિષ્ટ વસ્તુ ખાવા મળી જાય, તો લહેજત આવે ને? હા જ તો એમ વીરવાણી સાલજતા તમને લહેજત આવે છે? ભાઈ! સ્થા તો ઘણાંયે ધુણાવ્યા, પણ હવે મનને ધુણાવતા શીખો આ સૂર્યાલ દેવ પૂર્વ લવમા મન ધુણાવીને આવ્યો છે,

હે જગતના ભૂષણરૂપ ભગવાન ! હે પ્રાણીઓના નાથ ! એમા કોઈ આશ્ચર્ય નથી કે તમારા ગુણોની સ્તુતિ કરનાર મનુષ્ય તમારા જેવો જ બની જાય છે લલા એવા સ્વામીથી શો લાલ કે જે પોતાના સેવકને પોતાના જેવો બનાવી ન શકે ? અર્થાત્ આપની સ્તુતિ કરનાર આપના જેવો જ બની જાય છે એક શેઠને અતુરૂપ થઈ ને રહેનાર નોકર પણ શેઠની કૃપાથી શેઠતુલ્ય થઈ જાય છે, તો આમા શું આશ્ચર્ય છે ?

ભગવાન પાસે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે, ને તમારે ‘કેવળજ્ઞાન’ (કોળિયો મેળવવાનું જ્ઞાન) જોઈએ છે, તો એ કેમ મળે ? પ્રભુ પાસે ભૌતિક માગણી કરાય જ નહીં કર્મવશાત્ જે કોઈ મળે તેમા સતોષ રાખો સૌને પોતાના પુણ્ય પ્રમાણે મળે છે મોટી મહત્વાકાંક્ષા કરવાથી કોઈ વળવાનું નથી.

સહજ મિલા સો દૂધ વરાવર, માંગ લિયા સો પાની ।

खेंच लिया सो रक्त वरावर, गोरख बोल्या वाणी ॥

ભવ વધારવા માટે પ્રત કરશો નહીં, નહીંતર ‘ધટીની ઉંદરડી થાળામા કે ગાળામા’ જેવી હાલત થશે ‘બળદ ધાત્રીનો બહુ ફરે, તોય પોતાને ઘેર’—એમ તો ધાત્રીનો બળદ પણ ધાણીના ફેરા કરતેલ સેકડો ગાઉ ચાલે છે, છતાં ધાણીથી દૂર એક ડગલુ પણ જઈ શકતેલ નથી ભયે થોડું કરો, પણ સાચું કરો, કારણ કે—

કોડ ક્રિયાથી ના મળે, તે એક પલમાહિ મળે,
દરિદ્રતા દૂર રહે, શોક ને સતાપ ટળે,
એવા દેવાધિદેવના જે જઈ ચરણે પડે,
લવોલવના કીધા સહુ પાપ ને પરિપાપ ટળે
જેન સચુકામડળનું કાજ સર્ધું રે,
ભૂલ્યા તારુ નામ, વખત ગયો રે,
મોડ તાણી સુવામા જનમ ગયો રે ભૂલ્યાં

હોય તો આ ચ પાપુરીની બહાર આવેલા સુભૂમિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં છઠ્ઠ-છઠ્ઠના પારણા કરીને સૂર્યની આતાપના સાથે તપ કરુ ' ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ જવાબ આપ્યો, ' તમે જે વાત કરો છો તે આપણને કદપે નહીં આપણે ઈર્ષ્યાસમતિ, આદાનસમિતિના પાળનાર અને ગુપ્તિ રાખનારા છીએ. માટે જે મકાનમાં સૂર્યનો તાપ આવતો હોય તે મકાનમાં પછેડી બાધીને આતાપના લેવાય સ્ત્રીજાતિ માટે ખુદ્દની જગ્યામાં આતાપના અને એક પગે બેસા રહીને તપ કરવાની લગવાને આજ્ઞા આપી નથી, કારણ કે સ્ત્રીઓએ બહુ સાવધાનીથી રહેવાનું છે '

આ પ્રકારે ગુરુશ્રીએ સુકુમાલિકાને સમજાવી સુકુમાનિકાને તો હિજાબો જ આપ્યો હતો એથી તે વિચારવા લાગી કે ' મેં જે તપ કરવાનું ઇચ્છ્યું છે તેની ના કેમ પડાય ? ' પણ જે શિષ્ય કે શિષ્યા સિદ્ધાન્તના નિયમ પ્રમાણે ન ચાલે તો એને ચલાવી લેવાય નહીં ગુરુશ્રીની એ ફરજ છે કે પોતાની શિષ્યાઓને સિદ્ધાન્તના નિયમમાં રાખે ગુરુશ્રીની જવાબદારી બહુ મોટી છે માત્ર દીક્ષા આપી દેવાથી બધું જ કર્તવ્ય સમાપ્ત થતું નથી પોતાના શિષ્યો માર્ગે છે કે ઉન્માર્ગે છે એની જવાબદારી ગુરુની છે ચલાવી લેનાર ગુરુ એ સાચા ગુરુ નથી ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ સુકુમાલિકાને સ્પષ્ટ કહી દીધું કે તમારાથી તપશ્ચર્યા માટે સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમાં નહીં જવાય

દૃષ્ટાન્ત—ગોડલ સમ્પ્રદાયના કુ ગરરી સ્વામીના ભત્રીજા માનકુ વર-આઈ સ્વામીએ પણ નાની વયમાં દીક્ષા લીધી હતી ફરતા ફરતા તેઓ એક નાના ગામડામાં ગયા માનકુ વરનાઈ સ્વામી જેટલા જ્ઞાની હતા તેટલા જ સ્વરૂપવાન અને તેજસ્વી હતા ગામમાં વાણિયાનું એક જ ઘર હતું ગામમાં તેમણે બોધ આપ્યો તેમના ઉપદેશથી ઈતર ધર્મના લોકો પણ ખૂબ આકર્ષાયા તેમાં ગામનો એક યુવાન કાઠી દરબાર સાધ્વીજીના રૂપની પાછળ આકર્ષાયો ઇન્દ્રિયાભિમુખ જીવોત્તરી દષ્ટિ વિષયોનું જ ધ્યાન ધરતી હોય છે. દરબારે વાણિયાને કહ્યું, ' આવતી કાલે તમારે ત્યાં બિતરેલા સાધ્વીજીને જવા દેશો નહીં એનું રૂપ મને બહુ ગમે છે '

આ ઠાઠી દરબાર બહુ દૂર અને વિષયાન્ધ હતો અને વાલ્મીકે
 એકસો હતો. દરબારની આગામી ઉત્સવન ડેવુ પરિણામ હાવે એને
 એ બરબાર સમજતો હતો. આથી વહેલી સવારમાં બીડીને તેણે ઘોડા
 દોડાવીને એ ગામથી ત્રણ ચાર માઈ દૂર જ્યાં કુચરથી સ્વામી હતા
 ત્યાં જઈને તમામ હાજીઓની સંખ્યાની તરતોતરત વિદ્યાર કરીને
 કુચરથી સ્વામી દરબારન ગામ પહોંચ્યા. અગાઉથી જઈને વાલ્મીકે
 સાબીજીને તૈયાર કરી રાખ્યા હતા. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાબીજીને
 તરત વિદ્યારની આગામી કરી તેઓ ખરે બપોરે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિધ્ધા માનકુવરજીને જણાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાડી દીધાં અને પોતાના હવારામાં સાબીજીને સુધાવીને શ્રી
 કુચરથી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પગે ચોક્કસ કરી. ક્યારે કુચર
 આવે એ જ રાત્રી જોવાતી હતી. પણ બાજબીવાદ એવું કંઈ જન્મ
 નહીં રાતમાં આ દરબારની દૃષ્ટિ બદલાઈ અને એને પોતાની જૂથ સમ તઈ
 સવાર પાંચ અને દરબારે વાલ્મીકાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલાં
 સાબીજી ક્યાં ગયા?

વાલ્મીકે જવાબ આપ્યો. અમાનક એ સાબીજીના ગુરુદેવ
 પંથમાં અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ગયો. કુ
 વિષયાન્ધ જન્યાં હતો. પરંતુ હવે મન તેના ખતાવે થાય છે. મારે
 તેમની કામ માગવી છે.

હવે ની શુદ્ધ બચેલી જુદી નેઈને વાલ્મીકે. પણ દરબારની
 સાથે ૮ માં ચરથી મદા ૧૮ નાસે આપ્યો. દરબારે મદારજીની
 અને સાબીજીની કામગીરી કરી અને તે દિવસથી પરબી પર
 માવ છવન કુદરિ નહીં કવાની પ્રતિષ્ઠા સીધી.

ત્યાં રી માં કુચરથી મદારગે માનકુવરજી સ્વામીને આગામી

કરી કે તમારે જ્યારે જ્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે
અને મોઢા પર કાલસાનો ભૂકો લગાડીને જ જવું

આમ પોતાના શિષ્ય-શિષ્યાની સંપૂર્ણ જાણ
હોય છે આર્યા ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી
સાધવીને સુભૂમિભાગ ઉદ્ધાનમાં જવાનો નિષેધ-શ્રી
અનશે તે અવસરે

આ કાઠી દરબાર જનુ કૂર અને વિધવાન્ય દતો અને વાલિયો
 બેઠો દતો. દરબારની આગામી ઉદ્ધવન ડેવુ પરિણામ લાવે એને
 એ નરખર સમજતો દતો. આથી વડેથી સવારમાં લીકેને તેણે ધોડા
 દોડાવીને એ ગામથી ત્રણ ચાર માઈ દૂર જ્યાં કુતરણી સ્વામી હતો
 ત્યાં જઈને તમામ દર્શકત કાઠી સજાગી તરતોનરત વિદ્યાર કરીને
 કુતરણી સ્વામી દરબારને ગામ પહોંચ્યા બગાઈથી જઈને વાલિયાએ
 સાધ્વીજીને તૈયાર કરી રાખ્યાં હતાં. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાધ્વીજીને
 તરત વિદ્યારની આગામી કરી તેઓ ખરે જયોરે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિંધ્યા માનકુવરનાઈને બધાવીને એ દરબારની હાલ જાણ
 પહોંચાડી દીધી અને પોતાના ઉતારામાં સાધ્વીજીને સુવચાવીને શ્રે
 કુતરણી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પડે ચેલો કરી ક્યારે કુમલો
 આવે એ જ રહી જોવાની હતી. પણ સાચવવાત્ એવું ઈર્ષ જનુ
 નહીં રાતમાં આ દરબારની હાલ જાણ્યાઈ અને એને પોતાની ભૂલ સમજાઈ
 સવાર પાંચ અને દરબારે વાલિયાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલાં
 સાધ્વીજી ક્યાં ગયાં.

વાલિયાએ જવાબ આપ્યો, અવાનક એ સાધ્વીજીના ગુરુદેવ
 ખ્યાઈ અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ગયો કુ
 વિધવાન્ય જન્મે દતો, પરંતુ હવે મને તેના પત્તાવો જાણ છે. મારે
 તેમની કુમા માગવી છે.

દરબારની શુદ્ધ ધમેકી છાદિ જોઈને વાલિયો પણ દરબારની
 સાથે જ શ્રી કુતરણી મહારાજ પાસે આવ્યો. દરબારે મહારાજની
 અને સાધ્વીજીની ક્ષમામાગના કરી અને તે દિવસથી પરબી પર
 માવજટનન કુદરિ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞ લીધી.

ત્યારથી શ્રી કુતરણી મહારાજે માનકુવરનાઈ સ્વામીને આગામી

કરી કે તમારે જ્યારે જ્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે અને મોઢા પર કાલસાનો ભૂંડો લગાડીને જ જવું !

આમ પોતાના ગિણ્ય-શિષ્યાની સપૂર્ણ જવાબદારી ગુરુને શિર હોય છે. આર્યા ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી સમજીને સુકુમાલિકા સાધ્વીને સુબ્રમિભાગ ઉદ્ધાનમાં જવાનો નિષેધ કરી દીધો. હવે ત્યાં થું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૬

(મોમવાર, તા ૨૩-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

નાતામૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગુરુના વચનોમાં અખડ વિશ્વાસ રાખવાથી જ પોતાને મોક્ષ મળશે એમ માનવાને બદલે સુકુમાલિકાએ ગુરુવાક્યનો અનાદર કર્યો. સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે સાધ્વીએ આતાપના લેવી હોય તો ઉપાશ્રયમાં ફરતી પછેડી બાધીને, સ્થિર રહીને જ લેવી પરંતુ એ વાક્યને સુકુમાલિકાએ શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર્યું નહીં તેને એ ગમ્યું પણ નહીં સ્વચ્છન્દી જીવોને સિદ્ધાન્તવાક્ય ગમતું નથી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર કહે છે કે—

સ્વચ્છન્દી મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,
સમક્ષિત તેને ભાખીયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ,
માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છ દે ન મરાય,
જતા સદ્ગુરુ શરણમાં, અદ્યપ્રયાસે જાય

સ્વચ્છન્દે વિચરોને જ જીવે પોતાનું જીવું વાળ્યું છે, મતાગ્રહ અને દુરાગ્રહ તજીને જે સિદ્ધાન્તને સમજે તો જ મોક્ષે જવાય 'છૂદે

નિરોદ્દેષ્ય ઠપેદ મોકલ્યું—પોતાની ઇચ્છાનો નિશાન કરે તો મોક્ષ મળે. કેળવેલા રેણના ધોડાની કિંમત સાખ રૂપિયા હોય છે પણ સ્વચ્છડી ધોડાની કિંમત નથી રાણા પ્રતાપનો ચેતક સિદ્ધિ અને માસિકને વફાદાર ધોડો હતો તો જ તેને દત્તિકાસર્મા સ્થાન મળ્યું છે સિદ્ધને શુરુ પ્રત્યે વિનય રાખવાનું ભગવાને કહ્યું છે ઠાણાંસૂત્રમાં ભગવાને કહ્યું છે કે માન્યાપ શૈલ-સ્વામી અને શુરુ એ તથુના ઉપકારનો બદલો વળી શકતો નથી જે પુત્ર વિનય કરે છે તે બાળક પર જ ગુરુજનોનું હૃદય હરે છે પોતાની ઈના પક્ષ લઈને જે બાળક વડીલોને ધમકાવે છે ભગવા વડીલો નીચ બેઠા હોય ને પુત્ર ખુરશી પર બેસે અને વડીલનો અવિનય કરે એ પુત્ર વડીલોને કેવો લાગે ! બાળની કોલેજને તો અવિનયનાં ધર જની ગઈ છે

દૃષ્ટાન્ત—એક કોલેજિયને એક ડોકરીને અસહ્યતાથી ટાપવી મારી પ્રિન્સિપાલે તેનો બા અવિનય જોઈને પત્રિકા રૂપિયા ૬૪ અને અંક કલાક કિંમત રહેવાની શિક્ષા કરી બા સાંજથીને કોલેજિયન મોલ્ડો, તમ અમા । પ્રેમની કિંમત માત્ર પત્રિકા જ રૂપિયા આંકી, પણ ઇતી કિંમત વુ વધારે બૂલવવા માશુ છુ બામ કહીને તેણે એ છેલ્લીના તાલ પર બીજી ટાપવી લગાવી અને ખિસ્સામાંથી પચાસ રૂપિયા પ્રિન્સિપાલના ટેબલ ઉપર ફેંકીને એ મોલ્ડો હવે છુ એક કલાકને બદલે બે કલાક સખા રવાન । બાવા અવિવેધી માટે પદ્ધતિ બદલો અને બધાનું સમ તવો કે બાઈ Character is the best property —ચારિત્ર એ તો ઉમ । બ નના છ સુકુમાચિત્તને મુરમ્મીએ અટકાવી તમા તન ગુમ્મીના અપગાન દ માયા

ધ ની આ તમા ધ મ અ જ, કે કાંએને ઉછેરે રમેઈ કરે, તમા અન અ કલે કે મારે તમા આ તવા પાશે તો તમ એને શા ત્રામ આ રા / બ્યા ધર જ એનુ છે એ કોઈ બવાતથી આવેથી નાક ૫ નથી પડી તમ ની માવણી કરે એ કેવી અસહ્યતા છે તેવી

જ રીતે જે શિષ્ય ગુરુસેવાના કે પોતે કરેલા વિનયના બદલામાં માન કે પ્રશંસા માગે તે અવિનયી શિષ્ય છે

દૃષ્ટાન્ત—અમેરિકાની એક બાઈ સાસુ અને પતિથી કટાણીને એક માનસશાસ્ત્રી પાસે આવીને કહેવા લાગી, ‘મારી સાસુ મારી પાસે ખૂબ કામકાજ કરાવીને મારા પર ટકટક કર્યા કરે છે અને મારો પતિ મારી કદર નથી કરતો નથી, માટે તેનો ઉપાય બતાવો’ માનસશાસ્ત્રીએ કહ્યું કે, ‘તમે કહો છો કે હું નિર્દોષ છું, તો તમારી નિર્દોષતાને હું માની લઉં છું, પણ જેનામાં સતોષ ન હોય એ નિર્દોષ કવી રીતે ગણાય ? તમે બધાને ખરાબ કહો છો, પરંતુ તમે પોતે પોતાનો દોષ જોઈ શકતા નથી કરી છૂટવું એ માનવધર્મ છે, પણ કરીને કંઈક લેવાની ઇચ્છા કરવી એ સ્વાર્થ છે’

વક્ષને કોઈ પથ્થર મારે તો તે પથ્થરના બદલામાં ફળ આપે છે તમને કોઈ પથ્થર મારે તો તમે ફળ આપો છો કે ગાળો ? માનવ-જીવન પરોપકાર માટે છે

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય દુહન્તિ ગાવઃ ।

પરોપકારાય વહન્તિ નયઃ પરોપકારાર્થમિદં શરીરમ્ ॥

ફળ આપીને વૃક્ષો પણ પોતાનું પરોપકારીપણું આપણને બતાવે છે ધાસ ચરનારી ગાય દૂધ આપે છે, મળમૂત્ર ધોવા છતાં નદીઓ નિર્મળ જળ આપે છે મનુષ્યે તેમની પાસેથી પરોપકારનો ગુણ લેવા જેવો છે સતો પણ પરોપકાર માટે ગામેગામ ફરીને તીર્થંકરદેવનો સંદેશો ઘેરઘેર પહોંચાડે છે માટે મહાપુણ્યે મળેલો માનવસવ સુધારી લેજો ગોવાલિકા સાધ્વીને સુકુમાલિકાને શિષ્ય બનાવીને દ્રાઈ વશ વધારવો ન હતો સતો તો મોક્ષમાર્ગનો સથવારો છે તેઓ કહે છે, કે ચાલવાનું તમારે પગે છે સતોના વાક્યોમાં શ્રદ્ધા રાખશો તો એને સથવારે તમે પણ મોક્ષમાં પહોંચી જશો ગુરુ તો બધા વિદ્યાર્થીઓને એકસરખું જ જ્ઞાન આપે છે, પણ સૌ પોતપોતાના ક્ષયોપશમ પ્રમાણે તેને ગ્રહણ કરે છે

અગામી જે ગુણ જણ મણિયુ તે ગંગાજળ,
 ગદરમાં ગુણ જણ ગદુ તે ગણાય છે
 ખારે દરિયે ગુણ તે ખરેખરુ ખારુ ગુણ
 હાસમાં ગુણ તે હાસ્યપ થઈ હણાય છે
 ફરકોએ શાખો રસ થયો શેરફીના રસ રૂપ,
 ચૂનામાં ગુણ તે ચૂનારૂપ થઈ ચણાય છે
 એક જ આકાશની પેઠાઈ દાખે દલપતરામ,
 જેવા જેને જોય મળ્યો તેવું તે જણાય છે

વીરરાજની વાણી એક જ હોવા છતાં પાત્ર પ્રમાણે મુલ્ય આપે
 છે કુબાર માઠી લાવીને, તેને ઘાઠા મારીને કામળ બનાવી પાણી
 રેશને તેને પગવડે લાતો મારીને ચીકણી બનાવે છે તે પછી તેને
 પિંડ બનાવી આકાશ પર ચઢાવે છે બાદ તેવાર કરે છે તેને ટપકાં મારીને
 સરખુ ક્રમાં બાદ તેની અગ્નિપરીક્ષા કરે છે ત્યારે તે પાણી સરવા થોડું
 થોડું તેવાર થાય છે તેવી જ રીતે કુખ સફળ કરીને અને નમ્રતા
 રાખીને / સિધ્ધ અભ્યાસ કરે છે તેને જ વિદ્યા કહે છે મહાદેવ
 મમદ મેઢાવી છોય કિન્હી સે જાયય —મેધાવી મુખ્ય હોયેતાં નમ્રીને
 જ આશ છે નુસ્તી જાગાનું પાલન કરવું એ સિખનું કલ્પ છે
 જન એવા વિનમવાન સિધ્ધ લોકોમાં જીવિતને પામે છે

દૃષ્ટાન્ત—મારવા પ્રદેશમાં કુલ્લા નામનાં એક સાધ્વીજી પોતાનાં
 ગુરુશ્રી સાથે વિદ્યાર કરતાં હતાં. કુલ્લા સાધ્વી જાગતાં હતાં તે ગુરુશ્રી
 સતા હતા. ત્ર સતી વખતે કુલ્લાજીએ જાત્સનાને સાંજળ મારી, ખસ
 ઉપ ખીધો લગાવવા નેઈ અ એ મળ્યો નથી એટલામાં ગુરુશ્રીએ
 નમીત પૂ કુ બગાડ મુ કરે છે? કુલ્લાજીએ કહ્યું અદરથી
 સાંજળ તો વાની દોરી ક્ય ખીનો લાવવો છે એ મળતો નથી.
 અર્ધનિઝામાં કુલ્લારી ક્યારેઈ ગુણ કે તારી આમળી તો છે ને?
 જન નુ ખો તો નિઝાપીત થઈ ગયા અવા કુલ્લાજીએ ગુરુવાજીને

શિરોધાર્ય ક્યુ સાંકળ દઈને પોતાની આગળી ખીલીને ઠેકાણે લગાવીને ત્રણ પ્રહર સુધી એમ ને એમ તેઓ ઊભા રહ્યા એથે પ્રહરે ગુરુણી ઊઠ્યા અને જુએ છે તો કુદણા એમ ને એમ ઊભેલ છે તેણે પૂછ્યું, 'ત્યા કેમ ઊભા છો ?' કુદણાજીએ વિનયથી કહ્યું, 'આપની આજ્ઞા મુજબ ઊભી છું' ગુરુણીએ ઊઠીને જોયું તો સાંકળના ઉપર લગાવેલી આગળી સૂજી ગઈ હતી આતુ નામ છે ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન ! 'હ્રવઃ કિચ્ચાણં સરણં મૂઘાણં જગદ્ જહા'—જેમ પ્રાણીઓને પૃથ્વી આધારભૂત છે, તેમ વિવેકી શિષ્ય જગતના આધારરૂપ અને છે

અવિવેકી શિષ્ય ગુરુને ભારરૂપ અને છે આવા શિષ્યો જ્ઞાનમાં પણ કોરા રહી જાય છે ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન ન કરનાર શિષ્યોને શુદ્ધિનો ઉઘાડ પણ ન થાય તો પછી કેવળજ્ઞાન તો ક્યાંથી જ થાય ? માટે વડીલોની આજ્ઞાનું પાલન એ પુત્રનો અને શિષ્યનો ધર્મ છે

દૃષ્ટાન્ત—માકદીપુત્રો જિનપાલ અને જિનરક્ષિત અગિયાર વાર સમુદ્રમાર્ગે પરદેશ જઈ આવ્યા ધન પણ ખૂબ મેળવ્યું અને હવે ખારમી વાર પરદેશ જવા માટે બંને જણા માતાપિતાની આજ્ઞા લેવા આવ્યા માતાપિતાએ કહ્યું, 'ખેટા! આપણી પાસે અખૂટ ધન છે અને ખારમી વાર પરદેશમાં જવું એ અપશુકન ગણાય છે, માટે તમારે ખારમી વાર પરદેશ જવાની જરૂર નથી'

પરંતુ જિનપાલ અને જિનરક્ષિતે હાથગ્રહ કરતા કહ્યું, 'અમે અગિયાર વાર તો સમુદ્રને ખેડી નાખ્યો છે, એટલે અમારા માટે અપશુકનનો ભય નથી માટે આજ્ઞા આપશો તોય અમે જઈશું અને નહીં આપો તોય જઈશું !'

આમ માતાપિતાની આજ્ઞાનો અનાદર કરીને વહાણોમાં માલ ભરીને બંને જણા વેપાર માટે નીકળ્યા થોડા દિવસ બાદ સમુદ્રમાં તોફાન આવ્યું અને એક પછી એક વહાણ ડૂબવા લાગ્યા છેલ્લા વહાણમાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બંને ખેડા હતા. છેવટે એ વહાણ પણ તૂટી

પાપુ ભાવ્યોએ જ નેના હાથમાં વહાણનાં પાટિયાં ખાલી કર્યાં અને તરતાં તરતાં આઠમે દિવસે એક કિનારા પર ફેંકાઈ વળ્યા. જ્યારે જન્મે જન્મ્યાને શુદ્ધિ ખાલી ત્યારે જ ને જન્મ્યા કિનારા પરના વનમાં જવા લાગ્યા. ત્યાં જોયું તો એ રત્નદ્વીપ હતો. સુદર ઉદ્યાનમાંથી જન્મે જન્મ્યાએ કોનો જોયો. આદ્યાર કયો અને ક્યાં આવળ જવા લાગ્યા ત્યાં સોલેસ ચંદ્રનારો ધારણ કરેલી અને અત્યંત સ્વપ્નવતી સી તેમને સામ મળી. હાવભાવ અને કટાક્ષ કરતી એ સી બોલી, આ દીપ્તી હું આસિદ્ધ હું મારું નામ રમણાદેવી છે જો તમે મારે ત્યાં આવશો અને મારા કહેવા પ્રમાણે કરશો તો તમને સ્વર્ગીય સુખો અને ઉપકોચો મળશે. જન્મ જન્મ્યા રમણાદેવીના હાવભાવમાં મોહ પામી ગયા અને તેના જ રાગભવનમાં રહેવા લાગ્યા. સ્વણાદેવી પણ તેમને ખાનપાન અને ઉપકોચો આપવા લાગી.

ભાગના બીખારીઓ વર્તમાનને જુએ છે પરંતુ અવિષ્ય સામ દષ્ટિ પણ કરતા નથી. જિનપાશ અને તિલકિનને ધરણ કરતાં પણ વધારે સુખ મળવા લાગ્યું. તેઓ ધરણાર ને વ્યાપારને જૂઠીને બોગમાં મગ્ન બની ગયા.

આ ન્યણાદેવી દક્ષીણે દોડીને દેવ નીતિની એક સી હતી. જૂલા પહેલાં મુસાફરોન આગવીને એ આવા ૮ કામ કરતી હતી. આવા તો કેવળ જન્મના બીખારીઆતા તેણે વિનય સમ્મ્યાં હતો પરંતુ તિનપાશ અને તિલકિન તો તણે વર્જના મુખની ખાણ મળી ગઈ હોય તેમ માનતું હતું.

અ ર દરધિ નિ ઇન્દ્રી વણાને આજ્ઞા થઈ કે આજ્ઞા સરખમમુન્ન મહ કરી ના મા વણાને ઇન્દ્રી આજ્ઞા પાળવા વિનય છું. ૧. ૧. ૧ આર્થે ૪ જન્મ આર્થકોત કહ્યું મારે સરખસમુદને મહ કરી મગ્ન મામ મગ્ન વુ ૧. ૧. ૧ તમ જ ન આ મરેશમાં જ ૪. ૧. ૧ તમ મ મુખમ મ તમના મગ્ન મ મી અમ કતા એ મારા

વિના તમને એન ન પડે તો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં ફરવા જજો, પરંતુ ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જવાની ભૂલ કદાપિ કરશો નહીં

જિનપાલે અને જિનરક્ષિતે પૂછ્યું, ‘દેવી ! અમને તમારા વિના એન તો નહીં જ પડે, એમ છતાં તમારી રાહમાં અમે દિવસો વીતાવી દઈશું, પરંતુ એ તો બતાવે કે ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં જવાની તમે ના કેમ કહો છો ?’

‘તમે તો મારું સર્વસ્વ છો,’ રચણા બોલી, ‘ઉત્તરદિશામાં કાળો અને ભય કરનાર રહે છે એના કૂકાડાથી પણ માનવનો વિનાશ થાય છે’ આમ કહીને રચણા ચાલી ગઈ

દેવી ચાલી ગઈ અને જિનપાલ અને જિનરક્ષિતને બેચેની થવા લાગી એકવાર તેઓ પૂર્વના ઉપવનમાં ફરી આવ્યા, પછી પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં પણ જઈ આવ્યા, પરંતુ રચણા વિના બંનેને ક્યાંય એન પડતું નથી આથી બંને જણાએ વિચાર કર્યો કે આજે તો ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જઈએ જોઈએ તો ખરા કે એ નાગ કેવો છે ?

અને તેઓ ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા, પરંતુ તેમને બગીચામાંથી અસહ્ય દુર્ગંધ આવવા લાગી મોઢે ડૂંચો દેઈને એ બંને આગળ વધ્યા, ત્યાં તો એક મોટો હાડકનો ઢગલો જોવામાં આવ્યો. આશ્ચર્ય પામતા બંને જણા આગળ જવા લાગ્યા, ત્યાં એક પુરુષને શળી પર ચડાવેલો હતો અને હવે તેને મરવાતે થોડીક જ વાર હતી બંને જણાએ પામે જઈને તેને પૂછ્યું, ‘ભાઈ ! તમારી આવી દશા કેણે કરી ?’

‘રચણાએ !’ શળી પર ચડેલા માણસે કહ્યું ‘હું પણ એક દિવસ સમુદ્રના તોફાનમાં ભૂલો પડીને તમારી માકલ જ રત્નદ્રીપમાં આવી પડ્યો અને તમારી જેમ જ એના મોહમાં ફસાઈ ગયો જ્યાં

તમે જન્ને જ્યાં આ એટલે મારી આ દયા થઈ આ સ્વસ્થા ફર સ્વસ્થાવની
 દેવી છે આવા તો અનેક પુરોના તેણે પ્રાણુ થઈ લીધા છે અને
 પછે જ્યારે કોઈ બી ૧ મુસાફર મળશે એટલ તમારી પણ મારા
 નેત્રી જ દયા થવાની છે

મરવાની મરીએ પહેલેથી પુરુષની આ વાલ શાંભળીને આ
 જન્ને ભાઈઓ કંપી લેવા તેમણે પૂછ્યું ભાઈ ! તમે તો હવે
 મૃત્યુ પામવાના જ છો પણ જ્યારે જ્યારુ હોય તો તેનો કોઈ ઉપાય
 છે ખરા ?

હા એક ૧ ઉપાય છે જ્યાંએ ચડેતો પુરુષ એમણે પૂર્વના
 વનમાં એક વક્ત્રુ મંદિર છે દરેક સોમવારે સવારે એ વક્ત્રુ ધોમ્મનુ
 સ્વરૂપ ધાન્યુ કરીને ઉચ્ચાર કરે છે કે 'કં તારયામિ ! કં પારયામિ !'—
 હુ કોને તારુ ? કોના ઉદ્ધાર કરુ ? ને તમે એ જ વખતે દાનર થઈને
 એ ધોમ્મ ૧ પ્રાથના કરશો કે 'માં તારય માં પારય' — અને તારો
 નાશ ઉદ્ધાર કરો તો એ ધોમ્મ પોતાની પીઠ પર બેસાડીને તમને
 તમારે થે પહોંચાડી દશે પગ્નુ તમે એ તમારો ઉદ્ધાર કરવામાં જરાબર
 મજ્જમ રહેશો તો જ જમ્મી ચક્રો કારણ કે તમે ધોમ્મ પર સ્થાર
 થશો કે તરત જ એ દેવીને ઉપોદગથી ખબર પડી જશે, અને એ
 તમારી પાછળ આવીને તમારી આમળ રમશે, કરમરશે અને ઉચ્ચ
 અનેક ધમ્મીઓ પણ આપશે ! પણ તમે ને એના હાવશાવમાં કે
 પ્રયોજનમાં દસાઈ ન પાકુ વાળીને નેશો તો એ ધોમ્મ વમને પાછાં
 ચામ્યો જો માટે કોઈપણ રીતે પાકુ વાળીને નેશો નહીં !

આજુ કહીને એ પુરુષ તો મૃત્યુ પામી ગયો જરાબર સોમવારને
 દિવસ સવારના એ જન્ને ભાઈઓ વક્ત્રુ મંદિર પાસે જ્યાં આ તો
 એક અથ તેમના નેવામાં આઓ એ માનવશાવમાં બેસી રહ્યો હતો

કં તારયામિ ! કં તારયામિ ! જ્યાંજ્યાં જન્ને ભાઈઓ બેસ્યા
 માં તારય માં પારય ! અને જ્યારે પોતાની પીઠ પર જન્નેને
 બેસાડી દીધા જ ન ભાઈઓને થઈ ધોમ્મને વાણુવેન ચાલવા માંડ્યું

પરંતુ ઉપયોગદ્વારા આ બનાવને બાળી લઈને રચણાદેવી તેમની પાછળ આવી પ્રથમ તો બહુ ક્રામળતાથી અને મનમોહક શબ્દોથી સંબોધીને કહેવા લાગી, ‘ અરે, તમે કેમ ચાલ્યા જાવ છો ? મેં આપેલા સુખોમા તમને બંનેને કાઈ ખામી લાગી હોય તો પાછા વળો હું તમને દિવ્ય સુખોપભોગ વડે તૃપ્ત કરીશ ’

પરંતુ બંને ભાઈઓ મજ્જમ હતા કાઈએ પાછું વાળીને તેની સામે જોયું નહીં આથી એ કાલાવાલા કરીને કહેવા લાગી, ‘ મને છોડીને તમે ચાલ્યા જાવ છો, તો શું તમને મારી દશા માટે ચિંતા પણ થતી નથી ? હું હવે કોને આધારે રહીશ ? મારા ઉપર દયા કરીને એકવાર મારી સામે તો જુઓ । ’ આ શબ્દો સાંભળ્યા છતાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બંને અડગ રહ્યા આથી રચણાદેવી ક્રોધ કરીને કહેવા લાગી, ‘ તમને આટઆટલા લાડ લડાવ્યા તેની તમને શરમ પણ રહેતી નથી ? જતા જતા મને મોં પણ બતાવવા તમે તૈયાર નથી ? તમે બંને જેટું ખાધું તેનું જ ખોદવા તૈયાર થયા છો હું પણ જેવીતેવી નથી જો હું ધારુ તો ભલભલાના પ્રાણુ લઈ શકું છું, પણ તમો બંનેને તો મેં પ્રાણુથી અધિક સાચવ્યા છે માટે એકવાર મને મુખ બતાવતા જાવ । ’

આવા વાક્યો સાંભળીને જિનરક્ષિતના મનમાં થયું કે રચણાદેવીની વાત તો સચી છે આપણને એણે સાચવ્યા છે, તેના બદલામાં જરાક મોહું બતાવવામાં શો વાધો છે ? ’ જિનરક્ષિતનો આ મનોભાવ રચણાએ બાળી લીધો આથી એ તેને જ ઉદ્દેશીને કહેવા લાગી, ‘ જિનરક્ષિત ! તમારો ભાઈ તો વચનબ્રષ્ટ છે, પણ તમે મને તેના કરતા અધિક પ્રિય છો માટે એકવાર મને તમારા મુખનું દર્શન કરાવો, એટલે હું સંતોષ માનીને પાછી ફરી જઈશ ’

અને જિનરક્ષિતનું મન પીગળી ગયું તેણે રચણાના સામે જોયું । તત્કાલ એ ઘોડા પરથી ઊઞ્ઞી પડ્યો, અને જિનપાલને લઈને ઘોડા વાયુવેગે આગળ વધ્યો ।

નિનરક્ષિતનું પતન થયું અને વીરેલી વાપણ સમી સ્થળાએ નિનરક્ષિતને પકડીને તેના દુઃખ કરી નાખ્યા અને એ દુઃખ જળચરોના બધી તરીકે આપી દીધા । નિનપાશને મલો ઉઘાનમાં મૂકી દીધા.

જળવાનની વાણી જધાને એકસરખું શાન આપે છે વધારાથી આત્માને જે તમે વશાધાર રહેશો તો જે વખતે તમારે સામે ધેર પહોંચાડી દેશે અને જે સ્થળારથી મોહમાયાને આધીન જની જશે તો તમારો વિનાશ થઈ જશે । નિનપાશ એકસો ધેર આવ્યો અને માતાપિતાને વફા કરીને કહેવા લાગ્યો આપની આરાધના ઉત્સવન કરવાનું ફળ જાઓ જન્મેને મળી ગયું અને તેમાં નિનરક્ષિત સ્થળાના વાણી પર વિશ્વાસ રાખીને મૃત્યુને આધીન જની ગયો. તેણે માતાપિતાને બધી વાત કરી અને સસારનાં સુખો ખરેખર પોતાનો વેરાળભાવ પ્રદર્શિત કર્યો. દક્ષિણ થઈને મુનિ જનીને, તેણે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ કરી.

સ્વદ્વીનથી સસારમાં તમે પણ આવી પડ્યા છે. હવે જે જ નિશ્ચય કરવાનો રહે છે કે તમારે સ્થળાને આધીન જનવું છે કે મૃત્યુને આધીન જનીને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરવું છે ? જળવાનની આત્મા પાળનારને સસારમાં બદલવું પડતું નથી અને ૭ વિષયમાં બધાં જને છે તેનું પરિણમવું ટળતું નથી.

સુક્રમાલિનએ ગુરુવાક્યનું ઉત્સવન કર્યું અને સ્વેચ્છાસરી જનીને એ સુક્રમાલિન નામના ઉઘાનમાં જઈને તપ અને આત્માપના કરવા લાગી.

ૐ શાન્તિ.

*

અ્યાખ્યાન : ૭૭

(મગળવાર, તા. ૨૪-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણે કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નિર્ઋત્યીએ સુકુમાલિકાને ના પાડી, છતાં તેને રુચ્યું નહીં અને એ સુભૂમિલાગ ઉદ્યાનમા છક છકના તપ કરી તથા સૂર્યની આતાપના લઈને ઉષાશ્રયમા આવીને પારણા કરવા લાગી આ ચપાપુરીમા એક લલિત ગોષ્ઠિ [સોનેરી ટોળી]ના પાચ સભ્યો રહેતા હતા માઆપની આજ્ઞાનુ અને રાજનિયમોનુ પણ ઉલ્લંઘન કરીને મદિરાપાન, વ્યભિચાર, ચોરી, લૂટફાટ અને દૂતરમણુ એ તેમનુ કામ હતુ આવા નિરકુશ જીવો માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે—

દાળ વિના દુનિયા વિષે, નીતિ ન પાળે કાય,

નાવ ગહે નહો નીગમા, જો લગર નવ હોય

આ પાચ જજ્ઞાની સ્વચ્છન્દ ટોળકી છેલ્લે પાટલે જઈ બેઠી હતી તેમના માઆપોએ તેમને સુધારવાના અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ ફટેલા હાડકાના ટુકડાઓમાથી પાત્ર કેવી રીતે બનાવી શકાય? આવા પુત્રો થવા એ માઆપના સતાપનુ કારણ છે

‘મા બાપનુ માને નહીં, એ પુત્રને ધિક્કાર છે’

પોતાના પુત્રોને આવા કુમાર્ગગામી બનેલા જોઈને માઆપને એમ હતુ હતુ કે આના કન્ટા તો વાઝિયા રવા હોત તો શું બોલુ હતુ ?

જનતામાં જોને સત્તાન ન હોય તે દુખી છે જોને સત્તાન થઈને મૃત્યુ પામી જતાં હોય તે પણ દુખી છે પણ એ જાનેના દુખ કરતાં જાનેજાયુ દુખ કુપુત્રનાં માળાપને હોય છે બાવા કુપુત્રે માતાપિતાના ઉપકારોને જૂસી જઈને યશ સમાન દુખો ભર્યા કરે છે

નાના થકી મોટા ક્યાં બીના થકી કોરા ક્યાં
ઉપકાર જૂથે બસાગિયા એ પુત્રને ધિક્કાર ॥
મોળે કરી મન હાવતી હોટલ સિનેમાની મઠી
માળાપ મરે હાલુ વિના એ પુત્રને—
સેવા કરી જાણે નહીં એ પુત્રને ધિક્કાર છે

માતાપિતાના અસીમ ઉપકારો છે ગણવતી માતા બીની ઘણ ત્યારે ગણના બાળકને જાણે બાળકમાં ઉજાળ્યો હોય તેમ લાગે છે એસે ત્યારે લાગે છે કે જાણે પાતાળમાં ફેંકી દેધા. બાવા ગણની સલાળ રાખો કાર વહન કરીને કરેલા ઉપકારોનો બદલો બાળક કોઈ પ્રકારે વાળી શકે નહીં ઔતમસ્વામી પૂછે છે માતાપિતાને ઘણુ કરાવીત પોને હાલુ કરે તેમનાં મહન જાને સ્નાન કરાવીને પોતે સ્નાન કરે જો જન કરાવ્યા પછી જ પોતે ખાપ જાને સુગ્રાન્થા પછી સુવે તો પુત્રે માળાપનો બદલો વાળ્યો કહેવાય ॥ સ્વપ્ન જોડ્યા ના ઔતમ! માળાપના ઉપકારનો બદલો એક જન્મથી વળી શકે જ નહીં

દુષ્ટાન્ત—એક શેઠને વિનયચક્ર નામનો મુજુવાન જાને વિનયશીલ પુત્ર હતો એ જ્યાં બાઈક વરના થયો ત્યાં તેની માતાનું મૃત્યુ થયું ભોડાના કહેવાથી શેઠ બીજું મન થયું નવી આવેલી શેઠાણી જાણુ મયુ ન મીઠુ મળ્યું એ કહેવન પ્રમાણે કોપી, વાચાળ જાને કહેતા રમાવતી હતી. શેઠા ૪ દિવસમા શેઠના થ નો દિવાળીનો જ્ઞાનક હોળાના લાકામા બે સાઈ મયા વિનયચક્રનું પણ નવી માતા ગ્રાસ દેવા લાગી, જ્યાં વિનયચ જણુ સ ન કરવા લાગ્યો. પણ નવી શેઠાણીનો

કારમો ક્રોધ અને માન કપાય અત્યંત હતા. ધરે ધણી ભેસો હતી, જૂની શેઠાણીના સમયમા ગામના ગરીબ લોકો છાસ લઈ જતા હતા. નવી શેઠાણીના કડક શસ્ત્રસ્થાવથી એ બધા બધ થઈ ગયા ભેસોને છાસ પાઈ દે, પણ ગામલોકોને મળે નહી શેઠાણી બહુ તોછડા સ્વભાવની હોવાથી સગાવહાલા પણ શેઠને ત્યા આવતા જતા બધ થઈ ગયા વિનયચક્રને પણ એ વારવાર ગમે તેમ બોલ્યા કરતી, પણ ધરમા લાગેલા આ જવાળામુખીને કાણુ ઠારી શકે ભલા ?

વિનયચક્ર સમજી ગયો કે નવી માતા પ્રકૃતિની નચાવેલી નાચી રહી છે, એમા એના આત્માનો કાઈ દોષ નથી આમ કરતા કરતા એ અઢાર વર્ષનો થયો અને એક સારા કુટુંબની કન્યા સાથે તેના લગ્ન થયા, પણ પહેલે જ દિવસેથી પુત્રવધૂને નવી સાસુનો પરિચય થવા લાગ્યો. સુખી ધરમાથી આવેલી કાઈની લાડિલી પુત્રીને સાસુએ ધીમે ધીમે પોતાના ધરને અનુકૂળ બનાવવી જોઈએ, પણ અહી તો જિલકું જ બનવા લાગ્યું પુત્રવધૂને અને તેના માતાપિતાને પણ નવી શેઠાણી ગાળો ભાડવા લાગી

થોડા દિવસો ગયા બાદ પત્નીએ વિનયચક્રને કહ્યું, ‘તમારા બા મને તો ગાળો ભાડ્યા જ કરે છે, પણ મારા માબાપે એનો શો અપરાધ કર્યો છે ? એની હાજરીમા મારી એક એક મિનિટ પણ વર્ષો જેવી જાય છે ’ પરંતુ વિનયચક્રે પત્નીને સમજાવતા કહ્યું, ‘બાનો સ્વભાવ જરો ઉતાવળિયો છે, પણ તેના મનમા આપણા માટે દુર્ભાવ નથી એ બોલે, અને તારે બીજે કાનેથી કાઢી નાખવું હૃદયમા ઉતારીએ તો કુ બ લાગે ને ? એ એના સ્વભાવ પ્રમાણે વર્તે, તો તારે તારા સ્વભાવ પ્રમાણે થોડું સહન કરવું એ કોઈ સ્વભાવના છે, પણ આપણાથી બાળકના સામે બાળક થઈને ન બેસાય !’

પરંતુ નવી શેઠાણીના સ્વભાવમા આથી કાઈ ફેરફાર થયો જ નહી એને તો જાણે કલેશ ને કકાસ કરવાનું વ્યસન જ થઈ પડ્યું

દો એક દિવસ વિનયચક્રે પિતાને કહ્યું મારી માએ જાજ સુધી તમને અને મને ગાળા કાઢી, પણ હવે તો જા નવી આવેલી વડુના ઉપર પણ વાગ્યાણુના પ્રતારે ક્યો કરે છે અને સામે છે કે એની સદનસકિતી હવે હદ જાવી ગઈ છે અને એમ સદન કરવાથી કંઈ મારી માનો સ્વભાવ બદલાવાનો નથી.

માર ગાંધિએ બોલી બદલે, તરુવર બદલે સાખા

બુદ્ધપણુના કેસ જઈને (પણ) લખણુ ન જામે સાખા.

જ્યુ બદલાવ્યુ બદલી રહે છે પણ સ્વભાવ બદલવો મુશ્કેલ છે. સિદ્ધાંત ! એક સમય હતો કે જ્યારે આપણે બીજાના કષ્ટપ્રત્યે પચાવતા હતા ત્યારે જાડે બીજાઓ આપણે ત્યાં ગાયુ મારવા આવે છે માટે જો આપ આજા જાઓ તો હું જુદો થઈ જઈ જાપદી કૃપાથી મને સ્વતંત્ર મળ્યું છે એટલે રાટલો કમાઈ લઈશ. મારે જા ધરમાંથી એક પણ વસ્તુ નેઈની નથી.

જ્યુ બાગસાખ બગડ્યુ તેનું ધર બગડ્યુ જેનું લોક બગડ્યુ તેનો દિવસ બગડ્યો જેનું જાણુ બગડે તેનું વર્ષ બગડે પરંતુ ત્વી જા કકરા હાથ તનુ તો જીવન બગડે છે ! બીજારો જાપ વિનયચ ન ગા ત્વાજ આપી રહે ? વિનયચક્ર ફળીને લઈને જુદો રહેવા લાગ્યા. એક કવેરીની કુશનમાં તેને નોકરી મળી ગઈ અને પાતાની કુશળતાથી એ સારો રત્નપરીક્ષક બની ગયો હવે એણે સ્વતંત્ર ધર્મો રાજ ક્યો અને શોડા ૮ વખતમાં તેને ત્યાં જીવનની રેશમઉંચ મવા સામાં જા તરફ મેઠ બસાવા લાગ્યા. ધીમે ધીમે તેના ધરમાં અના રતા સામા રતા લાગ્યા ! કોઈ એ રૂપિયાનું ઉપાર પણ ધીરજ ન હતું કુસ સ્ત્રી ગાળાના ગણી પણ જાણી જોડે છે કુસ પથી જાણુ મ ની જ્યુ ખુરી ત્ય ૭ કુસ પમા જાનંદા હવેપાક પૂરી કરતાં સ પથી માખથી પસ ન જસ જ્યુ વધારે મીડી હાથ છે

ધરમાં જ્યુ ગ ૮ જ્યુ કોપ જેના દિશમાં દિવાલ પડી ગઈ હાથ તના ધરમાં પણ દિવાલ જોવી થાય છે જાવા સરોજમાં

સમજી માણસે જતુ કરવાની ટેવ પાડી નોઈએ આ જતુ કરવાની—
સહન કરવાની પ્રાથમિક ભૂમિકા ગૃહસ્થાશ્રમમાથી જ બાંધી લેની નોઈએ,
કારણ કે આગળ જતા મોહના માર્ગમા તો જીવે ધણુ ધણુ જતું
કરવુ જ પડે છે જતુ ડગતા નથી શીખો, તો મોહ નહી મળે વેર
અને ઝેર, ઈર્ષ્યા અને ક્રોધમા જે જતુ કરે છે તે ડાલો છે અને જે
પકડી રાખે છે તે મૂર્ખ છે

એક દિવસ નવી શેઠાણીએ રોડને વ્યગ્રમા કહ્યું, ‘તમે વારવાર
તમારા વિનયચદ્રને વખાણ્યા કરો છો, ત્યાં એને ત્યાં કેમ ચાલ્યા
જતા નથી ?’ શેઠની આખમાથી આસુ પડી ગયા ! આજે એના
પગ વિનયચદ્રની દુકાન તરફ વળવા લાગ્યા વિનયચદ્ર દુકાનમા બેઠેલો
હતો પિતાજીને આવતા નોઈને એ ઊભો થઈ ગયો, સાચો પુત્ર
માખાપના દુખને આખમાથી ઓળખી જાય છે તેણે પોતાની ગાદી
પર શેઠને બેસાડ્યા અને તિજોરીની ચાવી મોપતા એ બોલ્યો,
‘આ જે કાઈ છે તે તમારુ જ છે આજથી તમે આપણો તેજ
મારે લેવાનુ છે, પણ એ તો બતાવો કે મારી બા શુ કંઈ છે ?’

‘એવુ અહી કામ નથી, બેટા !’ શેઠ ગદગદ બનીને કહેવા લાગ્યા,
‘એ તો હવે પાડોશીમા પણ વેર બાંધીને બેઠી છે ખાવાનુ ખૂટ્યુ,
પણ એ કંઈશાનો મિનજ ઓછો થતો નથી !’ વિનયચદ્ર બોલ્યો,
‘એમ ન બને પિતાજી ! લોકો આપણને શુ કહે ? તમે અહી ને મારી
બા એકલા ત્યાં રહે તેમા આપણી પ્રતિષ્ઠા પણ શી ? હુ હમણા જ
મારી બાને તેડી લાવુ છુ’

એક જ બગલામા નવી શેઠાણી, શેઠ, વિનયચદ્ર અને તેની પત્ની
રહેવા લાગ્યા, પરંતુ નવી શેઠાણીની ઉચ્ચતા હજી એની એ જ હતી.
શેઠે એકાન્તમા તેને ધણી રીતે સમજાવી નોઈ, પરંતુ—

नलिकागतमपि कुटिलं न भवति सरलं शुनः पुच्छम् ।
तद्वत् खलजनहृदय बोधितमपि नैव याति माधुर्यम् ॥

કૂતરાંની વાંકી પૂઠીને વાંસની નળીમાં રાખ્યા છતાં તેની વાંકઈ ચાલી જતી નથી. તેવી જ રીતે અનેક પ્રકારે બોધ પામ્યા છતાં ખસ મનુષ્યનું ચિત્ત મધુર જ નથી રહતું નથી. નવી શૈક્ષણિક રાજ્યને કક્ષ્ય બોધને એક દિવસ સેકે વિનયચક્રને કષ્ટ બેટા! હાથે કરીને બા કક્ષીને। કક્ષાટ તું ધરમાં લાખ્યો છે તારી તો સદ્ગતિની પક્ષ દહ છે તને પક્ષ કુખ બોધ રહતું નથી. વિનયચક્ર બોલ્યો કુ પક્ષ એ જ વિચાર કરી ત્થો છું બા બગસો બને સામાન બધું બાપને સોપીને કુ બુદ્ધો રહેવા જઈ છું

બને વિનયચક્ર બને તેની પત્ની બુદ્ધો રહેવા લાગ્યા, પક્ષ બની વિનયચક્ર પત્ર મૂકે ત્યાં જ જાણે કેમ લક્ષ્મીદેવી તેની પ્રાણ પ્રાણ જતા હોય ! બર્માક્ષાદયો બગસો ખાલી થઈ ગયો બને શૈક્ષણિકની બેતી એ સ્થિતિ થઈ ગઈ। બને બામ ને બામ સાત સાત વાર વિનયચક્ર માખાપને સાથે રાખ્યા, બને ખાલી હાથે બુદ્ધો થતો રહ્યો. બને માતા પિતા ૧૬ થઈ ગયા. એક વાર એક નિર્મલ્ય મુનિના પ્રચ્છનમાં શૈક્ષણિક વિનયચક્ર બને તેની પત્ની બેટા! હતા. તેમાં વિનયચક્રે મુનિની બામળ પોતાની બધી વાત કરીને મુનિને પ્રશ્ન કર્યો, બા માતાપિતાના ઉપકારના બદલા મ વાળ્યો મહુલ કે કેમ ? મુનિએ જવાબ બાળ્યો,

તો હજારો લગભર —તે સમય નથી. બા લરીસી ચામડીના લોચ સીય લે તોપક્ષ પુત્ર માતાપિતાને બદલો વળી રહ્યો નથી. વિનયચક્રે કરી તા પ્રશ્ન કરી તો પક્ષી માતાપિતાના જલમુખથી મુક્ત થવા માત્ર પુત્ર કે કુ બુ બોધ્યો ? મુનિ બોલ્યા માતાપિતાને મમ પમાડીને પુત્ર મિત્રમુખથી મુક્ત થઈ શકે છે

બને વિનયચક્રે પોતાના ૧૬ માતાપિતાને ધર્મીચરણ માટે યેજ્ય અનુ જતા કરી બાપી

બાળના પુત્રો માતાપિતા બીમાર પડે ત્યારે એક પૈસાની હવા પક્ષ કરવા હચ્છતા નથી ને સ્ત્રી બીમાર પડે તો ચોકરના દસ દાખિયા

ખચી નાખે છે ! માતાપિતાને દુ ખો કરીને ખીજા ધર્મકાર્યો કરે છે, પણ—

અસહ તીરથ ધર આગણીએ, તો તીરથ કરવા ક્યા જઈએ ?

એ ચરણોના ચરણામૃતથી, ગગાજળના કઈ મૂલ્ય નથી !

માતાપિતા અમૃત છાયા, જેનું અવનીમા મૂલ્ય નથી,

બાળક ભૂલે સેવા કરવી, એના જેવી કોઈ ભૂલ નથી

માયાપના ચરણામૃત છોડીને ગગા અને તીર્થોના જળમા ડૂબકી લગાવે તેનો કોઈ અર્થ નથી ગાયના પૂછડાને આખે લગાડનાર કોઈ વાર માયાપના ચરણની રજને માથે ચડાવે છે ? એ માતા ભરી નાતમા હજારો માણસોની વચ્ચે તમને ખોળામા લઈને ખતેથી જન્મતી હોય અને તમારી બાળવયમા તમને ઝાડા થયા હોય, ત્યારે તમે એની કિમતી સાડીઓ બગાડી દીધી હશે, છતાં એ માયાળુ માતાએ હસતે મુખે તમને સાફ કરી લીધા હશે ! આ માતાનો બદલો પુત્ર કેવી રીતે વાળી શકે ? પુત્ર પરનો પ્રેમ તો એક માતા પોતે જ સમજી શકે

દૃષ્ટાન્ત—વિધવા માતાનો પચીસ વર્ષનો એક પુત્ર મકાન ચાળતો હતો મધ્યાહ્નનો તાપ માથા પર પડવાથી યુવાન પુત્ર પસીનાથી રેખાંબ થઈ રહ્યો હતો વૃદ્ધ માતા વારવાર કહી હતી કે ‘ખેટા ! હવે સૂરજ માથે આવ્યો છે, માટે નીચે ઊતરી જ થોડો તાપ ઓછો થાય એટલે કામ કરજો’ પણ છોકરો માતા પ્રેમને સમજી નહી શકવાથી માનતો હતો કે મા વૃદ્ધ છે, એટલે એને તો ટકટક કરવાની ટેવ પડી ગઈ છે. આથી એ નીચે ઊતરતો ન હતો, અને માથી પુત્રનું કંઈ જોઈ શકાતું ન હતું પણ પોતાના પ્રાણુપ્યારા પુત્રના દુ ખથી માતા દિલમા શું થાય છે એ આ યુવાન પુત્ર ક્યાથી સમજી શકે ? આખરે વૃદ્ધ માતાને એક ઉપાય સૂઝ્યો એ પુત્રને બે વર્ષનો એક બાળક હતો તેને લઈને ફળીમા એક પાટલો નાખીને માતાએ તેના પર બેસાડ્યો. પોતાના પુત્રને તાપથી અકળાતો જોઈને મકાન પર ચડેલા યુવાનનું હૈયું તપી ગયું નીચે ઊતરીને તેણે પોતાના બાળકને છાયામા બેસાડી

દાંધિ કસર્તા દસર્તા આ બોલી દલે સમજ્યો ! તારો પુત્ર તાપર્થ
 નાતો દતો ને તો ને કુળ ચલુ એ જ કુળ તને તપતો જોઈને મને
 ચલુ હલુ ! પરલુ માતાપિતાનાં આ કથોને કાણુ જાણખી રહે !

બાજરો બરીથી નવ નીખરે રે, આંખા આંકટથી નવ ધાવ,
 જેવું કરશે તેવું પામશે એ છે અચળ જગતનો ન્યાય

જ્યુનુ બી જુએ એનુ નામ જલુખી, જલુખી સમજે છે કે જરી
 વાલીને તેમાંથી બાજરો મેળવી રહતો નથી તેવી જ રીતે ને પુત્રજે
 માતાપિતાની સેવા કરી નહીં હોય, જલુ માતાપિતાને તિરસ્કારી દૃષ્ટિથી
 જાણ કરી એ પુત્રો એક વાર જલુ તો જવાના / છે ને ! જેવાં બાળ્યાં
 કરી તેવા બજારો, ને હાખીં કરી તેવા કરશે. કરના આ અચળ નિયમ
 કાણુ અટકવી રહે ! કુળમટમાં જઈને બોલો કે તું સિદ્ધ છે તો
 કુળમાંથી જલુ એ / જવાજ નીકળશે અને જો તમે બોલશો કે
 તું બદમાશ છે તો સામેના પ્રતિજ્ઞાને પણ કહેશે કે તું બદમાશ
 છે એમ આ સસાર પણ એક કુળમટ છે જેનું કરશે તેનું પામશે
 માટે જલો ગુરુજના અને વાસકોની જાને વેદથી સેવા કરે. બાહુબલિએ
 પાંચસા સાધુઓની દેવાવચ્ચ કરી હતી. જલોના બોલ્યા સામે જોઈ
 નહીં પણ પોતાની જાનને ધન્ય માન્યો કે મારી જિહ્વામાં આ
 માતાપિતા ધર્યાં ધર્યાં તો જ મને તેમની વધાવકિત સેવા કરવાની તક
 મળી. જો કુળના હોત ત્યાં જ માતાપિતા ચલુ પામ્યાં હોત તે
 એમના ઉપકારમાંથી કુળની રીતે મુક્ત થઈ રહત ! કેદવાને માલુસ
 આરિપદમાં જમાવે છે કેદવાને જોઈશે રાગીઓની મક્ત સેવાઓ કરે
 છે અને કેદવાને નસીં જાળવવા અને ગદા રાગીઓનાં મજમૂત સાથે
 કરવામાં સેવા કરવાનો સતોષ જનુસાવે છે ત્યારે ૭ કુવાન અને
 સંક્રિષ્ટાથી પુત્ર જલુ માતાપિતાની સેવા કરવામાં સજ્જ થાય છે એ
 પોતાના જીવનની એક બહુમુદ્દ તક ગુમાવે છે માટે ધર્યાં માતાપિતા
 સામે તત આંખથી નહીં એની આંતરથી કરશે તો એના એક આંધી-

વીંદથી તમારી જિંદગી સુધરી જશે, અને એના અતરની એક ઊની આહ—એક નિશ્વાસ તમારુ હતું ન હતુ કરી દેશે ! માટે જો એમના ઋણમાથી સાચી રીતે મુક્ત થવુ હોય તો જુદા માતાપિતાને ધર્મ પામવાની અનુકૂળતા આપજો, એમને જ્ઞાનમાર્ગે વાળજો

ચ પાપુરીની આ પાચ જળુની ટોળી ચ પાપુરીમા બેશમ રીતે કરતી હતી એમને કાઈનો પણ ભય ન હતો એમના માતાપિતા ધરમા બેસીને આસુ સારતા હતા, કારણ કે એમણે માનેલા કુળના દીવાઓ

કુળનો દીવો સૌ કાઈ માને, જન્મે ત્યારે જનની રાચે,

કુળ લગ્નવે, કૃષ્ણ લગ્નવે, ખોળાનો ખૂદનાર બાપુ ! ખોળાનો

પલ પલ સળગે છે સંસાર.

ખાળકના જન્મ વખતે માતાપિતા કસારના આધણ મૂકે છે, ઘેર ઘેર સાકર વહેચે છે એ જ કુળદીપક પુત્ર જ્યારે કુળને અને કૃષ્ણને લગ્નવનારો થાય છે, ત્યારે માબાપના પેટમા જળે કડકડતું તેલ રેડાય છે આ પાચ જળુની સોનેરી ટોળી સ્વતંત્રતાને નામે સ્વચ્છદ બની ગઈ હતી મોહ પર વિજય મેળવવો એ સ્વતંત્રતા છે, અને પ્રકૃતિની પાશવતાનુ નામ સ્વચ્છદતા છે આજે વાણિયાની છોકરી હરિજનને લઈને ભાગી જાય એ સ્વતંત્રતા નથી, પણ સ્વચ્છદતા કે પાશવતા છે આ પરિણામ કેળવણીને નામે ચાલતી કાળવણીનુ છે આ પાચેય જળુની ટોળી ચ પાપુરીમા રહેતી દેવદતા નામની ગણિકાને ત્યા પહોચી ગઈ ત્યા મદિરાનુ પાન કરી, સોનામહોરોની બેટ ધરીને પાચેય જળુ કહેવા લાગ્યા, ‘આપણે આજની મળ સુખમિલાગ ઉદ્યાનમા જઈને માણીએ’ અને તેઓ મદોન્મત બનીને ઉદ્યાનમા આવ્યા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૮

(ગુપ્તવાર, તા. ૨૫-૬-૧૪)

જહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરખાલ ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આલે છે દેવતા યજ્ઞકર્તા રક્ષમા બેસાડીને પંચિય એધિય પુરોહિત મુનુભિષાજ નામના ઉદ્યાનમાં લાગ્યા ગરિહય છોય અણુપરિચદ્ધિ — ને છવોને કમભોજ મીઠા લાગે છે તે મેલકથી મલાસમુદ્ધમાં દૂધી નળ છે ત્રિસ્યાસકા છવો સર્વજ્વના ભોજ પશુ કમભોજ મેળવે છે પરિશુભે એક પડી એક કુખની પરપરા લીધી થાય છે આ પંચિય જણા મજ્જિકાત જ્યોત્તી શોભા બતાવવા લાગ્યા ઉદ્યાનના એક ભાગને સુર અત શોભાવમાન બતાવીને દેવ તાને ત્યાં બેસાડી અને ખૂંચી જગ્યામાં કામચલાઓ કન્યા લાગ્યા એકે યજ્ઞિકા પર છત થઈ એક કુખની માગાઓ પહેલી એકે યજ્ઞકર્તાને પોતાના બોળામાં બેસાડી, એકે તેના પગમાં મળી સગાવી અને એક તત ચમર ઢોળવા લાગ્યા । જેણે ત્યાં નુખનુ ઘાન માન્યુ હોય તે ઘાન બૂંચી નળ છે પરન્તુ માન્યામાં ત્યાં માલની અત તા માનવામાં આવી છે

પ્રાન્ત—સત ગુમની સના ગુલાવરથામાં રત્નાવલી નામની ત્યાં સુધે પગ થયા તા ત્યાં ને ત્યાં આ એ સા જયા આસકા જન્યા કે તમન તાદિરસ ત્વારથી વિના ચન રત્ન ન દત્ત રત્નાવલીએ

વારવાર પતિને પ્રાર્થના કરી કે મારા પિયરમા મને વારંવાર બોલાવે છે, તો મને હવે એકવાર ત્યાં જવા દો પણ લગ્ન પછી ઘણા વર્ષો સુધી રત્નાવલીને તુલસીદાસે જવા દીધી નહીં એકવાર પિયરમાથી તેડવા આવ્યા અને આગ્રહ કરીને રત્નાવલીને તેડી ગયા તુલસીદાસે જેમ તેમ દિવસ તો પસાર કર્યો, પણ રાતના તેઓ વિહવલ બની ગયા ઘેર અધારી રાત્રિએ તુલસીદાસ પત્નીને મળવા માટે ઊપડ્યા નદીમા પૂર આવ્યું હતું, છતાં સાહસ કરીને અને પ્રાણને હોડમા મૂકીને તેઓ સામે કિનારે ગયા પોતાના સસરાને ગામ પહોંચી પાછળના ભાગમાથી ચોરની જેમ તેઓ પત્નીના ઓરડામા આવ્યા. આવીને રત્નાવલીના પગ પામે ખેંસી ગયા પગને સ્પર્શ થતા એ જાગી અને પૂછ્યું, ‘આવી ઘેર રાત્રિમા તમે કેમ આવ્યા?’ તુલસીદાસે કહ્યું કે, ‘હું તારા વિના એક રાત પણ જીવી શકીશ નહીં’ રત્નાવલી બોલી, ‘અરર આટલું મારું રટણું કરીને તમે તમારો મોઢો માનવલવ ખગાડી રહ્યા છો જેટલું મારું રટણું કર્યું એટલું જો તમે પરમાત્માનું રટણું કર્યું હોત તો તમારો ક્યારનો ઉદ્ધાર થઈ ગયો હોત!’ પત્નીની વાત સાંભળીને તુલસીદાસની દષ્ટિ બદલાઈ ગઈ તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા અને પ્રભુભક્તિમા લીન બની ગયા.

જીવ જેવી માન્યતા કરે છે, તેવો અનુભવ કરે છે ફૂતરાના મોમા સૂકું હાડકું આવી જાય અને તેથી તેને લોહીના ઘૂટડાનો અનુભવ થાય છે, પણ એને ખબર નથી કે એ લોહી તો એના જ મોમા હાડકું વાગનાથી નીકળતું હોય છે!

ઉજ્જવલ અગે સદા ઓપતો રે, શોભાને મટાડી બન્યો સ્થામ!

મનવે મૂરખ થઈને રે, હસને કર્યો છે હેરાન

અજ્ઞાતી આત્માની દષ્ટિમા પણ વિકાર હોય છે એ હાથે કરીને હસપદ છોડીને ઝગડાનું પદ સ્વીકારે છે અગાઉ ઉધાડું માથું થઈ જાય, ત્યારે માતા પોતાની પુત્રીને કહેતી કે તારા માથા પરથી ઓઢણી પડી જતી હોય તો ખીલા મારી દે, પણ ઉધાડે માથે નહીં

રહેવાનું. એ જ પુત્રીએ આ ૭ લેખાડે બને દરવામાં જોરવ બનુમને
 છે માલાપ્તિ. પણ પુત્રીને નહીન જેવો વેપ પહેરાવવામાં જાનદ
 માને છે જાનને તો કૈસેકો કૈસે મિલે જેવો થાટ થઈ ગયો
 છે સુધારાને બદલે જાજનો સમાજ વેસાએને નજાવી રહ્યો છે
 વધવાજુવાળા એક સાઈએ આવી કંચડી જીતિણી સ્ત્રીએને નિરીક
 કરત મારે સંચાએ જાપવાનું કમ સર ક્યું છે પરંતુ જ્યાં સુધી
 સમાજનો બહુ મોટો ભાગ સાદાઈને ન જાપવાવે ત્યાં સુધી જાવા
 પ્રયત્નો બહુ રજા જાપી રહે નહીં

મોરે રોગમય —જેટલા મોગ એટલા રોગ છે. જે સુખને
 મોગવા બાદ કદાચે જાવ એ સાચું સુખ નથી તમે માની લીધેલા
 સુખે જાગવા બાદ તમોન કદાચે જાવે છે? જાવતો હોય તો એ
 સુખને મિથ્યા માનો. દેવદા વેસા બને પાંચ જોડિય પુત્રો પુત્રી
 બનીયામાં નિશ્ચળ એકાએક દરવામાં જાનદ માનવા લાગ્યા. જેને
 સાક્ષ્ય કરતાં સરીરની કિંમત હોય. વેને કોઈની સરખાવતી નથી
 પરંતુ તમામ આજુપણેમાં શીલેઈ ઘરે મૂળવમ્ —શીલ એ મહાન
 સૂચક છે

દ દાનત—સીતાનું હરણ ક્યાં પછી રાક્ષસે સીતાજીની પાસે
 જાવીને સાનાની લાલ, લાલ અલકારે પુષ્પ વિમાન જાદિયા
 બનક પ્રસાદના રજૂ કર્યા પરંતુ સીતાવતી સીતાએ રાક્ષસની સામે
 પણ નેહુ નહીં નેકે જ્યોતિર્બીના જન પ્રભાણે પરજીવનના
 દોષી રાખને કાષે તેનું મૃત્યુ થવાનું છે એમ શવણને ખબર હતી.
 એટલે એણે પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે કોઈપણ સ્ત્રી ઉપર અધિકાર કરવો
 નહીં જાવી તણે સીતાજીને પણ કોઈ જાતના જાગ્યા નહીં પણ
 કળ્યા ૪ પાતાની જતાવવાની ધારણા કરી હતી.

આ રીતે પુનઃ જનક આમિત્રા બને જાજની સ્ત્રી જનક
 પુરુષમિત્રા જાવામાં પાતાની જાને સુધેલી સમ ૭ છે જા સુધારાએ
 જાવતની સ કૃતિનું સલાનાય કાઢ્યું છે વિદ્યોમાં જાવતની જે

સસ્કૃતિના વખાણુ થતાં હતા એ સસ્કૃતિ આજે રસાતળમા પ્રવેશવા તૈયાર થઈ છે આખરે થાકીને રાવણે મ દોદરીને સીતાજી પાસે સમજાવવા મોકલી મ દોદરી મીતાને કહેવા લાગી—

મુક્તાકળનો થાળ ગ્રહીને આવે સહસ્ર ગમે નાર જો,
મ દોદરી કહે ‘ મૂકા માનુની, માન પહેરી કરો શણગાર જો ’

વહારે આવો રઘુપતિ રામ

‘ સત્ય ન ચૂકુ કરોડ વાતે, બોલો વિચારીને બોલ જો,
ઉદ્ધિ મૂકે મર્યાદ તોપણ મેરુ રહે અડોલ જો વહારે આવો.
લક્ષ્મણુ વીરા વેગે રેઆવો વેરીમા રહી હુ ઘેરાઈ,
હનુમત વીરા વેગે રેઆવો, વેરીમા રહી છુ ઘેરાઈ ’ વહારે આવો.

મ દોદરીએ રત્નના આભૂષણો, લકાની સત્રાણીનુ પદ અને એવા અનેક પ્રલોભનો આપ્યા, ત્યારે સીતાજીએ જવાબ આપ્યો કે ‘ કદાચ સમુદ્ર મર્યાદા છોડી દે, છતાં મેરુપર્વત તો અડોલ ને અચલ રહે છે તેમ તારી બતાવેલી સાલખી સતીને માટે એક તણખલા સમાન છે ’ ત્યારે મ દોદરીએ પ્રશ્ન કર્યો—

‘ સત્ય હતુ સતી તાહરુ તો શિદ્ધને છોડ્યા ઈશ જો ? ’

‘ મુજને કલક રાણી, તુજને રડાપો,

એમ છોડ્યા જગદીશ જો ’ . વહારે આવો.

‘ સીતા ! તારામા જ્યારે આટલુ સત્ય હતુ ત્યારે હઠ કરીને રામની પાછળ શા માટે ન ગઈ ? ’ સીતાજીએ જવાબ આપ્યો, ‘ મ દોદરી ! ભાવીને કાણુ અટકાવી શકે ? એ જ કારણથી મારા પર કલક આવવાનુ છે અને તને વૈધવ્ય આવવાનુ છે, એટલે જ આમ બન્યુ ’

જ્યારે મીતાજી ન સમજ્યા ત્યારે મ દોદરીએ આવીને રાવણને કહ્યું, ‘ તમે સીતાને લાવ્યા નથી, પણ સળગતી ચિતાને લાવ્યા છો ! તમારુ કહ્યાણુ આહતા હો તો સીતાને પાછી મોપી દો, નહીતર કુળ

જાને કુદુમ્મ સકિત તમારો વિનાય થશે ।' પણ રાત્રે મંદોદરિ
જેઠ જ જાગ્યા જાણે કે તુ પણ કુસમના પક્ષમાં જાગ મર્યાદા
એટલે મને કોઈ સમજાવે છે

હાં સૌથ જાને ચારિત્રના રક્ષણ માટે યેજીને દેહરે મારનાર
સોના જાને હાં જા પાંચ પાંચ જાગરુઓ લાવે ખુશા જાગીયામાં
કામકીડા ખેલતી જાગમ દેવદત્તા વેશ્યા ।

જા ? તો ઘેર ઘેર સિનેમાની નદીઓના ફોટાઓ લટકે છે
ધરના જાણકોને સિનેમાનાં નટનદીઓનાં નામ જાપાસ છે તેનું નામ
લેતા પણ પાપ જાપાસ જે જાગતને કુસરસરે રેડવામાં મદત્વનો
જાગ જાગવતા હોય તેની પાછળ કુવાનો જાને મુરતીઓ પાત્રક જાની
સ્ત્રીઓ એમના વેરાજીવાને જાપાસીને એમના જેવા જાગવા માટે તેઓ
જાગસપાતાળ એક કરતાં હોય છે

પાત્રકમાં જાગનાં લક્ષણો જાતાવતાં જાગવાને કશું છે કે મોટા
કુળની સ્ત્રીઓ વેશ્યા જાગી થશે જાને જાગતમાં સરમ જેવું નામ નથી
રહે. એ વાસ્તી જા ? સત્ય મીતિ થી જાગી હોય તેમ જેનાય છે
મોટા જાગતા કુદુ મોમાં તો જાગસ કરીને લાગ-સરમને તિથાંજીસ
જાપાસ રહી છે

જાં જા દેવદત્તા જાને તેના પાંચ જાગ પુરુષો તિરકુસ એકાએક
હરી રહ્યા હતા તેની જાગેના જાગમાં જ જા સુકુમાચિત્ત જાગાપના
લઈ રહી હતી તેના જોવામાં જા દસ જાગ્યા જાને તેના જાગના
જાગેસા જાગે. નમત જાગા તેના દિલમાં એના સ જાગેનો સુદય થશે
કે જા જાઈ જાતાનાં પૂવનાં જાગે. જોગવી રહી છે જે પુત્રપત્ની
પાત્રક ગાય પુરુષો તેની સેવામાં ખડે પગ લાગર છે જાને કુ મી
પાપકમવાળી કે મારો લાગર પરજ્યાની પહેલી રાત્રે / મને ઊઠીને
વિભા થઈ ગયો । એ તો ઠીક પણ બીજી વાતો મારો જીજારી
ચિત્ત પણ એવી / રીતે મન ઊઠીને ચાલ્યો ગયો. મારે મારાં કરેલાં

તપ, સયમ અને ચારિત્રનું જે દ્રાઈ કળ હોય, તો હું પણ પાત્ર પતિથી સેવાતી એક સ્ત્રી બનું !'

વિપયોનું ચિંતન કરવાથી વાસના વધે છે અને તેમાં વિધન કરનાર પર ક્રોધની ઉત્પત્તિ થાય છે ક્રોધથી અવિવેક થાય છે, અવિવેકથી સ્મૃતિશ્રમ થાય છે, સ્મૃતિશ્રમથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને બુદ્ધિ-નાશથી સર્વનાશ સર્જાય છે સુકુમાલિકાનું પણ એવું જ બન્યું ગુરની આજ્ઞાએ ન વર્તનાર પોતાના મોહમાર્ગને પણ કંઈ છે ગુરુ કંઠા શિખામણુ આપે, તોપણ તે જિખ્યના દિત માટે જ છે

કંઠાર શબ્દ ગુરુએ કહેલા, બક્ષે મદત્તા નિત તુચ્છકારે, શાણું ધસાયા વિણુ ભ્રમ ક્રેગ, શિરે ચડે ના મણિ ગોલનાથે શરાણે ચડેવ હીરે જ રાજના તાજમા મદાય છે, પણ આને તો વિપયની ભાવના તીવ્ર બની છે

સુકુમાલિકાએ આ નિયાણુ બાધી લીધું સયમ, તપ અને ચારિત્રની બાબતમાં દળીદળીને ઢાકણીમાં ઉધરાવ્યા જેવું બની ગયું । લાખનો હીરો પાત્ર રૂપિયામાં વટાવી ખાધો । વરસાદ પડે અને માટીપાણીનો યોગ થાય એટલે ધાસના અકુરો ફૂટી નીકળે, તેમ પૂર્વના સચિત વિકારો સુકુમાલિકાના હૃદયક્ષેત્રમાં ભગી નીકળ્યા રાણુલને જેઈને તપસ્વી ગ્ય-નેમિતુ ચિત્ત ચચળ બની જાણુ હતું માટે વિપયવિકારોને જેવાતેવા સમજશે નહીં એર તો ખાવાથી ચડે અને માણુસનો એક ભવ બગાડે, પણ વિપયનું એર તો જેવાથીય ચડે છે અને અનેક ભવ બગાડે છે.

સુકુમાલિકા આતાપનાભૂમિમાંથી પાછી ફરી ઉપાશ્રયમાં આવી, પણ હવે સયમમાં એ લીલી પડી ગઈ ધડીએ ધડીએ એ શરીરને સાફ કરવા લાગી વારવાર એ હાથપગ અને મોઢું ધોવા લાગી. ભગવાન કહે છે કે—

સુદસાયગસ્સ સમણસ્સ સાયાડલગસ્સ નિગામસાહસ્સ ।

ઉચ્છોલજાપહોઞ્સસ ડુલ્લહા સુગદ તારિસગસ્સ ॥

—દળવૈકલિકસૂત્ર અ ૪, ગા ૨૬

સુખસાતાનો ગવેરી ખાઈપિતે પોલી જ્ઞાને વારવાર દાવ,
પમ, મોડુ મધુ વગેરે ધાનાર શમળને સુગતિ મળવી ખજુ દુલભ છે
મનુનો ધર્મ શુભિમૂલક નથી, પરન્તુ દયામૂલક છે શરીર તો
અસે છે તેનો પહેરનાર આત્મા એ ત્રસાવી જુદો છે માટે શરીરને
અને આત્માને ઠાઈ સંબંધ નથી.

સુકુમાસિકા હવે આરુપક મટીને વિરુપક બનવા લાગી આ જોઈને
આર્થો ત્રાવાસિકાએ કહ્યું આર્થો સુકુમાસિકા ! તમારું આપુ વર્તન
તમન જો કવ્વાહ—કવ્વાહ નથી આપણે અઠાધારીઓએ આવા એન
આળા ક વા પોગ્ય નથી, પરન્તુ આથી તો સુકુમાસિકાને સ્વમાન
ધવાતુ લાગ્યું એને લાગ્યું કે હજુ પોલી દવાસદાતુ ! મને જ
હકલક કરે છે એમ માની એણે ગુસ્સાનળી બવસલુપા કરી હવે તેનું
શુ પરિણામ આવશે તે અસ્સરે

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન ૭૬

(ગુરુવાર, વા. ૧૧-૬-૧૩)

બધા નાથે મિદ્ધાન્ત પ્રરૂપા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી
વસ્તુન સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતામૃતના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આવે છે નાગમ્મી
આલ્મપીના જરમા અપાપુરીમા જૂથ થઈ હતી, અને હવે ખજુ
અપાપુરીમા અનક જરના કુખા બંચના બાદ મુકુમાસિકાના જરમાં
ખજુ જૂથ થઈ ! ત્રણ પ્રકારના રામ્યા છે (૧) નાથાનુ રામ્ય (૨)
નિષાળાનુ રામ્ય અને (૩) મિથ્ય જ્ઞાનનુ રામ્ય જૂથ કરે ખજુ તેની
જન અનાયના કરે તો જૂથ ધાવાઈ નય લગાઈમાંથી આવેલા
સીનિકા નળાઆ વાગી દોષ, તો કોઈર અંક જાળાને કાલ્યા માટે

ઓપરેશન કરતા કરતા કહે કે, 'તમને ન્યા ન્યા ખૂચતુ હોય તે બતાવો, તો એ ઠેકાણે ઘૂસી ગયેલી ગોળીઓ કાઢી નાખુ' પણ એ સૈનિક મનમા વિચારે કે વધારે ગોળીઓ કઢાવીશ તો મારે વધારે ઉપાધિમા મુકાવુ પડશે પણ એકાદ ગોળી પણ શરીરમા રહી નય, તો તેને લોહી ચડવા દેતી નથી કાટો વાગ્યો હોય, તો તેને વધારે અણીદાર લોહાની મોયથી કઢાવવો પડે છે કાટો વાગ્યા પછી મોય ન ખમવી એ ક્યાથી ચાલે ? મન, વચન અને શરીરથી થયેલી આત્મા સબધી ભૂલોતુ પણ એવુ જ છે ભગવાન કહે છે આ શલ્યોથી મોક્ષમાર્ગમા વ્યાધાત થાય છે અને અનત સસાર વધે છે એ ભૂલને છુપાવશો નહી

એક દશે પણ આઠ્ઠુ પડો, ઢાકવુ કપટનુ કામ છ,

લાખો ખીજ કરવા પડશે, છળતણા સત્રામ છ

છવ । તુ છાના કરીશ નહી કામછ

છાના કરીશ નહી કામ નહી તરતારો રિસાઈ જશે રામછ છવતુ૦

સુકુમાલિકાએ નિયાણાના શલ્યને છુપાવ્યુ, તો એક પાપને છુપાવવા માટે ખીજ લાખો પાપો કરવા પડ્યા ! જૂઠા માણસનુ મોઢુ ચોર જેવુ બની જાય છે એ એક પછી એક ઢાઢપિછોડા કરવા માટે છે, પણ ગમે તેટલો બચાવ કરવા છતા એ પકડાયા વિના રહેતુ નથી 'જૂઠાણુ જલદી પકડાય, આખર જૂઠો જન પગ્તાય' જૂઠા માણસને દોષ વિશ્વાસ પણ કરતુ નથી હોટલમા જઈને આ પી આવે અને ઉપાશ્રયમા જઈને આગેલ કરવા બેસે, તો આવા ધર્મના જૂઠાણા ક્યાથી ચાલી શકે ? ધરમાદો એટલે 'ધર-માદો'—ધર મૂળમાથી જ માદો—ખોટો હોય, તો એનુ કલ્યાણ ક્યાથી થાય ? માટે ધર્મમા જૂઠાણુ ચલાવી લેશો નહી, નહીતર કપટ કરતા ચપટ થઈ જશે અધર્મથી અને છળકપટથી મેળવેલા પૈસા પણ દૂધના દૂધમા ને પાણીના પાણીમા જાય છે એક બારણેથી આવેલા બે હજાર ખીજે બારણેથી

પાંચ દગ્ગરનું નુકસાન કરે છે આને તો બીજારને આપવાની જાણીઓમાં અને બી તેમ, દૂધ એવા આવ પદાર્થોમાં પણ સેગમેગ ચામે છે આ અસતોષ મેહી જૂમ ઊભી કરે છે પાપ કરું દરી તો છપરે દિવે લઈને પોકારમે ।

નાચથી ઘાઠણીને કેટલા ભવ દુન્યો ભોજવરા પડ્યા । ત્યારપછી સુક્રમાધિજ્ઞના ભવમાં દીક્ષા લઈને એ સાતમે મુલુરવાનો પડોમી હોવા છતાં એવી પટકાર્થ ગઈ કે એના મૂળમાં મીંકુ મુકાર્થ ગયું સર્વ જીવનમાં નિવારુ કરવા નેપુ નથી ।

ભગવાન મહાવીર રાજકુલીના મુલુલીજ નામના ઉદ્યાનમાં પધારવાના છે એમ ખબર પાતાં મેલિંકે રાજાએ વનરક્ષાને કહ્યું કે ભગવાન પધારે ત્યારે મને ખબર આપજો. બ્યારે ભગવાન પધાર્યા ત્યારે વન રાજાએ મહારાજા મેલિંકેને વધામણી આપી તત્કાલ મહારાજા મેલિંકે પોતાના સિદ્ધાસન પરથી નીચે ઊતરીને અને સાત આઠ દ્વંદ્વાં આજગ ચાલીને જલુવાર ભગવાનને વેદના કરી અને બોલ્યા હે પ્રભુ ! આપ જ્યાં ગિરા તે છે ત્યાં મારા વદન સ્વીકારજો. અને ત્યારબાદ પાછે પત્રે સિદ્ધાસન પર આવીને તેણે પોતાના મુગટ સિંચવનાં તમ્રમ આજુનણે વધામણી આપનારાએને દંપત્યમાં આપી દીધાં. નેપુ દિશ દિશાવર હોય તે / આવો લાભ લઈ લોકે. મહારાજા મેલિંકે અતઃ પુરમાં જઈને મહારાણી ચેલ્લણાને પણ આ વધામણી આપી કે ભગવાન મુલુલીજ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે તેમનાં નામ, રૂપ અને ડાલુડ મિતન કરનાર પણ પાપમુકત થઈ જાય, તે પછી તેમનાં પ્રવચ્છ દેશ ન અને આખ્યાન કરણુ કરનારને જેવું ફળ મળે । આ સંજ્ઞાને મહારાણી ચેલ્લણા પણ વચ્ચાળુપણેથી સમજી લઈને ભગવાનનાં દેશને જવા નીજ્યાં. કાથી ધોડા રથ, પાદબી અને સેનાસહિત રાજા અને રાણી અને ઉદ્યાન તરફ આજ્યાં. જગ અને ચાગર તથા વાનિ જના ધોપ સાથે વાજતે ગાજતે તેઓ ભગવાનના સમવચરણુ પાસે આજ્યાં. અભિગમન સાચવી જ તેઓ ભગવાનને આવપૂરક વદન કીધાં મહારાજા

શ્રેણિક લગવાનના સન્મુખ એસીને તથા મહારાણી મર્યાદાપૂર્વક ઊભા મંડીને દેશના સાલળવા લાગ્યા લગવાનની વાણીનો દિવ્ય પ્રવાહ માલકોપ રાગમાં વહી રહ્યો હતો પથર જેવા હૃદયો પણ આ રાગથી પીગળી જાય છે

સ્વર્ગાપવર્ગમમાર્ગવિમાર્ગણેષ્ટ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્ત્રિલોખ્યામ્ ।

દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદાર્થસર્વ—

ભાષાસ્વભાવપરિણામગુણૈઃ પ્રયોજ્યઃ ॥

‘હે પ્રભો ! આપનો જે દિવ્યધ્વનિ થાય છે તે સ્વર્ગ અને મોક્ષ-માર્ગનું અન્વેષણ કરવા માટે ઈષ્ટ છે તથા ત્રણે લોકના જીવોને સદ્ધર્મનિત્યનો ઉપદેશ કરવામાં પણ કુશળ છે, અને સર્વ પ્રકારની ભાષાઓમાં પદાર્થોનું વિશદ વર્ણન કરવામાં તેનું સ્વાભાવિક પરિણમન પણ થાય છે, અર્થાત્ આપની વાણી સર્વભાષાઓમાં પરિણમન પામે છે’

લગવાનની દિવ્ય વાણી સ્વર્ગના દેવતાઓ આદિ બાર જાતની પરિપદ સાલળે સિદ્ધ અને હરણુ, વાઘ અને બકરી આદિ જીવો પ્રભુની વાણીથી જાતિગત વેગને પણ ભૂલી જાય અર્ધભાગથી ભાષામાં પ્રભુ બોલતા હતા અને સર્વે જીવો પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જતા હતા

મહારાજ શ્રેણિક અને મહારાણી ચેલ્સણના દિવ્ય તેજ અને પ્રભાવથી ત્યાં એટલા સાધુસાધ્વીઓ પણ પ્રભાવિત બન્યા આથી કેટલાક સાધુઓએ મહારાજ શ્રેણિક જેવું થવાનું નિયાણું કર્યું અને સાધ્વીઓએ મહારાણી ચેલ્સણ જેવા બનવાનું નિયાણું બાંધ્યું અને મનમાં વિચાર નક્કી કર્યો કે આ રાજા અને રાણી સાક્ષાત્ દેવદેવી જેવા છે, માટે આપણે પણ એમના જેવું થવું !

આમ રાજા અને રાણી દેશના સાલળીને પાછા ગયા, પરંતુ આખી પરિપદ છૂટાઈ ગઈ લગવાન તો ત્રિકાલસર્વજ્ઞ હતા તેમને કેવળજ્ઞાનદ્વારા આ હકીકત જણાઈ અને સાધુસાધ્વીઓને પૂછ્યું કે, ‘તમને રાજારાણીને જોઈને કાંઈ ભાવ થયો ?’

અમવાન પાસે ફાઈ પોતાના મનની વાત છુપાવી રહે તેમ નહતા. આથી જવાબે કહ્યું કે પ્રભુએ તે જ સમયે તમામ સંપ્રસાધીઓને પ્રત્યોધવા માટે નિષાધ્વાનો અધિકાર લીધો.

૧ જે અમલુ નિર્ધન્યને મોકલેલો અમના ઉદ્ભવથી કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય અને અનેક હાસ્યાસીઓ સાથે આવેલા મહાસમૃદ્ધિમાન મુક્તસ્થને જોઈને તે નિદાનકર્મ (નિષાધ્વ) કરે કે મારા તપ-સવન-અધ્યયનનું ફળ હોય તો આવું સુખ મને મળે. આ પ્રકારે નિદાન કરીને આસોચન તથા પ્રતિકમલુ ક્યો વિદ્ય જે એ કાળ કરે તો એ દેવ-લોકમાં મહર્ષિ અને ચિરસ્થિતિદાયક દેવ થાય. ત્યાંથી અર્ચને એ ઉત્તમકુળમાં પુત્રપત્ને ઉત્પન્ન થાય અને પૂર્વે કરેલા નિદાનનું ફળ પામે. તત્તં તથાકપના અમલુ ઉપદેશ આપે પણ તે સંકળી રહે નહીં. ૧ જુ કે એ મહાઅધ્વાવાન, મહાઆરતી અને અધ્યયન આચરણ કરનાર છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નૈરવિક થાય છે એ જીવ દુલભભોધિ હોય છે.

૨ ફાઈ નિર્ધન્યો અમલુ રૂપગુણમુક્ત અને પતિથી રક્ષાલેલી સ્ત્રીનું જન્મન નિષાધ્વ કરે કે મારા તપ-સવન-અધ્યયનનું ફળ હોય તો આવી સ્ત્રી જુ મળુ. જન તે આસોચનના ક્યો વિદ્ય કાળ પામે તો પ્રથમ એ દેવલોકમાં દેવ સ્થે ઉત્પન્ન થાય. ત્યાંથી અર્ચને સુકોમળ કર મધ્વાળી રસ્તી અધિકારપે ૪ મે. જીવન અવસ્થા પ્રાપ્ત થયે માતાનિતા દહજ લઈને તેને મોચ પર સાથે પરજાવે અને નિદાન ફળ આપે. તેન તથાકપના અમલુ ઉપદેશ આપે પણ તે સંકળી રહે નહીં. ૨ જુ કે તે મહાઅધ્વાવાળી છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નૈરવિક થાય અને દુલભભોધિ થાય.

૩ ફાઈ અમલુ રસ્તી સ્ત્રીને જોઈને વિચારે કે આ સ્ત્રી એકવી સાતાના ધરના ઔચવનિ ઉત્પન્ન ક્યો કરે છે તે આદિતીય છે. આ સસા મા પૂરતવ કપકા છે. સ્ત્રીઓની બધું માવજત થાય છે તેને

કાઈ લડાઈ આદિમા ઊતરવુ પડતુ નથી ગાડીઓમા અને બસ આદિ વાહનોમા સ્ત્રીઓની બેઠક આજે પણ અત્રગ ગિઝર્વ હોય છે માટે મારા તપ, સયમ અને બ્રહ્મચર્યનુ કાઈ ફળ હોય તો આ સ્ત્રીના જેવુ સુખ મને મળે ' આવુ નિદાન કરીને જો એ આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થાય ત્યાથી અવીને મનુષ્યલોકમા સ્ત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈને નિદાનફળ ભોગવે તેને શ્રમણ ઉપદેશ આપે, છતાં એ મહાઆરભી અને મહાપરિગ્રહી હોવાથી સાલળી શકે નહીં ત્યાથી મરીને એ દક્ષિણગામી નૈરયિક થાય તેને સમકિતની પ્રાપ્તિ અતિદુર્લભ થાય

૪ કાઈ પણ શ્રમણી રૂપ, ગુણ, લાવણ્ય અને સમૃદ્ધિમાન પુરુષને જોઈને વિચારે કે 'સ્ત્રી થવામા દુષ્ક છે ગમે તેવી અજવાળી હોય છતાં એ રાત છે અનેક પુરુષરૂપી પતંગિયા સ્ત્રીરૂપી દીવામા ઝપલાવે છે. વળી સ્ત્રીને પરાધીનતા પણ ધણી છે સ્ત્રીથી એટલા કબાય જવાય-અવાય પણ નહીં માટે મારા તપ-સયમનુ ફળ હોય તો આગામી જન્મમા હું ઉત્તમ પુરુષ બનુ અને પુરષોચિત સુખો મને પ્રાપ્ત થાય ' તે સાધવી આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી કાળ કરી, મનુષ્યમા નિદાનફળ ભોગવે શ્રમણ તેને ઉપદેશ આપે, પણ એ મહાઆરભી અને મહાપરિગ્રહી હોવાથી કેવળીલાપિત ધર્મને સાલળવાને યોગ્ય નથી ત્યાથી મરીને તે દક્ષિણગામી નૈરયિક બને અને દુર્લભબોધિ થાય

૫ કાઈ તથારૂપના સાધુ મોહનીય કર્મના ઉદયના કારણે એમ વિચારે કે 'મનુષ્યના કામભોગ અનિત્ય અને અશુચિમય છે દેવલોકમા જે દેવો અન્ય દેવોની દેવીઓ, પોતાની દેવીઓ તેમ જ પોતાની વૈક્રિયક-શક્તિથી દેવીઓ બનાવી તેમની સાથે કામભોગ સેવે છે, તેવું સુખ મને મારા અત્યારના તપ-નિયમના ફળ રૂપે મળે, તો આગામી ભવમા હું પણ એવા સુખો ભોગવું ' આવુ નિદાનકર્મ કરીને આલોચના કર્યા વિના એ કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા મહાઋદ્ધિ અને મહાદાપ્તિશાક્તી

દેવ થાય અને નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અપીને એ મનુષ્યમાં જન્મ લઈ જીવન કામભોગ સેવે. ત્યાં જન્મજી જીવેલાં જાયે તેને એ સાંભળી શકે પણ તેમાં તેને બદા રચિ કે પ્રતીતિ બઈ શકે નહીં ત્યાંથી મરીને ક્ષિયજાગી નૈરચિકે થાય અને દુલભભોધિ બને.

૧. કોઈ જન્મજી આગામી દેવભવ બાદે સ્વવિકૃતિત અને પોતાની દેવીના ભોજ સંબધી નિમાણુ કરે અને આભોજના વિના કળધર્મ કરે તો દેવભોજમાં નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અપીને એ મનુષ્ય થાય એ દેવજીભાષિત ધર્મ સાંભળી શકે પણ તેમાં બદા ન કરે અને ધર્મમાં રચિ રાખે અને તાપસ્યાદિ બને. ત્યાંથી કળ કરી એ અસુરકુમાર બધવા કિમ્બિદેવપણે કિપન થાય. ત્યાંથી અપીને પુનઃ એ પેટાં બાકરાના ભવ કરે.

૨. કોઈ જન્મજી પોતાની દેવીના ભોજ સંબધી નિદાન કરે અને આભોજના કપો વિના કળધર્મ પામે તો નિદાનફળ ભોજવાને મનુષ્ય થાય ત્યાં તેને દેવજીભાષિત ધર્મમાં બદા થાય, પરંતુ વિરતિ કરી શકે નહીં માત્ર હસન-આવક બને. ત્યાંથી દેવભોજમાં વ્યક્તિવાદી દેવ બને.

૩. કોઈ નિઝન્ય વિચારે કે મનુષ્યના અને દેવના બન્ને કામભોજ અનિત્ય છે ન મારા તપ અને સધમનુ ફળ હોય તો હું બાલક બનુ અને મુનિઓને પ્રતિષ્ઠાબનેા બીકા વિચરું તો તે કળધર્મ પામીને દેવભોજમાં નય ત્યાંથી અપીને એ જન્મજીપાસક બને. છવાછવાદિ નવ તત્ત્વના તત્ત્વકા થય અને અનરુદ્ધ કરીને દેવભોજમાં ભવ, પણ સાધુ બની શકે નહીં.

૪. કોઈ નિઝન્ય સાધુ જવાનું નિદાન કરે કે આગામી ભવમાં ઝગીન ફળ કે કોઈ થાયક ફળમાં ૧ મ ગ્રહણ કરે કે નેથી સવન તની વચન કોઈ ગોકે નહીં ત્યાંથી કળ કરીને એ દેવભવમાં ભવ, ત્યાંથી અપીને નિદાનફળ પામે. એ સરળતાથી સાધુ બની શકે તમુ સવ દુખના અન કરી શકે નહીં અર્થાત્ મોક્ષમાં તઈ શકે નહીં પછી કા ૧ કરીને એ દેવભોજમાં કિપન.

આ બધા નિયાણાનું પાપરૂપ ફળ થાય છે, માટે કોઈએ પણ નિયાણા કરવા જેવા નથી,

૧૦ નિદાનરહિત સયમમા પરાક્રમ કરનાર મુનિઓ સર્વ વિષય-વાસનાથી મુક્ત થાય છે અને યથાખ્યાતચારિત્ર પામે છે તેવા અણુગાર અનુપમ જ્ઞાન-દર્શન અર્થાત્ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન પામે છે કેવળી અરિહત બનીને દેવ, મનુષ્ય તથા તિર્યચની પરિપદમા અમોઘ ધારાથી ધર્મદેશના આપે છે અને આયુષ્ય પૂર્ણ થતા સિદ્ધ બુદ્ધ મુક્ત બનીને સર્વદુ ખનો અત કરે છે.

માટે હે આયુષ્માનુ શ્રમણો ! નિદાનરહિત ક્રિયાનું ફળ કલ્યાણરૂપ થાય છે

ભગવાનનું આ વ્યાખ્યાન સાંભળીને જે જે સાધુસાધ્વીઓએ નિયાણા કર્યા હતા તેમણે ઊભા થઈ, વદન નમસ્કાર કરી, પ્રભુ સમક્ષ આલોચના—પ્રતિક્રમણ કરી નાખ્યું અને તેઓ પ્રાયશ્ચિત્ત લઈને શુદ્ધ બની ગયા પરંતુ ગોવાલિકા સાધ્વીજીના બોધદાયક કથનને તો સુકુમાલિકાએ જાણે ફગાવી દીધું એમ છતાં પોતાની શિષ્યાના આત્મ-કલ્યાણ માટે ગોવાલિકાએ કહ્યું, ‘સાધ્વી સુકુમાલિકા ! આપણે શ્રમણી અને નિર્ઘ્રાની છીએ હે આર્યા ! શા કારણે તું આટલી બધી શરીરની પૂજારિણી બની ગઈ છે ? શરીરની વિભૂષા કર્મબંધનું કારણ છે.’ આમ ગુરુણીના કહેવા છતાં સુકુમાલિકા મૌન અને નિરુત્તર જ રહી

પાણીને ઘીની માફક જરૂરિયાત સિવાય ન વાપરવું. મદ્દતમા મળતું પાણી જે વધારે ઉપયોગમા લેશે તો મદ્દતમા જશે રગૂન પગના જાપાની આક્રમણ સમયે ન્યારે હિંદીઓ લાગીને રગૂનથી આવતા હતા ત્યારે રસ્તામા પાણીના કળેટા અવલુંનીય હતા એક પ્યાલો પાણી એક રૂપિયામા મળતું હતું પાણીની કિંમત આવે ઠેકાણે સમન્વય છે ન્યા દેહ ટકાવવા એક ઘૂટડો પાણી ન મળતું હોય, ત્યા હાથ, પગ અને માથું ઘોવા કાણ એસે ? શ્રીમદ્ રાજવદ્ધ કહે છે કે—

નમનભાવ મુજબાવ સહ વાસ્તવતા
 અદતધાવન વ્યાદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
 કેવ, રામ, નામ કે જાએ કુમાર નહીં
 દ્રવ્યભાવ સમમમ નિર્મલ્ય સિદ્ધ જો. અપૂર અવસર

સાધુસાધીને કપડાં પહેવાં છતાં નમનભાવ જાને સમમમ જીવન
 હોતુ જોઈએ. માથામાં જૂનુ યામ ત્યારે એકટર કપડાનો પાટો નાધિ
 એ જુનુ કોમટી હોય કે જરેમો કે હાથો હોય તેવી શુ પ્રવેશન
 છે ! જેમ જાને તેમ જોઈએ જાને સાદાં કપડાંથી અવાવુ જોઈએ.
 ચૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું હતું ન. ! કયદિપચ્ચક્ષાણેય મમ્મે કિં
 જાયયદ ? — સપ્તિના પચ્ચક્ષુથી જીવને શો ઘાત ઘામ ? જાવાન
 જોત્યા, સમજી વિરાધા જોઈ ઘાત છે તેનામાં સાધવના આવે છે

વિમુસાવસિયે મિલ્લુ, હમ્મ વંચાર ચિલ્લવં.

સમારસાયરે ઘોરે, જોય પહર હુવસરે.

—દશરથવિભૂત જા. ૬ ગા. ૬૬

શરીરની વધારે સજાળ રાજનાર જાને શરીરની વિમુખા કરનાર
 મીઝ્યા કમ નાધિ છે જાને દુસ્તર એવા ઘોર સસારસાગરમાં પડે
 કે માટે સાધુસાધીથી આખમા અજન અજન નહીં મુખથી તેલુ
 મેન ઘાય નહી વસ્ત્ર-આભૂષણથી શોભા ઘાય નહી મારે હે આમાં
 મુકુમાલિકા ! તમે જે કાઈ કરી સ્થાં હો એ સાધુનું કાંઈ નથી
 મારે આ સ્થાને તમે તમારા કમોની આલેખણ કરો. એવાસિદ્ધ
 સાધીજીએ નહે મુકુમાલિકાના નાથ દેખાવથી જ આમ કહ્યું હતું
 તજી નિપાણ ક્યુ હતું એ વાતની તો તેમને ખબર ન હતી, છતાં
 મુકુમાલિકાએ તના આદર ન કર્યો. એણે એકી જા / તેને પૂરા રાજ.

જુના વચનની અવગણના કરનાર મુકુમાલિકાનું શું થયે તે અવસરે

હૈં શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૮૦

(શુક્રવાર, તા ૨૭-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુકુમાલિકાએ સાધુપણુ સ્વીકાર્યા પછી એણે સાધુત્વના દૂપણરૂપ આચરણ કર્યું. ગોવાલિકા સાધવીશ્રીએ તેને અનેકવાર કહ્યા છતાં એ સમજી નહીં. સુર શિષ્યને સમજાવવામા પણુ ગુરુ પ્રસન્ન થાય છે

રમણ પંડિત સાસં, હયં મહં વ વાહણ ।

વાલં સમ્મદ સાસંતો ગલિયસ્સં ચ વાહણ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૩૭

ભદ્ર—કલ્યાણિક ધોડાને ખેલવતા તેનો સવાર જેમ આનંદ પામે છે તેમ વિનયવાન શિષ્યને શિખામણુ દેતા ગુરુ પણુ આનંદ પામે છે, અને ગળિયા ધોડાને ખેલવતા સવાર જેમ થાકી જાય તેમ અજ્ઞાની શિષ્યને સમજાવતા ગુરુને શ્રમ પડે છે આવા શિષ્યને કહેતા ગુરુનું મન ધ્રુજે છે, કારણ કે કહ્યા પછી પણુ એ અવજો ચાલનાર છે આવો શિષ્ય હિપરથી કહે કે હું ગુરુનો આજ્ઞાકિત છું, પરંતુ ખરી રીતે તો એ એની સ્વચ્છન્દતા છે

કાઈ માણસ શેઠ પાસે જઈને કહે કે, ‘ તમે કહો તેમ નહીં’ કરુ, પણુ મારુ ધાર્યું કરીશ, પણુ મને નોકરીમા રાખો ’ તો કાઈ એને નોકરીમા રાખે ખરા ? સડેલા કાનવાળી કૂતરીને જેમ કયાય સ્થાન

મળતુ નથી તેમ જાવા સિખને ક્યાંય રવાન મળતુ નથી. સાચો
 મદાવાન સિખ ગુરુને કહે કે શાસ લેવો અને જાપ્તુ મટકુ મારતુ
 એ એ સાદગીક ક્રિયા વિના અન્ય કોઈકિયુ કામ જાપ્તી જાગ્યા વિના
 નહીં કરુ. જાવા અધ્યાક્રિત સિખ પર ગુસ્સી રૂપા કિતરે છે. ગુસ્સીએ
 મુકુમાસિકાન કહેવામાં કોઈ જામી રાખી નહીં પરંતુ ભિલુ તેને તે
 લાગુ કે જપા અને ટોકટોક જ ક્યો કરે છે એને પોતાના દોષો તે
 દેખાયા જ નહીં ત્યારે ગુસ્સીજીને લાગુ કે જપાનો સારુ જપાકે
 રોળી જપાતુ પાન જપાકે રોળી. હવે જા સાખી કોઈરીતે સમજવાની
 નથી. જાથી જ્યાંએ મુકુમાસિકાનો પરિચય એકે કરી નાખ્યો. આખરે
 મુકુમાસિકાને એમ લાગવા માંડ્યુ કે હું જ્યારે શ્રીમત માખાપને ત્યાં
 હતી ત્યારે મારે પડ્યો એક ક્રિયાતો સૌ જમાજમા કરતા જા
 સાખીએ પણ પ્રેમથી મારી સાથે વાત કરતા હતાં અને મેં જ્યાં
 દિશા લીધી ત્યાં હું પરવશ જની ગઈ. હવે જ્યાં મારુ કેલુ ?

જાજના યુવાન જાળકા માતાપિતાની જાગ્યા નહીં માનવામાં
 સાતાનું રાજિયન માને છે. જાગ્યાની અને જાવિનથી સિખનુ પણ એવુ
 / એને ધર્મનો અકુશ અમતો નથી. ગણિપેલ જાગ્યાના જાગ્યાને
 રવાનવામા જમ ખેડૂતન કરાળો જાવે છે તેવો જ કરાળો જાવિનથી
 જા. સિધિકાચારી સિખને સમ નવવામા જાવે છે

एवं वसह पुष्पमिह एव विषहऽमिहकार्यं ।

एवो मसह समील एवो कृष्णपद्विधो प्र

—કિતરાખનસૂત્ર જા. ૨૭ આ. ૪

આજ જ્યાંદ જામતમ પૂજુ મારે છે તે એક વારવાર માયુ
 ૧૫૧ છે એક પુસાત જામી નાખ છે તે એક બેસી જાવ છે
 જા. નિધાનમા મ જા. ૧ પહોચાતુ એ ખેડૂતને માટે ક્રિયા જની
 ૧૭ સાગે વિનવવાન સિવા ન સમ તે તેમને ક્યાંકનો મામ

સ પુઙ્ગસથે સુવિણીય સંસપ્પ
મણોરુદ્ધ ચિદ્દુદ્ધ કમ્મસપ્પયા ।
તવોસમાયારિસમાહિસંવુદ્ધે
મહજ્જુદ્ધ પચવયાદ્ધ પાલિયા ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૪૭

‘ગુરુના મનની રચિ પ્રમાણે કાર્ય કરનાર શિષ્ય પૂજનિક બને છે, સૂત્રના રહસ્યાર્થ, ભાવાર્થ અને વિશેષાર્થને સમજી શકે છે. તપ-સમાધિ આદિ મહાવ્રત પાળીને એ મહાજ્ઞેયોતિવાન બને છે’

બધી આર્યાઓનો પગિચા ઓછો થઈ જવાથી સુકુમાલિકાને એમ લાગવા માડ્યું કે આ બધા મારો તિરસ્કાર કરે છે હવે હું અહીં કેવી રીતે રહી શકું ? જ્યારે જીવનમાથી સયમની માત્રા ઘટી જાય, ત્યારે એ ઉન્માર્ગને જ પોતાનું શ્રેય સમજે છે સુકુમાલિકાને પણ હવે એકલી વિચગ્વા માટેના વિચારો આવવા લાગ્યા સવાર પડ્યું અને તેણે વસ્ત્રો, પાતરા વગેરે લઈને ગુરુશ્રીને પૂજ્યા વિના જ ત્યાંથી ચાલવા માડ્યું અકુશ વિનાનો હાથી, લગામ વિનાનો ઘોડો અને લગર વિનાના વઢાણની જે દુર્દશા થાય છે, એ સ્થિતિ તેણે પોતાને જ હાથે સ્વીકારી કેઈ એક ધ્યાનમા એ એકલી જ રહેવા લાગી આ જીવની પણ અનાદિકાળથી એ જ સ્થિતિ છે ઉત્તમ જ્નેગ મળ્યા છતાં માનવભવને એ ગુમાવી દે છે

હીરો હાથમા હતો છતાયે, કાચના દુકડે રાચ્યો છું,

સતપુરુષનો સગ તજીને, રગરાગમા નાચ્યો છું

આવો દેવદુર્લભ માનવભવરૂપી હીરો મળ્યા છતાં વિષયરૂપી કાચના દુકડાઓની પાછળ તમે રાચી અને નાચી રહ્યા છો, કારણ કે તમને અમૂલ્ય હીરાની કિંમત નથી

દૃષ્ટાન્ત—એક દરિદ્ર વાણિયો સસારવ્યવહારમા દુઃખી હતો. એકવાર તેની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે, ‘કેઈ સતપુરુષના આશીર્વાદ મળે તો ધન મળી જાય અમુક જ ગલમા એક મહાત્મા રહે છે. લોકો કહે

હે કે એમની પાસે પારસમણિ છે એ એમની કૃપા થઈ જાય, તે તમારુ કામ થઈ જાય. વાણિયો શ્રાવતો શ્રાવતો મદાતમાની મૂંપડીમાં જાય્યો. તેણે જાણુ તે એ મદાતમા બીમાર દોવાથી એકલા પથારીમાં પડ્યા. દયા વાણિયાએ તે તેમની ખૂબ સેવા કરવા માંડી. એક મહિના સુધી સવા કરી અને મદાતમા મરણપથારીમાંથી સાજા થયા. હજી વાણિયાએ સેવા આપુ રાખી.

તુરએ વિચાર કર્યો કે જા વાણિયો સ્વાથથી સેવા કરે છે કે પ મારાથી એ જાણુ જોઈએ. જામ સેવા કરતાં પાંચ, દસ અને જા વા બીની ગયાં, પણ મદાતમાએ તેને કંઈ જાણુ નહીં જાણી નિરાશ થઈને વાણિયાએ મદાતમાને વહન કર્યા અને એ બોલ્યો.

મદારાજ ! મને જાણા જાણો. દરે કું જવા માણુ છું મદાતમાએ પૂછ્યું તે જાગ જાર વા સુધી મારી સેવા કરી, ને અમાનક કર્યા જાણુ છે ? તુ જા મારે જાણ્યો દતો અને જા મારે આજ્ઞા ત્વ છે એ તો તું બોલતો જ નથી.

વાણિયો બોલ્યો. મદારાજ ! કું જાણુ હરિજી કંઈક જાણાથી કું અહીં જાણ્યો દતો પણ જાર જાર વાં જવા છતાં મારી એ જાણા હજા નદી મેં સાંભળ્યું હતું કે જાપની પાસે પારસમણિ છે પણ ત્વ અને જાને છે કે જાપની પાસે ને પારસમણિ દોષ, તે જાપ જ જામ મીથરેદાત જા મારે રદો ?

મદાતમા બોલ્યા, જારે જાણા મણુસ ! પારસમણિ તે મારી પાસે છે / પણ મને એનો જીવેજ નહીં દોવાથી સામેની ઝોળીમાં પડેલી એક મોહની જાણીમાં તેને મૂકી રાખ્યો છે તે તો મારી જાગપૂતક સેવા કરી છે બીમારીમાં અને સારી રીતે જાણ્યો છે મારે તારે મને વદમુ કહેતુ હતું તો કું તને પારસમણિ જ જાણે રેત. દરે મોડે મોડે પણ જવારે તારે પારસમણિ / જોઈએ છે તો ઝોળીમાં પડેલી મોહની જાણી જાણી જાણ. હ તને પારસમણિનો અજાત જાણુ.

‘ મહારાજ ! માફ કરજો ’ વાણિયો બોલ્યો, ‘ લોઢાની ડબ્બીમા પારસમણિ પડ્યો હોય ને એ ડબ્બી સોનાની ન બને, તો એને પારસમણિ કેમ મનાય ? હવે એ પારસમણિ એ ડબ્બીમા જ ભલે રહ્યો એ કાચના કટકાને જેવાથી શો લાભ ? ’

‘ અરે ભાઈ ! ’ મહાત્મા બોલ્યા, ‘ એનું પણ રહસ્ય તને સમજાવું ’ આમ કહીને મહાત્માએ ઝોળીમાથી કાઢીને એ લોઢાની ડબ્બી ખોલી, તો એમાથી પારસમણિ નીકળ્યો. પરંતુ એની વચ્ચે એક પાતળો કાગળ ગોઠવેલો હતો એ કાગળને કાઢી બતાવતા મહાત્માએ કહ્યું, ‘ લોઢાની ડબ્બી સોનાની ન બની એનું કારણ આ કાગળનું પડ હતું જેમ તું મારા સગમા બાર વર્ષથી રહ્યો છતાં મારી સાધના અને મારો યોગ તું ગ્રહણ કરી શક્યો નહીં, કારણ કે મારા ને તારા સગની વચ્ચે તારા પર સ્વાર્થનું પડ હતું એથી તું જેમ એવો ને એવો રહી ગયો, બસ તેવી જ રીતે કાગળના પડના કારણથી આ ડબ્બીને પારસમણિનો સ્પર્શ થઈ શક્યો નહીં હવે એ પડ બાદ કરીને જેઈજો એ જ લોઢાની ડબ્બી સોનાની બની જશે ! ’ વાણિયાએ કાગળનું પડ કાઢી લીધું ડબ્બીને જેવો પારસમણિનો સ્પર્શ થયો કે એ લોઢાની ડાબલી સોનામા પલટાઈ ગઈ ! ગુરુ બોલ્યા—

સમજણ વિનાના નર કરે છે કીર્તિને,

ગુરુ વિના જ્ઞાન નહીં મળે રે,

પારસમણિનું પારખું એ તો લોઢાને કયન કરે,

હીરો ખોમા હાથથી રે,

આવો અવસર પાછો નહીં તો મળે

ભાઈ ! આ માનવભવમા સાચો પારસમણિ તો તેની અદર રહેલો આત્મા છે એના વિશુદ્ધપણાથી ભવોભવના દારિદ્ર્ય દૂર થઈ જાય છે વિશુદ્ધ બનેલો આત્મા જો ગુરુનું જ્ઞાન હૃદયમા ધારણ કરે તો તેનું ભવોભવનું ભટકવું અટકી જાય છે ’

જેમ લોઢાની ડબ્બી પારસમણિના સ્પર્શથી સોનાની બની ગઈ

તેમ જ મદ્યમાના યાનોપરેથી વાણિયાના હૃદયનો પસરો થઈ ગયો. મદ્યમ જનીને તેણે ગુરુચરણમાં વહન કર્યો અને એ બોલ્યો. મદ્યમાજી ! મારે હવે આ પારસમણિનું કોઈ કામ નથી. હું હવે સસારમાં પાછો ફરવા માગતો નથી. મને હવે આત્મારૂપી પારસમણિનો બોધ આપો. મદ્યમાએ વાણિયાને સમજણ કરાવી અને તેના માનવસ્થ સુધારી દીધી.

તમે સસારની લાલસાએથી ધર્મમાં જોડાવ છો. એ નાનું પાતળું પણ તમારા આત્માના દર્શનની આડે આવે છે અને તેથી અધારાં જીવેલાં નથી. જેમ જિજ્ઞાસુ ચિત્ર જન્યવદ્યનો અભ્યાસ કર્યો પણ સુદર અને આબેહૂબ ચિત્ર દોરી શકે છે તેમ આત્માને જાણવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. તમે જ્યારે એકોએ મીખતા કતા ત્યારે એક જ એકામાં દેહથી વાર લાગી હતી ? પણ હવે ? લાગેના દિશાએ ફરવામાં પણ તમને સરળતા પડે છે તેવી જ રીતે આત્માનું શુભ પણ ધીમે ધીમે અભ્યાસ દ્વારા મળે છે. યાત્રીઓ કહે છે કે—

તનો હું તજૂર બનાવું પ્રેમ તખથીએ પૂન મયાણુ
છોડે છોડે રામે રામે જ્યુઝાર વીરને વહન કરીએ.

આ છે એ સામન છે એ દેહરૂપી તજૂરથી પ્રભુની પૂન મયાવવાની છે એમાં એવા મન બનો કે દેહનું લાન પણ ભૂલી જવાય.

તૂરે તજૂર બસે તૂરે સકુએ તાર,
તારે ના ખૂરે એનો મીઠો એ રજુઝાર
છો નજા જગના સોઠો કહે બધાજૂરા
તાય તા ! બજાત રહે ના અપૂરા.

દેહપ તજૂ નુ ગમ ત શાય જગના સોઠો ગમે તે કહે પરદા પ્રભુ ! મારા હૃદયમાંથી ના ! નામનો જ્યુઝાર બોલો ન શાય એવી કૃપા કે ને કાનજ કે આપ સવના પ્રકાશક અને જુવનના જુસજુસ છે.

પાપાણ કસ્માણ નિગ્ધાણદ્વાય—પાપકર્મના કુચરોએને મદ્યમાના પ્યાન એ પી નીના નુ કામ કરે છે પણ તેમ જગવણીની

જરૂર છે એક જ ધઉના લોટનો કસાર પણ બને છે ને એ જ લોટની ઘેરા પણ બને છે કુળવ્યા વિના જો કસાર બનાવશે તો કસારને બદલે પોટીસ બની જશે ! તમારે કસાર બનાવવો છે કે પોટીસ ? એ જ આત્માને મોક્ષ પણ મળે છે ને એ જ આત્મા નિગોદમા પણ ધકેલાઈ જાય છે માટે આત્માના આરાધક બનો વિરાધક બનવો તો ધનધાતી કર્મોની પરપરા ઊભી થશે ધ્યાનથી ધનધાતી કર્મોના ભુક્કા ઊડી જાય છે

સાધ્વીઓથી ભુદી રહેવા ગયેલી સુકુમાલિકાએ હવે આત્માની વિરાધના ચાલુ કરી દીધી હવે તેને કાઈ અટકાવે તેમ ન હતું શુદ્ધ ચારિત્રને તેણે તોડકિડી નાખ્યું અને એકલી રહેવા લાગી છેવટે અતિમ દાર્ઘ્ય નજીક જાણી તેણે પદર દિવસનો સથારો કર્યો, પરંતુ એમ છતાં તેણે પોતે કરેલા પાપોની આલોચના ન કરી આમ આલોચના અને પ્રતિક્રમણ વિના તેણે કાળ કર્યો એનો જીવ બીજા દેવલોકમા દેવીગણિકાએ ઉત્પન્ન થયો સિદ્ધાન્ત કહે છે કે સમક્તિ જીવ દેવલોકમા જાય, તો ત્યાં પુરુષપણુ પામે છે આથી નક્કી થાય છે કે સુકુમાલિકાએ સમક્તિ પણ વમી નાખ્યું હતું સમક્તિ હોય તેને ભવનપતિ, વાણુવ્યતર, જ્યોતિષી, નારકી, તિર્થંચ અને સ્ત્રી-નપુસક વેદ-એ સાત બોલના બધ ન પડે જો તેણે આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા હોત તો ગણિકાદેવી તરીકે નહીં થતા પુરુષવેદ પામત સુકુમાલિકાના જીવને ગણિકાદેવીના ભવમા નવ પહોંપમની સ્થિતિ મળી હવે ત્યાંથી અવીને ક્યાં જશે તેનો અધિકાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૧

(શનિવાર, તા. ૧૮-૬-૧૪)

બહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન. ત્યજે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર થાય છે. સુક્રમાધિપત્યે ને વિરાધના ન કરી હેમ જન વિશુદ્ધ ચારિત્ર પામ્યુ હેત તે એ કમકા હારીતી અધિકારેથી થાત નહીં હસ્તિ વિચારતુ પોતે જ જીવુ હોયુ પન્થિયામ તેને પોતાને જ જોગવસુ પાપુ મુકિતનો જે અથ સરવાના હતો તે સરી રાખ્યો નહીં

આ જીવે જનતા કલમાં વિષયના ભોગે ભોગવ્યા છતાં તેને વિચારની તૃપ્તિ થઈ નહીં એટલુ જ નહીં પણ તેણે જ્યાં ત્યાં દેવ ક્યામ કામ્ય કર્યો. જ્યાં તેને વિષયભોગે મળ્યા ત્યાં તેણે મીઠાસ મળી વિચારનુ ખ્યાન કરવાથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે વિશ્વાવના કારણથી તંતુ ખ્યાન પરમા આશુ નય છે અને તેમાંથી આ પાંચ પ્રમાદો ઉત્પન્ન થાય છે ૧ મદ, ૨ વિષય ૩ ક્યામ, ૪ નિદ્રા અને ૫ વિભ્યા આ પાંચ પ્રમાદોમાં જીવ પોતાનો અમૂલ્ય સમય જગાડી નાખે છે ખાની આ મા જમ? છે મારે ધન, માન, પ્રતિષ્ઠા વગેરે જાત તે જગા દેને કારણુ કે એ બધાં તે હરીવાર પણ મળી શકે છે પરન્તુ પ્રાપ્તતા સમય પાછો મળતો નથી. Time lost is gone forever જમવાન કહે છે સમય કોગરસ જાગિલા — પ્રમાદ ક્યો વિના સમયને જોળખી શકે, કારણુ કે —

મદ્વિસયકસાયા, નિંદા વિક્રદા ય પંચમા મણિયા ।

પપ પંચપમાયા, જીવા પાઢન્તિ સંસારે ॥

ઉપરોક્ત પાંચ પ્રમાણે જીવને વારવાર સંસારમાં કુળ્યાવનારા છે. એક અગ્રેજી કહેવત પણ છે કે Time is money—સમય એ મોટામાં મોટું ધન છે માટે જરા વિચાર કરીને આ માનવજીવનરૂપી હીરાને સભાળજો

લાખના હીરાને હાથમાંથી ફાઈ, જોજો ન લૂટી જાય,

હે કિરતાર ! મને આધાર તારો, જોજો ન તૂટી જાય

તમારા હાથમાં આવેલા આ લાખના હીરાને ફાઈ લૂટારાઓ લૂટી ન જાય એ જોજો સુકુમાલિકા ગણિકાદેવીનો ભવ પૂરો કરીને.

‘ તેણં કાલેણં તેણં સમપ્પણં રૂદ્ધેવ જવુદ્ધાંવે દ્વીવે મારહે વાસે ’

—તે કાલ તે તે સમયે આ જ જ બૂદ્ધીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ જ બૂદ્ધીપ એક લાખ ચોજનનો છે તેમાં ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના અને છ ક્ષેત્ર જુગલિયાના છે જુગલિયા સાથે જન્મે, સાથે જીવે, માતા એક જ જોડણ પ્રસવે અને એ લાઈબ્રેરી પતિપત્ની થાય જીવનને અતે એકને છીક ને એકને બગાસુ આવે અને બન્ને મરે પણ સાથે. જિદ્ગીમાં કમાવાની કે બીજી કાઈ ચિંતા નહીં દસ પ્રકારના કંપવૃક્ષો મનવાહિત સુખ આપે આ જુગલિયા કાઈ પણ ધર્મ કરી શકે નહીં

કર્મભૂમિના પદર ક્ષેત્રોમાં રહેલા મનુષ્ય જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે એ પદર ક્ષેત્રમાંથી ત્રણ ક્ષેત્ર જ બૂદ્ધીપમાં છે (૧) ભરત, (૨) ઐરાવત, અને (૩) મહાવિદેહ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સદાય ધર્મ હોય, ન્યારે ભરત અને ઐરાવત ક્ષેત્રમાં આગની અદ્ભુતબદ્ધ થાય છે ઉત્સર્પિણી કાળમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શમાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તે જ રીતે મનુષ્યના આયુષ્ય, અવગ્રહ વગેરે બધામાં વૃદ્ધિ થાય છે. ન્યારે અવસર્પિણી કાળમાં ઉત્તરોત્તર હાનિ થતી જાય છે કર્મભૂમિનો માનવી પાંચે ગતિમાં જઈ શકે, ન્યારે જુગલિયા તો એક દેવગતિમાં જ જાય છે અને તે પણ બીજા દેવલોક સુધી જ જઈ શકે છે.

પરન્તુ તેને સુકિતનો અધિકાર નથી. પાંચમાં આરામાં આ કર્મજૂમિમાં
ને તમે ધારો તો એકાવતારી જતી શકો. આસિ મસી તે દૂધિ એ
ત્રણનો આ વ્યાપાર હોય તે કર્મજૂમિ કહેવાય છે આસિ એટલે તથવા,
મસી એટલે વેપાર અને દૂધિ એટલે જેની. આ જરતસ્ટ્રેત્ર કર્મજૂમિનું
ધૃત છે તેમાં તમારા કર્મજીને તમને જ મ મળ્યો. તેમાંથી મુક્ત થઈને
આશરના મનિષા વિના અનતક્ષણ સુધી તિવ્ય એવું સ્વધીન
મુખ પ્રાપ્ત કરવું હોય, તો આજની જ બુદ્ધિ ત્યાંથી ફરીવાર મલે.
આજની કલ ઉપર રાખો તો રહી જશે.

કોને ખબર છે કાલની દેહસ્ત્રી આ દીવાલની
કાચા સુતરના તારના જેવી છે માનવજિન્દગી,
તદા તજ દે આજની, જગી દવે હા જગી.

આ માનવજીવન મોંઘામાં મોંઘી છે પણ તમને એની કિંમત
સમજતી નથી. જેની જેની તમને અતિથી પણ કિંમત સમજાઈ છે એને
તા તમે ખૂન ખૂન સજાળીને રાખો છો. અહિંસો રૂપિયાનું રોકું
તમે આમાં રજદોળાવા દેતા નથી. સો સો રૂપિયાની નોટોને ફાંદીને
તમે ફેંકી દેતા નથી. આવી નાશવત વસ્તુને તમે કીમતી સમજી બેઠા
છો. શું એના કરતા અતેકમણી કીમતી માનવજિન્દગી છે કાચા
સુતરના તાર જેવી એ જિન્દગી અલિપ્ત છે એને તૂટી જતાં પાર
લાગમે તરી શું તમે તો ધન અને માનની કિંમત સમજી રહ્યા છો.

દૃષ્ટાન્ત—એક શેઠ પેળે પરથી ખેર આવેલ મૂંઘા ઉપર બેઠા
દતા ત્યાં કાંઈ ધાર્મિક દેડ સનારાઓ શેઠની પાસે આવ્યા. એમને
આવડા નઈને એ શેઠ બોલી બઠવા તમે મારી પાસે દેડ ધરા
આવ્યા છે. ખરું ના? શું અમારે તે દેડલાકને આપ્યા કરવું ?
આવતા ! લોકોએ કહ્યું શેઠજી ! આપ ઉદાર છો અને ધનવાન પણ
હો. આર મદદ નહીં આપ્યા તો કોણ આપશે ? આપને હમણાં વખત
ન હોય, તો આર કદા ત્યારે આવીએ પણ આવી તો શેઠજી.

મિત્રજ હાથમાથી ચાલ્યો ગયો એ કહેવા લાગ્યા, 'તમે લોકો તો અમારી પાછળ જ પડ્યા છો, માટે ચાલ્યા જાવ અમે કાંઈ તમારા માટે જ કમાતા નથી ' ફડ કરવા આવનાર ત્યાંથી ચાલતા થઈ ગયા

શેઠ બેઠા હતા ત્યાં જ તારવાળાએ એમના હાથમા તાર આવ્યો તેમા લખ્યું હતું, ' મુબઈની પેઢી ટૂટી ગઈ છે પાચ લાખનું તુકસાન થયું છે ' આ તાર વાચીને શેઠ ઉદાસ થઈ ગયા ફડ લેવા આવનારા બહુ બહુ તો ખસો કે પાચસો લઈ જાત, પણ આ તો એકીસાથે પાચ લાખ ગયા હવે શું કરવું ? શેઠ લમણે હાથ દઈને બેઠા હતા, ત્યાં બીજો તાર આવ્યો તેમા લખ્યું હતું, ' તમારો જમાઈ મૃત્યુ પામ્યો છે ' આ તાર વાચીને તેમના દુખનો પાર ન રહ્યો બાવીસ વર્ષની એકની એક પુત્રી રાડી ! શેઠના ઉપર આક્રમ આવી પડી !

ન્યારે પુણ્ય ખૂટી જાય અને પાપનો ઉદય થાય ત્યારે ઉપરાઉપર આવી જ આક્રમ ઊતરી પડે છે બીજો દિવસે પેઢી પર જઈને શેઠે ટપાલ ખોલી ત્યાં પરદેશ ખાતેથી માલ લઈને આવતા પેઢીના દસ વહાણો ડૂબી ગયાના ખબર મળ્યા અધૂરો કાગળ હાથમા ને હાથમા રહી ગયો, ને હાર્ટ બેસી જવાથી શેઠ મૃત્યુ પામી ગયા આ છે પાપકર્મના ઉદયનું ફળ ! જે પૈસાને સુખનું કારણ માન્યું હતું એ જ પૈસા જતા દુખી થઈ ગયો અને પોતે બેગા કરેલા સાધનોએ જ પોતાનું મૃત્યુ નોતર્યું

પ્રતિવાસુદેવનું પણ એવું જ બને છે દરેક પ્રતિવાસુદેવની સામે એક એક વાસુદેવ થાય પ્રતિવાસુદેવ ત્રણ ખડનું રાન્ય ભેગું કરે રાવણ પ્રતિવાસુદેવ હતો એણે ત્રણ ખડનું રાન્ય ભેગું કર્યું હતું એની પાસે ચક્રરત્ન પણ હતું કે એ ચક્ર મૂકે એટલે સામા શત્રુનું માથું લઈને પાછું આવે પણ ન્યારે પુણ્ય પૂરા થઈ જાય ત્યારે વાસુદેવ ચડી આવે રાવણની સામે લક્ષ્મણ આવ્યા એમને દુશ્મન ધારી રાવણે ચક્ર છોડ્યું, પણ લક્ષ્મણના પુણ્યનો ઉદય એટલે ચક્ર માથું

સેવાને જાહેર જોનામાં બેસી ગયું એ જ જાહેર ધુમધામી સમયે ઊઠ્યું અને એ રાવણનું માથું કાઢી પાછું વળ્યું જ્યાં તેના પોતાના જ સમ્બંધી પોતાનો નાશ થયો.

દૃષ્ટાન્ત—રાવણનો શાણેજ સુમહાસ ખડ્ગ મેળવવા માટે તપ કરવા દશઋષ્યમાં ગયો અને બરાબર બાર વર્ષ ને સાત દિવસ સુધી અશ્વમેધ યજ્ઞોને, હસ્તી વાંસની નળી કરી, ગ્રાહ્ય સાથે પગ બાંધી કિષ્કિન્ધા સ્થિતિ સાધતા કરી. આમ બાર વર્ષ ને ૭ દિવસ કાળ ગયા સુમહાસ ખડ્ગ નીચે આવી રહ્યું છે જ્યાં સાતમો દિવસ છે એક રાત્રિ નામ એટલે બીજે દિવસે સવારે એ ખડ્ગ મળી આવ્યું છે એના મનમાં તો કંઈક આશાઓ છે હજી મળવાની તૈયારી કરી, પણ પાંચો ઉદય હોય ત્યારે મળેલું સાતુ હજી પણ બિચડું બની ગયું.

રામ, સદ્ગુણ અને સીતા એ જ વનમાં રહેતાં હતાં. સદ્ગુણુ રતનમાં હજી સેવા આપી હતા ત્યાં સુમહાસ ખડ્ગ નીચે આવ્યું તેથી તેના જ એમને એ સેવાનું મન થયું. કદાચ કે સમ્બંધી પછી કૃત્રિમ ગમ્મો નહીં શકે નહીં એમણે આ ખડ્ગને હાથમાં લીધું અને વિચાર કર્યો કે આ ખડ્ગ બહુ મારદાર છે માટે તેની ખાતરી કરવી જોઈએ. આમ વિચારીને તેમણે એ જ વાંસની નળીમાં નોંટવી ખડ્ગનો પ્રકાર કર્યો એ ૧ નળીમાં રાવણનો શાણેજ સાધતા કરી રહ્યો હતો. આ સુમહાસ ખડ્ગ એની ૧ સાધતાના હજારો આવડા થઈ પડ્યા એનું જ માથું કપાઈ ગયું !

સદ્ગુણુએ તેમને કે વાંસની નળીમાંથી સ્થિતિ નીકળી રહ્યું છે ત્યાં તેમને ત્યાં તો એ બાર વર્ષની સાધતા કરનારો કપાઈ ગયો હતો. સદ્ગુણુ ઉદાસચિત્તે પાછા ફર્યો. મીરામે પૂછ્યું આવું ખડ્ગ તમે ક્યાંથી લાવ્યા ? સદ્ગુણે ઉત્તર આપ્યો. ખડ્ગ તો મળ્યું પણ બિચારો નિરુદાસ સાધક કપાઈ ગયો ! રામે કહ્યું આ ખડ્ગ ખડ્ગ મેલી સાધનાને અને મને છે તમારા પુરુષના ઉદયથી તમને મળી

ગયુ અને પ્રયત્ન કરનાર સાધકનું માથુ કપાઈ ગયુ, એ બહુ ખોટું થઈ ગયુ’

રામ જેવા પણ ખોટુ કર્યું એમ કહી શકે છે તમારો છોકરો પરદેશથી લાખ રૂપિયા કમાઈને આવ્યો હોય, તો તમે તેને કહી શકો છો કે આ રૂપિયામા કેટલાની આશા અને કેટલાના નિશ્વાસ સમાયેલા છે? ક્યાંથી કહો?

દેવળ ચણ્યુ તે મોહનુ, માયાનો પૂજારી થયો,
આરતી ઉતારી તે દ્રવ્યની, આશાનો દીપ જલાવીઓ,
કોને ખબર છે કાલની? દેહતણી દીવાલની?

મજેલા ભોગોને ભોગવી શકાશે કે કેમ, બધાવેલી મિલિંગમા તમે રહી શકશો કે કેમ અને મગાવેલી મોટરમા તમે બેસી શકશો કે કેમ? એ જ સાધનો તમારા મૃત્યુના કારણરૂપ પણ બની શકે છે, પણ એનો તમને કાઈ ખ્યાલ આવે છે? ક્યાંથી આવે? મોહના દેવળમા બેસાડેલી માયાદેવીના પૂજારી દ્રવ્યની થાળીમા આશાનો દીવડો પેટાવીને આરતી ઉતારવામા મસ્ત બની જાય, તેને આવો ખ્યાલ ન જ આવે!

આગળના શ્રાવકો એક સાધર્મીને જમાડીને પછી જ જમતા, પણ તમને તો ધંધો કરવામા ખાવાની કે મરવાની પણ કુરસદ ડ્યા છે? પણ યાદ રાખજો કે ભૂતકાળના લણકારા વર્તમાનમા પડ્યો પાડે છે પુણ્ય જ્યારે ફરે છે ત્યારે ધન, માલ કે સ્ત્રી-પુત્ર, સગાસબધીઓ પણ ફરી બેસે છે એ વખતે પૈસાની આરતીમા જે આશાનો દીવડો જલાવ્યો છે, તેનો ભડકો બની જાય છે સાકરના શીરા ને બદામની પૂરી ઉડાવનાગ્ની માટી રગદોળાઈ જાય છે! અને—

जीव तू समरन करना, एक दिन होवेगा मरना ।

काया तेरी कदमकी शैया, भरोसा मत करना भैया ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક સર્પ જગલમા જતા જતા એક દેડકાને ગળવા માટે અને અર્ધુ સર્પના મોખા ગયેલુ દેડકુ પોતાના મો આગળ ઊડતા મચ્છને ખાવા માટે પોતાનુ મોઢુ પહોળુ કરે છે, ત્યારે એ

દેહાને ક્યાં ખબર છે કે હું પોતે જ એક ક્ષણવારમાં સર્પનું વસ્ત્ર
 બની જઈશ છતાં આ શું કરી રહ્યો છું ? સિંહર બધારે મરવા પડ્યો
 ત્યારે એક દલેળીમાં રાખ અને એક દલેળીમાં મારી રાખી હતી, તેણે
 મરતા મરતા જનતના જીવોને સમગ્રમ્ય કે લાખેની ક્તલ કરનારો
 અને દુનિયાની દોલત પોતાની બનાવવા ઈચ્છનારો હું જાણે ખાલી હાથે
 પાછો નહીં છું મારા જેવા ઉમાદી જીવોને કિંદુ હશે તો તેની રાખ
 ઘર્ષજશે, ને મુક્તમાન હશે તો તેની મારી બની જશે ! માટે જરા કુર્મ
 કરતા વિચાર કરજો ! ચાંપીએ કહે છે—

એત તો એતાણુ તને રે, પામર પ્રાણી
 હજી છે હાથમાં જાણ કરવું પ્રમુને રાજ
 તારી મૂકી ચરી તાણ રે, પામર પ્રાણી
 હાથમાંથી જાણ નરી પછીથી પસ્તાવા થારી
 કશું ના કરી શકશે રે, પામર પ્રાણી એત તો

કહ્યું સમય છે ત્યાં સુધીમાં એતી નવ, જનસર ચાલ્યો જશે
 પછી કઈ જ નહીં બની શકે જામ છતાં જીવ સમજી શકતો નથી
 જામ ને જામ એ ૪ મ અને મરણ, મરણ ને જન્મમાં ફરી કરે છે

દૃષ્ટાન્ત—એક સોભી માણસનો કાજ નજીકમાં હતો, ઉકરાઓએ
 વિચા ક્યાં કે બાપાએ પોતાના જીવનમાં તો કઈં જમ કર્યું હતું નથી,
 માત્ર લોહા લાડૂ કૂતરાને ન ખાવીએ ! જ્યેક રૂપિયાની મીઠાઈ મનાવીને
 તમજ મ વા પડેલા બાપને કહ્યું બાપા ! બા લોહને હાથ બાપાએ
 એ મેં એવું પુણ્ય તમને મળે ! લોકિયાએ લોહને હાથ બાપાપો
 ત્યાં તો એ વખતના સસ્તા કાવના લોહ જહુ વધારે દેખાયા ! બાપી
 તનાર્યાં મૂળ જીવ પ્રમાણે ગોલી ત્યાણુ ખરર ! આ ૮ લા બધા
 લા ૫ ! અને જામ બોલતા તો તેના પ્રાણ ચાલ્યા મના ! જનર
 સાથે શું કઈં રહ્યો ? કાઈ જ સાથે જાવવાનું નથી, છતાં જીવો મમત્વ
 જાવન ઉકરતા નથી

સુકુમાલિકાનો જીવ ગણિકાદેવી બન્યા પછી સમય પૂરો થયે જ બૂઢીપના ભરતક્ષેત્રમાં અને પાચાલ નામના દેશમાં—‘પંચાલેસુ જળવપસુ કંપિ-
લપુરે નામ નયરં હોત્થા’—કામ્પિપલ્યપુર નામના નગરમાં દ્રુપદ નામના રાજા અને સુલ્લક્ષ્મીદેવીને ત્યાં દ્રૌપદીરૂપે જન્મ પામ્યો આ દ્રૌપદીથી મોટો એક ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામનો ભાઈ હતો, અને હવે આ પુત્રીનો જન્મ થયો.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૨

(રવિવાર, તા ૨૬-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે પુત્રીનો જન્મ થવાથી દ્રુપદ રાજા અને સુલ્લક્ષ્મી રાણી બહુ જ પ્રસન્ન થયા પુત્રી ખૂબ જ સ્વરૂપવાન હતી કેટલાક માણસોમાં ગુણ હોય છે ને રૂપ હોતું નથી, કોઈમાં રૂપ હોય છે અને ગુણનો અભાવ હોય છે, કેટલાકમાં ગુણ અને રૂપ બંને હોતા નથી, ત્યારે કેટલાક ગુણવાન અને રૂપવાન હોય છે આ બાલિકામાં રૂપ અને ગુણ એ બંનેનો સમન્વય હતો માખાપ પોતાના બાળકને લાડ લડાવે છે, પણ બન્યા સુધી તેનામાં આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનું સિયન ન થાય ત્યાં સુધી એને સાચા માખાપ કહી શકાય નહીં તેમણે પુત્રીને ખાસ કરીને ગૃહકેળવણીની સાથે સાથે આધ્યાત્મિક આચાર અને વિચાર આપવા જ જોઈએ, કારણ કે આજની પુત્રી એ આવતી કાલની ગૃહિણી છે અને ભવિષ્યની માતા પણ છે પુત્રીમાં જો સારા સસ્કારો હશે, તો જ એ પ્રાણના બોળે શીલને ટકાવી રાખશે તમે પુત્રીઓને ટોલેજના અમ્યાસમાં તો જોડો છો, પણ ધાર્મિક સસ્કારો તરફ દષ્ટિ રખાતી નથી આજનું સહચિદાણુ

તો જીવણી સમજો સરખાવનાર છે માટે પુત્રી એણે જાણે તેની મિત્ર ન કર્યો, પણ જો તેનામાં સરસોની જેવું પદો તો એ પુત્રી તમને કશું કશું નહીં થયું. જાણના મુવાન જાણના જાણના સિદ્ધિને નામ મોટીની આધીમાં અદ્યાર્થ પડે છે અને એ જ કારણથી તેમની દેહથી નાવના બાંધીને શુદ્ધા જાણના છે તમે સ્વામીની કીર્તિને શ્રદ્ધા કરો. એ કે દુરાચારિણીને ? જો તો કે પુત્ર દિવિયોને આધીન ન થાય તેને જ જાણી કદીને આધવાનો હોય છે જાણના કહે છે કે મનમાં દુર્ભાવ આવે કે તરત જ તે જાણી જાણ્યો. એના વિચાર કર્યો. જાણા ચોરો ગમ ત વેધથી પણ મનમાં જુસી જાણ છે તમારા મનમાં દેશિયાના વેધમાં કે બીજારીના વેધમાં કોઈ ચોર જુસી જાણ તો તેના માટે તમે સાવધાન રહો છો પણ તમારા જાણ અને જાણના જુદા જુદા ચોરો ધીમે ધીમે પ્રવેશી ન જાય તેનાથી તમે સજા રહો છો ?

જાણા ચોરોને દ્રષ્ટિ મુકાવીને પ્રવેશી જવાની કેવ હોય છે. તમારામાં રૂપ ન હોય તો તમે પાવર થઈને, લાચી લગાવીને સ્વપ્નના મનનાની રચના કરવા લાગો. તો સમજી લેજો કે મોટા નામનો ચોર જાણી પહોંચ્યો છે પાપાવર, લવર, જાણ અને જુદા જુદા રંગરંગી કપડા કે કાઠીનાઓથી શરીરની દરિયા શોભા વધારવાથી સાચી શોભા વધી જતી નથી. સાચી શોભા સદાચારથી વધે છે

સદાચારે શોભે છે અને માનવજીવનમાં
સાગરતરંગ જેમ જાણુ અસિદ્ધર છે
કુજર કાન સમ જીવન ચમત્ત છે
કર્મ સાથે માણી સે જગ માનવજીવનમાં
સિવજીથી જાણવો નગ માનવજીવનમાં

માનવજીવનમાં સાચા આજ્ઞાઓ સદાચાર અને સિદ્ધિ છે. એ જાણે આજ્ઞાઓથી દેહ અને આ ના ન ને દાણી કોડે છે આજ્ઞાથી

માનવ બનાવટી રૂપરંગમા ફસાયો, ત્યારથી શીલ અને સદાચારથી દૂર ને દૂર ફેકાઈ ગયો છે

દૃષ્ટાન્ત—કુમારપાળ ન્યારે રાજગાદી પર બેઠો, ત્યારે તેણે પોતાના જૂના અને અનુભવી સામન્તોને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘સિદ્ધરાજમા અનેક ગુણો હતા, છતાં પ્રજાજનો તેની નિંદા કરતા હતા તેનું કારણ શું ? મારામા તો એવા કોઈ દુર્ગુણ નથી ને ?’ સામન્તોએ કહ્યું, ‘સિદ્ધરાજમા અઠાણુ ગુણો હતા, પણ સત્રામમા પીછેહઠ અને પરસ્ત્રીમા પ્રેમ કરવો એ બે મોટા દુર્ગુણોએ તેના અઠાણુ ગુણોને માથે કૂચડો ફેરવી દીધો હતો. આપનામા એ બે દુર્ગુણો નથી, તેથી પ્રજા આપનો જયજયકાર બોલાવે છે’

આવા દુરાચારી લોકોને નરકના પરમાધામીઓ લોહાની ધગધગતી ખૂતળી સાથે આલિંગન દેવાવે છે. પાપ દેખાવમા નાનું હોય છતાં તેનું પરિણામ ખડું ભયંકર હોય છે. એમ તો અણુ અને હાઇડ્રોજન બોમ્બ પણ દેખાવમા નાના જ હોય છે, પણ એનો ધડાકો સમુદ્રના પાણી અને આકાશના વાતાવરણને ખળભળાવી મૂકે છે. કુકર્મના ફળનો ભડકો પણ એવો જ છે એ કુકર્મરૂપી બોમ્બનો ન્યારે ભડકો થાય છે ત્યારે હા-છ-હા કરનારા સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર કે સગાસબધી કોઈ ભાગીદાર થતા નથી. પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરનારની પ્રશસા તો છે જ, પણ એથી વધારે પ્રશસા છે સ્વસ્ત્રીનો. પણ ત્યાગ કરીને નવવાડ વિશુદ્ધ—નવ કોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર શરવીરની ! ઝાનીઓ તેની પ્રશસા કરતા કહે છે—

જે નવવાડ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાય;

ભવ તેનો પછી ભવ રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ !

ચારિત્ર એ હીરો છે જે સ્ત્રીએ પરપુરુષનું સેવન ન કર્યું હોય એ સતી કહેવાય છે, પણ જેણે સ્વપુરુષનો પણ ત્યાગ કર્યો હોય તે ‘મહાસતી’ કહેવાય છે. પતિ અને પત્ની બન્ને આ વસ્તુને સમજીને

જાલમ્બાંવત ધારણ કરે તો એ મત વધારે દોષી જોડે છે રામચંદ્રના
પૂવ જોડુ જોતિકાસિક વચ્ચુ ન રજુ થાય છે

૬૪૮-અમોખ્યાના રાજા વિજયનો પુત્ર વજ્રબાહુ જાન જોડે
નાગપુરની કન્યા મનોરમાને પરણવા ગયેલ ત્યાંના રાજાની પુત્રી મનોરમા
સાથે તેનાં સમ જ્યાં રજપૂતના રિવાજ પ્રમાણે જાન વિદાય થઈ
જાને મનોરમાને બાઈ ઉત્તમસુદર બહેનને વળાવવા માટે સાથે ગયેલ
તેણે બહેન-બહેનીને રથમાં બેસાડીને રથ ચલાવતાં જોઈ ગ્રામજનો ગ્રામજનો
એક ટેકરી પર એક એકાન્તમિત્ર મુનિરાજને બોલ્યા બોલ્યા તેથી વર-
ગજાએ પોતાના સાળાને કહ્યું ઉત્તમસુદર ! જરા રથને ડોરો રાખે
હું જાને તમારી બહેન મુનિરાજને વદન કરી બાવીએ રથ ચલાવતાં
ગ્રામજનો ઉત્તમસુદરે કહ્યું બહુ મોડું થઈ ગયું છે જાને બાપજી
હજી કાંઈ મજા મળ્યાની છે માટે બાપજી મુનિરાજને વદન કરવા
ન જાવ તો નહીં ગામે ? રાજપુત વજ્રબાહુએ કહ્યું રસ્તામાં
પૂજ્ય મુનિરાજ બેઠા હોય ને તેમને વદન કરી વિના બાળ્ય જવું
એ અવિવેક છે માટે થોડીવાર રથને બટકાવેલ

વર કન્યા જાને ઉત્તમસુદર ત્રણેય જણાં મુનિને વદન કરવા માટે
ટકરી પર ચાલા લાગ્યાં સાધુનાં હૃદય ન પશુ મગધરપ થાય છે—‘સાહુ
મગલમ ટકરી ચક્તાં ચક્તાં સાળાએ મીઠી મસકરીમાં વરગજાને
કહ્યું તમને બાપજી બાપજી વેરાગ્ય છે ત્યારે પરણ્યા શું કામ ?
દીકા લઈ ને મુનિ બની ત્યુ હવે ને ? વરગજાએ સાળાનાં શ્વ
વચનો સમજ્યા જાને તેણે કહ્યું મુનિ બનવું હોય તો હજી શું
બચી ગયું છે ? ઉત્તમસુદર તો હજી બા સખે માત્ર મસકરીના
વાગ્દારે / ત્યુતા કન્યા આવી તેણે કહ્યું જો તમે સાધુ બનવા
તેના હા તો હું પશુ તમારી સાથે જ સાધુ બની જઈ પશુ તમે
રાત કોઈ હા ત્યુ સહેલુ એ કામ નથી હો હવે તમે તમાર છે ?
વ જાએ ત ત જ જવાબ આપ્યો હા હું દીકા લેવા તમાર છું
તમ પશુ તમા થઈ ગવ

હિંદુસુદર તો પોતાના બનેલીના દકતાપૂર્વકતા વચન સાંભળીને સ્તબ્ધ જ બની ગયો હવે એને લાગ્યું કે આ ક્ષાત્રયપુત્ર તો ખરેખર દીક્ષા લેવા તત્પર બની ગયો છે આથી દીવો પડીને એ બોલ્યો, 'અરે ! તમે આ શું કહો છો ? હજી તો લગ્ન કરીને ઘેર પાછું પહોંચ્યા નથી ને દીક્ષા લેવાની વાત કરો છો ? તમે મારી બહેનનો કાઈ વિચાર કર્યો કે નહીં ?' રાજકુમારે જવાબ આપ્યો, 'જો તમારી બહેન કુલીન હશે તો એ મારે માર્ગે ચાલશે અને અકુલીન હશે તો તેનાથી મારે શું કામ છે ?' અકુલીનની કથની તો જુઓ.

થોડા વર્ષો પહેલાં મુબઈમાં એક પચાસ વર્ષના શેઠ રહેતા હતા આ અવસ્થાએ તેમને નવી લાવવાના કોડ જાગ્યા પૈસાદાર વિધુર શેઠને એક કન્યા મળી ગઈ પણ શેઠ અને શેઠાણીની અવસ્થામાં ત્રીસ વર્ષનો ફરક હતો શેઠાણી જ્યારે યુવાનીમાં પહેલું પગલું માડી રહ્યા હતાં ત્યારે શેઠ 'વન'માં પ્રવેશ કરી રહ્યા હતા શેઠ સિતેમાં, નાટક, હોટલ, ચોપાટી, બેળપુરીનો ચટકા કરતા અને કરાવતા વિકારવૃદ્ધિના કારણે આપતા હતા જેમ જેમ ચટકા ચાખે છે તેમ તેમ લટકા વધે છે ધીમે ધીમે કરતા શેઠાણીની યુવાની દીવાની બનવા લાગી શેઠની ગેર-હાજરીમાં તેણે ધરના એક યુવાન નોકરને સાધ્યો શરૂઆતમાં તો નોકર ડરવા લાગ્યો, પણ ધરની ઘણીરણી થઈ બેઠેલી શેઠાણીએ નોકરને સમજાવી દીધો. નોકર પણ નિર્ભય બની ગયો પરંતુ એકવાર શેઠે આ બંનેની પાપલીલા જોઈ લીધી દુકાનેથી આવતા વાર શેઠે શેઠાણીને કહ્યું, 'મારી પત્ની હોવા છતાં તું આ નોકર સાથે છૂટછાટ લઈ રહી છે, માટે તને ધિક્કાર છે'

ધણા સમયથી જાહેરાતેલી શેઠાણી બોલી, 'ધિક્કાર તો તમને છે આટલી મોટી ઉમ્મરે મને પરણીને તમે મારો ભવ સળગાવી દીધો ! હવે તમે કાઈપણ બોલશો તો તમારી આખર જશે માટે ડાહ્યા હો તો ચૂપચાપ બેસી રહો'

આ સાંભળી મનમાં જ સમસમીને શેઠ ચાલ્યા ગયા તેમણે વિચાર

ક્યો કે આ શેઠશ્રીને કુમારે જતી કુ જાટકાવી સકીશ નહીં આવતે
 કહેવાય નહિ સહેવાય નહિ અને હાથા વિના રહેવાય પણ નહીં
 એ શેઠશ્રીના માટે શું શું કરી શક્યા ?

વજ્રનાકુ કહે છે તે તમારી બહેન અમુલીન હશે તે આખું
 જગત પણ તેને જાટકાવી શકશે નહીં

સાજા—બહેલીનો આ સવાલ પાછળ ચાલી આવતી મનોરમા
 સામગી રહી હતી એ પણ સાચી ક્ષત્રિયાણી હતી તેણે પોતાના ભાઈને
 ઉદ્દેશીને કહ્યું ભાઈ ! મારા પતિભવને કહી દો કે હું પણ તમારે
 જ પગમે દીક્ષા લેવા તૈયાર છું

પતિને પગમે પગમે જાણુ
 ચોખીની પાછળ જોતજાણુ થઈ રહેલુ
 નહીં આવ આવો અસર થવી થવી રે,
 કહે નહિ રે જોડુ કુ બીજાની વૃદ્ધી

ત્યાર બાદ વર, કન્યા બા. સાથે ત્રણેય જણાં ગુણસુદરગુણિ
 પાસે પહેંચ્યાં ગુણિરાજે ત્રણેયને બેઠવચ્ચેનાં હતાં, આ સસાર
 અધિષ્ઠેય મંત્રે સોય જમ્મસારામરથેય—જન્મ, જરા અને મરણથી
 સજાગી રહ્યાં છે તેમાંથી સ્વાસ્થ્યત આત્માની જોળખાણુ કરી લે.

વર કન્યા, અને કન્યાનો ભાઈ ઉદયસુદર ત્રણે જણુએ આ બેઠવચ્ચેનાં
 સામગ્ર્યા ઉદયસુદરે પણ દીક્ષા લેવા માટે નિમ્ત્રણ કરી લીધી, કારણ કે—

હજી હરે, વાહજી હરે હરે સિદ્ધિર્લા પૂર,

ઉત્તમ બેઠ્યા નવ હરે કહી પદિય એ સૂર.

ગુણિરાજ પાસે ત્રણેય જણુએ દીક્ષા લીધી રેકરીની નીચે જોગેશ
 રાજકુમારના પગીસ મિત્રો કે જોગેશ આ રાજકુમારની જાનમાં આપ્યા
 હતા તેમણે પણ આ વાત સાંભળી તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે પીઠીભણી
 વરકન્યાએ અને બહેનને વળાવવા આવેલા ઉદયસુદરે અપારે દીક્ષા લઈ
 લીધી, ત્યારે વરકન્યા વિનાની જાન લઈ ન આપણે ક્યે મોઢે પાછા જાણુ ?
 આમ વિચારીને એ પગીસેય મુલાન રાજકુમારને દીક્ષા લઈ લીધી

અહીં રાજા અને રાણી આતુરતાપૂર્વક જાનની રાહ જુએ છે પોતાનો લાડીલો કુવર પરણીને આવે છે, તેથી રાણી હિમચૂલા કીમતી વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કરીને વરકન્યાને પોખવા માટે તૈયાર થઈને બિભી છે એટલામા ખાલી રથો અને પાલખીઓ આવી રથના સેવકોએ રાજાને વાત કરી કે ‘ મુનિરાજ ગુણસુદરને વાદવા જતા વર, કન્યા અને કન્યાના ભાઈ ઉદયસુદરે દીક્ષા લઈ લીધી અને આ વાત સાલજીને પચીસેય જાનૈયા રાજપુત્રો પણ એ જ માર્ગે ગયા । આ સમાચાર સાલજીને વૃદ્ધ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો, ‘ ધન્ય છે મારા કુમારને ! મારે પ્રથમ દીક્ષા લેવી જોઈએ, એને બદલે હું તો હજી ગળાખૂડ સસારમા ફૂંચેલો પડ્યો છું, ને એણે પોતાનો ભવ સુધારી લીધો ! હું પાછળ રહી ગયો ને પુત્ર આગળ થઈ ગયો । માટે મારે પણ એ જ મુનિરાજ ગુણસુદરની પાસે દીક્ષા લેવી વૃદ્ધ રાજરાણીએ પણ એ જ નિશ્ચય કરી લીધો આમ રાજા અને રાણીએ પણ ત્યાગધર્મ સ્વીકારી લીધો રાગ એ આગ છે, ત્યાગ એ બાગ છે

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમા ભગવાન કહે છે—

यय य संगे समहङ्कमिता, सुदुत्तरा चैव भवन्ति सेसा ।

जहा महासागरमुत्तरिता, नई भवे अवि गंगासमाणा ॥

અ ૩૨, ગા ૧૮

વિકારના કારણરૂપ વિષયોને જે જીતી લે છે તે દુસ્તર મહા-સાગરને તરી ગયો છે ત્યારપછી તેને ગંગા જેવી મોટી નદીઓને તરવી મુશ્કેલ જણાતી નથી, કારણ કે—

કાગની પેઠે હસ, વિષ્ટા પર દોડે નહી,

શરાઓ શિર જાય, પણ પ્રતિજ્ઞા તોડે નહી

જેણે બ્રહ્મચર્યની યાવજજીવન પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય તેને શિર સાટે પાળવી જોઈએ માતા આ પુત્રીમા સુદર સરકારે રૂડે છે દીકરી દ્વિપ્રતિદ્વિ વધતી જાય છે હવે તેનું શુ બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

૬ ઝાડ પર ચીને નેટલાં નોઈએ તેટલાં જાણુ લાવી જાયું ત્યાં
 જો શુક્રલેસ્યાવાળો કહેવા લાગ્યો, સા મારે ઝાડ પર ચાલુ નોઈએ!
 ઝાડની નીચે ખણી પાંદલાં ફળ પડેલાં છે. એને વાણી લેવાથી પણ
 જાપણુ કામ સરી જાય છે. જ્યેનું ખોમ તો નણુ ખાવાનું હતું,
 પણ પરિણામની તરતમૂલા ફેટલી! જામાંની વીજ કપોતલેસ્યાવાળો
 માથુસને મારે ભગવાન કહે છે—

વંદે લંકાસમાધારે મિયદિલ્લે અણગુણ ।
 પલિંચંગ બોલદિપ, મિષ્ટાદિદ્વી અનારિપ ॥
 સત્પાકગણુકવાઈ ય, તેણે યાદિ ય મચ્છવી ।
 પવજોગસમાજનો કારણેસં જુ પરિણમે ॥

ઉપરાખનસૂત્ર, અ. ૩૪ ગા. ૨૫-૨૬

કપોતલેસ્યાવાળો વાંકા વાંકા પરિણામવાળો વાંકા જાતણુ ત્યજે
 ખાવા વડે કામ પામનારો, પૂત કપડી, જસબદ અને દિગ્ધર્મી લાપા
 બેસનારો હોય છે. તેમ કે જાવા માથુસે એક ફળ નહીં દેનારી ગાય વેચી
 દત્તી ગાય લેનારાઓએ પૂછ્યું કે જા ગાય ફેટણુ ફાં જાપે છે! તો તેણે
 સામેના પચ્ચર સામે જામળી ચીંધીને કહ્યું. જા પચ્ચર નેટણુ ફાં
 જાપ છે. વિચાલથી એ ગાયનું માંસ વૃક્ષની ધેર લઈ ગયા, પણ
 તેને ફેડવા થયા તો પચ્ચરમાંથી ફાં નીકળે તો ગાયમાંથી નીકળે! જા
 દિગ્ધર્મી લાપા કપપૂણુ અને કુતારા ભોજો વાપરે છે

તેવી જ રીતે જાવા મુલાવાળા એ પ્રકારે છે. (૧) જાઈની
 અનામત મૂંઝવી જાપણુને દાન કરી જતી, અને (૨) જોડી સઘી
 પુરાતની એ જણુ જા કપોતલેસ્યાવાળા ભોજો જાતણુતા હોય છે.

તમારી પડીમાં નેટલાં કપાઈ તૈયાર છે એ જાઈ જ તમે પહેરી
 રાખો. એની ઠાઈ મરતી છે! જ્યાં તમારે પાપ જામીને તમારે રજુ
 છે ભગવાન કહે છે કે જા જીવે શીદ ચન્દ્રમોહમાં વાળના અમમાન
 નેટલી જગ્યા પણ જગ્યા ચિત્તની જાજી રહેવા દીધી નથી. દરે

ખતાવો કે કંઈ ભાપા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ
જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને
ખાવાપીવા અને રખડવા માટે મળ્યો નથી રાજા-મહારાજાઓ મરીને
ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઢી લઈ ગયા નથી માટે
જેમ બને તેમ પરિશ્રમ આણે કરે ઘણા લોકો ઇન્કમ ટેક્સના વધારાની
ચીસો પાડે છે, પણ જેટલી રકમનો ટેક્સ ભરવો પડતો નથી એટલા
જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લે, તો તેવી જૂમ પાડવી ન પડે
આમ કરે તો તમારા સિવાય કેટલા ગરીબોને રોજ મળે ? અને સાથે
સાથે સરકારની પણ આખો બિઝનેસ જાય, પણ તમારે તો આખાએ
આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે, તમને સતોની વાણી-
સાબળવાનો તો ટાઈમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઈમ મળે-
છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઈમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ
સાફસૂકે ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો ભેગો
થવા દો છો ? વાસણો રોજ એઠા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરો છો
કે નહીં ? આ બધું સાફસૂકે રાખવામા તમને ટાઈમ મળે છે ને
આત્માને સાફ કરવાનો ટાઈમ તમને નથી મળતો પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ
દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિશ્ચિયનો પણ દર રવિવારે
એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ જેવી આવશ્યક
ક્રિયામા પણ તમે આગસ કરો અને પાપનો સઘરો થાય, તો તેમા
કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો
બનાવો પાપનો સઘરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરો તમે જ તમને
પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેલો, ધન જોળનમા છડી ગયેલો,

આમડામા લેશે સૌ પહેલો, ચડી ચોટ ઉપાડશે રે

પ્રભુના ભજન વિના પટકી પાડશે રે

ધન અને જોળનમા છડી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે
આવેલી આકૃતને પણ જોઈ શકતો નથી ભગવાન કહે છે, 'વગોઃ

વ્યાખ્યાન : ૮૩

(સામવાદ, તા. ૩૦-૧-૧૩)

બહી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત થવે કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રમાં ૧૧મા અધ્યયનનો અધિકાર થામે છે પુત્રીને જન્મ સમા બાદ માતાપિતાએ એનું નામ દોષ્ટી રાખ્યું જેમ કે પદ્મ સતાના છોકરો નિબીધાત છોરવામાં બાવે તેમ દોષ્ટીનો છોર થયા સાએ. માનવજીવનમાં ત્રણ સરકારો મહત્ત્વ ધરાવે છે : (૧) પૂર્વના સરકાર, (૨) માતાપિતાના સરકાર અને (૩) સત્ર અથવા પુસ્તકોના સરકાર. પૂર્વના સરકારો સારા હોવાથી માતાપિતાનો એક પુત્ર ધર્મ પ્રેમી અને શુકુવાન હોય, ત્યારે પૂર્વસરકારના અભાવે એ જ માતાપિતાનો બીજો પુત્ર કુમ્ભુખસ હોય. માતાપિતાના સારા સરકારો ન હોય તો પૂર્વના સરકારો હાથ ધરે જાય છે. બાપી એ પૂર્વના સરકારોની અસર મુખ્યત્વે કે છે તેવી જ રીતે પૂર્વના અને માતાપિતાના મેષ સ હારે હોય છતાં સત્ર અને વાચન અસિદ્ધ હોય તો એ જન્મને દમાવીને એ બાળક અસરકારી જની તમ છે. ઈચ્છાશ્રુમાંથી પાણીને છિતારવામાં પ્રયત્ન કે કિયાતી કાર્થ જરૂર પડતી નથી, પરંતુ તીચેથી ખાંચે ચલાવવામાં પાટપ અને મશીનની જરૂર પડે છે તેવી જ રીતે સરકારોનું આનવજીવ આપવા જવું પડતું નથી એને તો બાળક વાતાવરણમાંથી, સત્રમાંથી અને અનુકરણ દ્વારા પક્ષ પડે છે. સારા સરકારોનું મેળવણ પડે છે મહાન નિશ્ચિત જ જન્મના મુદ્દેને

અહણુ કરી શકે છે. બાકી કુસસ્કારોને, પકડવા એ તો અનાદિતી ટેવ છે ' નો લોગમેણં ચરે ' અર્થાત્ હે ભવ્ય જીવો દેખાદેખી કે લોકપણા કરશો નહીં જેનામા દેખાદેખી નથી, તે કુસગથી દૂર રહે છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

અનતકાળથી આચડ્યો, વિના ભાવ ભગવાન,
સેવ્યા નહીં ગુરુ સતને, મૂક્યુ નહીં અભિમાન

અનાદિકાળથી ભટકતા જીવે પોતાનું અભિમાન મૂક્યુ નથી અને સતનું શરણુ શોધ્યુ નથી કેટલાક લોકો તો જવાબ આપે છે કે આખું જગત દૂડકપટ કરે છે, આ જમાનો સાચનો નથી, પણ તેઓ સતોના વાક્યોને સમજ્યા વિના જ ખોલે છે ' દૂડ ત્યા ધૂળ છે ' મનુષ્યે છ છ પ્રકારની લેશ્યાઓને ધ્યાનમા રાખવા જેવી છે આ છયે લેશ્યાઓ આ પ્રકારે છે (૧) કૃષ્ણલેશ્યા, (૨) નીલલેશ્યા, (૩) કાપોતલેશ્યા, (૪) તેજોલેશ્યા, (૫) પદ્મલેશ્યા અને (૬) શુકલલેશ્યા આ છયે લેશ્યાઓને આપણે દૈનંત દ્વારા સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ

દૈનંત—છ મુસાફરો રસ્તે ચાલતા મૂખ્યા થયા એટલામા ફળોથી લચી રહેલું એક જાણુડાનું ઝાડ તેમના જેવામા આવ્યું ત્યા પહેલો કૃષ્ણલેશ્યાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' મારી પાસે કુહાડો છે હમણા આખા ઝાડને મૂળમાથી ઉખેડી દઈ છું ' ત્યા ખીજે નીલલેશ્યાવાળો બોલ્યો, ' આખા ઝાડને મૂળમાથી કાપવાની જરૂર નથી હું એની મોટી મોટી શાખાઓને કાપી દઉં છું ' ત્યારે ત્રીજે કાપોતલેશ્યાવાળો બોલ્યો, ' મોટી શાખાઓને કાપવાની શી જરૂર છે ? હું એની પ્રતિ-શાખાને કાપી દઉં ' એટલામા ચોથો તેજોલેશ્યાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' પ્રતિશાખાને કાપવાની જરૂર નથી એની નાની નાની ડાળીઓ કાપી લઈએ એટલે આપણને જાણુના ફળ મળી જશે ' ત્યા પાંચમો પદ્મલેશ્યા-વાળો કહેવા લાગ્યો, ' ડાળો અને પાદડાઓનું આપણને શું કામ છે ?

દુ યદ પર ચક્રિને નેટલાં નેઈએ તેટલાં જાણુ લાવી જાવું ત્યાં
 જી શુભલેખાવાળા કહેવા લાગ્યો, ત્યાં મારે યદ પર ચક્ર નેઈએ ?
 યદની નીચે ખજા પાંચા રણ પડેલા છે એને વીણી લેવાથી ખજુ
 જાણુ કાંઈ સરી જાય છે હવેનું ખેલ તો નાંજુ ખાવાનું હતું,
 ખજુ પરિજ્ઞાની તરતમતા કેટલી ? જાતની ગોઠ કષ્ટલેખાવાળા
 માણસન મારે ભગવાન કહે છે—

લંકે લંકસમાચારે મિયલિસે જળજ્ઞપ ।
 પલિવંચવ ચોવહિય, મિચ્છાવિહી અચારિય ॥
 કલ્પાલમવુદ્ધાર્યાં ય, તેમે યાવિ ય મજ્જરી ।
 જ્ઞાનોગસમાહતો કારકેષં મુ પરિવમે ॥

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, જા. ૩૪ ગા. ૨૫-૨૬

કાપાલલેખાવાળા વૌઠ વાંકા પરિજ્ઞાનવાળા વાંકા આચરણ તાળે,
 માયા વડે કાંઈ પામનારો ખૂત કપડો, જાણુ જાણુ અને દિવ્યાર્થી કાપા
 બેસનારો હાથ છે જેમ કે આવા માણસે એક દુષ્ટની દેવરી ત્રણ વેળથી
 હતી ત્યાં બેનારાઓએ પૂછ્યું કે આ ત્યાં કેટલું દુષ્ટ જાણે છે ? તો તેણે
 જામેના પચ્ચર સામે જામળી ચીંધીને કહ્યું આ પચ્ચર નેટલું દુષ્ટ
 જાણ છે વિદ્યાસ્થી એ જાણુ મુખ્ય જુઠીને ઘેર લઈ મ્હા, ખજુ
 વને કાદવા અમા તો પચ્ચરમાંથી દુષ્ટ નીકળે તો જામમાંથી નીકળે ! આ
 દિવ્યાર્થી જાના કપ પૂજુ અને પુનારા લોકો વાપરે છે

તેવી ૪ રીતે જાવા ચલાવાઈતા એ પ્રકારે છે (૧) કાંઈની
 અનામત ધૂંધેથી ચાપજીવન હજમ કરી જવી અને (૨) ખેડી સાક્ષી
 પુરાવવી એ જુઠા જા કાપાલલેખાવાળા લોકો આચરતા હોય છે

તમારી પરીમા નેટલા કમ્પા તૈયાર છે એ જ્યાં જ તમે ખેડી
 તકા ॥ અરી કાંઈ ગરુ હી છે ? જ્યાં તમારે પાપ જામળી વધારે રજુ
 છે ભગવાન કહે છે કે આ જીવે ચોદ રાજસોકમાં વાળના જામજામ
 ન પી જગ્યા ખજુ ૪ પા રિવાની બાકી રહેવા દોષી નથી હવે

ખતાવો કે કઈ ભાષા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને ખાવાપીવા અને રખડવા માટે મળ્યો નથી રાજ-મહારાજઓ મરીને ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઈ લઈ ગયા નથી માટે જેમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરો ઘણા લોકો ઇન્કમ ટેક્સના વધારાની ચીસો પાડે છે, પણ જેટલી રકમનો ટેક્સ લેરવો પડતો નથી એટલા જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લે, તો તેવી ખૂબ પાડવી ન પડે આમ કરો તો તમારા સિવાય કેટલા ગરીબોને રોજી મળે ? અને સાથે સાથે સરકારની પણ આખો બિઝનેસ જાય, પણ તમારે તો આખાએ આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે તમને સતોની વાણી સાંભળવાનો તો ટાઇમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઇમ મળે છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઇમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ સાફસૂફ ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો ભેગો થવા દો છો ? વાસણો રોજ એઠા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરો છો કે નહીં ? આ બધું સાફસૂફ રાખવામા તમને ટાઇમ મળે છે ને આત્માને સાફ કરવાનો ટાઇમ તમને નથી મળતો. પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિશ્ચિયનો પણ દર રવિવારે એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ જેવી આવશ્યક ક્રિયામા પણ તમે આગસ કરો અને પાપનો સંધરો થાય, તો તેમા કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો બનાવો પાપનો સંધરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરો તમે જ તમને પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેલો, ધન જોળનમા છડી ગયેલો,

ચામડામા લેશે સૌ પહેલો, ચડી ચોટ ઉપાડશે રે

પ્રજ્ઞના ભજન વિના પટકી પાડશે રે

ધન અને જોળનમા છડી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે આવેલી આફતને પણ જોઈ શકતો નથી ભગવાન કહે છે, 'વગોઃ

અમ્મો ન લાગમ — આ જાણે દોષેથી મુક્ત રહેવા માટે એકમાત્ર
ધર્મનું સેવન કરે. પણ આજે તો તમે પૈસાને જ મોટો ધર્મ
માને છે. વડીલો પોતાના અસીમો પાસેથી જમે તેમ સમજાવીને પણ
ધન મેળવી લે છે એકદરે ઇન્જેક્શનો ને ઇવાના ડોઝો આપી આપીને
હાનિ થીથી લે છે ને વધારે પૈસા કમાવે ને વધારે ફક્કપટ કરી
છે તેની જ ઉન્નતિ સર્વ એમ લોકો માને છે

દુશાન્તા—સિદ્ધાન્તની યશુમાં સારી જાતના ઘીના વસ્ત્રામયી
થી કાઢતાં એક માણસને લીની હાંસ વાગી સર્વ આજે તો જમે તેવી
ફીમાં પણ આવા ઘી જેવા મળતાં નથી. હાંસ વાજવાથી તેની
આંખોને દુઃખ થવા લાગ્યું એ એકદરેથી પાસે ચમે. એકદરે તેની
આંખો તપાસીને એક ઇન્જેક્શન માણું અને પાંચે બાંધી દીધો અને
કહ્યું કે આંખોમાં મોટો જખમ થવાનો અને સેપ્ટિક સર્વ જવાનો
ભય છે માટે રાજ પાટો બધાથી જાળો બીજારે હાંસ તો રાજ રાજ પાંચે
બધાવવા લાગ્યો. આમ કરતાં કરતાં એક મહિનો થવા આવ્યો. એકદરે
ગોક રતે જહારમામ વિઝિટમાં ઉપર જવાનું થયું તેને ડેમલે એકદરે
મુવાન પુત્ર મેળો એ પણ એકદરેમાં પાસ થપેસો હતો. જરાજર એ જ
સમયે પાટો બધાસારે હાંસ આવ્યો આ મુવાન એકદરે આંખોને
જરાજર તપાસી, તો તેમાં લીની હાંસ જેવામાં આવે. આથી જરમ
પારણી કરીને હાંસની આંખોને પાંચે કલાક એ પાણીમાં રખાવી
પેશુ થી પીચળી ગયું અને તથી તરત જ દુખાવો બધ સર્વ ચમે
બી- દિવસે મોળા ૧૦૮૨ આવ્યા તેની પાસે જઈને હાંસે કહ્યું

નમારા પુત્રે તો લોહી જ વારમા મારે દુખાવો બધ કરી દીધો ને
અંક મહિનાના પચસ રૂપિયાનો ખચ થયો છતાં તમે તો પાટા બાંધ્યો
જ રાખતા હતા હાંસના ચથા પછી એકદરે પોતાના મુવાન પુત્રને
ધમકવીને કહ્યું આવી રીતે એક જ દિવસમા રાગીને પાંચે મોઢવરો
ને તમે કમાઈ લાકો નહીં મારે જરા કમાવાની કુશળતા રીખતા
જાવ. હમે આ નીતિ ! ફરી પરિમજની લાલસા છે !

દૃષ્ટાન્ત—ધન્યકુમાર (ધના અણુગાર) આગળ અખૂટ ધન હતું તેની બત્રીસેય સ્ત્રીઓ એક એક કરોડ સોનૈયા લઈને આવી હતી આવી અખૂટ સમૃદ્ધિનો માલિક એક દિવસ લગવાન મહાવીરના ઉપદેશથી રગાઈ ગયો. જ્યારે એ દેશના સાલણવા ગયો હતો ત્યારે જુદો હતો અને પાછો ફર્યો ત્યારે એનો આત્મા પલટાઈ ગયો. ધના અણુગારે માતાની પાસે આવીને કહ્યું, ‘ મારે સયમમાર્ગે જવું છે, માટે મને આજ્ઞા આપો ’ પોતાના એકના એક પુત્રની આવી વાત સાલણીને માને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં ધન્યકુમાર એમ ને એમ બોલો રહ્યો મૂર્છામાંથી જાગીને માતા વિચાર કરવા લાગી, ‘ મારું માથું દુખે તોપણ મારો પુત્ર કહેતો કે તારા બદલે ભલે મારું માથું દુખે આમ કહેનારો પુત્ર આજે મને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં એમ ને એમ બોલો રહ્યો માટે એનામા જરૂર કંઈ ફેરફાર થઈ ગયો છે ’ મા બોલી, ‘ ખેટા ! તું બત્રીસ નારીનો સાલણો છે તારે ત્યાં સતાન થાય અને હું મરી જાઉં પછી ખુશીથી દીક્ષા લેજે લોકો તપ કરીને પણ તારા જેવી સમૃદ્ધિની માગણી કરે છે, ત્યારે આ સમૃદ્ધિને સંપૂર્ણ ભોગવ્યા વિના તું સાધુ બની જાય, એ ઠીક કહેવાય ?

બાવીસ પરિપક્વ જીતવા, શ્રી કરવો ઉગ્ર વિહાર,
દોષ ખેતાળીસ ટાળીને, શ્રી લેવો મુશ્કેલો આહાર
ઘેર ઘેર ફરવું ગોચરી, શ્રી સુણો દુખ અપાર રે, '
થે સુણુ બાલુડા ! સયમ મત લેજો અમને છાડીને

‘ ખેટા ! ’ રડતા રડતા માતા કહેવા લાગી, ‘ બાવીસ બાવીસ પરિપક્વો જીતવા કેટલા બધા મુશ્કેલ છે ? એક એક પરિપક્વ કાળજી કે પાવી નાખે તેવો છે બત્રીસ પ્રકારના ભોજન લેનારા તારે પારકે ઘેર સિક્કા લેવા જવું પડશે, એ કેટલું મુશ્કેલ પડશે ? બીજા માગવામા કેટલી શરમ આવશે ? માટે હું તને હમણાં દીક્ષા લેવા દેવાની નથી ’

પરંતુ ધન્યકુમારના પગલા તો હવે સાચી પ્રભુતા તરફ મડાઈ ચૂક્યા હતા એ પગલા હવે પાછા ફરી શકે તેમ ન હતાં એ બોલ્યો,

મા ! મને તપ કરવાનું અને સવમર્ષી પાળવાનું કામ જ મ, મરણ, જરા અને રાજાદિકુળો કરતાં થણુ સહેલું સામે છે. મારે હવે વધારે કામ કરવા નથી. આ સંસારનાં સુખો અને ક્રિપાનાં ફળ જેવા વિષમ ટેખામ છે.

ધનકુમારની માતાએ જાણ્યું કે મારો પુત્ર હવે મારુ કહ્યું અને તેમ નથી. આથી એ રાજા પાસે ગઈ અને કહેવા લાગી, મારા પુત્રને દિક્ષા લેવી છે. મારે દિક્ષાગ્રહોત્સવ મારે આપનાં હજારો નામર આપો. રાજા બોલ્યો. શું તમારો કુવાન પુત્ર જાણ્યું મોટું સુખ હોઈને દિક્ષા લે છે ? આલો કુ જાણીને તેને સમજાવું.

રાજાએ જાણીને ધનકુમારને સમજાવતાં કહ્યું. બાઈ! તારે ભગ્ન કરવું હોય, તો તારા જ આ નિરાળ મહાસર્ગમાં એકાન્તમાં બેસીને કર. તું દિક્ષા લેવા શા મારે તમાર થાય છે ? તને શું કુળ છે ? શું માર્ગ દુરમન તારી પાછળ પાડ્યા છે ? એમ હેમ તો તારા દુરમનોને પરસ્ત કરવાનું કામ કુ મારે માથે લઈ લઉં.

તો તો મારુ કામ માર્ગ જાણ ધનકુમારે કહ્યું. મારે એ દુરમનોને જ કાપવા છે. ને તમે એ કરી શકતા હો, તો મારે દિક્ષા લેવાનું કોઈ કામ નથી.

તે જલ્દી જતાવો ધનકુમાર ! રાજા બોલ્યો. તમારા તમામ દુરમનોને કુ નષ્ટનષ્ટ કરી નાખીશ. તમને નિર્ભય બનાવી દઈશ. ધનકુમાર બોલ્યો. મારા દુરમનો કોઈ જાહરના દુરમનો નથી. જન્મ જરા, આપિ અને મરણ એ મારા કામના સત્તુઓ. મારા પર આક્રમણ કરીને મને કિન્નકિન્ન કરી રહ્યા છે. શું તમે એ સત્તુઓને હાવી કરીશ ? રાજા નિરાશ થઈને બોલ્યો. બાઈ! એ સત્તુઓથી તો કુ ખસુ ધેરાધેરા જ છુ. એક જાપાએલો માણસ બીજા જાપાએલાને મુક્ત બનાવી કરી શકે ?

એ જ મોટી વાત છે. બતાવે કહ્યું. માનવ જાહરના સત્તુઓને તો છૂટી શકે છે. ખસુ સાચી ધર્મીરતા જાણના સત્તુઓને છૂટવામાં છે. મારે કોઈ જાહરનો સત્તુ નથી, પરંતુ—

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામા,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમા છુપાયા,
લડતો રહ્યો છું નિરતર ઝૂમી,
છતા દુશ્મનો તો જરી ના જિતાયા
કલેજે પડ્યા છે એવા કેક કાણા,
ક્રમ કરીને ગાઉ હું તો પ્રભુ ! તારા ગાણા ?

‘ આ મારા આન્તરિક શત્રુઓ સાથે નિરતર ઝૂમવા છતા તેમણે
જરાય મચક આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાથી મુક્ત
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘ રાજન્ ! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘ આ અદરના શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દયાવી ગૂગળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનતા જન્મની ઊંઘને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો રોક્યો રોકાઈ શકું એમ નથી ’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘ માતાજી ! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સસારમાથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રબધ રાજ્ય તરફથી થશે ’

અને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ યોજ્યો માતાએ લગવાન મહાવીરના
ચરણોમા પોતાના પુત્રને સોપતા કહ્યું —

આ પુત્ર વલ્લભ ધણો શ્રી સોપુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિનવરજી ! દીક્ષા આપો ને મારા નદને

હે લગવન્ ! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામા
વહાલી વસ્તુ મારો પુત્ર હું આપને ભિક્ષામા આપુ છું ’

અને લગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણગારે પ્રભુના ચરણોમા વદન કરીને કહ્યું, ‘ લગવન્, મારી દષ્ટા

છાને વારવાર સસારમાં પડાટન કર્યું પડે છે તમને બા સસારમાં
 રખડી રખડીને બાક સાચો છે ! મુદ્દામાં સાચો એક ખૂતી ચોરને
 પક્ષમાં આવ્યો. તેના પર ક્ષણે ખૂનોનો આરોપ પડ્યું સામનિ થયો.
 રાત્રીએ તેને ફાંસીની સજા કરી. બા વળતે ચોર કેવો કરે ! ચોરની
 મહત્તામાં નોંધને રાણીને દયા આવી. રાણીનું રાત્રી પાસે એક વચન
 લેવું હતું. આથી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને
 પ્રસન્ન કરવાનું વચન માન્યું. સ ન પામેલો ચોર રાણીના રાત્રીમહેલનો
 વડે દિવસનો મહેમાન બન્યો. દાસીઓએ તેને સુવચિત પાણી વડે
 સ્નાન કરાવ્યું. ભોજનમાં સોનાની શાળીમાં સુદર પકવાન મૂકવામાં
 આ પલ ભોજન કરી લીધા પછી સુમધી મુખવાસ કરવામાં આવ્યો.
 આરામ માટે મનાકર ચિત્રોવાળું સંધારવાન સોંપવામાં આવ્યું.
 રાત્રીના મહેલવાળા બંનેકે કચ્છરમ વાજિત્રા બંને મીનો સંભળાવવામાં
 આવ્યા અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ રાત્રીએ
 પૂરું રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાગતસહકાર વગેરે કેવાં સાચાં !
 ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી ! રાત્રીએ પૂછ્યું
 તો ભોજન શું બપાવ્યું હતું એ તો બતાવ ! ચોરે જવાબ
 આપ્યો મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું સમનગ્રહનાં સુદર
 ચિત્રો આરામ માટે મનમથનના નિખનનાં, નાચરમ, વાજિત્રાની
 સુરક્ષા એ બધું તો વને ગમ્યું ન કર્યું ! પછી ચોરે તો એ જ
 જવાબ આપ્યો હતું, મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો, છતાં મારી
 છત્રે તો ફાંસીનો મચળ દેખાતો રહ્યો. આથી મેં ભોજન કર્યું
 જ્યાં રાત્રીની ખબર નથી, ચિત્રો નેવાં જ્યાં દેખ્યાં નથી, અસ્તિ ને
 જ્યાં નથી !

મને તો

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામા,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમા છુપાયા,
હડતો રહ્યો છું નિરતર ઝૂમી,
છતા દુશ્મનો તો જરી ના જિતાયા
કલેજે પડ્યા છે એવા ટેક કાણા,
કેમ કરીને ગાઉ હું તો પ્રભુ! તારા ગાણા?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરતર ઝૂમવા છતાં તેમણે
જરાય મચક આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાથી મુક્ત
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજન્! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરના શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દબાવી ગૂંચળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનતા જન્મની ઊંધને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો રોક્યો રોકાઈ શકું એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સસારમાથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રબંધ રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ યોજ્યો માતાએ લગવાન મહાવીરના
ચરણોમા પોતાના પુત્રને સોંપતા કહ્યું—

આ પુત્ર વલ્લભ ધણો શ્રી સોપુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિનવરજી! દીક્ષા આપો ને મારા નદને.

હે લગવન્! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામા
વહાલી વસ્તુ મારો પુત્ર હું આપને ભિક્ષામા આપુ છું’

અને લગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણગારે પ્રભુના ચરણોમા વદન કરીને કહ્યું, ‘લગવન્, મારી દષ્ટી

સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં દેવ બનીને રહ્યા તેત્રીસ સાગરોપમનું આયુષ્ય
લોગવીને તેઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય થશે અને મોક્ષમા જશે.

દ્રુપદ રાજા અને તેની રાણી બન્ને જણા દ્રૌપદીને નીતિ, સત્ય,
અને સદ્ગુણો શિક્ષણ આપવા લાગ્યા આમ કરતા કરતા દ્રૌપદીએ
યુવાવસ્થામાં પ્રવેશ કર્યો, એટલે માતાને ચિતા વધી તેથી એક દિવસ
સોળે શણગારે સજ્જ કરીને તેને તેના પિતા પાસે મોકલી ત્યાં શું
બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૪

(મંગળવાર, તા ૧-૧૨-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

રાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં અમરક કાનો અધિકાર આલે છે
દ્રૌપદીનો બાલકાળ વ્યતીત થતા તેણે યૌવનમાં પ્રવેશ કર્યો એક દિવસ
વસ્ત્રાલંકારોથી સજ્જ થઈને એ રાજસભામાં આવી દ્રૌપદીના શુભ,
સ્વરૂપ અને અવસ્થા જોઈને દ્રુપદ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે
મારી પુત્રીને હું કોઈ યોગ્ય રાજપુત્રની સાથે પરણાવું, તો કદાચ એ
સુખી પણ થાય ને દુઃખી પણ થાય તેમાં પણ જો એ દુઃખી થાય,
તો મારા ચિત્તને ઉદ્વેગ થાય જીવને પોતાના સગાઓ પ્રત્યેની આસક્તિ
અને મમતાનો મૂર્છાભાવ હોય તો—

માયાહિ પિયાહિ લુપ્પહ નો સુલહા સુગર્હય પેચ્ચઓ.

પયાહિ મયાહિ પેહિયા, આરંભા ચિરમેજ્જ સુવ્વપ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૨, ઉ ૧, ગા ૨

અર્થાત્ માતા, પિતા, સ્ત્રી આદિ સગાઓ પ્રત્યે લુપ્પ થનાર

છવને વાર વાર સસારમાં પથ દન કરવું પડે છે તમને આ સસારમાં રખડી રખડીને થાક લાગ્યો છે ? મુદ્દામાં સારી એક ખૂની ચોરને પકડવામાં આવ્યો તેના પર ધણી ખૂનોનો આરોપ હતો સાબિત થયે. રાત્રીએ તેને ફાંસીની સજા કરી. આ વખતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની અજરામણ ગોઈને રાણીને દયા આવી. રાણીનું રાત્રી પાસે એક વચ્ચે લેણું હતું. આથી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને પ્રસન્ન કરવાનું વચ્ચે માર્યું. રાત્રી પાસેથી ચોર રાણીના રાત્રીમહેલનો એક દિવસનો મહેમાન બન્યો. દસીઓએ તેને સુવાસિત પાણી વડે સ્નાન કરાવ્યું. બોળનામાં સોનાની થાળીમાં સુદર પકવાન મૂકવામાં આવ્યાં. બોળના કરી લીધા પછી સુમધી મુખવાસ ધરવામાં આવ્યો. આરામ માટે મનોહર ચિત્રોવાળું સંધ્યાસ્થાન સોપામાં આવ્યું. નાટ્યાર સંગ્રહવાળા. બનેલે ક્યારેય વાનિત્રી બને ગીતો સંજ્ઞાવવામાં આવ્યાં અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ. રાત્રીએ પૂછ્યું. રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાગતસહકાર વગેરે કેવા લાગ્યાં ? ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું. તને બોળના શું લાગ્યાં હતાં એ તો બતાવ. ચોરે જવાબ આપ્યો. મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું. સવનમૂર્તિ સુદર ચિત્રો આરામ માટે મખમલાનાં નિહાળનાં, નાચરમ, વાનિત્રીની સુરાવલી એ બધું તો તને ગમ્યું જ હશે ? પણ ચોરે તો એ જ જવાબ આપનાં હતાં. મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો છતાં મારી સામે તો ફાંસીનો મત જ દેખાતો રહ્યો. આથી મેં બોળના ક્યું છતાં સ્વાદની ખબર નથી, ચિત્રો જોયાં છતાં દેખ્યાં નથી, ગીતો ને વાનિત્રી સાંભળ્યાં છતાં તેનો જ્ઞાન હ અનુભવ્યો નથી. મને તો આવડી કાંઈ આવનારું મારું મૃત્યુ જ સામે તરવરતું દેખાતું હતું.

આ ચોરના કરતાં આપણી સ્થિતિ અનેકમણી વિષમ નથી શું ? સામે ફટલા જન્મમરણની ફાંસીનો તૈયાર છે છતાં કંઈ સમજાતું છે ?

કારતિ કે આળંદે હૃથં વિ અગ્ગહે ચરે ।

સવ્વં હાસં પરિચજ્જ આલીણગુત્તો પરિવ્વપ ॥

—આચારાગમ્મત્ર અ ૩, ઉ ૩, ક ૨૦૧

સમુદ્રમા સફર કરનારને જોઈતા તમામ સુખો વહાણુમા હાજર હોવા છતાં જો સમુદ્રમા તોફાન આવે અને વહાણુ ડૂબવાની તૈયારીમા હોય, ત્યારે એ વહાણુમા બેઠેલાઓને સુખ ભોગવવા ગમતા નથી આવા તોફાની વહાણુમા તમે બેઠા હો, તો તમને ગજીપાની બાજી ગમવી ગમે ખરી ? તેવી જ રીતે આ જીવની નાવ જોલે ચડી છે ત્યાં આનંદ કે રતિ ક્યાંથી હોય ? હવે તો સર્વ હાસ્યને છોડીને ગુપ્તેન્દ્રિય બનવું જરૂરી છે

નાવ જોલે ચડી, ઉચ્ચે આધી ચડી,
મારે જાણુ છે દૂર કાઈ સૂઝે નહી,
નથી જડતી કડી, રાત કાળી નડી,
ધનધોર ઘટા જાણુ છાઈ રહી,
દશા છે આવી મારી, એને તુ લે ઉગારી,
મારી આ જીવન નૈયા, જોજો ના ડૂબે નૈયા

જ્ઞાની મુનિઓ વિચાર કરે છે કે આ મોહમય ઝઝાવાતમા સપડાયેલી—સસારસાગરમા ઝોલા ખાતી દેહરૂપી નૈયાને કેવી રીતે પાર પહોંચાડવી ? આવા સંજોગોમા નાવમા બેઠેલાઓના જીવ અધ્ધર ચડી જાય કે ખાવાપીવાની ઉભણીઓ ને નાચરગના જલસાઓ ગોઠવાય ?

નાવ મારી અથડાય, મોજા સાથે પછડાય
નાવ તૂટીતે અદરમા પાણી ભરાય

આ સસારસમુદ્રમા તમારી નાવ જોલે ચડી ગઈ છે એમ તમને લાગે છે ? તો પછી તમારા આ રગરાગ ક્યા સુખે સૂઝે છે ? આ જીવન અણુમોલ છે એ એળે જશે, તો હાથ ધસતા રહી જશે માટે વિચાર કરો—

ન હિ નૂળ પુરા ઇણુસ્સુર્યં બહુલા તં તદ્દ નો સમુદ્વિય ।
મુનિણ્યા સામાહિ બાહિર્યં નાપણ જગસખ્વ દસિણા ॥

—સુતકૃતગિયુત અ. ૨, ઉ. ૨ આ ૩૧

સાધકા કહે છે કે મેં પૂર્વે ભગવાનની વાણી સાંભળી નથી. હાલ સાંભળી હોય, તો માત્ર કાનને તૃપ્ત કરવા પૂરતી જ સાંભળી છે. ઠાકરવાર એ વાણીને હૃદયમાં ઉતારવા કુ તૈયાર થયો નથી. ભગવાનની આ વાણી અંધકારમાં બેઠાવાતા છત્રને પ્રકાશ આપનાર, દૂધતા છત્રને જાણી સમાન, તરસ્થાને છત્રોપર સમાન છે જે મનુષ્ય પ્રજાવના મોક્ષમાં રાખેલા હોય તેને માનવસ્વ મળ્યો તોયે શું ને ન મળ્યો તોયે શું ?

દુષ્ટાન્ત—જાણી જોઈને ચાર માણસો ધન મેળવવા માટે ચામડા ત્યાં સ્નાત્માં લોકોની ખાણ મળી. જ્યાંએ સોડું જોઈને પોતપોતના ત્રાસમાં કરી લીધું ત્યાંથી બાજળ ચાસતાં તાંબાની ખાણ બાવી, એકેએ જલ્દી જ્યાંએ એ સોડાને ફેંટી ફેંટીને ત્યાં જ કરી લીધું. પણ એક ત્રાસવાળાએ વિચાર્યું કે મુકનામાં મળેલું સોડું કાઢી કેમ નખાય ? જ્યાં ત્યાંથી બાજળ ચાસ્યા ત્યાં રૂપાની ખાણ બાવી. પેલા ત્રણેય જ્યાંએ ત્યાં કાઢી ત્યાંની રૂપું કર્યું પણ એક જ્યાંએ સોડું ને સોડું કરી રાખ્યું ! ત્યાંથી બાજળ જતાં સોડાની ખાણ બાવી પણ સોડું રાખી મુકનારે તો સોડું ને સોડું જ ત્રાસમાં કરી રાખ્યું ત્યાંથી બાજળ જતાં વજ્રમણિની ખાણ બાવી. ત્રણેય જ્યાંએ સોડું કાઢીને વજ્રમણિ કરી લીધા અને ચારેય જ્યાં કહેરમાં પાછા વળ્યા. વજ્રમણિની તો બહુ મોટી માત્રાથી થઈ બાકી ત્રણેય ત્રાસવાળાઓ તો વૈકલ્યશાળી બની ગયા ત્યારે સોડું સધરનાર ત્રાસવાળો ખસતાવા લાગ્યો કે મને મારા ત્રણેય સાથીદારોએ વાર વાર બહુ સમજાવ્યો પણ મેં તેમનાં વચ્ચેનાં માન્યા નહીં પણ કહે શું થાય ? સમય જૂકિ પુનિ કા ઘડિતાના ? —સમય જૂક્યા પછી ખસતાવાનો અંત શી ? આ સોડાનું

ગાહુ ભરનારાની જેમ તમને કાઈ થાય છે ? સમકિત કરતા દેશવિરતિપણું ઉત્તમ છે, માટે દેશવિરતિપણુ ગ્રહણ કરવું દેશવિરતિ કરતા સર્વવિરતિ, તેના કરતા અપ્રમત્તભાવના, તેના કરતા અપૂર્વકરણની શ્રેણી, તેના કરતા ક્ષપકશ્રેણી અને તેના કરતા કેવળજ્ઞાન ઉત્તરોત્તર શ્રેષ્ઠ છે જેમ જેમ ઉત્તમ શ્રેણી પ્રાપ્ત થતી જાય તેમ તેમ નીચેની શ્રેણીનો ત્યાગ અને ઉત્તમ શ્રેણીનું ગ્રહણ કરતા જ્ય તો મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધી શકો, પણ જો મૂર્ખ ગાડાવાળાની જેમ સમકિત પામવામાં જ શુકન માની બેસશો, તો તમે આગળ વધી રહ્યા ! માટે ‘સોયવળ્લણ અપરિહીણાં જાવ ફાસવળ્લણ અપરિહીણાં’—ન્યામુધી શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું બળ હીણું થયું નથી, ત્યામુધીમાં કંઈક કરી લો આ સસારનો દાવાનળ ભડકે બળી રહ્યો છે ‘સ્વળ જાણાઈ પંડિત’—આવેશ અવસરને ઓળખનાર જ સાચો પડિત છે જ્યારે કાયાનો ગઢ ઘેરાઈ જશે, આખના ને કાનના દેવતા ઊડી જશે, ડહા ધરેડો બોલશે, ત્યારે કોઈ માગણિક સભળાવશે, તોપણ સભળશે કોણ ? માટે—

આવ્યો હતો તું છોડવા, બાધીને શાને જાય છે ?

‘સ્વ’ માથી તું ‘પર’માં જઈ શાને વધુ રિખાય છે ?

ચેતી જ આતમ ચેત હવે, અવસર આવ્યો જાય છે !

તું અહીં માનવભવમાં છોડવા આવ્યો છે, ને પાપના કર્મના પોટમાં બાધીને શા માટે જાય છે ? જો આત્મા સ્થિરતા પકડે, તો જ બધન તૂટી શકે. દોરો ને મોતી હાથમાં છે, ત્યારે બાણુ ઘેર અધારું ઘેરાઈ રહ્યું છે, પણ વીજળીનો ઝબકારો થાય એટલી વારમાં જો મોતી પરાવી લેવાય તો જ કામ સર્ચું ગણાય વીજળી થાય, ત્યારે સોય-દોરો ને મોતી શોધવા બેસશો તો રહી જશો જ્ઞાનીઓ કહે છે કે દાહડાની અણી પર પાણીનું ટીપું ટકે, તેટલું માનવજીવન છે આગળના ભવમાં ડહાવ મનુષ્યભવ મળે ને આર્યોવર્ત ક્ષેત્ર ન મળે, યોગ્ય ક્ષેત્ર મળે ને

કુમ્ભમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનવકાન્તી
 કિમત કેટલી ? પણ તમને જે તો અમેરિકામાં જન્મ્યું એ છે ! અમેરિકાના
 બગી સોફા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ છાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંજીને
 તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ ફરનારાઓ પહે
 આલવાના કોડ કરે છે અજબાવાળાઓ ખુલ્લા અગીયાઓમાં ફરવાનું
 પસંદ કરે છે ત્યારે તમે અજવાળા ને મોટરમાં રાખીને માટે ફાંફા
 મારો છો, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ પારણ
 કરનારને મળે છે જાણકને સ્તનો મહેલ અને બાણી મૂકી એ જન્મે
 સર્ખા છે છતાં એની શાન્તિ સુખો આવી શાન્તિને ઓળખનારને
 ઓળખે. એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને જાણે. ઘડી જાણે
 સો સમ્ય જાણે—જે એક આત્માને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે
 આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર લોકલોક સમાઈ જાય છે આ રાસનું સ્વરૂપ
 વિરાટ છે માટે કિંબલ્લુને બોલી નાખે. આત્માનો પાતાળકૂવો ખેંચી
 નાખે. એની અંદર જીવ અખૂટ છે આત્માનો અવનતો અપર છે.
 જનવાન કહે છે કે એ આત્માના અવનતાનો કોણે જાણે અત્યારે કઈએ
 યોગ્યરને કોઈ જાણે ઇશાન મળ્યો હોય તો તે કઈ મહત્તમાં જાય નહીં
 પણ આવા અમૂલ્ય કોણને સંસ્કારોના અગવાને અને રાત્રીઓએ કઈ
 આજ રાખ્યો નથી.

તમારું આત્મજ્ઞાન જોલવાનો સરળ માર્ગ કોઈને અપાવવાં એ
 છે ગૌતમસ્વામી પૂછે છે કે સમજાવેલું મેંતે ! સીધે કિં જાણય ?
 —સમજાય કરવાયી શુ ફળ મળે ? જનવાન કહે છે જાણાવરજીવિય
 કમ્મ જાણે —જાણાવરજીવિય કોઈ અપી જાય છે આ પોતાના ઉપકારને
 પ્રેમથી હમ પામ છે પણ જાણકને હમ પીવાનું અમરું નથી તો આ
 તેના મોઝા અમરો નાખીને પરાણે હમ રહે છે પણ કેટલાક કહીયાં
 માગે છે એ હમને બોલી કહે છે ! તમે એ જાણકની મારફ
 રાત્રને બોલી કરીને કાઢી નાખો એ જનવાનની વાણીનો કઈ કમ્મ

કે ટિકિટ છે? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પણ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં ખેસનારા કરતા પાથરણા વધી પડે છે ! એતુ કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, દુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો. એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા ભવનો ઉતારો કયા થશે? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, દુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા? મુબઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી મુસાફરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવું પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતા માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શું ખોટું છે? જ્યારે આ સંસારના તમામ સુખો બળાતકારે છોડવા પડશે, તેના કરતા સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ બૂપણરૂપ બની જશે! પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વતી ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ઇચ્છા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના રાજાઓને આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતો કયા જશે તે અધિકાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

કુમારમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનસભક્તી
 કિમ્મત ઘટી ! પણ તમને જે આમેરિકામાં જન્મ્યું એ છે ! અમેરિકાના
 ભગી ભોડા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ સાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંભળીને
 તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ ફરનારાઓ પને
 ચાલવાના કોડ કરે છે બગલાવાળાઓ ખુલ્લા બગીચાઓમાં ફરવડ
 પસંદ કરે છે ત્યારે તમે બગલામાં ને મોટરમાં શાન્તિ માટે દારૂ
 મારો છો, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ બાલુ
 ફરનારને મળે છે જાળકને રત્નનો મહેલ અને બાલુની સૂ પડી એ બળે
 સગમાં છે છતાં એની શાન્તિ લુબોદ આવે શાન્તિને ઓળખનારને
 ઓળખે એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને ભણે. ‘વર્ણ સાબર
 સો સમ્યક સાબર’—જે એક આત્માને ભણે છે તે સર્વને ભણે છે
 આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર લોકલોક સમાઈ જાય છે આ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ
 વિરાટ છે માટે કિમ્મત્સુને ખેંચી નાખે. આત્માનો પાતાળકૂવો ખેંચી
 નાખે એની બહાર જઈ જાય આખર છે આત્માનો ખજાનો બહાર છે.
 ભગવાન કહે છે કે એ આત્માના ખજાનાનો કોયડો જામે જતાવી દઈએ.
 યોક્તરને કોઈ સારો ઇલાજ મળ્યો હોય તો તે કઈ માત્રમાં જતાવે નહીં
 પણ આવા અમૂલ્ય કોયડાને ઉઠાવનાર ભગવાને અને યાત્રીઓએ કઈ
 આ / રાખ્યો નથી.

તમારું આત્મજ્ઞાન ખેલવાનો સરળ માર્ગ કોઈને અપ્પવરં એ
 છે મોતમરવાળી પૂછે છે કે સમજાવેલું મંત્રે ! કોણે કિં જાણવરં ?
 —સમજાવ કરવાથી શું ફળ મળે ? ભગવાન કહે છે જાણાવરણીય
 કર્મ સર્વે —વાનાવરણીય કોઈ અપી જાય છે આ પોતાના ઉદ્યોગને
 પ્રેમથી દૂધ પાચે છે પણ જાળકને દૂધ પીવાનું ગમતું નથી તો આ
 તેના મોંમાં અમોઘ નાખીને પરાણે દૂધ રેડે છે પણ ઘેલકા હીરા
 નાળકા એ દૂધને બોધી કહે છે ! તમે એ બાળકની માથે
 યાનને લટકી કરીને કાઢી નાખો છો. ભગવાનની વાણીનો કઈ ઝસ

કે ટિકિટ છે? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પણ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં બેસનારા કરતા પાથરણા વધી પડે છે । એતુ કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, દુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા ભવનો ઉતારો કયા થશે? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, દુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા? મુબઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી મુસાફરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવું પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતા માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શું ખોટું છે? જ્યારે આ સસારના તમામ સુખો બળાત્કારે છોડવા પડશે, તેના કરતા સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ બૂધણરૂપ બની જશે । પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ઇચ્છા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના ગણગણે આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતો જશે તે અધિકાર અવસરે.

ૐ શાન્તિ:

*

વ્યાખ્યાન ૮૫

(જુથવાર વા. ૨-૧૦-૧૩)

જાહી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા. ચક્ષુષ ક્ષણમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂચના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિકાર આવે છે કુપદરાગને પોતાની પુત્રી દ્રોષદી માટે સ્વયંવરમહા રચવાનું નક્કી કરીને જુદા જુદા રોજીના રાત્રીમંદારાગઓને આમ ત્રણ આપવા માટે દુવેને મોકલ્યા. એક ખાસ કુસલ દૂતને દારિકાના વાસુદેવ કૃષ્ણમંદારાગને આમ ત્રણ આપવા માટે તૈયાર કર્યો અને કહ્યું કે જળદેવપ્રમુખ પત્નિ મહાવીર પુલ્લેહ પ્રણમપ્રમુખ સાથ ત્રણ કરોડ રાત્રીમારે, સાન્નપ્રમુખ ૧ હજાર વીર ચોદાઓ અને ઉત્સેનપ્રમુખ સોળ હજાર રાત્રીઓને મારા વતી સવિનય આમ ત્રણ આપીને કહે ને કે કૃપા કરીને આ સ્વયંવરમહામા અવસ્ય પધારે. શ્રીકૃષ્ણમંદારાગ વાસુદેવ હતા. આરસો ધનુષનો દાથી ૧ ત્રણમો ધનુષની આબાદી સહિતનો દાથી જીએ રાખીને મંદ્રીની મહારાથી એ દાથી હાથ એટલું જા હોય તો એ હથ્થ (ચીક) કહેવાય. એ દાથી સોનામહારાથી હાથ તો તે મધ્યમ હથ્થ કહેવાય અને એવડો દાથી રત્નોથી હાથ તેટલા ધનવાળો હિતમ ગણાય છે ધનવાનેનાં હિતમ એ બેઠ ગણાય છે તેમ ચોદાઓમાં વાસુદેવ સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાય છે વાસુદેવનું બળ પશું ૪ હોય છે એક તરફ હથિયારનું દસલાખ નુબરો હોય અને તેની સામે વાસુદેવ એકલા હોય, તોજુ વાસુદેવ વિજય મેળવે આટલા બળવાન હોય તે ૪ વાસુદેવપદ પ્રાપ્ત કરી શકે

અન્ય મોળ સહસ્ર રાજાઓ વાસુદેવના ચરણો ચૂમે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે પૂર્વભવે જળારજસ્ત તપ ને ચારિત્રની આગધના કરી હતી જેણે દેહાધ્યાસ છોડ્યો હોય, પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ ઝીલતા ઝીલતા તેનામા એક મોહનો ઉછાળો આવે અને તેથી એ નિયાયુ કરે કે મારા આ તપ-સયમનું કૃળ મળવાનું હોય, તો હું આવતા ભવમાં વાસુદેવ બનું. પૂર્વે જેટલા વાસુદેવ થયા તે બધા આ રીતે નિયાયુ કરીને જ થયા છે તેઓને વધુમા વધુ અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત સસાર-કાળ હોય આવા સયમી તપસ્વીઓ કાળ કરીને દેવલોકમા ગયા અને ત્યાંથી વાસુદેવનો ભવ પામ્યા છતાં ખરી રીતે કોડીને માટે તેમણે કોઢિનૂર દીરાં જોયો ગણાય ચક્રવર્તીપદ પણ તપ-સયમનું જ કૃળ છે તીર્થ દરજોત્ર માધવુ હોય, તો તેણે ૨૦ સ્થાનની આગધના કરની પડે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે આવી ધણી ધર્મદલાલી કરી હતી દ્વારિકાનગરીમા તેમણે પડક વગડાવીને ક્યું હતું કે 'જેને શ્રી નેમનાથ ભગવાનની પાસે દીક્ષા લેવી હોય તેના વૃદ્ધ માતાપિતાને અમે વસુદેવ ને દેવકી સમાન સલાળીયુ, તેના બાળકોને પ્રધુમ્ન અને સાબરુમારની જેમ મોટા કરીશું અને તેના પર કોઈ કંઈનો ભાર હશે તો એ રાજ્યધનભાંડી ચૂકને કરી દઈશું માટે જેને નીકળવું હોય તે નીકળજે' આવા એક દગ્ગર પુત્રો દીક્ષા લેવા માટે નીકળ્યા હતા, એટલું જ નહીં. પણ શ્રીકૃષ્ણ મદાગજની આદ પટરાણીઓ પણ ભગવાન નેમનાથ પાસે દીક્ષા કરીને સયમને માર્ગે ગઈ હતી.

ધર્મથી અનત શાશ્વત સુખ મળે છે. 'મસ ધમ્મે ધુવે, નિયયે, સાસણ, જિણસેસિણ'—આ ધર્મ જ અકર, શાશ્વત અને મુવ છે આ વીનો માર્ગ છે આમા કાયગતુ કાય નથી તમે આમાપિડ દો ત્યાં કે દુખે છે અને માયુ દુખે છે અને દુકાને બેસો ત્યાં ? અરે સિનેમાની રિટિટો વેવાની લાધનમા બીજી બીજીને, પેસા ખચીને, ડાય વેચીને ઉગ્ગરંગે કરે છે અને ધર્મકથામા આવવાનો તમને રાહ નથી પરંતુ અમાર-અમરીમા ન બરકત હોય તો આ માર્ગે

ચાલે ને ભગવાનનો માત્ર સ્વીકાર જા કોઈ પોથીમાંનાં રીતજીવાળા
નિતિનો માત્ર નથી, કે ધરમાં રીતજીવુ સાક જાય ને પોથીમાંથી
ઉપદેશ અપાય કે એવાધારમાં રીતજીવુ ન ખવાય ! આવા પોતા ઉપદેશ
શુ અસર કરી શકવાના હતા ? એક બધાએથી બીજા બધાએસાને
કેવી રીતે હેમણી શકે ? ભગવાન મહાવીરના એક બોધથી મુખાળાસ્તો
આઘણોની જનોઈ કિતરી ગઈ અને એ જ્યાં ભગવાનના સિંધો બની
ગયા જને તરસ લાગી હોય તે પાણી પીવા જાય.

સાચા સાધુઓ મિત્રકાર જેવા હોય છે જેમ મિત્રકાર જુદા
જુદા રંગોની પીછી વડે રંગ કરતો જાય ને મિત્રની સામે જોતો જાય,
ત્યાં જેટલી ખામી દેખાય તેને દૂર કરતાં કરતાં એ આમદુન મિત્ર
સર્જી શકે છે તેવી / રીતે સાધુઓએ સિદ્ધાન્તપૂર્વી રચથી આત્માનુ
મિત્ર કિતાસ્વાનુ છે એમાં જે જે ખામીઓ હોય તે દૂર કરવાની છે
જે વળા સાબજનારાઓને રજન કરવા માટે ઉપદેશ આપતો હોય
તે સાચુ આત્માનુ મિત્ર કિતરી શકતો નથી. કિંતુ, પત્થ અને અરસરે
કાણુ કોનાર જ ધર્મગુરુપદને યાજ્ય છે ધર્મગુરુ જામને આમ કેમ
કહે એમ માનનાર સાચો આવક જની શકેતો નથી.

આપ તો વાંક આવે તો દીકરાને ધિલ પજુ મારી દે ને બોળામાં
બેસાડિ દૂધ પજુ પાય. આવો અકબાર પામ્યા છતાં જો તમ વીતરાગ્ય
શાસન ન પામ્યા તો તમાડુ શુ ગશે એની જામન જલુ ચિન્તા છે
આમા કોઈ / સ કીર્તિ સન્માન કે સ્થાપાની ઇચ્છા ન હોયી નોઈ એ
તમ તો ખન અને માનની પાળી લાગી ગયા છે, પજુ નામ દેનાં
વા ૭ / બનતા તીષ કોની બનતી ચોતીથી ચાથી ગઈ તેમનાં
નામ આ કોઈને વાદ નથી. કેન્સાક તો કહ છે કે અમારે ધર્મની
સથ કાઈ લાગતુ વળગતુ નથી આવા જીવોન નાસ્તિકમાંથી આસ્તિક
બનાવવામા પશ્ચિમ લંબા પડે છે

પ્રદેશી ભાષ પજુ અવા / એક મદાનાસ્તિક અને દૂર રામન
/ ના પરન્તુ કેશીવામીએ તેન કાશ ભાષી સીધા કરી દીધા પ્રદેશીએ

એ ઉપદેશને ધરાખર પચાવ્યો. જ્યારે તેની સગી સ્ત્રીનો સ્વાર્થ ન સર્જો ત્યારે તેણે ચડિકાનુ રૂપ ધારણ કર્યું અને તેના પર વિષપ્રયોગ કર્યો, પણ પ્રદેશી રાજાની તૈયારી ફેટલી બધી હતી ! તમને જો એમ લાગે કે મારે આજે ને આજે મરવાનું છે, તો તમે વેર બાધો કે લખાપના કરો ? માટે મરણુ અવશ્ય છે એમ માનીને ધર્મકાર્યમા લાગી જવ, ખેસી રહે નહી પાલવે

ભાડૂતી મકાનને ખાલી કરવાની નોટિસ આવી ગઈ હોય, બે કે ચાર દિવસમા એને ખાલી કરવાનું હોય, ત્યારે એની દીવાલમા પડેલા ગાખડાને રિપેર દરાવવાનું કે ચિત્રકામ કરાવવાનું કેમ ગમે ? તમારુ આ શરીર પણ ભાડૂતી મકાન જેવું જ છે એને છોડવાનું એ નક્કી છે હવે એના માટે આ હાઠમાઠ અને મોજશોખ તમને કેમ ગમે છે ? માટે—

છૂટે દેહાધ્યાસ તો નહીં કર્તા તું કર્મ,
નહી બોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ

આ દેહાધ્યાસ ટળે તો ખીજા અધ્યાસો ક્યા રહે ? આજનો નાસ્તિક કહે છે કે આવા વ્રત, સયમ ને તપ અમારાથી કેવી રીતે બને ? એ જ નાસ્તિકને ડોક્ટર કહી દે કે તમને આતરડામા ચાદુ પડ્યું છે, માટે પ્રવાહી સિવાય કાઈપણુ લેશો નહી અને લેશો તો મરી જશો હવે જરા વિચારો કે આતરડાનું ચાદુ એણે જોયું પણ નથી, છતાં એને ડોક્ટર પર વિશ્વાસ રાખવો જ પડે છે અને પ્રવાહી ઉપર રહેવું પડે છે, પણ એ રોગી કહે કે મારા ધરમા ઘઉં, ચોખ્ખા અને ઘી-ખાડ ધણા છે, પછી હું પ્રવાહી ઉપર શા માટે રહું ? તો ડોક્ટર તરત જ કહી દે કે ચરી તો ધરાખર પાળવી જ પડશે, નહીતર મારી દવા બધ ચરી ન પાળો, તો તમારી દવા કરીતે મારે અપયશ લેવો નથી સાજા થવાની ગરજ હોય તો ચરી પાળવી પડશે

એક મિલમાલિક ફસામણીમા આવી પડ્યો હોય, ત્યારે તેને સારા વકીલ કે એરિસ્ટરનો આશ્રય લેવો પડે છે કે નહી ? તેમા મિલમાલિક

હી રે કે હુ આવડે મોટો ખનવાન છુ ને તમારુ કહેવુ માનુ તો શુ થાય ?

અરે ચાલતા ચાલતા પવનુ કાપકુ લાંબી જામ તો કાપી જાતે ત્યાં જઈને પાટો બનાવવો પડે છે કાપીય પાટો બાંધીને કહે કે તમારે એક મહિના સુધી કામ્બાઆમ્બા વિના પથારીમાં પાયા રહેવુ પડશે, હલનચલન કરશો તો તમારા પગે ખેલ રહી જશે તો માનવુ પડે છે કે નહીં ? અને સાધુ કહે કે શમાય રાખવાથી તમે જાતના રાખી રાકશો નહીં મારે મુક નહીં બાધો તો ? આ વાત તમને સમ્મી લાગે છે ? ખમનુ આરાધન કરવામાં મહા રાખેલુ શુરુઆત તમને જે ઉપદેશ આપે છે એમાં એનો કાઈ સ્વાધ ? હોતો નથી.

અધિક રાજાએ પોતે સવમ ન લીધા પશ્ચુ ક્ષત્રવાનના જ્ઞાનમાં તેની અપૂર્વ મહા હતી. એ મહાથી એને પોતાના દેશમાં આદિચાનો નાક વગાડ્યો હતો.

મપૂજ્યતાવગ્રહણે સૂચમતી પથયજે વમાવળવા । વર્ણદિ
કારણેદિ તિરથયરણં સહદ જીષો ।

—રાત્રાધર્મકથા અ. ૮

અપૂર્વ જ્ઞાન બચુવાથી, સુત્ર પ્રત્યે કાલિત રાખવાથી અને પ્રવચનની પ્રભાવના આદિ અનેક કારણોથી તીર્થે કર નામગોત્ર બંધાવ છે અધિક રાજાએ અનેકન સવમગત ભેવાની પ્રેરણા કરી.

નદાદિક તેમજ ગ્રેણિક નૃપની નાર,

સખગી મહનખાળાએ લીધા સવમમાર,

અટલુ ૮ ન । ત્વ અધિક રા ની કાસિમાદિક દસ રાજીઓ, નાદિ તે રાજીઓ નસિમાદિક ત્રીસ પુત્રો અને પંચમાદિક દસ ગોત્રામ કુલ મળીને ૬૨ ના તજાએ ભગવાન મદાવીરની ખમે દીક્ષા પાંચાલ મદા । ન મળિકે મનપ્રદેશ આ । । ત્યુદ્ય નગરીમાં દિસાનો પ્રાત્નપે કરી અને ધબ્બા જીવે ને અખપદાન આપ્યુ તેથી તેજુ તીર્થે કર

નામગોત્ર વ્યાધ્યુ માટે ધર્મધ્યાનની પ્રવૃત્તિ કરવા જેવી છે જેણે ધર્મનું શરણ લીધું છે તેનો ખેડો પાર થઈ ગયો છે ધર્મમા રુચિ ધગવનારા શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પણ ધર્મદલાલી કરી હતી તેમણે તેમની આઠ અગ્રમહિપીઓને તથા સાખ પ્રઘમ્નાદ પુત્રાને દીક્ષા લેવાની રજા આપી હતી તમે તમારા પુત્રને દીક્ષા લેવી હોય તો શુ કહો છો ? પ્રભુના માર્ગને આરાધીને પૂર્વે અનતા જીવો ચતુર્ગતિરૂપ સસારની અટવીને ઉત્સધી ગયા છે, વર્તમાનમા સખ્યાના જીવો સસાર-અટવીને ઉત્સધે છે અને ભવિષ્યમા અનતા જીવો મોક્ષને પ્રાપ્ત કરશે પૂર્વે અનતા જીવોએ આ માર્ગની આરાધના કરી છે

આ લોક અસખ્યાતા ક્રોડાનક્રોડી યોજનનો છે એમા અગુલ પ્રમાણુ આકાશપ્રદેશથી લઈને એક એક શ્રેણિ લેવા માટે અને અસખ્યાત અવસર્પિણી ને ઉત્સર્પિણી કાળ સુધી પણ પૂરા ન થાય એવા લોક જેવડા અનતા ખડો અલોકમા થાય અને તેના જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલા જીવો એક નિગોદના શરીરમા છે આવા તો અસખ્યાત નિગોદો છે નારકી, દેવતા, ભવનપતિ, વાણુવ્યતર આદિ અસખ્યાત દેવો, અસખ્યાત તિર્યચ પચેન્દ્રિયો, અસખ્યાત પૃથ્વી, પાણી, તેજ વાયુ, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને અસખ્યાતા મનુષ્યો એમ વનસ્પતિ વર્ણને ત્રેવીસ દડકના જીવોનો ઢગલો કરે એના કરતા સિદ્ધના જીવો અનતગણા અધિક છે માટે આ ધર્મ તમારા માટે નવો નથી જે જીવો સમજશે તે મોક્ષે જશે

દવા તમને ભાવતી નથી, સ્વાદમા કડવી અને ગંધાતી દવા જેવી પણ ગમતી નથી, છતા ઝોકટર નિષ્ણાત છે એવો તમને વિશ્વાસ છે, માટે એ દવાને પી જાઓ છો માત્ર ધર્મશુરુ પર તમને શ્રદ્ધા નથી અનતાભવમા નિગોદમા પડી પડીને બહાર નીકળ્યા બાદ માડમાડ માનવભવ મળ્યો છે દેવતાઓ પણ આશા રાખે છે કે અમને એકવાર માનવભવ મળે ને અમે માનવભવ પ્રાપ્ત કરીને મોક્ષપદ મેળવી શકીએ-

માટે સંયમ આજ્ઞવા જેવો છે તે મોક્ષ માટે તૈયાર થવું જરૂરી છે. અજ્ઞાનમર્તિ હોય તે અજ્ઞાન સેવુ મિથ્યાત્વને હોય અને સમજતી સ્ત્રીકારણ અજ્ઞાનને હોય તે જ્ઞાનમેળવણી ઉદ્ધારને હોય. સમજ પડેલો—જામ તો તમે રોજ બોલો છો, પણ પડેલો પાપટની માફક એકલું બોલવાથી કંઈ વળશે નહીં. આથી જ એને આચરણમાં મૂકવા માર્યા.

શ્રીકૃષ્ણ મહારાજે આ ધમની ધણી દસાથી કરીને તીર્થંકર નામ માત્ર બાધુ એ શ્રીકૃષ્ણમહારાજને આમજણ આપનારો હત ત્યાર બતાવ્યો. અમરસ તૈયાર કરીને દારકાપુરી જવા નીકળ્યો. દારકાનગરી ત્યાર પો હત સમી તે નવ મોજા પહેળી હતી. સગાઈ વધારે તે પહેળાઈ જોઈ હોય તે નગરી કહેવાય છે તે સગાઈ તથા પહેળાઈ સુખી હોય તે નગર કહેવાય છે. નગરીમાં કરવેરા કરવા પડે છે તે નગરમાં કરવેરા કરવા પડતા નથી. દારકાનગરીમાં હત આવે છે. દવ શુ જનશે તે અધિકાર અવધર.

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૬

(ગુરુવાર, તા. ૩-૧-૧૩)

અહીં નાથ સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્તિ ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

માતાસુતના ૧૬મા અધ્યયનમાં ત્રીપદનો અધિકાર આપે છે. આ મંત્રવાળો રમસર્તિને દુષ્ટતાઓને દુષ્ટતા હતા દારકાનગરીમાં આવ્યો. મળ્યામાં બાવી અને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજને વહન કરીને હતા કહેવા સાચા. કાશ્મિરપુસ્તી દુષ્ટતાઓને આપને પ્રભુમૂલક વિનંતિ કરી ૧ તેમની પુત્રી ત્રીપદનો સ્વયંવરમડપ આવ્યો છે. મારે આપ

આપના વિશાળ કુલ, કુટુંબ અને વીર સૈનિકો સાથે અવશ્ય પધારવા કૃપા કરજો' શ્રીકૃષ્ણમહારાજે દુપદરાજના દૂતનું રાજરીત પ્રમાણે સ્વાગત કર્યું. પછી તેમણે દ્વારિકામાં પહોંચી વગડાવીને સલાજનોને એકઠા કર્યા અને કહ્યું, 'પાચાલદેશના કાપિલ્યપુરના રાજા દુપદની પુત્રી દ્રૌપદીનો સ્વયવરમડપ રચવાનો છે તેનો વિવેકી દૂત વિનંતિ કરવા આવ્યો છે, માટે દરેકે તૈયાર થઈ જવું' અને તમામ સાજ તથા વાહનો સાથે બધા તૈયાર થયા પોતાના ખેતાળીસ લાખ હાથીઓમાના એક મુખ્ય હાથી પર શ્રીકૃષ્ણ બિરાજ્યા દશેય દશારો, પ્રદ્યુમ્ન આદિ રાજકુમારો, ઉચ્ચસેનાદિ યોદ્ધાઓ અને યાદવો પોતપોતાના વાહનો પર બેસીને કાપિલ્યપુર તરફ રવાના થયા દૂતે અગાઉ જઈને આ સમાચાર દુપદ રાજાને પહોંચાડ્યા.

વ્યવહાર અને પ્રેમ એ પરસ્પરની અનુકૂળતાથી ટકે છે દુપદ રાજાએ એક દૂતને અગદેશની ચપાનરીના આલીલન રાજા પાસે મોકલ્યો. શુકિતમતી નગરીના દમયોપ રાજાના પુત્ર શિશુપાલ રાજા પાસે એક દૂત મોકલ્યો. એક દૂત હસ્તિશીર્ષ નગરીના દમદત રાજાની પાસે મોકલ્યો. મથુરાપ્રદેશના ધર રાજા પાસે એક દૂત મોકલ્યો. રાજગૃહી નગરીના જરાસંધ રાજાના પુત્ર સહદેવ પાસે એક દૂતને મોકલ્યો, કોડિનનગરીના ભેષ્મ રાજા પાસે એક દૂતને મોકલ્યો. વિરાટનગરીના ક્રીતરાજા અને તેના સો લાઈઓ પાસે એક દૂતને રવાના કર્યો. આમ ત્રણ અપાયુ એકલે દેશે દેશના રાજાઓ કાપિલ્યપુર તરફ આવવા લાગ્યા. કોઈ રાજા વ્યવહાર અને પ્રેમ જળવવા આવતા હતા, કોઈ દ્રૌપદીને મેળવવાની લાલચથી પ્રેરાઈને આવતા હતા, કોઈ રાજા પોતાને સર્વ શ્રેષ્ઠ સમજીને કોડલચી આવતા હતા, તો કોઈ આવા મોટા સ્વયવર-મડપની ગોલા જોવા અને દેશદેશના રાજાઓને મળવા માટે આવતા હતા. તમને વ્યાખ્યાનમાં આવવાનો ભલે ટાઈમ ન હોય, પણ કોઈને માડવે કે જનમાં તો ગમે તેટલો ટાઈમ નીકળી શકે છે કદાચ સામે માણસ આમ ત્રણ આપવામાં ભૂલ કરી બેસે, તો તમને ખોટું પણ

લાગી જાય છે ત્યારે વીતરાજની અમૃતમય વાણી સાંભળવા આવવામાં તમે બદલાઈ જાઓ છો. તમે તો પૈસા મળે કે સંસાર વધે તેમાં રાજ રાજ થઈ જાવ છો પરંતુ જેમ વરગળાને કન્યા પરણવાનો શોખ હોય છે તેમ આની પુણ્યોને સિવસદ્ગુણોને વરવાની તીવ્ર ઇચ્છા જાણે છે. મોટે મોક્ષ મેળવવો હોય તો અભ્યાસ કરવો પડશે. આગળના આવશે. હવે-અહ્યાદિ નવ તત્ત્વના નિમિત્તર હતા. જેને નવ તત્ત્વોની પશુ જાણ ન હોય તે નામનો જ આવક છે આનીને સેવા-આવાની જાણ ન હોય. એને મમતા કે મોહ ન હોય. સોનીની અકારણ ગાળ, હસન, આદિત્ય અને તપસી કારણ ચૂકી હોય.

સેના ચરમો અતિ ધન્યુ બીજાનું નહીં સેનુ

બાપરી હાંડી રે એના કરમમાં, એ તો આગળ હેનુ

એક રે દિવસ એવો આવશે.

સંસારી જીવોની અ-કારણ કદી કારણી જ નથી, કશું કે એનું નૃશ્ણાદી પોતાની અકારણ કારણી છે. સઘા વિચારે તો ખરા કે કુમારના કોઈએ પોટલા બાબાં જોયાં છે. મિથ્યા વસ્તુથી વૃશ્ણા કોઈની છુટકો છે. એ અકારણનું નામ જ અનકારણ છે. અપૂરું એવી ન કારણ સહે નહીં પૂરું તત્ત્વ આત્મતત્ત્વ છે. આત્મતત્ત્વને જાણ્યા જમા પછી એને જાણ્યું પુરૂષદો મેળવવાની ઇચ્છા જ થતી નથી.

દિવ્યો બાળી ન તમારી અકારણનાં વાસણો માંડ્યા માંડ્યો. આ ત દિવ્યો કરે છે. કે દિશાની હોળી. મન્યો આવક એમાસ્યમાં આરા કામા કહે નહીં તમે પરના મોટે ફૂર કમો કર્યા પશુ અગ્રાના નથી પણ અમારે એનું ફળ મેળવવાનો વારો આવશે ત્યારે—

સગી રે નારી એના કામની, ભીની ટગમણ લુએ.

આસુરે બી નવે વજ્ર ધરનાં, મુચકે મુચકે રહે.

એક રે દિવસ એવો આવશે.

પાપકમના ફોલા મેળવવાનો અમારે સમય આવશે, ક્યાંના મરને અમારે રાજો થશે થશે ત્યારે સગી સગી જાણું છું કરી રહેશે. એ

તમારું અર્ધું દર્દ લઈ શકશે ને ? નહીં ? તો પછી કાળા બગ્ગરે કાના માટે કરે છે ? તમારે રાજ બેસે અનાજ જોઈ એ કે વધારે ? તમારે કેટલા ભવ જીવવું છે ? બહુ થશે, તો તમારી બીજી વખતે તમારી સ્ત્રી સામે જીભી જીભી રડીને તમારું મોત બગાડશે, અથવા રડતા રડતા કાલાવાલા કરશે કે કાઈ છુપાવ્યું હોય તો કહેતા જાણે પત્ની ધર્મનિષ્ઠ અને પતિવ્રતા હોય તો પોતાના પતિના મરણને સુધારી શકે છે, પણ જે સ્ત્રી પતિના આરભપરિગ્રહમાં વધારે કરાવતી હોય એ સ્ત્રી પતિનો શુ દિવસ વાળવાની હતી ?

દૃષ્ટાન્ત—મહિરથ નામે એક રાજા હતો, અને તેનો ભાઈ યુગબાહુ યુવરાજપદે હતો યુગબાહુની પત્નીનું નામ મયણુરેહા હતું મયણુરેહા જેવી ગુણવતી હતી તેવી જ સ્વરૂપવતી, પતિવ્રતા અને ધર્મપ્રેમી હતી એકવાર અગાસી ઉપર જીભી જીભી એ પોતાના વાળ સુકાવી રહી હતી આગળના વખતની આવી મર્યાદા હતી કાંઈપણ પુરુષ સ્ત્રીને ઉઘાડે માથે જોઈ જાય, તો એને શરમ માનવામાં આવતી હતી આજે તો ધરતી યુવાન છોકરી અને યુવાન પત્ની બધા જ ઉઘાડે માથે ફરવામાં ફેશન માને છે આવા ફેશનના પૂતળા ભાઈબહેન છે કે પતિપત્ની એની અજાણ્યાને તો ખરેખરે પણ પડતી નથી પોતાના નામની પાછળ પિતાના નામને બદલે પતિનું નામ મૂકવામાં તેઓ ગર્વ માને છે !

મયણુરેહાનું ખુલ્લું માથું અને રૂપ જોઈને સામેની બારીમાં જોભેલા મહિરથની આખમાં વિકાર ઉત્પન્ન થયો એને થયું કે જો આ સ્ત્રી મારી બને તો હું ભાગ્યશાળી ગણાઉં ભોગના બીજારીઓ પાસે વસ્તુને પોતાની બનાવવામાં ભાગ્ય માને છે, પણ એ ભાગ્યનો બ્યારે ભડકો ખેલે છે ત્યારે એને સાચું રડતા પણ આવડતું હોતું નથી ! મહિરથની આખમાં મોહના અગારા ગોઠવાઈ ગયા બંને ભાઈઓમાં અન્નેડ પ્રેમ હતો એ પ્રેમમાં મયણુરેહા પ્રત્યેના મોહે દીવાલ ચણી દીધી ! કાયાના પૂજારીઓ કામાન્ધ દશામાં સમજી શકતા નથી કે—

૨૫ ઉપર શું બુલ્યો યેથા ૨૫ કરાવે કુ ખ,
 કયા બળીને ભરમ થઈ જશે,
 મળશે મૂળમાં મૂળ રે.
 ધરી-એ ધરી મારે શું બગાડે મતિ !

મહિરથ ને ભાઈની ફનીને પુત્રી સમાન માનતો હતો. તેને જ પોતાની ફની બનાવવાની ઝખના લેપડી ભાઈ પ્રવેતો એનો પ્રેમ એકસરી ગયો. એણે દાસીદારા મમ્મુરેલા પાસે મેઘ બન મીઠાઈનો થાળ મોકલ્યો. ભોળી મમ્મુરેલાએ માન્યુ કે મોટ ભાઈને તેમના નાનાભાઈ પ્રવે પ્રેમ છે અને હમણાં જ એમને કુવરાજ પદ આપ્યું છે. મારે આ થાળ મોકલ્યો છે. આ ભાવથી તેણે એ થાળનો સ્વીકાર કર્યો, પણ આ બનાવથી મહિરથના વિકારમાં વધારો થયો. એણે માની લીધુ કે હવે મમ્મુરેલાનો કામ મારા હાથમાં બાતી ન્યારો છે.

એકવાર કુવરાજ મુગબાહુ બહાર ગયેલ હતો, મમ્મુરેલા રાજ મહંશમાં આવેલા ઉઘાનમાં સત્તામરૂપ નીમ્નના ઝૂલા પર ઝૂલતી બેઠી હતી એવામાં અચાનક મહિરથ ત્યાં આવ્યો. દાસીએ તેને અટકાવતાં કહ્યું. કયા નવ છે ? મહિર થે જવાબ આપ્યો. મારે મમ્મુરેલા સાથે થોડી વાત કરવી છે. દાસી બીચારી એક જાણુ રૂં જિભી સ્ત્રી બન મહિરથ ઉઘાનમાં આવ્યો અચાનક નેટને આવેલા ભેઈને મમ્મુરેલા જિભી થઈ ગઈ તત અટકાવતાં મહિરથ બેઠ્યો. હેવી ! તમ કોણાં ન થાવ. હું તમારા માટે થણા દિક્સથી તથસુ છું એમ કહી તેણે મમ્મુરેલાનું કાનું પકડ્યું.

મમ્મુરેલાના સરીરમાં બલે વીજળી ફરી વળી. હાથ ઊઘાવતાં અંતારી બોલાઈ ગયું. આ કાણુ બોલે છે ? તુ તમારા હંદમાં સપતાન વાસ કર્યો છે ? તમે તો મારા મોટાભાઈ સમાન છો. તમે નો માનબેર પાછ ફરી જશો તો આ વાત હું કાઈને નહીં કહું અને ત્યાંથી એક સજુ ઝગજુ બાજળ વખા તો એક ધીસ પાખા નેટલી

જ વાર છે એક ક્ષણવારમા તમારી આખરના કાકરા થઈ જશે આ શરીર પર યુવરાજ યુગબાહુનો જ અધિકાર છે આવા પાપકર્મના વિચારોથી તમારા જીવનને કલક ન લગાડો ! ’

મહિરથ નીચું જોઈને પાછો ફરી ગયો તેણે વિચાર કર્યો કે ન્યાસુધી યુગબાહુ જીવતો હશે ત્યાસુધી મયણુરેહા મારી બની શકશે નહીં, માટે મારે યુગબાહુને જ ખતમ કરી જનાખવો પડશે

દુર્જનોની અને કાગડાની દષ્ટિ હમેશા વિષ્ટા ઉપર જ જાય છે. મહિરથના વિચારો કામભોગની આસક્તિથી ભરાઈ ગયા આવા પાપી આત્માઓ ધર્મસ્થાનોમા પણ કાગડાના જેવા જ વિચારો સેવતા હોય છે મહિરથ હવે સગાભાઈનો વધ કરવા તૈયાર થયો ભાઈ પરનો તેને અજબનો ભાવ હતો, ને ગજબનો ગોટો વાલ્યો

અર્ધી રાત્રિનો સમય હતો પોતાની પત્નીને લઈને યુગબાહુ શહેરની બહાર આવેવા ઉદ્ધાનભવનમા રહેવા ગયો હતો મયણુરેહાને પૂરા દિવસો હોવાથી વાયુસેવન માટે તેણે આ સ્થાન પસંદ કર્યું હતું મહિરથની સભ્યતા અને શિષ્ટતા નેવે મુકાઈ ગઈ હતી મનની મેલી મુરાદથી એ બહાર નીકળ્યો એના હાથમા ઝેર પાયેલી તલવાર હતી મહેલના પ્રવેશદ્વાર પાસે આવતા વાર જ તેને પ્રહરીએ અટકાવ્યો અને તેને કહ્યું, ‘ અત્યારે આપ ક્યા જઈ રહ્યા છો ? ’ મહિરથે સત્તાજનક સ્વરે કહ્યું, ‘ મારે અત્યારે ને અત્યારે યુગબાહુને મળવું છે ’ પ્રહરી બોલ્યો, ‘ તેઓ અતપુરમા છે, માટે આપ અત્યારે જઈ શકશો નહીં. ’

પરંતુ પ્રહરી અને મહિરથની આ ખેચતાણ બારી પાસે ઊભેલા યુગબાહુએ જોઈ લીધી એ પોતાના ભાઈને મળવા માટે સામેથી જવા તૈયાર થયો આજ દિવસ સુધી મયણુરેહાએ કોઈપણ વાત પતિને કહી ન હતી એને લાગ્યું હતું કે હવે મહિરથ સુધરી ગયો હશે, અને આવી વાત પતિને કહેવાથી ભાઈભાઈ વચ્ચે નકામું વૈમનસ્ય શા

માટે વધારવું ? પરંતુ જ્યારે તેણે મહિરબને મોઢી રાત્રે આવેશે, ત્યારે એ તરત જ જાણી ગઈ કે મહિરબ ધૈર્યજૂથા વાથ સમાન જાણી શૂંક્યો છે. આથી મુગબાકુને બટકાંબીને મળણુરેલા બેઠી, જ્યારે ક્યાં જાય છે ? તમારો ભાઈ જાગે જુદા સ્વપ્નમાં છે. માટે કુ તમને જવા દેવાની નથી. પરંતુ મુગબાકુએ પત્નીનો હાથ તરછેડતાં કહ્યું, 'મારો ભાઈ મારા ઉપર શેષ કરે જ નહીં. જરૂર જ્યારે તેને કંઈક કામ પડ્યું છે. માટે મારે જરૂર ત્યાં જવું. / નોંધ'.

પણ તમે શંકાશો તો ખરા, મળણુરેલાએ પતિને બટકાંબીને કહ્યું. 'મેં તમો જન્મે ભાઈજોમાં બટરાગ ન થાય એ હેતુથી તમારી આગળ આ વાત કરી જ ન હતી, પણ તમારા ભાઈ મારી પાછળ મારા રૂપના જૂથા જાળીતે બટકે છે તમારી ચેરહાજરીમાં તેઓ મારી પાસે એકાન્તમાં આવવા સુધીની હિમત કરી શૂંક્યા છે. મેં જ્યારે મચક ન આપી, ત્યારે હવે એ પોતાથી જૂથ જલોડવા ખાતર જ તમારા પ્રાણના જૂથા જાળીતે લાગે છે. મારી જામણી આંખ ફરે છે. અને મારું હૃદય તમને ખબાર જવા ના કહે છે. માટે તમે કૃપા કરીને જ્યારે શાંત જાળીતે બેસી જાવ. ભોજના બીજારીઓનો આવવા સમયે વિશ્વાસ કરવો માગ્ય નથી.

કુ જ્યારે તારું વચન માળી શકું નહીં. મુગબાકુ બોલ્યો, 'મારા મોટાભાઈને માટે જાણી વાત કુ કહી શકતો નથી. જેમ ક્યાં જો તારું કહેવું સચિત્ત થશે. તોપણ જામે જન્મે ભાઈજો પસંદ સમજી શકીએ છીએ. એના તારે રૂપસ કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. જામ કહીત મુગબાકુ એની એ સિદ્ધિતા ઉદાનના દ્વાર આગળ જાઓ, જાન આગળ વધતાં તેણે મહરીન ધમકાવતાં કહ્યું. 'તો' મારા ભાઈને બટકાંબા એ ઠીક ક્યું નથી. મને તેવા તોય એ તારા માલિક. જામ કહતાં કહતાં મુગબાકુ મહિરબની પાસે જાણી પહોંચ્યો. જાને તેણે નમીતે મોટાભાઈને વદન કર્યો. પરંતુ વદન કરતા મુગબાકુ ઉપર મહિરબે હુમલો

તરવારનો ઝાટકો માર્યો, અને તેની એક ચીસ નીકળી ગઈ એ તરફડતો તરફડતો ભૂમિ પર આભોટવા લાગ્યો હવે જ એને મયણુરેહાના વચનો યાદ આવ્યા એ મણિરથને સામે પ્રહાર કરવા ઊભો થવા લાગ્યો તત્કાળ મયણુરેહાએ દોડીને તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘નાથ ! થવાનું હતું તે થઈ ચૂક્યું છે હવે તમે અતકાળે તમારા ભાઈ પર ક્રોધ કરીને તમારું મરણ ન ખગાડશો. મૃત્યુસમયે આવેલા રાગ અને દ્વેષ બંને આત્માને ખગાડનારા છે અત્યારે તમારા ભાઈ એ તમારા ભાઈ પણ નથી ને દુશ્મન પણ નથી હું તમારી સ્ત્રી પણ નથી હવે તો તમારા મૃત્યુના નિમિત્ત બનેલા તમારા સહોદરને ક્ષમાપના આપો સર્વે જીવોની ક્ષમાપના કરે.

खामेमि सव्वे जीवा सव्वे जीवा खमन्तु मे ।

मिच्छि मे सव्वभूषसु वेर मज्झं न केणइ ॥

તમને સિદ્ધનું શરણ હોજો, અરિહત લગવાનું તમને શરણ હોજો ધર્મનું તમને શરણ હોજો આ નિમિત્ત તમારો દેહ પડનાર હતો એમ માનીને તમારા આત્માને સ્વસ્થ અને સ્થિર બનાવી દેજો

આ તરફ મયણુરેહા પતિનું મૃત્યુ સુધારી રહી હતી, ત્યારે ખીજ તરફ ખેત્રણ પ્રહરી સૈનિકાએ મણિરથને પકડ્યો મયણુરેહાએ સૈનિકાને કહ્યું, ‘હવે એ ખીચારાને મારશો નહી ભોગના ગુલામો જીવતા હોવા છતાં મરેલા જ હોય છે માટે એને જવા દો’ મણિરથ માડ માડ સૈનિકાના હાથમાથી છટકીને ભાગ્યો યુગબાહુ ત્યાં ને ત્યાં મૃત્યુ પામ્યો.

છટકીને ભાગેલો મણિરથ જાણે આખો મીચીને દોડી રહ્યો હતો રાત્રિના ઘેર અધારામા એના પગમા કાળો વિષધર અથડાયો સર્પ-દશથી એનું ત્યાં ને ત્યાં રસ્તામા અકાળે મૃત્યુ થઈ ગયું મયણુરેહાએ જિભા જિભા એક લાણુવારમા વિચાર કર્યો પતિ મૃત્યુ પામ્યો અને મણિરથ હમણાં તો ભાગી નીકળ્યો છે, પણ એના રાજ્યમા હવે મારી કોઈપણ રીતે સલામતી નથી આથી એ પણ મૂડીઓ વાળીને જ ગલના

માર્ગે જાતી છરી, એને દવે પ્રાણના મોઝે પોતાનું સિન્ધુ બચાવવાની
ચિન્તા હતી. સરીર સુકામળ હતું પૂરે મહિને બાઈ ચાલી નાનું છે
પગમાં કંઠા વાજતા હતા અને અંધારામાં ઠોકરો ખાતા અને
પગમાં પગમાં એ ઢાલી રહી હતી. દોઢાં દોઢાં એ એક કુવાના કંઠા
પર આવેલા એક ઝાડ નીચે જાતી અને ત્યાં તેને પુત્રપ્રસવ થયેલ
થેલ અને સજ્જનસાધનાથી કુવાના જળ વડે તેણે પોતાના પુત્રને નમવડી.
પોતાની સાદીને બાઈ જાત હાથે તેની ઝોળી બનાવી પોતાના
કાશમાં રહેરેલી મુનબાકુના નામની મુઠિયા તેણે સ્વડ વાંદીને બાળકની
આંત્રણીમાં પહેરાવી દીધી, અને બાળકને એ ઝોળીમાં મૂકીને ઝાંઝી
દાળી પર લટકાવી દીધી !

બાઈ પોતાની અશુભિ નિવારવા કુવાકાંઠે જાતી એટલામાં
જાણે કુ ખની પરપરા બાઈ હોય તેમ એક ગણિ થયેમો કાંઈ ત્યાં
જાતી પહોંચ્યા તેણે પોતાની સદર્માં મચ્છુરેકાને બાંધી ને આમસ
! તરફ જોળી. પરંતુ કાન્યવાએ એક વિશાધરનું વિમાન ત્યાંની નીકળતાં
એ વિમાનમાં એ જઈ પડી બેશુદ્ધ બનેલી સુનિ જોઈને વિશાધર
આમી થયો

રાત્રિ થયો અને તમામ પોદ્ગલિક સુખો પ્રાપ્ત થઈ ગયાં એટલે
તમામ સુખાનો ઉદય કામ્ય છડી રહેશે એમ સમજવાની મૂલ
કરશે નહીં. કમવાસનાથી કારણ મચ્છુરના કાશમાં ॥ આવ્યું ?
કર્ણા કામ કરનારનો કેવો કસ્ટુ અનમ આવ્યો !

વિશાધરે પોતાના વિમાનમાં પડેલી મચ્છુરેકાને વિશાધર બળવી
સ્વસ્થ કરી નચીને મચ્છુરેકાને પ્રથમ કર્યો. આપ મેલુ છે ! કું
કર્ણા જાવીને પડી છુ ? વિશાધરે કહ્યું બહેન ! તમે મજરાશો
નહીં કું વિશાધર છુ મારા મિત્રો વૈતાલક પવત પર દીક્ષા લીધી
છે તેમને કેવળજ્ઞાન થયું છે વિમાનમાં બેસીને કું તેમને વધન કરવા
જતો હતા પણ હવે તમને નિશચરજ્ઞાનમાં મૂકવા પડે જ કું પિતાજીના

દર્શને જઈશ તમારા પર આવી પડેલુ કષ્ટ મેં મારી વિદ્યાના ઉપયોગથી બાણી લીધુ છે ’

‘ ભાઈ ! ’ મયણુરેહા બોલી, ‘ હું ખરેખર લાગ્યશાળી છું તમારા પિતાનાં દર્શનનો સુયોગ મને પણ મળી ગયો, માટે મને પણ એ કેવળી લગવાનના દર્શન કરવાનો લાલ લેવા દો પછી મારુ જે થવાનુ હોય તે ભલે થાય ’ વિમાન આગળ ચાલવા લાગ્યું

યુગબાહુ પણ મરીને દેવ બન્યો હતો તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે હું ક્યાંથી આવ્યો ? ઉપયોગ મૂકી તેણે મયણુરેહાને બેઠ, મણિ-રથનુ શબ્દ દૂર પડેલુ જોયું અને પોતાના પૂર્વશરીરના ટુકડા પણ તેણે નિહાળ્યા ! તેણે જોયું કે મયણુરેહા વિદ્યાધરની સાથે કેવળી લગવાનને વદન કરવા ગઈ છે આથી એ પણ કેવળી લગવાનની પાસે આવ્યો. તેણે પ્રથમ પોતાની સ્ત્રી મયણુરેહાને વદન કર્યા અને પછી કેવળી લગવાનને વદન કર્યા બધા લોકો દેવના આ આચરણને જોઈ રહ્યા

કોઈએ કહ્યું કે દેવ ભૂલ્યા ! કેવળી લગવાનને છોડીને તેણે એક નારીને વદન કર્યા. પરંતુ બધાના સમાધાન માટે કેવળી લગવાન બોલ્યા, ‘ દેવ ભૂલ્યા નથી એણે જે કોઈ કર્યું તે બરાબર કર્યું છે એણે જ્ઞાનીઓના કથનનુ અનુકરણ કર્યું છે

गुरु गोविंद दोनों खड़े, किसको लागू पाय ।

बलिहारी गुरुदेवकी, गोविंद दियो बताय ॥

આ મયણુરેહા એની પૂર્વલવની પત્ની છે, માત્ર પત્ની જ નહીં, પણ મરણ પામતા પતિનુ મરણ સુધારી દેનાર એક સુશીલ સન્નારી છે’ સમાધાન કર્યા બાદ કેવળી લગવાને મયણુરેહાને કહ્યું, ‘ મણિરથ સર્પદશથી મરીને નરકમાં ગયો છે અને ઝોળીમાં લટકાવેલો તમારો પુત્ર એક રાખના હાથમાં આવ્યો છે મોટો થતા તમારો એ પુત્ર નમિરાજ નામનો રાખ થશે જ્ઞાન પામીને એ એક હજાર સ્ત્રીઓનો

ત્યાજ કરીને યુનિ બનશે, અને પોતાના ચાનથી એ છંદના ધ્વજ પ્રત્યેના હિતર આપશે.

મજસુરેલાએ કેવળી કામવાનને વદન કર્યો તેણે કહ્યું 'કમવન! હવે મારે મારા પતિ અને પુત્રનું કાર્ષ કામ નથી. આપ મને દિક્ષા આપીને કૃતાઈ કરો.

આમ એક ધર્મપ્રિયી સ્ત્રીએ પોતાના ચારિત્ર અને ધર્મના પ્રશસ્તરી પોતાના પતિનો અને પોતાનો જ સુધારી લીધા.

દ્રૌપદીના સ્વયંવરમાં દેશદેસના રાજાઓ આવ્યા હતા. બધાના મનમાં હતું કે દ્રૌપદીની લોટરી જામને લાગી જાય. હવે ત્યાં શું બનશે તે અધિકાર અવકાશ.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૭

(સુનિવાર, વા. ૫-૧ -૧૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

રામાયણના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીને અધિકાર થાય છે. દુપહરાણને પોતાની પુત્રી દ્રૌપદીના સ્વયંવર માટે સુદર મંડપ બંધાવ્યો. હતો. તેમાં હ ત્રણે સ્ત્રીઓ હતા. ધર્માને ધર્માને ચિત્રવિચિત્ર પૂતળાઓ કસકમક રીતે ગ્રહવેશી હતી. તેની શૈભા જોનારાઓ આશ્ચર્ય પ્રમત્ત હતા. દેશદેસના રાજાઓને જરીનક રેશમી તબૂઓમાં ઉતારા દેવામાં આવ્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણમહારાજના પધાર્યાના અન્નર મળતાં જ દુપહરાણ ચતુરશિષી સેના લઈને તેમની સામે ગયો અને તેમનું સ્વાગત કર્યું.

આંતરે આનેશા અતિશ્ચિત્ત. વધીચિત્ત સ્વાગત કર્યું એ પ્રમેદ ચૂદરણનું કલ્પ્ય છે તમે તે તમારા નેવાઈ મહેમાન અને તો તેનું

સ્વાગત ગજ ઉપરાત પણ કરો છો, પણ એ તો સ્વાર્થનું અને વાહ-
વાહનું સ્વાગત છે વાહવાહનું ઊલટું તો 'હવા હવા' છે, પરતુ
કોઈ અજ્ઞાણે સાધર્મી અતિથિ બનીને આવે તો ? તેનું સ્વાગત
કરવામાં તમે કેમ કરો છો ? સગાવહાલાઓને તો વ્યવહારદૃષ્ટિથી
જમાડો છો, ત્યારે સાધર્મીને જમાડો એ જ સાચો અતિથિસત્કાર છે.
આવી ભાવના બતાવવા માટે જ આગળના સમયમાં ગમ્મો બધાતા
હતા અને સ્વામીવત્સલના ઉત્સવો યોગ્યતા હતા શ્રાવણ એ પ્રકારે
સાધર્મીભાઈઓની સેવા કરવાની તક ઝડપી લેતા આજે ગમ્મો તો
એના એ રહી ગયા ને સાધર્મીભાઈઓની સેવાની ભાવના ધણે અંશે
ઊડી જવા પામી છે આગળના શ્રીમત શ્રાવણ કેટલાય સાધર્મીઓને
દુઃખમાં મદદ કરતા, એમનું કરજ ભરપાઈ પણ કરી દેતા

દૃષ્ટાન્ત—કાન્તિલાલ કરીને એક કોટવાધિપતિ શેઠ હતા એક
વાર તેમણે સ્વામીવત્સલનું જમણું ગોઠવ્યું આવા ભોજનમાં માત્ર ખાવા-
પીવાનો જ ભાવ હોતો નથી કેટલાય ગરીબો એવા પણ હોય છે કે
જેને ત્યાં દિવાળી જેવાં પર્વોમાં પણ સાદા ભોજનથી પતાવાતું હોય
છે આજે તો સોમા પોણાસો ટકા મનુષ્યો મોઢવારીની ભીસમાં
ભીંસાઈ રહ્યા છે ધરતો એક માણસ કમાતો હોય, ત્યારે ધરમાં ખાનારા
આઠ માણસો હોય તેમાં કેટલી દિવાળીઓ વીતી જાય તેનો એને ખ્યાલ
પણ ક્યાંથી આવે ? આવા લોકો કોઈને ત્યાં જમણુવાર હોય, ત્યારે
જ મિષ્ટાન્ત જમી શક્તા હોય છે બધા માણસોની સ્થિતિ સરખી
હોતી નથી

કાન્તિલાલ શેઠે સાધર્મીઓની સેવા કરવા માટે અનેક મિષ્ટાન્તો
તૈયાર કરાવ્યા અને પોતે પણ બધાને પીગસવા લાગ્યા છેદવે પાપડનો
ટોપલો લઈને તેઓ પીરસી રહ્યા હતા તેમાં એક મણિલાલ કરીને
મધ્યમવર્ગનો સાધર્મી ભાઈ પણ જમવા બેઠો હતો બરાબર એની
ચાળી આવી ને કાન્તિલાલ શેઠના ટોપલામાં અડધો જ પાપડ બાકી રહ્યો.

આથી મહિલાસની શાળામાં કાન્તિલાલે અધ્યાજ્ઞ પાપ્ય પીરસ્યો અને કાન્તિલાલ શેઠ રસોડામાં આત્મા ગયા.

તેજે કાન્તિલાલ શેઠના મનમાં તો કાઈ અસર હતી જ નહીં પરંતુ મહિલાસના મનમાં એક ઈર્ષ્યાની દવા બરાઈ ગઈ તેણે માન્ય કે કાન્તિલાલે અને તેણે જન્મ્યું હતું પણ અને તેણે ઇરાદાપૂર્વક જ અધ્યાજ્ઞ પાપ્ય પીરસ્યો છે જન્મતા જન્મતા તો મહિલાસનો આ તેજે દેવ બાપક જની ગમેલ ક્રોધ, દેવ અને મોદના અગ્નિને વધતાં વાર લાગતી નથી. કાન્તિલાલ શેઠે અને પાપ્ય બોલ્યા આપ્યો. માટે તેનો જાહેરો સેવા કુળ પણ આણું જ રચમીવસ્ય જન્મ્યું બોલ્યું આણું વિચાર મહિલાસને આવી ગયો.

તેજે મહિલાલ પાસે એટલું ધન ન હતું પણ કાન્તિલાલ શેઠને દેખાડી દેવા માટે અને તેમણે ગુમાન ઉતારી નાખવાના ઇરાદાથી તેણે પોતાના ધનના દામીના વેચી નાખ્યા અને નાનુંસનું ધર પણ ખરીદી મૂકીને મહિલાલે રચમીવસ્ય કોળાની નહેરવા કરી. જ્યાં સાધર્મીઓને નિમજ્જી મોક્ષમાં કાન્તિલાલને નિમજ્જી આપવા માટે મહિલાલ પાસે જ ગયો અને બહુ બાગ્ય કરીને જન્મ્યુંમાં આવવાની વિનંતિ કરી કાન્તિલાલ નેટલા ધીમત હતા તેટલા જ નજ અને વિવધી હતા આથી જન્મ્યુંમાં જ્યાં સાધર્મીઓએ સાથે તેઓ બેસી ગયા બરાબર ૮૮થી વાનગીઓ કાન્તિલાલના જન્મ્યુંમાં હતી તેટલી જ વાનગીઓ મહિલાલે પણ કરાવી હતી હાથે હાથે પાપ્યો ટોપ્યો લઈને મહિલાલ પીરસી આપી હતો મોઢા આશ્વમાં પડી ગયા હતા કે મહિલાલ પ ના ગરીબ હોવા છતાં કમળ કરીને અને આણું મોડું જન્મ્યું કે વાનું કારણ શું હતું ? પણ કાઈના દિલની કાઈને કશી ખબર પડે કશા.

૧૫ પી સતા પી સતા કાન્તિલાલ શેઠ પાસે આવીને મહિલાલ બરાબર અધ્યાજ્ઞ પાપ્ય પીરસ્યો અને કાન્તિલાલનું ગુમાન ઉતારવાનો

આનંદ અનુભવ્યો, પરંતુ કાન્તિલાલ શેઠને અર્ધી પાપડ મળ્યો છતાં તેની કાઈ ઊણપ દેખાઈ નહીં. બધાએ જમી લીધું એટલે મણિલાલે વિવેક કરીને કાન્તિલાલ શેઠને પોતાના ઘરમાં આરામ કરવા બેસાડ્યા. એનાથી પૂછ્યા વિના રહી શકાય તેમ પણ ન હતું, તેથી સામે બેસીને મણિલાલે પૂછ્યું, ‘કેમ શેઠજી ! અર્ધી પાપડ માટે તમને કાઈ લાગ્યું કે નહીં !’

‘અર્ધી પાપડ !’ કાન્તિલાલ બોલ્યા, ‘મને તો કાઈ ખબર નથી ને તમે અર્ધી પાપડ માટે પૂછો છો ? શી વાત છે એ મને સમજાવશો ?’

‘ત્યારે તો મારું ક્યું કારવ્યું નકામું ગયું,’ મણિલાલ બોલ્યો. ‘તમારે ત્યાં જમણું વખતે તમે મને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો હતો, એનો બદલો વાળવા માટે તો મારે આ જમણું ગોઠવવું પડ્યું, ને મેં પણ તમને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો, છતાં તમને કાઈ ખોટું લાગ્યું નહીં.’

‘તો એમાં શું થઈ ગયું ?’ કાન્તિલાલ શેઠ બોલ્યા, ‘જે આટલા માટે જ તમે શક્તિ ઉપરાંત ખર્ચ કરીને આ જમણું ક્યું હોય, તો તો તમે બહુ ખોટું ક્યું ભલા માણસ, તમે ક્યા જમવા બેઠા હતા ને મેં તમને ક્યારે અર્ધી પાપડ પીરસ્યો હતો એ પણ મને તો યાદ નથી હવે બતાવો કે આ જમણું કરવા જેટલી તમારી પાસે મૂડી હતી કે કરજ કરીને આ બધું ગોઠવ્યું છે ?’

કાન્તિલાલ શેઠની સામે નજર માડતા માડતા મણિલાલની આખમાં ઝળઝળિયા આવી ગયા એ બોલ્યો, ‘જે ઘરમાં તમે બેઠા છો એ ઘર ગીરો મૂકીને અને એ ઉપરાંતની રકમ કરજમાં લઈને મેં આ કામ ક્યું છે હવે મને તેનો પસ્તાવો થાય છે જેના માટે મેં આ ક્યું તેનું આપના દિલમાં તો કાઈ જ થયું નહીં. આપના આ વિશાળ હૃદય માટે મને ખરેખર માન ઊપજે છે.’

‘તો આજના સ્વામીવત્સલનું ખર્ચ પણ મારા ઉપર !’ કાન્તિલાલ શેઠે પોતાની ઉદારતા બતાવતા કહ્યું, ‘તમે આ ખર્ચની જેટલી રકમ-

વાપરી છે તે ખસુ કુ ચૂકવી આપુ છું કને પછી તમારે આવે.
 ઈર્ષ્યાભાવ નીકળી રહે તો કુ મને ખન્ધ માતીશ. અને જમણુનો
 જવો ખચ' કાન્તિલાભે લાવી લીધો મહિમાય કરજમુક્ત જન્મે અને
 સાથે સાથે ઈર્ષ્યામુક્ત ખસુ બની ગયો. કાન્તિલાભે આ પ્રકારે એક
 સાધર્મી સાધને કરજભારથી મુક્ત કરી દીધા.

આવા રાજ દેવ અને ઈર્ષ્યાના સાથે તમારામાં ક્યારેય આવે
 છે ? યાત્રીઓ કહે છે—

અરિહત નહીં કલ મતર્યે
 અરિ-મત કમી નહીં માલત દી.
 ત્રિવિધા હયિયાર નહીં કર્યે
 અરિ ઠનકો હી નિત્ય ડપવત દી ॥
 જિનને પાપસે હાથ ઠઠાય ક્રિયા
 ક્ષયા-ચર્મમે બ્યાન લગાત્ય દિયા.
 તે હી નિહાય મનસે ઠરાય ક્રિયા
 હે હી કર્મસે જગ મચાવત દી ॥

જ્યા હ વખ અરિહત ભગવાન નથી તે કદાપિ આંતરિક
 દુસ્મનાના અત કરી શકતો નથી. જેમ કાશમાં યાન, દરન અને
 ચારિત્રન હથિયાર નથી તેને અતરના દુસ્મનો નિત્ય ક્રમાવતા રહે
 છે જે પાપમાંથી હાથ લાડતી લીધો હોય તે સ્વ અને પરના
 વિવેક તપ્તો હોય એવો મન વચન અને ક્રયાએ કરી ક્ષાધર્મમાં
 ખ્યાન નાનપરે આ મા ૮ કર્મની સામે ત્ય એલી રહે છે અને
 વિજય મેળવી રહે છે ક્યા એ મનનુ મૂળ છે ધર્મો મંગલમુક્તિદ
 મહિસા સંગમો તથો —અદિસા એ મનનુ પહેલુ પદ્ધિયુ છે
 જ્યા સ્વરૂપ છે ત્યાં પદ્ધતિ આવી જ નામ છે શૂદ્ધામાં પાંચાદ-
 હાપામાં વેરમળમ્ —સ્પૂષ દિસાથી જમ્બુ એ રૂપરૂપેનુ આકૃત
 છે અને સજ્જામો પાંચાદવાયામો વેરમળ એ સાધુઓનુ
 મહામત છે માટ કાઈપણ પ્રકાર ની દિસામાં જમા રહેશે નહીં મનથી

એવો દરાવ કરી લેજો કે હું કાઈપણ પ્રકારની હિંસા આચરીશ નહીં હવે તો દિવાળી આવી ગઈ છે તમે પણ ફટાકડા ફેડીને અને ફાડિયામા દીવાઓ પ્રગટાવીને દિવાળી બિજવવા તૈયાર હશો, પરંતુ ન્યાસુધી સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના અજવાળા અંતરમા નહીં ફેલાવો ત્યાસુધી અધારા ઉલેચાશે નહીં કેટલાક લોકો તો ફટાકડાના ભડકા છોકરાઓને નામે બોલાવતા હશે, પણ ન્યારે એના કર્મના ભડકા બોલવા માડશે ત્યારે છોકરા નહીં બચાવે ! સાચી દિવાળી તો પ્રગટી ભગવાન મહાવીરના જીવનમા તેઓ મોક્ષમા ગયા ગૌતમ-સ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું, તો તેમની પણ સાચી દિવાળી બની ગઈ જેમણે ત્રણેય કાળને એક જ સમયે જોયા એની દિવાળી સાચી દી'વાળી થઈ તમે પણ દિવાળી ઉપર ચોપડા બદલાવો છો, પણ કર્મના ચોપડામા કાઈવાર નજર કરી છે ? વિક્રમનો સવત ચાલે છે, પણ વિક્રમે પોતાના પ્રજાજનોના કરજ ભરપાઈ કરીને ચોપડા બદલાવ્યા હતા તેવી જ રીતે તમે એકાદ સાધર્મી ભાઈનું કરજ ભરપાઈ કરી શકશો ખરા ?

અન્ય દર્શનવાળાઓ તો મદિરના જીર્ણોદ્ધારમા અને ઉપધાન આદિ તપના નિમિત્તે લાખો રૂપિયાનો ખર્ચ કરી નાખે છે, ત્યારે તમારા ધર્મ નિમિત્તે તમે કેટલો ખર્ચ કરો છો ? તમારી જૈનશાળાઓ, તમારા સાધર્મી ભાઈઓના બાળકો અને ભાઈબહેનો માટે તમે શું કર્યું છે ? ભગવાન મહાવીર, શાલિવાહન અને વિક્રમના આજે સવત ચાલે છે તેમણે તો દિવાળીને દીપાવી દીધી, તમે પણ—

શુભાશુભના દિયો સરવાળા, લાલ-ખોટ લો લક્ષે રે,

સરભર ખાતા કરો સર્વના, પ્રભુ કરવા નિજ પક્ષે રે

તમારા હાથથી કેટલું શુભ કર્મ થયું અને કેટલા અશુભ કર્મો થયા ? કેટલાને છેલ્લે દીધી અને કેટલાના ઉપર દયા કરી ? એ સરવાળા બાદખાકી કરી જુઓ હૈયું ખોલી નાખો જેનું હૈયું ખુલ્લું હોય. તેના જ હૈયામા ઉચ્ચ ભાવના પ્રવેશ કરે છે વિચાર, વાણી અને વર્તનને એક બનાવી નાખો તો જ તમે મહાત્મા બની શકશો તમારા

મનની સાચી કિમ્મત છે એ મનને જાગવાનમાં જોડીને તમે મહાત્મા
બની રહો છો. મણિલાલે જાણે કાન્તિલાલ રોકે અને ઈર્ષ્યાથી પ્રેરાઈને
જમણુ ક્યું પણ કાન્તિલાલે પોતાના હૃદયની ઉદારતા દર્શાવીને મણિ
લાલનું બંધુ દેવું પાત્રી દીધું. ઉદારતા એ મોટા જનવાનું મુખ્ય
લક્ષણ છે મોહાઈનું માપ ગુણોથી મપાય છે

મન મોડું છે નેહનું તે જન મોટા થાય,

દામા ગુણ ધીરજ નમ્રતા સદા તેનામાં હોય.

માટે રામ દેવાદિ ક્યાયોથી મુક્ત બને. 'કપાયમુક્તિ કિમ
મુક્તિરેવ । ક્યાયોથી મુક્ત બને. તે જ સાચી દિવાળી કિન્ની
જણાય. જન્મ હૃદયમાં કામ, ક્રોધ ને ઈર્ષ્યાથી હોળી સળમલી હોય,
તેને દિવાળી અને હોળી જન્મે સરખા છે

જલ ક્રોધ-અરિ મહાઅરિ બની

અગ્નિસમ તાપ વિચારવલ દિ ।

તલ મેઘ સમ જલધાર સમા

અરિતાપકો આપ સમાવલ દૈ ॥

પોતાના મન અને પોતાની જાત પર કાળૂ ધરાવેલો એ જાણ
વિજયેતમા સકુથી મહિમાતો વિજય છે

માટે એ ક્રોધ, ઈર્ષ્યા આદિ અગ્નિને શાન્ત કરવા માટે દામાઈથી
શક્તિજ જળનો છટકાવ કરે, સાધાર્ણ જંતુઓનો સંહાર કરે. મૃદસ્થ-
જનનમાં અતિથિ વખતે વાણી અને વર્તનમાં કામચલા આવીને જોઈએ,
કુપદરાજને આવેલા અતિથિઓનું સમાન કરવામાં જોવી જ કામચલા
વાપરી અને જમાનું બાવળીનું સ્થાગત ક્યું તમે પણ મૃદસ્થ જનવા
નાદતા હો. તમારે અગ્નિવે આવનાર દરેક આજુસને તમારે આવકાર
આપવો જોઈએ, પછી તે તમારો મિત્ર હોય કે દુશ્મન હોય. મૃદસ્થોનો
આ ધમ છે દરે ત્યાં શું જાણી તે અવસરે

કે શાન્તિ

અધ્યાન : ૮૮

(રવિવાર, તા ૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદી દેવી બ્રહ્મીસ લક્ષણવાળી હતી તેના માટે બનાવેલો સ્વયંવરમંડપ સુગંધી દ્રવ્યોથી મધમધાયમાન બન્યો હતો. આસનો અને મંચો પર બેસનારા રાજાઓના નામો અક્ષિત કરેલા હતા દ્રુપદરાજાએ પોતાના પુત્ર ધૃષ્ટદ્યુમ્નને હાથી પર બેસાડીને રાજાઓના ઉતારા પર સ્વયંવરના સમય પર પધારવાનું આમત્રણ આપવા મોકલ્યો. આમત્રણ મળતા જ રાજાઓ પોતપોતાના શરીરને શોભાવવા તથા વસ્ત્રાભૂષણોથી સજ્જ બનવા લાગ્યા સામાજિક વાસનામાં પડેલા જીવોને આવી તૈયારીઓ કરવી પડે છે તમારી દીકરીનું સગપણ કરવાનું હોય તો તમે તેને સારા સારા વસ્ત્રો અને દાગીનાઓ પહેરાવીને મહેમાનો પાસે મોકલો છો અને દીકરીને ભલામણ કરો છો કે મહેમાન જે કાંઈ પૂછે તેનો બરાબર જવાબ દેજે અને કાંઈ કયાશ ન દેખાય તેવું વર્તન રાખજે

ન્યારે ક્ષણિક વસ્તુ માટે આટલી તૈયારી કરવી પડે છે, ત્યારે શિવરમણીને વરનારા આત્માર્થીઓને કેટલી પૂર્વતૈયારીઓ કરવી જોઈએ ? જે સુખ આવ્યા પછી જાય જ નહીં અને અનંતા ભવોનો ભાગીને ભુક્ષો થઈ જાય, એમાં કેટલી તાલાવેલી જોઈએ ? તમને ખરણવા જતી વખતે જેવો ઉમળકો હતો, તેવો ઉમળકો પૌષ્ઠ કરવામાં

દેખાય છે ? જ્ઞાતિથી સાધના માટે તમન્ના નહીં હોય ત્યાંસુધી સિદ્ધિ દૂર ન દૂર રહેવાની છે. પૌષ્ઠ કરનારે રક્ત ને દ્વિત્વ કમ્પાનનાં દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્ણવની સાથે જ પોતાનાં દ્રવ્ય ગુણ અને પર્ણવની સરખામણી કરી પ્રજા સમાન બનવાનો સતત પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. દુષ્પાક આધી હોય તો લક્ષણોનાં ઓછાકાર કદાપિ આવે જ નહીં. આત્મસિદ્ધિની ઝંખનાવાળાને ધર શું કહેવાય એની ખબર હોતી નથી, કારણ કે—

પ્રીતિ બનતી પર થકી, જે લોકે હો તે જોડે એક,

પરમ પુરતી રાગતા એકવતા હો દાખી મુલ્ય એક.

ગણતર નિશ્ચય પ્રીતી.

જીવે જનતાકાળથી પરતી મુલામી રીઝારી છે એ જનતાકાળથી ક્યાલમાં કટાઈને મોહમાં મરાઈ રહ્યો છે એ જ કારણથી તેને ચાર ગાનિ, ચોવીસ દહક અને ચોરસી લાખ જીવોનિમાં ભટકવું પડ્યું છે એમાં જો નિર્વેક લાવે, તો જ જીવે જાવે. જીવે સસારી વિક્ષોભ જાત્રિ આવે, તો ૮ ધર્મમાં રૂચિ જોવાય છે. સિદ્ધાંતી જાત્રા પ્રમાણે વર્તનારે છેકરો જ સિદ્ધાંતો કૃપાપાત્ર બને છે એક સરકારી બાઈ ભાગે ક્રિયાવરમાં જે-ચારસાડી રિયા બીજી કાઈ ન લાવી હોય તોપણ કુળ અને કુટુંબને સુધારી દે છે, ત્યારે લાખ રૂપિયાને ક્રિયાવર લાવનારી જસરકારી બાઈ ધરમાં જાવી જાય તો ધર જાણુ જમીની જાય છે. માટે તમે પરતી પમાન હોડી દો. તમે તમારા દેહને પોષવામાં અને તજવામાં શું ખામી રાખો છો ? છતાં તમારા વાળ કળા મરીને પિળા થઈ જાય છે જો જમીસ હાંત તમારા હોય, તો એ ખરવા કેમ મરે છે ? માટે ખાલ રાખો કે પુરુષોથી જોણુ સરીર એ પદ્મ્ય છે એના જતન માટે જાદવી બધી સક્તિ શું કામ જમાવી દો છો ? તમે ડેટલી સલાળ સરીર માટે રાખો છો તેના ચોખા ભાગની સળાળ ખણુ આત્મા માટે રાખો છો ? સરીરમાં કે કપડામાં પહેલા દાખને દૂર કરવા માટે તમે તરત જ તૈયાર થઈ જવ છો, ખણુ

આત્મામા કેટલા ડાઘ પડ્યા છે? છતાં ભગવાન જેની ના પાડે તે જ આચરણ તમે કરી રહ્યા છો. ભગવાનને રીઝવવા માટે સર્વાંશુ કંઈ પડે છે

અણાણાપ ઘસો સોવઢાણે, આણાપ ઘસો નિરુવઢાણે, ઘયં તે મા હેડ ઘયં કુસલરુલ દંસણં ॥

—આચારાગમુત્ર અ ૫, ઉ ૬.

કેટલાક જીવો આજ્ઞા બહાર ઉઘમી વર્તે છે, અને કેટલાક જીવો આજ્ઞામા નિરુઘમી વર્તે છે આવુ તને ન હો. આજ્ઞામા જ તારો ઉઘમ હો અને આજ્ઞા બહાર તારો ઉઘમ ન હો તમે તમારા મ્વામીને રીઝવી શકો તેમ છો? જે રીઝવવા હોય તો સસારની આસક્તિ છોડવી પડશે આત્માથી જીવને તો ત્યાગ જોઈએ છે, ભોગ જોઈતા નથી, એને વૈરાગ્ય ગમે છે, વિલાસ નહી, તેને સત જોઈએ છે, સતાન નહી, તેને ધર્મ પ્રિય છે, ધન નહી, તેને મોક્ષ જોઈએ છે, પણ મરણ નથી જોઈતું, તેને સુગતિ જોઈએ છે, દુર્ગતિ નહી ભગવાન કહે છે કે જેમ તમે ધન મેળવવામા અતૃપ્ત છો તેવા જ જ્ઞાન મેળવવામા અતૃપ્ત બનો તમે એક સામાયિક કરવાની બાધા લીધી હોય ને કુરસદ હોવા છતાં બે સામાયિક કરતા નથી પણ એકવાર સો રૂપિયા મળી ગયા હોય, છતાં બીજીવાર મેળવવા માટે તો દોડાદોડી કરી મૂકો છો. તમારી તૃષ્ણા તો પારાવાર છે જેની તૃષ્ણા વિશાળ છે, તે મોટામા મોટો કગાળ છે તમે અસતોષની લભૂકતી જવાળામા સળગી રહ્યા છો. માટે આ અવસર મળ્યો છે, તેને લેખે લગાડો

દષ્ટાન્ત—બાદશાહ અકબર અને બિરબલ એકવાર નગરચર્યા જેવા નીકળ્યા દરેક પ્રજાજનો બાદશાહને સલામ ભરતા જતા હતા ચાલતા ચાલતા બનરમા એક વાણિયો પોતાની દુકાનમા લમણે હાથ દઈને બેઠો હતો તેના પર બાદશાહની દષ્ટિ પડી ગઈ આથી બાદશાહે પૂછ્યું, ‘બિરબલ ! મારી બધી પ્રજા મને ઝૂકીઝૂકીને સલામ કરે છે, દરેકના મોં પર આનંદ છે ને આ વાણિયો ઉદાસ કેમ બેઠો છે?’ બિરબલે જવાબ આપ્યો, ‘જહાપનાહ ! ‘ **‘બનિયા સદા ઉદાસો.’**

સ્વયં જાણતાં પણ એની ઉદાસીનતા મટાડી શકે નહીં બાદશાહે
હજુ અરે એમ તે હોય ! એને મારી પાસે બોધાવો, હું એની
ઉદાસીનતા મટાડી દઈ

વહિયુ ! બોધાવવામાં આવ્યો, બાદશાહે તેને પૂછ્યું કેમ
સી ! તમે બાદશા જ્યાં હોશ જનીને બોધા છે તો કેઈ વેપારમાં
મેટી ખોટ આવી છે કે કેઈ ખીજ ઉપાધિ આવી પડે છે ?

દબુર ! વહિયો બોલ્યો : હું એક સાધારણ સિંચવિતો
વેપારી છું સિંચાણની મેલમ આવી, ને મેં વેપારની લાલચમાં
ધાબળાઓની ખરીદી કરી પણ મારી ધારણા પ્રમાણે ધરાઈ વધી
નહીં ને મારી મૂલ્ય ધાબળામાં શાકાઈ ચઈ હવે આવતા સિંચાણ
સુધી મારો વતાર જાડી ગયો છે

કેટલા ધાબળા વધ્યા છે ? બાદશાહે પ્રશ્ન કર્યો. લગભગ
દોઢસા ધાબળા પડે તથા છે. શેઠે જવાબ આપ્યો. શેઠો જવાબ
સંજોગને મહસુદ બોલ્યો : શેઠ ! એમાં શું મોટી વાત છે ? અત્યંતી
હાલથી તમારા ધાબળાઓની ધરાઈ વધી નથી, માટે હવે ઉદાસીનતા
છોડો દેજો. વહિયો બોલ્યો : પણ દબુર ! અત્યારે ઉનાચો મેસી
ગયા છે હવે કેઈ એકસા ધાબળો ખરીદે નહીં ને આપ હશે છે
કે ધાબળાની ધરાઈ વધી જશે ! બાદશાહે હજુ એ જુલુ આજની
કાન ત્યારે તમે દોઢમાને ધાબળા મેલવીને તૈયાર રાખજો.

રાજા કે ના મિત્રમશે બાદશાહને હજુ નામદાર ! સાધારણ
આજ તો એક હોય છે પણ અસતોતી માણસને એકીસાથે અસ્થિત
આજ સાગસી હોય છે મારે એ વહિયાની ઉદાસીનતા મટી શકશે
નહીં બાદશાહે જવાબ આપ્યો : એના જ્યાં ધાબળા આકરી-
કાન વચાઈ નથી ત્યાં ઉદાસીનતા રાતી રહેશે ! ખીજે દિવસે
જારી સમામાં બાદશાહે આજા કરી આવતી હાલથી સમામાં આવનારે
નવા ધાબળા ધાબળા એવીને / આવડુ જે કેઈ નવો ધાબળો
ઓઢીને ત્યાં આવે તેને પાંચમો રૂપિયા દડ થશે ! રાજાની આજ્ઞાથી

બધાને આશ્ચર્ય થયું કે ભર ઉનાળામાં રાત્રીએ આવી આસા કેમ કરી હશે ? પણ હવે તો બાદશાહની આસા પાળ્યે જ છૂટકો.

બીજે દિવસે સવારથી જ વાણિયાની દુકાનમાં ધરાડી વધી પડી શરૂઆતમાં તો તેણે અઢી રૂપિયામાં ખરીદેલો ધાબળો પાચ પાચ રૂપિયે વેચવા માડ્યો, પણ દસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેને લાગ્યું કે એકના બમણા કરવા એ બરાબર નફો ગણાય નહીં, એટલે તેણે ધાબળાનો ભાવ દસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ દસ રૂપિયામાંયે ધાબળા માટે પડાપડી થવા માડી પચાસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેણે ધાબળાનો ભાવ પચાસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ ધાબળા તો ચપોચપ ઊપડવા લાગ્યા હવે તેણે એક ધાબળાની કિંમત એકસો રૂપિયા કરી નાખી આમ કરતા કરતા છેલ્લે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો, તે બાકીના ધાબળા ઊપડી ગયા વાણિયાની દુકાનમાં રૂપિયાનો ઢગલો થઈ ગયો સૌથી છેલ્લે બિરબલે જઈને વાણિયાને પૂછ્યું, ‘શેઠ ! ધાબળાનો શો ભાવ છે ?’ વાણિયો બોલ્યો, ‘સાહેબ, ધાબળા તો બધા ખલાસ થઈ ગયા.

બિરબલે કહ્યું, ‘શેઠ ! ગમે તેમ કરીને દુકાનમાંથી એક ધાબળો શોધી આપો તમારે જોઈએ તો બેપાચ રૂપિયા વધારે લેજો, પણ આવની કાલે જો ધાબળો લઈને સભામાં નહીં જાઉં, તો પાચસો રૂપિયા દડ ભરવા પડશે’ વાણિયાને ધાબળાની ધરાડી વધવાનું કારણ હવે જ સમજાયું એણે વિચાર કર્યો કે હવે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો છે, માટે અઢીસો રૂપિયા કિંમત બતાવીશ તોપણ ધાબળો તો વેચાઈ જ જવાનો છે’ આમ વિચારીને વાણિયો બોલ્યો, ‘એક જ ધાબળો માડમાડ બચ્યો છે, પણ તેના અઢીસો રૂપિયા પડશે.’ અને અઢીસો રૂપિયા ચૂકવીને બિરબલે ધાબળો ખરીદી લીધો.

બીજે દિવસે બાદશાહ ને બિરબલ વળી પાછા બજારમાં નીકળ્યા અને ન્યા જોયું તો વાણિયો એની એ દશામાં લમણે હાથ દઈને બેઠો હતો બાદશાહે તેને પૂછ્યું, ‘શેઠ ! તમારા ધાબળા વેચાઈ ગયા છતાં તમે હવે કેમ ઉદાસ છો ?’ વાણિયો બોલ્યો, ‘હજુર ! મારી

ઉદાસીનતાનું કારણ શુદ્ધ છે મારા જમી રૂપિયે પાતર ધાળ્યા ત્થા
આતમાં દસ રૂપિયા જેવી મામૂલી કિંમતમાં વેચાયા પછી વિક્ર,
પચાસ અને સો રૂપિયામાં એક એક ધાળ્યા ગયો, પણ જેમણે ધાળ્યો
અમીસા રૂપિયામાં વેચાવો, અને જો પ્રથમથી ખર્ચર પડે હોત, તે
એક પણ ધાળ્યો દસ રૂપિયામાં વેચત નહીં ને જ્યાંની કિંમત
અમીસો મળી જતી. મારી ઘણી જૂઠાં માટે હું ઉદાસ છું કારણ કે
હું કમીના કંઈક જીવવાનું મનમાં સમજી ગયા અને યાચતા ગયા.
મિત્રભાઈ જી હું મારા જીવનમાં મેં જીવે હતું ને કે જમીયા
સજા કરાસી તે જાણતો હતો.

તમે જીવ તમારા વૃથાવળા મિત્રાઓ જીવો ને જીવો જાળવો
રહો છો. એ મિત્રાઓના ટાળવાની ત્થર છે પ્રાર્થનામાં હું તે
મળી જ રહેવાનું છે માટે દોષદોષો ઓછી કરી રાખીએ. હું છે કે—

જાણીયા! હું જાણ્યો જા એસી રહે ને જાણમાં,
હું ત્થર દેખમાં તો હું ત્થર તારમાં.

મારું પરવશનું મહંત જોઈને જાતમાં તરફ વળી કરી. કુશળ
માન્યમાં સવંત અને નિર્વંદ ઓછાવળા પ્રમાણમાં હોય જ છે જો
કે હું સવંત જાવ તો તેજેજ મહંતગાજીવેણ સિંચાઈ —તે જ જાવે
સિંદુ જાતી ત્થા માટે જ તમે સિંચરમણીને વરવા માટે તેજરી કરીને.

હું જીવ ત્થા જાવેલા રાજાઓ તો કોઈકને વરવા માટે
ત્થાપાપક મર્ત રજા છે ખૂબ કાઠમાઠથી અને સર્વ જાતને જો
રા ત્થા પાતપાનાની પાચતા પ્રમાણે કાપી ઘોડા રજા જાતિમાં એસીને
મહંતમાં જાત્થા અને સો સોના નામથી અકિત જાત્થાને પર એસીને
મ સી ગોલા નિ જાવવા લાગ્યા દવ કોઈક મહંતમાં ક્યારે જાવે
તેની જાતને જાતુત કરી.

જી સાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૮૯

(સોમવાર, તા ૭-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અને દશાર, બલદેવાદિ રાજાઓનો સમૂહ પોતપોતાને સ્થાને ગોઠવાઈ ગયા પછી દરેક રાજા દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યો. દ્રૌપદીનો હર્ષ પણ માતો નથી જે જીવો સસારની માગણી કરતા હોય, જેને સસાર ગોઠતો હોય, એને લગ્નના સમયમાં હર્ષ હોય દ્રૌપદીએ શતપાક, સહસ્ત્રપાકાદિ તેલોનું અભ્યંગ કરી, રનાન કરી, વસ્ત્રો સજી, ભાર થોડો અને મૂલ્ય ધણું હોય તેવા અલકારો ધારણ કર્યા કેડમાં રત્નજડિત કદોરો, ગળામાં ત્રણસરા અને નવસરા હાર, હાથમાં રત્નજડિત કકણો, કાનમાં કુડલ, પગમાં રત્નજડિત નૂપુરો આદિ શૃંગારોથી સજ્જ થઈને દ્રૌપદી કામદેવના મંદિરે ગઈ ત્રણામ અને યથાયોગ્ય પૂજન કરીને એ કહેવા લાગી.

કરી પૂજન કામદેવની, લાખે દ્રૌપદી નાર,
દેવ દયા કરી મુજને, ભલો દેજો ભરથાર

દ્રૌપદીએ સારા પતિની માગણી કામદેવ આગળ કરી છે જ્ઞાતા-સૂત્રની કેટલીક પાછળથી લખાયેલી પ્રતોમાં લખ્યું છે કે પ્રતિમા પાસે જઈને દ્રૌપદીએ ‘ નમોત્યુર્ણ ’ કહ્યું પરંતુ ભરથના ભડારમાં તાડપત્ર પર લખાયેલી ૭૦૦ વર્ષ પહેલાની પ્રતોમાં તેમ લખાયેલ નથી પરંતુ

તેમાં આ પ્રમાણે પાઠ છે. શિવપરિમાર્ગ કાચ્છર્ચ કરેહ, કચ્છા
કેવેવ કતેકરે તેવેવ કવાગચ્છહ — બીજા પુરાવાએ સતાવ્યાની
શી રત્નચંદ્રમુનિ જણાવે છે કે દ્રોપદીને જાણે ગિનાપૂજા વિશે જે
કથાક્રોધ સૂત્રોમાં આવી છે તે દેટલીક વધારે પડતી છે અને સમય
વિનાની છે. આમ અમારી શ્રદ્ધા પરથી જણાઈ આવ્યું છે તેઓશ્રી
કહે છે કે—

અમારા આશ્રમના ચાતુર્થીસ દરમ્યાન શ્રી રત્નધીરવિજયના પૌત્ર-
સિંધુ શ્રી સ્તવવિજયના અઢારમાં પદ્મિયાત્રાની પ્રત્યેન પ્રતિ જોવામાં
આવી. તેના ઉપરથી જણાય છે કે અસહી પ્રતેભાં જમોત્પુર્ણ નો
પાઠ નથી. વળી અભયદેવસુરિએ ઠાણાંજ આદિ નવ જાણે પર દીક્ષ
લખી છે તેમણે શાતાશ્રમ પર વિક્રમ સવત ૧૧૨ માં દીક્ષ લખી છે
તેમાં તેમણે પોતાની પ્રતમાં જમોત્પુર્ણ રહિત પાઠ રાખ્યો છે
અર્થાત્ જમોત્પુર્ણ કે તે સમયથી બીજા પાઠોની દીક્ષ તેમણે કરી
જ નથી.

વળી ઠાણાંજસૂત્રમાં ત્રણ પ્રકારનાં જિન કહેવામાં આવ્યા છે
(૧) અવધિયાની જિન (૨) મન પર્વણાની જિન, અને (૩) દેવણાની
જિન. તેમાં પ્રથમના અવધિયાની જિન જાણી લઈ શકાય. માટે દ્રોપદીએ
કામદેવની પૂજા કરી એમ સાબિત થાય છે કારણ કે સંપૂર્ણ વીતરાગી
પ્રભુ પાસે કે ત્યાગીની પાસે ભોગની માગણી કરનાર મૂર્ખ હરે છે.

દુસ્તાનમાં આ સ્વયંવરના પ્રસંગ નિમિત્તે મલ મંત્ર, જનન
શાપ્તી આદિમ સ્વદિમ આદિ તમામ પ્રકારનો આહાર તૈયાર કરાવ્યો.
હતો. આથી સિદ્ધ થાય છે કે દુપદરા ન જે સમક્ષિતી અથવા આવક
હોત તે આવી બોજનસામગ્રી એ તૈયાર કરાવે જ નહીં. દ્રોપદીને ખજી
ને વખતે સમક્ષિત હોય તથા ઠાઈ પુરાવો મળતો નથી.

વળાં મૂનિ પુત્રની જો અતિ આવશ્યકતા હોત, તો પંચપરમેષ્ઠિ-
પદ્મના નમ કાર સાથે ૭૪ ૧૬ નંબર હોત તે ઉપરાંત આનંદાદિ

દસ શ્રાવકો તથા તુ ગિયા નગરીના શખપોખલીજી શ્રાવકો આદિ ધણા અધિકારોમા પણ ધરદેરાસરની કોઈ વાત નીકળતી નથી જ્યાં જડ પૂજની શરૂઆત થઈ, ત્યાં દયાધર્મને દેશવટો દેવાયો. પ્રભુ તો છકાયના રક્ષક ને છકાયના નાથ છે તે ભગવાન હિંસાએ ધર્મ કેમ પ્રરૂપે ? આચારાગ-સૂત્રના ચોથા અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશમા હિંસાથી દોષ નહીં માનનારનું વચન ‘અનાયવચન’ બતાવ્યું છે વળી ‘દોસં દુર્માદ્વદ્વદ્વળં’— હિંસા એ દુર્ગતિમા લઈ જવાનું કારણ છે એમ દર્શવૈકલિક આદિ સૂત્રોમા ઠેર ઠેર કહ્યું છે માટે—

પુત્ર કહે માતા વાંઝણી, વાત ન માને કોઈ,
એ દષ્ટાન્તે બાણજો, હિંસા ત્યાં ધર્મ ન હોય

દીકરો કહે કે મારી મા વાંઝણી છે, તો એ વાત અસત્ય જ છે એમ હિંસામા ધર્મ માનવો તે મિથ્યા છે જૈનોના સાધુસાધ્વીને સ્નાન, માળા, વિશેષન, વિભૂષા, દાગીના, સચેત પુષ્પ, સચેત પાણી આદિ કદ્યે નહીં, તો જેને પ્રભુ માન્યા તેને તો કેમ જ કદ્યે ? તિથિને દિવસે, પર્વપણુ તેમ જ ઓળો આદિ દિવસોમા શ્રાવકો લીલોતરી શાકની બધી કરે, અને ધર્મને નામે પ્રભુ પર પુષ્પ ચડાવવા અને ફળો મૂકવા આદિમા પાપ ન માનવું એ શુ મિથ્યા નથી લાગતું ? માટે તમે તમારી બુદ્ધિને કસો અને વિચાર કરો કે જે પ્રભુએ જન્મ, જરા અને મરણ તજી દીધા અને પરમપદ નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી તે પ્રભુને ફરી વાર કોઈ માતા બનીને જન્મ કરાવે, કોઈ તેના પિતા બને અને કોઈ માનવ ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી બનીને નાટક ભજવે એ શુ યોગ્ય કર્તવ્ય છે ? નાટક જેવા ખેડો અને પ્રભુને પારણા આદિમાં ઝુલાવવા એ શુ જૈનદર્શનથી વિરુદ્ધ નથી ? કયા અતીન્દ્રિય પરમાત્મા અને કયા એકેન્દ્રિય પ્રતિમા ? પ્રભુમા અનંત ગુણો સિદ્ધાન્તપ્રતિપાદિત છે, ત્યારે તેમની પ્રતિમામાં એક ગુણ પણ દેખાય નહીં ! પ્રભુ અનાહારી નિરાહારી અને પ્રતિમા પાસે અન્નકૂટ પૂરવા એ કયાનો ન્યાય છે ?

વળી શાઓમાં નિર્મલિપ્તિમાં સામ્યતા વધુથી છે કેઈ ક્ષત્રિયે
પડીને એવું દાખા દેાય તે સામ્યતા કહી શકાય નહીં. દેવતાઓ તે
આવી પ્રતિમાઓ. આરણ્યક અને યોગ્યોઓ જ્યાંનિ પૂજે છે એ તેમનો
નિત આચાર છે પણ પ્રભુનો અદિસાધન જગીશ્વર કરનારને ધર્મના
નવાના નામે ક્યાંય દિશાદિ કરવાની વીતરાને આપ્યા કરી નથી. જડ
આશ્રયને ક્યાંય મહત્ત્વ આપાયું નથી. શાનીઓએ તે ઔપચારિક-
સૂત્રમાં ચાર આશ્રયનો મત્યમાં છે : યમ્મસ્સ જાવસ્સ જસારિ
આસબ્બણા પમ્મજ્ઞા સં જહા—વાયણા પુચ્છમ્મા પરિવહુણા યમ્મ-
કહસિ. આ ચાર આશ્રયનો છે (૧) વાયણા એટલે મુરુ પાસેથી સૂત્રના
અર્થઅર્થિત વાયણા લેવી. (૨) પુચ્છમ્મા તે આપૂરવાન પામવા માટે
સમય નિવારણ માટે પત્ની પરિક્ષા લેવા માટે અને જિનેશ્વરના માર્ગને
દીપાવવા માટે પ્રશ્ન પૂછવા. આમ પ્રશ્ન પૂછવાથી કંક્ષાનો કલ્પિત મિત્ત્રવ
મોક્ષાદિ કર્મ ઉદ્ધાર્થ જાય છે (૩) પરિવહુણાથી પૂર્વે લલેશા નિત્યમાનિત
સૂત્રો અરજિત થાય, બે જાલગિય પ્રાપ્ત થાય માટે તેનું વાર વાર
રહસ્ય કરવું (૪) ધર્મક્રમ એટલે ધર્મની ક્રમ વાંચવી અને સાંભળવી
આથી નિર્જરા થાય અને સચાર પ્રત્યે ઉદ્ધારીનતા આવી જાય.

નવલિપ્તઓ વર્તમાનપત્રો આદિ શુભાર પ્રેરે રાજ્યક્રમો
એ વિકલ છે. ઉપર દર્શાવેલા ચાર આશ્રયનો સિવાય બીજી કેઈ
આશ્રયન નથી. આને તે જડપૂજનનો જમાનો વધ્યો છે. પરંતુ
મુખ્ય એ પૂજનશાળી છે આહુતિ નહીં માટે મુલોની પૂજા કરે.
પ્રભુની આપ્યા એ જ ધર્મ છે આજાપમામંગે યમ્મ (આચાર્યસૂત્ર
અ. ૧. ૬. ૨) તીર્થકરોષ કહે છે કે આપ્યાની આરાધનામાં જ મારો
ધર્મ છે મનુષ્યોને માટે આ કેરુ એક કરમાન છે.

રાજની પાસે આપને કેઈ પ્રશ્ન એમ કહે કે મારે તમારી જાડિ
કરવી છે અને એ રાજના છે પ્રગોને વધિરિને તેના લેલી-મંત્ર રાજને
અગ્રે તે રાજ પુણી થાય ખરો ? અથવા તે એ પ્રશ્ન રાજની

ભક્તિ કરી કે અભક્તિ ? તેવી જ રીતે ફલ-પુષ્પાદિ વનસ્પતિ ધરાવવાથી અને ચામડા આદિથી, તાલીઓ પાડવાથી અને ઉઘાડે મોઢે ખોલવાથી અનેક જીવોની હિસા થાય છે ધૂપ અને દીવાથી, યજ્ઞ હોમ હવનાદિથી તેજસ્કાયની હિસા થાય છે પખાલ આદિ સ્નાન કરવાથી પાણીની હિસા થાય છે વાજિત્ર, દાડિયારાસ આદિથી વાયુકાયના જીવોની હિસા થાય છે મૂર્તિ બનાવવામા પૃથ્વીકાયની હિસા થાય છે માટે આત્માથી જીવોએ ભગવાનના છ પુત્રો સમાન જકાયની હિસા ધર્મને નામે કરવી તે ઉચિત નથી માટે હિસા અને રગરાગથી અટકાવિલાસ છોડી વિકાસ સાધો કેવળી પ્રભુએ ધર્મના ચાર આલબનો કહ્યા છે તેને જ પકડો અન્યની દેખાદેખીથી કે તમારા મોજશોખને તૃપ્ત કરવાને ખાતર પણુ આવુ આચરણુ છોડો ભગવાને સયમને જ યાત્રા કહી છે, ઇન્દ્રિય અને મનના નિગ્રહને જપ કહ્યો છે આમ ભગવતીસૂત્રમા કહ્યું છે માટે શાસ્ત્રને વાચો, વિચારો અને જડભાવની બદીને દૂર કરીને ચૈતન્યભાવને ઉજાળો

કામદેવની પૂજા અને પ્રાર્થના કરીને દ્રૌપદી પોતાની દાસીઓ સાથે અતપુરમા આવી ત્યાંથી સ્વયંવરમંડપમા આવવા માટે નૈયાર કરેલા રથમા તે ખેસશે ત્યાં શુ બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાયનામ : ૬૦

(મહાજવાર, તા. ૮-૧૨-૧૭)

જ્યાં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. તથા મળ્યાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીનો અધિભર થામે છે સત્યવાનની વાણી વિષ્ણુ કરનારી, સાન્તિ સ્થાપનારી આપ્તિને જ કરનારી તથા મજા કરનારી છે આવા વીતરાજની વાણીની સાધના ૧૧ આદિ કરનારુ કમ્પાણી સર્વ જાણ છે આ વાણી આપનારે જ સર્વ જનારી છે જેને મોક્ષની સાધના કરવી હોય તેને મુશુમાલી બનવું તેજ એ શ્રી હેવચદ્રજ મહારા ૧ તેરમા જિનેશ્વર શ્રી વિભક્ત નાથ સત્યવાનની સ્તુતિ કરતાં કહે છે કે—

તારા શુદ્ધ સ્વભાવને જ આદરે ધરી જનુ માન,
તેજને તેજી જ નીપજે જ એ કોઈ અદ્યુત તાન
વિભક્તિના વિભજના તાહરીજ અવર બી જે ન કદાચ.

હે પ્રભો ! આન સર્વગુણસમ્પન્ન જન્યા હોલ જે આપના મુણીની સ્તુતિ-બાજી કરે તને આપના જેવી વિભજના પ્રાપ્ત થાય છે મુણીને ૧ મુણીની કદર હોય છે મારે મુશુમાલક બનેલ નહીં મોનાં મીઠા વાણી સમુદ્રમા ચાલ્યા ૧૫ પછી એ વાળાં વળશે નહીં તમારાં યોચન બન આપુખ્ય નહીના પાણીની પહે વહી રહ્યાં છે મારે આપનાં સત્યવાનના મુણીની કદ કરે સમક્ષીની જીવન શુભ સ્વભાવ બને

મોક્ષ જોઈ એ છે ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ ચોનિમા ભટકતા જીવે દુર્ગુણને જ અહણ કર્યા છે તમારામા ગુણ વધે છે કે દુર્ગુણ ? ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ ત્રીસમે વર્ષે સસારનો ત્યાગ કર્યો દેવાગનાઓ પણ પ્રભુના ચિત્તને ડોલાવી શકે નહીં એવી એમની દબતા હતી

चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशांगनाभि-
नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।
कल्पान्तकालमरुता चलिताचलेन
किं मन्दराद्रिशिखरं चलितं वदाचित् ॥

ભક્તામરસ્તોત્ર, શ્લો. ૧૫.

‘ ભગવાનને દેવાગનાઓ ચલિત કરવા આવે, છતાં તેમના મનને એક પર્યાય પણ વિકારમય ન બને પરંતુ તેમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી, અનેક પર્વતોને ચલાયમાન કરી દેનાર પ્રલયકાળનો મહા તોફાની પવન પણ શુ મેરુપર્વતના શિખરને ચલાયમાન કરી શકે છે ? ’ આવા ભગવાનના ગુણો ગાનાર નિર્મળ અને અચલ બની શકે, પરંતુ ગુણ ગાનારની આરાધના નિર્વદ્ય હોવી જોઈએ

પરંતુ જે માનવની દષ્ટિ, ભાવ, ભાષા, સંગીત અને ખાનપાનમા અગારા ભર્યા હોય, જેના આચાર અને વિચાર આછકલા હોય, તે પતનને માર્ગે જાય છે દ્રૌપદીએ કામદેવની સ્તુતિ કરી જેના પૂર્વ-જન્મમા મોગની ભડભડતી ભૂખને બીખારીએ પણ પૂર્ણ ન કરી અને પાચ પાચ પુરષોથી સેવાએલી વેશ્યાને જોઈને જેના ચલિત થયેલા હૃદયમા વિષય પ્રત્યેની ભાવના જાગી હતી એ જ દ્રૌપદીએ નિયાણાના કારણથી કામદેવની પાસે જઈને પણ કામવિકાર પૂરો કરનાર પતિની જ માગણી કરી, કારણ કે નિયાણુનો પ્રભાવ જોર કરી રહ્યો હતો અતપુરમા જઈને તેણે વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કર્યા દાસીઓથી વીટાઈને એ ચાર ઘટાવાળા અશ્વરથમા બેઠી અને કાપિલ્યપુરના મધ્યભાગમા

ચાંદને પેતાની ધાવમાતાની સાથે સ્વયંવરમડખમાં આવી મડખના મધ્ય ભાગમાં આવીને તેણે બધા રાજાઓને વિનયપૂર્વકે વંદન કર્યો તેના હાથમાં એક પુષ્પનો દંડો અને મોટી પુષ્પમળા હતી. દાસીએ રાખા હાથમાં એક વિશાળ દર્પણ રાખ્યું. દ્રોપદી એ દર્પણમાં ગુદા ગુદા રાજાઓના પ્રતિબિંબ જોવા લાગી. ચતુર દાસી દર્પણમાં એક એક રાજાનું પ્રતિબિંબ બતાવતાં તેનાં કુળ ચોન, માતાપિતા, મોક્ષાળપક્ષ સહીતો અને જળવીરોનું વલુન કરતી ન્ત્ય છે. પ્રતિબિંબમાં પાત્ર તે તે રાજાનું સ્વરૂપ દ્રોપદી નિહાળતી ન્ત્ય છે. આજળના સમયમાં કન્યા આપતી વખતે ઉત્તમના જીવનનો સૂતકળ પશુ જોવાનો હતો. ઉત્તમકુળની પરંપરામાં ન્યાય, શીલ અને પ્રમાણિકતા પર પશુ પૂરું ભરૂં મળે.

દુષ્ટાન્ત—એક શહેરે ત્યાં ચાર પુત્રો હતા. તેમાં ચતુરને પરણાવેલા હતા. એ જો પુત્ર નવનીતશાલ વિદ્યાભ્યાસ કરતો હતો. તેમાં એકચાર મોટા પુત્ર પ્રેમચંદને જામન દીવાને હતું. તમારા નાનાભાઈ નવનીત વેરે મારી પુત્રી તારામળિતુ સગપણ કરવાની મારી હતી. તમે તમારા મિત્રાન પૂછીને અને જવાબ આપો. પ્રેમચંદે ધેર આવીને મિત્રાને વાત કરી. પશુ પિતાએ તરત જ જવાબ આપ્યો કે આપણે એ પ્રધાનની પુત્રીને વધુ બનાવવી નથી, માટે બીજા કયાં સારી કન્યા હોય તે મોખ કરો. પિતાનો આ જવાબ પ્રેમચંદને ન ગમ્યો. તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે પિતાજી તો જુદા કન્યા છે. દીવાન જ્યાંની આપણને એક મળે ન વેપારમાં આટલીજી આવી તોપણ મોટા માણસની સલાહ કાન આવે. વળી સામે પક્ષે દીવાનના હેઠળ કહેવાયે તે તો એની કન્યામાં શું કહેવાયું છે? માટે આવેલી લક્ષ્મીનો હાર ન કરવા.

ત્રણેય બાઈઓ પ્રેમચંદની ગયા બાપ સમક્ષીને બેસી રહ્યો. દીવાન પુત્રો ના બની નવનીતની વધુ બનીને થ મા આવી ચર્ચ દીવાને પાત્રના મં મા પ્રમાણે કવિયાર કર્યો.

હવે તો ખાવા બેસતી વખતે તારામતી રસોઈ પણ બનાવવા લાગી રાટલીના ફૂલકા ચાળીમા આવતા પ્રેમચંદ કહેતો, ' બાપા ! આ ફૂલકા તારામતીએ બનાવ્યા છે ' મનમા ને મનમા સમજીને શેઠ બોલતા, ' હા ભાઈ ! મોટાની દીકરી છે, એટલે એની ચતુરાઈમા તો કહેવાપણુ શુ હોય ! '

આમ કરતા કરતા દુકાનનો વેપાર નબળો પડવા લાગ્યો અને વેપારમા પણ મોટી ખોટ આવી પડી શેઠે હવે વેપારનુ કામ છોડી દીધુ હતુ આથી પુત્રોએ આવીને પિતાની આગળ પેઢીની નિયતિની વાત કરી શેઠ બોલ્યા, ' ભાઈ, વ્યવહારના કામમા દબલ દેવાનુ મેં તો ક્યારનુ છોડી દીધુ છે હવે તમે જાણો ને તમારે વેપાર જાણે, અને જહુ મૂઝાયા હો તો જેની તમે આથ શોધી છે તેની પાસે જવ એ તમારી બીડ લાગી દેશે ! '

પ્રેમચંદ આજે દીવાનસાહેબને મળવા ગયો દીવાને આવકાર આપીને ચાપાણીનો વિવેક કર્યો ચા પીતા પીતા પ્રેમચંદે વાત કરી, ' હુ આજે તમારી પાસે એક કામે આવ્યો છુ ' દીવાને જણ્યુ કે, ઓફિસના તુમારે સબધી કાર્ડ સાધારણુ કામ હશે આથી તેણે કહ્યુ, ' એક શુ, હજાર કામ હોય, તોપણુ બતાવો ' પ્રેમચંદે ધીમે રહીને કહ્યુ, ' વેપારમા થોડી ખાધ જવાથી હુડીઓ પાછી ફરે એવો સંયોગ છે, માટે એક અઠવાડિયા માટે પચાસ હજાર રૂપિયા '

' રૂપિયા ! ' દીવાનસાહેબે ઉત્તર આપ્યો, ' હુ તો નોકરિયાત માણસ છુ વળી દીકરીના લગ્ન કરવામા મારી શક્તિથી ઉપરાત ખર્ચ થઈ ગયો છે મારી પાસે એટલી ખચત નથી જે હોત, તો તમને ના પાડત નહીં '

આજે પહેલી જ વાર કામ પડ્યુ ને દીવાને ગોળે વીટીને આપેલો જવાબ પ્રેમચંદને ગમ્યો નહીં એની આશાના ચૂરેચૂરા થઈ ગયા ઢીલે મોઢે એ બાપ પાસે આવ્યો અને બોલ્યો, ' દીવાનસાહેબ

ત્યારે જ મને ખબર હતી કે તમે એકવાર ખતા ખાવાના છો. હવે મૂઝાશો નહીં, મારી પાસે અગાઉની સધરેલી થોડી મૂડી પડી છે. સામેના ખૂણામાં એને દાટી રાખી છે. એને કાઢીને તમારુ કામ ચલાવો. પણ આજથી એક વાતની ગાઠ વાળી લેજો કે ધન અને રૂપના સામે નહીં જોતાં કન્યા લેતી વખતે તેનાં માતાપિતાના અને કન્યાના ગુણો સામે પ્રથમ દષ્ટિ કરજો.

‘બાપા !’ પ્રેમચંદ્રે પૂછ્યું, ‘અમે તમને સગપણની બાબતમાં જ્યારે પૂછ્યું હતું ત્યારે તમને કેવી રીતે ખબર પડી કે આ કન્યા કુદીન નથી ?’

‘એ બહુ જૂની વાત છે,’ વૃદ્ધ અને અનુભવી શેઠ બોલ્યા, ‘આ તારામતીની માતા જ્યારે કુવારી હતી, ત્યારે એકવાર એનાથી કાંઈ બોલુ કામ થઈ જવાથી એ કૂવામાં પડવા તૈયાર થઈ ગઈ હતી. પછી તો એ બચી ગઈને દીવાન જેવાના ધરમાં થાળે પડી ગઈ પણ આવી માતાની છોકરીમાં સારા સરકારો કયાથી હોય ?’

તમે બધા આજે પૈસા, બગલો, મોટર અને એમ એ ની ડિગ્રી-એને જોતા થયા છો, પણ છોકરા કે છોકરીના સગપણ માટે એવી લાયકાત પ્રથમ જોવાની ન હોય. ખરી ખૂબી ખાનદાનીની છે આજની વિદ્વાની ડિગ્રીઓ ખાનદાનીની ખાનાખરાબી કરી નાખે છે.

દ્રૌપદી દર્પણમાં એક એક રાજાનું પ્રતિબિંબ જોતી જાય છે ને ચતુર દાસી તે તે રાજાની ખાનદાની, વય, વિદ્યા, ગુણ, શીલ, પરાક્રમ આદિનું વર્ણન કરતી જાય છે. પ્રથમ શ્રીકૃષ્ણમહારાજનું વર્ણન કર્યું. પછી અનુક્રમે દશ દશાર, બલદેવાદિ પ્રધાન વીરપુરુષોની પ્રશંસા કરી, પુરૂરિક કમલસમાન ઉગ્રસેન રાજાનું વર્ણન કરી સભળાવ્યું. આમ આગળ ચાલતા ચાલતા પૂર્વકૃત નિયાણાથી પ્રેરાયેલી દ્રૌપદીદેવી પાત્ર પાડવોને જોવા લાગી તેમના બળ, વીર્ય અને પુરુષાર્થ આદિનું દ્રૌપદી આગળ દાસીએ વર્ણન કર્યું. આ સભળીને દ્રૌપદીએ એ પાત્રેય

પાંડવોના ઝગામાં પુખ્તદાર આરોપી દોષો ને એ બોલી, 'હું આ પશ્ચિમ પાંડવોને મારા પતિ તરીકે સ્વીકાર કરું છું. દ્રોપદીનો આ નિર્ણય સાંભળીને કેટલાક રાજાઓ પરસ્પર ઝગ્યાં કરવા લાગ્યા. એટલામાં મીઠાણે ઈમા લઈને ઉદ્ધીપણા કરી દ્રોપદીદેવીએ આ એક વરણી કરી છે.

નથા રાજાઓ પોતપોતાના આવાસમાં પાછા ફર્યા. દુપદરાજ પાંચ પાંડવો અને દ્રોપદીને લઈને પોતાના રાજજાનમાં આગા અને સોનાના રૂપાના તેમ જ રૂલના ૧૮ કસથો વડે વિધિપૂર્વક સ્નાન કરાવ્યું ત્યારબાદ વિધિપુરસ્કર પશ્ચિમ પાંડવો સાથે દ્રોપદીનાં લગ્ન કર્યાં. લગ્ન કરનાર દોષી પરસ્પર ફેંટી સાક્ષીઓએ માંડે બધાંય છે અને પરસ્પર રીસ અને સતોષની પ્રતિજ્ઞા લે છે. પચ્ચની સાક્ષીએ વરાળ પ્રતિજ્ઞા લેતાં કહે છે. આજની અને ધર્મ અને નીતિના માર્ગ એક બનીને ચાલશું. ધર્મની આજ્ઞામાં પરસ્પર અનુકૂળતા આપીશું અને પતિ તરીકે સ્વદાનસતોષ નથા પત્ની તરીકે સજ્જારસતોષ વર્તણું પાલન કરીશું. આવકના વતમાં સ્વદારસતોષ નો સમાવેશ છે.

પતિ અને પત્ની પરસ્પરની સમ્મતિથી વાવળજીવન જીવનમાં મનનું પાલન કરે તો એ ઉત્તમ ધર્મોચરણ છે. પરંતુ તેમ ન થાય તો અમુક દિવસોમાં અવસ્ય જીવનમાં નાશન કરે. એમ ન બની શકે તો પણ પતિએ પત્ની સિવાયની અન્ય સ્ત્રીઓને માતા સહિતની અને પુત્રી સમાન માનવી, અને તેની જ રીતે પત્નીએ પતિ સિવાયના અન્ય પુરુષોને પિતા સહિત અને પુત્ર સમાન માનવા જોઈએ. યાનીઓ કહે છે કે—

જીવનમાં પારખુ મીઠાં બોલે નેશુ
સળ નવસે ભીયો રહે નીચાં રાખે નેશુ

આ જગતમાં દુર્જનોની હોમો જીવનની હોલ છે ને સનનનો હોમો બોલ હોલ છે ન્યાય, નીતિ અને ધર્મમાં જીવનની હોલી અવસ્ય નથી. માટે દુર્જનોનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ ન કરવો. દુર્જન અને કંટો એ બીજાને દુર્જન હોવા જ સમજાવે છે. આવા દુર્જનોનો

સગ નહી કરતા સાધુપુરુષોનો અને જ્ઞાનીઓનો સત્સગ કરવો જોઈએ અને સમજીને પોતે પોતાના આત્માને ઉચ્ચ સ્થિતિમાં લાવવા અત્યંત શીલ બનવું જોઈએ. બીજાને સુધારતા પહેલા પોતે જ સુધરવાનો અત્યંત કરવો જોઈએ જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે—

સમજી આપ સુધારીએ, દુનિયા નહી સુધરાય,
પગે પગરખા પહેરીએ, પૃથ્વી નહી મઢાય

પૃથ્વી પર કાટા પથરાયેલા હોય, તો આખી પૃથ્વીને મઢવા ઈચ્છનાર જગતના ઉપહાસને પાત્ર બને છે પૃથ્વીને બદલે પોતાના જ પગમાં જોડા પહેરીને કાટાથી બચે તમારે જો આગળ આવવું હોય, તો તમે જાતે જ તમારું સલાખો નવકોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર તો ધન્યવાદને પાત્ર જ છે. તેમ ન બને તો સ્વનારી સિવાય પરનારીના પરચ્છેદાણુ કરો દ્રૌપદીદેવીએ પાંચ પાડવો સિવાય અન્ય પુરુષોને લાઈ અને પિતા સમાન માન્યા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(શુક્રવાર, તા ૯-૧૦-૬૮)

અહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. દુપદરાજાએ દ્રૌપદીના લગ્ન કરીને આઠ કરોડ સોનામહોરો, આઠ કરોડ રૂપામહોરો, આઠ હાસનો, આઠ ગરુડાસનો, રત્નોનાં બહુમૂલ્ય આભૂષણો અને આઠ આઠ દાસદાસીઓ દ્રૌપદીને કરિયાવરમાં આપ્યા રાજાઓને પણ યોગ્યતાનુસાર વસ્ત્ર-ગંધ-માલા આદિની ભેટો આપીને વિદાય કર્યા.

કુલ્ય વાસુદેવ જાદિ રાજાએ પ્રત્યે પાંડવોએ વિનય કર્યો કે જેવી રીતે
દુપદરાજના આમત્રણથી આપ સૌ બહી પધાર્યા હતા તેવી જ રીતે
ત્યારે જામે આપને આમત્રણ મોકલીએ ત્યારે કાઈપણ કામકાજનું
બંધનું કાંઈના વિના જા. સૌ અવરણ પધારજો.

દ્રૌપદીને સાચરે વિદાય કરતી વખતે માતાપિતા તેને સિંખામણ
આપે છે કે જેટા ! તારા શીશનું સદાસર્વદા રક્ષણ કરજો કામથી,
કાષ્ટથી, ભાસથી માનથી કે ગર્વથી પણ અસમનું આચરણ કરીશ
નહીં અને ધરને વજોવીશ નહીં

પણી વડુઓ સસરાના ધરમાં જારીને તરત ૮ વજોવવા મઠી
જાય છે પરિણામે ઉભયપક્ષમાં વિખવાદ બીજો થાય છે દુપદરા નએ
જાને તેની પત્નીએ દ્રૌપદીને સિંખામણ આપ્યાં કહ્યું કે તારા ચસુર
પક્ષની ફરિયાદ સર્વત્ર અચારી પાસે ન જા. સહયુષી મામાપત્ની
ડુનિયા હલમાં ઉભયપક્ષની આગર નજરવાનાં સ્વચ્છ પહેસો દેવ
છે જાનકાનની પ્રતી હસતાં હસતાં પણ કાઈને કુવચન સંભળાવતી
નથી. પાંડવમાં કે સત્યાપ્રહરણીએતી વચ્ચે એ સંભવતા અને મર્મકાષી
વત છે ધર કૂટ્ય ધર જાય પોતાના કુખની બીજાન વાલ કરનારી
ઘોરી વારન માટે વહાલી અને છે જાને પછીથી એ બીજારી અને છે
ઝરણ કે કાઈ કાઈનું કુખ જાંગી રાખતું નથી. દરેકને પ્રુપ્તના ઉદય
પ્રમાણે સુખ અને પાપના હલ પ્રમાણે કુખ મળે છે આવેશા કુખને
સમતાથી વહી લેવું જોઈએ. ડુનિયા અને સંભોગ દેવવા હ્યજાદે
ગોતે પ્રથમ હરવું નેઈએ.

સુરા માતાપિતાએ પોતાનાં સવાનોને ચારા સરકારે આપવા
તઈએ ઝરણ કે દરથીક વાર કુસંગતિમાં પડી જઈને બાળક બચી
જ છે હલક માણસના વિચારે હલકા દેવ છે

દુપદરા—એક જ જગ્યાએ બધાપેલાં માથ અને ગધેડા સાથે
રહતાં હતાં. એક વાર થાવે થધિાને પુણ્ય તમારે માથિક તમારી

પાસેથી ખૂબ કામ લે છે, છતાં ખાવાનું તો આપતો નથી, તો પછી તમે આટલા બધા હાટપુટ કેમ રહો છો ?' ગધેડાએ કહ્યું, 'અહીંથી છૂટ્યા પછી મારી સાથે આવે તો હું તને બતાવું કે હું કેવો સારો ચારો ચરુ છું' ગાયે ગધેડાનો સગ કર્યો ગધેડો તેને એક મળના લીલા ખેતરમાં લઈ આવ્યો અને જણાવવા લાગ્યા, પણ ગધેડાને ખાઈ લેતા ફેટલી વાર ? એણે ખાઈ લીધું કે તરત જ ખેતરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને ગાયને કહેવા લાગ્યો, 'તું હવે જલદી બહાર નીકળી જા, કારણ કે મને હવે ખાઈપીને ગાયન ગાવાની ઈચ્છા થઈ છે' ગાય બોલી, 'ગધેડાભાઈ, આવો સરસ ચારો મને આજે જ ચરવા મળ્યો છે, માટે મને સારી રીતે ખાઈ લેવા દો' પણ ગધેડાએ માન્યું નહીં અને તેણે ભૂકવાનું ચાલુ કર્યું એટલામાં ખેતરનો માલિક આવ્યો ગધેડો તો છટકી ગયો, પણ ગાયને ખૂબ માર પડ્યો એટલા માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ગધેડે લમાડી બોળી ગાયને ભુલાવી જ,
મારી મારી પ્રાણુદીધા છાડી, સત્સગ રેતજી,
ફુટ ફુજનનો સગ કદી નવ કરીએ જ

દૃષ્ટાન્ત—સાગ માતાપિતાનો પુત્ર અશોક દારૂડિયા ભાઈબંધોની સાથે બજારમાં ફરવા નીકળ્યો મિત્રોએ કહ્યું, 'દારૂની દુકાન સામે જ છે, માટે ચાલો થોડો પીને પાછા ફરીએ' શેઠના છોકરાએ કહ્યું, 'હું કોઈ દિવસ દારૂ પીતો નથી, માટે તમારે જવું હોય તો જવ' પણ મિત્રોએ આગ્રહ કરતા કહ્યું, 'તારે દારૂ ન પીવો હોય તો દૂધ પીજો, પણ સાથે તો ચાલ' આ ભાઈ દારૂની દુકાનમાં ગયો બધાએ દારૂ પીધો અને તે દૂધનો ખાલો હાથમાં લઈને જ્યાં પીવા લાગ્યો ત્યાં જ અકસ્માત તેના ધરનો તોફર ત્યાં થઈને નીકળ્યો તેણે પોતાના શેઠના પુત્રને દારૂની દુકાનમાં અને હાથમાં ખાલો લઈને પીતા જોઈ લીધો. ઘેર જઈને તોફરે શેઠને વાત કરી એટલામાં અશોક આવ્યો પિતાએ તેને પૂછ્યું, 'તું અત્યારે કોની સાથે અને ક્યા ગયો હતો ? જો સાચું

બાલીસ તે બાલી મગસે અને બોદુ બોલીસ તે વધારેમાં વધારે સિદ્ધા થશે.

અસીસ બોલ્યો. પિતાજી! હું સાચું જ કહું છું મિત્રાના આમ્રથી હું દારના પીઠામાં ગયો હતો પણ મેં દારને જાહેર દૂધને બાધા દિધા છે પિતાએ કહ્યું આમ્રથી એ બધા મિત્રાને સગ બધે કરી દે? બા? તે દારને જાહેર દૂધ પીધું ન આપ્તી કાસે દાર દિવાનુ મન થઈ જશે. અસીસે તે દિવસથી એવા મિત્રાને સગ ડોળી દિધા.

અવધાન એટલા મારે જ આપ્યા કરે છે. ચાલે ચાલે સર્વે — અવધાન અને અવધાનીઓનો સગ કરેલા નદી બીજાં દ્વારા વીસીને ખાનગીમાં દિવાર છોડવાને બાપ નાં જાહેરાતે તે આપ્તી કાસે નિલવત્તથી એ બાપની સામે બેસીને બીજી પીઠાં અમગસે નદી અને એકાદ અકાવિયામાં બાપ અને દીકરા પરસ્પર પાસિંગ થા ની એકાદ કરતા થઈ ગયો.

બા? તે સસરા ને વડુ એક જ રેગસ પર વાતો કરતાં કરતાં બાપ છે દીકરીઓ અને વડુઓમાં કાણ દીકરી ને કાણ વડુ એની પણ અભવ્યા માણસને અમર પડી નથી. આગળના સમયમાં દીકરી મેઢી સાથે એટલે કાણ વિના થર જહાર પણ મૂવતી મનાઈ હતી. આજે તે કુવાન પુત્રીઓ કોમેજમાં અને હરવાને બહાને ગમે ત્યાં ફરે છે કુવાન વિષયોને તેની સાથે એકસાથે, કીપવાસ, બાવનિસ, સામાવિક આદિ પ્રતો કરાવીને સગમ રખાતી. આજે તે એ કોને નામે અને ક્યાં નજ એનો કાઈ કન્ટ્રીસ રહ્યો નથી. આ સ્વચ્છંદતાએ સમૃતિની ઢોળી સગવળી મૂકી છે સાધુ અને સાધીઓમાં પણ અમુક અપવાદો બાદ કરતાં શિવિસતા બાવી ગઈ છે. અવધાન કહે છે કે સાધુ વખાણ વચ્ચે, પણ કીઓની સાથે પુણે ન હોય તે વાંચી શકે નહીં અને સાધી વખાણ વચ્ચે ત્યારે સંજાનનાર બધા જ પુણે હોય અને કીઓ ન હોય તે વાંચી શકાય નહીં સાધુએ કીઓને પાઠ

દેવો, ભણાવતી કે સાથે ફેરવતી કદાપિ થોડી નથી જ રીતે સાધ્વીએ પણ કોઈ સાધુની સાથે વિહાર કરવો કે સાથે રહેવું એ વર્ણ્ય માનવામાં આવ્યું છે સમ્મતીય સમ્મતીય સાથે જ રહી શકે, ફરી શકે અને ભણી શકે, પણ વિગ્મતીય સાથે એકાન્તમાં રહેવું કે એસવું એ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ છે પરંતુ આજનો સમાજ ક્યા જઈને પડશે એ સમજાતું નથી કોઈ કોઈ સ્થાને સાધુ અને સાધ્વીની અધાધુધી વધતી જાય છે આ અધાધુધી શ્રાવકોના મૌનને આભારી છે શ્રાવકો કા તો આવા આચારશિથિલ સાધુસાધ્વીઓને અટકાવતાં ડરે છે કે આ સાધુ કે સાધ્વી આપણને કાઈક કરી નાખશે, અથવા તો તેઓ ઇરાદા-પૂર્વક મૌન સેવે છે

પરંતુ શ્રાવકશ્રાવિકા એ તો સાધુસાધ્વીઓના માળાપ કહેવાય છે તેમણે થોડા કડક થવું ઘટે છે જો એમ નહીં થાય તો ક્રમશઃ આ શિથિલાચાર આગળ વધી જશે પછી તમે દર્શન કોના કરશો ? સાચા ને ધર્મનિષ્ઠ સાધુસાધ્વીઓ બનાવવા માટે હવે કડક નિયમનની આવશ્યકતા ઊભી થઈ છે કોઈ કોઈ સાધુસાધ્વીઓ ફડકાળામાં પોતાની દખલ ઊભી કરે છે અને એને શ્રાવકો નભાવી લે છે ભગવાન કહે છે કે—

સીદ્ધ જહા વ કુળિમેળ નિભયમેગ ચરતિ પાસેજ,
પવિત્રિયાહ વર્ધંતિ સંવુહં પગતિયમળગારં ।

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧, સૂ ૮

શિકારી સિંહને ફસાવવા માટે બોકડો બાંધીને શિકારને મેળવે છે, એમ કરતા કરતા સિંહ શિકારને મેળવવા માટે હળી જાય છે ને છેવટે પાંજરામાં બાંધેલા શિકારને ભક્ષણ કરવા લલચાચેલો સિંહ જાતે જ પાંજરામાં ફસાઈ જાય છે એવી જ રીતે સ્ત્રીઓ નર્મ વાક્યોથી સાધુઓને ફસાવે છે માટે ભગવાન કહે છે કે—

નો તાસુ ચક્ષુ સંધેજ્જા નો વિ ય સાહસં સમભિજાણે ।
નો સહિયં પિ વિહરેજ્જા પચમળ્લા સુરક્ષિઓ હોદ્દ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧ સૂ ૫

જાણ્યારી સીએલી સાથે જાણે જાણ મિથાને નહીં તેની સાથે વાતોવાપ કરે નહીં તેની સાથે વિદાર પજુ ન કરે તે જ જાણ્યારી પોતાના આત્માને સુરક્ષિત રાખી શકે છે

મેલ ઉપરથી પણ થયે તે જાણી શૂન્ય જોય પડે છે

જૂઠ જરા જણુ દુ ખ દે છે જાણ્યારીએ એમ જ ઉચ્ચારે છે

સાધુઓએ અને સાધ્વીઓએ પોતાનો આત્મા ઉચ્ચત્ત્વ જનાઓ હોવા છતાં સદા સર્વદા સાવધાન રહેવું જોઈએ. ચોપાદ્ય સમાર્થન્યાને યોડીક જૂઠ જઈ જઈ ખડિયાને ઢાકર વાગી અને આખા હિસાબકિતાબ પર શાકી ફરી વળી તો શુ થયે ? સુદર ચિત્રકામ પૂરુ થઈ જવા આવ્યું ને અણીના સમયે આખા ચિત્ર પર રમતુ હું દેખાઈ જાય તો શુ થાય ? ક્યું કાર મુ ધૂળમાં મળી જાય કે નહીં ?

સંગો વસ મણુસ્સાર્જ જામો કોગમ્મિ દરિયમો ।

ઘસસ વણા પરિમાયા સુકક સસસ સામર્ણ ॥

—ઉપદેશખનસૂત્ર જા. ૨ ચા. ૧૫

ત્યે સતનો ત્યાજ કપી હોત તેવું જ શુદ્ધ ચારિત્ર છે તે સાધુ / તરી શકે છે કીમ્બા લપસી પાયા પછી બચાયા વિના સ્ત્રી શકાતુ નથી સરા ચારિત્રવાન સાધુસાધ્વીની જ સમાજમાં જાપ પડે છે

સાસરે ત્તી પુત્રને તેના માબાપ આપ સમક્ષેપથી જમવા મ? શિખ મશુ આપે છે વાલ્કી મન અને શરીરના સમગ્ર મંત્રે તે સમગ્રે છે હોડ નવાર ને કોટ બધાર —જ્યાંસુધી તમારા હાથમારી નવા નીકળ્યા નથી ત્યાંસુધી શબ્દ પર તમારો કાજુ છે પ ન્તુ હાથથી નવા નીકળી ચૂક્યા શબ્દો તમારા ઉપર કાજુ જમાવી જન છે મા? આપ બસ તો જમ બધા —તે તમે સુધરો તો મન આપાઆન સુધરી ને પજુ જેની દક્ષિણ કમ્બે હશે તેને ધેળ વસ્તુ પજુ પીળાં દખાશે માટે નરમુ આપ મોલકો છે અવજુ વેનરશા અ જુ તમન / પ્રયાપાતરપ નવાનુ છે ચિત્ર હશે તો

‘ભાઈસાહેબ’ કહીને અને નોકર હશે તો ‘શેઠસાહેબ’ કહીને તમારી આડોઝાઈને નભાવી લેશે એ બધા તો તમારી ‘હાજી હા’મા જ લાલ માનનારા છે, પણ સદ્ગુરુ તમારા દુરાચરણે આડે લાલબત્તી ધરશે થોડું કડવું હોવા છતાં સત્યની આશા સદ્ગુરુ પાસેથી રાખી શકાય પરંતુ એ જ સદ્ગુરુઓને—સાધુસાધ્વીઓને શ્રેષ્ઠ રાખવા એ તમારું કામ છે તે જ રીતે તમારા બાળકોને પણ સત્ય, શીલ, અહિંસા, અયૌર્ય અને સયમ આદિ ધર્મોનું જ્ઞાન આપશો તો એ ભવિષ્યમાં જાગી નીકળશે, કારણ કે આવતી કાલના શ્રાવકશ્રાવિકા અને સાધુ-સાધ્વીઓ એ બનવાના છે

દૃષ્ટાન્ત—ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે જ્યારે નિશાળમાં ભણવા જતા હતા ત્યારે આ દૃષ્ટાન્ત છે તેમને શિક્ષકે ઘેરથી ગણી લાવવાના દસ દાખલા આપ્યા તેમાંના નવ દાખલા તો પોતે ગણી લીધા, પણ દસમો તેમણે મોટાભાઈની મદદ લઈને ગણ્યો નિશાળમાં આવ્યા બાદ શિક્ષકે બધા છોકરાઓના દાખલા જોયા, તો કાઢના એ, કાઢના ચાર કે છ દાખલા ખરા હતા, ત્યારે ગોપાલકૃષ્ણના દસે દસ દાખલા ખરા જોઈને શિક્ષક ખુશી ખુશી થઈ ગયા પોતાના ખીસામાંથી એક રૂપિયો કાઢીને તેણે ગોપાલના હાથમાં મૂક્યો અને શાખ્યાશી આપતા કહ્યું, ‘ગોપાલ ! મારા શીખવેલા દાખલા તે બરાબર ગણ્યા છે, માટે તારી હોશિયારીનું હું આ ઇનામ આપું છું’ પણ હાથમાં રૂપિયો લેતા વાર ગોપાલ રડવા લાગ્યો આથી શિક્ષકે વિસ્મય પામીને પૂછ્યું, ‘તું શા માટે રડે છે ?’ ગોપાલ બોલ્યો, ‘તમે મને શાખ્યાશી સાથે ઇનામ તો આપ્યું, પણ એ ઇનામને પાત્ર હું નથી નવ દાખલા મારા ગણેલા છે, પણ દસમો દાખલો મેં મારા મોટાભાઈની મદદ લઈને તૈયાર કર્યો છે માટે તમારો આ રૂપિયો પાછો સલાજો’

એક નાના બાળકમાં આટલી સત્યનિષ્ઠા એ જેવીતેવી વાત નથી શિક્ષક ગોપાલની આવી સત્ય અને ન્યાયપરાયણતા માટે વધારે ખુશી

સ્થા અને તેના હાથમાં બીજો શ્વિયો આપતાં બોલ્યા 'આ બીજો શ્વિયો તારા સ્વયં મારેના ઇનામનો છે

તમારા બાળકોમાં આવું સાચું બોલવાની ટેવ છે ખરી ! કેટલાંક બાળકો ઘેરથી કાગળમાં લખી લાવીને કે નામ કરીને પરીક્ષાના પ્રશ્ન પત્રોના ઉત્તરો લખી માંડમાંડ સોમાંથી પાંચીસ માફક મેળવી પાસ થતા હોય છે હવે મારે કે જે જ બાળક આવું અધૂરું અસુતર અસુતરે ઈંગ્લેન્ડ બની જાય અને તે સો પુરો બાધે તો તેમાંથી પાંચ પુલ કાઢ્યા બાધે કે નહીં ? આનાથી કેટલા એક્સપેન્ડિટો સર્જાય ?

દ્રોષ્ટાને સાસરે વળાવવી વખતે તેનાં માલાપિત્રા યીસ, સતોષ અને સદ્ગુણરત્ન સિદ્ધાન્ત આપે છે પણ તે પત્રિ પત્રિએ સાથે હસ્તિનાપુરમાં જાય છે ત્યાં જઈને તેણે લગ્નમહેલસર કિત્તબો અને સ્વયંવરમાં આવેલા તમામ રાજાઓએ તેનાં હાજરી આપી દ્રોષ્ટા પત્રિએ પત્રિઓની સેવામાં વારાફરતી રહેવા લાગી આજ્ઞ શુ થશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૨

(પુરુષાર્થ, તા. ૧૦-૧૦-૧૩)

અંગી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખ્ય ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

માતામૃતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષ્ટાનો અધિકાર ગ્રામે ૩ સમવાન કહે છે કે—

જતારિ પરમંગાણિ બુદ્ધહાણીદ જન્તુઓ ।

માણુસત્ત સુદ સચ્ચા મંજમમ્મિ ય લીરિય ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ. ૩ ગા. ૧

મનુ ૫ કાવ બાપ દેવ કિનમ કુળ અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ

છે આવી દુર્લભ વસ્તુઓ મળ્યા પછી મિથ્યાત્વીનો સગ થઈ જાય તો તેનું ક્યું કાગવું ધૂળમા મળી જાય છે માટે જાનીઓ ડહે છે—

પાખડીઓનો તમે સગ ન કરો, એવી પ્રભુની વાણી,
જગતમા સુણુને સતની વાણી

ડાહ્યા ડાહ્યાના આ કલિયુગમા, ઊતરી ગયા છે પાણી જગતમા

દૃષ્ટાન્ત—ગજગૃહી નગરીમા નદ મણિયાર નામનો એક ગેડ હતો. આ નદ મણિયારને ભગવાન મદાવીરનો ભેટો થયો અને એ વ્રતધારી બન્યો. પણ ભગવાન એક જ જગ્યાએ રહેતા નથી સત, મહાત્માઓ કે મહાપુરુષો તો સત્સગનો લાલ આપીને વિચરતા હોય છે, પણ જીવે એ સત્સગને સાધના અને તપ કરી તેમ જ સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે વર્તી હૃદયમા ટકાવી રાખવો જોઈએ ભગવાન ગજગૃહીમાથી વિહાર કરીને પધાર્યા સાધુઓને નવકરપી વિહાર હોય છે સાધુ ઓગણત્રીસ દિવસ એક જ ગામમા રહી શકે અને સાધ્વી અદ્વાવન દિવસ રહી શકે ‘સાધુ તો વિચરતા હતા’ સાધુઓ જો એક ઠેકાણે બધાઈ રહે તો ગૃહસ્થનો પરિચય વધી જાય, સમાજનો અને સ્થાનનો રાગ વૃદ્ધિ પામે માટે એ નિયમ બાધવામા આવ્યો છે કે સાધુસાધ્વીઓએ ચોમાસા સિવાયના સમયમા સતત પર્યટન કરતા રહેવું ન્યાં સુધી સશક્ત શરીર હોય ત્યાં સુધી તો તેણે પર્યટન કર્યું કરવું જોઈએ શરીર અશક્ત થઈ જાય કે બીમાર પડી જવાય તો તેમા અપવાદરૂપે છૂટ હોઈ શકે, પરંતુ ઓછામા ઓછું એક ગાઉ ચાલી શકાય તેવી સ્થિતિ હોય ત્યાં સુધી તો વિહાર અટકાવીને બેસી રહેવાય નહીં એક ગામમા ચોમાસુ થઈ ગયા પછી એને એ ગામમા ચોમાસુ કરવાની જરૂર પડે, તો ચોથે ચોમાસે એના એ ગામમા ચોમાસુ કરી શકાય છે

પણ શ્રાવકોએ સાધુસાધ્વીઓને મોટે ભાગે શિથિલ બનાવી મૂક્યા છે રાગના કારણે સાધુસાધ્વીઓના વિહારમા લોકો ટિફિનમા ખાવાનું લઈને સાથે ચાલે છે અને ગામડા ગામમા એ ટિફિનમાથી સાધુ-સાધ્વી

એને આધાર વહેરાવે છે જનવાન કહે છે કે મારા સાધુસાધ્વીએને
જાણુ કરે નહીં આમ કરે તો મળિય વિલ સમ્મમચિજ મચિજા —
એ અગિની જેમ સર્વજાણી અને મનસ્વી બની જાય છે માટે સાધુએએ
એક જ ગ્રામમાં નિયમથી વધારે સ્થિર બનીને રહેવું નહીં યાનીએ.
કહે છે કે—

હી પિયર, નર સાસરે સઘનીએ સ્થિર વાસ,
એતા હોય જળખામણા બે રહે એક જ વાસ.

કોઈ સહેરમાં બે માસ રહવું હોય તો એનો નિયમ જતાવતાં જનવાન
કહે છે કે મતો પગમાસે થઈ પગમાસે મતો વાસ માવસસ મતો
મિલ્લમાવરિયાય થઈ વાસમાવસસ થઈ મિલ્લમાવરિયાય —
સહેરની અંદર એક માસ રહે ત્યારે સહેરમાંથી શિક્ષા લેવી ને બહાર એક
માસ રહે તો બહાર શિક્ષા લેવી. જનવાન કહે છે કે મારો સાધુ
ટાંદો દુકાડે ખાખ ને આકારો કીડવો જાય. સાચો સાધુ પવન દ્વારા
ગમે ગમ ધર્મનો જીવે હરજવતો રહે. ગામના અધ્યાન ભોળાને
સઘમજન શીખવે. પો ગામનારા ને કામ કરી શકે છે તે એશાધનમાં
કીડનારા પશુ કરી શકતા નથી. વિહાર કરતી વખતે અમારી પાસે
ગામના કુટલાય ખેડૂતો કહે છે કે જામે હાથએ ખંડીને ખેતરના
મણા ઉંદરોને મારી નાખ્યા છે એ પાપ છે એવું તો અમેને ખારે
જ જતાવ્યું મોટરમાં આવનારાઓ જામને એવી જ લક્ષમણ કરે છે
કે ખેતરમાં એક પશુ ઉંદરને રહેવા દેશો નહીં હવે અમારાથી પાપ
તો થઈ ગયું છે તો એમાંથી છુટવાનો કોઈ ઉપાય પશુ બાપ / જતાવે.

ગામના માણસો આવા કારણ હોય છે તેમના ભોળા હૃદયમાં
ધર્મનો બોધ જુદુ જલ્દી બેસી જાય છે ત્યારે તમે દર ચોમાસે જુદાં
જુદાં પ્રસન્નનો સંજોગનાં હોવા ખર્તા રીઝા ધણ જેવા થઈ ગયા છો.

માર મલોના પારણ કરનાર નદ મહિમારે એક વાર ત્રણ દિવસ
પ્રીયવ્રત કરી ધમની આરાધના કરવાનો વિચાર કર્યો. જુદા પૌરુષ

કરી ધ્યાનમાં બેઠા પછી તેને પાણીની તરસ લાગી આથી તેણે વિચાર કર્યો કે જેમ પાણી વિના મારો જીવ આકુલવ્યાકુલ થાય છે, તેમ અનેક જીવો પાણી વિના દુઃખી થતા હશે માટે આ પૌષધવ્રતને પૂર્ણ કર્યા પછી હું એવું કામ કરું કે જેથી લોકો તૃપ્ત પણ થાય અને મારા આ કાર્યના વખાણ પણ કરે

પાપ ડીઝોના સગમા નદ મણિયારે પુણ્યતત્ત્વને ધર્મતત્ત્વ સમજી લીધું પુણ્યથી શુભ બધ બધાય છે, પણ કર્મની નિર્જરા થતી નથી, ત્યારે ધર્મથી કર્મની નિર્જરા થઈ જાય છે કોઈ ભૂલા, લગડા, અપગને જોઈને તમને અનુકંપાલાવ આવે ને તેને તમે ખવડાવો કે દાન આપો એ પુણ્ય કહેવાય, પણ તેને ધર્મ માની શકાય નહીં પણ તમારે ત્યાં અકસ્માત્ આવી ચડેલા તથા રૂપના સાધુને ભાવપૂર્વક વહોરાવો એ ધર્મ કહેવાય માટે અહિંસા, સયમ, તપ આદિ ધર્મમાં ધ્યાન રાખો પુણ્યથી તમને બધી સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ ભવપરપરાની સાકળ તોડવી હોય તો સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપરૂપી ધર્મનું આચરણ કરવું પડશે ભવકંઠી કરવામાં પુણ્ય કામ આવશે નહીં આથી તેના મિથ્યાત્વના પુદ્ગલો વધવા લાગ્યા અને સમ્યક્ત્વના તત્ત્વો ઓછા થવા લાગ્યા તેણે પૌષધમાં આરભના કાર્યો કરવાનો નિર્ણય કરી લીધો

‘જે પરિસ્સવા તે આસવા’—જ્યાં કર્મ નિર્જરાનું કારણ હતું ત્યાં કર્મના બધનો બાધ્યા પૌષધ પાળીને આવ્યા પછી તેણે વિચારેલું કામ શરૂ કર્યું નદ મણિયાર પાસે પૈસા ધણા હતા એ પૈસાથી તેણે દાનશાળા, હોમમતશાળા, નાટકશાળા, ઔષધાલય અને એક પુરૂષરણી-વાવ વગેરે બધાં અને પોતે કરેલા એ પુણ્યકર્મમાં ‘ગદ્દિદ્ધ મુચ્છિદ્ધ અજ્ઞોવવન્ને’—ગૃહ થયો, મૂર્ચ્છિત બન્યો અને આસક્ત થયો. લોકો તો આ દાનશાળા વગેરેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, પણ જેમ જેમ એ પોતાની પ્રશંસા સાંભળતો ગયો તેમ તેમ તેનું અભિમાન અને તેની આસક્તિ વધવા લાગ્યા મિથ્યાત્વના કારણથી થયેલા પાપના

ઉભયી તેને સોળ સોળ રાગો એકીસાથે લાગુ પાડ્યા. નહ મહિમારે લાગે રક્ષિત ખર્ચાને વેલોની વખત, વિરજન અને સમનની દવાએ કરી, પરંતુ તેમણી તેને મહાશર સાતા લાગે, પણ પાછુ એનું એ દર્દી એકલુ થયું નહીં પણ બિચરું વધવા લાગ્યું મરણ કે—

હાંઓના હાંને હાંનાવનાર હાલુ છે !

દારી વહી બાધુખની ત્યાં સધિનાર હાલુ છે !

કમના ઉભને કાઈ મદદી રાકતું નથી. નહ મહિમારની બીમારી વધતી જાય છે ખજાર પૂજવા બાવે એ જ્યાં રાત્રી કમના ખૂન વમાયું કરવા જાય છે રાજમાં ઘેરાયેયો છે છતાં પોતાનાં કમની પ્રસસાથી એની આસક્તિ વધી ગઈ જેમ કાઈ માણસે નવાં મકાન ક્યાં હોય અને વાસ્તુ લીધા પહેલાં જ્યાંનાં હાટદિલ ગઈ જાય તે એના છત્ર એ મકાનમાં ઉઠી ખિસકાલી કે ચકરીયે ન્હો, તેવી / રીતે વાવમા આસક્તિ રાખીને નહ મહિમાર મૃત્યુ પામ્યો અને એ જ વાવમાં એ દેહાંતો જાય પામ્યો. આ આસક્તિએ નહને દેહો બનાવ્યો. પરંતુ વાવમા રહેતાં રહેતાં પણ સોડોનાં વખાણુ સાંભળી સાંભળીને એને એમ થયું કે બાપુ પૂર્વે મેં ક્યાંક સાંભળ્યું છે અને એ વિચારતા દેહાંતો જવામાં એને જાતિરમરણુ રાત્રી કિપ્પન થયું તેને કુખ થયું કે જરેરે હું મરુખ જાય હારી થયો. હવે મારી હારેલી બાજીને છત્રમાં પસદલી નાખુ મરુખ જાય મરો બાજી છો છે તેમ દેહાંતો જવામાં તેણે અગિયાર જાત બાજી અને તેણે જાંત્ર પાસે જઈ કરવાનું મન લીધું.

જરાજર એ / સમયમાં જાયવાન મહાવીર રાજકુટુંબી ઉદાનમાં પધામાં હાંને ત્યારા સોડો દારા આ સમાધ્યાર સાંભળીને દેહાંતો વિચાર ક્યો કે હું પણ જાયવાનનાં હાંને કરીને પાવન થઈ જાંથી એ વાવમાંથી નીકળીને ઉદાન તરફ જવા લાગ્યો. આ તરફ જઈને રાત્રી અખ સ એસીને જાયવાનનાં હાંને માટે જઈ રહ્યા હતા. મહા મનિયી માલ્યો. ત્યારે દેહો એ પેલાના પગ નીચે ફાળ્યો. જાયવાનના

દર્શનની અભિલાષામા જ મરીને એ દેવલોકમા દુર્દુર નામનો દેવ થયો. દેવભવ પામીને તેણે ઉપયોગ દ્વારા પોતાનું પૂર્વભવનું દેહકાનું શરીર જોયું એ ભગવાન મહાવીરના દર્શન કરવા માટે આવ્યો વદન કરીને એ દુર્દુર નામના દેવે ભગવાનને પૂછ્યું, ‘ભગવન! હું ભવ્ય છું કે અભવ્ય?’ ભગવાને ઉત્તર આપ્યો, ‘તું ભવ્ય છે’ દેવે ખીજે પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું સમ્યગ્દષ્ટિ છું કે મિથ્યાત્વી?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સમ્યગ્દષ્ટિ છે’ દેવે ફરી પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું પરિત્તસ સારી છું કે અપરિત્તસ સારી?’ પ્રભુ બોલ્યા, ‘તું પરિત્તસ સારી છે’ દેવે પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું દુર્લભભોધિ છું કે સુલભભોધિ?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સુલભભોધિ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું ચરમ છું કે અચરમ?’ ભગવાન બોલ્યા, ‘તું ચરમ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું આરાધક છું કે વિરાધક?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું આરાધક છે’ ભગવાનના વાક્યો સાંભળીને દુર્દુર દેવને બહુ આનંદ આવ્યો તેણે ભગવાનને પ્રાર્થના કરીને આજ્ઞા માગી, ‘આ આનંદમા હું મારી વૈક્રિયશક્તિથી નાટકની રચના કરવા ઈચ્છુ છું’ અને તેણે નાટકની રચના કરી ગૌતમસ્વામીએ આ જોઈને પ્રશ્ન કર્યો, ‘ભગવન! આ દુર્દુર દેવ પૂર્વે ક્યા ભવમા હતો?’ ભગવાને કહ્યું, ‘આ નંદ મહિયારનો જીવ છે પૂર્વેનું અધૂરું રહેલું આ ભવમા પૂરું કરે છે’ આમ માનવી બન્યો દેહકા આસક્તિથી અને એ જ દેહકા બન્યો દેવ અનાસક્તિથી.

પાત્ર પાડવોને પતિ તરીકે સ્વીકાર્યો પછી દ્રૌપદીની પણ સમ્યગ્દષ્ટિ થઈ ગઈ હતી આવી દષ્ટિવાળો જીવ મિથ્યાત્વીના પરિચયમા પણ આવતો નથી એ પાત્રેય અતિચારને જાણે છે, પણ અતિચાર આચરતો નથી આજે તો તમે સમક્તિના ઠેકાણા રહેવા દીધા નથી જે જૈન-માર્ગને વધી ગયો હોય તેની પાસે જોવા જવામા પણ લાભ શો? આવા મિથ્યાત્વીના સગથી જે કાહિનૂર હીરા કહેવાતા હતા તે પાત્રીકા જેવા બની ગયા છે જૈનત્વ ગુમાવીને જૈનત્વની જ ટીકા કરનારાઓ આજે જૈનધર્મને વગોવે છે હિંદુ મંદીરને જે મુસલમાન બને તે હિંદુત્વની

ધેર ખોદી નાખે છે મારે ભગવાન કહે છે કે પરપાર્શ્વસંયયો '—
પાપ દીપ્તિ તમે સજ ન કરજો. ભગવાનના જમાઈ જમાઈએ કહેમાણે
કહે ને જાહે 'કહેમાણે મકહે' કહીને એ વધારી દાધો તેથી
તેનો બનતા સસાર વધી ગયો. ભગવાન કહે છે—

જેય બુદ્ધા મહામાગા ધીર સમસર્વસિણો ।

મસુર્ય તેસિ પરકંઠં સફલં હોઈ સખ્યસો ॥

જે વત્સના બળશુ છે મિથ્યાત્વથી છે અશુદ્ધ પરાક્રમી છે
તેનો સસાર જીઓ ને જીઓ રહે છે અને તેને નહ્યે—

જેય બુદ્ધા મહામાગા ધીર સમસર્વસિણો ।

સુર્ય તેસિ પરકંઠં અફલં હોઈ સખ્યસો ॥

જે તત્ત્વના પુરો છે સમજથી છે ધીર પુરુષ છે એણે પરાક્રમ
શુદ્ધ છે કારણ કે એ પરાક્રમ કમળો નાશ કરી નાખે છે તેનો સસાર
બાજી થઈ જાય છે

પુણ્ય અને પાપ એ બંને એક નથી મિથ્યાત્વી જે પરાક્રમ કરે
છે તેથી શુભપાપ બંધાય છે પણ નિર્જરા થતી નથી. સમજતી
મિથ્યાત્વના આહારમાં બનતા નથી. દ્રોષદોષો આ સરકાર કીતી હતા.

આવીસ તીર્થે કરે, બાર ચક્રવર્તી નવ વાસુદેવ એ ચોખ્ખા આપ
નીમ પુનઃ છે નર નારદ એક આરામાં થાય છે તેમાં જ્યારે જ્યારે
વાસુદેવ થાય ત્યારે ત્યારે નારદ થાય છે તેમાં કમ્બુજ નામના નારદ
કમ્બુજ વાસુદેવના સમ્પર્કમાં હતા આ નારદમાં અભ્યસની અદ્ભુત પ્રભાવ
હતો વિદ્યાનો ઉપયોગ કરવાની શક્તિ હોવાથી એ ગમે ત્યાં જઈ શકે.
અર્ધસીક અને અધિભોક્ષમાં હરવામાં એની ઝડપ વાયુ કરતાં પણ
વધારે હોય, પણ તેમાં કચકપ્રિયતા હોવાથી તેને જ્યાં સંપ હોય ત્યાં
કતેલ કરાવેલો બહુ જાય.

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૯૩

(શુક્રરાત્ર, તા. ૧૨-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતામૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર આલે છે નારદ જેવા ક્ષત્રચારી છે તેવા જ વિદ્યાના વૈભવવાળા પણ છે પણ કોઈના ધરમા સારુ આલે, તેને દેખી શકે તેવા નથી આવા માણુમે આસતેલનો ડખ્ખો ને દાવાસળીની પેટી સાથે લઈને જ ક્રાંતા હોય છે ન્યા સુધી તેમનો આવો કલુપિત—કલહપ્રિય સ્વભાવ જતો નથી, ત્યા સુધી તેમનું કલ્યાણ કેવી રીતે થઈ શકે ? લોટ, ગોળ અને ઘીનો બધ નિખડ હોય છે લોટમા ઘી ભળે તો તેની ચીકાસ વધે છે તેવી રીતે આત્મપ્રદેશ અને કર્મપુદ્ગલ વચ્ચે કપાય ભળે તો મિથિતિ અને અનુભાગ નામના બધ પડે છે પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ એ બે બધો યોગના ધર છે જ્ઞાની અને અજ્ઞાની બનેને એ બધો પડે છે, પણ જ્ઞાની શિથિલ બધ બાધે છે, ત્યારે અજ્ઞાની એ બધને બહુ નિખિડ અને ચીડણા બાધે છે

सरसो ह्येव वालाणं तम्हा भिक्खु न संजले ।

કોઈ અજ્ઞાની બે શબ્દો કહે ત્યારે જ્ઞાની સમજે છે કે અજ્ઞાની આળક જેવો છે, પણ મેં તો ભગવાનની વાણી સાંભળી છે, માટે મારે ક્રોધ કરવો ન જોઈએ ત્યારે અજ્ઞાનીઓ સહેજમા આવો કર્મો બાધે છે આવા જીવો ધર્મસ્થાનમા પણ સખણા રહેતા નથી, તો ઘેર સીધા રહી જ

કેમ શકે? સન્નિવર્ગનું અણુદાય — જનવાન કહે છે કે જેમ શક્તિ રહે તેમ કરે. સમગ્ર આત્મા હોય ત્યાં જ પર્મ દેહ છે નારદ સ્વરણ ન હતા. આ નારદ મદ્દ કુતૂહલમિત્ર દત્તા. એના માટે એક લૌકિક દષ્ટાન્ત છે —

એક વાર નારદને વિચાર થયો કે જગત્કાવાળા શ્રીમતને ધન પ્રિય છે કે મરીમને? આ જોવા માટે તેમણે એક બીખારીનું રૂપ લીધું. દાઝમા નજૂરો અને શિક્ષાપાત્ર લીધા દૃષ્ટિયાં વચ્ચે પહેરી અને શહેરમાં ફરવા લાગ્યા અનેક માણસો મળ્યા પણ કોઈને આ બીખારી સામે નેવાની કુ સ નથી. જગલે જગલે ફરીને ચાલ્યા જતે તે એક નાની ઝૂપડીની નાસે ખાવીન બિચા રજા વરસાદથી તેમનાં કપડાં બીજાઈ ગયા હતા. આ ઝૂપડીમાં વિધવા દરજીનું બાઈ રહેતી હતી. તેના અંકનાં એક ત્રુત દાહકોઈડ તાવમાં પાખો દતો. તેની સેવા કરતાં કરતાં તબ બદલ બીખારીનો જવાજ સાંકળ્યો રાત્રિનો સમય હતો. વરસાદ ધાધમ્ય ૪ તો હતો. વીજળીના અગ્નિરાગમાં આ બીખારીને બાઈએ તેમ આ બીખારીને દાહથી મૂળતો જોઈને દરજીનું બાઈને જા આવી ગમ તણે આ બીખારીને કહ્યું 'અદરાજ! આપ ઝૂપડીમાં આવી તબ બીખારીરૂપે નારદ જાદર આવ્યા દરજીએ પોતાનું જૂનું કપડું આપીને તેમને કહ્યું આ કપડું પહેરીને તમે તમારાં કપડાં મુકારી નાખો. બીખારીએ પોતાનાં કપડાં સુઝવી નાખ્યાં હવે દરજીનું બાઈ ૩ પાનાનો માવાનો શેટલો ને ગેળ આપીને બીખારીને કહ્યું આન માઈ નો અન પછી સામેની ખારીમાં સૂઈ જવ, કદરુ કે આખા વિસના સાક લાગ્યો હતો બીખારીરૂપે નારદ સૂઈ ગયા અન ૬ ત્યુ છોકરાના ખાટલા ૧૨ મેડી તેણે જોયું તો બીખારીનાં કપડાં તબ ફાડી ગયેલા હતાં આથી પોતાનાં ધરમાંથી કપડું કાઢીને એ અજ ખુ મીવવા મેઠી સવાર પાપુ ને બીખારી કહ્યો એટલે ૬ જણે તબ સીવજી અગરખુ આપીને કહ્યું આ અગરખુ પહેરી લો. બીખારીરૂપે નારદે વિચાર કર્યો કે આ બાઈ ખરેખર પર્મવાળી છે માટે એને માટે કઈક બદલો આપવો જોઈએ. આથી બાલતાં બાલતાં

તેણે દરજણ બાઈને કહ્યું, 'આજથી તમારા પુત્રનો તાવ ઊતરી જશે અને અડીથી ધરમા જવ ત્યારે જે કામ પહેલું હાથમા લેશે તે સાળે પૂરું થશે' આમ કહીને નારદ ચાલતા થયા દરજણ બાઈ ધરમા આવી ત્યાં કપડું સીવતા જે બે વારનો ટુકડો બચ્યો હતો તે એના હાથમા આવ્યો એને એગજથી લગ્વા લાગી, પણ નારદના આશીર્વાદથી કપડું વધવા માડ્યું અને આમ ને આમ એ કપડું આખો દિવસ ભરતી જ રહી, પણ કપડું ખૂટતું જ નથી !

એટલામા પાડોશના બગલામા ગહેતી શેઠાણી સીવેલું કપડું લેવા આવી તેણે જોયું તો આ દરજણ એકનું એક કપડું કચારની માપી રહી છે, પણ એનો છેડો જ આવતો નથી આ તાકો તે કઈ જાતનો હશે ? તેણે દરજણને પૂછ્યું, 'હું મારું સીવવા આપેલું કપડું લેવા આવી હતી, પણ કચારનો આ તાકો પૂરો જ થતો નથી તો આ કયું કપડું છે ?' દરજણ બોલી, 'હું પણ એ જ નવાઈમા પડી છું એક જટાધારી બીખારીની મેં આજ રાતે સેવા કરી, રોટલો ને ગોળ ખાવા માટે આપ્યા, મારી પથારી તેને સૂવા આપી અને આ કપડામાથી તેને એક અગમ્ય બનાવી આપ્યું તેના કહેવાથી આ બે વારનો ટુકડો હું સવારથી માપી રહી છું, પણ તેનો છેડો જ આવતો નથી !'

બગલાવાળી શેઠાણીએ વિચાર કર્યો કે આવો બીખારી મારે ત્યાં પણ આવે, તો મને પણ આના જેવો જ લાજ મળે સાજ પડી અને એ જ નારદ બીખારીરૂપે ફરતા ફરતા નીકળ્યા શેઠાણીએ તેને બગલામા બોલાવ્યા તેના ધરમા તો સારું સારું ખાવાનું હાજર હતું, છતાં તેને સૂકી રોટલી ખાવા માટે આપી અને નોકરને રહેવાની કોટડીમા તેને સૂવા માટે જગ્યા આપી.. બીખારી સૂઈ ગયો ન્યારે એ સવારે ઊઠ્યો ત્યારે શેઠાણીએ એક ફાટેલ તૂટેલ કપડું બીખારીના હાથમાં આપ્યું ચાલતા ચાલતા નારદે કહ્યું, 'બહેન ! તમે કરેલી મારી સેવાના બદલામા તમે ધરમા જઈને જે કામને પહેલો હાથ લગાડશો એ કામ સાજ સુધી ચાલુ રહેશે.'

શેઠાણી તો રાજ થતી થતી જમણામાં આવી. તેન વિચાર હતો કે જનજીવની માથે કે પશુ કપડું બરવા માંડીશ અને એ કપડું મોટો તાંબો થઈ જશે. જ્યાં થરમાં લખત થાય છે ત્યાં એક નોકરણી કચરો વાળી રહી હતી. શેઠાણી ટકટક કરવાના સ્વભાવ મુજબ શેઠાણી તાકુડને બોલ્યાં. 'એ તો પાછળ ફેટમો કચરો પડ્યો છે.' એમ કહેતાંની સાથે તેના કાષમાંથી ઝાડુ લઈને શેઠાણી વાળવા મરી. સાથે બોલી કે 'દેખ, આમ કચરો કાઢ.'

નારદજી કલકમિય અને કુલ્લકમિય હતા પરંતુ તેમની પાસે વિદ્યાઓ થઈ હતી. તેઓ રૂપરાવતા ન કરી શકતા. સાથે તેઓને વચ્ચેસિદ્ધિ હતી. એમણે શેઠાણીને આવીશોંદ આપેલા કે જે કામ પડેલું લેશ તો સાંભળે છૂટશે. શેઠાણીના કાષમાં તો સાવરણી આવી ગઈ વળતી જાય ન બોલતી જાય કે 'દેખ, આમ કચરો કાઢ.' ઘસીઓએ થઈ પીનળા. ત્યુ શેઠાણી સાવરણી કેમેં છોડે નહિ. થાકીને સૂઈને બોલાવ્યા. 'જે રૂપાળ્યું હતું 'સાવરણી મૂકે છે કે નહિ.' શેઠાણી સામે સાવરણી ફેરવતી મેઠાણી બોલી 'દેખ કચરો આમ કાઢ. શેઠ તો આશ્ચર્ય પામી ગયા કે આ મુ' નહીં કાઈ વળગાડ લાગે છે. 'જે તો જૂવા બેગી, જતીને બોલાવ્યા. 'પશુ ફેરકને સાવરણી બતાવીને શેઠાણી ભેરથી બોલે, 'દેખ, આમ કચરો કાઢ. જ્યાં થાક્યા કાઈની કારી હાવી નહિ. નારદજીને ખૂબ મન આવી આખો દિવસ પ્રયત્ન કરીને શેઠ તો થાક્યા ને નિરાશ બનીને બેતી ગયા. આ જાણુ સુચીત થયો કે શેઠાણીના કાષમાંથી સાવરણી છૂટી ગઈ ન શેઠાણી બેસી ગઈ તેણે બીજાનીએ આપેલા વચનની સીન વાત કરી. આ છે નારદનો સ્વભાવ. એ ચૂપ રૂપ બેસી છે. 'અ સાચા કામ કરનારની દશા શેઠાણી જેવી થાય છે.

કહેવાનું તો પણ અ છે કે નારદ આવા કુલ્લકમિય હતા. એમને આરા ન આરા કોતુક કરવા અને નવા બદ્ધ ગમતાં હતાં. નારદના કાષમાં દડ ને કમડમ નવા નખતી પાને પ્રતિષ્ઠિત નાખતી વિદ્યા હતી. અ વિદ્યાના પ્રભાવથી અ કાઈ ન જાય ત્યાં મેનારપાના દસથા બનાવી

શક્તા હતા આગળના સમયમા આવી વિદ્યાઓ બહુ પ્રચારમા હતી

થોડા સમય પહેલા મહમદ છેલ કરીને એક આવી વિદ્યા જાણનાર થઈ ગયો એક ગામના ચોરા પર એ મહમદ બેઠો હતો, ત્યા એક જૈન મુનિ ભાત વહોરીને ત્યાથી નીકળ્યા, કૌતુકને ખાતર મહમદ છેલે એ ભાત પર દષ્ટિ કરી અને એ ભાત માસના રૂપમા ફેરવાઈ ગયા મહમદ છેલે ગામલોકોને કહ્યું કે 'તમે લોકો જે સાધુને પૂજ્ય માનો છો એના પાતરામા માસ છે' ઘડીવાર તો ગામલોકોએ એ વાત માની નહી, પણ જ્યારે કહ્યું ત્યારે ગામલોકોએ સાધુની પાછળ જઈને ખાતરી કરી તો સાધુના પાતરામા ખરેખર માસ દેખાયુ ગામલોકોએ સાધુને પૂછ્યુ કે આ શુ છે ? ત્યારે સાધુમહારાજે કહ્યું કે, 'એ શુ છે તે હું ઉપાશ્રયમા પહોચીને હમણા જ બતાવુ છુ'

સાધુમહારાજે ઉપાશ્રયમા જઈને ભિક્ષાપાત્રને ખાજુમા મૂક્યુ અને કાઉસગ્ગ કરીને તેણે નવકારમંત્રનો જપ શરૂ કર્યો આ જપના પ્રભાવથી મહમદ છેલ જે ખુરશી પર બેઠો હતો ત્યા ને ત્યા જ ચોટી ગયો જ્યારે ખાવા માટે બેઠવાનો સમય થયો ત્યારે એ બેઠવા લાગ્યો, પણ કોઈ રીતે બેઠી શક્યો નહી ખુરશી સાથે એ સળંગ રીતે ચોટી ગયો હતો આખરે તેણે વિચાર કર્યો કે જે સાધુમહારાજને મે અમત્કાર બતાવ્યો તેની જ વિદ્યાનુ આ કામ છે આથી તેણે સાધુમહારાજને ચોરા પર આવીને માફ કરવા વિનંતી મોકલાવી, પણ સાધુએ કહેવડાવ્યુ કે અમારે તો ત્યા આવવાની કોઈ જરૂર નથી એ મહમદ છેલને કહી દો કે જે તમારે ગરજ હોય તો એની એ હાલતમા અહી આવીને ક્ષમા માગો આખરે મહમદ છેલ તોખ્યા તોખ્યાના પોકાર કરતો ચોટી ગયેલી ખુરશી સાથે ઉપાશ્રયમા આવ્યો સાધુએ કહ્યું, 'પહેલા તો આ પાત્રામાની જે વસ્તુ હતી તેની તે બનાવી દો અને પછી પ્રતિજ્ઞા કરો કે આજથી તમારી વિદ્યા કોઈપણ સાધુ ઉપર અજમાવવી નહી તો જ આ ખુરશી બિખડશે, નહીતર એમ ને એમ રહેશે'

મદમદ છેલે કાળા મામી, પાત્રામર્તુ માસ બાદથી મર્તુ અને અને
મોષપિયુ સાધુને નહીં પળવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મદમદ છેલે ઉપર રંગેલરણુ ફેરવ્યો ત્યારે એ છૂટ્યો આવશે એ પાત્રમાં
આત જોવા ને યુનિને વડન કરી સો વિદાય થયા.

નારદ બાવી વિદ્યાના જાણુકર હતા દારિકાના શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ
તેમની આદ્યમમદિતિએ પ્રણમન સાંભળ્યાદિ કુમારો દત્ત દત્તારાદિ
રાજપુરુષો આદિને જુલુ મિલ હતા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવનું કૈમ્યર્તુ આદ્યુત
હતુ શ્રીકૃષ્ણના કાર્તિકો દવકીના ૭ પુત્રા કે જેમનું સુલસાએ પાલન
કર્તુ હતુ તે અને મજસુકુમાર આદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષજામી હતા.
શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવપત્નીના ધણી હતા. બાવની ચોવીસીમાં તેઓ
તીસ કર કરી બાવ શ્રીકૃષ્ણમદારાજના ધરમાં જુલુ નારદ નિરકુટ
રીતે બાવી જર્થ રાજતા હતા જર્થને નારદનું આગમન જ્ઞાનદ આપ્યું
હતુ નારદ પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં જુલુ ભી રાજ્યારા હતા
જળવાદ અને રથજવાદના મુખવણા નમરોમા, કરીમરી કરી હેતુ
તેવાં પુલ્લામા વચ્ચેક કાઠો વધારે રહતા હેતુ તેવા નિમમેમાં ચોવાળા
રહેતા હેતુ તવા સન્નિવેસમા જન કલિએ રહે તેવા આતમેમાં વચેત
રીતે ફરતા હતા આ કહુસ નામના નાદ અતરીક્ષમાં જે દલિતનાપુર
નમ મા આવકા પાડવાના આસાદમા પધારી તેમને જોઈને પાંચ
પાંચે કુતાજ અને પાંચ રાજ સાત રમલા સામે ચાલીને તેમનું
સ્વાગત કરવા આત્મા અને તેમનું બેસવા માટે આસન આપ્યું એ
આસન પર દત્ત નિજવીને તથા પોતાના કમદસમાંથી ચારે જાણુ
પાણી જાટા અને તેના પર મૂચચર્મ નિજવીને નારદજી બેઠા તેમજી
ચારે ત ક દર્શ કરી. દવે ના દત્ત દર્ષિ કર્યા પછી અને શુ કરી
તે અધિકાર અવસરે કરવારો.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(શનિવાર, તા ૧૨-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કણ્વ નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાકુ રાગએ તથા કુતાશ્રમે તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આડી દષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને બેઠેલ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર કર્યો ન હતો શ્રાવકને ઘેર શ્રાવક આવે, તો શ્રાવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્ણાણુને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિનો હોય મિથ્યાદષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહંત, ગુરુ નિર્ગ્રંથ અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેનો—આ ત્રણ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નદીમાં ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ ગોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામો ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાધે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડાકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેનો સ્થિતિધાત રસધાત, ગુણુશ્રેણી, ગુણુસક્રમણ, અપૂર્વ

મહામદ છેમે કામા માગી, પાત્રામર્તુ મારસ જાણીયું અને અને
કેઈપણ સાધુને નહીં પૂજવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મહામદ ઉપર રાજોદરણ ફેરવ્યો ત્યારે એ દુષ્ટનો, આવેશને પાત્રમાં
આપી તેના ને મુનિને વફા કરી સૌ વિદાય થયા.

નારદ આવી વિષાતા જાણુકાર દત્તા. દારિદ્રાના શીઘ્ર વાસુદેવ
તેમની આઠ અમદિરીએ. પ્રજુગ સાંન આદિ કુમારો દત્ત દસારાદિ
રાજપુત્રો આદિને જનુ પ્રિય કતા શીઘ્ર વાસુદેવનું કૈમ્યર્ અદ્યુત
દત્ત શીઘ્રના આર્ષિએ દેવતાના ૭ પુત્રા કે જનનુ સુસાએ પાલન
કયું દત્ત તે અને મજસુકામ આદિ સાત પુત્રો તે મોક્ષામી કતા.
શીઘ્ર વાસુદેવપત્નીના ધણી કતા આવતી ચોવીસીમાં તેઓ
તેમને મરે. આપા શીઘ્રમહારાજના ધરમાં પશુ નારદ નિરુત્ત
રીતે આવી જઈ રહતા દત્તા. જ્યાંને નારદનું આગમન જ્ઞાનદ આપ્યું
દત્ત નારદ પોતાની વિચારી અતરીક્ષમાં ત્યુ ભાડી રાજ્યાર કતા
જળવાદ અને સ્થળવાદના મુખવાળાં નગરોમાં, કારીકરી કતી કંચ
તેવાં પુણ્યોમાં, વણિક ભોઠા વધારે રહતા હોય તેવા નિગમેમાં ગ્રામોમાં
રહેતા હોય ત્યાં અન્નિવેશમાં અને અપિઓ રહે તેવા આશ્રમેમાં વચેન્ક
રીતે ફરતા ફરતા આ કુલુષ નામના નારદ અતરીક્ષમાર્ગ દસ્તિનાપુર
નગરમાં આવેલા પાંચવાળા પ્રાસાદમાં પધાર્યા તેમને ભેદને પાંચ
પદ્ધિઓ કુતાજી અને પાકુ રાજા સાવ કમલા સામે ઘણી તેમનું
સ્વાગત કરવા જાના અને તેમને ભેક્ષવા માટે જાસન આપ્યું એ
જાસન પર દલ વિજીવીને તથા પોતાના કમલમયી ચારે જાણુ
પાણી ખાંટી અને તંબા પર મુગચમ વિજીવીને નારદજી બેઠા તેમણે
ચારે તરફ દષ્ટિ કરી. દલે નારદની દષ્ટિ ક્યાં પડશે અને શું કરશે
તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(શનિવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આલે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કહ્યું નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાંડુ રાજાએ તથા કુતાંજીએ તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આડી દૃષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને એક જ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર કર્યો નહોતો શ્રાવકને ઘેર શ્રાવક આવે, તો શ્રાવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષુખાણને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દૃષ્ટિનો હોય મિથ્યાદૃષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહત, ગુરુ નિર્ઘથ અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેયો—આ ત્રણ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નદીમાં ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ ગોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામે ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાગે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડાકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેનો સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણુશ્રેણી, ગુણુસક્રમણ, અપૂર્વ

સ્થિતિપાથ કરી નામે છે જેમ મૂમ્બાને છે. મૂમ્બા દેવામાં આવે છે તેની જાદુની રસી એકાદાએ બહાર આવી જાય છે આપ છોડો અપૂર્વકરણનો નવો બધ પડે, તોપણ જાનત સંસાર વધે તેવો મનમન પાતો નથી.

૩. અનિવૃત્તિકરણ—આવા છવને એ નિશ્ચય વર્ષ જાય છે કે તમે સમજાવ્યું નથી વિના પાછો ફરવાનો નથી મિત્રાત્મી વીજળી મારવા તથા ફક્ત વર્ષ મયા. સમજાવ્યું નહીં આ જાય છે કુચે. સમક્ષિત આપના નીકર જાની જાય છે એને મિત્રાત્મી છવેલી પાછો એવો ભય રહેતો નથી કે કુળ-ગોત્ર ત્યાં નિવેડ નથી કુ ને ખને કઈક વર્ષ જશે તો કે કરણ કે હાલિવા મનમને કઈ કરી સર્વા નથી. એવે ભીંમવા અમરાજાનું સુસામે છે શુભ કર્મના પ્રતિષ્ઠાપર એ દેવદેવતાં સુખો બોજવે છે પણ એ મનુષ્યને કઈ જાણી સજ્જ નથી. શાક જન દાનિ તો પોતાનાં કર્મથી જ વાળ છે.

૬. પાનત—સાતમો ખડ સામવા જતા કુલ મનમને કુલમનાં સોજા હજાર દેવાં જતા પણ ન્યાસધી તેનાં શુભ કર્મોને હજુ તો ત્યાંસધી આ દેવાંએ સહાય કરી એકવાર સોજા હજાર દેવાંએ એક સાથે એવો વિચાર આવ્યો કે સોજા હજાર દેવાંમાં કુ એકથો નહેલે તોપણ મનમને કોઈ ખોટ આવવાની નથી. આરા સિવાય પર હજાર નવસો નવપણ દેવતાઓ છે આવે જ વિચાર એકાદાએ જઈ દેવાંને જ ન્યાસ જાત કરવાની મનમને દરિયામાં ફૂલી ગયો. જ્યાં દેવતાઓ ખસી મયા. સાતમો ખડ સામવા જતાં સાતમી નરક સમાઈ વર્ષ તો તમારી સવામાં ફેરવા દેવાંએ છે. શુભ કર્મોને હજુ હશે ત્યાંસધી તમારું વધારું તરવાનું છે જન આશા એકાદા હજુ થયા પછી તમને કોણ જાણશે કે દેવીદેવતાઓને વળખશે તો એ જ્યાંની સહી નહીં આરે ચલિના છવમાં આરે જગા દાન છે.

નારકી છવાન કોષ જને ભય વધારે હોય છે મનુષ્યને મનુષ્ય

અને માન વધારે હોય છે, તિર્યચને આહાર ને કપટ વધારે હોય છે, ત્યારે દેવતાઓમા લોભ અને પરિગ્રહ વિશેષ હોય છે

દેવતાઓને કવલાહાર કરવો પડતો નથી, છોકરા-છોકરીઓને પરણાવવા પડતા નથી એક જ પ્રહરનું નાટક જોવામા એમના આયુષના દસ હજાર વર્ષ વીતી જાય, છતાં એમના લોભ અને પરિગ્રહનો કોઈ પાત્ર નથી આવા દેવતાઓ તમને શું આપવાના હતા ?

એ મિત્રો ગામડામાથી એકીસાથે શહેરમા જાય તેમા એક ઓફિસ સાફ કરતા કરતા પણ શેઠની મહેરબાનીને પાત્ર થઈને કંમે કંમે પેદીનો ભાગીદાર શેઠ બની જાય, ત્યારે ખીજો એ જ ઓફિસનું ઝાડું વાળતો જ રહી જાય પુણ્યનો ઉદય હોય તો કચરામાથી લાખો રૂપિયા થઈ જાય અને પાપનો ઉદય હોય તો હાથમા રાખેલા દસ હજારના એક હજાર રહી જાય અથવા બજારમા જતા તેનું ખીસું કપાઈ જાય તો પછી તમે દેવદેવીઓ પાસે શું માગો છો ? સાચો શ્રાવક કયાં બીખ માગવા જતો નથી જેને નવેય તત્ત્વોનું જાણપણું હોય તેવો શ્રાવક લાભ મળે ત્યારે કુલાઈ જતો નથી ને તુકસાન થાય ત્યારે હાથહાથ કરતો નથી પરંતુ અજ્ઞાની આત્માને સમજણ પડતી નથી, માટે એ દેવીદેવતાની માનતા કરવા લાગી જાય છે

દૃષ્ટાન્ત—મીરાળાઈ પરણીને રાણાને ઘેર આવતા હતા માર્ગમા જ એમની કુળદેવીનું મંદિર આવ્યું વરકન્યાને મંદિરમા લઈ જવામા આવ્યા રાણાએ ઝૂકીઝૂકીને વદન કર્યા, પણ મીરા એમ ને એમ ઊભી રહી ! આથી તેની સાસુ બોલી—

‘ સાસુ બોલ્યા સોહાગણી વહુ ’ નમો શક્તિને પાય ’

પરંતુ ત્યાં તો નવવધૂ તરીકે આવેલી મીરાએ તરત જ જવાબ આપ્યો—

‘ મસ્તક મારું નહીં નમે, એક વિના ગિરિધરરાય

મીરા મન મોહનસે મોહું. ’

આ સાભળીને સાસુ હજેડાઈ ગઈ એણે કહ્યું—

સામુ કહે સામું બોલી બાજની ખારે નથી બા વકુન કમ.
 પુત્રને કહે એને રાખો પક્કરી, એના ત્યારા ચક્રાવે નિવાસ મીરા
 સામુએ તે જ દિવસથી ખીરાને રહેવા આટું લુટું મકાન બાપી
 દિલ્લિ ખરતું—

ખીરાં બોલ્યાં મન થઈ બહુ યુ ને કાર્યો જ બળા !

જો છવને રેરાજ બને કમળ પ્રિય હોય તેને તો એકાન્ત જ
 એ છે ત્યારે તમે પા ક્યાં એકલા બેસી રહેવામાં કદાચી જવ છે
 ને છીને બાજરમાં દોડ્યા જવ છે. લીલિ બને સેકાતર મિથાત્વમાં
 રાજતારાઓ બાન બુલ્યા છે મી દેવચંદ્ર મહારાજ કહે છે—

મમા તળમાં રે રમ્યા કેમ કિંચર હો રતિ પામે મયલ કે
 સરોવર જલધર જલ વિના નવિ આહે હો જગત્કાંત બાળ કે

અતિ નિલુદ્ધ ઓતરી !

મુખને ન મમે હો. બીજાનો સગ કે માલતી ફૂલે મોલિમાં,
 કેમ એસે હો બાવળતર બુગ કે અનિત નિલુદ્ધ ઓતરી !

હે અતિ નિનેશર પ્રભુ ! મને તો બાપની સાથે જ ઓત

લાગી છે મને બીજા કોઈ નો સગ થયો નથી. માલતીફૂલમાં કમ
 નારો કમરો કયા બાવળના ફૂલમાં ફરવા શા આટું નવ ! આત્મ-
 રક્ષણમાં રમનારો હોય, તેને જ પુલકાનાં બોખાં થયતાં નથી.
 સમજવના સ્વાદ આખનારને વેલ વિજ્યા વેલવો તુચ્છ લાગે જ તમને
 બે બે કે સવારી કરવાના શાખ જાઓ છે કયા વિચાર તો કરો કે
 દેવો તમને નમં કે દેવોને તમે નમો ! વૃણાવિ જ જમસંતે કસસ
 ધમ્મે કયા મળો — જુ મન થમમાં રમે છે તને દેવો પશુ નમસ્કાર
 કરે છે ન જુ તમે જ તમારા હૃદયથી ચાક્યાઈ કરો કે તમારું મન
 થમ મા રમે કે કે । કયા રમે છે । ઉપરની માયા તમે હૃદયથી બોલો
 છે કે માત્ર છાંયી !

કયા આજ પામ્યા પુણ્યધાનમાં હોય છે ત્યારે દેવતાઓને

વધારેમાં વધારે તો ચોથુ ગુણસ્થાન મળે હવે તમે જ કહો કે તમે મોટા કે દેવ ? પરંતુ તમારામાં મિથ્યાત્વની ગાઠ એટલી બધી વધી ગઈ છે કે તેનું આપરેશન કોઈ સાધારણ ડોક્ટરને હાથે થઈ શકે તેમ નથી.

અનતકાળથી પેસી ગયેલું મિથ્યાત્વ આ મનુષ્યલવમાં જ નીકળી શકશે તમારા આત્માનો અનતગણો વિલવ છે સિદ્ધતા સુખનું વર્ગીકરણ કરતા તેનો અનતમો ભાગ એક છાપડામાં મૂકે અને એક તરફ દેવાના તમામ સુખો મૂકે, તોપણ સિદ્ધતા સુખના ભાગવાળું પક્ષુ નીચે ને નીચે રહે છે આમ સિદ્ધતા સુખો અનતગણા છે આવા સુખો પ્રાપ્ત કરવા માટે આ મનુષ્યલવમાં જ કામ કાઢી લેવા જેવું છે પણ કષાયથી ડહોળાઈ ગયેલા હૃદયમાં આત્માનું સુખ દેખાતું નથી. જેને આત્માનો વિલવ એકવાર દષ્ટિમાં આવી ગયો હોય તેને દેવાની કે અય્યન્નેપતિની સમૃદ્ધિ આજી શક્તી નથી એના માટે તો આનંદ આનંદ અને આનંદ જ છે

અનુભવીને એકલું આનંદમાં રહેવું રે,

ડગવુ નહીં દુઃખ પડ્યે સમભાવે સહેવું રે

આ અનુભવીના ઉદ્દગારોને હૃદયમાં ઠસાવો તો સસારનાં સુખો તમને તુચ્છ દેખાશે ‘સ્વ’ ભાવમાં સ્થિર થાવ

‘આપ સ્વભાવમે રે, અવધૂ ! સદા મગનમે રહના’

‘સ્વ’ ભાવમાં શોકનો સભવ નથી. તમારે શોક જોઈએ છે કે આનંદ ? ભગવાન કહે છે કે જે લોકની જ જાળમાંથી છૂટે છે તે જ વીર પ્રશસાને પાત્ર છે તમે અગાઉ ગાડામાં બેસીને એક ગામથી બીજે ગામ જતા હતા તેમાંથી આગળ વધીને મોટર, ટ્રેક્ટર અને એરોપ્લેનમાં ઊડવા જેવી પ્રગતિ સાધી પણ એ ટાર્કમ બચાવીને તમે ધાડ શી મારી એ બતાવશો ? તેજમદીના ભાવો તો ટેલિફોનની ધટડીથી તમે મેળવી શકો છો, પણ આત્માના ભાવો ઊંચા ગયા છે કે નીચા ? ભગવાને આરભ અને પરિગ્રહની ના

પાડી છે છતાં તમને એ જ મને છે પાપ જને સાપ એ જને
અપા જેવાં નથી છતાં તમે તો પાપને સામે પગથે આવકારી રહ્યા
છો. પરંતુ તમે જે કાચા કચેન, કાન્યા જને કુડુચ મારે આ જુ
કરી રહ્યા છો એમને સાથે સર્ષ જવાની સખત નિકાસનથી છે અહીંની
નિકાસનથી તો તમે સચિરચિત દર્શને પણ દૂર કરાવી રહ્યા છો.
પણ ત્યાં તમારું ચાલશે નહીં એવો કોઈ સારીર જાણે નથી કે ઉપર
જાણેલા માર કહ્યાએને સાથે સર્ષ જઈ રહે.

જેની સુરતામાં સોડહમ્ નો વાર અવિસ્તરણે અણુઅણુતે
દાપ તેની સુરતા જ કમની નિર્ણ કરી રહે છે કોઈ મરીમ વેપારી
સાખનો હીરો ખરીદી ન રહે મારે એ એક દંભરનો નાનો હીરો
ખરીદ છે પણ એના દિશમાં જેમ સાખના હીરગુ મદત્ત એણે
અકાયેલું નથી હાતું સાખના હીરને એ સર્ષ રહતો નથી એ એની
નજાઈ છે તેમ તમારાથી સર્વવિરતિ સાધી ન શકાય તે દેશવિરતિને
આદર આપો.

દ્રોહીઅ નારદને વદન ક્યો નહીં આ જોઈને નારદને એમ
મનુ કે કુલાઈએ પાકું રાત્રે જને પાંચ પાંચવાએ મારી પૂલ
કરી મન વદન ક્યો પણ રૂપસાવણના અભિમાનથી દ્રોહીએ મને
વદન પણ ક્યો નહીં મારે આ દ્રોહીનું અભિમાન ઉતારું ત્યારે ૧
મનુ ત્યાં નારદ સચક થઈ રહે । જાનરણ દેવતાએ પણ
મ । કહેલ કમન રહ કરી ન રહે તો આ દ્રોહી થી સ્થિતવમાં છે ।

ૐ સન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૯૫

(રવિવાર, તા ૧૩-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. કષ્ટુલ નારદને નમસ્કાર નહી કરવા બદલ દ્રૌપદીની સાન ઠેકાણે લાવવાનો નિર્ણય અવિરતિ નાગદે કર્યો તેણે વિચાર કર્યો કે આ દ્રૌપદી રૂપલાવણ્યવતી હોવા ઉપરાંત પાત્રેય પાડવો પણ એનો સત્કાર કરે છે એ અભિમાનના કારણથી જ દ્રૌપદીએ મને વદન કર્યો નથી સમ્યગ્દર્શન વિનાની કરણી નિર્જરા કરનારી બનતી નથી નારદજીમા બ્રહ્મચર્ય, વિદ્યા આદિ ગુણો હતા, છતાં તેઓ સમ્યગ્દર્શન પામી શક્યા ન હતા ભગવાન કહે છે કે—

નાદ્વસળીસ્સ નાણ નાણેણ વિના ન હુન્તિ ચરણગુણા ।

અગુણસ્સ નત્થિ મોક્ખો નત્થિ અમોક્ખસ્સ નિવ્વાણં ॥

ઉત્તરઅધ્યયનસૂત્ર, અ ૨૮, ગા ૩૦

સમ્યગ્દર્શન વિનાનું જ્ઞાન એ સાચું જ્ઞાન નથી જ્ઞાન વિના ચારિત્ર નથી, ચારિત્ર વિના મુક્તિ નથી અને મુક્તિ વિના નિર્વાણ પદની પ્રાપ્તિ નથી જે માણસ દ્વિધામા પડી જાય છે એ સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. સમક્ષિતી જીવ 'પર'થી લાભ અને હાનિ થવાની કલ્પના પણ કરતા નથી સમ્યગ્દર્શન કહે છે કે મારી ઉત્તમ આરાધના

હીસ તો હે માનવા! તને એક જ કાવે મુક્ત હીસ નો મખમ
ખારાધના હીસ તો ત્રણ કાવે અને જમન્ય ખારાધના હીસ તોપણ
તને પદર કાવે મુક્ત હીસ અને—

મહા સુર સસુતા વહિવા ચિ મ વિજસ્તર ।

વહા સીધે સસુતે સંસારે મ વિજસ્તર ।

પરિવેશ દોરાવાળી સોય કચરામાં પડી જાય તોપણ એ મળી
જાય છે તેવી જ રીતે સમજાવેલ ન પામેયો છવ અર્ધપુરુષપરાક્ત
પામ્યા વિના રહેતો નથી એક દેવાદાર માણસ ખરેખરી કમાઈને
જાણ્યા પછી દેણું પગવતાં પગવતાં એક અધિષ્ઠી જેટલું જ બાકી
રાખે, એવી રીતે સમજાવેલી છવ પરિવાલ ઘઈ જાય—મિથ્યાત્વના
ધરમાં તે ચાસ્યો જાય તોપણ અર્ધપુરુષપરાક્ત ન પામે છે પરંતુ—

સમક્ષિ વિનાની કીધી કલ્પી મેં જાજ સુધી

ટાળ્યો ન કવનો હેરા સમક્ષિનો લઈને લાવો,

મહાવીરનું સાક્ષન ચારે બોરે રેલાવે તમે

ધર ધર સ દેસ વલાલા વીરનો સુનાવે જાઓ.

છવે પુરુષના લયે, મસકાતિયા લયે મણું મણું ક્યું પ્યું જાકમાના
લયે કઈ ક્યું નહીં મરુતવત જેટલા મુકપણીના કચલા કાં, જતાં
સમક્ષિ વિના કવના હેરા ટળ્યો નહીં

દુષ્ટાન્ત—પદ્મસેન રાજાને એ પુત્રા કતા મોટા પુત્ર વીરસેન
અને નાના દુરસેન બંને વિચક્ષણ તો કતા પરંતુ નાનો બાઈ
દુરસેન જ્યાંય દતો પાતાની વિચક્ષણ શુદ્ધિથી બધી ક્યાઓ
ત શીખી ગયો. દવે તેખું મુકકળા પ્યું શીખી લેવાતો વિચાર ક્યો.
બાપી તેણે જ્યલતુરક સદાવંધ નામની ધનુર્વિદ્યા પ્યું શીખી લીધી !
એક વાર જયમનના રાજ્ય પર સતુરાળ ચડી જાણ્યો નાના પુત્ર
દુરસેન ક્યું કે કુ મુક કરવા નથી હું મારા લક્ષ્યેય વડે સતુઓ
પરાજિત થઈ જશે.

અને શત્રુસૈન્યના અવાજ ઉપરથી ચક્ષુહીન શૂરસેન લક્ષવેધી બાણોનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો. શત્રુના સૈન્યનો પરાજય હાથવેતમા જણાવા લાગ્યો, પરંતુ ગુપ્તચરો દ્વારા શત્રુરાજને ખબર પડી ગઈ કે આ શત્રુઓની સેનાનો સેનાપતિ જ આધજો છે. આપણા સૈન્યના અવાજ ઉપરથી જ એ બાણો મારે છે, માટે હવેથી કાઈએ લડતા લડતા અવાજ કરવો નહીં હવે અવાજ વિના શૂરસેન બાણ ક્યા મારે? શત્રુઓનું બળ વધી ગયું અને શૂરસેન પડકારી ગયો. આખરે વીરસેન યુદ્ધ ચડ્યો અને પોતાના બળપરાક્રમથી શત્રુઓને પરાજિત કરીને શૂરસેનને છોડાવી લાવ્યો.

બંને રાજાના પુત્રો હતા, શૂરવીર પણ હતા, પણ શૂરસેન આખો વિનાનો હતો, માટે પડકારી ગયો. આ જીવ પણ સમ્યગ્દર્શન વિના આધજો છે. સંસારના લક્ષથી તો એણે ઘણું કર્યું છે, પણ એ ભૌતિક સુખોના લક્ષમાં એણે આત્મલક્ષને વહેચી નાખ્યું છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુઓની ઈચ્છાએ એના શબ્દવેધી બાણ નિષ્ફળ નીવડે છે. માટે નિર્વ્યાજ સેવા કરો. વ્યાજ વગરની સેવા માનવને આત્મલક્ષી બનાવે છે. પૌષ્ઠ, સામાયિક આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરીને ભૌતિક ઈચ્છાઓ કરો નહીં. નવપૂર્વ સુધીની વિદ્યા તો અલભ્ય પણ લઈ શકે છે, પણ ભગવાન કહે છે કે—

જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ જીવને નળયો નહીં,
તો સર્વ તે અજ્ઞાન ભાખ્યું સાક્ષી છે આગમ મહી
એ પૂર્વ સર્વ કલા વિશેષે જીવ કરવા નિર્મળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભળ્યો સાભળો

નવ નવ પૂર્વનું જ્ઞાન હોવા છતાં જો જીવને ન નળયો, સ્વસંવેદન અને અનુભવ ન આવે તો એ અજ્ઞાન છે. શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન જીવને નિર્મળ બનાવવા માટે છે. બમો છપ્પન હાથીઓને અબાડી સહિત ઊભા ગળે તેટલા ફેરી ચાહીના ઢગલા કરે અને તેને ઘોળીને ચાહી બનાવીને.

લખાયુ કરે તેટલી વિદ્યા એક નવમા પૂતની માત્ર. આટલી વિદ્યા
વસ્તુના જ્ઞાન સમજાવવાનું વિના એ સાચું જ્ઞાન મળ્યાતું નથી.

સમજ વિનાની કસ્ટી એકાદ પિનાનાં સો ખોડાં જેવી કે
સમજવડાંને એ જોઈ શાસનનું મૂળ છે

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણુ તે સાચા શુરુ હોય
બાકી કુળમુરુ કસપના આત્માર્થી નહીં જોય.

જેટલાં સમજ સમય અને તપ કરી, જેટલી કમની નિર્ભર
કરી. સમજિને સમજવડાં કહેવાયુ છે વસ્તુવાન કહે છે તે બાવિયુ
ન મિદે ન મિલ્લેવય બાવિયુ ધર્મ બહા સહા —જેમ છે તેમ
ધર્મના સ્વરૂપને જાણુ અને દાધર્મી—પ્રિયધર્મી બનીને ધર્મને સાચવ
કેટલાક જીવો તપ તપનારા હોવા જ્ઞાન બદાના એટલા હોય છે

જીવનાંકુ કરી જીવો લટકે વસ્તુ વસ્તુ કુમ બટો
જટાબટુ શિરમુડે બટો વિષુ બદાએ વસ્તુલટકે
સમજિત નવિ લક્ષુ ૨ એ તે જીવો મતુર્જતિ મક્ષી
મિલ્લાત નવિ મતુ ૨ એ તે

કેટલાયે તપસો જીવો લાગ કરીને, ગામ પર લટકાવે, કોઈ બાબા
સરીરે રાખ બગાડીને કોઈ ઠા વધારીને અને કોઈ મુડ મૂડાવીને
તપ તપ કે જ્ઞાન સમજિત વિનાના હોવાથી તેમનું વસ્તુબદ્ધ બદાવું
નથી. કોઈ સંવાળબદ્ધા કોઈ વામુબદ્ધી કોઈ કલમુજબદ્ધી, કોઈ મૂજ
તા સ્થ બન કોઈ દસ્તિલાખસ બનીને તપ કરે છે પણ જ્ઞા બદાં તપની
રાજી સુખની સાલસા છે કિસામાં ખમ માનનારને વસ્તુવાન બાવ
સ્થુ કહના નથી. જેને આત્માર્થી નહીં બીજાથી સમજાવત મર્થ છે
ન કોઈથી વસ્તુ નથી. સમજિતના બાદ પ્રકારે આ પ્રકારે છે

નિસ્સક્તિય નિષ્કલંકય નિવિતિગિચ્છા ધમ્મુદ્ધ વિહીય.

ઉચ્ચુદ્ધિરીકરણે વચ્ચુદ્ધવમાબજે મહુ ૩

ઉત્તરપ્રવચનસૂત્ર અ. ૨૮ ચ. ૩૧

સમકિતી જીવને જૈનધર્મમાં શકા ન હોય, પાપ ડંધર્મની વાછા ન હોય, કરણીના ફળમાં સદેહ ન હોય, પાપ ડીઓના આડપર દેખી મૂકાય નહીં, સ્વધર્મની પ્રશંસા કરનાર હોય, ધર્મથી વ્યુત થતા જીવોને ચિંતર કરે, સ્વધર્મીઓની ભક્તિ કરે, જૈન ધર્મને અનેક રીતે દીપાવે, જેમ શ્રીકૃષ્ણે ધર્મની દલાલી કરી, ગજા શ્રેણિકે અમારિપણ વગડાવ્યો. સાધક કહે છે, ‘લગવન્ ! આપના મહાનલમાંથી સમકિતની, જ્ઞાનની, ચારિત્રની એક જ ચિનગારી મને મળી જાય તો મારું ભવશ્રમણુ અટકી જાય એ ચિનગારી માગતા ભક્ત પ્રાર્થના કરે છે—

ચક્રમક લોહુ ધસતા ધસતા ખરચી જિ દગી સારી,
જમગરીમાં તણુખો ન પડ્યો, ન ફળી મહેનત મારી,
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

સાધુપણા લીધા, બ્રહ્મચર્ય અને સયમ સાધ્યા, પણ જમગરીમાં તણુખો ન પડ્યો સમ્યગ્દર્શનમાં મીઠું મુકાઈ ગયું અને—

આદો સળગ્યો, સૂરજ સળગ્યો, સળગી આલ અટારી,
ના સળગી એક સગડી મારી, વાત વિપતની ભારી !
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

અનંત સિદ્ધો, તીર્થ કરો એ જ સમ્યગ્દર્શન પામીને મુક્ત થઈ ગયા, અને મારી મિથ્યાત્વની ભરેલી સગડી ન સળગી તે ન જ સળગી ! આ ઓછા દુખની વાત છે ? આ સગડીના મિથ્યાત્વરૂપી કોલસાને જે સળગાવવા હોય તો અમરણુ, આચરણુ અને જ્ઞાનની ચિનગારીની ચાચના કરો.

બધા પામી જાય તેવી આ ચીજ નથી તમને તો પ્રભુની વાણીમાં શ્રદ્ધા નથી, પણ નોટોના બડોમાં જ શ્રદ્ધા છે સો રૂપિયાની નોટ હાથમાં લીધા પછી તમે તેને ફાડી નાખતા નથી એકમાં નાણા મૂકવાની શ્રદ્ધા છે પહેલાથી ટિકિટના પૈસા આપ્યા પછી એ જ ટિકિટથી મુબઈ પહોંચાઈ જશે એવી શ્રદ્ધા છે, પણ શાસ્ત્રોમાં શ્રદ્ધા નથી.

જમવાન કહે છે મર્ય સંધિ તિ શુદ્ધોસિપમાને મર્યતિ —જેવાં
સંધિ ને વ્યવસર મને મળ્યાં હતાં તેવાં જ તમને મળ્યાં છે માટે
દાઘમાં વાવેલી વક્રને ગુમાવશે તો પસ્તાવો રહી જશે. સમય દૂર
છે ને હસ્તાનું ખણુ છે એક મિનિટ પણ મોઝા ચનાર ચાલી ચૂકી નામ છે

હવેની કુશળ છે એણે અપ્પનપૂર્વક મેળવેલા ધાન્યની મીઠીએ
હારી લીધી છે આશુઆશુના પ્રદેશમાં કુશળ પામી છે વાવા
સંધિઓમાં બીજાઓ તો કુશળ કુશળ ની ચીસો પાડે એ સમજી સમજ
તેવી વાત છે પણ જેની કાઠીએ ધાન્યની હજારો રહી હોય એવા
હવેની પણ બધાની સાથે પોતર પાડવા માટે એ શુ ઝોઝા આશ્વની
વાત છે ? જમવાન કહે છે કે જે જેવળવાન અને જેવળદત્તન મને મળ્યું
હતું એ જ તમારી સવામાં પામ્યું છે જે માનવ એને નમ્રત કરે
તેનું કમ્પાસ થઈ નામ । પ્રભુએ આ મોઢ તમને સુલભ કરી આપ્યો છે
હતાં તમે કુશળ કુશળ ના પોતરો પાડવા કરો તો એનાથી વધારે
બીજું કશું આશ્વ હઈ શકે ? જેણે સામાયિક કષ્ટ હોય, જે વિરતિમાં
એકો હોય તેનાથી અતિ તિનો વાદર થઈ શકે નહીં દોષદાત્રીએ
નારદનો વાદર ન કર્યો આથી ચિદાર્થ જઈને નારદ ત્યાંથી એકદમ
જતા થયા અને વિષ્ણુના વચથી બે વાળ ચોળાઓ લેવડુસડુડ લેધડીને
આર સામ ચોળાના વિસ્તારવાળા ધાત્રીના ધીપમાં જમરક મ
નામની નમરીમાં વંચો વાવી પહેલ્યા ત્યાં શુ જાશે તે વ્યવસરે

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૯૬

(સોમવાર, તા ૧૪-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનેા અધિકાર ચાલે છે. ગાયપૂર્ણ દષ્ટિવાળા કલ્કલ નારદ ધાતકીખડ્ધીપતી રાજધાની અમરકકા નગરીમાં આવ્યા આ નગરીને યાવન હજાર અને ચોરાશી ચૌટા હતા, અનેક પાણીના સ્થળો અને બાગબગીચાઓ હતા ક્રોટ-કિલ્લાઓ અને તેમાં એડ્ડો વિશાળ દરવાજા હતા આજે તો ચારે તરફ જૂના ક્રોટ-કિલ્લાઓ હોય, તેને પણ સાફ કરી નાખવામાં આવે છે, આથી શહેરોની ચારેય દિશાઓ મોકળી થઈ ગઈ છે અમરકકાનગરીમાં પદ્મનાભ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો આગળના રાજ્યો પ્રજાના પિતા જેવા હતા તેમની પ્રજા સુખી ને સતુષ્ટ હતી તેઓ સિંહાસન પર નહીં, પણ પ્રજાના હૃદય પર રાજ્ય કરતા હતા ત્યારે આજના ત્રણ ત્રણ વર્ષે બદલાતા મંત્રીઓ માત્ર ખુશી પર રાજ્ય કરે છે એમને પ્રજાના કરતા પોતાની પીડા ટાળવાની વધારે પડી હોય છે, કારણ કે ત્રણ વર્ષ પછી તો એને ખુશી છોડી દેવાની હોય છે ।

પરંતુ પદ્મનાભ રાજા પ્રજાવત્સલ હતો એ અડગ, શૂનીર અને પાપીઓને દડ દેનારો હતો. જે રાજ્યમાં ગજા દયાળુ અને પાપીઓને દડ દેનારો હોય, તેની પ્રજા સુખી અને મનુદ્ધ હોય છે તેથી જીવદુ-

નેના રાજ્યમાં સજ્જનો રિખાતા હોય પાપીઓ ક્રૂરતાશાસ્ત્ર રસ્તા
હોય, સર્વત્ર અન્યાય, અધમ અનીયિત, સુરા અને સુદરીનું સામાન્ય
પ્રવર્તણું હોય, તે પ્રજાનાં પણ પાપનો ઉદય છે એમ સમજાવું

પદ્મપાલ રાજાનું રાજ્યમાં કોઈ ચોર ન હતા કોઈ ભેળવી ન
હતા કોઈ મદિરાપાન કરનારા ન હતા કોઈ વ્યભિચારી ન હતા અને
કોઈ જુગાર કે સહો ખેલનારા ન હતા. સહો એ મુખરેસો જુગાર છે
નેના માટે કહેવત છે કે સહો ત્યાં નથી ! સહાનું પણ ન કરતાં
એક કવિ કહે છે—

શૂઠ બેઠા કુકમ કરે ને હ્યાલ પાકે રાધ,
બહીચીનહીચી હસિયુ મહે, નાખેમોટી રાજ,
આ જગતમાં જ્યાં જુએ ત્યાં સહી ચારેકાર.

સદાખોર એટલે ધેળા ખો ધેળા ચોર ! સદાખજર એટલે
આન અને રોડ ખાનનું કારખાનું સહી એટલે માનવના મજબૂપી
મહીનને ગરમાગરમ ખનાવનારી બેટરી ! સહી એટલે ભોક્ષ અને
સાલજની કાફલકરેથી મળી ! આ સદાની સત્કૃષ્ટીમાં સપ્તમેસો તર
ફરવા છતાં તેમાંથી હટકવો મુશ્કેલ છે સદાખોરની સીના દાગીના
જોખસામાં જ મુકાયેલા હોય એમ થઈ દાગીનાનું ક્યારે લીલામ
મળે એનું કોઈ ઠેકાણું નથી અને—

ખારાની તો ફૂરસદ ન મળે, ખાવાનું ક્યાં ખાય ?

ગેહીવાગાને બોલાવીને ભોમે ભોમે ખાય આ જગતમાં
આગહદા પણ હોમે ભોમે કરતા શોરબોર આ જગતમાં

સદાખો ને જ્યાં ફૂરસદ જ ન હોય ત્યાં ધેર ખાવા માટે તે
ક્યારી પહોંચી શકે ? ખજ સદાવાળાઓ એની દિહર કરતા નથી, સદા-
ખજની આજુબાજુ ગેહી બનવા માટેના સાધનો પૂરીપોષી, સેવ
ચરડો બળ વારેની ગેહીવાગા દાતર ન હોય છે ! જગતમાં
બેસવાની આ તો ક્યાંથી હોય ? અત્રમ સાખોર્ધન સોરિયાઓ ખજ

ઊભા ઊભા જ એ પૂરીપકોડીને પેટમા પધરાવી દેતા હોય છે એ બીયારાઓને ન્યા ખાવાની જ કુરસદ મળતી ન હોય, ત્યા જપીને સૂઈ પણ ક્યાથી શકે ? રાતના એક વાગ્યે ટેલિકેનની ઘટ્ટી વાગે, ને એ બીયારો ઝખડીને જગી જાય છે, અને—

પચીસ પાટનો સોદો કીધો, બજાર તેજ થઈ,
લાખો રૂપિયા કમાઈ આવ્યા, થેલી ભરાઈ ગઈ

પાય, દસ, પદર અને વધતા વધતા પચીસ પાટનો સોદો કર્યો અને લાખો રૂપિયાથી એની થેલી ભરાઈ ગઈ ! સદાના વેપારમા કાટો કે તોલાનુ તો કામ જ ક્યા હોય ? ‘લીધા નેંદીધા’ મા જ વેપાર થઈ જાય છે માલના અસ્તિત્વ વિના તોલમાપ વિનાનો વેપાર એ જ સદો ! સટોડિયાને લાખ રૂપિયા મળી ગયા પછી ભલા બાકી શુ રહે ? એક તો ઊટ જ ઊચુ હતુ ને તેમા એ ઊકરડા પર ચડી ગયુ પછી એની શેખાઈનો પાર ક્યાથી રહે ? બજારમા એની ‘વાહ વાહ’ બોલાવા લાગી પણ એ બીયારાને ક્યા ખખર હતી કે આ વાહવાહ તો હવામા ઊડી જવાની છે અને બજારની રૂખ બદલી એટલે—

પાયસો લેતા લાખ ગુમાવ્યા, તેજ ઊડી ગઈ !
ધરખાર ને માલમિલકત સાથે આખર ચાલી ગઈ !

બજાર બદલી ને ભાવ બદલ્યો, આખરનુ લીલામ થઈ ગયુ. મકાન, ગાડી, વાડી અને લાડીના દાગીનાઓ વેચાઈ ગયા ! પાયસોનો લાલ લેવા જતા લાખ ગુમાવ્યા ‘લેને ગઈ પૂત તો ખોઈ આવી ખસમ !’ ની કહેવત સટોડિયાને બરાબર લાગુ પડી ગઈ ! આ છે સદાઈપી જુગારના વ્યસનનુ ફળ ! સાત વ્યસનોમાના એક વ્યસનનુ નામ છે સદો—જુગાર ! સદાને આત્માનુ ભાવ ખૂન માનવામા આવ્યુ છે. સદો કરનાર ધોર નરકમા પડે છે પદ્મનાભ રાખના રાખમા સદો ખેલનાર કોઈ ન હતા એના રાખમા કોઈને દાન દેવુ હોય, તો બીખારીને શોધવા નીકળવુ પડતુ હતુ આજે આ દેશમા આપનાર

જોખ ને માનનારા થયા છે પણ માનવું ને મરવું એ બંને જરામર છે જ્યારે તો વાણિયા જેવી જીવે કામતો બાદથી પણ લાભ લેખી કરીને જીવ માનતો નગરે પડે છે સચકતને હાથ લેખી કરીને સિદ્ધા માનવામાં જેટલું કષ્ટ પડે છે તેટલું કષ્ટ પરિશ્રમ કરવામાં પાતું નથી. મારે સચકત મનુષ્યે જ્ઞાંત્રીની બની શકે ત્યાંસુધી પોતાના પરસેવણથી જ પોપણ મેળવવું જોઈએ. મુઠ્ઠશામળીએ તો કાઠપિલુ સમેજમાં જીવ માનવી ન જોઈએ.

દુષ્ટાન્ત—વિશ્વામિત્ર ઋષિને પોતાનું રાજ્ય દક્ષિણમાં જાણી દીધા પછી વનમાં નીકળેલાં દરિશ્વર તારામળી ને એકનો એક પુત્ર શક્તિ જ ગ્રસમા રૂપા રૂપાં એક ધનસાળામાં જાણી પહોંચ્યાં. દરિશ્વરે રક્ષકને પૂછ્યું કે જમારે આ જગ્યાએ જારામ કરવો છે મારે તેનું કાકું શું કરીશ ? ધનસાળાના રક્ષકે કહ્યું આ ધનસાળા છે મારે હિત વાનું કાકું લેવડું નથી. તમે ખુસીથી રહો. ત્યાં રહ્યા પછી દરિશ્વરે કહ્યું, તમે જ ને જમ્યાં જમ્યાં બેસો, કુ નગરમાં જઈને કાઠક મટ્ટી કરીને ખાવાની ટોઢાવણ કરી લાવું ધનસાળાના ભક્ષા શકે કહ્યું. જમારે ત્યાં રહોડું ચાલું છે તમે ખુસીથી ખાઈને પછીથી કામ સંધવા નવ જણું જણું દિવસના અખવાસ હોવા છતાં દરિશ્વરે મહત ખાવાનું કહ્યુંનું નહીં રહ્યું શા નકુમાર શક્તિને કહ્યું. કાઈ ? તું નાનો છે તારી કામા કામળ છે મારે તું ખાઈ લે. પણ શક્તિને ત્યાજ જાણ્યો કે માર્ગમાતાપિતા ન જાણ ત્યાંસુધી કે ખાઈ ચકું નહીં.

અરોખાનો એક વખતનો રાજા દરિશ્વર શહેરમાં ગયેલ રૂપા રૂપાં તેને સામાનના કામળા સીરીને ગામમાં જરવાની મટ્ટી મળી ગઈ આ વરુ ધનસાળામાં બેઠેલી તારામળી વિચાર કરવા લાગી કે પતિ તો મનુદી કરવા ગયા છે ત્યારે મારાથી પણ બેઠાં બેઠાં કેમ અવાસ ? તેણે જીવ જોરમાં બેઠેલી કાઈ જાઈ જો પાસે જઈને

કહ્યું, ‘ બહેન ! મને કોઈ કામ જોઈ એ છે, માટે મને કાંઈક કામ આપો ’ આવી સ્વરૂપવતી અને સુશીલ તારામતીને જોઈને બાઈબોલી, ‘ બહેન ! તમે મજૂરી કરવા લાયક નથી તમારે જોઈએ તેટલું ખાવાનું ખુશીથી લઈ જવ અમારી પાસે ઘણું ભોજન તૈયાર છે । ’ પણ તેમ કરવાની તારામતીએ ના પાડી આખરે થોડા વાસણો સાફ કરવાની મજૂરી કરીને—વાસણોને પણ બરાબર માછળે તારામતીએ રસોઈ તૈયાર કરી રાહિતને ખાયા બેસી જવા તારામતીએ આગ્રહ કયે, પણ રાહિતે કહ્યું, ‘ મારા પિતાજી આવશે ત્યારે જ હું ખાવા બેસીશ. મને હમણા ભૂખ નથી ’ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

શત લઘનો વેદ્યા છતા પણ સિદ્ધ ખડ ખાતા નથી,
પરની દયા પર ગુજરવાનું વીર નર ચાહતા નથી

રાજા મજૂરી કરીને સાળે ઉતારા પર આવ્યો, અને ત્રણેય જણાએ આજે ત્રણ ત્રણ દિવસના અપવાસને અતે ભોજન કયું. આવા માણસો, આવું કુટુંબ જે આજે ઘેર ઘેર બની જાય, તે એકારી પત્ની જાય ! જે માણસ એકવાર હરામનું ખાય, તેના હાડકા હરામના થઈ જાય છે પદ્મનાભ રાજાના રાજ્યમાં કોઈ હરામનું ખાનાર સીખારી ન હતો આ રાજાને ગુણ, શીલ અને સ્વરૂપમાં એકએકથી ચડિયાતી સાતમો ગણીઓ હતી અને એક સુનાભ નામનો પુત્ર હતો. રાજા પોતે અત પુરના વિશાળ ભવનમાં સાતમો સ્ત્રીઓ સાથે એકાન્તમાં હાસ્યવિનોદ કરી રહ્યો હતો એટલામાં ત્યાં કષ્ટલ નારદ પધાર્યો. રાજા અને ગણીઓએ સાત આઠ ડગલા સામે ચાલીને નારદને વદન કર્યો અને ચદનના સિદ્ધાસન પર બેસવાની પ્રાર્થના કરી નારદે એ આસન પર દર્શ પાથરી, તેના પર જળ છાટયું અને એ આસન પર તેઓ વિરાજમાન થયા

આગળના આવક્રમે પણ ગાંધ્યના અત પુરમાં જવાની છટ હતી, કારણ કે અત:પુરમાં પણ મર્યાદા ને સમ્યક્તાને સ્થાન હતું આજના

અસભ્ય જોડાઓ ધરમાં તો ઠીક જ પણ ફરવા જતાં હોય ત્યાં જરૂર
 બગરમાં પણ આક્રમિયા બીડીને ચાલતાં સરખાતાં નથી, જાણે એટલી
 વારમાં સ્વપ્નમાં ચાલુ જતા ન હોય ! આવા અસભ્ય માનવોની
 દષ્ટિમાં વાણીમાં વલનમાં અને વિચારમાં એ જ ભરેલું હોય છે
 રહસ્યકી સભ્યતાનો સદાર કરવાનું બીડું જાળના સિનેમાંએ ગ્રાપ્તું
 છે ! રમ્તે ચાલના સિનેમાંનાં બોળીનાં અસભ્ય પ્રકરણો પણ આવી
 અસભ્યતા પીરસવામાં અગ્રગણ્ય લાગે છે તમે પણ તમારાં કુવાન
 બાળકોને હોસે હોસે આવા એર પાઈ રહ્યા છે. બગાડનાં કુવાન
 બાળકો પણ માતાપિતાની આગળ લઈને જ જરૂર હોય તો બહાર
 જતા જતા સાધુસાધીઓને પણ બાવલસદિ કહીને આગળ લઈને
 જવું પડે છે અને નિસ્સદિ કહીને પાછા ફરવાની અને ઉપાસ્યમાં
 પ્રવેશવાની આગળ ભેલી પડે છે જાળનાં કુવાન હોદ્દાં માન્યપને
 પૂજ્યા વિના એ ત્યાં ફરી રહે અને એ ત્યારે આવી રહે માન્યપ
 એમને પૂછી પણ રહે નહીં કે તમે ક્યાં ક્યાં હતો ? ખડુ પૂછે તો
 આ નના માનવ, પછી એ રાજા હોય કે ગ્રામ નિસાચર, જની ગમે
 છે ! બધાને એમ લઈ જવું છે કે અમે જે કાંઈ ફરીએ છીએ, એને
 કાંઈ જોતું નથી, અમે જે બોલીએ છીએ, એને કાંઈ સમજતું નથી !
 બિલાડી બ્યારે જૂનૂતર તરફ તરખ મારે છે ત્યારે જૂનૂતર પોતાની
 આંખો મીચી લે છે ! જૂનૂતરને એમ લાગે છે કે મેં મારી આંખો
 બંધ કરી એટલે બિલાડી કંઈ મને જોઈ શકવાની નથી ! જાળનો
 માનવ પોતાનું નાક નય તોય સરખાતો નથી ! એ જોવા પર કુદષ્ટિ
 કરે છે એ પણ કાઈની માતા બહેન કે પુત્રી છે પોતાની માતા,
 બહેન કે પુત્ર ઉપર કાંઈ કુદષ્ટિ કરે નો કેવું લાગે ! આપુ વિચારવાની
 તો તમે સફિ જ બહાઈ ગઈ છે !

આસન પર બેસીને નારદે પદ્મનાભ રાજાના સકુલુચ્ચ કુલ્ય-
 સમાચાર પૂજ્યા રાજાએ મનમાં વિચાવું કે જનનજરમાં મારા જેવો

કોઈ સુખી નથી, છતાં નારદજીને જરા પૂછી નેહિ. આમ વિચારીને પદ્મનાભ રાજાએ નારદજીને પૂછ્યું, ‘હે દેવાનુપ્રિય ! આપ દેશેદેશમાં ફરો છો તેમાં કોઈ મારા જેવો સુખી અને મારા જેવા અતપુરના આનંદવાળો આપે જોયો છે ખરો ?’

રાજાના આ અભિમાનભર્યા શબ્દો નારદે ખરાબર પારખી લીધા અને નારદને આવા જ માણસનું કામ પણ હતું આવા અભિમાનીની શોધ કરવા માટે તો તેઓ લવણસમુદ્ર ઓળંગીને આટલે દૂર આવ્યા હતા ખરાબર મોકો મળી ગયો હવે નારદ દ્રૌપદી દેવીની ત્યાં શી વાત કરશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૯૭

(મગળવાર, તા ૧૫-૧૦-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે અમગ્ધકાના પદ્મનાભ રાજાએ કહ્યું નારદને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘તમે કયા મારા અતપુર જેવા સુખવૈભવો જોયા છે ?’ નારદે જાણી લીધું કે રાજાએ અભિમાનથી પૂછ્યું છે, માટે આ સોગડી ખરાબર દાવમાં ચડી છે

જ્ઞાનીઓ કહે છે કે આ જગતમાં શેરને માથે સવાશેર હોય જ છે, માટે જીવે અભિમાન કરવું ન જોઈએ.

અભિમાન કરે શા માટે ?

આવ્યા સહુ એક જ વાટે રે . અભિમાન૦

આટલો મોટો હોય. સમુદ્રનો દોઢો બોલ્યો. બાઈ ! સમુદ્ર એથી
 ખસુ ખસ્યો મોટો છે. હવાનો દોઢો બોલ્યો. તો પછી આ હવાથી
 તે સમુદ્ર કદાપિ મોટો હોય જ નહીં ! હવે સમુદ્રનો દોઢો આ હવાના
 દોઢાને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારજી બોલ્યા, વારી અને આ દર્યાનાર્માં દર્શાવેલા હવાના
 દોઢાની દર્યા સરખી છે જ નહીંપણ આવેશ ભરતકેતનના દસ્તિનાપુર
 નગરમાં પાંચ પંડિતોની પદરાસ્ટ્રી કૌપ્પદિવિને તે જોઈ નથી. એ કૌપ્પદિના
 પત્રના નખને તેણે ખસુ આ વારી સાતસો રાષ્ટ્રીઓમાંની એક ખસુ નથી.
 એ કુપદપુત્રી કૌપ્પદિન તે જોઈ નથી. ત્યાંમુધી જ તું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્ષી કરે છે.

પછનાકા રાજ્યએ આ વાતને જરાજર લક્ષમાં લઈ લીધી. જેનક
 હૃદયમાં ભેગના અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માફ રહી
 નય છે તમને ખસુ એ ક્ષના આતાના અને મોટા શૈક્ષિયાઓના ટેલિફોનના
 નજરે જલદી માફ રહી જાય છે ખસુ. સ્વ અને પરના બેઠની વાત
 માફ રહેતી નથી !

નારજીએ નિરહી દષ્ટિ કરીને જોયું કે પછનાકા રાજ્યને કૌપ્પદિની
 વાત જાણ માફ રહી ગઈ છે એને હવે કૌપ્પદિ સિવાયની બીજી કોઈ
 વાત અમર્યાની નથી. આમ જાણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય લઈ ગયા.

પછનાકા રાજ્યએ કૌપ્પદિને જોઈ ન હતી છતાં મહુલ નારજીના
 વક્ષન પરથી તેન કૌપ્પદિની રહ લાગી ગઈ ! એને હવે પોતાના વૈભવો
 આ સાતસો રાષ્ટ્રીઓના સુખ ફોર્મ લાગવા માંડ્યાં એનું ચિત્ત અસ્થિર
 બની ગયું ત કૌપ્પદિના ન નમનું રટણ કરવા લાગ્યો. તેનું મન
 મુજિત ગુલ અને આસક્ત બની ગયું ખમ પામેલા છવો આવા
 ઝખામાં પડતા નથી.

દાન્ટ—જલજીભાઈ કરીને એક નાના રાજ્યના મોટી ક્ષતા.
 તેઓ ત્યાંથી ધર્મપરાયણ અને નીતિમાન હોવાથી રાજ્યનો વિશ્વાસ
 મેળવી ચૂક્યા હતા પરંતુ મામના કેટલાક વેપારીઓને આથી બાદરજી-

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવા બેપાય વેપારીઓ મળવાને બહાને રાજની પાસે આવ્યા એ વેપારીઓએ જાદવજીભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાજએ કહ્યું, ‘મને પણ જાદવજીભાઈ માટે ખૂબ માન છે’ તક સાધીને ઈર્ષ્યાખેર લોકોએ કહ્યું, ‘જેવા જાદવજીભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે’ બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાખેર ચાલ્યા ગયા રાજને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રદ લાગી ગઈ આથી તેણે જાતે જ જાદવજીભાઈની દુકાને જઈને જાદવજીભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર કર્યો અચાનક રાજસાહેબને પધારેલા જોઈને જાદવજીભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, ‘આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને?’

રાજએ કહ્યું, ‘મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જીંચી જાતના ચોખા જોઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું’ જાદવજીભાઈએ વિનયથી કહ્યું, ‘આપ ચિંતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આડતિયા છે આપને સમયસર ચોખા મળી-જશે’ પણ રાજએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાજ ચાલ્યો ગયો.

જાદવજીભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને બધી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવામ આપ્યો, ‘આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાજનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાજની સાન ઠેકાણે લાવી દઈશ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ’

જાદવજીભાઈ તૈયાર થઈને રાજ પાસે આવ્યા અને કહ્યું, ‘હું આજે ને આજે આપની આજ્ઞા મુજબ તૈલગપુર જઈ છું’ રાજએ પ્રસન્નતા બતાવીને રજા પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

જીવ ને પૌરુષલિક વસ્તુ માટે અભિમાન કરે છે એ વસ્તુ સ્વયં નાશવત છે. ખજી એવું અભિમાન કર્યા સુધી ટકી સકવાનું છે ! સ્વપ્નવાન કહે છે. યાદમંસિતિ — અભિમાની જીવ કુ કુ એમ મોત્સા કરે છે. કુ કુનો વળાંક ખસી જાય છે એક વળાંકની નીચે બીજો વળાંક અને એની નીચે ત્રીજો વળાંક ને વળી તેના ઉપર મોકૂં ! આ માનક્રમાય તમને લુધ લુધ રેખો સજ્જવાની ફરજ તો પડે જ છે. ખસુ સાધુઓને ખસુ એ માનક્રમાય છેડતો નથી. યાનીઓ કહે છે—

જ્ઞાનસદ વૃદ્ધી મયો મરવાણુ વાયો
અજ્ઞાન અધરર જન્મ અતરે દેલાયો.
કામ ક્રોધ મોહ મોહ નાવમાં કારમાં
પાપ કેતી પોટમાં અમાપ ઉતરમાં.
જન્મ જન્મ જન્મનાશ, હાથ ઝાલીને ઉતારો.

આરે અભિમાનનો પવન જોતથી ફૂલજ છે ત્યારે યાનનો સદ વૃદ્ધી નમ છે અને ખજી એવી જીવનનાવ એસે ચડી નમ છે. અજ્ઞાનમાં અધારાં જ્ઞાન જન્મ છે એટલે માત્ર ખસુ સકતો નથી. ને જીવમાં સપ્તજ્ઞ યાન હોતુ નથી એનો માનક્રમાય ખસુ સપ્તજ્ઞ રીતે છૂટવો નથી કારણ કે Empty vessel makes most sound — અધૂરો ઘડો વધારે હસકાય છે. ખાલી ચણો ન વાગે પણે. દેહધી નાવને નિમનમાં રાખનારનો યાનધી સદ જો સધામત હોય તો એ નાવ જોખમમાં આવી પડતી નથી.

આચારે અભિમાન વધુ તપથી વધ્યો કસેલ,
જ્ઞાન જવ વધ્યો ધણે અવળે સજ્જ્યો વેલ.

ઉત્ત તરથી જ્ઞાનથી અત્ત ઉચ્ચ આચારથી જો અભિમાન વધે તો જ્ઞાનજ્ઞાન દાક્ષીણીમાં ઉપાયા જેવું થાય. માટે આ જવ અને પ્રમાન વધારનારો માનક્રમાય હોડવા ન્વો છે તેમાં દાક્ષીણી ઉપર ઉપદ્રવ કરવાનો નથી કારણ કે રોગ મટાડવા માટે વધ ચરી પાવવાનું

કહે ને તમે ચરી પોળો, એમા ક્યા કોઈના ઉપર ઉપકાર કરો છો ? તમારી કાયારૂપી શીશીમા તમારે અત્તર ભરવું છે કે દુર્ગન્ધ ? તમને શું ગમે છે ? અત્તરની સુવાસ કે ગટરની દુર્ગન્ધ ? જેમ જેમ તમે ગુણોને ભરતા જશો, તેમ તેમ તમારા દુર્ગુણો પલાયન થતા જશે સદ્ગુણીની પાસે ખેસશે તો સદ્ગુણ મળશે માટે પ્રથમ સદ્ગુણી અને દુર્ગુણીને ઓળખો, કારણ કે રાયણ અને લીબડી બન્ને આકાર અને દેખાવમા તો સરખા હોય છે, પરંતુ તેમના સ્વાદમા આસમાન જમીન જેટલું અતર છે માટે ઉપરનો ભલકો જોઈને અન્નઈ જશે નહીં એકલો વાચાળ હોય તેને જાની કડી શકાય નહીં એનામા ફટલા ગુણો છે તેને જો નહીં તપાસો તો ભૂલ ખાઈ ખેસશે આવા વાચાળ દુર્જનોને આજે શોધવા જવું પડે તેમ નથી એક સુભાષિતકાર કહે છે કે—

દુર્જન પરિવર્તવ્યો વિદ્યાડલકૃતોઽપિ સન્ ।

મધુ તિષ્ઠતિ જિહ્વાન્ન, હૃદયે તુ હલાહલમ્ ॥

આવા દુર્જનો મધ કરતા પણ મીઠી વાણી વાપરતા હોવા છતાં તેમના હૃદય હલાહલ ઝેરરૂપી માન અને ત્રિપયગ્ધાયોથી ભરેલા હોય છે માટે એવાને ઓળખી લેજો આવા કૂવાના દેડકાઓ સિદ્ધાન્તન્ટ્રી વાતો પોતે જ સમજી શકતા નથી, તો બીજાને શું સમજાવી શકે ? પદ્મનાભ રાજાને નારદે કહ્યું, ‘ભાઈ ! તને તારી સુખસમૃદ્ધિ મોટી લાગે છે, પણ તું તો કૂવાના દેડકા જેવો છે જો સાબળ

દૃષ્ટાન્ત—સમુદ્રનો દેડકો એક વાર કૂવાના દેડકાનો મહેમાન બન્યો વાતવાતમા કૂવાના દેડકાએ પ્રશ્ન કર્યો, ‘તમે જેમા રહો છો તે સમુદ્ર ફેટ્યો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકો બોલ્યો, ‘સમુદ્ર તો બહુ મોટો છે’ આથી કૂવાના દેડકાએ કૂવાના પાણીના બે હાથ જેટલા ભાગઅર્ધ ચક્કર લગાવીને કહ્યું, ‘તમારો સમુદ્ર આટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકો બોલ્યો, ‘એથી ઘણો મોટો છે !’ કૂવાનો દેડકો પાણીમા ચાર હાથ જેટલું ચક્કર લગાવીને કહેવા લાગ્યો, ‘તો પછી તમારો સમુદ્ર

આટલો મોટો હોય સમુદ્રનો દેહો બોલ્યો માર્છી ! સમુદ્ર એથી
 પણ ખરો મોટો છે ક્યાનો દેહો બોલ્યો તે પછી આ કૂવાથી
 તે સમુદ્ર ક્યાપિ મોટો હોય જ નહીં ! હવે સમુદ્રનો દેહો આ કૂવાના
 દેહને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારદજી બોલ્યા, તારી જાને આ દૃષ્ટાન્તમાં દર્શાવેલા કૂવાના
 દેહાની હતા સરખી છે જ બુદ્ધીપર્મા આવેલા બસ્ત્રાચેતના કસ્તિનાપુર-
 નગરમાં પાંચ પદ્મવેળી પટરાણી કૌપ્પીદિગ્ગિ તે જોઈ નથી એ કૌપ્પીના
 પતના નખને વોલે પણ આ તારી સાતસો ચણીઓમાંની એક પણ નથી
 એ કુપદ્યુત્રી કૌપ્પીન તે જોઈ નથી, ત્યાંમુધી જ હું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્યો કરે છે

પક્ષનાભ રાજાએ આ વાતને જરાજરા લક્ષમાં લઈ લીધી, જેના
 લક્ષમાં બેઠોને અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માફ રહી
 નહીં છે તમને પણ બેઠ્યા આતાના જાને મોટા સેલિયાએના ટેલિફોનના
 નખરો ત્વહી માફ રહી જાય છે પણ સ્વ જાને પૂરના બેઠેલી વાત
 માફ રહેતી નથી !

ના.જીએ તિરએ દષ્ટિ કરીને જોયું કે પક્ષનાભ રાજાને કૌપ્પીની
 રત જાળ વડ નહીં મઈ છે એન હવે કૌપ્પી સિવામ્ની બીજી ઠોઈ
 વાત મમરાની નથી, આમ તણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ મથા,

પક્ષનાભ ! તમે કૌપ્પીન જોઈ ન દની છતાં કહ્યું નારદના
 રજ્જુન પ રી તત ગૌત્તીની રહ લાગી મઈ ! એને હવે પોતાના પક્ષવો
 આ સાતના પછીઆના મુખ ફોફા લાગવા માગ્યા, એનું ચિત્ત ચક્ષિત
 બની ચુ ત ગૌત્તીન જ નામનું રટણુ કરવા લાગ્યો તેનું મન
 મુકુતન રહ અન આસક્ત બની ચુ પમ પામેલા છવો આવા
 પ્રથામાં રતા નરી

દાન્ય— ૧૬૨જીમાં કૃતિન એક નાના રાજાના મોટી વજા
 તમા નવ વંશ પન ન વખ આ નીતિમાન લેવાથી મ નો વિષાલ
 મળવી સૂકષ્માદન પ નુ મ મના ફેલાક વપ રીઆન આથી જાદરજી

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવા બેપાય વેપારીઓ મળવાને બહાને રાજની પાસે આવ્યા એ વેપારીઓએ જાદવજીભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાજએ કહ્યું, ‘મને પણ જાદવજીભાઈ માટે ખૂબ માન છે’ તક સાધીને ઈર્ષ્યાખોર લોકોએ કહ્યું, ‘જેવા જાદવજીભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે’ બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાખોર ચાલ્યા ગયા રાજને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રઠ લાગી ગઈ આથી તેણે જાતે જ જાદવજીભાઈની દુકાને જઈને જાદવજીભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર કર્યો અચાનક રાજસાહેબને પધારેલા જોઈને જાદવજીભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, ‘આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને?’

રાજએ કહ્યું, ‘મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જાંચી જાતના ચોખા જોઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું’ જાદવજીભાઈએ વિનયથી કહ્યું, ‘આપ ચિતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આડતિયા છે આપને સમયસર ચોખા મળી-જશે’ પણ રાજએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાજ ચાલ્યો ગયો.

જાદવજીભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને બધી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવાબ આપ્યો, ‘આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાજનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાંઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાજની સાન ઠેકાણે લાવી દઈશ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ’

જાદવજીભાઈ તૈયાર થઈને રાજ પાસે આવ્યા અને કહ્યું, ‘હું આજે ને આજે આપની આજ્ઞા મુજબ તૈલગપુર જાઉં છું.’ રાજએ પ્રસન્નતા બતાવીને રજ પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

રખ્યા પણ આપ્યા નહવજીભાઈ તૈય ત્રપુર જવા માટે રવાના થઈ ગયા.

ચાત પડી, ને રાજાએ નર્તી વચ્ચે ધારણ કરી તેજ, જાત્ર
જાને દૂધનાર પહેરીને રોડની ડેરી પર આવ્યા. રોડણીએ સાક્ષેની
ચાખીને જાદરનાં કમાડો બધા કરી દર્તા રાજાએ ત્યાં જાત્રાને સાંજા
ખખાતી, જાદરથી રોડણીએ પ્રશ્ન કર્યો, કોણ છે જાત્રા? રાજાએ
ધીમેથી જવાબ આપ્યો. એ તો કુ કુ રોડણી સમજી ગઈ જતાં
તેણે ફરીયાદ પ્રશ્ન કર્યો. કુ એટલે કોણ? રાજાએ જાત્રાક્રમા કહી
સ્થો દતો કે ત્યાં ગાડા વિના જ પાછા ચલ્યા જવું પરંતુ જાદરના
રોડણીને મળવા માટે જાત્રુર જાત્રી જવા લાગ્યો. જાત્રે વિચારી જાવનાં
નેર કુ જાને રાજાએ જવાબ આપ્યો, કુ તમારા રાજા

રોડણીએ નતે જાત્રીને રોડીનાં જાત્રાં જોઈને જાને દક્ષતે રોડી
સ્વાગત કરતા તેણે કહ્યું. પધારો જા? જાત્રે માત્રુ ધર પાવન ક્યું!
રોડણીએ ચાલ્યો નિજાવી દોષો. તેના પર બેસનાં બેસનાં રાજાએ
કહ્યું. મેં તમારા જુડુ વખાણુ સાંભળ્યાં દર્તા. હવે તમે મારે ત્યાં
થઈ જાત્ર એટલે જા રાજા તમારુ જ છે

રોડણી બોલી, જામે તો જાત્રી પ્રાજ જણાઈને જાને જાત્રી વસ્તી
તમારી ત્યાંધર / જણા. હવે જાપ જાત્રીની બેસો. કુ જાત્રા માટે દૂધ
જાત્રી લાવુ. રાજાએ માત્રી લીધુ કે હવે રોડણી મારે વસ થઈ જુડી છે.

રોડણીએ રોડામાં જઈને મુદર કેસરિ દૂધ જાત્રાં જાને
જુદા જુદા રંગેરની પાંચ ખાસાઓમાં થોડુ થોડુ દૂધ જાત્રીને એ
પાંચ ખાસા રાજા પાસે દા. ર કર્યા. રાજાએ મુજુ જા પાંચ
ખાસામાં થોડુ થોડુ દૂધ રા માટે લાગ્યાં. રોડણીએ કહ્યું. પહેલાં
જાપ પાંચે ખાસાં દૂધ પી જુઓ. જા સાંજાને રાજાએ પાંચે
ખાસાં દૂધ જાત્રી જોયું જાને એ બેસ્યો, જા ખાસાં દૂધ
એકસરમુ છે તેના સ્વાદમાં કંઈકિયુ દરક નથી.

રોડણી બોલી, કાજા ખાસામાં જાત્રુ દૂધ જાત્રાને કેવુ લાગુ ?
રાજા બેસ્યો. મીઠુ સુવાસિત જાને સ્વાદિષ્ટ લાગુ. રોડણીએ

કરી વાર પૂછ્યું, ‘ અને સફેદ પ્યાલાનું દૂધ કેવું લાગ્યું ? ’ રાજા કહે,
‘ સ્વાદમા તો બધા દૂધ સરખા જ છે માત્ર પ્યાલાના રંગમા જ
તફાવત છે ’ શેઠાણીએ કહ્યું, ‘ તો સાલળો રાજાનું ! જેમ જુદા જુદા
રંગના પ્યાલાઓમા લગેલા દૂધમા એકસરખો સ્વાદ છે, તેવી જ રીતે
સ્વાદની વસ્તુ એક જ હોવા છતાં રંગ જુદો હોય છે એ રંગને અને
સ્વાદને કોઈ સબધ નથી આપ તો બહુ યોગ્ય અને ચારિત્રવાન રાજા
છો, પરંતુ આજે આપને કોઈ એ ચડાવ્યા છે જેને સ્વસ્ત્રીથી સતોષ
થાય નહીં, તેને પરસ્ત્રીથી કેવી રીતે સતોષ થવાનો હતો ? હું એક
બહેન તરીકે આપને સલાહ આપુ છું કે આપ આબરમેર રાજમહેલમા
પાછા પધારો હજી કોઈ બગડી ગયું નથી ને આપ સ્વમાનભેર પાછા
કરી જશો, તો આ વાત અહીં ને અહીં દબાઈ જશે ’

રાજાને આજે સાચી વાત સમજાઈ ગઈ શરીર એ બિલોરી
કાચ છે એની અદર રહેલા આત્મા સમાન છે કાચરૂપી શરીરના
રંગભેદથી આત્મામા રંગભેદ આવી જતો નથી રાજાની આખો ઊઘડી
ગઈ તેણે શેઠાણીના પગમા પડીને ક્ષમાયાચના કરી રાજા
બોલ્યો, ‘ બહેન ! આજે તે મને સાચું તત્ત્વ સમજાવ્યું છે હું
આજથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે હું પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન
માનીશ ’ આમ કહીને રાજા ત્યાંથી વિદાય થયો એક ઘોડેસવાર
મોકલીને તેણે ગૃહને પાછા બોનાવી લીધા, ઈર્ષ્યાખેરવેપારીઓને સજ્જ
કરી અને જાન્વજીભાઈને તથા શેઠાણીને શિરપાવ આપ્યો તે દિવસથી
ગજાએ શેઠાણીને જીવનભેર પોતાની બહેન માનીને સન્માન આપ્યું

પદ્માભાલ રાજા પણ નારદના કહેવાથી કહેડે ચડી ગયો દ્રૌપદીને
મેળવવા માટે તેણે દેવની સાધના કરવાનો વિચાર કર્યો, કારણ કે એ
લાખ યોજનનો લવણસમુદ્ર ઓળંગીને હસ્તિનાપુર સુધી પહોંચવાની
તેનામા શક્તિ ન હતી

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૯૮

(પ્રથમવાર, ભા. ૧૧-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખા. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

આતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિષ્ઠર ગણે છે. સ્પર્શિશરમણિ દ્રોષદીને પોતાની બનાવવાની દુષ્ટ ભાવનાથી ખજનાભ રા ન પૌષ્પશાળામાં ખ્યાન કરાને બેસી ગયેલ નહાર પડેલે. ગીરા તે સ્પર્શાગેથી પુરાઈ ગય છે. પણ આ તે હલ્લની અદર પડેલે. ગીરા હતો. પૌષ્પશાળાને હાથે પૂછ નાખીને, જાનો સથારે. કાને, એ આરાધના કરવા બેસી ગયેલ નારદે કહેલું દ્રોષદીના સ્વરૂપુ વધુ ન તેના હલ્લમાં રમી રહ્યું હતું. પણ પોતે પોતાના પુરુષાદથી દ્રોષદીને મેળવી શકે તેમ ન થતો. વચ્ચે એ હાથ યોગ્યનો. સ્વલક્ષ્યમુદ્ધ જોવાવાળો મુદ્ધે હતો. આથી તેણે કેવળે પ્રસન્ન કરવા માટે અમુક પૌષ્પ શરૂ કર્યો. આવા પૌષ્પ નિર્જરાનો હતો જનતા નથી, કારણ કે રાગનું લક્ષ દ્રોષદીને મેળવવાનું હતું. આથી એણે પૂર્વસચિતિ નામના દેવની આરાધના ચાલુ કરી. છતાં પણ ના માટે તે નહુ જહુ કરે છે. પરંતુ પત્ન્ય અપ નપ્ત્યાથી એ પોતાના ભવ વધારી રહ્યો છે. આનીઓ કહે છે—

મન થોડે ન તન અસવાર હેછ ભાઈવીરા !

મન થોડે ન તન અસવાર,

તમ ત્વણનાં છન ક્ષો રે હો છ

સિલ્લ બરહી ને સત હમિયાર,

તમ માંસાથી મુદ્ધ કરે રે હો છ

દેવદુર્લભ એવા મનુષ્યલવમા મનરૂપી ઘોડો સવારી કરવા માટે મળ્યો છે, પણ અજ્ઞાની જીવ એ ઘોડાનો સવાર નહીં બનતા એ ઘોડાને પોતાના ઉપર બેસાડે છે મન અને ઇન્દ્રિયો લગામ વિનાની બની જાય તો તેનું પરિણામ શું આવે ? મન પોતાના મનોરથ પૂરા કરવા દોડી રહ્યું છે આથી તેને સારી વસ્તુ ગમતી નથી બ્રહ્મચર્ય એ 'વ્ર'ની વસ્તુ છે, અને વ્યભિચાર 'પર'ની વસ્તુ છે મન સયમમાં જોડાતું નથી અને વ્યભિચાર તરફ દોડી જાય છે, પણ વ્યભિચારીનું કોઈ નામ પણ લેતું નથી આવા વ્યભિચારના શબ્દો ઉચ્ચારનારને જીભતું ભય કર કેન્સર થાય છે, કારણ કે એણે એવી ખરાબ વાતોમા જીભનો દુરુપયોગ કર્યો છે આવા વ્યભિચારીને એવા દર્દો થાય છે કે એ કોઈને ખુશ્કી રીતે કહી પણ શકતો નથી જે સ્ત્રી પતિને છોડીને પરમા બુદ્ધિ રાખે છે તે કા તો ભય કર રાગનો ભોગ બને છે અથવા તો એ બાળવિધવા બની જાય છે ભોગના આવા ભીખારીઓની આવી દશા કોણુ કરે છે ? બ્રહ્મચર્યની બાધા લેતી વખતે બધાની વચ્ચે 'મોટા ભા' બન્યા હોય અને પછી જ્યારે એ લીધેલા બ્રહ્મચર્યનો ભડાકો ખોલી જાય, તો એ બંને પતિપત્ની એવા દીધરોગી બની જાય છે કે એમને પસ્તાવાનો પાર રહેતો નથી આવા જીવોનું જીવન 'નિર્ગન્ધા હવ કિંશુકા'—કેસડાના ફૂલના જેવા નિરર્થક છે કેસડાના ફૂલો દેખાવમા કેવા મજાના લાગે છે, પણ એની માળા પહેરીને કોઈ કરે છે ખરું ?

આ પદ્મનાભ રાજા પણ દુર્વાસના માટે તપ કરે છે પૌદ્ગલિક સુખ માટે રાજાને પોતાનું ચિત્ત એકાગ્ર કરવું પડ્યું, તો પછી શાશ્વત સુખ માટે ચિત્તની અસ્થિરતા કેમ ચાલે ? બાહ્ય વિદ્યા માટે તો જીવ ધણું કરે છે

દૃષ્ટાન્ત—માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને રાવણ, કુલકર્ણુ અને વલીપણુ એક હજાર વિદ્યા મેળવવા માટે વનમા તપ કરવા લાગ્યા. જ્યાં ધર્મનું આરાધન નથી ત્યાં જીવને સહજતા લાગે છે આ પીવાનું

સહેલુ છે પણ ચાનાં પચ્ચડાંબાણ કમ્પાં અપરાં લાગે છે બેચમાં જનું
સહેલુ છે પણ જાગજાગં પાળવુ કઠિન લાગે છે પરન્તુ મોઢા મુશ્કેલી
પ્રશ્ન સાંળને આદર કરે છે અને અવગુણનો તિગ્રહાર કરે છે

ત્રણેય ભાઈઓ વનમાં તઈને તપ કરવા બેઠા તેમની સાધના
બૌદ્ધિક વિદ્યાઓ મેળવવા માટેની દત્તી ત્યારે ભગવાન મદદારીતરી સાધના
મોક્ષ માટેની દત્તી એક વખત આ વનમાં ફરવા આવેલા અનાર્થિક
દેવ આ ત્રણેને જોવા ત્રણેય ભાઈઓની આવી ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા જોઈને
ભગને ખતિત કરવાની ઇચ્છા થઈ આ ત્રણેયના તપનો ભગ કરવા
માટે તણ પોતાની દેવીઓને મોકલી દેવા પોતાની દક્ષિણદિગ્ધિ નાનાં
મોટાં દમ્પ-અદમ્પ આદિ રૂપા બનાવી રાકે છે આ દેવીઓ કમનમાં
કુદમો માથે ગળ તઈત મુચટ અને કહમાં નરસેરા દાર ધારણ કરીને
આ ત્રણેય ભાઈઓ પાસે આવી અને કહેવા લાગી તમે અમારા સ્વામી
હો માટે અમારો સીકાર કરો પરન્તુ ત્રણમાંથી એકેય ભાઈ અનનમાંથી
અલિત થવા નહીં આવી તમે પ્રાણી ફરી થઈ

હવે અનાર્થિક દેવે પોતે જ તેમને અનનમાંથી ક્યાવચનો નિશ્ચ
ક્યા પ્રથમ તો તેણે અનેક પ્રમેાભનો બતાવ્યાં, પરન્તુ કેઈકિયુ પ્રમેાભન
તેમને અલિત કરી રાક્યુ નહીં

હવે અનાર્થિક દેવે ક્રોધનો આભર લીધો ક્રોધ મોટો સાપ
બનીને એ ત્રણેય ભાઈઓને વીંદી વળ્યો આપા વિપ્લવસ્થી પશુ ત્રણેય
અલિત થયા નહીં

સ્વ્યા ભગત જન જઈ ભગવાન તુમકારા અજ મે
ક્રોધ નિહદ નહીં આને દેલ, રાજ અચૂક ક્ષમાજા લેલ
માર કે દૂર ભગઈ ભગવાન ! તુમકારા અજ મે

એ તેવો વીજળીનો સીટ લાગતો હેલ, છતાં હાથમાં લાકડી
હેલ તો વીજળીનો આંચકો લાગતો નથી તેવી જ રીતે ક્ષમા
અર્જ કરે ઘણા તુર્મજા કિં કરિણ્યતિ ! —જેના હાથમાં કમળું

ખડક છે તેને દુર્જનો શું કરી શકે ? જ્યારે રાવણ, કુલકર્ણ કે વિભીષણમાથી કાઈ ભાઈ તપમાથી ચલિત થયા નહી, ત્યારે દેવે વૈક્રિયશક્તિથી રાવણના પિતાનુ રૂપ બનાવ્યું આ બનાવટી પિતા ત્રણેયને કહેવા લાગ્યો કે 'હે પુત્રો ! તમે અહી તપ કરો છો ને આ દુષ્ટ મને મારી રહ્યો છે, માટે મને બચાવો !' પરંતુ આ ત્રણેય ભાઈઓ દેવની માયાથી ચલિત થયા નહી. ત્યારપછી તેણે રાવણની માતાનુ સ્વરૂપ બનાવ્યું અને દેવ તેને પ્રહાર કરવા લાગ્યો ચોટલો જાલીને ઢસડે છે માતા પોકાર કરીને પોતાના પુત્રોને કહેવા લાગી કે 'આ દુષ્ટ મારુ શિયળ ભગ કરશે, માટે મને તમે બચાવો !' આમ છતાં તેમનુ ધ્યાનભ્રમ થયું નહી.

હવે દેવે એ ત્રણેય ભાઈઓની સામે પરસ્પર ભાઈઓના માયાવી માથા કાપીને મૂકવા માડ્યા ! વિભીષણ આગળ પ્રથમ કુલકર્ણનું માથુ આવીને પડ્યું, પણ એ ડગ્યો નહી પછી રાવણનુ માથુ પડ્યું, અને વિભીષણ હતાશ બનીને ડગી ગયો. જ્યે તેણે બેઘડીમા થોડું ઓછું ધૈર્ય રાખ્યું હોત તો તેને બધી વિદ્યાઓ મળી જાત, પણ વિભીષણનુ તપ નિષ્ફળ ગયું તેવી જ રીતે કુલકર્ણ આગળ રાવણનું માથુ આવતા થોડીવાર પછી એ પણ ચલિત થઈ ગયો, પણ થોડું ધૈર્ય રાખ્યું તેથી કુલકર્ણને માત્ર પાંચ જ વિદ્યા સિદ્ધ થઈ ત્યારે રાવણ લેશ પણ ચલાયમાન થયો નહી, તેથી તેને હજાર વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ જ્યારે આવી લૌકિક સિદ્ધિઓ માટે પણ એકાગ્રતાની જરૂર પડે છે, ત્યારે આત્મસાધનામા કેટલી એકાગ્રતા જોઈએ એની કલ્પના કરો.

આજે ભગવાન મહાવીરનો નિર્વાણદિન છે આજનુ પર્વ એ તપ અને સાધનાનુ પર્વ છે.

અમાસની પાછલડી રાતે, અષ્ટ કર્મ ક્ષય કીધા,
મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે
આજ મારે દિવાળી અજવાળી.

જ્યારે ગોરાળાએ તેજેધેશ્વા મુઠી ત્યારે જાગવાનના મુખમાંથી
સરી પડ્યું હતું કે હું હજી સોળ વર્ષ સુધી અષ્ટસ્તીની પેઠે
વિચરીશ. આ વાનને સોળ સોળ વર્ષોનાં વઢાણા વીતી ગયાં. હવે
પ્રભુ આ હેતુ ચોભાસુ છે એમ જાણીને હસ્તિપાળ રાજાએ પ્રભુને
પોતાને ત્યાં ચોભાસુ કરવાની પ્રાર્થના કરી અને પોતાની એક સાળા
પ્રભુને આપી. પ્રભુએ ત્યાં નિવાસ કરીને હસ્તિપાળ રાજાની આ પ્રાર્થના
સ્વીકારી. હસ્તિપાળે પ્રાર્થના કરી હતી કે—

ઝઠે કરેા ઝઠે કરેા ઝઠે કરેા છ

અરમ ચોભાસુ સ્વામીછ ઝઠે કરેા છ

પ્રભુના આ હેતુ જોઈ છે એમ જાણીને નવ મહર્ષી, નવ
સિદ્ધજી અને અદ્યાર દેવના રાજાઓએ જાણ પોતા કરી. પ્રભુએ સક્ત
ધારાએ સંગ પ્રદર સુધી દેવના આપી. એ વખતે યૌનમત્સ્યમી અને
સુધર્માસ્વામી એ બે અણુધરેા પ્રભુની પાસે જાવર હતા. પ્રભુનાં આર
અધાતી કરી છૂટી ગયાં અને જાગવાને નિર્વૃણપદ પ્રાપ્ત થયું. સ્વપ્ન
એ રીતીના હેતુ તીર્થ કરેા આ ૭ નિર્વૃણદિન છે શાસ્ત્રપતિ જાગવાન
મદાવીરના જાગના નિર્વૃણદિન તમે શું કરેા ? ધારી, જૂથરા ને મેવા
મિષ્ટાન્ન લાવરેા કે મલ-પચ્ચાખાણ કરીને શાસ્ત્રની શોધમા
અભિર્ચિદ કરેા ? વડીધેની તિથિ હોજ, તોજુ તે દિવસે તમે જા
પચ્ચાખાણ કરેા જો તો પછી દૂનનાના વાત્સુધાર અને શાસ્ત્રાધિપતિ
જાગવાનના નિર્વૃણદિને મોજતોખમાં રહું અને મુર્છિ રહેવું એ
કેમ પાસવે ?

તેમણે સાક્ષાત્તર વણ ને એક પખવાડિયુ આપ્યું મટકું પણ
મયાં વિના આમસાધના કરી એ જાગવાન મદાવીરના નિર્વૃણદિને
તમ એક ઉજાગરેા પણ કરીને સાધના કરી ન શકેા તો એવી બીજી
દુર્ભોજ ક્યું હાઈ શકે ?

૧૧ દિવાળીની ગયે તમે ઉજાગર તો કરેા જો, પણ એ તો

લક્ષ્મીની જડ પૂજા કરવા માટે અને ફટાકડા તેમ જ ફૂલખરણી સળગાવવા માટે તમે સમયની બરબાદીની સાથે સાથે કર્મના બંધને મજબૂત બનાવવા માટે જાગો છો, પણ એ ફટાકડા ફૂટતા ફૂટતા જે બોધ આપતા જાય છે એનો અર્થ સમજવા પણ તમે તૈયાર નથી 'ફટ ફટ' ફૂટતા એ ફટાકડા તમને કહી જાય છે કે 'ઓ કાજળધેરા અસાનના અધકારમા અથડાતા માનવો ! તમે આખું વરસ તો ચોપડાઓમા કંઈક કાળાઘોળા ચીતરીને પાપો બાધ્યા છે હવે આજે ફટાકડાના ગગનભેદી અવાજોથી અનેક પક્ષીઓના પ્રાણને ફફડાવીને તથા અનેક ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની હયા કરીને એ પાપરૂપી મદિર પર નવ ધ્વજગરા બાધવા ઇચ્છો છો ? જરા સમજો તો ખરા ! જો સમજોને સાર અહણુ કરો તો તો તમે ધન્યવાદને પાત્ર છો, નહીં તર અમે પણ તમને 'ફટ ફટ' કહીને ફિટકાર આપીએ છીએ '

તમે લક્ષ્મીપૂજન કરો છો, રૂપિયા અને સોનામહોરો જેવી જડ વસ્તુની પૂજા કરો છો, પણ તેથી તમને શુ મળવાનું છે ? રૂપિયાને કેટલાક દૂધથી ઘોવે છે, પણ જ્યાં સુધી જીવનને દૂધે ઘોયું નહીં બનાવો, જીવનમા ધર્મની ઉજ્જવલતા નહીં લાવો, ત્યાંસુધી એ દૂધે ઘોયેલા પૈસા તમારો દી' કેવી રીતે વાળશે ? ધર્મની આરાધના કરનારની દિવાળી એ જ સાચો દી' વાળનારી બને છે ધર્મની પાછળ લક્ષ્મી દોડતી આવે છે એ કેમ ભૂલી જાવ છો ? આજે તમે ચોપડામાં 'ધના-શાન્તિલદ્રની ઋદ્ધિ હજો' એમ લખો છો, પરંતુ એ બંને સાળા-બહેનોના ત્યાગની વાત તો તમારાથી અજાણી નથી એક ક્ષણવારમા તેમણે કરોડોની સમૃદ્ધિનો ત્યાગ કર્યો હતો એમના ત્યાગને બદલે તમે તો ફૂકાની ચાહના કરો છો આજે મહાવીરના નિર્ગોળુદિન પ્રસંગે તમારે ભાવની વૃદ્ધિ કરીને ભગવાન જેવા બનવાનો ભાવ કરવો જોઈએ એમના ગીતોમા હાથમા સફેદ જરની થાળી હોના છતા બહેનો ગાય છે કે 'મે તો થાળ લયો સગ મોતીએ ' આ લગ્નગીતોના જેવી જ તમારી છિપરની વાતો ભાવની અને અદરનો ભાવ બ્રહ્માનો હશે, તો એ દિવાળી

સાચી જિજ્ઞાસી નથી ગણાય. તમે વીરના પૂત્રી છે સિદ્ધાંત સતાન
 છે અને લક્ષ્યપુત્ર ગણુ અપ્યુ માને ગણી સાથે રે. મોટાનાં
 સતાનો નમળાં સાથે બાથ જીડતાં નથી આગળા દિવસે કુદની આશા
 કરીને માત્ર જગની પૂજનાં રામશી તો શુદ્ધા બિડી જશે. ચોપામાં
 તમે લખ્યો છો કે અભયકુમારની શુદ્ધિ હતો. આ અભયકુમારની
 શુદ્ધિ ભોગમાં હતી કે ત્યાગમાં ?

દૃષ્ટાન્ત—અભયવાનનાં હૃદયને બધારે મહારાજા શ્રેષ્ઠિક અને
 મહારાણી ચેતસુ ગયાં ત્યારે કેટલાક સાધુઓને તેમણે ઉપાડે શરીરે
 તપ કરતા. તેમણે કહ્યું એક રાત્રે શિશુભાગની સખત હડીમાં મહારાણી
 ચેતસુ કાચીપથળ પર પોલી હતી રેશમી અને અખમશની રમઝીઓ
 બોલી હતી, પણ એક કાચ થોડો અધાર રહી ગયો. તથી ત્યાં એ કાચ
 ખૂલ જવા સાચો. તેથી તેને વિચરતા—તપ કરતા મુનિઓ યાદ આપ્યા
 એણે વિચાર કર્યો કે હું આવાં ગરમ સાધનો બોલીને સ્ત્રી છું, ત્યારે
 તપસ્વીમુનિઓ આવી હડીમાં પણ ઉપાડે શરીરે ખાન કરતા હશે !

આવો વિચાર આવતા વાર ૮ મહારાણીથી રુદ્ધ બોલી જવાણુ
 શુ કં ત કમે અવ ? અને મહારાજા શ્રેષ્ઠિક મહારાણીનાં આ સમ્બ
 સામળી ગયા ! અમનુ મન સહાન્ય મહારમાં ચડી ગયું. સગરમાં
 બિડીને તેમણે અભયકુમારનાં આગા આપી, મહારાણી ચેતસુ સહિત
 તેને રાજમહેસન આવ લગાડી દા !

આ આગા સામળીનાં અભયકુમારે વિચાર કર્યો કે મહારાજાએ
 મત્ર સહા સગારી ૮ આ આગા આપી છે આપી તેણે રાખીનાં
 મહેસની અબુમાલુ પુમા ? શાય તેના કુદા મોહની રાધા કે નેથી
 મહારાજાને હી નતા ! રમહેસ સળમતા દેખાય. આ બાબુ મહારાજા
 અધિક પ્રમુખનાં હતાં ગયા પ્રમુખનાં સગા કતા એ શ્રેષ્ઠિકને ઉદેશીને
 એમ્મા હં । ન્નીયે । । ન્ની સાત પુત્રીઓ સતીઓ છે શ્રેષ્ઠિક
 શુ આ ર શુ કહી કા ? મ તો નસણા મા ? કુદા જ કરી તો શયે

ચેલણાએ એવું વાક્ય કેમ ઉચ્ચાર્યું ? પ્રભુએ ખુલાસો કર્યો કે મુનિઓના તપના વિચારે એ બોલાયું હતું શ્રેણિકને પોતાની ભૂલ સમજઈ પ્રભુને વંદન કરી તુરત જ તે પાછા ફર્યા ત્યાં અભયકુમાર મળ્યો. રાજાએ તેને પૂછ્યું, ‘મારી આજ્ઞાનું પાલન કર્યું ?’ અભયકુમારે કહ્યું, ‘એ બધું આપ રાજમહેલમાંથી નીકળતા ધુમાડા પરથી જાણી જ શક્યા હશે’ એ સાલળીને મહારાજા શ્રેણિકથી બોલી જવાયું, ‘જા રે જા, આ તે શું કર્યું ?’ આ શબ્દો સાલળતા વાર જ અભયકુમારે પિતાના ચરણોમાં વંદન કરીને કહ્યું, ‘પિતાજી, અગાઉ એક વાર મેં સયમ લેવા માટે આપની આજ્ઞા માગી હતી, પરંતુ તે વખતે આપે મને કહ્યું હતું કે જ્યારે હું તને ‘જા રે જા !’ એવા શબ્દો કહું ત્યારે તારે આજ્ઞા મળી ચૂકી એમ સમજવું, તો આજે આપે આ શબ્દોનો ઉચ્ચાર કર્યો છે, માટે હું ભગવાનના શરણમાં જાઉં છું રાણી ચેલણા અને તેના મહેલને કાઈ ઈજ્જત પહોંચી નથી. માટે આપ નિશ્ચિત રહેજો

ત્યારપછી અભયકુમારે દીક્રા લઈ લીધી આ અભયકુમારની ધુદ્ધિ તમે માગો છો એ સાચા ભાવપૂર્વક માગો છો ખરા ? અને એ જ ચોપડામાં ગૌતમસ્વામીની લબ્ધિની યાચના પણ કરે છે ભગવાન મહાવીરે છેલ્લી દેશના આપી, તેમાં કહ્યું કે ‘હે ગૌતમ ! સમય માત્રનો પ્રમાદ કરીશ નહીં’ ભગવાન મહાવીર અને ગૌતમસ્વામીનો ઘણા સમયનો સબ્ધ હતો ભગવાન જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં ગૌતમસ્વામી અનુકૂળ જ વર્ત્યા છે અને ભગવાન મોક્ષે ગયા ત્યારે ગૌતમસ્વામીને ક્ષાયિક દાનાદિ પચલબ્ધિ, ક્ષાયિક સમકિત, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન આદિ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થઈ આમાની કઈ સિદ્ધિ તમે ચોપડામાં લખીને માગો છો એની પ્રાથમિક ભૂમિકા પણ તમારી પાસે છે ખરી ?

મહાવીરસ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે,
આજ મારે દિવાળી અજવાળી

ચૈતનસ્વામીને તત્કાલ દેવળયાન પ્રાપ્ત થયું તેમને લોકલોક દેખાયા. ચૈતનસ્વામીની આવહિવાળી સાચી દિવાળી જની અર્ધ એ જ દિવાળીનું આજે મહાપર્વ છે પણ તમે તો તેને મિલ્લમ ઝોનાં પડીકાં લાવ્યાં અને ફટાકડાનાં લગામ બોલાવીને કાઢ્યો છો. તમારા એ લગામ ફેટલા અલગ અને રોગી માણસની ઉપધિ વધારનારા જનતા હશે, ફેટલા ત્રસણોને એના કુમાર માણુધાતક જનતા હશે એનો તમને ખ્યાલ પણ આવે છે ખરો? તમારી મનથી ફેટલા છવાત કમ અને સગ બોજસરી ધની હશે? આ? ફાઈ માખાખો એકનો એક ઉકારો આ ફટકા ફાડતાં ફાડતાં મરી ગયો હશે તો એના માખાખે શું થયું હશે?

આ ફટાકડાનાં જવાજ તમને ક્યુરિયસ કેમ લાગે છે એની ખબર તમને આજ નહીં પડે. કમના બોજ બેમનવનો બધારે સમજ આવે છે. શરીર બધારે રોગોથી ઘેરાઈ ગયું છે, ત્યારે એક નાની સરખી કાફરીનાં જવાજ પણ અસહ્ય પાતનાં આપનારો જની જન્મ છે આ જુદું સમજીને આ? લગામ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઈએ. આટલું કરશે તોય તમ આવહિવાળીની અલ્પાંશી પણ કાઢવણી કરી ચલુરો.

પક્ષનાક રાગ આરાધના કરવા બેઠો છે ત્યુ એની સાધના કૌશલ મનાવના મારે છે તમે બધા આ? ૨૪ વદનાઓ અને ૨૪ લોગસનો કાઉન્સલ કરો અને મહારસ્વામિસવચ્ચ નમ તથા મહાત્મી સ્વામિનારગતાય નમ ની માળાઓ ફરીને સાચી જ્ઞાનનાં પ્રગટાવા એ જ સાચી દિવાળી છે એમાજ તમારું અંધારું છે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાખ્યાન : ૯૯

(શુક્રવાર, તા. ૧૭-૧૨-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણે કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા અમરકકાનો અધિકાર ચાલે છે. પૂર્વનાભ રાગ દેવની આગધનામા મશગૂલ બની ગયો હતો મનુષ્ય જે સ્વપ્રયત્નથી દેવતાને બોલાવવા છુટે તો બોલાવી શકે છે અને સિતેર કોડાકોડી સાગરોપમ કર્મો પણ બાધી શકે છે આ મનુષ્યભવમા જે સવળો પુરુષાર્થ ખેડે તો તે મોક્ષમા પણ જઈ શકે છે આજના નૃતનવર્ષે જે તમે આવો પુરુષાર્થ ખેડો તો સાચા અભિનદનને પાત્ર હશે ૯૯ જાતના દેવતા પર્યાપ્તા, ૧૦૧ સમૃદ્ધિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તા તે પર્યાપ્તા, તિર્યચના ૪૦ બેદ અને ૬ નરકમાથી નીકળેલા જીવ મનુષ્ય બની શકે, અને ૫૬૩ બેદમા જઈ પણ શકે. આ પર્વ મિષ્ટાન્નો ઉડાવવા માટે નથી, પણ મોક્ષ મેળવવા માટે છે તમે કપાયની આંધીમા અટવાઓ નહીં અને તમે જ્ઞાનીઓના માર્ગે ચાલો તો જ તમાગ નવા વર્ષના મેળવેલા અભિનદન સાચા હરે સાચો શ્રાવક ચૈતન્યતત્ત્વને જાણવામા પાછી પાની કરે નહીં ભગવત અન્યા પછી ચોનિનો અત આવી જાય છે. ભગવાન મદાવીર સર્વ કર્મથી મુક્ત અન્યા પાવાપુરીમા છેલ્લો છઠ્ઠ સચારો સીઝયો કે તરત જ બંધનમુક્ત બની એરડળીજવત્, નિર્લેપતુળીવત્ અને ઇન્ધનવદ્ધિ ધૂમવત્ એક સમયમા સિદ્ધક્ષેત્રે પહોંચી ગયા અહીંથી સાતસો નેવું

યોગ્ય જોયે જ્યોતિષયુક્ત છે એ જ્યોતિષયુક્ત એકસો દસ યોગ્યમાં
 છે ત્યાંથી અસંખ્યાત યોગ્ય મિત્રાક્રોધી જોયે અનુક્રમે બાર દેવસેક
 નવ વૈવેક અને પાંચ અનુપર વિમાન છે તેમાં એકલા સર્વોર્થસિદ્ધ
 મહાવિમાનની ધજાથી બાર યોગ્ય જોયે સિદ્ધસિદ્ધા છે આ સિદ્ધ
 સિદ્ધા વચ્ચે આઠ યોગ્યની જાડી છે તેના ઉપર એક યોગ્યની એકલા
 માઉના જુદા ભાગમાં સિદ્ધચેત્ર છે આ સિદ્ધચેત્રમાં પ્રભુ પહેંચી જવા
 પ્રભુને પાવપુરીમાં સિદ્ધચેત્ર જેટલો દૂર ગમન કરવામાં આવે એક જ
 સમય જેટલો કાળ થયો. આ સમય બહુ સૂક્ષ્મ છે

ચોથા આરામાં જન્મેમો યુવાન જલિધુ અને વજ્રસુવલ્લારત્ન-
 સહનનનો ધણી એકલુપ્તવાસ પાનતુ બીડુ લઈ તેમાં એક સારા સોદાની
 સોય ભેંકે તે એ સોયને એક પાનથી બી ૮ પાનમાં પહેંચનાં અસ-
 ખ્યાત સમય જામ. આવા અસંખ્યાત સમયમાંના એક સમયમાં પ્રભુનો
 આ મા અવિરત્વગતિએ સાક્ષર ઉપસોએ સિદ્ધપદે પહેંચ્યો. એ પ્રભુએ
 એવી સિદ્ધામહારૂપે ઉત્તરાધ્વનસંગની પ્રશ્નશ્રી કરી. અસ્તિ તે
 અશ્વરૂપે પ્રશ્નશ્રી કરે અને મણુધર પુરોએ તેની ગદ્ય અને પદ્યરૂપે
 ગૂઢશ્રી કરે પ્રભુની પ્રશ્નશ્રીની ગૂઢશ્રી કરનાર શ્રી સુધર્માસ્વામી હતા.
 એ રીતે સુધર્માસ્વામીનો આશ્રય ઉપર મહાન ઉપકાર છે

એ પ્રભુ મહાવીરતુ યાસન એકવીસ હજાર વડ સુધી રહેવાતુ
 છે માટે ને તમારે સાચા શ્રાવક જનતુ હોય તો એકવીસ ગુણે મેળવી
 શા અને સાધુ જનતુ હોય તો સત્તાવીસ ગુણે મેળવો. આ એકવીસ
 ગુણ મેળવનાર શ્રાવક અભિનિદન અને માનપત્રને ચોક્કસ છે. તમે આજે
 નવા વડથી નિશ્ચય કરો કે બીજાને સુધારવા કરતાં હું મારી જાતને
 ૮ સુધાર તમને દશે રખડતુ ગમે છે કે છૂટતુ ગમે છે ? આજના
 નવા વડથી શે ૮ જીવનને તરાસના જીવ કે તમે પાપતુ પ્રત્યક્ષિત
 ક્યુ કે પાપના આવા જાંખા ? તમારું માન અજિત થાય તેના માટે
 તમારી આખમાથી રીપાં પડ્યા છે કે તમારા અકલ્પના એકરારથી ?

સમયે સમયે જીવ સાત કે આઠ કર્મો બાધે છે માટે સમજીને સ્વધરમા આવો તમારી દેહરૂપી નૌકાની કેવી દશા થઈ રહી છે ?

હૈયામાથી કૂડકપટ નીકળી જાય, ક્રોધ, કામ, મોહ અને માયા દૂર થઈ જાય, ત્યારે જ તમારી ભાવ-દિવાળી પ્રગટી ગણાય અજ્ઞાનના અધારા ઉલેચાઈને અતરમા પ્રકાશ પથરાય તો જ આ નાવડી લક્ષ્યસ્થાને પહોંચી શકે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

અક્લંતી અગ્નિ કરી તેમા સુસ્તીપણુ સળગાવો રે,
દાર ફેડી દુર્ગુણરૂપી, પ્રેમ વિશુદ્ધિ પ્રગટાવો રે
શ્રમણાસ્થળ બીતરનુ તોડો, ફેડો કર્મ ફટાકડા રે;
જ્ઞાન ગડદિયા ભરી ભમર પર, ભાવે કરો ભગાકા રે

તમારામા પૌદ્ગલિક ભાવોને ઠાસીઠાસીને અતરમા ભરવાની અક્લંત તો ધણી છે, પણ જ્ઞાન સમજવામા તમને યાદ રહેતુ નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ઉપાશ્રયે જાતા તારા, પગ પાછા થાય,
જમવાનુ હોય ત્યાંતો, દોડ્યો દોડ્યો જાય,

મૂરખ ! મનમા વિચાર

આ કથાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ તો તમે જોઈ શકો છો વ્યાખ્યાનમાં ઉપાશ્રય પહોંજો દેખાય છે, પણ સ્વામીવત્સલના ભોજનમા બેસવા માટે કોર્ટ અને ઉપાશ્રય વચ્ચેની વડી તોડવી પડી હતી, કારણ કે તે દિવસે ઉપાશ્રય સાકડો બની ગયો હતો ! આ વસ્તુ જ એમ બતાવે છે કે તમને જીલના સ્વાદોમા જેટલી રચિ છે, તેટલી રચિ જ્ઞાન સાલજવામાં નથી ધણા કહે છે કે અમે ચારણ દિવસથી ઉપાશ્રયમા ગયા નથી, તેથી અમારો પગ ભારે થઈ ગયો છે પણ પાય વર્ષથી ઉપાશ્રયમા જમણુ થયુ ન હતુ ને આ વર્ષે થયુ એમા પગ ભારે થઈ જતો નથી આનો અર્થ એ થયો કે તમે પોતાનુ પરાયુ બનાવી દીધુ છે ને પરાયુ પોતાનુ બનાવી દીધુ છે તમે શત્રુઓને ધરમા ધાડ્યા છે.

તેને ચાર રંગીન ચિત્રો બહુ ગમી ગયા તેણે તેની નકલ કરવા બહુ મહેનત કરી, છતાં એ કરી શક્યો નહીં આથી લોભમા પડીને તેણે એ ચાર ચિત્રો ફાડી લીધા અને એ પુસ્તકને લાયબ્રેરીમા જમા પણ કરાવી દીધું

એક વાર એક જાપાનીસ મિત્ર એ યુવાનને ત્યાં બેસવા આવ્યો ત્યાં તેણે આ ચાર ચિત્રો જોયા એણે નક્કી કર્યું કે આ ચાર ચિત્રો એક જ પુસ્તકના છે, અને તેમાંથી જ આ મિત્ર ચોરી લીધા લાગે છે આથી તેણે લાયબ્રેરીમા જઈને પ્રથમ તો ખાતરી કરી જોઈ, ત્યાં એ ચાર ચિત્રો એ પુસ્તકમા ન હતા આથી તેણે લાયબ્રેરિયનને કહ્યું કે આવા અપ્રાપ્ય ચિત્રો ભારતીય યુવાને ફાડી નાખ્યા છે આથી તેના પર પગલા લઈને એ ચિત્રો કંઈકે કરવામા આવ્યા તે દિવસથી ત્યાંની સભાએ ઠરાવ પસાર કર્યો કે આજથી ભારતમાંથી આવેલી કોઈ વ્યક્તિને લાયબ્રેરીના પુસ્તકો આપરા નહીં આ છે આજની ભારતીય સંસ્કૃતિનું અધ પતન !

તમારી નીતિનું દેવું દેવાળું નીકળ્યું છે એનો આજે વિચાર કરજો. પદ્મનાભ રાજાને દેવે કહ્યું કે, ‘અરે રાજા ! તારી વિનાશકાળે વિપરીત ધુદ્ધિ થઈ છે દ્રૌપદીનું શિયળ ખડિત કરવા ત્રણ કાળમા કોઈ શક્તિમાન નથી માટે તું આવી હા છોડી દે’ પણ રાજાએ પોતાની લત છોડી નહીં વિષયની વૃત્તિઓ માણસને સાચું સમજવા દેતી નથી

આવ્યા અવળા અહારે, સવળું ક્યાથી પમાય ?

પદ્મનાભ રાજાએ દેવને કહ્યું, ‘દ્રૌપદી માને કે ન માને, એ તમારે જોવાનું નથી તમારે મારી ઉપાસનાને આધીન બનીને દ્રૌપદીને લાવી જ દેવી પડશે

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૧૦૦

(શનિવાર, તા. ૧૬-૧૦-૧૭)

આદી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદ્યા. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાંતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં અમરક કહેતા અધિકાર નાથે છે પૂર્વસંત્રિભિરદેવે પદ્મનાભ રાજાને થયેલી રીતે સમજાવ્યો. જ્યાં તેણે પોતાની હઠ ઝેડી નહીં જેનો છવ વિરમેલી પાછળ ભટકતો હોય તેને આસુધી કમની નેરદ્ધર થપ્પડ નવાજે ત્યાંસુધી એ દેખણે આવતો નથી. સમુદ્રમાંથી પૂચી તરફ દોડતુ મોણુ આસુધી ભેખડમાં ન ભટકાય ત્યાંસુધી પાણુ ફરતુ નથી. આવા છવને કેળવી સ્તવવાન પશુ સમજાવી શકતા નથી. તેઓ ફેરકુ મગની જેમ ફેરા ને મેરા સ્તી નાથ છે ઉપાસના અને વચનથી બાંધાયેલા દેવે પદ્મનાભની હઠને આધીન જાતે પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કર્યો. દેવેલી શક્તિ આશુત હોય છે ચાળીસ મોજનની મેલની બુધિજા ઉપર ભ્રમેલા ચાર દેવો મેલની તબેટીમાં ભ્રમેલી ચાર દેવીઓ. કાશમાંથી નાથ ફેરે તે નીચે પત્તીએ પાયા પહોંચાં મચ્છુ કરી શકે છે આ મેલની ક્રિયાઈ નવાણુ હજાર મોજન છે આવી ઉત્કૃષ્ટ શક્તિથી આ દેવ હસ્તિનાપુરમાં આવ્યો. અને બુધિશ્રિતા રાજમહંસની અગમીમા સુનેલી દૌપદીને પોતાની શક્તિથી છઠાવી. દેવાની આ શક્તિથી આબુગાબુના કાઈને પશુ ખજાર પડતી નથી. એક માણસ ચાલ્યો તો હાથ દેવ પોતાની ઉત્કૃષ્ટ શક્તિવડે તેનુ માનુ ક પીને એ માથાનુ ચૂણુ કરી નાખે અને નેશા પર લટકતા

એક તુબડાનું પણ ચૂર્ણ કરી નાખે. એ બન્ને ચૂર્ણોને મેળવીને તેને મૂગળી વડે અવકાશમાં ઉડાડી નાખે. પાછા વીખરાયેલા પુદ્ગલ ભેગા કરી અને એક ક્ષણમાત્રમાં એ તુબડાના પુદ્ગલોથી તુબકુ અને માથાના પુદ્ગલોથી માથું બનાવીને એ માથું ચાલ્યા જતા માણસના ધડ ઉપર ગોઠવી દે, તુબકુ વેગે મૂકી દે, છતાં એ ચાલતા માણસને ખબર ન પડે કે મારું માથું કાઈએ કાપી લીધું હતું એનું ક્યારે ચૂર્ણ થયું અને પાછું એ ક્યારે ગોઠવાયું એની તેને ખબર પડતી નથી. જોકે દ્રૌપદીને લઈ જવાની ઈચ્છા ન હોવા છતાં દેવને તેમ કરવું પડ્યું જે જીવ પૌતાની ઈચ્છા વિના કર્મ કરે તેના લૂખા બધા બધાય છે, અને ઈચ્છાપૂર્વક કર્મ કરે તેના ચીકણા બધા પડે છે. દેવે અવસ્થાપિની નિદ્રા મૂકીને દ્રૌપદીને ત્યાંથી ઉઠાવી અમરકા નગરીની અશોક વાડીમાં આવેલા એક અશોક વૃક્ષની નીચે મૂકી દીધી. પછી નિદ્રા અપહરી લીધી ત્યારબાદ દેવે પદ્મનાભ રાજાને ખબર આપી કે દ્રૌપદીને અશોક વાટિકામાં મૂકી છે ત્યારબાદ દેવ જે દિશાએથી આવ્યો હતો ત્યાં ચાલ્યો ગયો.

કામાન્ધ જીવ છતી આખે આધળો છે રાજાના હૈયામાં હરખ માતો નથી ત્રણ દિવસના ઉપવાસ હોવા છતાં પારણું કરવાની પણ ત્રકાર કર્યા વિના એ દ્રૌપદીને જોવા માટે આતુર બની ગયો. જેની દશા બગડી હોય તેને આવા વિચારો સૂઝે છે.

પરદારાની પ્રીત અસતના ધરમાં પેઠી,
પરદારાની પ્રીત દશા રાહુની બેઠી,
પરદારાની પ્રીત પનોતી લોહાની કઢીએ,
પરદારાની પ્રીત ચંદ્રમાં બારમો લહીએ

પદ્મનાભ રાજાએ આમ વિષયપૂર્તિની ઈચ્છા માટે અઠમ ત આદ્યું, પણ એને ખીચારાને ક્યા ખબર છે કે 'સત સતી સતાપતા ગયા કૈકના રાજ !' પરસ્ત્રીનો સગ મહા અનર્થકારી છે વેશ્યાગમન, પરસ્ત્રીગમન, જુગાર, શિકાર, ચોરી વગેરેની ટેવ પ્રથમ પડે છે અને

પણી એ જ દેવ માણસને પાઠી નાખે છે જે જાવક સ્વદાયસતોપતુ
જાત પાતે છે તે જ કહે કહે આજણ પધે છે આમ આજણ વધેલાએનાં
નામ જેના ઇતિહાસમાં મુગધીકારે આકર્ષ કર્યા છે

મુગધીકાર પાંચસો પાંચસો નાર,
તણ વીરવે લીધા પંચ મહામત સાર,
આરિય લઈને પાંચા નિરતિઆર,
દેવસેઈ પહેંચા મુગધિપાક અધિકાર.

મુગધીકાર, જેને પંચ રમણીઓ લીધી, તેને જાન જામળસુ કે
તરત એ હોવા તૈયાર થઈ ગયા. પછી એ મોહપાશમાં બંધાય નહીં
છવસુ કિત મોહને મારે જવામાં છે પણ વિવધી છવોને એ સમજાવ
નથી અને એ વિકલ્પસાધને હોદી રાખતા નથી.

જહાં જઈં ચેયરખીં કુચરા દહ સમયા ।
પર્વ છોર્ગલિ જારીમો કુચરા અમઈં મયા ॥

—સુત્રોર્વચસુત્ર અ. ૩, શ્. ૪ આ. ૧૬

જમ વેતરણી નહીને તરણી કુચરા છે તેવી ૮ રીતે વિવેચની
નહીને તરી જળી અર્થિ કુચરા છે માટે મુષ્કેન્દ્રિય અને મુખાભ્યસચારી
ધન્યવાદને પ્રાપ્ત છે કારણ કે—

કુચરયો કામમોગો ય નિષ્ણસો પરિચરજ્જય ।
સંકાઠાવાજિ સમ્માજિ વચ્ચેજ્જા પહોવાસવ ॥

ઉચ્ચરખ્યવનસુત્ર અ. ૧ આ. ૧૪

ત્રાતેરા અને દીઘાપોચા માણસનું આ કામ નહીં જાવા
કામનામ વર્ષ દેવા દેવા છે એકાન્ત આદિ રાજાનાં સ્થાનોને પણ હોદી
વા તેઈએ એક આસન બેસાય નહીં એકાન્તમાં મળાય નહીં
આદિ નિયમોનું પચાવત સાધન કરનાર ૮ વિવેચને છૂટી રોકે છે
તે આ નિયમોનું સાધન કરવામાં પ્રમાદ કરવામાં જાને, તો તેનું
ખત કરવામાં ચાર સાચતી નથી કારણ કે જનાદિ કાળથી હવે અધ્યત્ન

મા રાગ્યો છે પરંતુ મનુષ્યભવ વિષયકપ્રાપ્તિને છતવા માટે જ મળ્યો છે એમા જે અભિચાર્યનું પાલન કરે, તેવા શ્રવેને દેવો પણ વદન કરે છે

દેવનરિન્દનમંસિયપૂદ્યં,

સવ્વજગુત્તમમંગલમંગ્ગં ।

અભિચારીઓ દેવતાઓના પૂજનીય બને છે દેવતાઓનો અધિપતિ હિન્દુ ત્યારે મુઘર્માસલામા સિદ્ધાસને એમે છે ત્યારે એ ત્રણ ચાર કહે છે કે મારા પહેલા નમસ્કાર અભિચારીને છે બીજા નમસ્કાર જ્યાં જ્યાં અરિહત લગવાન બિગજતા હોય તેમને છે, અને ત્રીજા નમસ્કાર સર્વ સાધુસાધ્વીઓને છે

અભિચાર્યનો વિવેક મનુષ્યો જ કરી શકે છે, દેવતાઓ અપચ્ચ-કપ્પાણી છે અને તિર્યંચો વિવેક્ષીન છે તમે જુઓ છો કે ગયા વર્ષમા જે તિર્યંચ સબધમા માતાપુત્ર હોય, તેના તે તિર્યંચ પતિપત્ની પણ બનતા હોય છે માત્ર માનવ જ હિન્દુયકપી ઘોડાને વશ કરી શકે છે, પરંતુ સુપાત્રને જ આત્મિક જ્ઞાન અને વિવેક સાપડે છે

સિહણકેરુદ્ધ હોયતે, સિહણસુતનેઝરે,

કનક વિનાના પાત્રમા ફેડીને નીસરે,

જે દોઈ પ્રેમ અશ અવતરે,

પ્રેમરસ એના દિલમા ફરે

નીતરાગની વાણી પણ સિહતા દ્વધ જેવી છે ચોગ્ય શ્રવના હૃદયમા જ આ વાણી સ્થિર થઈ શકે છે ચોગ્ય શ્રવ જ આ વાણીને પચાવી શકે છે મારે આવા પાત્ર બનવા હજી હોય તો અભિચાર્યનું સેવન અત્યંત આવશ્યક છે 'પાત્ર થવા સેવો સદા અભિચાર્ય' મતિમાન.' એ અભિચાર્યના તેજ અને પ્રભાવ જ્યાં સુધી અનુભવમા નથી આવ્યા જ્યાં સુધી જ શ્રવ વિષયનો કોડો બની રહે છે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

જોઈ જોઈ એના તેજને રે, એના મૂલ્ય દેવોથી ન થાય,

મૂલ્ય કરનાર એના માનવી રે, એને પહેરનાર લોકમા પુગ્ગય,

આરિત રગે રગી ચૂદી રે, શોભે ચૂદીમા નવા નવા રગ

આ સિમળની ઘૂંઘી પણ આજળ છે દેવતાઓથી પણ એનાં મૂળ આંધી રાજતાં નથી એનું મૂળમાંનું માનવ વિના બન્યું કોઈ કરી શકવા સમર્થ નથી. ચારિત્રના રંગથી રંગાયેલી આ રંગબેરંગી ઘૂંઘી પહેરનાર તણુધીકનો પૂજ્ય બને છે બને—

વેચાતો નથી કોઈ દેશમાં રે એ તો શીલવતનો સજ્જમાર,
જીવચારીના ઘટમાં બપો રે એ તો તેજ તેજનો બનાર.

આ સિમળાંથી દિવ્ય સજ્જમાર કોઈ દેશમાં કે કોઈ કિંમતથી વેચાતો નથી એ તો ઉત્તમ પુરોના હૃદયમાં છે જીવચારીના વ્યતમાં સિદ્ધિ આવી જાય છે તેની સ્મરણશક્તિ વધે છે એ વિદ્યા સાધ્ય કરવી હોય, તેણે પોતાના અંતરમાં એ વિદ્યાને સ્થિર કરવા માટે જીવચારનું અવસ્થા પાલન કરવું જોઈએ.

પદ્મનાભ રા અને વિષ્ણુનો જિભરો ચાપો છે તેણે સુર તેજ-કુલથી સ્નાન કર્યું અને પોતાની સાતસો રણીઓ સહિત મુખવાન વચ્ચાબૂપણાથી સજ્જા જતીને એ અઠીકલાટિકા તરફ આવવા લાગ્યો.

આ તરફ દેવતા ગયા પછી અત્યુદ્ધર્વે દ્રૌપદી નિદ્રામાંથી જાગી આ ચારેય તરફ નેરા લાગી તેને આ બધું નવું જ દેખાયું એ નિઆત્વા લાગી કે હું તો મારી અગાસીમાં સૂતી હતી ત્યાંથી આ અચાનક પ્રદેશના ક્યાંથી આવી ચડી રહ્યું અને કોઈ દેવ, ગર્ભવં કિપુરવં કે વિદ્યાધર જાગી ઊઠાવી લાવ્યો હતો ? અને આમાં કંઈ સૂઝ પડતી નથી હવે મારે શું કરવું ? ક્યાં જવું ?

આમ વિચાર કે ત્યાં કરતા પૈરની આજમાયી આંસુની ધારા પડ્યા લાગી હવે ત્યાં શું જનશે તે અધિકાર અવસરે.

ૐ શાન્તિ:

વ્યાખ્યાન : ૧૦૧

(રવિવાર, તા ૨૦-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીના બગીચામાં એકલી બેઠેલી દ્રૌપદી વિચાર કરતા કરતા આર્તધ્યાનમાં પડી ગઈ રડતા રડતા એ નીચું મુખ કરીને બેઠી હતી, ત્યાં તેના કાનમાં પદ્મનાભ રાજાનો અવાજ પડ્યો, ‘ હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે શા માટે રડી રહ્યા છો ? તમને કદાચ એ ધ્યાન નહીં હોય કે ધાતકીખડ્ગીપમાં આવેલી આ અમરકકા નામની નગરી છે ત્યાંનો હુ રાજા છું મારું નામ પદ્મનાભ છે આ મારી સાથે આવેલી સાતસોથે સ્ત્રીઓની શિરોમણિ સ્વામિની બનાવવા માટે મેં જ પૂર્વસંગતિમિત્ર દેવની સહાયથી તમારું અપહરણ કરાવ્યું છે તમારા રૂપ, ગુણ અને લાવણ્યની મેં જેટલી પ્રશંસા સાલળી હતી તેના કરતા પણ તમે અધિક સુકોમલ અને રૂપગુણવાળા છો, પણ તમે લેશ પણ ચિન્તા ન કરો. મારા અતપુરમાં દેવોના જેવા ઉપભોગો તમને મળશે જેના તમે સ્વપ્નમાં પણ દર્શન ન કર્યા હોય, તેવી ઉત્કૃષ્ટ ભોગસામગ્રી હું તમને આપીશ ’

કામના બીખારીઓ શું બોલે છે અને કાની આગળ બોલે છે, એનું એમને જ્ઞાન હોતું નથી આવા ભોગલિક્ષુઓ ‘ ન જાનાતિ માર્ગ ’

ગાળ પણ આપે છે. ત્યારે એ જ ફૂતરીના પેટમા પાકેલા આ દીકરાને પણ સાથે સાથે જ ગાળ પડે છે કે નહીં ?

જ્યારે એ નાનો હતો ત્યારે એ જ જનેતાએ ગળથૂથીમા ઝેર આપી દીધું હોત તો ? તો તેનું અસ્તિત્વ પણ હોત ખરું ? કારી પથારીમા બાળકને સુવાડીને બીનામા સૂનારી માના ઉપકારનો બદલો જ્યારે મોટો થયેલો પુત્ર આવો આપે, ત્યારે માના દિલમા શું થતું હશે ? જે બાળકની માબાપ પ્રત્યે અર્પણતા હોય તેને માબાપના આશીર્વાદ મળે છે પણ બાર મહિને હજાર રૂપિયા ડોક્ટરના બિલના ભરનારા છોકરા જ્યારે માબાપને હડધૂત કરે છે, ત્યારે એ કર્મની કંઠણાઈ કોને જઈને કહેવી ? આવા સતાનો નારકીમા જઈને કેવા દુખો ભોગવે છે ?

છિદંતિ ચાલસ્ત ચુરેણ નક્ક
ઓઢે વિ છિન્દન્તિ દુવે વિ કણ્ણે ।
જિભ્મં વિણિકસ્સ વિહત્થિમેત્તં
તિક્ખાહિ સૂલાહિઽમિતાવયન્તિ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૫, ઉ ૧, ગા ૧૨

એ અજ્ઞાનીનું નાક ખેચીને છેદી નાખે છે હોઠ અને જીભને તોડી નાખે છે, એની આખો તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ફેડી નાખે છે કામશાસ્ત્ર વાચનારની જીભને પરમાધામીઓ ખેચી કાઢે છે આવા જીવો ચીકણા કર્મ બાધે છે

પદ્મનાભ રાજા દ્રૌપદીનો દાસ બનવા માટે લાચારી કરવા લાગ્યો આવો જીવ દેવભવમા જાય, તોપણ એના એનચાળા સાથે જ લઈને જાય છે માટે આવી રીતે ભટકવાનો સ્વભાવ બદલો પદ્મનાભ રાજાના હાવભાવ જોઈને ચતુર દ્રૌપદી સમજી ગઈ કે આ વિદેશી રાજા આગળ મારું કાઈ બળ ચાલશે નહીં, માટે તેને અત્યારે ગમે તેમ કરીને ટાળવો જોઈએ આમ વિચાર કરીને એ બોલી, 'દેવાનુપ્રિય ! જખૂદીપના

આપુ પ્રતિક્રમણુ મુખપાઠ ન થાય, ત્યાં સુધી મારે નીચે બેસવું જ નહીં એવી પ્રતિજ્ઞા પણ આપો.'

નાના બાળકનો આવો દૃઢ નિર્ધાર અને આત્મવ્રત જોઈને ગુરુદેવ પ્રસન્ન થઈ ગયા તેમણે બાળક જયમદ્વજીને આખા પ્રતિક્રમણનો પાઠ આપ્યો, અને માત્ર અડતાળીસ મિનિટમાં જ તેમણે આપુ પ્રતિક્રમણુ મુખપાઠ કરી લીધું. બાળકની વિચક્ષણુ બુદ્ધિ અને તીવ્ર ત્યાગની કૃત્તિ જોઈને ભૂધરજી મહારાજે તેમને દીક્ષા આપી તે જ દિવસથી જયમદ્વજી સ્વામીએ એકાન્તર ઉપવાસની પ્રતિજ્ઞા લીધી આ એકાન્તર ઉપવાસ બાવન વર્ષ સુધી ચાલુ રહ્યા.

પૂ. જયમદ્વજીએ 'સાધુવદ્તા' બનાવી તેમાં ભગવતીસૂત્ર, જ્ઞાતા-સૂત્ર આદિ છ સૂત્ર લઈને જે જે રાજ્યો થઈ ગયા તે બધાના સિદ્ધાન્ત અનુસાર નામો ગોઠવ્યા છે. દીક્ષા લીધા પછીના એ વર્ષ બાદ એક વાર ગુરુદેવ સાથે તેઓ વિહાર કરી રહ્યા હતા. માર્ગમાં ગુરુદેવે તેમને આજ્ઞા કરી, 'મને પાણીની તરસ બહુ લાગી છે, માટે પાણી લાવી આપો.' જયમદ્વજી નજીકના ગામમાં ગયા અગ્નિપ્રસ્થા ગામમાં સૂઝતું પાણી મેળવતા થોડી વાર પણ લાગી ગઈ પાણી લાવીને તેઓ ગુરુદેવ પાસે આવ્યા અને જોયું તો ગુરુદેવ સ્થાવરો કરીને બેઠાં બેઠાં કાળ કરી ગયા હતા.

અને તે જ વખતે જયમદ્વજી સ્વામીએ ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞા કરી કે હવેથી મારે સૂવું જ નહીં તેમની આ પ્રતિજ્ઞા બરાબર પચાસ વર્ષ સુધી ચાલુ જ રહી.

આવા ઉગ્ર તપસ્વી શ્રી જયમદ્વજીની સામે તમારી જાતને મૂકી જુઓ. તમારે તો 'લડકુ ભી ખાના હૈં ઓર મોક્ષમે ભી જાના હૈં,' તો એ કેમ કરીને બની શકશે ?

દ્રૌપદી રામની પુત્રી હતી, સુક્રોમણ પુષ્પલતાની જેમ લાડથી

જાજરી હતી જતાં તેણે ૭ માસમાં આત્મસાધનાનું કામ પારી લેવાનો નિશ્ચય કર્યો, કારણ કે—

૬ ખર્ચા પ્રજાને સૌ જાણે સુખમાં લા? ન જાય

જો મુખમાં પ્રશુને જાગે તો દુઃખ ઠાળેલા થાય.

શ્રીપદને નિધીર અગ્નિ હતો. આવનારાં કષ્ટો ભોગવી લેવાની એની પૂજા તૈયારી કરી. ખેતરના પાકને જોટથી વરસાદની જરૂર છે તેટલી જ તાપની પણ જરૂર હોય છે. દુખને કસોટી સમજીને તેણે તાપની શરૂઆત કરી. કવે ત્યાં શુ. બનશે તે આવસરે.

ॐ सान्ति

✱

व्याख्यान : १०२

(समय, त. ११-१२ -१३)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા. અલ્પે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે.

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષીને અધિકાર આપે છે. પશ્ચાત્તાપના રા નામે આપણી એકાન્તશાળામાં બેસીને દ્રોષી જેવી જાહેર પારણે અભેદ કરીને ઘન કરવા બેસી ગઈ આપણે એક નિહાળી અમિત પરીક્ષા છે. દુખ આવી પડે, તેન ભોગવવા વિનવ કરી શકાય નથી. કાણ કે કમના ફળરૂપ જ દુખ આવતા હોય છે. ચાનીનો કદ છે કે ખાંડ સમે છત્ર ચનીએ ઉલ્લસ સમે ચા ઉમાટ. દુખ આવે ત્યારે ૧૭ શ્લોક ને દુખ વખતે દિલગીર થવું એ ચાની પુરો. મટે ઉચિત નથી. જે બાળ કરતી વખતે કમળદાર માણસ બધા ઉપર ૧૮. ૧૯. ૨૦. ૨૧. ૨૨. ૨૩. ૨૪. ૨૫. ૨૬. ૨૭. ૨૮. ૨૯. ૩૦. ૩૧. ૩૨. ૩૩. ૩૪. ૩૫. ૩૬. ૩૭. ૩૮. ૩૯. ૪૦. ૪૧. ૪૨. ૪૩. ૪૪. ૪૫. ૪૬. ૪૭. ૪૮. ૪૯. ૫૦. ૫૧. ૫૨. ૫૩. ૫૪. ૫૫. ૫૬. ૫૭. ૫૮. ૫૯. ૬૦. ૬૧. ૬૨. ૬૩. ૬૪. ૬૫. ૬૬. ૬૭. ૬૮. ૬૯. ૭૦. ૭૧. ૭૨. ૭૩. ૭૪. ૭૫. ૭૬. ૭૭. ૭૮. ૭૯. ૮૦. ૮૧. ૮૨. ૮૩. ૮૪. ૮૫. ૮૬. ૮૭. ૮૮. ૮૯. ૯૦. ૯૧. ૯૨. ૯૩. ૯૪. ૯૫. ૯૬. ૯૭. ૯૮. ૯૯. ૧૦૦. ૧૦૧. ૧૦૨. ૧૦૩. ૧૦૪. ૧૦૫. ૧૦૬. ૧૦૭. ૧૦૮. ૧૦૯. ૧૧૦. ૧૧૧. ૧૧૨. ૧૧૩. ૧૧૪. ૧૧૫. ૧૧૬. ૧૧૭. ૧૧૮. ૧૧૯. ૧૨૦. ૧૨૧. ૧૨૨. ૧૨૩. ૧૨૪. ૧૨૫. ૧૨૬. ૧૨૭. ૧૨૮. ૧૨૯. ૧૩૦. ૧૩૧. ૧૩૨. ૧૩૩. ૧૩૪. ૧૩૫. ૧૩૬. ૧૩૭. ૧૩૮. ૧૩૯. ૧૪૦. ૧૪૧. ૧૪૨. ૧૪૩. ૧૪૪. ૧૪૫. ૧૪૬. ૧૪૭. ૧૪૮. ૧૪૯. ૧૫૦. ૧૫૧. ૧૫૨. ૧૫૩. ૧૫૪. ૧૫૫. ૧૫૬. ૧૫૭. ૧૫૮. ૧૫૯. ૧૬૦. ૧૬૧. ૧૬૨. ૧૬૩. ૧૬૪. ૧૬૫. ૧૬૬. ૧૬૭. ૧૬૮. ૧૬૯. ૧૭૦. ૧૭૧. ૧૭૨. ૧૭૩. ૧૭૪. ૧૭૫. ૧૭૬. ૧૭૭. ૧૭૮. ૧૭૯. ૧૮૦. ૧૮૧. ૧૮૨. ૧૮૩. ૧૮૪. ૧૮૫. ૧૮૬. ૧૮૭. ૧૮૮. ૧૮૯. ૧૯૦. ૧૯૧. ૧૯૨. ૧૯૩. ૧૯૪. ૧૯૫. ૧૯૬. ૧૯૭. ૧૯૮. ૧૯૯. ૨૦૦. ૨૦૧. ૨૦૨. ૨૦૩. ૨૦૪. ૨૦૫. ૨૦૬. ૨૦૭. ૨૦૮. ૨૦૯. ૨૧૦. ૨૧૧. ૨૧૨. ૨૧૩. ૨૧૪. ૨૧૫. ૨૧૬. ૨૧૭. ૨૧૮. ૨૧૯. ૨૨૦. ૨૨૧. ૨૨૨. ૨૨૩. ૨૨૪. ૨૨૫. ૨૨૬. ૨૨૭. ૨૨૮. ૨૨૯. ૨૩૦. ૨૩૧. ૨૩૨. ૨૩૩. ૨૩૪. ૨૩૫. ૨૩૬. ૨૩૭. ૨૩૮. ૨૩૯. ૨૪૦. ૨૪૧. ૨૪૨. ૨૪૩. ૨૪૪. ૨૪૫. ૨૪૬. ૨૪૭. ૨૪૮. ૨૪૯. ૨૫૦. ૨૫૧. ૨૫૨. ૨૫૩. ૨૫૪. ૨૫૫. ૨૫૬. ૨૫૭. ૨૫૮. ૨૫૯. ૨૬૦. ૨૬૧. ૨૬૨. ૨૬૩. ૨૬૪. ૨૬૫. ૨૬૬. ૨૬૭. ૨૬૮. ૨૬૯. ૨૭૦. ૨૭૧. ૨૭૨. ૨૭૩. ૨૭૪. ૨૭૫. ૨૭૬. ૨૭૭. ૨૭૮. ૨૭૯. ૨૮૦. ૨૮૧. ૨૮૨. ૨૮૩. ૨૮૪. ૨૮૫. ૨૮૬. ૨૮૭. ૨૮૮. ૨૮૯. ૨૯૦. ૨૯૧. ૨૯૨. ૨૯૩. ૨૯૪. ૨૯૫. ૨૯૬. ૨૯૭. ૨૯૮. ૨૯૯. ૩૦૦. ૩૦૧. ૩૦૨. ૩૦૩. ૩૦૪. ૩૦૫. ૩૦૬. ૩૦૭. ૩૦૮. ૩૦૯. ૩૧૦. ૩૧૧. ૩૧૨. ૩૧૩. ૩૧૪. ૩૧૫. ૩૧૬. ૩૧૭. ૩૧૮. ૩૧૯. ૩૨૦. ૩૨૧. ૩૨૨. ૩૨૩. ૩૨૪. ૩૨૫. ૩૨૬. ૩૨૭. ૩૨૮. ૩૨૯. ૩૩૦. ૩૩૧. ૩૩૨. ૩૩૩. ૩૩૪. ૩૩૫. ૩૩૬. ૩૩૭. ૩૩૮. ૩૩૯. ૩૪૦. ૩૪૧. ૩૪૨. ૩૪૩. ૩૪૪. ૩૪૫. ૩૪૬. ૩૪૭. ૩૪૮. ૩૪૯. ૩૫૦. ૩૫૧. ૩૫૨. ૩૫૩. ૩૫૪. ૩૫૫. ૩૫૬. ૩૫૭. ૩૫૮. ૩૫૯. ૩૬૦. ૩૬૧. ૩૬૨. ૩૬૩. ૩૬૪. ૩૬૫. ૩૬૬. ૩૬૭. ૩૬૮. ૩૬૯. ૩૭૦. ૩૭૧. ૩૭૨. ૩૭૩. ૩૭૪. ૩૭૫. ૩૭૬. ૩૭૭. ૩૭૮. ૩૭૯. ૩૮૦. ૩૮૧. ૩૮૨. ૩૮૩. ૩૮૪. ૩૮૫. ૩૮૬. ૩૮૭. ૩૮૮. ૩૮૯. ૩૯૦. ૩૯૧. ૩૯૨. ૩૯૩. ૩૯૪. ૩૯૫. ૩૯૬. ૩૯૭. ૩૯૮. ૩૯૯. ૪૦૦. ૪૦૧. ૪૦૨. ૪૦૩. ૪૦૪. ૪૦૫. ૪૦૬. ૪૦૭. ૪૦૮. ૪૦૯. ૪૧૦. ૪૧૧. ૪૧૨. ૪૧૩. ૪૧૪. ૪૧૫. ૪૧૬. ૪૧૭. ૪૧૮. ૪૧૯. ૪૨૦. ૪૨૧. ૪૨૨. ૪૨૩. ૪૨૪. ૪૨૫. ૪૨૬. ૪૨૭. ૪૨૮. ૪૨૯. ૪૩૦. ૪૩૧. ૪૩૨. ૪૩૩. ૪૩૪. ૪૩૫. ૪૩૬. ૪૩૭. ૪૩૮. ૪૩૯. ૪૪૦. ૪૪૧. ૪૪૨. ૪૪૩. ૪૪૪. ૪૪૫. ૪૪૬. ૪૪૭. ૪૪૮. ૪૪૯. ૪૫૦. ૪૫૧. ૪૫૨. ૪૫૩. ૪૫૪. ૪૫૫. ૪૫૬. ૪૫૭. ૪૫૮. ૪૫૯. ૪૬૦. ૪૬૧. ૪૬૨. ૪૬૩. ૪૬૪. ૪૬૫. ૪૬૬. ૪૬૭. ૪૬૮. ૪૬૯. ૪૭૦. ૪૭૧. ૪૭૨. ૪૭૩. ૪૭૪. ૪૭૫. ૪૭૬. ૪૭૭. ૪૭૮. ૪૭૯. ૪૮૦. ૪૮૧. ૪૮૨. ૪૮૩. ૪૮૪. ૪૮૫. ૪૮૬. ૪૮૭. ૪૮૮. ૪૮૯. ૪૯૦. ૪૯૧. ૪૯૨. ૪૯૩. ૪૯૪. ૪૯૫. ૪૯૬. ૪૯૭. ૪૯૮. ૪૯૯. ૫૦૦. ૫૦૧. ૫૦૨. ૫૦૩. ૫૦૪. ૫૦૫. ૫૦૬. ૫૦૭. ૫૦૮. ૫૦૯. ૫૧૦. ૫૧૧. ૫૧૨. ૫૧૩. ૫

ન તસ્સ દુઃખં વિભયંતિ નાહયો,
ન મિત્તવગ્ગા ન સુયા ન બંધવા ।
एकको सयं पञ्चण्होइ दुक्खं,
कत्तारमेव अणुजाइ कम्मं ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, અ ૧૩, ગા ૨૩

કર્મના પરિપાકરૂપે આવેલા દુઃખોમા સ્ત્રીઓ ભાગ પડાવી શકતી નથી મિત્રવર્ગ, પુત્રો, બંધુઓ આદિ પણ એ દુઃખમા ભાગ લઈ શકતા નથી કર્મના ફાયડા એકલાને જ ભોગવવા પડે છે જે કર્તા બન્યો તેને જ ભોક્તા બનવું પડે છે ધણી કેન્સરના રોગમા પીડાતો હોય, તો તેની પીડા પત્ની ઓછું કરી શકતી નથી બહુ પાપ કરીને ભેગી કરેલી દોલત છોડીને મરવા પડેલો બાપ કહે છે કે ‘હું તો બહુ છું, પણ તમારું બધાનું શું થશે ?’ ત્યારે છોકરો કહે છે કે ‘બાપા ! અમે તો તમારા ભેગા કરેલા પૈસા ઉડાવશું ને તાગડધિન્ના કરશું, પણ તમારું શું થશે એનો વિચાર કરો’

તરવા બાધ્યુ એક તુ બહુ રે, તરતા તોડી નાખ્યો તાર,
અ તે ઓરતો કરતા સુધરે ન કામ,
ચોરી ગયો એક ચોરટો રે, કરતા સુધરે ન કાઈ

તરતા શીખવનાર તુ બહુ બાધીને શીખનારને નદીમા ફેંકે છે તેમા તરવા જતા એ તુ બાધીની દોરીને તોડી નાખે છે પાછળથી ગમે તેટલો ઓરતો કરે તોપણ કામ આવતું નથી જો સુગુરુ હોય તો તરતા શીખવાડે છે કુગુરુના શરણે જનાર પણ એવી જ રીતે ભવ-સાગરમા ડૂબી જાય છે જેને સાચી સાધુતા ગમતી હોય તે જ સાચા સાધુને સમજી શકે, ખીબા નહી

સાચો સાધુ વહોરવા જાય ત્યાં તેની ઈર્ષ્યાસમિતિ અને ભાવા-સમિતિ એટલી બધી સરસ હોય કે લોકોને સાધુ ઉપર પ્રેમ બપજે એમા જ સાધુની કસોટી છે સાધુ પોતાના માટે દાઢપણ પ્રકારની

દિસા કરતો—કરવતો નથી. સાધુ વસ્તુ લેતાં અને દેતાં પણ જીવની જતના કરે છે. સાધુના પરવવામાં પણ જતના દેખાય. આવા સાધુની કોઈ આવક—ધાવિક કે કોઈ કાવિક અડધા આત્મા લેવા કરે. આવ પૂર્વક ભક્તિ કરે, તો તેનું શુ ફળ મળે ? તેના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે પ્રથમ સાધુ અને જ્ઞાન પ્રત્યે ભક્તિભાવ જાગે. ભક્તિભાવ જાગ્યા પછી જ્ઞાન મળે, જ્ઞાન દ્વારા ભેદવિજ્ઞાન અને ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા તેને પચ્ચક્ષુઆણુ મળે. મારે એકલો વેવ જોઈને બિડા બિટરી નથી નહીં સર્વસ્થાન તમારામાં પરીક્ષકદષ્ટિ આવવી જોઈએ. બધાં સંયમ, તપ ચારિત્ર અને જાતબદ્ધાન હોય, ત્યાં જ મુનિપણુ છે. સાચો આવક મુનુને પૂજારી છે. બ્યક્તિનો નહીં. જમો કોય સરવસાદુષ્ક કહીને તમે વફના કરો છો, તેમાં તમે કોઈ સધાધાના, કોઈએક જમ્બના કે કોઈ એક પથના. સાધુને વફના કરતા નથી. મારે સાચા સાધુને જોળખીને મુસચિતિ કરો. તમારી દષ્ટિ વિશાળ જનાયો સત્સંગથી

હેય — જોડવા જેવું કોય — જમ્બુવ જેવું અને ઉપાદેય — આવરવા જેવું શુ શુ છે તેનું જ્ઞાન સાચ છે. જ્યાં જ્ઞાનથી વિજ્ઞાન મળે છે. પણ જીવને ચારિત્રમોદનીય કમ નડે છે. તેથી નમજો આત્મા સસર હાડી રોકતો નથી. તેને જાણ નથી તેની કાયા પણ જહુ કુક હોય છે. જન સયમમાન મને છે તે સયમીનો પૂજારી જને છે. વિજ્ઞાનમાથી એ જીવ જમ્બુઆણુ કરે છે અને પચ્ચક્ષુઆણુથી પાપકમ દખ્ખય છે. સમજિત આવ નો મિથ્યાદ્રવના આજિવ બદ્ધી જમ છે. નમા ત્ત્વ મધુન વધારે નળવવાનું રહે છે. જેણે નરોડીની પચ્ચક્ષુઆણુ કયા હંચ તનારી મનન પણ મદાર ભજવવા જવા દેવાન નહીં.

કયક વારી અને ધારિયાળ બધીને સામાયિક કરે છે. પણ કોઈ ત્ત્વ નથી. તારી. સમાયિક સય નડ. સોભાજમથી આજો. ત્ત્વ મન કયલી કે જતી જમ્બાજા પદાન. જ પોપધ કરે એ. ૧૨૦૧૫૫. અવર મુ નન કર. ૧૫૫૦. કામીવાની કરે. તો એ. જન નન ના. મદી મ. ૧૫. મદે. કોઈ કરો તે સમજને કરો.

પૌષધમા બેઠા પહેલાં નક્કી કરી લેવું કે હવે પછી જે કાઈ દર્દ થાય તેને સહન કરવા તૈયાર છું મનને આટલું કેળવ્યા વિના પૌષધ થાય નહીં. દર્દ થાય તો કોઈપણ જાતની દવા ચોળી શકાય નહીં સાધુને પણ રાત્રે દવા રાખવી કદપે નહીં રાત્રે સાધુની ઝોળીમાં દવાનો ખોટલો ન હોય શ્રાવકો સાધુઓના આવા શિથિલાચારને નભાવી લે છે, પણ એ ઠીક નથી

ભગવાન કહે છે કે જેટલી કોટીથી વ્રત થઈ શકે તેટલું જ લેજો, પરંતુ જે વ્રત લો તેને બરાબર પાળો ગોળના માટલા પર ' એક મણુ ને પાંચ શેર ' લખ્યું હોય, પણ તેની અદરતો ગોળ તો મ કોડા ખાઈ ગયા હોય, તેમ આજે શ્રાવકોના લેખલ રહી ગયા ને ચારિત્રશી માલ ચાલ્યો ગયો, તો તેના વ્રતનું માહાત્મ્ય શું ? પચ્ચક્ષ્ખાણુ લીધા પછી વ્રત ભગ કરનાર અયોગ્ય છે, માટે પચ્ચક્ષ્ખાણુ લીધા પહેલાં તમારા આત્માને પૂછી જુઓ કે હું ખે ધરીનું પચ્ચક્ષ્ખાણુ લઉં છું, તેમા મારું મન ચલિત તો નહીં થઈ જાય ને ? આહારકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા આદિ વિડથાઓનો ત્યાગ કરશો તો જ તમારું ચિત્ત ચચળ નહીં બને ધ્રુવનો કાટો ગમે તેટલો ફેરવ્યો હોય છતાં તે ઉત્તર દિશામા જ જાય છે, કેમકે બરાબર ઉત્તર દિશામા એક ચુબકીય તત્ત્વ ચોટલું હોય છે તેવી જ રીતે તમારા ધ્રુવના કાટામા સસારનો મસાલો ભર્યો હશે, તો એ તમારા ધ્રુવના કાટાને—લક્ષ્યને સસાર તરફ ખેંચ્યા વિના નહીં રહે માટે એ લોહચુબકને ઉખેડ્યા વિના તમારા વ્રત-પચ્ચક્ષ્ખાણુ ફલદાયી નહીં નીવડે દ્રૌપદીએ આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનનો ત્યાગ કરી દીધો અને પોતાના ચિત્તને તમામ જગ્યાએ જતું અટકાવીને એક જ દિશામા રિથર કર્યું છક છડના ઉપનાસ ને પારણામા આયબિલ કરીને એ ધ્યાનમા ખેસવા લાગી

પદ્મનાભ રાજા દ્રૌપદીને પ્રસન્ન કરવા માટે મેવા-મીઠાઈ અને વસ્ત્ર-આભૂષણો આદિ મોકલતો હતો, પરંતુ દ્રૌપદી, એના એ થાળ

સહિત દાસીઓને પાછી મોકલતી. દ્રોપદીને હવે જાણના પ્રત્યે રત્ન કે દેવ થતો જ ન હતો. કારણ કે એણે માની લીધી હતી કે જે કંઈ થઈ રહ્યું છે તે મારા પોતાના જ કરેલાં કર્મોના પરિણામ છે.

આજની સીએ પતિના વિયોગમાં ડૂબી રીતે રહે છે. ભણે મથા નાથ, ને છૂટા થયા હાથ. આવી સીએ પતિનો પગ પર બધાર નળ કે તરત જ બધાર આવી નીકળે છે. આવી સીએનાં તમામ વસ્ત્રો અને સરીરશાલા બીજાને જ બતાવવા માટે હોય છે. પતિને બતાવવા માટે નહીં.

હસ્તિનાપુરમાં અગ્રાસીમાં સુતેલા યુધિષ્ઠિર નળા યુધિષ્ઠિરે બન્ને સખામાં તેમુ ત્વાં દ્રોપદીને જોઈ નહીં તેમણે બાલુબાલુના મહેસોમાં તપાસ કરી બાજબગીચાઓ અને ઉપવનોમાં તપાસ કરાવી, પણ ક્યાંય દ્રોપદીના પાત્રો જાણ્યા નહીં. પાંડવોના મહેસોમાં પણ દાસદાસીઓ ફરી વળી નહુ દ્રોપદી ક્યાંય ન મળી. એટલે જ તે પાંડુરાજાને ખબર આવી કે અગ્રાસીમાં સુતેલાં દ્રોપદિણી ક્યાંય દેખાતાં નથી. દ્રોપદી એના પત્ર એકલી બહાર નળ તેવી સી નથી. કોઈ દેવ, દાનવ, ગધર્વ કે વિદ્યાધર તેનું કારણ કરીને લઈ ગયો જણાય છે.

તેણે જાણે આખા નગરમાં પોતાના અનુજગે દ્વારા ઘેરાયેલ દોડાવીત તપાસ કરાવી ન આખા નગરમાં પણ વચ્ચાલીને ખબર આપી કે ન દ્રોપદીના પાત્રો લાગે વળેલી રાજ્યમાં ખબર આપવી. પરંતુ દ્રોપદીની ક્યાંય પતા લાગ્યા નહીં.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૩

(મંગળવાર, તા ૨૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે જ્યારે હસ્તિનાપુરની હદમાં દ્રૌપદીનો પત્તો ન લાગ્યો, ત્યારે પાંડુરાજાએ કુતાણને કહ્યું, 'તમે આજે ને આજે દ્વારિકા જવા રવાના થાવ અને આ વાતની કૃષ્ણને જાણ કરો એ સામર્થ્યવાન છે ગમે ત્યાંથી દ્રૌપદીનો પત્તો લગાવી દેરો' કુતાણએ પોતાના પતિની આ વાતને બરાબર સાલળી અને સ્વીકારી સ્ત્રી, નોકર અને આપ્તજનોએ સ્વામીની વાતને બરાબર સાલળવી જોઈએ અને તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ કુતાણએ તરત જ એક કૌટુંબિક પુત્રપને સાથે લઈ ને હાથી પર બેગીને દ્વારિકા નગરી તરફ પ્રયાણ કર્યું અને ઝડપથી હાથીને ચલાવવાની આજ્ઞા કરી, કારણ કે તેને શ્રી કૃષ્ણમહારાજ પામે પહોંચવાની તાલાવેલી હતી ત્યારે તમને જાની તાલાવેલી છે ? મોઢા માનવદેહ વડે ઘડકે ઝરી ગેવાની તમાગ દિલમાં તમન્ના છે ? તમાગે મોઢો માનવભવ રોજ ને રોજ સૂર્યોક્ત વખતે કપાતો જાય છે. એક એક દિવસ તમાગે મોતાનો દુડો લઈને વિદાય થાય છે માટે હવે તો ઉતાવળ કરો ધર્મ જ દુર્ગતિને આવવાના બારણા બંધ કરે છે ને સદ્ગતિના બારણા ખોલી નાખે છે, પરંતુ—

દિવસ ગુમાવ્યો ખાઈને રાત ગુમાવી મુઠ્ઠા

હીરા ડેવો મુખ્યભાવ, ડાહી બહોળે ખોઈ

બહિરલગા તમને તો રાત્રે સૂણા પલ્લુ દેતો નથી, કાશ્વ ૧ તમને
ખતની ને વેપારની ખૂન લાગી છે ખરી રીતે મગાડવા નેત્રો તો ખર્જની
ખૂન છે દેહલાલનું ચિત્ત પરખત અને પરભીર્ગા ભટકતુ રહે છે
એ જ ચિત્તને જો પ્રભુમાં જોડી દે તો એ પ્રભુમાં પલ્લુ ત મળ જાની
શકે માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સલામતો,

પ્રેમ ને નેમ નહીં સુધામ,

અપનાવો અસ્થર જ્ઞાનજ્ઞો,

સાફ સાફ દિલથી પ્રભુને સલામતો

લાખ લાખ વંદનાની સાથ અપનાવો

ભૂરો ભૂટાવો ખ્યાલ એ નામને

આવો મગાડવને પવિત્ર આત્મે

[હમીના લદવા લેવામ અપનાવો

તમારો અક એક આસ લાખોના મૂલનો આપ્યો જ્યાં છે તમે
ખાકુ હોય એ પચાડ કે કેમ તમે મીઝેલી જાંબ પાછી મુસરી કે
કેમ એની પલ્લુ કોઈને ખમ રાજી નથી માટે આસનું મૂલ સમજો,
એક પલ્લુ આસન નક મો જ્યાં દેણી નહીં ચાલીએ કહે છે—

આસ આસપે હરિ મળે મિળ્યા આસ મત જોય ।

જ્યાં જામે સહ આ રાવન હોય ન હોય ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક કળસૂકાકા એક રૂપિયો લઈને બજારમા બાજરો લેવા નીકળ્યો. ભાવ પૂછતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યા હલકામા હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો. હતો આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રડીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામા પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામા મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું લલે બાજરા વિના મૂખ્યે રડીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળસૂકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

આજે જ્ઞાનપત્રમી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળસૂકાકાની જેમ સયમવ્રત અને પરચક્રપાણ કરવામા તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,
अपने संगमें क्या क्या लाया ?

पेसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, બુદ્ધિ, ઇન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? જ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વા કઓ ચુઓ इह पेन्चा भविस्सामि’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમા અહીંથી ક્યા જવાનો છું ? તમે ‘મારું શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જુદો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, ધ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અધ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામા સ ક્રાચ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગાभ्यां प्रदीपवत् ।’ એક નાના કોઝિયાની નીચે ઢાકેલા દીવાનો પ્રકાશ કોઝિયા જોટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

દિવસ સુખાવ્યો ખાઈને, રાત ગુમાવી સુઈ
હીરા જેવો મનુષ્યભવ કોઈ જાહેરે જોઈ

નહિરાત્રા તમને તો રાત્રે સૂતા પશુ દેતો નથી કારણ કે તમને
ખમની ને વેપારની ધૂન લાગી છે ખરી રીતે લગાડવા જેવી તો ખમની
ધૂન છે કેટલાકનું મિત્ર પરખન અને પરખીમાં લટકતું રહે છે
જે જ મિત્રને જો પ્રજુમાં જોડી દો તો જે પ્રજુમાં પશુ તન્મજ જની
સો માટે—

આસે આસે એક પ્રજુને સભાળને
પ્રેમ ને નેમ નહી કુધાવ
અપનાવો અવસર આનહો
સાહે સાહે દિલથી પ્રજુને સભાળને
લાખ લાખ વડનાની સાથ અપનાવો
લૂટો લૂટાવો ખારા એ નામને
માવો મવઘરને પવિત્ર માનને
નિહમીના સલાવા સેવાય અપનાવો

તમારો એક એક આસ લાખોના મૂલ્યનો ચાહ્યો જલ છે તમે
મધુ દેવ એ પચમે કે કેમ, તમે નીચેથી આંખ ખાલી ખુલશે કે
કેમ એની પશુ કોઈને અગર પજી નથી માટે આશુ મૂલ્ય સમજો
એક સુ ખસન નક મા ત્યા દેશો નહી રાનીઓ કહે છે—

આસ આસવે દુરિ મજો મિધ્યા આસ મલ જોય ।
વ્યા જામે યહ આસકા માવન હોય ન હોય ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક કળૂસકાકો એક રૂપિયો લઈને બજારમાં બાજરો લેવા નીકળ્યો. ભાવ પૂજતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામાં હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાંનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો હતો. આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામાં પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામાં મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું ભલે બાજરા વિના ભૂખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળૂસકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

આજે જ્ઞાનપત્રમી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળૂસકાકાની જેમ સયમમત અને પરચક્ષ્ણાણુ કરવામાં તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,

अपने संगमें क्या क्या लाया ?

पेसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, બુદ્ધિ, ઇન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? જ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વા હઓ ચુઓ હહ પેચ્ચા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમાં અહીંથી ક્યા જવાનો છું ? તમે ‘મારું શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જીવો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, ધ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અધ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામાં સ કાચ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગાભ્યાં પ્રદીપવત્ ।’ એક નાના કોણિયાની નીચે ઢાંકેલા દીવાનો પ્રકાશ કોણિયા જેટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

ની નિમિ દક્ષિણે એ જ દીવાનો પ્રકાશ વિસ્તાર પામે છે સિદ્ધને સંજ્ઞા અને વિસ્તાર નથી. બાહ્ય સ્તરીભાષી બ્રાહ્મ તથા એટલે સ્તરી અભ્યાષિ જ્યાં છે રાત્રીઓ કહે છે કે—

બ્રાહ્મો મા તમે અભ્યાસો એમ લોક કરે અરુણ
જીવને શાસ તસુ સમાર્ષિ ધરમાં ધરી ન રાખશે ભાર્ષિ

સ્તરીભાષી એવું તે શું ચાક્ષુ ગર્ભ કે નેત્રી સ્તરી અભ્યાસ છે ? જોના વિના આભાસોટ બાવી પડે છે એ બ્રાહ્મ માટે તમે શું ક્યું ? નિમ્નસ રાજ્યને પણ એવું જ ક્યું તમે પણ સ્તરીની સમાજ માટે સ્વિચ્છના ઈન્જેક્શનો લો છો. આ તમે કેટલા ભવ્ય સાબુ કરો છો ? તમને ધડી ધડીમાં એમ થતા કરે છે કે હાથ હાથ, હુ મરી જઈશ તો ફરીનું શું થશે ? પણ તમારા પરિચયમાં આવતી કેટલી વિધવાઓ આનંદથી ખાવ-પીએ છે ને કરેકરે છે ? શર્ષિએ દૂદી-પીડિને જીવ બાપી દીધો નથી. તો પછી તમારી પાછળ એનું શું થશે એની ચિંતા કર્યા કરતાં તમે તમારી ન ચિંતા કરો નો દંછ પણ તમારી મમતા છૂટતી નથી.

આ મમતાના મંદિરમાં ખરી સમતાને તે ખોઈ
તારો જ્ઞાનમ ત્તો છે શર્ષિ રે જિંદગી તો આથી
કરે મૂક ન મારુ તારુ રે જિંદગી તો અથી

તમે અસત્યથી કે મૂતવથી ધન એવું ક્યું હેલ તો તેમાં મંઈ નવું ક્યું નથી. કે તે હેલ છે અને તમે તે રાક્ષસ છે ફૂલ મધુસૂદ કહે છે માર કાનુ હરે સહે -કે કાનુ લઈ લઈ ? પરંતુ તે આનુ સાદસ ધમતે માટે ક્યું હોય, તો બેઝ પાર થઈ જાય. તમે જ્યાં ત્યાં રૂપિયા દાનમાં આપો છો ત્યાં તક્ષીમાં નામ પૂજ્યાની શરત કરો છો. આવું દાન કોએ ખરું ? દાન બન શકે એ ઉત્તમ કેદીના જીવોને વરે છે બાગના બીજારીઓ સિનેમાના પદ્મ પર નાચતી નટીન નેઈને ત્યાં બેઠા બેઠા નાચવા માટે છે આપણ છો.

ઘોળા વાળે પણ કળા કામ કરતા શરમાતા નથી કેટલાકને ત્યાં દીકરી, વહુ અને સાસુને એક સાથે સુવાવડ આવે છે આ કેવી ભયંકર દશા છે ? મૈથુનના પરિણામ એ પાપના પરિણામ છે પરસ્ત્રી હોય કે ચ્વસ્ત્રી, પણ તેના તરફ મન ઢળ્યું એ પાપ જ છે આજની સગકાર સતતિ-નિયમનના કેન્દ્રો ચલાવવાને નામે સયમનું સત્યાનાશ વાળી રહી છે સાચું સતતિનિયમન બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મચર્ય એ નીરોગ બનવાની ઔપધિ અને બ્રહ્મને જાણવાની જડીબૂટી છે.

હાથી પર ખેસીને ત્વરાથી કુતાળ દારિકાના બગીચામાં આવી પહોંચ્યા પછી તેમણે કૌટુંબિક પુરુષને દારિકામાં શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને બબર આપવા મોકલ્યો તેણે શ્રીકૃષ્ણમહારાજને નમન કરીને કહ્યું, 'આપના કૃષ્ણા કુતાદેવી હસ્તિનાપુરથી અહીં અગ નામના બગીચામાં આવ્યા છે, અને તેઓ આપનું દર્શન વાંછે છે'

આ સમાચાર સાંભળતા વાર જ શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પોતાની મુખ્ય સ્ત્રીઓને સાથે લીધી અને તેઓ અગ ઉદ્યાનમાં પધાર્યા તેમણે હાથી પરથી છતરીને કુતાળને વંદન કર્યા અને તેમને હાથી પર ખેસાડીને રાજભવનમાં લાવ્યા યથોચિત સ્વાગતસત્કાર અને ભોજનાદિ થયા પછી સુખાસન પર ખેસાડીને શ્રીકૃષ્ણે કુતાદેવીને પૂછ્યું, 'કૃષ્ણા ! આપને અચાનક અહીં સુધી પધારવાનો પરિશ્રમ કેમ લેવો પડ્યો ? આપના આગમનનું પ્રયોજન બતાવો'

કુતાળ દ્રૌપદી ગૂમ થયાની વાત કરશે અને શ્રીકૃષ્ણ શો જવાબ આપશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાયના ૧૦૪

(શુધવાર તા. ૧૪-૧-૧૩)

અહીં ત્રીસે સિદ્ધાન્ત પ્રાર્થના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

આતાસુતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોહીની અધિકાર આવે છે. આદ્યેષુ વાસુદેવના પ્રભનો જવાબ આપતા કૃતાદેવી મોક્ષા ભાઈ! દ્રોહીદેવી અગ્રાસીમાં સૂતાં કરતાં ત્યાંથી કોઈ દેવે, મનવે અસુરે કે વિદ્યાધરે તેનું અપહરણ કર્યું છે અને તેની જલુ શોધ કરી પરન્તુ સફળતા મળી નથી. કહે કે તેની શોધ કરવાનું કાલે તમારા હાથમાં સોપવા માટે આવી છું. આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણે જવાબ આપ્યો, 'કહે આપ દ્રોહીની ચિન્તા કરશો નહીં' એમ અને તેમ તરણથી દ્રોહી-દેવીની શોધ કરીને હું આપની સેવામાં ખજાર મોકલીશ.

કુન્તાભાગા વિદ્યાધર વ્યા ગાદ શ્રીકૃષ્ણે પોતાના ગુપ્તચરોને મોકલ્યાને દ્રોહીમાં તપાસ કરાવી, પરન્તુ ગુપ્તચરો પાછા ફર્યા શ્રીકૃષ્ણે દારિકામાં પશ્ચ રચાવેલ સમગ્ર પ્રભાવનોને દ્રોહીની શોધ કરવાની જવાબદારી આપી તેનું કોઈ પરિણામ આવ્યું નહીં. મોક્ષેસા વચનનું પાલન ન થય ત્યાંસુધી મધ્યપુરોને કુ ખ રહે છે દ્રોહીના કોઈ ખજાર નથી મળતી. શ્રીકૃષ્ણમહારાજ એકવાર ઉદાસ બનીને બેઠા હતા, ત્યાં અચાનક ક્રપ્ત નારદ પંથમાં આવ્યા અને આપીને સ્વાગત કર્યો અને શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું કે દેવાનુગ્રિહ! તમે હરેક સ્થાનમાં આવાગમન કરી શકો છો તો તમે ક્યાં દ્રોહીદેવીને જોયાં છે?

નારદજીએ જવાબ આપ્યો, ‘હું એકવાર ઘાતકીખડકીપમાં આવેલા દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્રની અમરકકા નગરીમા ગયો હતો ત્યાના રાજા પદ્મનાભની એક એકાન્ત શાળામા મેં દ્રૌપદીના જેવી ટોઈ નારીને જોઈ હતી એવુ મને યાદ આવે છે.’ આ સાભળીને શ્રીકૃષ્ણદેવે કહ્યું, ‘તો નારદજી ! આ બધુ તમારુ ગોઠવેલુ કારસ્થાન લાગે છે.’ નારદજીએ શ્રીકૃષ્ણમહારાજની આ વાત સાભળી હવે વધારે સાભળવું પડશે એમ માનીને તેઓ ત્યાંથી એકદમ નિદાય થઈ ગયા.

શ્રીકૃષ્ણમહારાજે વિચાર કર્યો કે દ્રૌપદીદેવીનો પત્તો તો લાગી મયો હવે તેને મેળવવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડશે આથી તેમણે એક દૂતને હસ્તિનાપુર મોકલીને પાડવોને સમાચાર જણાવ્યા કે દ્રૌપદીના સમાચાર મળ્યા છે.

દરેક વસ્તુમા ધ્યેય પ્રથમ નક્કા કરવુ જોઈએ ધ્યેય વિના દોટ મૂકનારને વ્યર્થ શ્રમમા મુકાવુ પડે છે તમે પણ આજ દિવસ સુધી ધ્યેયનો નિશ્ચય કર્યા વિના જ દોટ મૂકી છે પુરુષના પ્રતાપથી વધારેમાં વધારે નવમી ગૈવેયઃ સુધી જીવ પહોચી શકે, પણ પાછો મનુષ્યભવ પામીને સાતમા નરકે પણ ચાલ્યો જાય માટે તમે તમારુ ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરો તમે તો—

પૂર્વ દિશાએ જાવુ હતુ ને દોડ્યો પશ્ચિમ દ્વારે,
ઉત્તર દક્ષિણ અથડાયો ને આવ્યો નહી કિનારે

કાળી અમાસની રાતે રમતા, જાણી નહી અજવાળી પૂનમ,
જનમ જનમ ભટકુ છુ તોયે મુજને આવે નહી શરમ.

જરા વિચારો કે તમારા પગલા ઉદયાચળ તરફ છે કે અસ્તાચળ તરફ છે ? ઉદયાચળ તરફ પગ મૂકનારની ઉત્તરોત્તર ઉન્નતિ થાય છે જોને અસ્તાચળ તરફ જનાર એકલી વાનોના તડાકા મારવામા જ રહી જાય છે તમે દ્રવ્યને બદલે પર્યાયને મેળવવા દોડી રહ્યા છો, પણ પર્યાય

પછો ખાતર છે તારે દ્રવ્ય સાધન છે જિનેશરનો આ સ્પર્શ
 સાપેક્ષતા છે દ્રવ્યની જોડાણને આત્મા નિત્ય, સાધન અને મુવ છે
 તારે પર્ણની જોડાણને એ જ આત્મા અનિત્ય નાશવત, અસ્થિર
 અમુવ છે એ બંધાં આવરણો કાઢીને જો આત્માને મૂળ સ્વરૂપમાં બંધ
 જવો હોય, તો હવે ધ્યેયની દિશામાં પગલાં મારો. ક્રિયાઓ પશુ
 કરી પણ હવે એ ક્રિયાને આત્મચક્ષુ કરવાની જરૂર છે મારે અતરમાં
 શાંતિ યસાવો અકારના કાઈ અદિર, અસ્થિર, દેવાસ્ય કે ઉપાશ્વમાં
 મોક્ષ મળી શકશે નહીં સાધીઓ કહે છે કે—

મોક્ષ કલો નિજ શુદ્ધતા તે પામે તે પશુ,
 સમગ્રજ્યુ સદ્યેપમાં સકળ માત્ર નિર્મલ.

જેમ આત્મામાં અનવ ગુણો છે તેમ આત્માને આવરણ
 કરવારી કર્મની વર્ગણા શુ અનતી છે મારે એ આત્માને મુક્ત કરવા
 મારે અતીરક પ્રયત્ન કરવા પડશે. તમે અહીંના ભોગ અને તેની સામગ્રીની
 પાછળ રાખી ને નાખી રહ્યા છો. શુ અહીં તો તમને મળ્યું પણ શુ
 જીવનમાં હજારો હજારો અહીંના કરોડોના ભજનાઓ પણ
 દેવતાઓ વિમાનો આગળ ટુચ્છ છે હાં એ બધું તો મળી શકે
 છે કે નહીં બળથી એ દેવતાઓનાં વિમાનો પણ મેળવી શકશે પરંતુ—

કર્મણિ ધિમત્તા મોષ કર્મણિ સુરસપયા ।

કર્મણિ પુનર્મિલં ચ વગો ચમ્પા ન હૃદયદ ॥

નિમગ્ન બની અત દેવતાની સપત્તિ મળી શકે છે પુત્રો અને
 મિત્રો શુ મળી નહીં ન તુ બા માનવજાતિ સિવાયના અન્ય કોઈમાં
 ધર્મ મળી શકેતો નથી મારે ધર્મ એ કષ્ટપ્રસ છે ધર્મ મિતામણિ
 સમ ન કે ત્યુ ધર્મ । કે ક મારી છે તેજે પોતે ન પોતાને ઘેર
 મારી ન ત દેવ અવ તામા કે કથી ધર્મની આરાધના કરવી નથી
 જ્ય મધ્યમાં શુ ક શાતા છે ન મરે આ તથી ન નિર્મોહી સચ્ચિદાનંદ,
 અવંદી આ માનવ ન મ । યાચાઓ ત્યની સામે અધરે અવસ્થા

ખેડે છે, ત્યારે ખાડાકેરો, કાટાકાકેરો, પહાડ કે નદીની કાતરો જેવા વિષમ સ્થાનોની પરવા કર્યા વિના બધું જ સહન કરે છે તેવી જ રીતે આ આત્માને કર્મરાજની સેના સામે બહારવટુ ખેડવાનું છે માટે વર્તમાન વિષમતા સામે નહીં જોતા આજે જ અપલાવો તમે તમારી જાતને 'જૈન' કહેવડાવો છો એ જિન શબ્દ 'જિ' ધાતુ ઉપરથી બનેલો છે જે આત્માના શત્રુઓને જીતે તે જૈન છે તમે સાચા અર્થમાં જૈન બનો, પરંતુ એક ભક્ત કહે છે તેમ—

જીતુ ના કદાપિ, સદા હાર પામુ,
જીતા જાતને હું જૈન જ કહાવુ,
મમતા ન મૂકુ જરીએ, સમતા ન સાધુ,
જીતા ગર્વથી હું સાધક ગણાવુ,
ભોગથી ભર્યા છે ભરપૂર ભાણ્યા,
કેમ કરી ગાઉં હું તો પ્રભુ તારા ગાણા

તમારામાં જૈનતા કળકે છે ? તમે રાગ, દ્વેષ, મોહ, કામ, ક્રોધ આદિ શત્રુઓને જીત્યા છે કે એ બધા દ્વારા તમે જાતે જ જિતાર્થ ગયા છો ? બધું મૂકીને મરી જવું છે એટલું તો તમે સમજો છો કે નહીં ? તો પછી કેટલાક તૂટેલી સાવરણીને ગાય ચાવી જાય, ત્યારે ગાયને મારી મારીને લાકડીઓ કેમ તોડી નાખે છે ? આવું થતું હોય તો આમાં તમારું જૈનત્વ ક્યા રહ્યું ? કે પછી લેખલ રહી ગયું ને માલ અવાઈ ગયો ? તમે લેખલને માનો છો કે માલને ?

દ્રૌપદીદેવી જીતે પારણું આખેલ કરે છે, બધા હું ખોને સહન કરે છે, જીતા તેને કાઈના ઉપર રાગદ્વેષ થતો નથી એ સમજો છે કે આ અદરના દુશ્મનોને મેં જ આવકાર્યા છે એને હવે મારે જ ધક્કો મારવાનો છે પરિણામ વિના બધું પડતો નથી, બધું વિના સત્તા નથી, સત્તા વિના ઉદ્ય નથી, ઉદ્ય વિના વેદન નથી અને વેદન વિના નિર્જરા નથી

દારિકાથી આવેલા દૂતે પાંચે પાંચેને ખજાર આપ્યા કે
પાતકીભરદીપમાં આવેલી અમરકંઠા નગરીમાં દ્રોપદિત્વી છે તેને મેળ-
વવા માટે તમે પાંચે પાંચે પોતપોતાના રથ લઈને લવણસમુદ્રના
કિનારા પર આવીને શીઘ્રશ્વમદારાજની રાદ જુઓ તેઓ પશુ દેવે
તાકીદે દારિકાથી લવણસમુદ્રના કિનારે આવી પહોંચશે. દેવે ત્યાં શુ
ખસે તે અવસરે.

ૐ શાન્તિ

•

વ્યાખ્યાન : ૧૦૫

(ગુરુવાર તા. ૧૪-૧-૧૯૧૧)

અહીં ત્રણે સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે, ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાત સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદિતો અપિહાર વાસે છે
કોઈ સ્ત્રી વસ્તુ હવા છે તેનો પત્નો લાગ્યા પછી જ પ્રવાણુ ઘર્ષ થશે.
શીઘ્રશ્વમદાર તેને દ્રોપદિત તથા લાગ્યો એટલે તેમને માર્ગ સૂત્રનો
તમને તમને પત્નો લાગ્યો છે કે નહીં? અનત સંક્રિતો
સ્વ મી અનતક ગયાં જુલાવ મા પડી ગયો છે દેવે એ સમજીને પોતાની
સંક્રિતિ । સ્વ ૬ કો ના સિસિગાઈ સ્વાદમર્ષતપસ—કમ રહિત ઘર્ષ
જમ અન ની અર્ધ છે પણ અન નથી એવી સિદ્ધિમતિને પ્રાપ્ત
કરે અશક્તિ અ મને કૌનિક સુખની રુચિ છે પણ આધ્યાત્મિક
સુખની વિ નથી એ પુરૂષને મંદ તેને છૂટે તે અનત અનકો
લુપ્ત ન અધિક । અન છે ગાનીઓ કહે છે કે—

મન પ પાત અ સર ચતનજ પુરૂષમોહ નિવાર,

પુરૂષ મ નિા ચતન પુરૂષ મોહ નિવાર,

અમુક વસ્તુ મ છે પુ રા ન થય પછી તમે એ વસ્તુને

અડતા પણ નથી, કારણ કે એ વસ્તુ ખાવાથી તમને મોતનો ભય છે તો પછી અનતા મોતનો તમને ડર છે કે નહીં ? જો ડર હોય તો તમે વીતરાગની વાણી દ્વારા એ મિથ્યાત્વના ઝેરને શુ કામ ઉતારતા નથી ? કેવી છે એ પ્રભુની વાણી ! —

અહો વાણી તારી, પ્રથમરસ ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી, અમૃતરસ અજલિ ભરી ભરી,
અનાદિની મૂર્ગ, વિપતણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી મ્થલી, અરૂપ ભણી દોડે પરિણતિ

શમ, સવેગ, નિર્વેદ આદિ ભાવથી નીતરતી પ્રભુની વાણી છે એ વાણીના અમૃતરસની લહાણી જ્ઞાનીઓ અજલિ ભરીભરીને કરે છે, તેનાથી અનાદિમિથ્યાત્વની મૂર્ગ ઊતરી જાય છે અને જીવને સ્વ-રૂપનું ભાન કગવે છે જીવનો શત્રુ કર્મ નથી, પરંતુ વિભાવભાવ શત્રુ છે. તમને પેટમા દુખાવો ઊપડે અને આજકાલ કરતા ડોક્ટર પાસે જવ ડોક્ટર તમને કહી દે કે તમારા પેટમા મોટી ગાઠ થઈ છે મારી પાસે આવવામા તમે મોડા પડ્યા છો હવે તો આ ગાઠને ઓપરેશન કરીને બહાર કાઢવી પડશે ! તેવી જ રીતે મિથ્યાત્વની ગાઠ માટે તમે મોડા પડ્યા છો, એમ તમને લાગે છે ખરું ? હજી પણ તમને એ ગાઠ નડતરૂપ નથી લાગતી ? હુ દર્દી છુ એમ દર્દી ન માને તો તેની દવા ડોક્ટર કરી શકતો નથી જીવને પણ તેવો જ રોગ અનાદિકાળથી લાગુ પડ્યો છે

અષ્ટ કર્મકા રોગ જીવકો, શુભાશુભ કર છાયા ।

અંગ-ઉપાંગ લગા નસ્તરકો અંગ સાફ કર ઢાલો ।

વૈયા લે લો ડાક્ટર આચા રે વઢી દૂરસે ॥

આ જીવને આઠ કર્મનો રોગ લાગુ પડ્યો છે શુભના ઉદયવાળા એમ માને છે કે આ સુખને હુ કાયમને માટે ભોગવતો રહીશ નીરોગી માણસ એમ માને કે હુ કાયમને માટે આવો ને આવો રહેવાનો છુ

તો એમ માનનારા ખાંડ ખાઈ છે એક રાત્રે કરંડીમાં રહેનારા પક્ષ
એમ જ માનતા હતા કે આ આમારા બંધસા બાગબગીચા ખન બને
સમૃદ્ધિ કામખાંડ ॥ બને એને બમે એકલા જ ભોજવવાના છીએ.
પક્ષ એમને ક્યાં ખગર હતી કે દિવસ ક્યાર પહેલાં તો ખાલી હાથે—
હાથ ધસતાં ધસતાં શાયરુ પડી. તમે બધા જાણો છો કે ત્યાર
પછે શુ ॥ જની ગયું બચ્ચાનાં મગલ આવે છે ત્યારે ટોલ પીડીને
આવતાં નથી પક્ષ બાળ્યા વિના રહેતાં નથી. એ મગલ ક્યારે
મગસે એની ઝાઝીને ખગર પડતી નથી.

દ્વિપદાદેવી મોઢી રાને પોતાના મહેલની બગાસીમાં સુપી હતી.
એને સ્વપ્નમાં પક્ષ ખ્યાલ ન હતો કે દિવસ ક્યાર પહેલાં મારે લવલુ-
સમુદ્ધને પેસે પાર ધાતકીખડકીખડી અમરકાનગરીમાં પહેલ્લી જઈ
પડશે. તમે માનવ જવાનાં કરણો આખાં ત્યારે જ તમે માનવ જ્યા
છો. પક્ષ હવે બહીયી ક્યાં જવાના છો? તમે શાની લેવારી કરી
છે એ તમારા આ માન ખૂણે.

તમે કદાચ મહા આરણ-સમરણ કરતા હશો. કોઈ માલધારની
મિસોના કે કારખાનાઓના ઉદ્દ્યોગોમાં અસ્થિરનો આપવા જતા
હશો. તો તમારી એ જાણી લેવારીઓ પાપને બાળુભોજન આપનારી છે
એથી તો દુર્ગતિ મળે છે તો નરા સ્વરણ જનીને વિચાર કરો કે નર-
નિષ્ઠ થના મદાજ્ઞ તમે કેવી રીતે બાગવી શકશો? બહી માયુ દુખે
છે એ પક્ષ સજન થતું નથી ત્યારે નરકનાં દુખો લેનારી જનતાં છે
જનતજણી એની વેદનાઓ ન જોઈની હેલ, તો તે મતિમાં જવાનાં
કા જ્ઞાન મ બને તેમ સત્વરે નાબૂદ કરી નાખો બધને હેદી નાખો.

જે જે કારણ બધના તેલ બધનો પથ,

તે કાળજી છેલ્લે દશા મોક્ષપથ કાલ જાત.

માટે આજથી ન મહેનત કરે. તમે મ ન કરો ને બીજા મહેનત
કરે તેવું કમના રાજ્યમાં શક્ય નથી. બહી તો તમારા નોકરો તમને

મહેનત કરીને કમાઈ આપે છે અને તમે મળ લૂટો છો, પણ મોક્ષના માર્ગમાં તો જે ખાય તે ધરાય હજારો જન્મતા હોય તેમા જે ન જમે તેનું પેટ ખાલી રહે, એવો ન્યાય છે માટે આત્માના અનંત ગુણો પ્રગટ કરવા માટે જખ્ખર પુરુષાર્થ આદરે આત્મામા પ્રદેશભેદે ભેદ છે, પણ લક્ષણભેદે ભેદ નથી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને દ્રૌપદીને લેવા માટે જવું છે, પરંતુ એકલી માળા જપવાથી એ મળી જવાની નથી તેવી જ રીતે આત્માને પ્રાપ્ત કરવા માટે સતેજ અને જખ્ખર કાર્ય કરવું પડશે પ્રદેશીરાજને કેશીસ્વામીનો ભોટો થઈ ગયો ને તેને એક જ વારમા એવું ઈન્જેક્શન લાગી ગયું કે તેનો બેડો પાર થઈ ગયો કેટલીક વાર વિદ્યાર્થી માસ્તર કરતા પણ આગળ વધી જાય છે અમે પણ એવું ઈન્જેક્શન કે તમે એવા બની જાવ કે અમારે પણ તમને વદન કરવા પડે એ તમારા જ હાથની બાજુ છે

આ મિથ્યાત્વની મૂર્છા અનાદિની છે તમે બોલો છો કે ‘સાહુ મંગલમ્ ।’ એ સાધુઓ તમારી મૂર્છા હિડાવા માટે વીતરાગની વાણીરૂપી અમૃતની અજલિઓ છાટીને તમને જગાડી રહ્યા છે સત્પુષ્પો તમને વિભાવમાથી સ્વભાવમા લાવે છે, પણ તમને મોક્ષ લેવાનો ‘મોખ’ છે ખરો ?

હસ્તિનાપુરમા આવીને દૂતે સમાચાર આપ્યા અને પાચેય પાડવો સૈન્ય સાથે પોતપોતાના રથમા બેસીને લવણસમુદ્રના કિનારા તરફ રવાના થયા જેની પ્રિય વસ્તુ ખોવાઈ ગઈ હોય તેની શોધ કરવામા કેવી મીઠાશ આવે છે તમારો આત્મા અનાદિકાળથી ખોવાઈ ગયો છે. તમે એને કેવા ભાવથી સભારો છો ? કેવા ભાવથી રોધ ચલાવો છો ? જે છીપ સમુદ્રમા પડ્યા પડ્યા સ્વાતિનું બિંદુ જીલે છે તેના મોતી એક રૂપિયાના પાય મળે તેવી કિંમતના પાકે છે, ને જે છીપ ગાજીને બિંદુને ત્રદણ કહે છે તેનું એક મોતી સવા લાખનું પાકે છે તમે ઉછાળાથી સાલજો છો કે પડ્યા પડ્યા સાલજો છો ?

શ્રીકૃષ્ણે ભેરી વગાડીને તમામ યોદ્ધાઓ, સુભટો અને મહારથી-

એને બેગા ક્યો મહાપુરુષના બોલ ક્રીલવામાં લાગ્યો માણસો ભાગ્ય માને છે એ એમનાં પુરુષનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો બોલ સ્વભાવમાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આખા જાગ્યા કન કરે છે તે એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં ચોદાએને જાગ્યા જાગીને પોતપોતાનાં વાક્યો પર બેસીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ સ્વચ્છસુમુદ્રને કિનારે જાણી પહોંચ્યા પડવો ત્યાં જાગાઉંથી જ હાજર હતા હવે બે લાખ યોજનનો જા સ્વચ્છસુમુદ્ર અને સોળ હજાર યોજનનો અમ્બાળા પાર કેવી રીતે કરવો ? તેના માટે નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તનુની એક પૌષ્પસાળાની રચના કરાવી હતી સહારો કરી તેઓ અકુમ તપ કરવા બેસી ગયા ત્રણ દિવસ અને ત્રણ રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિશ્વરેનું આસન ઊભવા લાગ્યું હવે અવધિમાનના ઉપયોગથી નામ્ની લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ માટે કે આથી એ પોતે જ પૌષ્પસાળામાં હાજર થશે જા છે જા નાવ ! તમારા અકુમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેનું જાન કે તેને / પ્રભાવ પડે ને ?

લવણસુસ્થિતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ‘ મને કેમ
યાદ કર્યો ? ’ શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ‘ દેવાનુપ્રિય ! મારે અને પાંચ પાડવોને
લવણસમુદ્રને પેલે પાર અમરકકા નગરીમા જવું છે ત્યાંના રાજા
પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સદાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ ક્યું
છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ
કરી શકે તેવું કરે. ’ લવણસુસ્થિતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું,
‘ તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની શી જરૂર છે ? આપ કહો તો હું
એક ક્ષણવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમા
હાજર કરી શકું છું, અને આપ આજ્ઞા આપો તો આખી અમરકકા
નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણસમુદ્રમા કુબાડી દઉં ’

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૬

(શુકલાર, તા. ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે.
લવણસુસ્થિતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આજ્ઞા માગ્યા છતાં
શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના
પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની શક્તિ સવળી બિતરે
તો અનન્ત કર્મને છિન્નભિન્ન કરી નાખે, અને જો અવળી બિતરે તો
પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળ, એક જ શિક્ષક
અને એક જ કલાસમા ભણતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક-
સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉદ્ધારને સ્વપુરુષાર્થમા ફેરવે તે

એને બેગા ક્યા મહાપુરુષના મોલ કીલવામાં લાખો માણસો લાગ્ય માને છે એ એમનાં પુણ્યનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો મોલ સ્વર્ગવામાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આજ આપા કન કરે છે તો એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં મોહાએને આપા આપીને પોતપોતાનાં વાકનો પર બેસીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ સ્વચ્છસમુદ્રને કિનારે આવી પહોંચ્યા પાંચે ત્યાં આપાથી જ હાજર હતા હવે બે લાખ યોગજનો આ સ્વચ્છસમુદ્ર અને સોળ હજાર યોગજનો કમમાળા પાર કેરી રીતે કરવો ? તેના મારે નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તન્મૂર્તિ એક પૌષધસાળાની રચના કરાવી હતીના સવારો કરી તેઓ આક્રમ તપ કરવા બેસી ગયા. મધ્ય દિવસ અને મધ્ય રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિક્ષતદેહનું આક્રમ કાલવા લાગ્યું હવે અવધિયાનના ઉપયોગથી તન્મૂર્તિ લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ યાદ કરે છે આથી એ પોતેજ પૌષધસાળામાં હાજર થયો આ છે આક્રમના પ્રભાવ ! તમારા આક્રમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેનું ખ્યાન ધરતા હો તેનો / પ્રભાવ પડે ને ?

દૃષ્ટાન્ત—વિદ્યાના કીધાને એક વાર જમીયાના કમરનો સ્વચ્છ થઈ ગયો. કમરોએ તેને પોતાના જમીયામાં આવવાનું આમત્રણ આપ્યું જમીયામાં માલતી મસ્તિકા અને મોતરનાં ફૂલોની સુગંધમાં કમરોએ કીધાને ફેરવ્યો અને પૂછ્યું કેમ બાઈ ! જમીયાની સુગંધ કેવી લાગી ? કીધાએ જવાબ આપ્યો અને તે વિદ્યાની અને જમીયાની સુગંધ સ્પષ્ટી લાગે છે આથી કમરોએ એ કીધાના શરીરમાં તપાસ કરી તે એ કીધાના નાકમાં વિદ્યાના કણ પણ સાથે જ હતા પાસેના સરોવરમાં લઈ જઈને કમરોએ કીધાને જરાજર સાફ કરી નાખ્યો ત્યાર પછી જ કીધાને પુષ્પોની સુગંધ સુવાસનો સ્વાદ લાગ્યો.

તમે બ્રાહ્મણનામાં આવો છો ત્યારે સસારરૂપી વિદ્યાના સ્વચ્છ સાથે લઈને આવો છો એથી તમને તેનો સાચો સ્વાદ આવતો નથી મારે સમ ની દુઃખ ધન ખર્ચરી નાખો.

લવણસુસ્થિતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ' મને કેમ ચાદ કર્યો ? ' શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ' દેવાનુપ્રિય ! મારે અને પાત્ર પાડવોને લવણસમુદ્રને પેત્રે પાર અમરકકા નગરીમા જવું છે ત્યાના રાજા પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સકાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ કર્યું છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ કરી શકે તેવું કરો ' લવણસુસ્થિતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું, ' તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની શી જરૂર છે ? આપ કહો તો હું એક ક્ષણુવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમા હાજર કરી શકું છું, અને આપ આજ્ઞા આપો તો આખી અમરકકા નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણસમુદ્રમા કુબાડી દઉં '

ૐ શાન્તિ

*

આખ્યાન : ૧૦૬

(શુક્રવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ અથેથી વસ્તુને સેદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. લવણસુસ્થિતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આજ્ઞા માગ્યા છતાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની શક્તિ સવળી બિતરે તો અનન્ત કર્મને છિન્નલિન્ન કરી નાખે, અને જો અવળી બિતરે તો પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળ, એક જ શિક્ષક અને એક જ ક્લાસમા ભણતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉદ્ધારને સ્વપુરુષાર્થમાં ફેરવે તે

જનત કોની નિર્જરા કરી નાખે, અને એ એ શક્તિને પરમારોરે
 તે એનાં ભવનમાં મળજૂત નાને. એટલે જોઈએ જનમનારે એ આત્મ-
 શક્તિને પરમારોરે છે તે એ જ શક્તિનો આત્મામાં સદુપયોગ કરી
 હેતુ તે માત્રિકામાં કૃષ્ણ સર્વ શક્તિ હોત. સર્વશક્તિસ્વરૂપની શક્તિ
 આશ્રુત છે એક અપરી વચાહે, તેટલા સમયમાં આણીત કરી જાણ્યા
 જ જુદીપને સાત પરિક્રમા કરે માનવમાં પણ એવી શક્તિ પ્રગટી શકે
 છે ભગવાન કહે છે કે હે જીવનમ ! ત્યાંથી અને વિદ્યાચારી
 નામના એ પ્રકરના આરણ્યકમુનિઓમાં વિદ્યાચારી મુનિ છે જનના
 પાત્રમાં કરીને સમિધ મેળવી શકે એ એક અપરી વચાહે ત્યાં જ જુ-
 દીપને એક જાણે મારી શકે એ જ રચનામાં જોઈએ હોય, ત્યાંથી પણ
 ઉપાદી તે સીધા માનુષોત્તર પર્વત પર પહોંચે ત્યાંથી પણ ઉપાદીને
 સીધા આઠમા નદીશ્વરદીપમાં પહોંચે ત્યાંથી જાણી રચના જોઈને એ
 ભગવાનના જનના જાનનાં ગુણગાન કરે છે ભગવાનનું જાન ક્ષેત્ર અને
 કાળથી અમર્યોદિત છે તે જનના જૂનકાળ એક સમયનો વર્તમાન અને
 જનના સરિખાગ જુએ છે એવા ભગવાનના ગુણોના વિદ્યાચારી
 મુનિ ઉપાસક અને છે ત્યારે જ જાણ્યા મુનિ આશ્રમને પારણે જુદા
 કરે છે તે મુનિ નિ જિનાની હોય જેના કપાલ પાતળા પડ્યા હોય
 તેને વિદ્યા મજા ને જાણીથી એક પણ ઉપાદીને સીધા પદરમાં રચક
 હોય પહોંચે ત્યાંથી રચના જોઈને ભગવાનના ગુણાનુસંગી અને છે
 ત્યાંથી વચાહે નદીશ્વર દીપમાં આવે ને ત્યાંથી સ્વસ્થાને આવે જિપ્સના
 ભાગમાં વિદ્યાચારીનું જુ હોય, તે ઉપર જતાં મેરુ પર્વતના નદન
 વનમાં નદીના ત્યારી મરુ પર્વતની રાએ આવેલા પદમ વનમાં જાણ
 અને જુદી નદી થાય ! જાણે ત્યાર જાણ્યા મુનિ સીધા પદમવનમાં
 પહોંચે ત્યાંથી જ ના ન જનના આવે જનના પડી સ્વસ્થાને પહોંચે
 ભગવાનના જનના મિત્રા ને જાણે જાણે એ જુદા છે આખા વિદ્યાના
 માણસને કેટલી જુદાજુદા થાય ? જુદા એ જાણ્યા જાણે અને જોવી
 રીત મજા ?

નહી અન્યમાહે જ્ઞાન ભાખ્યું, જ્ઞાન નહી કવિચાતુરી,
નહી મત્રતત્રો જ્ઞાન ભાખ્યા, જ્ઞાન નહી ભાષા ઠરી.
નહી અન્ય સ્થાને જ્ઞાન ભાખ્યું, જ્ઞાન જ્ઞાનીમા કળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભગ્યો સાલળો

અન્યમા અક્ષરો છે, પણ તેનો જાણકાર તમારી અંદર ખોડો છે
એકના એક અન્યને વાચનાર જુદા જુદા હોય, તો સૌ સૌના ક્ષયોપશમ
પ્રમાણે સમજવામા ફેર પડે છે પુસ્તક જે બધાને જ્ઞાન આપી શકતું
હોત તો તો બધાને સરખું જ જ્ઞાન થાત, મત્રતત્રથી પણ જ્ઞાન
થતુ નથી કોઈ સ્થાનમા કે માગધ, વરદામ, પ્રભાસાદિ તીર્થસ્થાનમા પણ
જ્ઞાન ટાક્યા નથી જ્ઞાન એ આત્માનો વિષય છે જ્યાં આત્મા છે
ત્યાં જ્ઞાન છે 'જે આયા સે વિજ્ઞાયા જે વિજ્ઞાયા સે આયા'—
આત્મા એ જ જ્ઞાન છે અને જ્ઞાન એ જ આત્મા છે આત્મામા જ
અનંત જ્ઞાન ભર્યું છે જ્ઞાન એ ખીજે ક્યાયથી મળે તેવી વસ્તુ નથી
ધર્મોસ્તિકાય આદિ પાત્રેય જડ છે અણુવ વસ્તુ સ્વપરપ્રકાશક નથી
એ બધાને જીવ જાણાવે છે સ્વપરપ્રકાશક પણ જીવ છે 'તમે મને
ઓળખો છો?' એમ તો તમે ધણાને પૂછતા હશો પરંતુ ઓળખાણ
તો જીવે અનંત વાર કરી છે, પરંતુ સ્વને ઓળખવામા તેની ક્યાશ
રહી ગઈ છે માટે 'Know thyself'—તુ તારી જાતને ઓળખ.
એક ભક્ત પ્રભુની પ્રાર્થના કરતા કહે છે—

મે ને તમે આ સસારસાગરમા, ક્યાં સગપણ અપારો રે,
તમે તો થયા પ્રભુ સિદ્ધ નિરજન, મારો ના'વ્યો આરો રે
પ્રભુ ! મને એક આધાર તમારો રે
એક ઘડી પણ ક્રમ જુલાશે ? સાભરશે આખો જન્મમારો રે
પ્રભુ ! મને એક આધાર તમારો રે

હે પ્રભુ ! હું સસારમા રઝળું છું આપ પણ તેવી જ રીતે રઝળતા
હતા મે આપની સાથે પુત્રપણે, સ્ત્રીપણે, ભાઈપણે, માતાપિતાપણે,

મિત્રપણે અને ધાતકપણે અનેક સજમી બાંધ્યા છે કમની પાઠન
પાવાથી આપના તમામ કમો છેલ્લે છેલ્લે ગયા । આપે નીચે ફારમુ,
કમને વીણીવીણીને ચૂરીચૂરીને અપાવી નાખ્યા, ને મારા રજાખાટનો
મારો ન આપ્યો.

આપણી પણ એ જ વાત છે એવું શું કાલે આઠે જાણ્યું કે
આપણે એવા ને એવા રહી ગયા એનો ઇર્થવાર વિચાર ક્યો છે ?
પ્રભુનો આત્મા એકવાર નિગોદમાં પડ્યું હતો છતાં તેઓ સિદ્ધ બની
ગયા અને આપણે એવા કેમ ન બન્યા ? ઉપગણી માટે ને પૈસા ભેગા
કરવા માટે તમે ગાનદિવસ બજારમાં રખડો હો, કપડાં જપ્તીને ભેસતા
નથી, પણ એનાથી તમારે મોક્ષ મેળવવો હતો તો નહીં ખજી કો
તમે જામામાં પ્રવીણ બન્યા હો માત્ર આદમખાની જાખનામાં જ ઉદ્ધરણ
હો જરા વિચારી લુઓ કે તમારી પ્રવૃત્તિ સાચી છે ? તેનાથી સર
અમલ્ય જ કે છે કે વધે છે ? હવે જરા સ્વસ્થ બનીને વિચારો કે
ઉદ્ધરણ કોમાં મેળવે—જરૂરમાં કે ચેતનમાં ?

દુરાવલ—આજે રાત્રી ૧૬ ૨ પાસે જઈને કહેવા સાચો કે અને
એ રજા મળે નહીં, બૂજ સામતી નહીં આપ્યો દિવસ મુક્તી જેવું
સાચું કરે કે આ સરી ના સાધા પકડાઈ ગયા છે આ જન્મે રેશને
તરમી ને દાન આ ૧ ૨૬ ૩ હાલે તપાસીને હવે સખી દાખી

આ અણુધડ રોગીની મૂર્ખતા પર તમને હસવું આવતું હશે, પરંતુ તમારું અણુધડપણ એનાથી પણ આગળ વધી જાય તેવું છે. ભગવાને ભવ્ય જીવોને ભવમુક્ત થવામાં સહાયક અને, ભવરોગ ઓછો થાય, આત્મભાવ પ્રગટે, કર્મના બંધનો તૂટી જાય, સ્વરૂપની ઝાંખી થાય, આત્મરમણતા પ્રગટી જાય, તે માટે ધર્મ બતાવ્યો. તે ધર્મ એ પીવાની દવા અને ધન એ માલિશ કરવા માટેની દવા હતી, પરંતુ તમે એ માલિશ પૂરતી દવાને—વ્યવહાર ચલાવવા પૂરતી ધનરૂપી દવાને પી ગયા જે દવા ઝેરી હતી, માત્ર ઉપયોગ પૂરતી જ કામની હતી, તેને તો પેટમાં ઉતારી દીધી અને જે દવા પીવાની હતી એ ધર્મરૂપી દવાને તમે ચોળવાના કામમાં—ખતાવવા પૂરતી જ ઉપયોગમાં લેવા માડી તમે પૌષ્ઠ, આયુષિલ આદિમાં પણ આડખર કરવામાં પડી ગયા તમે જો એક સામાયિક યથાર્થ રીતે કરો તો દર, પદ, રથ, દરથ પદ્યોપમ ઝાંઝેગ નરકના દુખો નાશ પામે, પણ આવી ઉત્તમ ધાર્મિક ક્રિયાને તમે કેવી રજાવા મૂકી છે ? તમે ધર્મને ટૂંકી નજરે જુઓ છો અને ધનને લાખી નજરે જોવા લાગ્યા છો. ધર્મ કરતા જે ધ્યેય બાધવાનું હતું કે નન્નહનિર્જરદુઃખ—ધર્મ એ કર્મની નિર્જરા માટે છે, તે ધ્યેય ન સધાય તમે ખેતરમાં તો વાવો છો, પણ અનાજ માટે નહીં, માત્ર દોરતે ચરવાના ચારા માટે ! જો તમે ધારો તો એ જ ખેતરમાંથી અમૂલ્ય પાક પણ ઉપજવી શકે. ધર્મમાં કોઈ પણ પ્રકારના ભૌતિક ભડાકા ન જોઈએ તમારા ભવરોગ માટે તમને દવા તો મળી છે, પણ એ દવાને વાપરવાની રીત જીધી છે તમે ધર્મને ચોપડવા પૂરતો જ રાખ્યો છે દિવસના ચોવીસ કલાકમાં જ્યાંસુધી તમે ખાર કલાક ધર્મધ્યાનમાં ગાળો, ત્યાંસુધી સસાર અને ધર્મના પલ્લા સરખા ગણાય એથી વધારે કરવાની તમે કોઈ દિવસ વૃત્તિ સેવી છે ? હવે બતાવો કે તમે શામાં આગળ વધ્યા છો ?

જ ધાત્યારી અને વિદ્યાત્યારી મુનિ પાછા આવીને જો તેની આલોચના ન કરે, તો ભગવાન તેને વિરાધક માને છે. વિદ્યાની શક્તિ દેશવિદેશમાં

ફરવા અને નેવા માટે નથી, પરંતુ આત્મામાં સમાઈ જવા માટે છે. આજના સાધુઓ કેટલીક વાર ગરહનાં કારખાનાં, વીજળીખર કે મશીનરી નેવા માટે જાય છે. કોઈ વળી માઈન્ટ બાથુ નેવા જાય છે અને બાઈ! એમાં શું નેવાનું છે ?

લક્ષ્મીનરસિંહદેવને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે કહ્યું. અમારે તમારી વિચારો વધારે હિપ્પોચ નોંધતો નથી. અમારે અમારા પગલર પગલાલ રાજા પાસે જઈને દ્રોષીને લાવવી છે. એણે રાજાની સામે કસકુમાર બાપીને લગાઈ કરવા કહ્યો. પણ એણે રાજા બાવક હોવાથી પ્રથમ કહિયાર છાત્રાં નહીં. અમારે કસકુમારે પ્રથમ બાથુ હોવાનું તે પછી જ તેમણે બાથુ હોવાનું તેમણે રક્ષુસાગ્રમાં પણ ધમ રાખ્યો. તમે તે પ્રતિજ્ઞા અને બાધા સેવાના બચાવમાં કહે છે કે એવાં બંધન અમારે ન નોંધાવે, પણ એ વાત ખોટી છે. તમે એવાં એવાં બંધનો સામે જઈને સ્વીકૃત્ત્યાં છે કે જે બંધનો તમારા સચ્ચાને વધારનારાં છે. ત્યારે બાધા અને પ્રતિજ્ઞા તો કલ્પમુક્તિ કરવા માટેનાં બંધનો છે. અમારે તમને બંધન નહોતાં. મનતા ત્યારે હોયછેડીના બંધનમાં શું કામ પાયા એ બતાવશે ? સચ્ચાર અને મોક્ષ એ બન્ને એકસાથે સંભવી શકે નહીં. નહીંપાર જ્યાંમાં એ હોડીમાં એકસાથે ન બેસી શકાય. એક પગ એક હોડીમાં અને બીજો પગ બીજી હોડીમાં એમ કરવા જશે. તો કલ્પના નહીં રહે. કહિયારો કહે કે રાજા જેવા વરસાદે કાઢવાની મારી શક્તિ થાય તો કુ દીક્ષા લઈ તો એ કદાપિ દીક્ષા થઈ શકે નહીં. રાજા અને કહિયારો બંનેનું કહેરોમિ મંત્રે તો પાઠ તો કર્યો જ જમ્બાવાય છે. બહી એવો કોઈ બેદ નથી.

ધમ એ આત્માની યોજ છે. દુશ્મનને થકે બેસીને પણ ધમ વાળી શકાય છે. પણ તમે તો કેમ બેસો છો. શિવસી ? તો જ્યાં અમારા છો કે ન મળ્યો કોઈ વિધામી ? કોઈ વિધાસુ ન મળે, ત્યાંથી જ તમે વિધાસધાન કરતા બેસો છો. આમ તમારો ધર્મ મોખવાની દયા જેવા તમે બતાવી દીધો છે.

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે લવણસુગ્રિહિતદેવને કહ્યું, ' પાત્ર પાડવેના પાત્ર રથ અને છટ્ટો મારો રથ લવણસમુદ્રમાથી જઈ શકે એટલી જ સહાયતા આપો ' અને ' તથાસ્તુ ' કહીને દેવ અદશ્ય થઈ ગયો. બંને મેનાઓને પાછી વિદાય કરીને પાત્ર પાડવો અને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા બેસીને જેમ સડક પર જતા હોય તેવી રીતે પાણીમા જવા લાગ્યા અને અમરકકા નગરીના અગ ઉદ્યાનમા આવી પહોંચ્યા. શ્રીકૃષ્ણે પોતાના દારુક નામના સારથિને આજ્ઞા કરી કે તુ પદ્મનાભ રાજા પામે જઈ, તારા ડાબા પગથી તેનું સિંહાસન દયાવી અને ભાલાની આણીએ ક્ષેપ કરીને તેને કહેજે કે ' શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવની ભગિની દ્રૌપદીદેવીને તુ અહીં લાવ્યો છે, માટે જો તારું હિત ચાહતો હોય તો જલદીથી તેને બગીચામા આવીને સોપી જ અને જો ન સોપવી હોય તો યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈ જ '

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૭

(શનિવાર, તા. ૨૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીની એકાંત શાળામા દ્રૌપદીદેવી પત્રપરમેષ્ઠીની ઉપાસનામા મસ્ત બની ગઈ હતી જે માણસ એકાગ્રતાથી ધ્યાન ધરે છે તેના તમામ વિદ્યો દૂર થઈ જાય છે. શ્રી માનતુ ગાચાર્યજી ભક્તામરસ્તોત્રમા કહે છે કે—

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસન્તતિસન્નિવહ્નં
પાપક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિ શરીરભાજામ્ ।
આક્રાન્તલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમન્ધકારમ્ ॥ ૭ ॥

હે પ્રભુ ! આપણું સ્મરણ કરતાં જવની પરિપાટીથી બધાએજ પ્રાણીમાત્રનાં પાપો એક દણુમાત્રમાં એવી રીતે નાશ પામે છે કે જેવી રીતે આખા સૌકમાં વ્યાપ્ત જો સ્મર સમાન કાલે શત્રુનો સમસ્ત અધકાર સૂર્યાં ફિરજો વડે નાશ પામે છે. આત્મારૂપી સિદ્ધ જ્યારે નિઃસ્વર્ગ થઈ જાય છે ત્યારે કર્મરૂપી શિશુઓ ભાગી જાય છે

ઉદયરૂપી કૃતશે કરજો વારવાર,
સમક્ષિતથી જાગી જશે કાલો ધરતી બહાર.

આ છવને કર્મરૂપી કૃતશે વારવાર કરે છે પરંતુ સમક્ષિતરૂપી સિદ્ધના પાકારમાત્રથી એ કર્મરૂપી કૃતરો પચાતન થઈ જાય છે.

કુયુ જિનરાજ તું જસો નથી કોઈ દેવતા જેસો
ત્રિનાગીનાથ શું કહોએ, આમારી બાંસ શ્રી મહી મે.

હે પ્રભુ ! તારું સ્મરણ કરી પછી ભરખમણુ દેખ જ નહીં આપના માત્રને મેં પછળો નહીં કુ સતોનો વિશાધી બન્ધો ધર્મથી ઉમ્મન યાદાં. આત્માર સુધી કુ વિવચવપદ અને કદાચની હતો પરંતુ હવે મોં મારી જૂથ સમગમ છે.

જ્યારે છત્ર કાલોની ધમધમતો હતો ત્યારે તે અભિમાનથી ઉદન હતો. હો એ પતાની જૂથ કળૂસ કરીને નમ્ર જની મથે. હવે અહો છે કે હે પ્રભુ ! આ તમા સ્મરણ-સ્મરનમાં અદ્ભુત શક્તિ છે આવી સ્તુતિ નિઃજ નિરંકર નિરાદબીધ્યે અને નિષ્કારણ કરવી ૧૧ મ અક્ષિત ૫ સરી પૂજ રસ છે અક્ષિતથી અપણુત્ય નમે છે અક્ષિત સ અને મદ અભિજિત-બુદ્ધાણુ છે સાત વિશક્ષિત અને સમગમન ૫ મ અ વિનાજ છે ત્યારે અક્ષિત એટલે એકતા. અર્થ ૫ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ ૧૧ નામ અક્ષિત છે

કરી દુયુ કદા અ મનની
પદા નથી કર્મ તન કે ધનની
૧૧ સવસાન ૧ નામ ૫ વિનાના આવા

ન્યા સમર્પણ હોય ત્યા જ સેવા છે આશાથી સેવા કરનાર પોતે અતે હારે છે દ્રૌપદીદેવી આત્મધ્યાનમાં તહચિત્ત, તહલેક્ષ્યા અને તહ-અધ્યવસાય થઈ ગયા હતા પદ્મનાભ રાજાને એના જે દેહનો મોહ જાગ્યો હતો એ રૂપલાવણ્ય હવે રહ્યું ન હતું તે તો એકચિત્તથી પ્રભુની ભક્તિ કરી રહી હતી.

શબ્દો સામું જોઈશ ના તુ, ભાવ હૃદયનો જોજો,
કહ સૂરીલો હોય ભલે ના, તાલ જીવનનો જોજો
શબ્દે શબ્દે ગૂથાયેલી, ગીતે ગીતે ગૂથાયેલી,
પારખજે તુ પ્રીત રે વહાલા, ગાવા તારા ગીત
અતરને એકતારે મારે, ગાવા તારા ગીત

ભક્ત ભગવાનને પ્રાર્થના કરતા કહે છે કે, 'હે ભગવન્ ! મારા શબ્દો સામે જોઈશ નહી, પણ મારા હૃદયના ભાવો સામે જોજો, મારા કહનો સૂર સારો ન હોય, પણ મારા હૃદયનો તાલ તારા સાથે જ જોડાયેલો છે મારા ગીતે ગીતમાં અને શબ્દે શબ્દમાં તારી જ પ્રીતિ ગૂથાયેલી છે'

આખો ઓરડો ઉકળાતો ભયો હોય અને એક બાજુ અમૂલ્ય હીરો મૂકી રાખ્યો હોય, તો તેમાં શાની કિંમત વધારે છે ? તમે તો સતની નહી, પણ સતાનની કિંમત વધારે સમજો છો, તમને ધર્મની નહી, પણ ધનની પડી છે ? બાબાનો અવાજ સભળાય કે 'બાપા !' ત્યાં તો બાપા ખાતા ખાતા ખેડા થઈ જાય, પરંતુ સતની શીતળતા ઓર છે સતનો આશ્રય લીધા વિના—સતનું શરણુ સ્વીકાર્યા વિના જીવતો ઉદ્ધાર નથી મોક્ષ-નગરમાં પહોંચાડનાર સત છે સત્પુરુષોના ચરણોમાં અર્પણ થઈ જાય, તો જ તમારા પગલા ઉત્થાન તરફ જશે મારે સતતિ કરતા સતને વહાલા માનો, ભૌતિક કરતા આધ્યાત્મિકને આહો, ધન કરતા ધર્મને શ્રેષ્ઠ સમજો અહીં આવો ત્યારે દેવ, ગુરુ ને ધર્મની શ્રદ્ધા દહ કંપાની વાતો કરો ને ધેર જાય ત્યાં દીવો કરીને કહેગો કે 'જો

માતાજી ! તમે તો ઘડીકમાં દેવગુરુની દયા પળાવો ને મનસિકમાં સોનાના
લાટાની ખાસા રાખો—એ જનને તો મેળ કર્યા ખાખ્યાં બહી તો મનસિકમાં—

શબ્દ ખરીને ને ગુણ ગામ, તે જીવ તરીને મોક્ષે ગમ.

સતોનું સરજી તરવા માટે છે દુન્યા માટે નહીં સતો તમને
વચ્ચે લટકવા દેવા સ્પષ્ટતા નથી. સતો તમને લાભમાં કે દાનિમાં
સુખમાં કે દુઃખમાં સમક્ષિત દ્વારા ટકી રહેવાની હિમ્મત આપે છે.
દ્રોણી વિચારે છે કે જ્યાં પણ કર્મનું જ રૂણ છે માટે એના ચાત્ર ને
દ્રષ્ટા જનનું જને વ્રતમાં નિમગ્ન રહેવું. પરિવરવિશ્વી ઓ ગેરી રીતે
રહે એ રીતે સાદાઈથી એ રહેવા લાગી.

આજે તો વિશ્વનાથ રાગરંગ વખ્યા છે જાગની વિશ્વનાથે પૂજનાર
કોણ ? આજે તો વિશ્વનાથ અઠામ્મમાં પણ હિંમ પડે તેવા વાતાવરણમાં
તેના ધરાદાપૂરક મૂકવામાં આવે છે. પરંતુ જાણ નાટક—સિતમાં પુરો.
સાચેની વાત્સીતની છૂટખટ આદિમાં તમે વિશ્વનાથે દેવા રૂપમાં જોવા
માગો છો ?

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે હારક સારથિને અમરકકા નગરીની રાત્રિમાં
મોકલ્યા. સાથે પચ્ચાસ રાગની સમાગાં આવ્યો અને દૂતના નિયમ
પ્રમાણુ વિનય કરીને તેણે કહ્યું. શ્રીકૃષ્ણનો હારક નામનો દૂત
આવને વ ત કરે છુ. હવે મારા સ્વામીએ ૭ ગાતા આપી છે તે
કહુ છુ. આમ કલ તંજુ ગાના પચ્ચી પચ્ચાસ રાગનું સિદ્ધાસન
દેના યુ જન કોષિત ઘર્ષ કનાળમાં તથા કાકુડી ચાલી. રાત્રીમાં જાણે
લાલ કરી મ નાની અચ્છીએ તન સદરી આપતાં હોતે કહ્યું. શ્રીકૃષ્ણની
અગિની દરી પોલીનું તમ જા કા યુ છે તેને સેવા માટે પાંચ
ગાના તથા આ ગાનાં ૨ ગાનાં ૩ ન રિત છપ્પા હો તે
છાનામાં મા ૮ ચર્ચ ન તમ પોલીની ન મારી દેને, નહીંતર મુક
ક વા તમા ઘર્ષ ન ત વિનયના ગા છવો નિયમ એ વિનયી પણ
અવક છે તમ જાણતા નથી. આક કરિ કહ છે કે—

વિષયે ચ વિષે મેદો યકારેણ મહાન્ કૃત ।

ઉપમુક્તં વિષં હન્તિ વિષયા સ્મરણાદપિ ॥

સ્મરણ કરવામાત્રથી કામી જીવો હણાય છે. દૂતના વચનો સાંભળીને પદ્મનાભ રાજાની ભૂકુટી વક્ષ બની ગઈ ક્રોધાયમાન થઈને એ કહેવા લાગ્યો, ‘શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવથી જે થાય તે ભલે કરી લે હું દ્રૌપદીને સોંપવાનો નથી’ વિષનું પાન કરનારાઓ વિવિધ પ્રયોગોથી ખતી પણ જાય છે, જ્યારે વિષયો તો એસુમાર નુકસાન પહોંચાડે છે. પદ્મનાભ રાજાને ખબર ન હતી કે દસ લાખ સુલટોને એકી સાથે યુદ્ધમાં હરાવવાનું સામર્થ્ય એકલા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવમાં છે એને તો અભિમાનનો આબજો ચડ્યો હતો ! અહંકાર અહંકાર નહિ, પણ વિકાર છે.

જો આવે મને આબજો, સાલમ જીદમી ગણાય,

૩ જેવું પોચું નહીં, વળવી ફાંસી થાય

પદ્મનાભ રાજાએ દારુક સારથિનું અપમાન કરીને કહ્યું કે, ‘કૃષ્ણ વાસુદેવને કહી દેજો કે અમે યુદ્ધ કરવા તૈયાર છીએ’ આમ કહીને તેણે દારુકને પાછળી ખારીએથી કાઢી મૂક્યો એક જ નિમિત્તમાં એ પક્ષો છે એક પક્ષ સતીને છોડાવવા માગે છે, ત્યારે બીજો પક્ષ સતીને શ્રષ્ટ કરવા ઇચ્છે છે ! પદ્મનાભ રાજાને પોતાના સૈન્યનું અભિમાન હતું એ માનતો હતો કે આ છ જણને તો હું ચાચડની માફક ચોળી નાખીશ એમનું શું ગણું ? આ છ જણા મારા સૈન્ય સામે ટકી શકશે નહીં પણ સિંહણના સત્રાન એકે હજારા ને ભૂગણના સોયે ખીચારા ! આવકના લેખલ લગાડવાથી આવક ગણાય ખરો ? એકવીસ ગુણો ધારણ કરે તે આવક છે તમે તો ઘડી ઘડીમાં પડટો ખાવ છો, પરંતુ ઔષધ, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને દેવતા એ તો ભાગ્યના ઉદય વખતે જ પ્રસન્ન થાય છે, ભાગ્યના અસ્ત વખતે એ બધા રિસાઈ જાય છે પદ્મનાભનું ભાગ્ય હવે રિસાયું છે

દારુક સારથિ પાછો આવ્યો શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને તેણે બધી વ્યકિત કહી આ તમ્હ સૈન્ય લઈને પદ્મનાભ રાજા યુદ્ધ કરવા માટે

વ્યાખ્યાન : ૧૦૮

(રવિવાર, તા ૨૭-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પદ્મનાભ રાજાના બળથી ધૂમ્રતા પાડવાને શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું, ‘તમે બલ્લવીર્ય અને પરાક્રમવાળા છો, તમે હજારો રાજાઓને જીતવા શક્તિમાન છો, પણ તમે ચાલતી વખતે બોલેલા શબ્દોના કારણથી જ હાર્યા છો હવે શ્રીકૃષ્ણમહારાજ યુદ્ધે ચડ્યા શરવીરો માનતા હોય છે કે મોતથી વધારે શું થવાનું છે ? સાધુઓને પણ બાવીસ પરિપક્વ સહન કરવાનો સમય આવે, તો નીચે લખેલા પરિપક્વોને સહન કરવા માટે તત્પર રહેવું જોઈએ—‘ક્ષુત્પિપાસાશીતોષ્ણદશમશકનાગ્ન્યારતિસ્ત્રી-ચર્યાનિષદ્યાશય્યાક્રોશવધયાચનાલામરોગતૃણસ્પર્શમલસત્કાર-પુરસ્કારપ્રજ્ઞાજ્ઞાનાદર્શનાનિ ।’ (તત્ત્વાર્થસૂત્ર અ ૬, સૂ ૮)

અર્થાત્ ભૂખ, તરસ, શીત, તાપ, મચ્છર આદિના દશ, અચેલ, અરતિ, સ્ત્રી, ચાલવાનો, બેસવાનો, ઉપાશ્રયનો, આક્રોશ, વધ, યાચના, અલાભ, રોગ, તૃણાદિનો સ્પર્શ, મેત્ર ધારણ કરવો, સત્કાર, પુરસ્કાર, પ્રજ્ઞા, અજ્ઞાન અને અદર્શન—આ બાવીસ પરિપક્વોમાના પ્રજ્ઞા અને અજ્ઞાન બે જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયથી આવે છે, અલાભનો અતરાય

કમના ઉદયથી દર્શનનો દર્શનમોહનીયના ઉદયથી, સાત ચારિત્ર
મોહના ઉદયથી અને વાહીના અગિયાર વેદનીયના ઉદયથી આવે છે
કેવળી અમવાનને વેદનીયના અગિયાર પગિયો દોષ છે પહેલા ચાર
શુદ્ધિસ્થાન પરિણ કુખ્યપ પશુ નિર્ગરાપ ન હોય નરમા અસુસ્થાન
સુધી જાવીસ પરિણ દોષ છે કમ સાથે મુક કરવા તેવાર મરેસો
મુનિ એક આત્માને છતીને પાચ દિવિયને છતે અને પાચને છતે
એટલે ચાર ક્યાવને છતે, એમ કુલ છતે છતે.

એક અગિયાર આત્માનો વિજય કરે ટકે નવાય નિતાઈનલ છે

જ ત થરી કંઠકંઠા કરેદ

જ સે કરે અવ્યવિયા દુરવ્યા ।

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર અ. ૨ ગા. ૪૮

ચતુ માયુ કાપે તેના કરતાં આત્મા પોતાનું વધારે અગિયાર
કરે છે પછી એ કુખ્ય આત્મા મુલ્ય સમયે પચાસાપ કરે છે કુખ્ય
અં ૪૨, મિયા પુત્ર પર અને શેઠ નોકર પર દુઃખ અવાને છે ખન્ન
અ માત્ર હમત કાઈ કાલું નથી હમવા યોગ આત્મા છે

અવ્યા એક વમેયવ્યો અવ્યા કુ કલ્પ કુદમો ।

અવ્યા વન્તો સુદી હોદ, અસ્તિ છોપ પરચય ॥

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર અ. ૧ ગા. ૧૫

અ માત્ર હમવે બહુ મુદિય છે આત્માને હમે તે આ લોક ને
નરસ કમ નુખા થવ છે પાતાનો છે કરે ધરમથી વીસ વેદાની
હિતરી કી ત્ય તં તત એ તમાચા આસ્વાનુ વમને મન અગિયાર
છે ક જા કે તમત તમ । છે કરાના દેશે અમા નથી ત્યારે તમે
અહીં અ વ તી અ કમ એમ હા હતા તમારા કુલોને અગ્ય
તેમ અત નવી ન તમ કુલો અમને અમે ખરા ને વમે પોતે
કવ બ ત અત વિષ સપ ન ક ર મા અ મળ આબા હો તો તમે
તમને પત કે કર એ તમ આ મ થી છે ખરા ને આત્માને હમે
ત ત ત ક ત ત કમ સુખી થવ

દૃષ્ટાન્ત—આત્મારામને એ સ્ત્રીઓ હતી એકનુ નામ હતું સુમતિ અને ખીજનુ નામ હતું કુમતિ તેમા તેને એક અજ્ઞાનચદ્ર નામનો મિત્ર ભેટી ગયો. અજ્ઞાનચદ્રના સગથી આત્મારામે કુમતિને જ માનીતી બનાવી સ્ત્રી અને મિત્રની સાથે એ કુછ દે ચડી ગયો અને સુમતિને ઠાકરે મારવા લાગ્યો.

એકવાર આત્મારામ સુમતિ નામની સ્ત્રીને ત્યા અકસ્માત જઈ ચડ્યો બહુ સમયે આવેલા પતિને સુમતિએ મિષ્ટાન્નો અને પકવાન્નોની થાળી પીરસી અને ભોજન લેવાની વિનતી કરી, પરંતુ આત્મારામનું ચિત્ત કુમતિમા હોવાથી તેણે એ મિષ્ટાન્નની થાળીને પણ ઠાકરે ચડાવી. ત્યાથી એ કુમતિને ત્યા ગયો કુમતિ મો ચડાવીને બેઠી હતી ત્યા જઈને આત્મારામે કહ્યું, ‘ મને બહુ ભૂખ લાગી છે, માટે જલદી ખાવાનું કરી દે ’ મોહુ બગાડીને કુમતિ બોલી, ‘ તમે તો તમારી માનીતીને ત્યાં પેટ ભરીને જમી આવ્યા હશે. હવે અહીં શું કામ આવ્યા છો ? અત્યારે મારા ઘરમા કાઈ નથી ’

આત્મારામે કહ્યું, ‘ હું સુમતિને ત્યા ભૂલથી જઈ ચડ્યો હતો, પણ તેણે પીરસેલું ભોજન મેં ખાધું નથી તારા હાથે તું જે બનાવી આપીશ તે મને મીઠું લાગશે જલદી ખાવાનું બનાવી દે. ’ કુમતિ બોલી, ‘ મારી પાસે અત્યારે ગોખર (જાણુ) સિવાય બીજું કાઈ ખાવાનું નથી જે તમારે ખાવું જ હોય તો ગોખર વધારીને આપું ’ આત્મારામ રાજી રાજી થતો બોલ્યો, ‘ તારા હાથનું બનાવેલું ગોખર પણ મને મીઠું લાગશે ’ કુમતિએ ગોખર વધારી દીધું અને આત્મારામે હોસે હોસે ખાઈ લીધું મોહધેલાની દશા તો બુઝો !

તમે પણ ક્રોધ, માન, માયા, અભિમાન આદિ કપાયો આવે ત્યારે આત્માને રોકી શકતા નથી કુમતિના પીરસેલા એ બધા ગોખર— જાણુ જ છે માટે આત્માને સમજવો કે હવે તો તેમાથી પાછો વળ ! જે આ ને આ ગોખરના ગુલામ બની રહેશો, તો દુર્ગતિમા જવું પડશે સારીઓ કહે છે કે—

જ રીતે તમને અનેક દુખો આવતા હોવા છતાં વૈરાગ્ય આવતો નથી તમે આટલા બધા બેઠા છો, તેમાં કેઈ હૃદય પર હાથ મૂકીને કહી શકો છો કે તમને દરેક રીતે સુખ જ છે? બુદ્ધિશાળી માનવી સારાસારનો વિચાર કરી શકે કે સુખ ક્યા છે અને દુખ ક્યા છે

તમને જડ ધનના લગલામાં સાર દેખાય છે એ જડને સાચવવા તમે તાળા મારો છો અને જે ચેતન છે તેને તમે છૂટ મૂકી દો છો. ત્યાસુધી તમારો મિત્ર અજ્ઞાનચક્ર તમારી સાથે હશે, ત્યાસુધી તમે કુમતિને છોડવાના નથી પણ કુમતિથી લાલ છે ને કુમતિથી હાનિ છે એ તમને ક્યારે સમજાશે?

એ આત્મારામને એક વિવેકચક્ર નામનો મિત્ર મળી ગયો એણે લટકતા આત્મારામને ઊભો રાખીને સમજાવ્યો કે 'ભાઈ! તું મારું કંઈ માનીને એકવાર અજ્ઞાનચક્રની સોળત છોડી દે તારે સાથે ચાલનાર મિત્ર જોઈ એ તો હું તારી સાથે ચાલીશ' આત્મારામ સમજી ગયો તેણે અજ્ઞાનચક્રની સોળત છોડીને વિવેકચક્રનો સગ કર્યો હવે જ તેને 'અ' અને 'પર'નો વિવેક જાગ્યો જે ઇન્દ્રિયોએ આત્માને ગુલામ બનાવી દીધો હતો તે આત્માએ ઇન્દ્રિયોને ગુલામ બનાવી એણે કુમતિનો ત્યાગ કર્યો જેણે પાપ ઇન્દ્રિયો, ચાર કપાયો અને દસમા આત્મા પર વિજય મેળવ્યો, તેણે આખા જગત પર વિજય મેળવી લીધો મહાત્મા કપીર કહે છે કે—

દસ દગવાળ બંધ કર, અદર ચમકત મોતી,
કહત કપીંગ સુનો ભાઈ સાધો, નહી પુત્રક નહી પોથી
આતમજ્યોતિ નજરમાં ન આવી,
ઝિઝમિઝ ઝિઝમિઝ જલત હૈ જ્યોતિ,
નહી તેલ નહી બાતી આતમજ્યોતિ

એ આત્માની જ્યોતિ અસૌકંદિક છે, પણ જ્ય ત્યાસુધી અજ્ઞાનચક્રનો સગ ન છોડે ત્યાસુધી તેને સુમતિના ધગ્મા શાન્તિ મળવાની નથી

આદ્યારામને સમજાવીને નવો મિત્ર વિવેકચંદ્ર તેને સુમતિના ખરમાં લઈ
 ગયો. હવે જ તેને ગોખરના સ્વાદને બદલે સાચો સ્વાદ પ્રાપ્ત થયે.

પદ્મનાભ રાજા અશ્વત્થામા દતો. આથી તેને સારી વસ્તુ
 સમજાતી ન હતી. વિવેચી છવેને ત્યાં સુધી મોત સામે ન આવે ત્યાં સુધી
 સમજાતું નથી.

શ્રીકૃષ્ણ રથમાં બેસીને પદ્મનાભ રાજાની સામે આજ્ઞા, શ્રીકૃષ્ણ
 એક છે અને સામે બીજો છે. સૈન્ય વિરાજ છે સૈન્યસાગર છલકાઈ રહ્યો
 હતો. તેની સ મુખમાં શ્રીકૃષ્ણે પોતાના પાંચગવ્ય નામના ચેન રાખેલો.
 નાદ કર્યો. પૂર્વ ખૂબ આરાધના કરીને અને નિરનિશ્ચય સવન પછાતે
 શ્રીકૃષ્ણે માથી લીધું હતું કે જે ખૂબ બસવાન બનું. શ્રીકૃષ્ણનો રાખનાદ
 શ્રવણ કરીને પદ્મનાભ રાજાનું ત્રીજા ભાગનું સૈન્ય મૃત્યુ પામી ગયું
 અને ત્રીજા ભાગનું લશ્કર ત્યાંથી પલાયન કરી ગયું. હવે શ્રીકૃષ્ણે
 રાક્ષસ નામનું ધનુષ લીધું અને એના એક જ દહાર દ્વારા બાકીનું
 સૈન્ય પણ નાસી ગયું. હવે પદ્મનાભ રા ન એકલો થઈ ગયો. આથી
 એ બળ વધે. વિષ અને પરાક્રમ વિનાના બની ગયો. પોતાના પ્રાણ
 બચાવવાનું તંત્રમાં સામથ્ય ન રહ્યું. કૃષ્ણે વહેજ વિપ્રતિ આવે છે
 એ પોતાના પ્રાણ બચાવવા મુશ્કેલી વાળીને દેહધો ને અમરકલા
 નગરીમાં પતી ગયો. છતાં સત્યાપચથી ઠેકાણું બધું થયું છે કે
 પદ્મનાભ રા નનું બધું થાય. રથનામે અમરકલા નગરીના તમામ દરવાજા
 બંધ કરી દીધા. એનું અરમ ન રથમાં રાજાઈ ગયું.

શ્રીકૃષ્ણે નવી પાઠના અને દેહાગ્યો. પણ નગરીના દરવાજા બંધ
 હતા. આથી તેમણે ચમારી નીચે કાતરીને વેલિય સમુદ્રપાત કરી
 ગયું. ન નું આ. અધુ સિદ્ધનું એવું ન સિદ્ધ સ્વરૂપ ખાતલું હતું
 અને મારી ગયો ના કરી. આ અજનામાં થી અમરકલાના મદન
 કાજ. આ ના સાજા. રમકેલ અગળવા સાચો અને અત
 પુરમાં પસી ગયો. પદ્મનાભ થયે ધૂળવા સાચો. હવે મોત સામે

આવીને જીભ હોય તેમ તેને લાગી ગયું હવે બચવાનો શો ઉપાય કરવો ? ખીજો તો કોઈ આધાર રહ્યો ન હતો. આથી એ દોડીને એકાત શાળામાં આવ્યો અને તપમા બેઠેલી દ્રૌપદીના ચરણોમાં પડ્યો.

દ્રૌપદીદેવીએ શુષ્કનો નાદ સાંભળ્યો હતો. તેણે જાણ્યું કે મારા ભાઈ શ્રીકૃષ્ણ આવી ગયા છે. તે વિના આ રાજા મારા ચરણોમાં પડે નહીં. પગમાં પડેલા રાજાને દ્રૌપદી કહેવા લાગી, ‘રાજન્ ! મેં તમને પ્રથમથી જ કહ્યું હતું કે મારા ભાઈ કૃષ્ણ વાસુદેવ છે, છતાં તમે એમનો પ્રભાવ જાણ્યા વિના મારું અપહરણ કરાવ્યું અને તેમનો કોપ વહોરી લીધો. માટે હવે જો તમારે બચવું હોય તો એનો એક જ ઉપાય છે.’

જેના હયામાં ધર્મ પરિણમ્યો હોય તે દુશ્મન પ્રત્યે પણ ઉપકાર જ કરે છે. દ્રૌપદીએ પદ્મનાભ રાજાને કહ્યું, ‘હવે જો તમારે પ્રાણ બચાવવા હોય, તો તમે તમારા દાઢી-મૂછ મૂડાવીને સ્ત્રીનો વેષ ધારણ કરો અને સ્ત્રીની સાડી પહેરીને મને આગળ કરી અને તમારા હાથમાં મૂલ્યવાન રત્નોની ભેટ લઈને શ્રીકૃષ્ણના ચરણમાં નમો સાથે તમારી સાતસોયે સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી ગાતી આવે અને એ પ્રકારે જો તમે શમશે જશો, તો જ બચી જશો. આ સિવાય અન્ય કોઈ પણ ઉપાય નથી.’ હવે એ પદ્મનાભ રાજા કેવી રીતે જશે અને ત્યાં શું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૯

(સામન્થાર વા. ૧૮-૧૭-૧૩)

આદી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. તથે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૧મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીનો અધિકાર થામે છે. આને સ્વેન્નાથ રાગતો કપ શોકમાં પરિણમ્યે. દ્રોષદીદેવીના શીકનો ભગ કવિ માટે આટઆટલાં વાનાં ક્યાં. ક્યાં બ્યારે જે દ્રોષદીદેવીની સરસ્વતીમાં આબ્યો ત્યારે દ્રોષદીને જ તેને ઉપાસ બતાવ્યો. જોકે આ ઉપાસ એક શત્રુવીર પુરુષ માટે નામેથીભર્યો ગણાય. ક્યાં બીજુ કાંઈ થઈ શકે તેમ ન હતુ. આથી દ્રોષદીદેવીને તેને આ માત્ર બતાવ્યો હતો. હયાણુ છવના દિશ દિશાવર હોય છે તમને સાપ આપે તેને પશુ તમે માફી આપો.

માત્ર જૂલસા છવનપથિકને માત્ર ચીકયા કિના રહુ

કરે ઉપકા એ મા ગની નાથે સમગ્રા વિષ પક

૨ મનુષ્ય માત્ર જાનેમાને માત્ર બતાવી શકે તેનુ છવન ઉત્તમવથ બને છે. અથવા મનુષ્યન મતના શોક હોતો નથી. મરતાં મરતાં પશુ તન નિશ્ચય હોય છે કે મ કાઈનુ કાંઈ ખરાબ હતું નથી. માટે માનુ મરાત થવનુ નથી. સ્વ આ પુલ કમના બધો છવનુ બતાવી દ છે. રહુ થ મા આ રી બન થ ની મરદિ આલી જવા મારી આ અમરાનુ રાત્રુ એકથી વધુને માથે આવી પડે છે પરંતુ બ્યારે અમુક કમનો ઉપ આલે ત્યાર મનુષ્યે વિચારણુ તેઈજે કે હે છવ! હ

એકલો આવ્યો છે ને એકલો જ ચાલ્યો જવાનો છે આવ્યો ત્યારે તને કોઈ ઓળખતું ન હતું, અને જઈશ તે પછી પણ કોઈ ઓળખવાનું નથી માત્ર વચ્ચેના થોડાક સમય માટે થયેલી એ ઓળખાણ હતી એ દૂકા ગાણાની ઓળખાણમાં પણ સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચે, પિતા-પુત્ર વચ્ચે, શેઠ-નોકર વચ્ચે ને મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે ફેટલીયે વાર સંબંધો કથળી ગયા હશે છતાં એના માટે તમારા ધમપજાડા ફેટલા ? ને વિષયમાં સુખ હોત તો તીર્થ કરો અને તજત શા માટે ?

ન્યાસુધી ચારિત્રમોહનીય કર્મ નોગદાન હોય, ત્યાસુધી જીવને માર્ગ મળતો નથી દેવલોહમાં બેઠેલા દેવતાઓ પણ એમ ઈચ્છતા હોય છે કે અમને સર્વવિગતિયોગ્ય માનવભવ મળે તો અમારું કલ્યાણ થઈ જાય, ત્યારે તમે તો ભોગની માગણી કરો છો તમે ને નામના સુખને પણ જતું ન કરી શકો તો એ કર્મની કલ્યાણ ફાતે કહેવી ?

ગેસ ચડે છે ને ખાધેલું પચતું ન હોય, પણ લાકડા સાથે થાળીમાં આવેલા વાલ ને ચણામાં તમારો જીવ દોડાદોડી કડવા માટે છે 'આટલામાં શું ?' એમ કહીને એ કઠોળ ખાઈ જાય, તો પછી એનાથી થતી પીડા માટે રડવું પડે શા માટે ? દાણમાત્રનો જીલનો ચટાકો છોડી દીધો હોત, તો પેટની પીડા કે ગેસ ને ઝાડા ન થાત હવે એ ખીમારી વધવામાં કારણભૂત કોણ ? એવી જ રીતે પારકાનું પચાવનારા અને કાળાબજન-ગિયાઓ નામના સુખ માટે શું કરી રહ્યા છે ? તમે ચાળીસ મણુ ભાર ઉપાડીને જતા બળદોને તો જોયા જ હશે તમારે પણ એ બળદોના જેવા દુખો ભોગવવા છે ? તમે ને એવી ગતિના કારણ ન આપો તો એવો ભવ ન મળે પણ તમે ઇન્દ્રિયસુખની સામે બિભેલા કર્મના પરિપાકજન્ય દુખોને જોઈ શકતા નથી બિલાડી પોતાની સામે પડેલા દૂધની લાલચમાં સામે બિભેલા રખેવાળની ડાગને જોઈ શક્તી નથી તમારી પણ એ બિલાડીના જેવી જ દશા છે

દૃષ્ટાન્ત—દૂધનું દોહતું ઠરવા માટે મૂકીને એક બાણુ રખેવાળ બિભે રહ્યો હતો, તેવામાં એક બિલાડી આવી આવું તાણુ ગરમ દૂધ

પીવા માટેની લાલચને એ ઊંડી સજા નહીં તેણે એ દુષ્તા
 રોણમાં મોઢું નાખ્યું રખેવાળી કરનારને રોષ થયો તેણે એ
 લાલચી મારી વાસણનું મોઢું નાનું હતું તરફથી તરફથી એ વાસણ
 ફરી ચડ્યું જાગ્યોએ એ વાસણનો કાંસો બિલાડીના ગળામાં બરાબર
 જરાઈ ગયો. બિલાડી નાસી ફરી, પણ હવે ગામનાં ફતરાં તેને
 સુએ રહેવા દેતાં ન હતાં. બાધી એ જગલમાં ચાલી ગઈ
 પરંતુ જગલમાં બાળ્યા છતાં એના હિસક સ્વભાવ તે એના
 એ જ હોય એ જામતેમ ઉદગોની શૈલિ અસાધ્ય લાગી. એક
 ખેતરમાં પાંચસો ઉંદરોનું જરૂર તેની સામે એક પથ્થરની પાટ પર
 આવીને બિલાડીએ બાસન જમાવ્યું.

મધ્ય ઉંદરો બિલાડીને જોઈને લાલચ માર્યા ત્યાં બિલાડી
 બોની અંદર બાઈઓ. મારાથી હવે તમારે બીચાનું નથી કું તે
 હવે અદિસક બની ગઈ છું મારા ગળામાં પહેલું આ અદિસાનું
 પ્રતીક જુઓ કું તમને ધર્મના બોધ આપવા આવી છું કું દેહરનાબની
 માત્રામાં ગઈ હતી ત્યાંથી મને ધર્મના બોધ મળ્યો ને મને ગળામાં
 રહે વનુ કહ્યું પણ મળ્યું છે એ જ ધર્મના બોધ કું તમને સજાવીશ.

૨ છવે બીજી રીતે ન હસાય એ ધર્મને નામે ફસાઈ નથ છે
 અરા ધર્મને નામ ફસાઈ તાર સિંધ્યાન કુચરુ અધર્મને માર્ગે સઈ
 નથ છે ઉદા. ન્યુ ધર્મને નમ ફસાઈ ગયા પાટ પર બેઠેલી બિલાડી
 ઉદાત્તી સખા બરી ધર્મની વાતે કહેવા લાગી. બ્યારે ઉંદરો જરમાં
 નથ ત્યારે સૌથી ઉચ્છ હને ઝડપી બિલાડી બાઈ જવા લાગી.
 અમ ક તા જના ઉદાત્તી સખા થટર લાગી. બાધી બાજેવાન
 ઉદરન નજ ગઈ મ ન તેજુ મતી કરવા માટે એક પૂછી
 કપ રમ છે ન હતાની આગ અ પી પથુ બા ? એ પૂછી
 વિતા ઉદર ઝડપી ગયે હતા હ ન અહ આવીત બાજેવાન ઉંદરે
 મધ્ય ઉદાત્તી સખા એ સી બા. હ કહ્યુંની પલ જોલી નાખી
 હવે ફેઈ અ બ પથ બિલાડીને મેધ નહીં સાજાવાનો દરાવ્યો.

સમય પ્રમાણે બિંદીબાઈ પાટ પર આવ્યા અને ઉદરોને બોલાવ્યા, પણ ઉદરના આગેવાને દરની અદર રહીને જવાબ આપ્યો કે, ' નમઃ કૈદારકંકણાયૈ હિવેથી અમારો એક પણ ઉદર તમારી વાણીમા કસારો નહીં '

આ તો એક રૂપક છે, પરંતુ આજની દુનિયાના પણ આવું બને છે આવી પાપની પોકળડીલા કયા સુધી ચાલે ? જ્યાં સુધી દુનિયાને સાચી આખ ન આવી હોય, ત્યાં સુધી પાપડીઓ પોલ ચલાવના હોય છે આજે જૈનધર્મના નામે ફેટલાયે મિથ્યાત્વીઓ પાખડ પ્રવર્તાવે છે જેનામા વ્રત નહીં, પચ્ચક્રપાલ નહીં, તપ-સયમ નહીં, ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ નહીં, સામાયિકપણ નહીં, તે પણ ઉપદેશ આપતા કરે છે કે 'બસ, આત્માને ઝાળખો તો જ બેડો પાર થઈ જશે' આવા કુગુરુઓનું કામ જ એક પછી એકને પડવાનું હોય છે આખરે આવા શિકારીઓ પોતે જ શિકાર બની જાય છે આવા કુગુરુ આત્માનું અહિત કરે છે સાચા સદ્ગુરુ મળવા દુર્લભ છે

આજે અમારા પરમ ઉપકારી મહાસતી શ્રી દિવાળીબાઈસ્વામીની પુણ્યતિથિ છે જેમણે જેમણે તેમના વ્યાખ્યાનો સાલ્યા હશે, તેમના જ્ઞાનમા એ વ્યાખ્યાનોના મીઠા સ્વરો ગૂંજતા હશે તેમના આત્મામા જ્ઞાનની જ્યોતિ ઝળહળતી હતી શ્રી જવાહરલાલજી મહારાજના ગુરુ શ્રી લાલજી મહારાજે પોણોસો સાધુઓની પરીક્ષા લીધી હતી તેમા શ્રી દિવાળીબાઈસ્વામીનો પહેલો નબર હતો તેમને ૧૦૦ થોડાઓ કદસ્થ હતા, ઘણા સૂત્રોના તે જ્ઞાતા હતા તેમને ૫૬૨મે વર્ષે વૈરાગ્ય જાગ્યો અને વીસમે વર્ષે બા. ૦ થ્ર. ૦ સૂરજબાઈસ્વામી પાસે તેમણે દીક્ષા લીધી જે કોઈ એમના સર્ગમા આવતું તેને કોઈ ને કોઈ પ્રતિજ્ઞા લીધા વિના ચાલતું જ નહીં વિહારમા રસ્તો બતાવનારને રસ્તે ચાલતા ચાલતા પણ તેઓ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવતા અને વ્રત-પચ્ચક્રપાણી આપતા. અમારા મોક્ષમાર્ગના ઉપદેશક અને અમારા જીવનના તેઓ ઉદ્ધારક

હતાં વાંકનરના આતુર્ભાસમાં અમોને અગિયારમે વર્ષે નાની ઈશ્વરમાં
તેમનો બોલ લાગ્યો કારણ કે—

છવ્વયા-વયા-સંઘમ-સમચેર
કલ્પાણમોમિસ્સ યિસોદિઠાણ ।
જે મે શુદ્ધ સવયમણુસાસયતિ
તેડદે શુદ્ધ સવય પૂવયામિ ॥

—છવ્વેકાસિકમૂત અ. ૬ ઉ ૧ મ. ૧૪

જેઓ સજ્જા દયા સવય અને અસવયના ધારણ કરનાર છે
અમાણુના ધમ્મક છે અને જેઓ અને સદાય કિતલી શિખામણ આપે
છે એવા ગુરુને સદાયવદા પૂજવા—માનવા નોઈએ.

જેણે ભવજામણ ટાળવાનો સાચો રસ્તો ખતાવ્યો તેના વિનય
કે વા ૧ નોઈએ તેમણે પોતે જ પાવેલા સવયમના બીજાની વારવાર
સંભાળ લીધી હતી તેમણે વીતરાગની વાણી સિવાય અન્ય ક્ષિપર
અભાજ ના ધણા પુસ્તકોનું વાંચન કર્યું હતું એમના મુખમાં સદાય
સિદ્ધાન્તની જ વાતો રમતી તેમનું જ્ઞાન સ્પોટ હતું તેઓ કહેતાં
કે કમ કે વા બહુ મીઠા છે પણ ભોગવર્ષ બહુ દાવા છે જો વગને
સવય માન્યુ દખાનું હોય તો તેના મોંમાં દાણ નાખવા જરૂર નહીં
તમ જ્ઞાન તમ જ્ઞાન પછી—જેને જો સમજવા પછી એને મળ્યું

નું ના મ કે મો નહીં શ્રી દિવાળીઆરિવામી અનેક ભવ-પથમાં
જન્મ મ ૧ મનન વગની જા તેઓ કહેતાં કે સુવર્ણ જા છે પણ
મ નહીં એનું મમ તો ગુ ના હલમાં હોય મને જાણે
તના ૧ મધરે આવ્યા વીન જના માર્ગને દસાવનાર મહાવનાર
૨ િ માર્ગમાં જ મીએ અકાવન વગની ઉમરે આકાશીસ વયનો સવય
૩ ના ૧ નો તમને જાણ કે જો મમ કમ દરેકને ભોગવર્ષ પડે છે

જની અજાની ૧ ન સુખ કુખ વડે દોષ.

જની ૨ જાનમ અજાની વેરે રેલ.

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીની બે જગ્યાએ ખબર પડે છે એક ખાટલે અને બીજી ખાટલે અજ્ઞાની ખાવા માટે બેસે ત્યારે તેની રીત બેવા બેવી હોય છે, અને અજ્ઞાની ખીમાર પડે ત્યારે તેની વેદના પણ બેવા બેવી હોય છે એ રડતા-પછડાતા દુઃખ ભોગવે છે શ્રી દિવાળીબાઈ-સ્વામીની આવી ભયકર ખીમારીમા જ્યારે શ્રાવકો સુખસાતા પૂછતા ત્યારે તેઓ કહેતા, ‘મારા દેહને કુટ હશે, પણ મને નથી શરીર તો આત્માનું પાડોશી છે પાડોશીના ધરમા નુકસાન જાય, તેમા મારે શું ?’

દૂરદૂરથી લોકો પૂ દિવાળીબાઈસ્વામીનું વેદન અને ઉદ્ધારો સાભળવા માટે આવતા હતા આમ પચપરમેષ્ઠીનું ધ્યાન ધરતા ધરતા તેઓ શરીરની વેદનાને સહન કરતા હતા આવા ઉપકારી અને જ્ઞાની આત્માની પુણ્યતિથિના દિવસે જીવોમા ધર્મની જગૃતિ આવે છે

સોનાચાદીના ગમે તેવા કીમતી વાસણોમા પાણી ઠંડુ થતું નથી, પણ માટીના ઘડામા જ પાણી શીતળ મને છે એ ઘડો ફેટફેટલા ક્યો, તાપ અને ટપલા ખમીખમીને થયો છે ? કુભારે એને માટીના ડપમાથી ઘડો બતાવતા સુધીમા ફેટલી કસોટીમાથી પસાર કર્યો, ત્યારે જ એ ખીજની તરસ છિપાવવા ચોચ બન્યો

ગુરુ પ્રજ્ઞપતિ સરીખડા, ઘડ ઘડ કાઢે ખોટ,
બીતર સે કર રાખ કે, ઉપર લગાવે ચોટ

ગુરુ પણ શિષ્યને વાકાચૂકો રહેવા દેતા નથી એમના ધડતરમાં ખામી હોતી નથી ક્ષત્રિય ગર્જર્પિએ સયતિ રાજને પૂછ્યું, ‘તમારું ચિત્ત આટલું બધું પ્રસન્ન છે, તો તમારા ગુરુ કોણ ? તમારું નામ અને ગોત્ર કયું છે ? આવો વિનય તમને કોણે શીખવાડ્યો છે ?’ સયતિ ગર્જએ ઉત્તર આપ્યો, ‘મારા ગુરુ આચાર્ય ગર્દભાલી મુનિ છે મારું ગોત્ર ગૌતમ છે અને મને લોકો સયતિ નામથી ઓળખે છે મારી પ્રસન્નતા મારા ગુરુએ આપેલા જ્ઞાનના કારણથી છે એમણે જ મને અભય આપ્યું અને અભયદાન દેતા શીખવ્યું છે’

ગુરુ સંસારના દીર્ઘ રાજમયી મુકવનાર સાચા વૈદ્ય છે. કર્મરૂપી રાગુના ફેસમાં સદીને નિતાવનાર સાચા વકીલ-મેરિસ્ટર છે. ગુના ઉપકારનો બહો વાળી રક્ષક તેમ નથી. તેમનામાં અનેક ગુરુ હોય છે. વરસાદની ધારાઓ, આકાશના તારાઓ અને રેતીના રજકોની જેમ સતત સહગુરુઓ અપાર હોય છે. કલ્યાણસ્તુ, પશુ કલ્યાણ હોય તે સત.

પૂ. દિવાળીનાકરિવામીનો સવન ૧૬૬૫ના માગસર સુદી ૧૧ના દિવસે કાળ થયો. તેઓ અમારા મોક્ષમાનના પ્રણેતા, ધર્મના સાચા રાહ બતાવનારા આરિવમાનના સાચા દિમાયવી અને અમારા સિરજન સમાન હતા. બવેબવમાં પશુ અને એમના ઉપકારનો બહો વાળી રક્ષકો તેમ નથી. તેમની પુસ્તકવિધિ નિમિત્ત આપણે ધર્મધ્યાન, નિશ્ચય અને પશ્ચકખાણુ સર્ષોએ

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૦

(મગળવાર, તા. ૧૬-૧ ૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ના. ત્યજે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુનું સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાનાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં ક્રોધક્રોધો અધિકાર આસે છે. રેક જીવન મન્યુ અ અધિક વસ્તુ છે. મનુષ્ય કલ્પ કર રાજમાં સપ્તમે. હાથ દ ન રિયાની કી મેનારા એકદશ. જન્મેકરનો સમયતા હોય. જુએકા બાટલા આવાના હોય તોપશુ મનુષ્યને જીવવું બને છે. જીવું અ જીવનશક્તિ હ જા તમારે જીવવાની શક્તિનો આરોગ. ૧ સરી ૧ ક વા છે. સ્વ ન ના આ મા છે એને જીવન-મરવા પશુ ૧ કયા ૭ ૧ પછી મરણની આવી નથી વીક સા મારે.

નના મ જુની બીતિ ના ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ

જાનુ ગ્રહ કી નવ રોપ માહમાયાન દૂર દે દે

નજ નયનન જી, નન ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ.

જેને ધર્મધ્યાનમા પ્રીતિ હોય તે કદાપિ મરણથી ભય પામતો નથી ગૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે ‘હે ભગવાન ! આયકમ્મુણા ઉવ-
વજ્જહ વા પરકમ્મુણા ઉવવજ્જહ ?’—જીવ પોતાના કર્મથી હેરાન થાય છે કે પરના કર્મથી ? ભગવાન જવાબ આપે છે કે, ‘ગોયમા ! આયકમ્મુણા ઉવવજ્જહ’—હે ગૌતમ ! જીવ પોતાના જ કર્મથી હેરાન થાય છે ઇષ્ટ પ્રત્યેનો રાગ અને અનિષ્ટ પ્રત્યેનો દ્વેષ એ કર્મ-
અધનમા કારણભૂત છે માટે ભગવાન કહે છે કે, ‘નો લિપ્પહ તેણ મુણિ વિરાગો’—મુનિઓ રાગ અને દ્વેષમા લેપાતા નથી અને ‘નત્થિ મગ્ગો વિરયસ્ય ત્તિ જેમિ’—વિરતને માટે મુક્તિ સિવાય ખીજે માર્ગ નથી ધરીના એ પડમા દાણા ઓરાતા જાય છે તેમા જે ખીજાને વળગી રહે છે તે બચી જાય છે અને વચ્ચે જાય છે તેના લુપ્કા ઊડી જાય છે માટે—

એકને વળગ્યા એટલા ઊગ્યાં રે,

દાણાઓ ખીજા પિસાય

એમ આ સંસારમા રાગ-દ્વેષના એ પડ વચ્ચે જીવો પિસાઈ રહ્યા છે એમાથી ધર્મરૂપી ખીજાને વળગી રહેનાર જીવ ઊગરી જાય છે આવો જીવ વિચાર કરે છે કે હું જેના પર રાગ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર અહિંત કર્યું છે અને જેના પર હું દ્વેષ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર હિંત કર્યું છે, કારણ કે જીવ અનંત વાર માપ્યાય, પતિપત્ની, પુત્રપિતા અને શત્રુમિત્રપણે જન્મી ચૂક્યો છે માટે રાગને છોડો અને ત્યાગને સ્વીકારો રાગ એ અધિકાર છે અને ત્યાગ એ પ્રકાશ છે સ્વાર્થી મમત્વી માણસ સારાસારને જોતો નથી ખાખોચિયાના પાણીની જેમ સાકડા હૈયામાથી નીકળેલી વાણી સ્વાર્થની ગંધવાળી જ હોય ને ? માટે તમારા મનના બગીચામા મૈત્રીનો છોડ વાવો

જગતના તમામ જીવોનું કલ્યાણ થાવ, બધા પરસ્પર મિત્ર સમાન વર્તો, કોઈ કોઈનો દ્વેષ ન કરો—આવી જેના હૃદયમા લાવના હોય તે કોઈને શત્રુ માનતો નથી સાચો શત્રુ તો તમારા દેહમા છે—

કુસ્મન છે પણ દેહમાં. જો તમે જાલ જીતીને જોશો તો ખજાર
પડશે કે જે તમારાથી અનુકૂલ ન વર્તે એના પર તમને દેવ થાય છે
પરન્તુ એવાં નિમિત્ત તમને કેમ બટાકાણાં એવું કાંઈ સહે છે ? જાલ
દેહુ ઉપાદાન બદારના નિમિત્તને બોલાવે છે એ એક નહીં તો બીજા
નિમિત્તને બોલાવશે માટે કમનુ વિશ્વીકરણ કરે. કરણ કે ઉપાદાન પ્રમાણે
જ નિમિત્તો મળે છે એક માણસ રસ્તે ચાલ્યો જતો હોય, એ જ રસ્તેથી
સહો માણસો નીકળી ચૂક્યા હતા ને જરાજર આ માણસ નીકળ્યો
કે નળિયા પર બેઠેલો કમરો કીડવો. નળિયું એ માણસના માથામાં
વળ્યું ને એન પાંચે બધાવવો પડ્યો. તેમાં કળ સ્વભાવ, નિશ્ચિત,
પૂર્વકમ અને પુરુષાથ એ પચિસ સમયાથ એકીસાથે કિમ્બર્ધિયા
હાકો આરાને તેને પૂછ્યા હાલ્યા કે તમને કેવી રીતે નળિયું વાળ્યું ?
તો તેણે ત્યાજ આપ્યો કે હું તો ચાલ્યો જતો હતો ત્યાં અણસહ
રીત કિમ્બર્ધિ ગઈ. કમ્બા વિચાર કરે કે આ પીઠ અમારથી સર્જેલી
હતી કે અણસહ હતી ? તેવી રીતે નોકરી વધી નય ત્યારે લાભાન્તરાય
કમનું કિંદય સમજવે. જો આ કમનું કિંદય જ્યોત દેવ તો સાહેબને
કોઈ મમ તમ્હુ સમજાવે છતાં જો તમારા વિરુદ્ધ માને જ નહીં માટે
આ બધા કમના નિષ્ક્રિયાન જરાજર સમજો. તમારા જ કહેલા દોષો
તમને કુ બદન આ? આવ છે તમારા દોષો તમને ખૂંચે છે ખરા ?
કે ખરી તમારામાં કોઈ દાંષ નથી ? શું તમે સર્વગુણસંપન્ન થઈ
ન્યા છે ? જોતમસ્ત્રામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે સર્વગુણસંપન્નવાય જ
જન્મે ! કીંચ કિં જાણયદ — હં બજવન ! જીવ સર્વગુણસંપન્ન જની
પ તો શું થાય ? બજવાન કહે છે કે સર્વગુણસંપન્ન જીવ મોક્ષમાં
હાથો તમ કે માટે તમે સર્વગુણસંપન્ન તો નથી જ

સસા ના અનુભવ-પ્રતિભા નિમિત્ત તો મજવાનાં છે માટે રાહ
૧૨ મ ૥૬ ને બધું સરગ ને ત્યારે ધર્મધ્યાન કરીશું તો એવું
સરગ ને કારિ પન્વાનું નથી. સુખમસુખમ આરામાં કોઈ
મધ્યાન કરતા નથી કુ બ અ તો ધમ તદ પ્રીતિ અને સસાર

પર અરુચિ ઉત્પન્ન કરનારુ ઉત્તમ તત્ત્વ છે દુ ખ એ તો એક અવનવી ભેટ છે જે દુ ખ ન પડે તો જીવને જાગવાનો સમય આવે જ નહીં સડવુ, પડવુ, બગડવુ અને નાશ થવુ એ જડ પરમાણુનો સ્વભાવ છે જીવનો પુરુષાર્થ ચેતનને ફેરવવામા કામ લાગે છે જડને ફેરવવામા જીવનનો પુરુષાર્થ કામ લાગતો જ નથી માટે હવે આ ભાજગડ કયા સુધી કર્યા કરશે ? નવેય તત્ત્વો જેમ છે તેમ સમજો એનુ જ નામ સમ્યગ્દર્શન છે તમારા હૃદયમા સાચી દૃષ્ટિ પ્રગટે, તો તમાગ ઘણા પાપો ઓસરી જાય

દ્રૌપદી સમજે છે કે મારા ઉપાદાનકારણથી જ પદ્મનાભ રાજા નિમિત્ત બન્યો છે એમા મારો પોતાનો જ દોષ છે દ્રૌપદીના કહેવાથી પદ્મનાભ રાજાએ સ્ત્રીના કપડા પહેર્યા અને દ્રૌપદીદેવીને આગળ કરીને અને હાથમા ભેટ લઈને એ આગળ ચાલ્યો, પાછળ તેની સાતસો સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી જતી હતી શ્રીકૃષ્ણમહારાજ પાસે આવીને તેમના ચરણોમા પડી ગયો શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ હે ગજા ! તને એટલી પણ ખબર ન રહી કે મારી બહેન દ્રૌપદીનુ અપહરણ કરાવ્યુ ? જે તે પ્રથમ વિચાર કર્યો હોત, તો આ બધુ બનવા પામત ખરુ ? હવે આવે વેષે તુ મારા ચરણમા પડ્યો, માટે હુ તને અલય આપુ છુ, કારણ કે સ્ત્રીવેષ ધારણ કરનાર પર હુ હાથ ઉપાડતો નથી ’

તમે તો ધરમા જાવ છો ને સ્ત્રી ઉપર શરવીર બની જાવ છો. કદાચ તમને એના કામમા ક્યાશ લાગતી હોય, પણ વિચાર કરો કે જ્યારે તમે કુવારા હતા ત્યારે દસ છોકરીઓના કહેણ આવ્યા હતા તેમાથી આ છોકરી સાથે જ તમારુ સગપણ કેમ થયુ ? તમારા કલેશનુ એ નિમિત્ત શા માટે બની ? માટે એ પણ તમારા જ કર્મનુ પરિણામ છે માટે હવે તમે તેના જેવા ન થઈએસો તો જ તમારી બાજી સુધરે ! પણ તમે તો એની સામે લાલ અગારા જેવા બની જાવ છો

દૃષ્ટાન્ત—ઘોળીઘાટ પર કપડા ધોતા એક ઘોળીના છાટા ત્યા

સ્નાન કરતા એક સાધુ ઉપર પડી ગયા. સાધુમહારાજ તે નાદવુ
 છેડીને ધોળીને ગાથા દેવા લાગ્યા. બીચારો ધોળી સાધુના પગમાં પડીને
 કહેવા લાગ્યો. મહારાજ ! આ ધોળીખાટ છે ત્યાં નાદવાણી તે
 ખટા જ કીડે. તમારે જો ખટા ન બિડવા દેવા હોય તે નીચે ઠેકાણે
 જઈને નાદવુ નેઈઈ દો મારાથી ખટા બીડો ગયા તેની કુ માફી
 માન્ય હો. હવે સાધુમહારાજે કોષ કિતરો નહીં આખરે ધોળી
 સાધુના પગમાં પડ્યો ત્યારે સાધુ મહારાજે કોષ કિતરો અને નાદવા
 લાગ્યા. આ તરફ કપાળને ધોવાં પડતાં મૂકીને ધોળી પલ્લુ નાકવા લાગ્યો.
 સાધુએ પૂછ્યું. અત્યે તારા ખટા બિડવા માટે કુ ફરીવાર નાદાઈ
 કુ પાડુ તુ કપાળ ધોવાં મૂકી દઈને શુ કામ નાકાય છે ? ધોળી
 બોલ્યો. મહારાજ ! આપ જ કહો છો કે કોષ તે ચાંદ્રાસરૂપ છે
 આપ કોષ કરો, માટે આપ ચાંદ્રાસ જન્યા અને મારે તમારો સ્પર્શ
 કરવા પડ્યો તેથી મારે પલ્લુ નાદવુ પડે છે.

કોષના ફળ કર્યાં છે ને સમતાના ફળ મળ્યાં છે એવું તમે ક્યાંક
 વાંચ્યું છે ? વાંચ્યા પછી એ વાત તમને સચ્ચી લાગ્ગી હોય તે પછી
 ધીમધીમ કાંધ શુ કામ કરો છો ? એવાં કર્યાં ફળો લાંબે કરીને શા
 મા આ રહ્યા ? તમે તમારી જી ઉપર કોષ કરો છો. માની લઈએ
 કે ૧૫ અંતો ૪ છ જતા તમે કાંધ કરીને એને સુધારી શકશો નહીં
 અને બાંહેડ વત તમારો ન એ કોળા સગાંબ જડુ જડુ તો આ એક
 ૪ જર પૂ તો છે માટે પાંચ પાંચ નક્કાવી મો.

મો આ કલાક જાન પામેથી દ્રોપદાંત લઈને પશ્ચિમ પૂર્વવાને
 મારી દીધી અને પાતપાતન ગમા બસીને તેઓ ગાસતા ગયા. જરાજર
 આ ૪ રમત જતકીએ કા ના કિલ્લાધ ચરતકેતની અપાપુરીમાં
 મનિનુસ્ત નામના અર્વસમા તીથ કે દવ વિરાજમાન દત્તા અને
 પૂજાશ્રી ન ન સના બનીને ન્હાના આદી લા દતા. ધાતકીએ ક્યા
 ક્યા નામને ૧૫૦૦ અંતોના સંકળના દતા. જ્યારે મીમુષ્ણુ

આવશે. ટામાવાળાને પણ ઘસુ કે જો ધર્મ પ્રમાણે તે આવશે તો તે સુખી થશે. તેણે પાત્ર ત્રો રૂપિયામાથી બેઠ નાનકડી દુકાન કરી અને ખીંચે ખીંચે કરતા વેપારમાં તે થોડને પણ પી ગયો. કહેવાનો આશય બે છે કે રાગીનાથી કેહની શોભા વધારવા કરતાં ધર્મ કરીને તમારી શોભા વધારે. તેમ કરશે તો તમે પણ સુલભભોખીપણુ પ્રાપ્ત કરશે.

હવે સૂર્યાંશ પૂછે છે, “હે પ્રભુ ! આ સૂર્યાંશ જ્યાં જશે ત્યાં સુલભભોખી થશે કે ?” ભગવાને કહ્યું, “હે સૂર્યાંશ ! તું તો સુલભભોખી છો. આ સાંભળીને સૂર્યાંશના આનન્દને સીમા નથી રહેતી. હવે તેના હૈયામાં સનાતો નથી. ત્યાર પછી, ઔતમ સ્વામી પૂછે, “ભગવાન ! આ સૂર્યાંશનો પૂવ ભવ શો હતો ?” ત્યાર પછી પરદેશી રાજાનો આગ્રહ ભવ કહેવાશે. જે સાંભળશે તેને અનેશ આનન્દ આવશે.

વ્યાખ્યાન ૪૯ સુ

[સુખવાર અધિક ભાવણ વરિ ૫]

બધુઓ ! જ્ઞાની પુરુષોની વાણી જો તો અણુમોઘાં રત્ન જેવી છે જે આત્માઓએ જો વાણીનો સ્વાદ વ્યાખ્યે, બેમાં મદદ કરી અને જેના હૃદયને તેનો સ્પર્શ થયો, તે આત્માઓ કૃતકૃત્ય ઘર્ષ ગયા. ભગવાન ભવ્ય છવોને કહે છે, કે હે આત્માઓ ! તમારા આત્માને ભવ્ય કરવાનો અપૂર્વ અવસર

તમને પ્રાપ્ત થયો છે. દેવોને પણ દુર્લભ એવા આ માનવલવની કિંમત તમે ત્યાગી નહિ સમજો ત્યાગી બધું વ્યર્થ છે. માનવલવની મહત્તા ખાવાપીવામાં અને મોજશોખ કરવામાં નથી, પણ સત્ય અને અહિંસામાં છે માટે અમારી વાતને સૂલશો નહિ જાની લબ્ય જીવને કહે છે, ભાઈ! આજે મહા-મૂલો અવસર મળ્યો છે, તે કર્મનો નિવેડો કાઢવા માટે મળ્યો છે ભાઈ! તું આખી દુનિયાનો જાણકાર થયો. ભૂગોળ અને ખગોળનું તે જ્ઞાન મેળવ્યું. પણ તે તારો પોતાનો ઇતિહાસ હજી જાણ્યો નહિ તું કોણ છે? ક્યાંથી આવ્યો અને તારું સ્વરૂપ શું છે? તે ઇતિહાસ અદ્યપિ તે જાણ્યો નથી હે મુમુક્ષુ! તું તારી દરકાર કેમ રાખતો નથી? યાદ રાખજો, કે વહેલા કે મોડા દરેકને મરવાનું તો છે જ માનવલવમાં અમર થવાના ટાણા મળ્યા છે, માટે, ભાઈ! શાન્તિ મેળવવા આ જીવે ઘણાંયે કામો કર્યા, પણ સાચી શાન્તિ શામાં છે? આ બાળતનો જીવે કદાપિ વિચાર કર્યો નથી દેવોને વલ્લભ એવા હે આત્માઓ! સાલજો કર્મના મૂળીયા કાખ્યા વિના જીવોને છૂટકો જ નથી પણ આત્માએ તો જન્મ-મરણના મૂળીયા વધારી નાખ્યા છે અને વધારતો જ રહ્યો છે ભગવાન કહે છે કે ભાઈ! ત્યાગી તું વિકારમાં છો ત્યાગી તને નિર્વિકારી લવની શી લહેજત છે તેની ખબર નહિ પડે જો કોઈ સ્વ-દિષ્ટ વસ્તુ ખાવા મળી જાય, તો લહેજત આવે ને? હા જ તો એમ વીગ્વાણી સાલજતા તમને લહેજત આવે છે? ભાઈ! અથા તો ઘણાંયે ધુણાવ્યા, પણ હવે મનને ધુણાવતા શીખો. આ મૃત્યુલ દેવ પૂર્વ લવમાં મન ધુણાવીને આવ્યો છે,

માટે જ તે પોતાનો નિર્ણય કરાવી રહ્યો છે જેવોના ઠાકમાઠકુ પણ તેમને તો વિસ્મરણ થઈ ગયું છે સમ્યક્દષ્ટિની આ લહેજત તો જુઓ! શું પૂછે છે? "હે ભગવાન! આ સૂર્યાશ લભ્ય છે કે અલભ્ય? જે સમયે કમસ્વરૂપ અને આત્મ સ્વરૂપની ચર્ચા ગાદે, તે વખતે લભ્યને જ લહેજત આવે. 'આ સૂર્યાશ સમ્યક્દષ્ટિ કે મિથ્યાદષ્ટિ? સુલભબોધી કે દુર્લભબોધી? આરાધક કે વિરાધક?' આવા પ્રશ્નો પૂછે છે પણ એમ નથી પૂછતા કે 'સાહેબ! મારું દેવી ઐશ્વર્ય કાયમ રહેશે કે કેમ? પાત્રમો પ્રશ્ન પૂછે છે, 'હું વર્તમાન આરાધક છું કે વિરાધક?' આરાધક કેની સેવા? કેની આરાધના? સમ્યક્જ્ઞાન દર્શન અને યાત્રિત્રની આરાધના આ સત્ત્વારના લોકોને શું એમ કહેતા નથી સાંભળ્યા કે 'અમુક દેવની આરાધના કરી, તો આ નોકરી મળી!' કોઈ કહે છે,

મે શેઠને આરાધ્યા એટલે શેઠ મારા પર તુષ્ટ થયા. ભગવાન કહે છે કે એક જાવના પેટની ખાતર નોકરને શેઠની આરાધના કરવી પડે છે શા માટે? જૂજ ભાગવા માટે તો જીવનમાં ઈર્ષ્યાઆરાધના કરવા યોગ્ય છે તેનો વિચાર કરવો એકદમ ત્યારે આપણા જીવનમાં આરાધવા યોગ્ય શું છે? ભગવાન કહે છે કે હે લભ્ય! માનવજીવન પાત્રીને બે કોઈ આરાધવા યોગ્ય હોય, તો તે દેવ, ગુરુ અને ધર્મ છે 'હે દેવાધિદેવ! કોનો ધર્મ કેવો છે? હું એમની આજ્ઞામાં છું કે બહાર છું? ભગવાન કહે છે કે 'ત્યામુખી આજ્ઞામાં રુચિ કે વિધાસ ન આવે ત્યામુખી આરાધક ન થાય.' સૂર્યાશદેવ પૂછે છે

આ આત્માએ નાન, દર્શન અને યાત્રિત્રની યજ્ઞ - આરા

ધના કરી છે કે તે વચમાં જ તૂટી ગઈ છે ?” અહો ! આત્માથી પુરુષના લક્ષણ તો જુઓ ! કેટલી તાલાવેલી લાગી છે ! ભગવાન કહે છે, “સૂર્યાભા ! તે તો આત્મા, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર દેવ, ગુરુ અને ધર્મની આરાધના કરીને ડકે વગાડ્યો છે.” તમે કોનો ડકે વગાડ્યો છે ? જુઓ તો ખરા ! આત્માથી પુરુષને જ વિકાસની શ્રેણિના કેટલા પરિણામો છે ! જ્યાં સુધી આત્મામાં વિકાર છે, ત્યાંસુધી તેનો વિકાસ શક્ય નથી આત્મા તો વિકાસનો પુજ છે, પણ કર્મની અવળગી ડાઈને કારણે વિકારી થઈ ગયો છે આત્મા અખંડ દ્રવ્ય છે ન દ્રવ્ય એવો જોનો સ્વભાવ છે તે આત્મ દ્રવ્ય શું છે તે ગૌતમ સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે “આત્મ દ્રવ્ય એટલે શું ?” ગુણપર્યાયનો સમૂહ તે આત્મા એના અનન્ત ગુણો મૂકીને તે જડમાં ભળી ગયો છે જ્યાં સુધી તે આ અવસ્થામાં રહેશે ત્યાંસુધી તે વિકાસને સાધી નહિ શકે જાનીઓ અજ્ઞાનને હુ ખનુ મૂળ કહે છે. જ્યાંસુધી અજ્ઞાન હોય, ત્યાંસુધી ભેદજ્ઞાન ન ભાપજે, અને જ્યાંસુધી ભેદજ્ઞાન ન થાય ત્યાંસુધી આત્મા કર્મના સ્વરૂપને અને પોતાના સ્વરૂપને ન ઓળખી શકે કારણ ? અનન્ત કાળથી આત્મા તે જ દેહ છે એ સ્વભાવે જીવ જીવી રહ્યો છે જે વખતે આત્મા સમભાવમાં આવે છે, તે વખતે તે સમભાવી આત્મા કહેવાય છે, કારણ કે આત્મામાં તો સંપૂર્ણ સમતા, ક્રમા વગેરે ગુણો ભરેલા છે તો પ્રશ્ન થશે, કે ક્રોધ, માન, માયા વગેરે કયાથી આવ્યા ? આનો જવાબ ન્યાયપુર સર બતાવુ છું

આપણે પાણી પીએ છીએ, તે પાણી જીવ છે કે અજીવ ?

આચાર્ય સૂત્રમા ભગવાન કહે છે, હે ગૌતમ ! પાણી પોતે જ
 હવ છે ' અન્ય દર્શનોમા પાણીમા ઉત્પન્ન થયેલા ત્રસ હવોને
 હવ માને છે પણ પાણી પોતે જ હવ છે એ તેઓ શિદ્ધ કરી
 શક્યા નથી. અન્ય દર્શનવાળાઓ એમ કહે છે કે પાણીને
 ઉપયોગ તેઓ સ્નાન પૂર્ણ માટે કરે છે તેથી તેઓને
 પાપ લાગતું નથી. ભગવાન કહે છે ' હે ગૌતમ ! જેઓ
 એમ કહે છે પાણી હવ નથી તેઓ પાણી પર આજીવ્ય રહ્યા
 છે ' આજીવ્ય વધતા ભગવાન કેવો સુદૃશ ઉપદેશ આપે
 છે ! છઠ્ઠામા પુરો પાસ મજ્જગારા મોલિપ્પો પધ્યમાના :
 "અમે અલુગાર છીએ, માટે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ,
 વનસ્પતિ વગેરેનો આજીવ્ય કરતા લગતા નથી. ' એવાઓને
 અમારા મુનિઓ કરતા જુદા લેખે. કોઈ કહે છે કે પાણી
 હવ નથી, અગ્નિ હવ નથી, પણ વનસ્પતિમા તે અત્યાશતુ
 વિજ્ઞાન પણ હવ માનતું આવ્યું છે કેવળી ભગવાન તે
 કેવળ જ્ઞાનથી જ જોતા આવ્યું છે તમે કેના લીકરા છો ?
 ભગવાનના ને ! હા જ તે તે પછી ભગવાનના લીકરાને પૃથ્વી,
 પાણી વગેરે હવોની હિંસા કરતા કપારી છૂટવી જોઈએ.
 તમને જે જોઈએ, કે તમારા મોજશોખની ખાતર તમે એ
 હવો પર કુઠારામાત કરી રહ્યા છો. એમ ન માને તે
 ગમ્માઓ ગમ્મં એક જર્ણમાથી બીજા જર્ણમા ઉત્પન્ન થાય.
 માટે જ ભગવાન કહે ॥ કે મારંમજ્જં સુક્કં મિણન્તિ નણ્ણા ।
 જ્ઞાની કેવું સુદૃશ વાક્ય બોલ્યા છે ! આ દુખ આવ્યું જ
 ક્યાથી ? કોઈને તે વગી દુખ ગમતું હશે ? નહિ જ ત્યારે
 કેવું બોલે છે ? આત્મા બાધને દુખ તે ગમતું નથી, તેને

તો તેનું પ્રતિપક્ષી સુખ જોઈએ છે તો પછી સુખના ઉપાયો
 કર્યા વિના સુખ ક્યાથી મળવાનું હતું? અગ્નિ બળતો હોય
 અને તેમાં હાથ નાખીએ તો શું થાય? બળે જ ને. આ
 વાતમાં તો તમને વિશ્વાસ છે ને? દાહક ગુણ શામાં છે?
 અગ્નિમાં અગ્નિમાં હાથ નાખવાથી જેમ તે બળે છે, તેમ
 ભગવાન કહે છે કે પાપમાં હાથ નાખવાથી પણ બળશે પાપ
 એ અગ્નિ છે બળતા અગ્નિમાં હાથ નાખનારને તમે શું કહો?
 મૂર્ખ! તેમ જ પાપમાં હાથ નાખનાર પણ મૂર્ખ જ કહેવાય
 પાપ રૂપી અગ્નિમાં હાથ નાખનાર દુઃખી થાય તમારે હવે
 દુઃખી થવું છે કે સુખી? આરંભજં દુક્ષ્વ મિણતિ નચ્ચા। દુઃખ
 આરભથી ઉત્પન્ન થાય છે ભગવાનને ગૌતમ સ્વામી પૂછે છે,
 “હે નાથ! આત્મા આત્મારહી, પરારહી કે તદુલયારહી?
 આત્માનો સ્વભાવ નિશ્ચય નયથી આરભ કરવાનો નથી હે
 પ્રભુ! આપ ત્રણ વ્યાખ્યા શી રીતે કરો છો?” ભગવાન
 કહે છે, “હે ગૌતમ! વ્યવહાર અને નિશ્ચય-એ બે વસ્તુને
 જ્યાં સુધી લક્ષ્યમાં નહિ રાખો, ત્યાં સુધી તમને તત્ત્વ સમ-
 જ્ઞશે નહિ” નિશ્ચયનયથી આત્મા અનારહી છે કેટલાક
 લોકો એમ કહે છે, કે જડ જડનું કાર્ય કરે, એમાં આપણને
 શું લાગે વળગે? પણ જ્ઞાનીઓ શું કહે છે તે ધ્યાનમાં લો
 આત્મામાં રોશની પ્રગટાવો અનાદિ કાળથી આત્મા અધા-
 રામાં રહ્યો છે કોઈ ભોયરાને ખારી-ખારણા ન હોય, તો
 અદર જનાર ગૂંઘળાઈ જાય ને? બખોલમાં રહીને પ્રકાશ
 કરીએ તો શું થાય? અજવાળું આ વાતને આચારાગ સૂત્રમાં
 એક દૃષ્ટાન્ત આપીને ભગવાને સમજાવી છે,

પાણીનો એક ધરો હતો, તેના એક કાચબો રહે. ધરમાં શેવાળના ઘરો બાંધી ગયા છે હવે જમે તે કારણ હોય પણ શેવાળ વીખરાઈ ગઈ અને એક ઠેકાણે છિદ્ર પડ્યું કુટુંબ-પરિવારથી વીળાચેલો કાચબો તરતો તરતો ત્યાં ગયો તો છિદ્રમાંથી સોળે કળાએ પ્રકાશતા ચન્દ્રને તેણે જોયો તેને થયું આ આનન્દ એકલો હું લૂટું તેના કરતા બધા પરિવાર સાથે લૂટું તો વધારે આનન્દ આવશે.' આમ વિચારી તે પોતાના કુટુંબને અજળ રાશની એવા માટે બોલાવવા ગયો. એવામાં પેશું છિદ્ર પાછું શેવાળથી પુરાઈ ગયું જુઓ તો ચંદ્ર પણ ન મળે કે ન મળે તેનો પ્રકાશ તે હતાશ ઘઈ ગયો તેના શોકનો ખાર ન રહ્યો. તેમ જ ભગવાન કહે છે, કે આ સંસાર રૂપી ધરાના કાચબા રૂપી જનાની છવો રહે છે મનુષ્યનો ભવ રાશનીવાળો છે વીરની વાણી રાશની પ્રગટ કરનાર છે પણ પરિવારની શેવાળમા એ દેખાતી નથી. કાચબો કુટુંબને તેડવા ગયો તેવામાં શેવાળ વળી ગઈ એવી રીતે પૂર્ણિમાના ચન્દ્ર સરખી વીતરાની વાણીથી પ્રકાશ કરવાનો સુદર અવસર આવ્યો છે ત્યાં સહેજ રાશની ઘતાં મોહનીય ક્રમ અને કુટુંબની એવી શેવાળો બાંધી બાંધી છે, કે પ્રકાશ નજરે પડતો નથી અને છવો હતા ત્યાં ત્યાં જ રહે છે તમે જાહી બેઠાં બેઠાં રાશનીથી ખીલી રહ્યાં છો, પણ જેવા છીડીને જાહીથી જશે, તંતુ જ બધું ખલાસ પામે પહેલાનો અંધકાર તમને ઘેરી વળશે.

અંધકારથી આપણો આત્મા દગાઈ ગયો છે જેમ જેમ સાક્ષી પુરુષાણ કરશે તેમ તેમ પ્રકાશ મળશે. તમે કહો

છો, કે તમને અધકાર ગમતો નથી તો પછી અધકારમાં રહેવું છે કે પ્રકાશમાં આવવું છે ? પ્રકાશમાં આવેલો એવો સૂર્યાલનો જીવ ભગવાનને પૂછે છે, “જેનાહ દુઃખાદ ન ગચ્છેજ્જા-હું” એવું કાર્ય કરું, જેથી દુર્ગતિમાં ન જાઉં ” તમે કોઈ દિવસ આવીને અમને આવો પ્રશ્ન કર્યો છે ખરો ? તમને દુર્ગતિમાં જવું ગમે ? ભગવાન આત્માના પ્રકાર બતાવતાં કહે છે, કે આત્માનો સ્વભાવ નિશ્ચયનયે અનારભી છે, પણ અનાદિ કાળથી તે કર્મના સંયોગમાં પડેલો છે જ્યાં સુધી તે કર્મના સંયોગમાં રહેશે, ત્યાં સુધી તે મિથ્યાત્વરૂપી અધકારમાં પડેલો અને આરભી છે જ્યાં સુધી આત્મા મિથ્યાત્વનો નાશ ન કરે, ત્યાં સુધી તે આરભથી જીવે આત્માને દુઃખ ઉત્પન્ન કરનાર આરભ જ છે આરભ એટલે કર્મની શરૂઆત હિંસા બે પ્રકારની છે એક સ્વહિંસા અને બીજી પરહિંસા આચારાંગ સૂત્રમાં બે પ્રકારના શસ્ત્રો બતાવ્યા છે દ્રવ્યશસ્ત્ર અને બીજું ભાવશસ્ત્ર જેના વડે જીવોનો ઘાત થાય-જેવા કે અપ્પુ, કાતર, તલવાર વગેરે, તે દ્રવ્યશસ્ત્ર કહેવાય આ શરીર જો કોઈનો ઘાત કરે, તો એ પણ શસ્ત્ર જ કહેવાય ત્યારે ભાવશસ્ત્ર કોને કહેવાય ? જાનીઓ કહે છે કે દ્રવ્યશસ્ત્ર જેટલું આપણું નુકસાન નથી કરતું, તેટલું નુકસાન ભાવશસ્ત્ર કરે છે ભાવમાં જ એવું સામર્થ્ય (power-પાવર) છે દ્રવ્યને તો તમે હાથમાં લો ત્યારે જ નુકસાન કરે બદ્ધક-ભલે તે ગોળીથી ભરેલી હોય, પણ નુકસાન તો તમે ઉપાડો ત્યારે જ કરે ને ? ભગવાન કહે છે, કે લોકો દુર્ગતિ અને નરકથી ડરે છે, પણ, ભાઈ ! દુર્ગતિ અને નરક અહીંના અહીં જ છે નરકમાં જવા

લાચક ઠમ' કશે તો નરક અહીં વિલમ્બાન જ છે અને એ
તેવા દુષ્ટત્યો ન કશે તો નરક છે જ નહિ. આત્માના ખરા
અધ્યવસાય તેનું નામ ભાવશઞ્ચ માટે જ જ્ઞાનીઓને કહેવું
પડ્યું કે—

તો હિન્દિયમિહ મમુક્ષમાણા મમુક્ષમાણાણિ ય દોહ નિશ્ચોઃ ।
મજ્જત્યદેહ નિયયસ્સ કમ્બો સંસારદેહં જ વયન્તિ કન્થં ॥

આત્મા ઇન્દ્રિયોધી ગ્રાહ્ય નથી એટલે તે અરૂપી છે અરૂપીનું
શબ્દ વસ્તુધી ન યર્ષશકે 'મમુક્ષમાણાણિ ય દોહ નિશ્ચોઃ ।

કે ભગવાન ! અરૂપી અને નિત્ય એવા આત્માને બંધન
શાના ?' ભગવાન કહે છે ' મજ્જત્યદેહ નિયયસ્સ કમ્બો "

આત્મા નિત્ય હોવા છતાં અધ્યવસાયને લઈને જ બંધન ભોગવી
રહ્યો છે અધ્યવસાય બે પ્રકારના છે પ્રશસ્ત અને અપ્રશન્ત.

જ્યારે આત્મા સ્વમા હોય ત્યારે તેનો અધ્યવસાય પ્રશસ્ત
હોય અને જ્યારે તે પરમા હોય ત્યારે અપ્રશન્ત. અધ્યવસાયના

દોષ વડે આત્મા સકાચ બધાર્થ રહ્યો છે અને જ બંધન જ
સંસારનું કારણ છે ત્યારે તમને જ બંધન ગમે છે ? કેઈ

આવીને તમારા મોઢામાં ટૂંકો મારે તે તમને ગમે ? નહિ જ
જ્ઞાની કડુણા ભાવે આપણને કહે છે, કે બાર્ધ ! એ બધાયેલા

કરતા પણ તું બધારે બધાર્થ ગમે છે બધાયેલો જ છૂંવાનો
પ્રયત્ન કરે એ તમે પોતાને બધાયલા માનતા હો તો તમારે

છૂટવાનો પ્રયત્ન કરવો એઈએ એક માણસ ઉપર ૫ = રૂપિ
યાનું કરજ છે બાર મહિને ૨૫ રૂપિયા ચૂકવે અને હવેશન

નવું કરજ કરતો બાપ, તો એ માણસ કેઈ દિવસ કરજમાથી

મુક્ત થાય ખરો? જ્યારે એક બીજા માણસને પણ ૫૦૦ રૂપિયાનું કરજ છે, તે બાર મહીને ત્રણ સો ચૂકવે છે અને નવા રૂ. ૨૦૦નું કરજ કરે છે આ માણસ એક દિવસ કરજ માથી છૂટવાનો, જ્યારે ત્રીજા માણસને પણ રૂ. ૫૦૦નું દેવું છે, તે નિયમિત જૂનું કરજ થોડે થોડે કરીને ભરતો જાય છે, પણ નવું કરતો નથી આ ત્રણમાથી તમે કોને શ્રેષ્ઠ ગણશો ?

હે દેવાના પ્રિયો ! વ્યવહારમાં તો બહુ ડાહ્યા અને ચતુર છો બીજા એને શિખામણ પણ આપો છો, કે આમ કરાય અને આમ ન કરાય પણ પોતાના હિતાહિતનો તો વિચાર પણ કરતા નથી જ્ઞાની પુરુષો કહે છે, કે બાપુ ! તે ૭૦ કોટાનકોટિ સાગરોપમનું દેવું કર્યું છે તેને અકામ નિર્જરાએ ચૂકવતો જઈશ અને પાછું નવું કરજ બાધતો જઈશ, તો તું ક્યારે છૂટવાનો ? ચોવીસ કલાકમાં એક સામાયિક કરનારને માથે રૂ. ૫૦૦નું દેવું છે અને ૨૫ ચૂકવે છે તો તે આ દેવામાથી ક્યારે છૂટવાનો ? સામાયિક કરનારને બીજા દિવસ સુધી તો અસર રહેવી જોઈ એ ને ? ભગવાન કહે છે, કે આ અવસર દેવું ચૂકવવા માટે મળ્યો છે કરજ બહુ વધી જાય, તો નળિયા અને છાપગ વેચે તો ચે પૂરું ન થાય પછી કોર્ટમાં નાદારી નોંધાવવી પડે આવાને લોકો શું કહે છે ? દેવાળિયો એમ ભગવાન કહે છે કે તમારું કરજ ઘણું વધી ગયું છે, માટે વિચાર કરો જેને માથે ઘણું કરજ વધે તેને ચાર ગતિમાં જઈને હું ખની કોર્ટમાં નાદારી નોંધાવવી પડે અહીં આ પાત્રમાં પુછાય એવા દીકરાને રૂ. ૫૦૦૦ આપ્યા, પણ દીકરાએ તળિયા ઓટક (સાક) કરી નાખ્યા પછી બાપ દીકરાને શિખામણ આપે

લાયક કમ કરે તો નરક બહી વિદ્યમાન જ છે અને એ તેવા દુષ્ટત્યો ન કરે તો નરક છે જ નહિ. આત્માના ખરા અધ્યવસાય તેનું નામ આવશ્યક માટે જ જ્ઞાનીઓને કહેવું પડ્યું, કે—

જો રમ્બિયમિહા અમુત્તમાવા અમુત્તમાવાચિ ય દોહ નિષ્ણોઃ ।
અજ્ઞાત્યદેહ નિયયસ્સ વન્ધો સંસારદેહ જ વચન્તિ વન્ધં ॥

આત્મા ઇન્દ્રિયોથી બાહ્ય નથી એટલે તે અરૂપી છે અરૂપીનું અહંબુ વસ્તુથી ન થઈ શકે અમુત્તમાવાચિ ય દોહ નિષ્ણોઃ ।

હે ભગવાન ! અરૂપી અને નિત્ય હોવા આ માને બન્ધન શાના ?” ભગવાન કહે છે “અજ્ઞાત્યદેહ નિયયસ્સ વન્ધો ”

આત્મા નિત્ય હોવા છતાં અધ્યવસાયને લઈને બંધન લેખી રહ્યો છે અધ્યવસાય બે પ્રકારના છે : પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત.

જ્યારે આત્મા સ્વમા હોય ત્યારે તેનો અધ્યવસાય પ્રશસ્ત હોય અને જ્યારે તે પરમા હોય ત્યારે અપ્રશસ્ત અધ્યવસાયના

રોષ વડે આત્મા સદાય બંધાઈ રહ્યો છે અને બંધન જ સંસારનું કારણ છે ત્યારે તમને બંધન ગમે છે ? કેઈ

આવીને તમારા મોઢામાં દૂધો મારે, તે તમને ગમે ? નહિ જ જ્ઞાની કડુણા ભાવે આપણને કહે છે કે બાઈ ! એ બંધાયેલા

કરતા પણ તું વધારે બંધાઈ ગયો છે જાણેલા જ છૂટવાનો પ્રયત્ન કરે એ તમે પોતાને બંધાયેલા માનતા હો તો તમારે

છૂટવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. એક માણસ ઉપર ૫૦૦ રૂપિયાનું કરજ ૬ જાર મહિને ૨૫ રૂપિયા ચૂકવે અને હજારનું

નવું કરજ કરતો જાય તો એ માણસ કેઈ દિવસ કરજમાથી

સુક્રત થાય ખરો? જ્યારે એક બીજા માણસને પણ ૫૦૦ રૂપિયાનું કરજ છે, તે બાર મહીને ત્રણ સો ચૂકવે છે અને નવા રૂ. ૨૦૦નું કરજ કરે છે આ માણસ એક દિવસ કરજમાથી છૂટવાનો, જ્યારે ત્રીજા માણસને પણ રૂ. ૫૦૦નું દેવું છે, તે નિયમિત જૂનું કરજ થોડે થોડે કરીને ભરતો જાય છે, પણ નવું કરતો નથી આ ત્રણમાથી તમે કોને શ્રેષ્ઠ ગણશો?

હે દેવાનાં પ્રિયો! વ્યવહારમાં તો બહુ ડાહ્યા અને ચતુર છો બીજાઓને શિખામણુ પણ આપો છો, કે આમ કરાય અને આમ ન કરાય પણ પોતાના હિતાહિતનો તો વિચાર પણ કરતા નથી જ્ઞાની પુરુષો કહે છે, કે બાપુ! તે ૭૦ કોટાનકોટિ સાગરોપમનું દેવું ક્યું છે તેને અકામ નિર્જરાએ ચૂકવતો જઈશ અને પાછું નવું કરજ બાધતો જઈશ, તો તું ક્યારે છૂટવાનો? ચોવીસ કલાકમાં એક સામાયિક કરનારને માથે રૂ. ૫૦૦નું દેવું છે અને રૂ. ૫ ચૂકવે છે તો તે આ દેવામાથી ક્યારે છૂટવાનો? સામાયિક કરનારને બીજા દિવસ સુધી તો અસર ગહેવી જોઈએ ને? ભગવાન કહે છે, કે આ અવસર દેવું ચૂકવવા માટે મળ્યો છે કરજ બહુ વધી જાય, તો નળિયા અને છાપરા વેચે તો ચે પૂરું ન થાય પછી કોર્ટમાં નાદારી નોંધાવવી પડે આવનારે લોકો શું કહે છે? દેવાળિયો એમ ભગવાન કહે છે, કે તમારું કરજ ઘણું વધી ગયું છે, માટે વિચાર કરો જેને માથે ઘણું કરજ વધે તેને ચાર ગતિમાં જઈને દુબની કોર્ટમાં નાદારી નોંધાવવી પડે અહીં આ પાંચમા પુછાય એવા નીકરને રૂ. ૫૦૦૦ આપ્યા, પણ દીકરાએ તળિયા ઝાટક (સાક) કરી નાખ્યા. પછી બાપ દીકરાને શિખામણુ આપે

ભગવાન પણ તમને શિખામણુ આપે છે, કે માનવભવ એ મૂળગી મૂડી છે એ વીતરાગના ભેગ કરવા માટે મળી છે સૂર્યાભદેવ ભગવાનનો ભેગ કરે છે “હે નાથ ! મેં જ્ઞાન ક્ષયન અને ચારિત્રની જે આરાધના કરી છે તે હોવમુખ્ય કે શસ્ત્ર મુક્ત તો નથી ?” જે શસ્ત્ર કાઢીને, આલોચી પંક્તિમી, નિદ્રી, નિશસ્ત્ર થાય, તે જ આરાધક-એમ ભગવાનનું કહેવું છે ભગવાન સૂર્યાભને કહે છે “ભાઈ ! તે આવકપણામાં આરાધના કરી છે- માટે તમારાથી યોગ થાય તો યોગ કરો પણ જો વિરાધક થાય તો દુર્ગતિમાં જવું પડે ઉત્કૃષ્ટ આરાધનાવાળો તે જ ભવમાં મોક્ષમાં જાય. મધ્યમ આરાધનાવાળો આત્મ ભવે જાયવા ત્રીજો ભવે અને જયન્ત્ય આરાધનાવાળો ૧૫ ભવે મોક્ષમાં જાય ત્યારે આ સૂર્યાભદેવ કેટલામાં ભવમાં છે ? તમે જાણો એકઠાં મળો ત્યારે શું કરો ? વાતો કેટલું ૧૦૫ વગેરે પૂછપરછ કરો. ત્યારે આપણો વિષય આત્મારક્ષ વગેરે રેમાં શું આવશે તે આજળ અવનરે કહેવાશે

આખ્યાન ૫૦ મુ

[ગુરુવાર અધિક શ્રાવણ વદ ૬]

રામપતેણીય સૂત્ર ઘાણી ૧૬૬ છે ભગવાન મુખમાં મ્વામી પ્રભુ મહાવીર દેવનો મહિમા જતાવતા શિષ્યને અપૂર્વ વાણીનો પરિચય આપી દે છે આ વાણીના મૂલ્યાંકનો ઘઈ શકે તેમ નથી વિનેશ્વરની વાણી તો આપણને હરનારી છે જ ગ-

મરણને મટાડનારી છે અને જીવને ગિવપદ આપનારી છે અનન્તાનન્ત ભાવથી આ વાણી ભરેલી છે ભગવાનની વાણીમાં અનન્ત આગમો અને હેતુઓથી અપૂર્વ એવું તાત્ત્વિક દર્શન ભરેલું છે. હે ભવ્ય ! આવા જિનેશ્વરના શાસનમાં તારો અવતાર થયો છે તે પણ તારું સદ્ભાગ્ય છે જિન ભગવાને ણતાવેલા તત્ત્વોનો જો તું અધીકારી બને, તો તારા આત્માનાં અપૂર્વ મહિમા ખીલી ઊઠશે ભગવાન કહે છે, કે ભાઈઓ ! તમે જે વર્તમાનમાં અજરઅમરપાત્ર માનીને બેઠા છો તે માન્યતા ભૂલભરેલી છે યાદ રાખો, કે વહેલુ કે મોડું દરેકને મરવાનું છે માટે જાનીઓ કહે છે કે, મોતથી ન ડરો પણ પાપથી ડરતા શીખો. મરણ અને જન્મને વધારનાર કોણ છે ? પાપ જ્યાં સુધી તમે પાપાયગણથી અટકશો નહિ, ત્યાં સુધી જન્મમરણથી તમે મુક્ત નહિ થઈ શકો તમારે જન્મ-મરણના ફેરામાંથી મુક્ત મેળવવી છે કે નહિ ? લાડી, વાડી, ગાડી અને સાહેબીની પાછળ જીવો ગાડાતૂર બનીને ફરી રહ્યા છે પણ આ બધા તમને મરતી વખતે સાથ આપશે ખરા ? નહિ જ જે વખતે આત્મા ધર્મની પાછળ ગાડો થશે, તે વખતે તમારા નગાગ વાગશે નગારા પણ બે પ્રકારના વાગે છે, હો ! એમાં મરણનો ઢાલ ઊઘે પિટાય અને લગ્નનો સવળો પિટાય માટે, સમજે સમજવાનો અવસર તમારી પાસેથી ચાલ્યો જાય છે કર્મના સગથી આત્મા ગાડર જેવો થઈ ગયો છે શિવ જેવો આત્મા અત્યારે ગાડર જેવો થઈ ગયો છે એક સ્થળે કહ્યું છે, કે—

“ઊડો બધર ! કમર કસ કે તું ગીદડામે ક્યા ડગે ?”

હોઠા સાવધ બનો. જિઠ્ઠા હો તો જિભા ઘાઓ જિભા
 ચમકા હો તો ચાલવા માંડો ચાલ્યા વિના માર્ગ કપાય તેમ
 નથી. દેખને સ્ટેશને જવું હોય પણ જ્યાંસુધી તે પગ ન
 ઉપાડે ત્યાંસુધી તે સ્ટેશને પહોંચવાનો ખર્ચા? નહિ. ગાડી-
 ઓટરની રાહ જોતા ચાલતા જેમ તે જિભો રહે, તો પહોંચે
 ખર્ચા? નહિ જ જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે બાઈઓ! તમારા
 આત્માને ઉઠાડો જિભો ઠળી તેને સાવધાન કરે. ટ્રંટિયા વાળી
 બેસવું પાણી તેમ નથી માટે કહ્યું છે, કે

હોઠા ખર્ચા! કમર કપો, તુમ ધમની રક્ષા કરે.

હોઠા બાઈ! સાવધાન થાઓ અને ધમની રક્ષા કરો.

બી વીર કે પુત્ર દા કર ગી ગાય કથા કરો!

તમે વીરના પુત્ર છો વીરના પુત્ર કેવા હોય? શૂરવીર
 અને ઝભીર જ્ઞાનીઓ કહે છે કે તું સિંહલુનો દીકરો થઈને
 શિયાળવાથી પરી ગયો? ભગવાન કહે છે, કે આત્મા તો
 સિંહ જેવો છે અને કમ એ તો ગીદડ છે. શિયાળથી સિંહ
 કોઈ દિવસ પડે ખરા? તે ક્યારે ન કરે? સિંહને તે સિંહ
 છે એવું જ્ઞાન ધાર ત્યારે પણ યેગજ્ઞોના ટોળામાં સિંહનું
 જમ્યું બળી જાય તો તે પશુનું જ માટે જ, ભગવાન કહે
 છે કે જો હવે હવે સમ તેવો તેનો રગ અનાદિ કાગળી
 હવે કમનો સગ કર્યો છે માટે જ તે સસારના જો રગાયો
 છે ઉત્તરાધ્યયનના ત્રીજા અધ્યયનમાં ભગવાન જોડ્યા છે કે
 પ્રયત્ન હવે ઉપાદેશ હોય છે તો તમારે ક્યાં ઉતારો કરાવો
 છે? અમર ભવનમાં? સૂર્યાભદેવ ગે-૩ કલાસની-બીજા

વર્ગની-ટિકિટ લઈને અને ધર્મ આરાધના કરીને અમર લવ-
નમા ગયા છે. સાધુ આરાધક થાય તો કયા જાય? જઘન્ય
પહેલા દેવલોકમા અને ઉત્કૃષ્ટ સર્વાર્થસિદ્ધિવિમાન સુધી. સર્વાર્થ-
સિદ્ધિમા જેણે ૧૫ પ્રકૃતિઓનો ક્ષયોપશમ કર્યો છે તેવો
જૈનનો સાધુ જ જઈ શકે જૈન સિવાય બીજો ત્યા ન જઈ
શકે. જો જૈન સાધુ થયા પછી આરભ અને પરિબ્રહ્મની પ્રવૃ-
ત્તિમા પડી જાય તેમ જ મૂળ ગુણ અને ઉત્તર ગુણમા દોષ
લગાડે, તો વિરાધક થઈને જઘન્ય લવનપતિ અને ઉત્કૃષ્ટ
પહેલા દેવલોક સુધી જાય અને આરાધક આવક જ પહેલા
દેવલોકે અને ઉત્કૃષ્ટ ખારમા દેવલોક સુધી જાય તમારી દોડ
કયા સુધી? ખારમા દેવલોક સુધી. તેનાથી આગળ નહિ લ-
ગવાન પાર્શ્વનાથની ૨૦૬ આર્યાબ્રહ્મો દીક્ષા લીધા પછી શરીરને
વારવાર ધુવે અને વિરાધના કરે, એણે આલોચી, પડિચ્છમી,
નિરી, નિશલ્ય થયા વગર કાળ કર્યો, તો લવનપતિ અને
વાણવ્યતરમા ગયા, અને વિરાધક ગતિને પામ્યા કોઈ શ્રીદેવી
અને હ્રીદેવી થયા લગવતી સૂત્રમા લગવાને આરાધનાના
ચાર પ્રકાર બતાવ્યા છે એક જ્ઞાનસંપન્ન છે, પણ શીલ સંપન્ન
નથી એક શીલસંપન્ન છે પણ જ્ઞાન સંપન્ન નથી એક જ્ઞાન અને
શીલ બન્નેથી સંપન્ન છે અને એક નથી જ્ઞાનસંપન્ન કે નથી શીલ-
સંપન્ન જે આત્મા શીલસંપન્ન છે પણ જ્ઞાનસંપન્ન નથી, તેને દેશ-
આરાધક કહે છે પણ જે આત્મા જ્ઞાનસંપન્ન છે પણ શીલસં-
પન્ન નથી, તેને દેશવિરાધક કહે છે જે જ્ઞાન શીલ બન્નેથી
સંપન્ન છે-જેવા કે અનાથી નિર્ઝન્ય, મૃગાયુત્ર કે હરિકેશ મુનિ,
તે સર્વ આગધક કહેવાય છે, અને જેને જ્ઞાન અને શીલ

જન્ને નથી, તેને સર્વ વિરાધક કહે છે. આશમાંથી તમારે ન બર શામા ? સમજો. કોઈ માણસ પર એક લાખનું કરજ છે નવાણુ હજાર ચૂકવી દીધા છે બાકી છે માત્ર એક હજાર. આને દેશવિરાધક કહેવાય. એક માણસે ૧ હજારનું દેવ ચૂકવ્યું છે અને ૬૬ હજાર બાકી છે, આને દેશઆરાધક કહેવાય. માદ રાખજો, કે જો જિનેશ્વરના માર્ગની વિરાધના કરી છે તે તમારો કષાય આરો આવે તેમ નથી.

સમ્યક્ અને મિશ્યાત્વની વ્યાખ્યા કરતા ભગવાન કહે છે, કે સમ્યક્ષિ આત્મા ગુણમા ગુણ અને દોષમા દોષ જુઓ જેવું દોષ તેવું જ જોવું તેવું નામ સમ્યક્દર્શન. આ વાત લક્ષ્યમા લ્યામુખી ન આવે ત્યામુખી આરાધકની ગતિ પ્રાપ્ત થાય તેમ નથી. મારે જો તમારે આરાધકની ગતિ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો કોઈ દોષ ન લગાડો અને જો લગાડ્યો હોય તો આલોચી પડિષ્કમી, નિહી નિશ્ચય થાજો, કારણ અહીંથી પ્રયાણ કયા પછી તે દેવ પછે ઉત્પન્ન થાય. જીવાનજોષ ડર વરના થઈને ઊભો થાય. તે વખતે તેની આનામા તેના દેવા અને દેવીઓ ઊભા રહે. અને કહે કે- અહો! નાથ! તમે શું કમું જેથી આ કલને પામ્યા ? પૂર્વે તમે શું કમું ? આ પૂર્વે કરેલી આરાધનાનું ફળ છે. મારે જ ભગવાને કહ્યું છે કે આત્મા આરબી, અનારબી અને પરારબી છે. અસાર સમાપ્ત અને સસાર અનમાપ્ત આ જો વાન ભગવાને જનાવી.

“ કમ્મમજહિ મમ્મૂઢા પુષ્પિયા વદુષેયજા ।

અમાણુમામુ જોર્ણામુ પિણિદમ્મન્તિ પાણિજા ॥

આ મા કમના મુએ મૂક થઈ ગયા છે અને કમના મુએ

હુ ખી થઈ રહ્યો છે, અને કર્મની વેદનાને તે લોગવી રહ્યો છે પ્રત્યેક ગતિમાં આત્માએ ઘોર હુ ખો સહન કર્યા છે, પણ અત્યારે તેને તેનું વિસ્મરણ થઈ ગયું છે ભગવાન કહે છે, કે જો આત્માએ કર્મનો નિવેડો લાવવો હોય તો જે કારણે જન્મ-મરણ વધે છે, તે કારણનો નાશ કરવો જોઈએ આટલા જ માટે સૂર્યાભિષેક આરાધક વિરાધકની વાત ભગવાનને પૂછી રહ્યા છે “આ સૂર્યાભિ આરાધક છે કે વિરાધક?” જન્મ-મરણથી છૂટવા માટે તો સૂર્યાભિ જિનેશ્વરના ધર્મની આરાધના કરી છે તેમા આરાધના અખંડપણે કરી છે કે તેમા ત્રુટિ રહી છે તે પૂછે છે ત્યાગ, બ્રહ્મચર્ય વગેરે જો જીવ આત્માના કલ્યાણ અર્થે સેવતો હોય, તો તે આરાધક છે આરાધકનું આયુષ્ય આરાધના કરતા જો પૂરું થઈ જાય, તો કર્મના સમૂહો તો પડેલા જ છે જ્યાં સુધી કર્મના બે ખાતાં ખતમ ન થાય ત્યાં સુધી કર્મ કેડો ન મૂકે માટે જો પુરુષાર્થ ચાલુ હોય અને આયુષ્ય પૂરું થઈ જાય અને કર્મ શેષ હોય, તો એ જીવ આરાધકમા ઉત્પન્ન થાય દરજ્જે જેમ આખો દિવસ સીવ સીવ કરે ને રાત પડતા-અધારુ થઈ જતા કામ અધૂરું મૂકીને સૂઈ જાય અને બીજી સવારે પાછું સીવવાનું શરૂ કરે, એમ આરાધક જીવના કર્મો શેષ રહ્યા હોય તો દેવલોક રૂપી રાત્રિઓમા સૂઈને મનુષ્યલવમા સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની આરાધના કરીને મુક્ત દશાને પ્રાપ્ત કરે અહીં જાની સમજાવે છે કેઈ first-class-નો-પહેલા વર્ગનો મુસાફર મુસાફરી કરતા ટ્રેનમાથી બિતરીને વિશ્રાંતિ લેવા માટે ધર્મશાળામા ન જાય એના માટે તો સ્ટેશન પર જ બધી

બન્ને નથી, તેને સર્વ વિશાધક કહે છે. આરમ્ભથી તમારે ન બર શામા? સમજો કેઈ માણસ પર એક લાખનું કરજ છે નવાણુ હજાર ચૂકવી હીધા છે બાકી છે માત્ર એક હજાર અને દેશવિશાધક કહેવાય. એક માણસે ૧ હજારનું દેવ ચૂકવ્યું છે અને ૬૬ હજાર બાકી છે અને દેશઆરાધક કહેવાય. ચક્ર સપાળે કે બે જિનેશ્વરના માત્રની વિશાધના કરી છે તો તમારો કષ્ટાય આરો આવે તેમ નથી.

સમ્યક્ અને મિશ્યાત્વની વ્યાખ્યા કરતા જગવાન કહે છે, કે સમ્યક્દષિ આત્મા શુદ્ધમા શુદ્ધ અને દોષમા દોષ બુદ્ધે જેવું હોય તેવું જ બોલે તેવું નામ સમ્યક્દર્શન. આ વાત લક્ષ્યમ જ્ઞાત્રુથી ન આવે ત્યાંથી આરાધકની ગતિ પ્રાપ્ત થાય તેમ નથી. માટે બે તમારે આરાધકની ગતિ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો કેઈ દોષ ન લગાડો અને બે લગાડો હોય તો આલોચી પશ્ચિમી, નિહી નિઃશક્ય થાઓ. કારણ અહીંથી પ્રયાણ કર્યા પછી તે દેવ પછે ઉત્પન્ન થાય. બુદ્ધનબોધ ડર વધના થઈને હોયો થાય તે વખતે તેની આશામા તેના દેવો અને દેવીઓ ભીનાં રહે અને કહે કે- અહો! નાથ! તમે શું કર્યું, જેથી આ હલને પામ્યા? પૂર્વે તમે શું કર્યું? આ પૂર્વે કરેલી આરાધનાનું ફળ છે. માટે જ જગવાને કહ્યું છે કે આત્મા આરણી અનારણી અને રારણી છે. સસાર સમાપત્ત અને સસાર અસમાપત્ત આ બે વાત જગવાને બતાવી.

“કમ્મસજોદ્ધિ સમ્મુદ્ધા પુલ્લિકયા વહુદેયણા।

અમાણુસાસુ ઔણીસુ યિણિહમ્મમ્મિ પામિણે।”

આત્મા કમના સુએ મૂક થઈ ગયા છે અને કમના સુએ

દુ ખી થઈ રહ્યો છે, અને કર્મની વેદનાને તે ભોગવી રહ્યો છે. પ્રત્યેક ગતિમાં આત્માએ ઘોર દુ ખો સહન કર્યા છે, પણ અત્યારે તેને તેનું વિસ્મરણ થઈ ગયું છે ભગવાન કહે છે, કે જો આત્માએ કર્મનો નિવેડો લાવવો હોય તો જે કારણે જન્મ-મરણ વધે છે, તે કારણનો નાશ કરવો જોઈએ આટલા જ માટે સૂર્યાભિષેક આરાધક વિરાધકની વાત ભગવાનને પૂછી રહ્યા છે. “આ સૂર્યાભિ આરાધક છે કે વિરાધક?” જન્મ-મરણથી છૂટવા માટે તો સૂર્યાભિ જિનેશ્વરના ધર્મની આરાધના કરી છે તેમા આરાધના અખંડપણે કરી છે કે તેમા ત્રુટિ રહી છે તે પૂછે છે ત્યાગ, બ્રહ્મચર્ય વગેરે જો જીવ આત્માના કલ્યાણ અર્થે સેવતો હોય, તો તે આરાધક છે આરાધકનું આયુષ્ય આરાધના કરતા જો પૂરું થઈ જાય, તો કર્મના સમૂહો તો પડેલા જ છે જ્યાં સુધી કર્મના બે ખાતા ખતમ ન થાય ત્યાં સુધી કર્મ કેડો ન મૂકે માટે જો પુરુષાર્થ ચાલુ હોય અને આયુષ્ય પૂરું થઈ જાય અને કર્મ શેષ હોય, તો એ જીવ આરાધકમા ઉત્પન્ન થાય દરજ્જા જેમ આખો દિવસ સીવ સીવ કરે ને રાત પડતા-અઘારું થઈ જતા કામ અધૂરું મૂકીને સૂઈ જાય અને બીજી સવારે પાછું સીવવાનું શરૂ કરે, એમ આરાધક જીવના કર્મો શેષ ગયા હોય તો દેવલોક રૂપી રાત્રિઓમા સૂઈને મનુષ્યભવમા સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની આરાધના કરીને મુક્ત દશાને પ્રાપ્ત કરે અહીં જાની સમજાવે છે કેઈ first-class-નો-પહેલા વર્ગનો મુસાફર મુસાફરી કરતા ટ્રેનમાથી ઊતરીને વિશ્રાંતિ લેવા માટે ધર્મશાળામા ન જાય એના માટે તો સ્ટેશન પર જ બધી

સગવડવાળો મુદર **waiting-room**-ખાસ વિશ્રાન્તિ ખંડ હોય છે કાગી મહેનત કરીને તમે મરી જાઓ છો, થામીના બગદિયાની માફક આત્માને પીસી રહ્યા છો, ત્યારે સાજના માંક માંક શાન્દ્યા લેગા થાઓ છો. આવા આત્માઓને સમજાવતાં ભગવાન કહે છે, કે બાઈ! પૂર્વ જન્મના કર્મોને પરિણામ આ ભવમાં કુળ-દુષ્ણ મળે છે પૂર્વ પુરુષ હોય તો કુળ મળે અને પૂર્વે પાપ કર્યા હોય તો દુષ્ણ. દુકાને ભેસીને રજ કલાક મજૂરી કરે છે તેમાં પ્રારબ્ધ હોય તો મળે અને પાપનો ઉદય હોય તો ન પલ્લુ મળે. આમાં કોઈ શક્તિ સ્થાન નથી. ધર્મની આરાધનામાં તો નહોતો ને નહોતો જ ખોટા આવે જ નહિ. આટલી બધી ખાતરી આપીએ છીએ છતાં ધર્મથી કાર વેપાર કરવાનું તમને મન કેમ થતું નથી? ધર્મનો જે ધર્મધિકાર વેપાર કરે તેને કોઈ કળે ખોટા આવે જ નહિ. શ્રદ્ધા હોય તો ફક્ત કલાસની ટિકિટ લઈને બાસ્કા આવો. બાઈઓ! શ્રદ્ધામાં તો સાધુપણના ભાવ રાખવા પડશે. જેને જીવનનો વિકાસ કરવો છે તેવો આત્મા આશવમાંથી રોકાઈને સવર કરે છે. પણ આ કોણ કરે? જેને અત્યામી ધવાની લગની લાગી હોય, તે ફક્ત કલાસની ટિકિટ લે; અને જો કલાથ કમ રોવ હોય, તો **waiting-room** મા વિશ્રાન્તિ લે. અમારી ફક્ત અને સેકન્ડ કલાસની ટિકિટો લે લે આત્માઓ. હે, તેમના માટે મુસાફરખાનાં નહોય. પણ તેમના માટે તો રેવલોક ફૂપી વેઈટિંગ રૂમ હોય. સ સાર અસમાપન્ન સિદ્ધોના જીવો અના રશી છે અને સ સાર સમાપન્નમાં તો પ્રમાદી અને અપ્રમાદી બન્ને હોય. છકુ બુદ્ધિસ્થાનક પ્રમાદીનું છે સાતથી ચૌદ સુધીના અપ્રમાદી

છે. જે સાતમા ગુણસ્થાનકને આત્મા વરે, તે તે અનારભી છે છઠ્ઠા ગુણસ્થાનકમા ખેઠેલો આત્મા શુભ યોગ અને અશુભ યોગમા વર્તેલો છે. શુભ યોગમા હોય ત્યારે આત્મા અનારભી અને અશુભ યોગમા હોય ત્યારે આરભી, પરારભી અને તદુલયારભી હોય હવે તે વિષે શી સમજણ અપાશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૫૧ મું

[સ્ત્રિવાર, અધિક શ્રાવણ વદ ૮]

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે. તેની વ્યાખ્યા ભગવાન સુધર્મા સ્વામી જમ્બુજીને સમજાવી રહ્યા છે બંધુઓ, પરિપૂર્ણ જ્ઞાનમા અખડ અને અખાધિત થયેલુ તત્ત્વ તેનું નામ સિદ્ધાન્ત ભગવાન સિદ્ધાન્તમા લખ્ય હોવાને શું કહી રહ્યા છે? જે પાપકર્મો તમે કરી રહ્યા છો, તે ક્ષણ આખ્યા વગર રહેવાના નથી

जमिणं जगति पुगेजगा कस्मेहि लुप्पन्ति पाणिणो ।

सयमेव कर्होहि गाईर्ह नो तस्स मुच्चेज अपुट्टवम् ॥

સૂયગડાગ સૂત્રમા ભગવાન બોલ્યા છે, કે જગતમા જેટલા જીવો છે તે સર્વે કર્મ વડે જ દુઃખી થાય છે તેઓ જે સારી અથવા ખૂરી દશા પ્રાપ્ત કરે છે, તે તેઓના કરેલા કર્મનું જ ફળ છે માટે, હે ભવ્યો! કર્મ ફળ આખ્યા વિના રહેતું

નથી. કોઈને પોતાને ત્યાં મહેમાન તરીકે નિમત્રતા પહેલાં
 આપણે તપાસ કરી લઈએ છીએ, કે તે મહાકર્તા ઘઈ પડશે
 કે કેમ! માટે ગૃહસ્થ ગુણ બોધને જ મહેમાનને નિમત્રે છે
 પણ ભગવાન કહે છે, તમે જે મહેમાનને નોતર્યા છે તે તો
 ઘર કરીને ઘાટી પડ્યા છે તમે તપાસ કરી છે, કે આ
 મહેમાન શાહુકાર છે કે ચોર? ઠાણો માણસ ઘર લૂટી જાય
 તેવા મહેમાનને પોતાના ઘરનો જોટલો મેં ચઠવા દે ખરો?
 અને કદાચ અજાણતા જોટલો ચઢી જાય તો તરત જ તેને
 પાછો કાઢે કે નહિ? જાનીએ કહે છે, કે અન્ય ગતિઓમાં
 તમને મહેમાનની ખબર ન હોય પણ અત્યારે તો તમે સમ
 જણવાળી ગતિ પ્રાપ્ત કરી છે સદ્ગૃહસ્થ તો પાછી પૂછપરછ
 કરીને પછી જ કોઈને ઘર-આગળે આવવા દે તમે ભગવાનના
 સુતો પાસેથી સાંભળ્યું છે, કે જેને તમે પોતાના કરી
 રાખ્યા તેઓ જ તમારા ચોર છે આ બધુ યાદ રાખીને આપણે
 આવ્યા મહેમાનોને નોતર્યા કરીએ તો આપણાથી વધારે મૂખ
 બીજા કોણ હોઈ શકે? ભગવાને કહ્યું છે, કે જ્યાં સુધી આત્મા
 અને કર્મ વચ્ચેના લેહનું જ્ઞાન તમને નહિ થાય ત્યાં સુધી
 તમે મહેમાનને પાછા વાળી શકવાના નથી. લેહ જ્ઞાન બાજુવા
 માટે આ અપૂર્વ અવતર મળ્યો છે પણ ગાડ સુલજડ વગી
 ગઈ છે તે જ્યાં સુધી નહિ તૂટે ત્યાં સુધી જોવાયિ જુદું
 સ્તુતે સિવા મનુષ્ય બહેને ગમે તેટલા સૂત્રનો બાજુકાર હોય,
 ૧૧ અજ કહ્યું હોય,—અરે! નવમા પૂર્વની ત્રીજી અધ્યાય
 વસુ સુધી તો અભવી પણ બાળી જાય છે—માટે તે વિદ્વાન છે,
 જણેલો છે, શાખનો બાજુકાર છે જોમ ન કહી શકાય; કારણ

કે જ્ઞાનીઓના કહેવા પ્રમાણે અક્ષરજ્ઞાન અને અનુભવમાં ઘણું અંતર છે. જ્ઞાન ત્રણ પ્રકારનું છે અક્ષરજ્ઞાન, વસ્તુજ્ઞાન અને અનુભવજ્ઞાન અત્યારે અક્ષરજ્ઞાન સુધી તો અલવી પણ લણી શકે છે, પણ તે વસ્તુજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ વસ્તુજ્ઞાનના અભાવે તે અનુભવજ્ઞાન પણ મેળવી શકતો નથી બધુઓ ! લણવાથી અને લાખોની મેદનીને લેકચર આપવાથી પડિત થઈ જવાતું નથી જે આત્મા વેરથી વિરોધ કરે, અટકે, તેને અમે પડિત કહીએ છીએ હવે ભગ્યની યોગ્યતા શી છે તે સાલગજો અલવિ કરતા લવિ આગળ અને આગળ લણુતો જાય, તો તે કેટલું લણી જાય ? દ્વાદશાગને લણી જાય લણવાથી લવિ વિશેષ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી જાય, પણ જ્યાં સુધી અનુભવ જ્ઞાન તેને થાય નહિ, ત્યાં સુધી તેનું જ્ઞાન અક્ષરજ્ઞાન જ છે એકલા જ્ઞાનથી મુક્તિમાર્ગે ન ચલાય માટે લણવાની સાથે ગણવાની પણ જરૂર છે જે લણવાથી ભાન આવે, તેને શાસ્ત્રકારો જ્ઞાન કહે છે એવા જ્ઞાનનો મહિમા શાસ્ત્રકારોએ ગાયો છે સાકર ઘણી મીઠી છે એમ સાલગવાથી લહેજત ન આવે, પણ જેવી તેને મોઢામા મૂવીએ, તેવી જ બખર પડે કે મીઠી છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે આવો મોઢો માનવભવ પામીને પારકાની પચાયતમા પડી એને વેડકશો નહિ. જો પરની પચાયતમા પડશે, તો પોતાનું ચે ગુમાવી દેશે. રાજા શ્રેણિક, ભગવાનના પરમ ભક્ત હતા રાજગૃહમાં ભગવાને ઔદ યોમાસા કર્યા અને તે સિવાય પણ ઘણીવાર પધારેલા, પણ ભગવાન આખા રાજગૃહને સુધારી ન શક્યા પણ જેને વીર વાગ્યા તેઓ તો જાગ્યા અને જાગ્યા તેની પાસેથી કર્મ લાગ્યાં.

નિંદા કર્યો નહિ. કારણ કે આ સિદ્ધાન્તમાં એકાએક
 નથી, સ્વાદુવાદને સ્થાન છે. દુર્ગુણ પર વિશ્વસ્ત્ર
 જ માનવનો ધર્મ છે માટે જ ભગવાને કહ્યું છે,
 પરીક્ષા કરવા પહેલાં તું વારી ચોલાની જ પરીક્ષા કરી
 દુર્ગુણ વારામાં છે કે નહિ. શાવણે સીતાનું કાલ મુંડી
 તેની અસ્તિત્વ ઘટ એક મહીર ભૂલ થકી બાંધ
 પાર નહિ બધુઓ. તમે ૨૩ કલાક સંકુલેષો સંભળ
 એ એક જ દુર્ગુણ તમારામાં ધર કરી બધા, કે વધુ
 થશે? સામે શું કરે છે તેની પચાતમાં પચાતિદેવ
 તમારામાં શક્તિ હોય તો તેને આન્વિષ્ઠી કુખરો ખોલ
 આ આસન સદ્ગુણોથી ભરેલું છે સૂર્યાસંવેત સંકુલેષો
 છે માટે જ ભગવાન કહે છે, “સૂર્યાસ! તું આસન
 વિરાધક નથી. સૂર્યાસ પૂર્વે જે જે પ્રતિજ્ઞા કરી હતી
 જે જે મતો અગ્રીકાર કર્યા હતા તે બધા તેણે ભૂલ
 પાળ્યા હતા પણ એણે વિરાધતા નથી કરી અને તે
 આલોચી પઠિષ્ઠાની નિંદા, નિશંક થઈ સંભારી કરી
 તેણે બાવી આરાધના કરી છે, ત્યારે તમારી આરાધના
 છે? પ્રતિક્રમણમાં તમે બોલો છો ને ‘ઈદમોગસ્ત માસાયણ
 પરલોગસ્ત માસાયણાપ, કેવલ્લી માસાયણાપ દેવલી દમ
 સ્ત ધમ્મસ્ત માસાયણાપ આ ચારમાં સકળ સિદ્ધાન્તો
 સાર અમાપિષ્ઠ થયો છે બાઈ! તું આ લોકની આરાધ
 કરીશ નહિ. જાનો અર્થ શો? જાન માં એન્તે લોક આ તે
 પાપ ભૂતનુ પૂનુ છે તેના વિનાયે આત્માનો પણ વધ
 ધાય છે એમ જે કોઈ બોલે છે માને છે તે આ લોકો

હતી તે રાજની કુવરી રાવણને વરવા ઇચ્છતી હતી, પણ તેના પિતાએ બળ વાપરીને તેને બીજે પરણાવી દીધી હતી. રાવણને યુદ્ધ કરવા આવેલો જોઈ તેની વાસનાએ ઉછાળો માર્યો ‘જેને હું ઇચ્છતી હતી તે રાવણ અહીં આવ્યો છે’ એવા વિચાર તેને આવવા લાગ્યા રાવણ ભયકર યુદ્ધ કરે છે પણ તે વિજય પામતો નથી કુવરીએ કહેણ મોકલ્યું, “જો તમે તમારી સ્ત્રી તરીકે મારો સ્વીકાર કરો તો તમને વિજય અપાવું” રાવણનો જવાબ તમારે હૃદયમાં સંઘરવા જેવો છે “તું તો શું પણ તારાથી અધિક સૌન્દર્યવાળી યુવતી સામે ગ્રાહીને આવે તો ય મને કલ્પે નહિ મારે આવી રીતે રાજ છૂટવું નથી” રાવણ જો ધારત તો તે બંને મેળવી શકત, પણ તે વખતે રાવણમાં સાત્ત્વિક પ્રકૃતિનું આધિપત્ય હતું હવે કહો, રાવણ સદ્ગુણી કે દુર્ગુણી? બીજી બાજુ, રાવણની પ્રતિજ્ઞા છે, કે જો કોઈ સ્ત્રી તેને ઇચ્છે નહિ તો તે તેના પર બળાત્કાર ન કરતો તમે પણ જાણો છો, કે સતી સીતાનું હરણ કરી, તે તેને એક મહેલમાં રાખે છે તે સીતા પાસે જાય છે પણ તેને હાથ સુધ્ધા અડકાડતો નથી તે કહે છે, “જ્યા સુધી તું મને ઇચ્છીશ નહિ, ત્યા સુધી હું તને હાથથી પણ સ્પર્શીશ નહિ” પણ એ જ રાવણની બુદ્ધિ ફરી કહેવત છે ને, કે ‘વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ’ અંગ્રેજીમાં પણ કહેવત છે કે *pride goeth before destruction* તમારે સમજી લેવું જોઈએ, કે જ્યારે બુદ્ધિ બગડે ત્યારે વિનાશ સમીપમાં છે એટલા માટે જૈનશાસન બીજાઓથી જુદું પડે છે. ગમે તેવું પ્રાણી હોય પણ તેની

માટે, આ અવસર બગવાનો છે એણે કે અમર પાક વગડાવ્યો, કે તેની નગરીમાં કોઈએ દુવની દિસા ન કરવી બધાએ આજ્ઞા પાળી. પણ એક કાળસૂરિ કસાઈએ આ આજ્ઞા ન માની બગવાન કહે છે કે એ તમારે આરાધક થવું હોય તો દેવની આજ્ઞા માનવી પડશે. પેલો કસાઈ પ્રતિદિન ૫૦૦ પાડાઓનો વધ કરે. રાત્રીએ કહેવડાવ્યું, કે વધ બધ કરવો. બધા કાળસૂરિને કહેવા લાગ્યા, 'તું ભવદિસા બધ કર' 'ત્યારે કસાઈ કહે

■ આ તો મારી આભવિકા છે, એને દુ કેમ છોડી શકું ?' રાત્રીએ તેને જળસ્પર્શથી જેલમા ખૂંચી પણ જેલમા ચે તે સખણે બેઠો નહિ શરીર પરથી મેલ ઉતારીને પાડાની આકૃતિ કરે અને પછી મોટા જરાકા ઘડી તેનો વધ કરે સિપાઈએ વિચાર કરવા લાગ્યા, કે આ અવાજ ક્યાથી ? આ તો કાળસૂરિ કસાઈ જ લોચરામા કામ કરી રહ્યો લાગે છે બગવાને કહ્યું, 'કાળસૂરિ કસાઈ ! તું ભવદિસા છોડી દે તો તારું નરક છૂટી જાય. માણસની પાસે હમિયા બે પાસાં હોય છે : સદ્ગુણ અને દુર્ગુણ એ આપણે સદ્ગુણી બનવું હોય, તો દુર્ગુણને નિહાળવા જ બોધએ. બગવાન વીધ કર સિવાય બીજું કોઈ સંપૂર્ણ સદ્ગુણી નથી. હરેકમા કોઈ દુર્ગુણ હોય છે તમિ બાણે જ છે કે રામ અને રાવણ-બન્ને જગતમા પ્રસિદ્ધ છે રામની પ્રસિદ્ધિ સદ્ગુણે ઘઈ અને રાવણની દુર્ગુણે પણ રાવણ એકાન્ત દુર્ગુણી ન હતો રાવણની સમૃદ્ધિનો પાર ન હતો તેની લકા સોનાની હતી રાવણ શત્રુને ભવવા જાય છે એ રાત્રી પાસે એક એવી વસ્તુ હતી જેના પ્રભાવે તે કોઈથી જિતાય નહિ. રાવણની જળસ્પર્શ સેના કંઈ કરી શકતી ન

હતી તે રાજની કુવરી રાવણને વરવા ઇચ્છતી હતી, પણ તેના પિતાએ બળ વાપરીને તેને બીજે પરણાવી દીધી હતી. રાવણને સુદ્ધ કરવા આવેલો જોઈ તેની વાસનાએ ઉછાળો માર્યો ‘જેને હું ઇચ્છતી હતી તે રાવણ અહીં આવ્યો છે’ એવા વિચાર તેને આવવા લાગ્યા. રાવણ ભય કર સુદ્ધ કરે છે પણ તે વિજય પામતો નથી કુવરીએ કહેણ મોકલ્યું, “જો તમે તમારી સ્ત્રી તરીકે મારો સ્વીકાર કરો તો તમને વિજય અપાવું” રાવણનો જવાબ તમારે હૃદયમાં સંઘરવા જેવો છે “તું તો શુ પણ તારાથી અધિક સૌન્દર્યવાળી સુવતી સામે ચાલીને આવે તો ય મને કલ્પે નહિ. મારે આવી રીતે રાજ છોડવું નથી” રાવણ જો ધારત તો તે બન્ને મેળવી શકત, પણ તે વખતે રાવણમાં સાત્ત્વિક પ્રકૃતિનું આધિપત્ય હતું હવે કહો, રાવણ સદ્ગુણી કે દુર્ગુણી? બીજી બાજુ, રાવણની પ્રતિજ્ઞા છે, કે જો કોઈ સ્ત્રી તેને ઇચ્છે નહિ તો તે તેના પર બળાત્કાર ન કરતો તમે પણ જાણો છો, કે સતી સીતાનું હરણ કરી, તે તેને એક મહેલમાં રાખે છે તે સીતા પાસે જાય છે પણ તેને હાથ સુદ્ધા અડકાડતો નથી તે કહે છે, “જ્યા સુધી તું મને ઇચ્છીશ નહિ, ત્યા સુધી હું તને હાથથી પણ સ્પર્શીશ નહિ” પણ એ જ રાવણની બુદ્ધિ ફરી કહેવત છે ને, કે ‘વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ’ અંગ્રેજીમાં પણ કહેવત છે કે pride goeth before destruction તમારે સમજી લેવું જોઈએ, કે જ્યારે બુદ્ધિ બગડે ત્યારે વિનાશ સમીપમાં છે એટલા માટે જૈનશાસન બીજાઓથી જુદું પડે છે. જામે તેવું પ્રાણી હોય પણ તેની

નિંદા કરશે નહિ કારણ કે આ સિદ્ધાન્તમા એકાન્તને સ્થાન નથી, સ્વાદુવાદને સ્થાન છે હુગુંજ પર વિજય મેળવવો એ જ માનવનો ધર્મ છે માટે જ ભગવાને કહ્યું છે, કે બીબ્બની પરીક્ષા કરવા પહેલા તું તારી પોતાની જ પરીક્ષા કર, કે તે હુગુંજ તારામા છે કે નહિ. રાવણે સીતાનુ હરણ કર્યું એટલે તેની અપક્ષિતિ ધર્મ એક ગભીર બૂલ ધર્મ તો અપમથનો પાર નહિ બહુઓ! તમે રૂઝ કલાક સદ્ગુણોમાં રહો પણ જો એક જ હુગુંજ તમારામા ધર કરી જાય તો તમારુ શું થશે? સામેા શુ કરે છે તેની પચાતમા પઠ્યા સિવાય, જો તમારામા શક્તિ હોય તો તેને શાન્તિથી સુધારો માટે જ, આ શાસન સદ્ગુણોથી ભરેલું છે સૂર્યાબદેવ સદ્ગુણોને વરેલા છે માટે જ ભગવાન કહે છે, સૂર્યાસિ! તું આધારક છે, વિરાધક નથી. સૂર્યાસિ પૂવે જે જે પ્રતિજ્ઞા કરી હતી અને જે જે વ્રતો અગીકાર કર્યા હતા તે બધા તેણે બરાબર પાળ્યા હતા પણ એણે વિરાધના નથી કરી અને વળી આલોચી પઠિક્કમી નિંદી, નિશસ્થ ધર્મ સુધારો કરેલો હતો તેણે આવી આરાધના કરી છે, ત્યારે તમારી આરાધના કેવી છે? પ્રતિક્રમજુમા તમે જોલો છો ને 'હ્રલોગસ્ત માસાયજાપ, પરલોગસ્ત માસાયજાપ, કેવલી માસાયજાપ કેવલી પજ્જત સ્ત બ્રમ્મસ્ત માસાયજાપ આ ચારમા સહજ સિદ્ધા તનો સાર સમાવિષ્ટ થયો છે બાઈ! તું આ લોકની આશાતના કરીશ નહિ. જાનો અર્થ શો? જ્ઞાતમા એટલે લોક આ તો પાંચ ભૂતનુ પૂતજી છે તેના વિનાશે જ્ઞાતમાનો પણ નાશ થાય છે એમ જે કોઈ જાણે છે, માને છે, તે આ લોકની

આશાતના કરી રહ્યા છે ‘પરલોગસ્સ આસાયણા’ પરલોક જ નથી એ તો બધો ભ્રમ જ છે, આ તો બધી તેની પ્રકૃતિ છે, પરલોક એ તો humbug (હુબગ) છે, સુખ મેળવવા જીવો એક-બીજાની ઈર્ષ્યા કરી રહ્યા છે એમ તમે તમારા આત્માને સ્વમા ન રમાડો અને પરમાં જ રમાડ્યા કરો, તો આ લોકની આશાતના થઈ કહેવાય જ્યાં સુધી તમે ક્રોધ, માન, માયા ઈત્યાદિથી અસ્ત છો, ત્યાં સુધી તમે આશાતના કરી રહ્યા છો. માટે, ભાઈઓ! પુદ્ગલમા રાચી રાચીને તમે આશાતના ન કરશો અને જો કરશો તો પરલોકના બારણા ઉઘાડા છે જ તમે કેળુ છો? આત્મા ખરું ને? આના માટે તમારી પાસે શું પ્રમાણ છે? શરીરમા બેઠેલો છે એ જ શું મોટું પ્રમાણ નથી? ના તમે આત્માના સ્વરૂપને સમજો તેને સમજશો તો આશાતનાનું સ્વરૂપ પણ સમજાશે આત્મા દ્રવ્ય છે. જગતમા બે પ્રકારના દ્રવ્યો છે પુદ્ગલ દ્રવ્યો અને જીવ દ્રવ્યો દ્રવ્ય તો સદા છે ને તેવું જ રહે છે. તે ધ્રુવ અને નિત્ય છે લક્ષણ દ્વારા તે ઓળખાય છે જીવનું લક્ષણ ચૈતન્ય છે બીજું લક્ષણ લઈએ તો અવ્યાપ્તિ કે અતિવ્યાપ્તિ દોષ લાગે માટે અસાધારણ ધર્મ એ જ લક્ષણ દૃષ્ટાન્ત તરીકે ગલકબલ એ જ ગાયનું લક્ષણ, ચતુષ્પાદત્વ, શૃંગત્વ વગેરે નહિ અસાધારણ ધર્મ લક્ષ્ય સિવાય અન્યત્ર હોય નહિ આપણે કદીપીએ કે આત્મા અરૂપી છે પણ જગતમા બીજા ઘણાંયે અરૂપી પદાર્થો છે, માટે આપણે ઉમેરવું પડે છે, કે આત્મા અગુરુ લઘુ છે અગુરુ તો બીજા પણ પદાર્થો છે, માટે આત્માનું શુદ્ધ લક્ષણ જો કોઈ હોય તો તે ચૈતન્ય જ છે. કારણ કે આત્મા

સિવાય બીજે કયાંય ચૈતન્ય છે જ નહિ. નિત્યત્વ આદિ લક્ષણો સાધારણ ધર્મો હોઈ આત્માના લક્ષણ તરીકે ન આપી શકાય. જોકે માત્ર ચૈતન્ય જ આત્માનો અસાધારણ ધર્મ છે તેથી ચૈતન્ય જ આત્માનું લક્ષણ ઘર્ષ થકે કેટલાક કહે છે, કે આત્મા એકાન્તે નિત્ય અને અનિત્ય છે આ બન્નેનો ઝઘડો બનાવિ કાળથી વ્યાધ્યો આવે છે એનો ફેસલો કરનાર તો વીતરાજ દેવની કચેરી છે એટલે બન્ને લ તા લડતા વીતરાજની કોર્ટમાં આવ્યા બાઈઓ! કોઈથી ઝઘડો ન પડે તો તમે કયા બઓ? કોર્ટમાં જ તો. તેમ આ બન્ને લડતા લડતા વીતરાજની કોર્ટમાં આવ્યા છે હવે વીતરાજના ન્યાયાધીશો કેવો ચુકાદો આપશે અને તે સાબળતા રસના કેવા ફવારા છૂંશે તે આગળ ઉપર અવસર કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન પર મુ

(ઇતિવાર અધિક આવજી વડ ૮)

રામપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે આત્માને પરમ સમાધિ પ્રાપ્ત કરાવનાર વાણી પરમ કરુણામય, અતિ શય જ્ઞાની એવા જિનેશ્વર ભગવાન સિવાય બીજે કયાંય આપણને મળે તેમ નથી. તે વાણી સદ્ગતિ પ્રાપ્ત કરાવનાર અને પરમ સદ્ગુણને સમજાવનાર છે

- સૂર્યાભદ્રેવ દ્રવ્યથી દ્રવ્યઋદ્ધિમા હોવા છતાં પણ તેનો ભાવ ભગવાનને પ્રણમી રહ્યો છે સૂર્યાભદ્રેવ ભગવાનને પૂછે છે, “હે નાથ ! મારો માર્ગ અખડ રહેશે કે વચ્ચેમાં વિઘ્નો આવશે ? આ સૂર્યાભ આરાધક થશે કે વિરાધક ?” ભગવાન કહે છે, જેનો આત્મા સરણ હોય છે, તેને પોતાના પર કાબૂ રાખતા અને વડાઈ મૂકતા વાર ન લાગે એવો આરાધક જીવ સરણ હોય ગુણના અખડ ભાવે જેણે આત્મગુણને પ્રાપ્ત કર્યા છે, તેને જ્ઞાનીઓ આરાધક કહે છે સરણતા વિના આરાધક થઈ શકાતું નથી જ્યાં સુધી જીવમા વક્રતા, કપટ, કુટિલતા, માયા, છળ વગેરે છે, ત્યાં સુધી તે આરાધક થઈ શકે નહિ જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે ભાઈ ! અનાદિ કાળથી તું વક્રતા કરતો આવ્યો છે, માટે તને સમાધિ પ્રાપ્ત થઈ નથી માટે વક્રતાનો ત્યાગ કરો જે આત્માઓ સરણ હોય છે તેઓ જ અમારા ધર્મને પામી શકે છે શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે, “વક્રતા કેટલા પ્રકારની છે ?” વક્રતા વચનની, કાયાની અને ભાવની હોય છે એવી જ રીતે, સરલતા પણ વચન, કાયા અને ભાવની હોય છે, જેવું હોય તેવું કાયાથી કરે તેને કાયાની સરણતા કહેવાય જેવું હૃદયમા હોય તેવું ન કરે અને કપટથી જુદું જ કરે, તેને કાયાની વક્રતા કહેવાય જેવું હોય તેવું બહાર કહે, તેનું નામ વચનની સરણતા, અને હૈયામા એક અને હોઠે બીજું તેનું નામ વચનની વક્રતા જ્યાં સુધી ત્રણ પ્રકારની વક્રતા ન જાય અને સરણતા ન આવે, ત્યાં સુધી આત્મા ધર્મને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી તમારા દ્વારા કેઈને કલેશ ઉત્પન્ન થાય એવી પ્રવૃત્તિ તમારે

કરવી ન ઘટે આરાધકત્વની વાત સમજાવતાં ભગવાન સૂર્યાભને
 કહે છે જાણી તુ પૂર્વે વક્તા છોડી આવ્યો છે, તે
 પૂર્વે ત્યાગમાર્ગની દૃઢતા કેળવી છે માટે તારા માર્ગમાં
 કોઈ અતનાં વિધ્નો નહિ આવે ” જેમ જેમ સૂર્યાભને
 ઉત્તર મળતા જાય છે, તેમ તેમ હૈયામાં હર્ષની લિમિંચો
 લિછગવા લાગે છે આગળ વધતા તે પૂછે છે, હે ભગવાન !
 આ સૂર્યાભ ચરમ છે કે અચરમ ? ” જુઓ, તેને આત્માની
 કેન્દ્રી બધી લગની લાગી છે ! તમે નવરા થાઓ છો ત્યારે
 બીજુ કંઈ પૂછો પણ સૂર્યાભદેવ તો ભોગોને છોડીને અતરની
 વાતો કરવા ભગવાન પાસે આવ્યા છે તમે આવક છો ને ?
 તમારે મુનિઓ પાસે કેવી વાતો કરવી ભેદ્યો ? મુનિની
 પાસે તમારાથી ત્યાગ વૈરાગ્ય અને ધર્મ સિવાય બીજી વાતો
 ન કરાય, અને કરો તેન્દ્રી તમારી વક્તવ્ય ભગવાન કહે
 છે કે શ્રીકથા જાતકથા વગેરે ચાર પ્રકારની કથા મારા
 મુનિ આગળ ન કરી શકાય રૂઠા એવા આત્માઓ સવરની
 કરણીમાં આ ચાર કથાઓ ન કરે અને સવરથી છૂટીને બ્યારે
 તેઓ આજીવના જાય ત્યારે વીતરાગ ધર્મની વાતો કરે પણ
 કર્મજનની વાતો ન કરે. સૂર્યાભે પૂછ્યું મારું આ ચરમ
 શરીર છે કે મારે હજુ દેવના જાવ કરવાના છે ? ” ભગવાન
 કહે છે સૂર્યાભ ! તારે આ દેવભવમાથી હવે મનુષ્યભવમાં
 જવાનું છે કારણ મનુષ્યભવ સિવાય બીજે મોક્ષ થતો નથી.
 આ દેવનો જાવ તે તારો ચરમ જાવ છે ” સૂર્યાભ પૂછે છે
 ‘મારા આત્માની અવશ્યા નિર્માણ થશે કે કેમ ?’ ભગવાન
 તો સૂર્યાભના પૂછવા પહેલા જ આ જાવને બચ્ચતા હતા

પણ જે પ્રમાણે સૂર્યાલ પૂછે છે, તે પ્રમાણે જવાબ દે છે.
 - આપણે ગમે તેવાં ખોટા કર્મો કરીએ અને આશા રાખીએ
 સારાંની, તો ભગવાન કહે છે, કે કામો ખરાબ કરવા છે
 અને જ્ઞાનીના આશીર્વાદ લેવા છે! ઉવવાઈ સૂત્રમા ભગવાનના
 ભક્ત કોણિક રાજના ખૂબ વખાણ કરવામા આવ્યા છે તે
 રાજ ભગવાન મહાવીરનો પરમ ભક્ત છે ભક્ત પણ જેવો
 તેવો નહિ હો. નિત્ય ભગવાનના સમાચાર મેળવે કે ભગવાન
 કયા બિરાજે છે, ત્યારે તમારે તો, ગુરુ ગામમા હોય છતા
 દર્શન કર્યા પહેલા જ સર્વે કામ શરૂ થઈ જાય છે મુનિના
 ભક્તો દર્શન કર્યા પહેલા કોઈ પ્રવૃત્તિ ન કરવી જોઈએ દર્શન
 ન થાય તે દિવસ તેનો એળે ગયો એમ તે માને જેમ
 વેપારમા નફો ન મળે તો હુ ખ થાય છે, તેમ ભક્તને દર્શન
 ન થાય તો હુ ખ થવું જોઈએ ગુરુદર્શન અને વ્યાખ્યાન શ્રવણ
 વિના દિવસ એળે ગયો એવું તમને લાગ્યું છે ખરું ? નહિ
 જ જીવને પૌદ્ગલિક વસ્તુઓ તો ઘણી મળી ચૂકી છે, પણ
 એમા તમારી શી શોભા છે ? નિત્યાનિત્ય વસ્તુઓ માટે તો
 ઘણી જ મહેનત કરો છો, પણ જે મેળવવાનું છે તેના પ્રત્યે
 તો સાવ ઉદાસીન છો માનવભવ એ પરમ વસ્તુને મેળવવા
 માટે મળ્યો છે તો હવે કયાસુધી બેસી રહેશો ? ભગવાન
 કહે છે, “લાઈ! દેવનો ભવ તારે માટે છેલ્લો છે” હે દેવાના
 પ્રિયો! ભગવાન સૂર્યાલને ખાતરી આપે છે, કે તેનો આ
 ચરમ ભવ છે એક વખતે કોણિક રાજાએ ભગવાનને પૂછેલું,
 “હે મારા હૈયાના હાર!” તમારા હૈયાના હાર કોણ છે ?
 પ્રભુ છે ? “આ કોણિક અહીંથી મરીને કયા જશે?” ભગવાન

કહે છે, “ભાઈ કેણિક! તુ મને સીદને પૂછે છે? તુ નિર્મલ-વ-
 પ્રવચનને બાંધે છે તે સાબળવા માટે તુ ઘણી મે વાર
 આવેલ છે તુ તારો નિષ્ક્રમ પોતે જ કરી લે” સૂર્યાભને
 કહ્યું, કે તેનો ધરમ ભલે છે, અને કેણિકને કહે છે, કે તુ
 પોતે જ નિષ્ક્રમ કરી લે. મનુષ્યમાં બે સમ્મત્સાન, ઇર્શ્યન
 અને આસ્ત્રિ હોય તો તે બંને ત્રાજવા સરખા કરી શકે છે
 સારાનું ફળ સાદુ અને ખરાબનું ફળ ખરાબ. “કેણિક
 ભાઈ! આ જીવનમાં તે કેવાં કર્તવ્યો કર્યા છે તે તારો
 આત્મા બાંધે છે ને? આપણે કેવાં કાર્યો કરીએ છીએ તે
 આપણાથી કયા અબળપુ હોય છે? સહેજ સાદુ કામ થયું
 હશે તો તેની ઓટી બહેરાત કરીશું અને બે ખરાબ કમું
 હશે તો તેને હાકવા પ્રવર્તે કરીશું તેથી તો આપણે આ
 ભવાટવીના રખડી રહ્યા છીએ. “કેણિક! તુ તારો નિષ્ક્રમ
 બોલે જ કરી લે. “ના, ભગવાન! આપ જ કહેાને!” કેણિકે
 કહ્યું ત્યારે ભગવાન કહે છે કે ‘સુચિન્નાક્રમ્મા સુચિન્ના
 પક્કા સુચિન્નાક્રમ્મા સુચિન્નાપક્કા સુદૃત્તોનુ ફળ સાદુ અને
 પૃથોનુ ફળ ખરાબ નગવાનુ ભગવાન તે કેણિકના પૂતની

“પ્રભુ! આપનો આ પરમ ભક્ત મું અધમ ગતિમાં જશે?” “અમે તો ખૂબ પોકારી પોકારીને કહ્યું હતું, પણ સાલજીયું કેણે?” જ્યારે આત્મા અવગાઈમાં હોય છે ત્યારે જ્ઞાનીઓના વચનોને તે ધ્યાનમાં લેતો નથી, પણ પાછળથી તે ગભરાય છે શ્રેણિકનો પુત્ર પણ ભગવાન મહાવીરનો પરમ ભક્ત હતો એને પણ એવી અધમ ગતિમાં જતો રોકવા કોઈએ આડા હાથ ન દીધા ભગવાન કહે છે, ભાઈઓ ! તમે તમારું સલાખીને ચાલો ભગવાનનો નિર્ણય સાલખીને કોણિકને ગભરામણ અને સૂર્યાલને આનંદ-આનંદ સિવાય બીજું શું સલાવી શકે? આપણો નિર્ણય પણ જો ભગવાન પાસે થઈ જાય તો આપણને પણ આનંદ-આનંદ થઈ જાય “હો સૂર્યાલ ! આ તારો છેલ્લો ભવ છે હવે તારે નરક, તિર્યક કે દેવના ભવ નથી કરવાના હવે પછીનો ભવ તારે માટે મનુષ્યનો આવવાનો છે” જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે તમારી પાસે અત્યારે નિશ્ચયાત્મક જ્ઞાન નથી જગતની પ્રવૃત્તિઓ જોઈ ઉતાવળે નિર્ણય ન બાધશો કોઈક કોઈક વાર જોયેલું અને સાલજેલું પણ જોડું પડે છે

એક વખતે એક રાજા હતો અને પ્રધાન જ્યારે રાજ-કાર્યમાંથી પરવારે ત્યારે ધર્મ સિવાય બીજી વાતોમાં સમય વ્યતીત કરે “પ્રધાનજી ! અમુક ગામમાં આજે આ વાત થઈ રહી છે મેં નજરે જોયું છે” પ્રધાન કહે “હજૂર ! જોયેલું પણ કોઈકવાર જોડું પડે છે “જોડું હોય તો મારી આખો ફેાડી નાખું” પ્રધાન કહે “જગત તો ગમે તેવી વાતો

કહે છે, “ભાઈ કૈણિક! તું મને શીકેને પૂછે છે? તું નિર્મલ-
 પ્રવચનને જાણે છે તે સાબળવા માટે તું ઘણી ચે વાર
 આવેલ છે તું તારો નિર્ણય પોતે જ કરી લે.” સૂર્યાજીને
 કહ્યું, કે તેનો ચરમ ભાવ છે, અને કૈણિકને કહે છે, કે તું
 પોતે જ નિર્ણય કરી લે. મનુષ્યમા જો સમ્યક્જ્ઞાન, જ્ઞાન
 અને ચાસ્ત્ર હોય તો તે જ ને ત્રાજવાં સરખાં કરી શકે છે
 ચારાનું ફળ સાડુ અને ખરાબનું ફળ ખરાબ. “કૈણિક
 ભાઈ! આ જીવનમા તે કેવા કલબો કર્યા છે તે તારો
 આત્મા જાણે છે ને? આપણે કેવાં કાર્યો કરીએ છીએ, તે
 આપણાથી કયા અબરણુ હોય છે? સહેજ સાડુ કામ થયું
 હશે તો તેની ખોટી જાહેરાત કરીશું અને જો ખરાબ કર્યું
 હશે તો તેને હકિવા પ્રચલ્નો કરીશું. તેથી તો આપણે આ
 જવાટવીમા રખડી રહ્યા છીએ. કૈણિક! તું તારો નિર્ણય
 જાતે જ કરી લે. “ના, ભગવાન! આપ જ કહેાને!” કૈણિકે
 કહ્યું ત્યારે ભગવાન કહે છે કે ‘સુચિન્માકમ્મા સુચિન્મા
 પલ્લા સુચિન્માકમ્મા સુચિન્માપલ્લા સુદુત્તેાનુ ફળ સાડુ અને
 દુષ્કૃત્તેાનુ ફળ ખરાબ મળવાનું ભગવાન તો કૈણિકના પૂવની
 જમી વાતો જાણે છે ગર્ભમા હતો ત્યારે તેને પોતાના પિતાનું
 માત્ર ખાવાની ઇચ્છા થયેલી. પિતાને જેલમા પૂરનાર પણ
 તે જ હતો. હલવિહલ સાથે હાર અને હાથી માટે લક્ષણ કરનાર
 પણ તે જ હતો. માટે ભાઈ! તું જ નિર્ણય કરી લે કે
 તું કયા જીવશ? પ્રભુદેવ મને ખબર નથી. આપ જ કહેા.”
 ત્યારે ભગવાન કહે છે તું જાહીથી મરીને નરકમા જવાનો
 નહીં આ સાબળીને તેના તો હાથ જ મગડી ગયા.

“પ્રભુ! આપનો આ પરમ ભક્ત મું અધમ ગતિમાં જશે?” “અમે તો ખૂબ પોકારી પોકારીને કહ્યું હતું, પણ સાલજ્યું કોણે?” જ્યારે આત્મા અવગાઈમાં હોય છે ત્યારે જ્ઞાનીઓના વચનોને તે ધ્યાનમાં લેતો નથી, પણ પાછળથી તે ગલરાય છે શ્રેષ્ઠિકનો પુત્ર પણ ભગવાન મહાવીરનો પરમ ભક્ત હતો એને પણ એવી અધમ ગતિમાં જતો રોકવા કોઈએ આડા હાથ ન દીધા ભગવાન કહે છે, ભાઈઓ! તમે તમારું સલાહીને ચાલો. ભગવાનનો નિર્ણય સાલહીને કોણિકને ગલરામણ અને સૂર્યાલને આનંદ-આનંદ સિવાય બીજું શું સલાહી શકે? આપણો નિર્ણય પણ જો ભગવાન પાસે થઈ જાય તો આપણને પણ આનંદ-આનંદ થઈ જાય. “હું સૂર્યાલ! આ તારો છેલ્લો ભવ છે હવે તારે નરક, તિર્યંચ કે દેવના ભવ નથી કરવાના હવે પછીનો ભવ તારે માટે મનુષ્યનો આવવાનો છે” જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે તમારી પાસે અત્યારે નિશ્ચિંતાત્મક જ્ઞાન નથી જગતની પ્રવૃત્તિઓ જોઈ ઉતાવળે નિર્ણય ન બાધશો કોઈક કોઈક વાર જોયેલું અને સાલજેલું પણ જોડું પડે છે

એક વખતે એક રાજા હતો અને પ્રધાન જ્યારે રાજ-કાર્યમાંથી પરવારે ત્યારે ધર્મ સિવાય બીજી વાતોમાં સમય વ્યતીત કરે “પ્રધાનજી! અમુક ગામમાં આજે આ વાત થઈ રહી છે મેં નજરે જોયું છે” પ્રધાન કહે “હજૂર! જોયેલું પણ કોઈકવાર જોડું પડે છે “જોડું હોય તો મારી આજો ફેાડી નાખું” પ્રધાન કહે “જગત તો ગમે તેવી વાતો

કર્તા કરે હાથા પુરૂષે શબ્દ સમજ્યા તિવાય નિર્ણય કરી
 લેવો ન ભેદજો.” હવે જોકે વળતે રાજાની રાણી પણ પર
 સ્ત્રી ॥ રાણીને પોઢવા પણ જ હોય, કઈ લોચતળીયાં
 જોઈ હોય ? તેમ, અમારા શાવકને પણ પોઢવા માટે ધર્મના
 ઢોલીયા હોય, લોચતળીયાં ન હોય. રાણી લસધત્રાટ લાધી
 સ્ત્રી છે લાધમા શરીરનું જ્ઞાન વિરલાને જ રહે તે વળતે
 જોકે ગુલામ જાતપુરમા હીવો કરવા જઈ ચડ્યો. બત્તી
 સળગાવવાનો ખૂબ પ્રયત્ન કરે છે, પણ બત્તી સળગતી નથી.
 કદાળીને તેણે વિચાર કર્યો કે—લાવને થોડોક આરામ કરુ
 આરે તરફ ગાઢ જાધાડુ હતું પણ પર રાણી પોઢી સ્ત્રી
 છે તેનું તેને જ્ઞાન ન હતું તે તો રાણીને પડખે જ પણ
 પર સૂઈ ગયો થોડોક વાર પછી રાજા શયનચૂકમા આવ્યો
 બત્તી કરી અને તે શું જુઓ છે ? પોતાને બદલે કોઈકને
 રાણીને પડખે સૂતેલો જોયો હીણ પુણ્ય, ઘોડશનો બયો,
 જો કોણ છે ? બેતાં વેત જ તેનો કાધ માઝા મૂકી ગયો.
 તલવાર ખેંચીને જોવો તે ગુલામનું ધડલી માથું જુડું કરવા
 આવ ॥ ત્યાં તેને પ્રધાનની વાત યાદ આવી ખીમા તારે રાજાએ
 પ્રધાનને માણસ મોકલી જોલાઓ. પ્રધાન આવ્યો તેને રાજા
 કહે, બે આ શું છે ? પ્રધાન કહે, ‘ રાજાજી ! ઉતા
 વળા સો બાવરા ખીરા સો ગભીર. અંગ્રેજીમાં પણ કહેવત
 છે, કે The slow and steady wins the race માટે જ
 પૂસ્તી તપાસ કરીને જ નિર્ણય પર આવવું કિતાવદ્ છે તમે
 સામા પૂણામાં ઊભા રહો દષ્ટિ પણ ઉપર જ રાખશે
 પછી બે સૂચા હાથમાં લઈ પણ નીચે બાણમ ગયો જોકે

સૂર્યો રાણીના પડખામાં અને બીજો સૂર્યો ગુલામના પડખામાં
ભરાવ્યો. સૂર્યો લોકાના જ રાણી જાગી ગઈ જુએ તો પોતાને
પડખે કોઈ ગુલામ! તેના મુખમાંથી રાડ નીકળી ગઈ!
“આ શુ-? સ્વપ્નામાં પણ મેં કોઈ દિવસ પરપુરુષની કામના
નથી કરી. આ તો ગુલામ લાગે છે ભાઈ ગુલામ! તું અહીં
ક્યાથી? ભાડ, તારે ગસ્તે પડ ” ગુલામ પણ જાગી ગયો
હતો તે વિચારવા લાગ્યો, કે આમ કેમ બન્યું? પછી તેને
યાદ આવ્યું કે તેને ખૂબ થાક લાગ્યો હતો અને અધકારમાં
તપાસ કર્યા વગર તે રાણીના પલંગ પર ભૂલથી સૂઈ ગયો
હતો હવે હોશમાં આવતા રાજા શી સજા કરશે એ કલ્પ-
નાથી તેના મોતિયા મરી ગયા “રાજા મને જરૂર મારી
નાખશે અને આવી કુમતિ ક્યાથી સૂઝી? રાણી કહે, “તું
જલદી ચાલ્યો જા કોઈ જોશે તો મારી નકામી કનેતી થશે
અને રાજાને ખબર પડશે તો ઉલ્કાપાત મચી જશે ” રાજા
બંનેના શબ્દો સાંભળી રહ્યો હતો તેને ખાતરી થઈ ગઈ,
કે બંને જણા નિર્દોષ છે પ્રધાન પણ કહેતા હતા, કે
જોયેલું અને સાંભળેલું પણ કોઈકવાર ખોટું પડે એ વાત
પણ સાચી છે તેની તેને પ્રતીતિ થઈ “જો મેં ધીરજ રાખી
ન હોત તો રાજા આજે ભારે હાથકાઠ મચી જાત અને રાણી
લેવા દેવા વગરની બેઠજાત બનત ” રાજા અને પ્રધાન
બંને છતાં થયા તેમણે કહ્યું “રાણી, તમે બંને જણા
નિર્દોષ છો મનમાં કશો ભય ન રાખશો અમારી રાજ-
ચર્યામાં દરરોજ આ વાત થતી, કે જોયેલા અને સાંભળેલા
જણ કોઈક વાર ખોટા પડે છે ” માટે એકદમ, કોઈ નિર્ણય

ન કરવો. એક કપીઆ કહ્યું છે, કે—

“જેમેમું સાંભળેમું સૌ, ૭ પીડા પાને કરે,

તેમું કંઈ ન વડે જિમું અરથાચારને તમે’

ભગવાન અમને મુનિઓને પણ કહે છે, કે હે મુનિઓ! તારે પણ એક કે સાબળીને એકદમ નિર્ણય ન કરી લેવો, કારણ કે તમારો નિર્ણય સશયાત્મક છે. જ્ઞાની પાસે નિર્ણય કરાવાયેલા ગૌતમ ભગવાન પણ બૂઝને પાત્ર થયા હતા તમે તમામ જીવનને સુધારો. કારણ, જગતમાં યાદિત્રની જ છાપ પડે છે. ભગવાન સૂર્યાભિદેવને છ બાહ્યોનો નિર્ણય તો કહી દીધો, પણ કરી નથી દીધો. જેવો આત્મા હતો તેવી વસ્તુ બતાવી દીધી સૂર્યાભિદેવ, એવા તો પ્રેમ અને ભક્તિના ઉછાળામાં આવી ગયા કે ન પૂછો વાનકેવગી ભગવાન પાસે પોતાનો નિર્ણય થાય એ કંઈ જેવી તેવી વાત છે? શેક તમારા પર તુલ્ય થાય તો કંઈક આપે ને? હા જ તો; કંઈક કહર પણ કરે ભાઈઓ! અમે પણ તમને - જે મહિના થયા પરિશ્રમ કરીને હરદોષ મુક્તિની બાજીએ છીએ તો તમારે પણ ત્યાગ વૈરાગ્ય વગેરેનું અધ્ય અમને અર્પણ કરવું એકંદ્રએ ને? આગે હવે મનને નિશચયસ્થ ન બનાવશો. સૂર્યાભિદેવને ખૂબ ભક્તિનો રસ બાળ્યો છે, પણ તેની પાસે ત્યાગ કરવાનું ત્યાગ નથી કારણ કે તેની પાસે અવિરતિપણ છે તે ત્યાગ કરી શકે તેમ નથી પણ તેનો આવેશ ઉપ થો છે હું શું અપણું કરું? તેનો ઉત્સાહ બાળ્યો વહાલ તેમ નથી “હે ભગવાન! આપ તો ત્રણે કાળની વાતને અણનાર છો. ગૌતમી મુનિઓ અને પરિવ્રજાને, આ સૂર્યાભ

પૂર્વે ત્યાગ કરીને પામ્યો છે, તેની તો તમને જાણ જાહેર છે. ધર્મ કરતા શેષ રહેલા પુણ્યના જોરે આ દેવલોકનું ઐશ્વર્ય મળ્યું છે પણ ચોવીસે કલાક એક સરખા ભાવ રહેતા નથી. વચમા વચમા ભાવનું પરિવર્તન થતા પુણ્યનો બધ થાય છે, ત્યારે પુણ્યના ફળ તો ભોગવવાં પડે છે પણ માહાત્મ્ય તો ધર્મનું વર્તે છે હે ભગવાન ! બાંધ્યું રહેવાનું નથી. ઉછાળો માતો નથી ” ભગવાન તો મૌન રહ્યા, કારણ કે તે આરભ સમારભમા ન બોલે ભગવાનને બળર છે, કે તે ના પાડશે તો પણ તે માને તેમ નથી “ સૂર્યાલ પૂર્વે ધર્મ કરીને આવ્યો છે માટે જગતને બતાવુ ” તેણે બે વાર, ત્રણ વાર આ પ્રમાણે કહ્યું, પણ ભગવાન તો મૌન જ રહ્યા સૂર્યાલ સમજે છે, કે આ તો અનારભી છે એમનો હા પાડવાનો ધર્મ નથી સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા આરભે ધર્મ ન માને જ્યાં આરભ છે, ત્યાં દયા નથી, અને ધર્મ તો દયામય છે માટે, ત્યાગપ્રધાન મનુષ્યગતિ છે મનુષ્યે આરભે ધર્મ ન માનવો જોઈએ, ‘આરંભે નતિથિ દયા’ આરભથી દયાધર્મની નાસ્તિ થાય શકાએ સમકીતની નાસ્તિ થાય, અને સ્ત્રીના સગે રહેવાથી બ્રહ્મચર્યની નાસ્તિ થાય સાધુ થઈને જો પૈસાની લેવડદેવડમા પડે તો પ્રવળ્યાનો નાશ થાય માટે કોઈ પણ મુમુક્ષુએ આરભે ધર્મ ન માનવો જોઈએ કોઈ કહેશે, કે સૂર્યાલદેવે તો નાટક કર્યું, તો પછી અમને શો વાધો ? માટે જ સત્ય સ્વરૂપ સમજાવવું પડ્યું ભગવાન અનારભી છે, માટે આરભની પ્રવૃત્તિમા હા પાડે તેમ નથી ત્યારે એક દષ્ટિએ જોવાય કે બે દષ્ટિએ ? આચારાગ સૂત્રમા ભગવાન

મહાવીરનું જીવન ચાસ્યું છે એ સુખધર્મા ચાતુકારો કહે છે કે જે વખતે મહાવીર બળ્બાર ત્યજીને દીક્ષા લેવા જઈ રમમા નીકળ્યા, તે વખતે દેવોએ એક પાલખી બનાવી હતી. ભગવાનનો વરચોટો જગલમા આવ્યો છે ૬૪ ઇન્દ્રો આવ્યા છે મનુષ્યો અને દેવોના વાર્જિત્રો ચાલી રહ્યાં છે જે વખતે મહાવીર ત્રિદશ ભગવાનને નમસ્કાર કરીને કહે છે, “આજથી હું સાવધયોગના પચ્ચખાણુ કરું છું” પચ્ચખાણુ કર્યા પછી શકેન્દ્ર મહારાજે કહ્યું ‘વાર્જિત્રો વગાડવા બધ કરો. ભગવાને સાવધયોગનો ત્યાગ કર્યો છે, માટે એકદમ બધ કરી દે.” આ સ્થળે શકેન્દ્રે આરબની પ્રવૃત્તિ રાહી લીધી અને આ જાણુ નાટકના પદ્ધતિ પાટે છે તે તેનું કારણ સ્યાદ્વાદમ્ સમજશે. સૂર્યાબને જત્યારે અવિરતિ નામ કર્યો. ઉદય વર્તે છે હવે સૂર્યાબ શુ કરશે, તે આગળ ઉપર અવગ્રહે કહેવાયે.

વ્યાખ્યાન પઠ મુ

(રતિવાર અધિક આવણ વદ ૬ જ્યેષ્ઠ જન્માટમી)

રામપરેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે. રાગદ્વેષનો છૂટ કરીને, સપૂણ કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી જગનના જીવેને જાણાને જે માર્ગ જતાવ્યો છે તેના મૂલ્ય કરાય તેમ નથી તત્ત્વના જતાવનાર, કેવળજ્ઞાની અને હર્ષનીય એવા ભગવાન પાસે સૂર્યાબને હવે હ જાણનો નિષ્ક્રમ કરાવી લીધો.

હવે સૂર્યાલના ઉત્સાહનો પાર નથી. આત્મા જ્યારે ઉલ્લાસમાં આવે છે ત્યારે એ ઝાલ્યો બાઝ્યો રહેતો નથી. સૂર્યાલ પ્રભુદેવને કહે છે, “હે ભગવાન ! આપ તો મારી અને જગતના સર્વ જીવોની ત્રણે કાળની વાતને જાણવાવાળા પણ છો. આ ગૌતમાદિ મુનિઓ અને ચતુર્વિધ સઘને હું નાટક બતાવું, કારણ કે મારી પાસે મનુષ્યો જેવી ત્યાગની ઋદ્ધિ નથી, જેથી હું આપને ત્યાગ અર્પણ કરી શકું, હું જે ઋદ્ધિ પામ્યો છું, તે ધર્મનો પ્રતાપ અને ધર્મથી વધતા પુણ્યથી પામ્યો છું ધર્મનું મહાત્મ્ય પામવા માટે હું આ પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યો છું ” ભગવાન તો કેવળી મહારાજ છે એક, બે અને ત્રણ ત્રણ વાર કહેવામાં આવ્યું, છતાં તે પોતાનું મૌન તોડતા નથી સૂર્યાલ વિચાર કરે છે, કે આમની રીત પ્રમાણે આદેશ અગીકાર નહિ કરી શકાતો હોય, કારણ કે અનારભમા કરવું, કરાવવું કે તેને અનુમોદન આપવાનું બની શકતું નથી આ બાજુ, સૂર્યાલ રોક્યા રોકાય તેમ નથી સૂર્યાલદેવ ૩૨ પ્રકારનાં નાટક બધ પાડે છે તેમાં ૩૧ નાટકો જુદા જુદા પ્રકારના છે અને ૩૨ મુ નાટક ભગવાન મહાવીરના જીવન-પ્રસંગોનું છે. ભગવાન મહાવીર દસમા પ્રાણાન્તે દેવલોકથી ચવીને દેવાનદાની કૃદ્ધિએ ઉત્પન્ન થયા, અને ત્રિશલાની ફળે મુકાયા, અને તેમને મેરુ ઉપર લઈ જવાયા, અને માતાજી પાસે મુકાયા, મોટા થયા-આ બધું તેમ જ પાવાપુરીમાં ચોવિહારો છૂં લક્ષ્મ કરીને મોક્ષમાં પધાર્યા, ત્યાસુધીનું નાટક સૂર્યાલે કરી બતાવ્યું તે સળધમાં શાસ્ત્રકારો કહે છે, કે ૧૦૮ દેવ-કુમારોને સૂર્યાલે પોતાના ડાબા હાથમાંથી કાઢ્યા ભગવાનના

સમોસરણની સામે ઠર નાનકો વૈકિય વૃષો કરીને રચ્યા પછી ઉપર કહ્યું તે માફા સુધીનું છેલ્લું નાટક જતાવ્યું. શરીરમાથી વૈકિય પ્રદેશ કાઢીને ભગવાનની સમુખ ઠર પ્રકારના નાનકા કર્મ. જે જે તીર્થ કરેા થાય છે, તેમની પાસે દેવતાઓ આવે છે અને ઠર પ્રકારના નાટકો જીવોને જતાવે છે. હવે જે તીર્થ કરની પાસે નાનકો થાય તેમા છેલ્લું નાનક તે તીર્થ કર ભગવાનના જન્મથી આરબી મોક્ષ સુધીનું હોય. આને કે/ લાક હોઠો દહીલ કરે છે, કે સૂર્યામહેવે ભગવાનની પાસે આમ કહ્યું તેા મનુષ્યો પાસે કરવામા અમને શો વાધો હોય ?

સમજો તમારી પાસે દેવ કરતા થ વધારે કિંમતી વસ્તુ રહેલી છે જે મહાપુરુષને આપણે જે વસ્તુ અપણુ કરીએ તે વસ્તુ તેની મોખતા સમજીને જ અપણુ કરાય. મનુષ્યો પાસે દેવ કરતા વધારે સરસ જોવી ત્યાગની કદિ પડેલી છે. દેવા કહે છે કે-જોને અમારી જાણ કદિ ગમે તેવી ચિંતાતી હોય, પણ મનુષ્યોની ત્યાગ-કદિ આગળ તે ફિક્કી પછી બાક છે. કોઈ રાજા તમારા પર તુલ્ય થાય તેા તેને કઈ લે. ધર્મી જોઈએ જોવો વિચાર તમને આવે. નગરશેઠ હોય તે જવેગતને ઘાળ જાડીને રાજા પાસે બાય નગરશેઠની દેખાડેખી કરીને જો કોઈ સાધારણ માણસ જવેશતના નજરાણાનો વિચાર કરે, તેા તે તગિયે જોશી બાય માટે મુઠ્ઠાએ પોતપોતાનાં અળ પ્રમાણે જો/ કરવી જોઈએ ભગવાન કહે છે કે જગતમાં નગરશેઠના કરતા થ વધારે જિયુ પદ ધરાવનાળા મનુષ્યો ૥ તે અપેક્ષાએ દેવ કરતા માનવની કદિ વખાણી છે સામકારો.

દેવની ઋદ્ધિના વખાણુ કરતા કહે છે, કે દેવાંગનાના કપાળમા કરેલા એકએક ચાદલામાં આખા જમ્બુદ્વીપની ઋદ્ધિ સમાઈ જાય છે, દેવોને ચડવા-ઊતરવાના બાજોઠોમા અઢી દ્વીપની ઋદ્ધિનો સમાવેશ થઈ જાય છે, તો પછી એ દેવોનાં વિમાનો અને આભરણો વગેરેની ઋદ્ધિ કેટલી હશે તેની કલ્પના તમે જ કરી લેશો. સરખામણી તો થવાની તો સમજો બાહ્ય ઋદ્ધિ દેવોની વધારે છે, પણ અભ્યંતર ઋદ્ધિ તો માનવની જ વધારે છે દેવલોકમા રહેતા દેવતાઓ પણ કહે છે, કે મનુષ્યોએ જે શક્તિ અને ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત કર્યા છે તે તેમની પાસે નથી માણસ જો ધારે તો વિષયોથી વિરાગ પામીને વિરતિને અગીકાર કરી શકે, જ્યારે દેવ ધારે તો એ ન કરી શકે ચપટી વગાડીએ એટલા સમયમા દેવો જમ્બુદ્વીપને ૨૧ વાર પ્રદક્ષિણા ફરી શકે, પણ એક નવકારશી અને એક દિવસનું બ્રહ્મચર્ય પાળવાની શક્તિ તેઓમા નથી ભગવાને કહ્યું છે, કે 'દેવાવિ તં નમંસ્સંતિ જસ્સ ધમ્મે સયા મણો ।' જેનું ધર્મને વિષે, ત્યાગને વિષે સદાય મન છે તેને દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે માટે કહો, જે ટાણુ દેવો પાસે છે તે તમારી પાસે નથી ? તો તમે કયા ભવના વખાણુ કરો છો ? બોલો ને ! અહીંથી ઊઠીને તમારે કયા ઉતારા કરવા છે ? દેવો કહે છે, કે તેઓ મનુષ્યોના ત્યાગની ઋદ્ધિ પાછળ પાગલ છે ભગવાન શુ બતાવે છે ? વીતરાગ પાસેથી મનુષ્યો ભાવઋદ્ધિને, ત્યાગ-વૈરાગ્યની વાતોને સાંભળે છે તેવો શાસ્ત્રોમા વારવાર ઉલ્લેખ આવે છે હે ભગવાન ! તમે બહુ સરસ પ્રવચન કર્યું તમારી વાણી સાંભળ્યા પછી અમારો આત્મા ઠરે છે અમે નિર્ઝન્ય

પ્રવચનની શ્રદ્ધા કરીએ છીએ નિર્ઝાન્ય પ્રવચને વડે એ
 આત્મશુદ્ધિનો માર્ગ બતાવે છે તે અમે-મૂંઢા અનુસરી શકતા
 નથી જેમણે તીથ કરની વાણી આલણીને શરચવી છે એવા
 મુમુક્ષુઓને અમારા કોઈ કોટિ વદન છે પણ હે ભગવન !
 અમે તેવા નથી. મુખાહુ કુમારે શુ કહ્યું હતું તે ખબર છે ને ?
 તેણે કહેલું, હું દેશ વિરતિ ધર્મને અગીકાર કરીશ. હે
 ભગવન ! માગમા જેટલો ઉઘાડ થયો છે તેટલો મને અગીકાર
 કરાવો. જ્ઞાના સિવાય બીજુ શુ હું આપને અગીકાર
 કરાવશુ ? મનુષ્યની ખાસે ત્યાગ કરવાની અને વૈરાગ્યની
 શક્તિ છે માટે નિશચયી જીવન જીવવા માટે ભગવાનને
 ત્યાગનું સેનું કરે છે તમે અમારા ઉપર દુષ્ટમાન થાઓ.
 સાહેબ ! આત્માનો ખડુ સરસ માગ બતાવી દીધો. હે દેવાન્ય
 પ્રિયો ! તમને પૂર્વના પુરવે જુદિ મળી છે તથા જો જુદિનો
 સત્યને માર્ગે ઉપયોગ ન થાય, તો ખોટનો વેપાર વધે
 તમને તમારા ત્રગા-સબધીઓ અને પત્ની-છોકરાં પણ
 જુદિશાળી માનતા હશે. નિત્રો અને જનના પણ તમારા
 વખાણ કરતાં હશે. પણ જુદિની કસોટીમાથી કેટલા જણ
 સફળતાપૂર્વક બહાર નીકળતા હશે ? તમને જુદિ ના? માન
 અને અભિમાન હશે; પણ જો જો જુદિ પ્રમાણિકપણે વીત
 રાજના માગે ન વળે તો તે ફાતરા જેવી તુચ્છ કહેવાય.
 તમે શુ કરી શકા છો ? ફાતરા કાઢનારના હાથમાં સારખૂત
 વસ્તુ ન આવે જેની પ્રવૃત્તિ સારખૂત ન હોય તેનું જીવન
 વ્યથા છે જ્ઞાનીઓ શુ કહે છે ? તમારી જુદિને જ્ઞાન, દશન
 અને ધારિત્રના ઉપયોગમાં બેટો, તો કદાચ સારખૂત પદાર્થ

નીકળે પણ જો બુદ્ધિનો સદુપયોગ નહિ કરે, તો ફેાતરા કાઢવા જેવું થશે હે દેવાના પ્રિયો ! તમે તમારા જીવનમાં એવી કંઈ પ્રવૃત્તિ કરી, જેના માટે તમે ગૌરવ લઈ શકો ? તમે એવી કંઈ સપત્તિ મેળવી કે જે સદાકાળ તમારી સાથે રહેશે ? ચક્રવર્તી જો ચક્રવર્તીપણાના ગુમાનમાં વિષયનો દાસ થઈને રહે, તો તે પણ નરકની ગતિમાં જાય માટે વિચાર તો કરો.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન, જેની હાકલ ત્રણ ખંડમાં વાગતી હતી, તેમના જન્મની આજે અષ્ટમી છે શ્રીકૃષ્ણ દ્વારકામાં રહેતા હતા. જે વખતે દ્વારકાનો દાહ થયો, ત્યારે ત્રણ જણ સિવાય જીવતું કોઈ બહાર ન નીકળી શક્યુ જે વખતે કર્મ જોર કરે છે તે વખતે ઘટીમાં પિલાવુ જ પડે છે એ શ્રીકૃષ્ણનુ જ્યારે પુણ્ય વધ્યુ, ત્યારે દેવોએ સોનાની દ્વારકા બનાવી દીધી; અને જ્યારે પુણ્ય ખૂટ્યુ ત્યારે તેમને કોઈ પાણી પાનાર પણ ન મળ્યુ ! કર્મની ગહન ગતિ તો જુઓ ! સત્યભામા શ્રીકૃષ્ણના પત્ની હતા અને રાજુલ નેમિનાથના બન્ને સગી બહેનો થાય કંસ અને અતિમુક્ત કુમાર બન્ને સગા ભાઈઓ હતા, પણ બન્નેની પ્રવૃત્તિમાં કેટલુ અંતર પડી ગયુ ! આકાશ પાતાળ જેવડુ ! બંને માનવ હતા, પણ કંઈ કોટિના ? કંસના દેવકીજી કરીને એક બહેન હતા તેમણે એક પછી એક એમ આઠ રત્નોને જન્મ આપ્યો પણ એમાના છ મોક્ષમાં પધારી ગયા સાતમાં શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અને આઠમાં ગજસુકુમાર શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ આવતી ચોવીસીમાં અમમ નામના બારમાં તીર્થ કર થશે એવુ તે શ્રીકૃષ્ણે વાસુદેવના ભવમાં શુ કર્યું હતુ, જેથી તે બારમાં તીર્થ કર થવાના ? જે

સમયે જાગવાન નેમિનાથ તેમનાં ૧૮૦૦૦ સાધુ સહિત દ્વારકામાં પધાર્યા, ત્યારે નગરની શોભા કેવી સરસ લાગતી હશે! આવડાં મોટા ઉપાગ્રયમાં બે મોટા ઘાણા હોય અને બે નવ હસ બેસતાં હોય તો કેવું સવ્ય દશ્ય લાગે એ તો તમે પ્રત્યક્ષ પણ કહી શકો છો. પણ એ સવ્ય કોને લાગે? જે ભવિ હોય તેને જ આજે તો શાસનમાંથી સાધુઓ ઘન્ટા બાજ છે તમે બે ઘરકામમાંથી સમય કાઢી અપણું નહિ કરે, તો શાસન કેવી રીતે ચાલશે? બધુઓ! તમે વિદ્યાલયો ખોલ્યા, કોલેજો સ્થાપી, સંસ્થાઓ ઊભી કરી, આજનું જ્ઞાન આપવા માડ્યું, પણ સાધુસંપ્રદાયાના વધારો કરે એવી કંઈ પ્રવૃત્તિ કરી? તમારું ધ્યાન તો કોઈ પહેલ કરે તો તેની પ્રવૃત્તિને ભાંગી ફાંટી નાખે. તમે કહેશો. સાહેબ! માદુ આ જેવું ક્ષેત્ર છે તો ચારુ ચોમાસુ આપે. પણ ધરમાંથી કોઈ કાંઈ નથી તો પછી ચારુ ક્યાંથી મળે? વહુને પરબે સાત વર્ગ ઘઈ અથા હોય અને બે સીમત આ મુ ન હોય, તો સ્વમુ-સસરાને જીવ ન આવે વહુને જુવા પાસે હાઈ બાજ અને પચ્ચર તેટલા દેવ બનાવ. પણ શાસનમાં બે કંઈ બેટો તો તમારું એક રૂવાડું ચે ફરકવાનું નહિ છેવટે એનું તો કરે. કે જે ઘરમાં કોઈ દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય તો તેનો વિરોધ ન કરવો એવી પ્રતિજ્ઞા કરે. તમારામાં બે શાસન પ્રત્યે પ્રેમ ધમશ વગેરે હોય, તો કંઈ નહિ તો વયે એકને તો તૈયાર કરે. જેથી શાસનની ઉન્નતિ વધે શ્રીકૃષ્ણે તેમની આઠ આઠ પટરાણીઓ અને પ્રમુક્ત જેવા લાકા કુમારો અને કુમારિકાઓની બે જાગવાનને આપી. શ્રીકૃષ્ણને શુ પોતાના પરિવાર ઉપર તમારા જેવો પ્રેમ નહિ હોય? પણ તે

મોનતા હતા, કે “મારા શરણે તો ભયની સભાવના છે, પણ જો ભગવાનને શરણે જશે તો એમનું કલ્યાણ થશે ત્રાણ, શરણ તો ભગવાન નેમિનાથ છે ” એટલા માટે તો શ્રીકૃષ્ણે બધાનું અર્પણ કર્યું અને દીક્ષા આપવા તૈયાર થયા જ્યારે શ્રીકૃષ્ણની આંક પટરાણીઓ દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય છે, ત્યારે પ્રજાજનો શ્રીકૃષ્ણને કહે છે, “આપના બેડા આપની ગણીઓ ચૂડા ઉતારે તે સારું ન લાગે ” એક કવિએ પણ ગાયું છે, કે—

“હાથ જોડી, માન મોડી, રાજાજને લાગે પાય,
મૃમિણી સરીખાને આજા આપી તે સારું કેમ કહેવાય?”

“બત્રીસ હજાર રાણીઓમા મુખ્ય આંક પટરાણીઓ ઊઠીને સયમનું વ્રત લે તે સારું ન કહેવાય તમારી પટરાણીઓ ઘેર ઘેર ભિક્ષા લેવા નીકળશે તે શું સારું કહેવાય?” પ્રજાજનોને પ્રત્યુત્તર દેતા શ્રીકૃષ્ણ કહે છે

“કહેનારા તો કહીને ગંદ, મારી રગ્ન યર્ષ,
સયમ લઈને વિચરગો તો મુક્તિ જાગો મર્ષ ”

આ ભાવનાથી શ્રીકૃષ્ણે તીર્થ કર નામ કર્મ બાંધ્યું ત્યારે આ તો સારું કરનારને રોકનાર પડ્યા છે, અનુમોદન આપવાવાળા વિગ્લા છે માટે ધર્મને સાધો અને કર્મ તોડો કર્મને તોડવા માટે તો શ્રીકૃષ્ણે તીર્થ કર નામ કર્મ ઉપાર્જન કર્યું તે શ્રીકૃષ્ણની આજે તમારી આગળ વાત કંઘવી છે માથે સાથે તમને ઉપદેશ પણ મળી જશે શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે ગર્ભમાં હતા, ત્યારે તેમની માતાને નિર્પણમા પોતાનું મુખ જોવાનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો દાસીએ અડીસો આપ્યો. અડીસાને દૂર ફેંકી

તેણે મ્હાનમાથી તલવાર કાઢી તેમાં પોતાનું મોઢું ભેંસુ તેને
 થસુ કે તેનો સુપુત્ર પરાક્રમી થશે. સાડુ બાળક આપવાનું
 હોય તો સુમત્રી પદ્માર્થ ગણિણીને ગમે અને નહારુ બાળક
 આપવાનું હોય તો માટી વગેરે ખાવાનું મન થાય. સવા નવ
 માસે શ્રીકૃષ્ણનો જન્મ થયો ઉત્તમ પુરુષનો જન્મ મધ્ય-
 રાત્રિએ થાય વાસુદેવને બધું કરવામાં આવી છે-છ બાળકો
 કસના ભયે બહારી ગયા છે તેનો ભય દેવકીજીના હૃદયમાં છે
 છ-છ બાળકે માતાને સુતાનના લગાવો લેવાનો લાભ મળ્યો
 નથી આવા પરાક્રમી બાળકનો જ મ થાય અને તેને બે બરાબર
 પાળીએ નહિ તો રાત્ર્યની વૃદ્ધિ થી રીતે થાય ? તે જ વળતે નહ
 અને થશેહાને ખતર આપવામાં આવી અહીં બે મહિનાનો ફેર
 નાખ્યા જેથી કસને વહેમ ન આવે કારણ કે કસ બહુતો
 હો. કે દેવકીજીનો ત્રાતમો ગર્ભ તેનો મારત્યાર થશે. કસે
 પૂરે પૂરે બપોનો રાખેલો ઉત્તરેન ઘાટી કરી રહ્યા છે જેવો
 વાસુદેવનો જ મ થયો કે તેવા જ વસુદેવ બાળકને સૂઝામાં
 નાખીને નહને ત્યાં જવા નીકળી પડ્યા. બધા ઉપતા હતા
 મહાપુરુષનો પ્રાપ્ત તો જુઓ ! વાજિત્રે વામ્યા, તો પછી
 કોઈને ખબર ન પડી ઉત્તરેને પૂછ્યું 'આ કોણ છે ?
 વસુદેવ કહ્યું તને છે ! વનાર છે ' એમ કહીને જમુના નદીને
 કાઠે આવ્યા નહી તો બે કાઠે જરપૂર ॥ તને શ્રીકૃષ્ણના
 પગનો અઝૂઠો અડકાજ્યો કે જળ્યા થઈ મઈ અને વસુદેવ
 નહી પાર કરી જોમુળમાં આવ્યા દેવકીજીને પાનેા ઘઠમો છે
 પણ પાનેા કોને ગઠે ? સમી મા હોય તેને ૧૩ પાવૈયાને
 નહિ. ત્યારે સમ્મજ પાન દશન અને મારિત્રના પાના કોને

ચડે? તમે અર્ધમને માર્ગે જતા હો, black-market (કાળા બજાર) કરી લાખો રૂપિયા લાવો, તો તમારા સ્ત્રીપુત્રાદિકને આનંદ થાય, પણ તમારા ગુરુને તો દુઃખ જ થાય આ ઠેકાણે ગુરુ અને ગુરુણી તમારુ રક્ષણ કરનાર છે આઠ પ્રવચન માતા એ જ તમારી સાચી માતા છે એ માતાના ઉત્સર્ગમા આળોટનાર બાળક તેજસ્વી હોય પણ જ્યાં દયા-માતાનુ ખૂન થતું હોય, ત્યાં એવુ બાળક ડગ પણ ન મારે, જ્યાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનુ સામ્રાજ્ય હોય, ત્યાં તે કોઈ કાળે જાય નહિ ગોવાળને ઘેર જેમ જશોદા માતા શ્રીકૃષ્ણનુ રક્ષણ કરે છે, તમ અને તેનાથી પણ વિશેષ પ્રવચન માતા મારુ રક્ષણ કરે છે ગોવાળને ઘેર શ્રીકૃષ્ણ મોટા થયા અને માતા જશોદાએ પોતાના પેટના પુત્ર કરતા વધારે લાડથી તેમનુ લાલનપાલન કર્યું ધન્ય છે એ જશોદા માતાને! આજે જો કોઈની મા મરી ગઈ હોય અને નવી મા આવે, તો તે આવી સલાળ લેવાની ખરી? ત્યારે ગોપને ઘેર રહેલી બાઈનુ વર્તન જુઓ! પોતાના પેટના દીકરાઓ અને શ્રીકૃષ્ણ વચ્ચે તેમણે કશો ભેદભાવ રાખ્યો નથી અને આજની માતાઓ જુઓ! પોતાના સગા દીકરાને કેસરિયા દૂધના વાટકા અને ઔરમાનને છાસનો વાટકો એ માડ માડ આપશે શુ આવુ તમારા જોવામા નથી આવતુ? જશોદાએ પોતાના અને પારકા વચ્ચે સહેજ પણ difference (અતર) ગણ્યા સિવાય સરખા પ્રેમથી બધાયનુ લાલનપાલન કર્યું માટે આજની બહેનો પણ માતા જશોદાના દૃષ્ટાન્તને અનુસરે તેમ થશે તો પ્રત્યેક ઘરમા કલહ, અદેખાઈ અને કકાસને સ્થાને શાન્તિનુ સામ્રાજ્ય સ્થપાશે

આજે વૈશ્ણવો સ્થળે સ્થળે શ્રી કૃષ્ણજન્મ જિજ્ઞવશે. આપણે શ્રીકૃષ્ણની આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિઓ વખાણી, ત્યારે જન્મ કઈ નીઓ તેની લીલા વખાણે. પણ શ્રીકૃષ્ણે તો તીર્થંકર કમં બાધ્યુ છે એમણે પટશાળીઓ અને કુમારકુમારીઓને ભ્રમ વાનને બોલે અપણુ કર્યા અને સમ્યક્દષ્ટિ થયા શ્રીકૃષ્ણના વખાણુ થાય છે કારણ કે તેમણે છ વસ્તુઓનું હરણુ કર્યું છે કાળી નાગનો નાશ એટલે જનતાનુભવી ક્રોધ, માન, માયા વગેરેનો તેમણે નાશ કર્યો છે ભગવાન કહે છે, કે શ્રીકૃષ્ણે તો છ વસ્તુઓનું હરણુ કર્યું પણ જનતામા તો આ છ બે ચતુષો ભરેલા છે આ ચતુષો છે કામ ક્રોધ, મદ, મત્સર દોષ અને ઇર્ષ્યા આ ચતુષો તમે હણો. શ્રીકૃષ્ણે તો એક હથ્થર ફણાવાળા સપને હણ્યો, પણ આપણામાં તો લાખ ફણાવાળા સર્પો ભર્યા છે, તેમને હણવાના છે વાસનાને ભગવાન લાખ ફણાવાળો ત્રપ કહે છે કારણ કે હજી જ્યાં એક વાસના પૂરી થઈ નથી, ત્યાં બીજી પોતાનું માથું ઊંચકે છે માટે જ ભગવાનને બોલવું પડ્યું કે—

इमं ख मे मत्पि इमं ख नत्पि इमं ख मे किञ्चमिमं भक्तिञ्चम् ।
सं पद्यमेवं लालप्यमाणं हरा हरमिति क्वं पमानो ॥

જગતના છવો તો આવી જ માન્યતાથી ભરેલા છે કે આ માથું છે અને આ મારી પાસે નથી આ મેં કર્યું અને આ મેં નથી કર્યું અને રૂપિયા તો રળ્યો, પણ અવાપિ તેને ચોખ્ખું બોલે બગલો બંધાયો નથી. બગલો તો છે પણ મોટર હજી આવી નથી મોટર તો છે પણ વરવદ્ સાથે બેચીને હજી ફરવા નીકળી ચકચા નથી.

ફરવા તો નીકળ્યા છીએ, પણ આ બધાનો વારસદાર હજી જન્મ્યો નથી ફીકરો તો છે, પણ વહુ હજી ઘેર આવી નથી. વહુ તો આવી, પણ સેવા કરવાને બદલે ઊલટી મારી પાસે સેવા કરાવે તેવી છે.” આમ, હૈયાહોળીમા જિંદગી પૂરી થઈ જાય છે, તો પણ, હે પ્રમાદીઓ ! તમે જાગતા કેમ નથી ? કાળનું ચક્ર અવિરત ગતિએ તમારા મસ્તક પર ફરી રહ્યું છે. માટે ચેતો ! જાગ્રત થાઓ ! મરણને શરણ તો એક દહાડો અવશ્ય થવાનું જ છે.

“ કાળ ચક્ર ફરે છે, એક દિન જવું છે,
ભૂલ મત જના, હો જીવ ! ભૂલ મત જના ”

માટે, ભાઈઓ ! ભૂલશો નહિ. કાળનું ચક્ર માથા પર ફરી રહ્યું છે. ક્યારે ઉપાડીને ફેંકી દેશે, તેની કોઈને ખબર નથી. માટે વાસના રૂપી કાલીય નાગને મારી મુક્ત બનો. વાસનાનો ત્યાગ કરો. હવે શું આવશે તે આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૫૪ મું

[મોમવાર, અધિક શ્રાવણ વદિ ૧૦)

રાયપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે સુધર્મા દેવસોકમાથી સૂર્યાલદેવ વિમાનમા પ્રભુ મહાવીરને વાદવા આવ્યા હતા વાલી, નમસ્કાર કરીને લગવાનને છ પ્રશ્નો પૂછીને પોતાનો નિર્ણય થતાં તેમનો આત્મા ઉલ્લાસે ચડી ગયો.

ઉદ્ધાસમાં ચઢી ગયા' પછી ઠર બધના નાટકો પાડ્યા પછી
 જે વૈકિર્મ ઉપની લખિય કરી હતી તેને પાછી સકેલી લીધી
 ભગવાન બધુ બાણતા હતા આ બધું આજગ બતાવી દીધુ
 છે દેવ પાસે ત્યાગ 'અને' ધર્મ કરવાનું સામર્થ્ય નથી એવે
 ભક્તિના વેગમાં આવી પોતાની પાસે જે હતું તે તેમણે
 બતાવી દીધુ હવે, એ વસ્તુઓ શાથી મળે છે તે બતાવીશુ
 સૂર્યાભદેવ સમ્યક્ષણિ ॥ એવે તે વિચાર કરીને ધર્મનું મા
 હાત્મ્ય બતાવે છે પૂર્વે જે આત્માઓ ધર્મને મહત્વ કરે છે,
 ત્યાગ અને વૈરાગ્યનું સેવન કરે છે અને ભગવાનના મુનિઓ
 પાસેથી દેશવિરતિપણુ અગ્રીકાર કરે છે તેવા આત્માઓને
 પણ હજી કમબધ રહે છે કર્મનો સપૂર્ણ ક્ષય થતો નથી.
 જેમનું આયુષ્ય પૂરું થાય છે અને કર્મી વધારે હોય છે,
 તેમને દેવલોકમાં જવું પડે છે દેવભવમાં આવી જાદિ શાથી
 પામે છે? જે જીવો પૂર્વે મળેલા સમયનો સદુપયોગ કરે છે,
 તેને વ્યથ ન શુભાવતા ધર્મની આરાધનામાં જાણે છે તેઓને
 આવી જાદિ પ્રાપ્ત થાય છે ભગવાન કહે છે હે જીવો! હે
 ભાઈઓ! વ્યથ વસ્તુઓ પાછળ તમારો કિંમતી સમય વેડફી
 નાખો. તો તમારે ખસવાનો વખત આવશે. આવો અમૂલ્ય
 અવસર વારે ધરીએ આવનો નથી. હીરા જેવી કિંમતી વસ્તુને
 છોડીને કાચને મૂર્ત સિવાય કોણ સંચરવાનું હતું? જિનેશ્વર
 ભગવાન કહે છે હે ભાઈઓ! હીરા જેવી મહાપ ધર્મની
 આરાધનાને મૂકી વિનાશી વસ્તુઓ પાછળ શીકેને તમે તમારો
 સમય વે ફી રહ્યા છો? ના? જાનમાં આવે. તમે કોણ છો
 તે વિચારો તમે આ મા છો આત્મા તો અજર અમર છે

તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે જ તમારી પ્રવૃત્તિ હોવી જોઈએ. ભાઈઓ ! તમારી પાસે સદાકાળ ટકી રહે એવી કંઈ સંપત્તિ છે, કે જેના કારણે તમે ગૌરવ અનુભવી શકો. ભગવાન કહે છે, કે જે અમે પ્રાપ્ત કર્યું છે તે સનાતન સત્ય છે, અને જે તત્ત્વો અમારી પાસે છે તે ચિરસ્થાયી છે એ તત્ત્વો કયા છે, કે જેની દુનિયા પ્રતીતિ કરે છે અને જેના માટે મુમુક્ષુઓ સર્વસ્વનું અર્પણ કરી દે છે ! જેના મુખ પર દીપ્તિ છે, જેના આત્મામાં તેજ છે, જેની કિમત મહાપુરુષોએ આકી છે તે કાળને શાસ્ત્રકારોએ સર્વલક્ષી અને સર્વલક્ષી કહ્યો છે, પણ આવા કાળની સામે અખડ રીતે ટકી શકે એવું તત્ત્વ કયું છે ? તે વસ્તુ, ભગવાન કહે છે કે, તમારો અજર અને અમર આત્મા પોતે જ છે કેહિનૂર હીરાને કદાચ તમે જોયો નહિ હોય, પણ તેનું નામ તો તમે સાંભળ્યું જ હશે ત્યારે હીરાને દેખનાર કોણ હોઈ શકે ? જેને ગ્રહ્યું છે તે જ હીરાને જોઈ શકે આખ હોય પણ પરીક્ષા કરવાની સૂઝ ન હોય તેને મન તે હીરા કાચ જ છે પરખ હોય તો હીરા તેમ આત્મા કેહિનૂર હીરા જેવો છે સમ્યગ્દષ્ટિ ઝવેરીઓએ એ હીરાનું મૂલ્ય આકયું છે, ત્યારે મિથ્યાદષ્ટિ અને અજ્ઞાનીઓને એની સાચી કિમતની જાણ નથી માટે ભગવાન કહે છે, કે—તમને ઝવેરી બનવા માટે આ અવસર મળ્યો છે ઝવેરી સિવાય હીરાની પરખ કોણ કરી શકે ? હીરા જેવા અજર અમર આત્માની કિમત તમારે ઝવેરી બનીને આકવાની છે બાહ્ય જીવન ટકાવવા માટે તમે કોઈને અગવડ તો નથી કરતાને ! એવું તમારે પોતાને સદાય પૂછતા રહેવું જોઈએ.

આવા વિચાર' કૈણું કરે? ને આથી સમ્યક્દષ્ટિ હોય, તેને જ
 આવા વિચાર આવે. પોતાના માની લીધેલા સુખની ખાતર
 જો બીજાને અગવડમા મુકાવું પડું હોય, તો તે તેની
 ભૂલ છે, એમ સમ્યક્દષ્ટિ વિચારે. સમ્યક્દષ્ટિ સાચાને
 સાચું માને, બ્યારે મિશ્ન્યાદષ્ટિ સાચાને ખોટું માને.
 આ દશામા, હવે આપણે કયા સુધી રહેવું છે? આ સ્વરૂપ
 પ્રાપ્ત કરીને સૂર્યાશ દેવભવમાં આવેલ છે, અને આવીને તેણે
 ઠર પ્રકારના નાટકો બતાવ્યા. ચાર ગતિઓમા જીવને પરિ
 ભ્રમણ કરવું પડે છે. બ્યારે મોક્ષગતિમાં જીવ સ્થિર થાય
 છે એ પહેલે પ્રાપ્ત કરવા માટે તો આ માનવભવ મળ્યો છે.
 ભગવાન કહે છે કે અધમના ભાવ કરશે. તો અધમ ગતિમા
 જવું પડશે. આ ભવ કઈ અધમ ગતિમા જવા માટે મળ્યો
 નથી માટે હાજર હો. આત્મસ્વભાવની પ્રાપ્તિ નરક, તિર્થંકર
 કે દેવગતિમા શક્ય નથી. દેવગતિમાં પુરુષના ફળનો એવો
 તો વેગભર્યો પ્રવાહ વહે છે કે ધમરૂપી બીજ તેમાં તણાઈ
 લાય છે. બ્યવહારમા કોઈ પુરુષશાળીને ૨૪ કલાક એ જ
 નાટકો, એ જ મિત્રેમાણો. એ જ મોક્ષમજાકના સાધનો હોય.
 ધમની વાત તેને સૂઝે જ નહિ. કોઈ મહાન આત્મા જ આમાં
 અપવાદ રૂપે હોય. નરકમા રહેલાને તો દુઃખ જ સળગાવી રહ્યું
 હોય છે. ત્યાં ધમનું અવલું કરાવનાર કોઈ હોતું નથી.
 ઔદરિક શરીર સાધન પ્રધાન છે. આ કારણે મનુષ્યભવમા
 ધમ કરવાનો અશક્ય-અવસર મળ્યો છે. આ અવસર પુનઃ
 પુનઃ મળવો દુલભ છે. હાડી, વાડી, ગાડી વગેરે તો ફરીથી
 પશુ મળશે. પણ કમથી છૂટવાના અવસરો આત્માને પુનઃ
 પુનઃ મળવા સુરહેલ છે. માટે અવસરને વધાવી દો. અને

જિ દગીના લહાવા લૂટી-લો. : Life is a shadow-જીવન-તો એક છાયા છે પડછાયો ક્યારે અદૃશ્ય થઈ જશે તેની ખબર નથી પણ તમે નવરા પડો ત્યારે આ બધું વિચારવાની તક મળે ને ? દેવલોકના દેવો એવા તો કામોપલોગમાં મગ્ન છે, કે તેમને ખીજુ કંઈ વિચારવાનો અવકાશ જ મળતો નથી. પૂર્વના પુણ્યે કરીને જે કંઈ ઇચ્છે તેની તરત જ પૂર્તિ થાય છે. ત્યાં તો અમીના ઓડકાર આવે, ૩૩ સાગરોપમનુ આયુષ્ય હોય તો ૩૩ હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા થાય લગવાન કહે છે, કે જેટલા સાગરોપમનુ આયુષ્ય હોય તેટલાં હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા થાય એવા પુણ્યનાં કલ્પવૃક્ષો દેવોને ફળ્યા છે દેવને આહારની ઇચ્છા થાય ત્યારે તેઓ આ કામ શુભ પુદ્ગલોની સહાયથી કરે છે તક મળે તો વિચાર કરે ને ? પણ તેઓના લોગમાં આતરો પડતો જ નથી જ્યારે મનુષ્યની ઇચ્છાની પૂર્તિ થતાં સમય લાગે છે દૃષ્ટાંત તરીકે-તમને ચા પીવાની ઇચ્છા થઈ નોકરને જલદી ચા બનાવવાનો તમે હુકમ કર્યો પણ પેલા નોકરને તો પ્રાયમસ પેટાવવો પડે, પાણી ઉકાળવું પડે, ચા નાખવી પડે. એમ તમારી ઇચ્છા અને પૂર્તિ વચ્ચે કેટલોક સમય જાય છે ત્યારે સમજો આંતરો પડતા, વસ્તુ પ્રાપ્ત ન થતા, સમજીને વિચારવાની તક મળે દેવોની ઇચ્છા સદા પુરાય છે અને મારી ઇચ્છા કેમ જલદી પૂરી થતી નથી એવા વિચાર આવે આ વિચારથી બોધ થાય તો તે ચાને પડતી મૂકવાનો તેને થશે, કે-ચાલો, ત્યાગનું ટાણું મેળ્યું. મનુષ્યલવમા જ ધર્મ સંમુખ બનવાનો અવસર મળે છે ટાપટીપમાં વખત ન ગુમાવતાં જિનવાણી સાલણવા-જવાનુ આ ટાણું મળ્યું છે મનુષ્ય-ગતિ એ તો

પ્રધાન ગતિ ॥ જગવાન મનુષ્યગતિના આટલાં બધાં વખાણ
કરે છે તેમાં પણ મહાન વહસ્ત્ર છુપાયેલું છે તપાસેવ
જગવાનનું આમુખ્ય કેટલું હતું ? ૮૪ લાખ પર્વત : અને
અત્યારનું વધારેમા વધારે આમુખ્ય કેટલું ? એ વર્ષ સંજોર, મારે
જગવાન કહે છે કે સમજીને સમાઈ જાઓ તો કુજમાં રત્ન
છે પણ રત્ન લેશે કેણું ? રત્ન લેવાના આ અવસર—આ ટાણે
ફરીથી નહિ આવે. અવસરનો લાભ લેવાની ઈચ્છાવાળા સૂચી
બહેવ નાટક પૂરું કરીને જગવાનને કહે છે, “જગવાન ! હું
મારે સ્થાને જાઉં ॥ જગવાન ! જો સ્થાને પણ હું કંઈ
શાશ્વત રહેવાનો નથી. ” આજકાલ તો માલુસ એમ માનતો
ઘણું ગયો ॥ કે જે સ્થાનેથી તેને પાછા ફરવાનું જ નથી.
ફરકને એમ જ માય છે કે જાહી જ કાચમ રહેવાનું હોય
તો કેવું સાડું ! માય છે ને ? હા, તો ત્યાં શું દુઃખ છે અને
જાહી શું સુખ છે ? પણ બાઈઓ ભેલકર સગડીમાં ખીખી
રહ્યા છે. સુખનું નામ પણ નથી. અમનચમન કયા સુખી ?
જ્યાં સુખી ચમરાજનું તેડું નથી જાગ્યું ત્યાં સુખી જ ને ?
પછી તો મુસાફરી કરવાની જ છે એક કઠીમાં કણુ છે કે—

“ દુનિયા તણા મુસાફર, આખિર જરૂર જવાના
મિથલા ને દેહ મૂકી, પગમાં ચરો સ્વાના ”

હે મુસાફર ! આ કાની દુનિયા અને દેહને છોડીને એક દિવસ
તો તારે અવશ્ય જવાનું છે તે સમયે પુણ્ય અને પાપનાં પોટલાં
ચિવાય અન્ય કંઈ તારી સાથે નહિ આવે, એકલા અને એક
જ પગમાં રવાના થવું પડશે. નાહી મળકારા મારવી કંચે,
કરીરમાં સંજીવ રહી નહિ હોય, જલીર અને જહત્તનાં કામો

ખાકી હશે, તો પણ જવું જ પડશે. પૈસાની લાંચ તે વખતે કશા ઉપયોગમાં નહિ આવે

“ વકીલાત ત્યા ન ચાલે, કોઈ લાંચ પણ ન ચાલે,
જજમેન્ટ ત્યા ન મળતા, મુકરર જગે જવાના ”

કોઈની વકીલાત ત્યારે ચાલશે નહિ ચાલે ખરી? કોઈ લાંચને હાથ પણ નહિ અડકાડે. અહીં તો તમારી વકીલાત કરવાવાળા નીકળશે, લાંચ લઈને તમારું કામ કરી આપવાવાળા પણ મળી આવશે, પણ યમના હૂતો ન તો વકીલાતને સાંભળશે કે ન તો લાંચથી લોભાશે અહીં તો જ્યારે છેલ્લા શ્વાસ ચાલતા હોય ત્યારે “ જોલાવો વકીલને, કરો વિલ (will) થાય સીલ (seal) ” હે દેવાના પ્રિયો! તમારી દયાજનક સ્થિતિ તો જુઓ! શું જોઈને તમે સસારમાં બેસી રહ્યા છો? શુદ્ધરિયા લાડવા જેવા તમને વૈરાગ્ય કેમ આવતો નથી? જ્ઞાનીઓ પોકારી પોકારીને ચેતવી રહ્યા છે, છતાં આત્મ-સંશોધન પ્રત્યે દ્રષ્ટિ કેમ જતી નથી? “ એ કાળજી કટક અડધુ ગામમાં ગોફીરો થયો હાટડીએ હુકતાલ પડી ગુરુઓ! દરવાજા બંધ કરો, મહારાજને જોલાવો, માંગલિક સંભળાવો! ” પણ કેવી રીતે સંભળાવે?

એક સદ્ગૃહસ્થ હતા તેમને જીવલેણ રોગ લાગુ પડ્યો તેની પત્ની શાણી હતી તે દરરોજ સમજાવે, કે—

આ તો પખીડાનો મેળો, આ તો દુઃખ-દરિયાનો મેળો,
પ્રાંધ આજ જરો, કોઈ કાલ ! —આ તો

“ આ તો પખીડાનો મેળો છે જીવન તો દુઃખદરિયાનો મેળો છે કોઈ કાલે, તો કોઈ આજે ભડી જશે મારે, આખો દિવસ કામમાં એવા મશગૂલ ગ્હો છો, કે ભગવાનનું નામ પણ યાદ નથી આવતું. વ્યસનોને વહાલા ન કરો થોડુંક

ધર્મ' પ્રત્યે પશુ લક્ષ આપો. " શેઠ જવાબ આપતાં કહે છે, " અરે ! ધર્મની પૂછડી ન બેઈ-હોય તો ! તુ મારા ધર્મમાં ત્યારથી આવી છે ત્યારથી બહુવાણુ જ કરવા માડ્યું છે " ત્યાં બાઈનો પિતા આવ્યો. શેઠ સસરાને કહે છે : " તમારી દીકરી ત્યારથી મારા ધર્મમાં આવી છે ત્યારથી મારા નસાર બગડી ગયો છે મારા મિત્રને ત્યાં જવા માટે સાથે આવવાનું કહું તો કહેશે, કે મારે સામાયિક કરવું છે અથવા તો ઉપાસથે જવું છે હું કોઈ સરમુ સિનેમા બેવા જવાનું કહું તો કહેશે, કે તેના કરતાં સુડે ફર્શન કરવા યાહો ને. આમ છે જેટલે અમારા બેનો મેળ ક્યાંથી ખાય ? " આ સાંભળી શેઠાણીએ કહ્યું ' નાથ ! અહીંથી બિપજ્યાં જેટલે હું તમારી નથી " શેઠ નવરો પડે ત્યારે વિલેરીમાના નાણા ગણે કાં તો બાહ્યપિત્રને ભેગા કરી જ છૂપાની રમતો રમે. આમ ને આમ જયો ગ્રમથ બતીત કરે છવને કઈ ધણો તો બેઈએ ને ? તેને કેન્સરનો રોગ થયો છે સીને તે કહે, ચાન્તિ થાય તેવું કઈ મુલગાવ. " સી કહે નાથ ! મેં તો તમને બાળી જિંદગી જિનેશ્વરની વાણી સંભળાવી, પણ તે તમારે ગળે ન બિતરી. તો હવે પાણી ક્યાંથી બિતરે ? તમે કહો તો મહારાજને બોલાવુ બાઈ મહારાજને બોલાવી લાવી મહારાજનો ધર્મ છે કે કોઈનું બહુ થતું હોય ત્યાં જવું મહારાજ કહે ' બાઈ ! આરભ અને પરિમજ-તેમા તને જેટલું જરૂરનું હોય તેટલું રાખીને બાકીનાં પચ્ચખાણુ કરી લે. " દસ્તામાં વાજિત્રો ચમત્તા હોય તો ભેગું ભટકે ને ? તેમ પચ્ચખાણુની વાત આવતા આજઠાણના મુનકે બઠકે છે શેઠ પણ પચ્ચખાણુની વાત

સાલળી લેસ જેમ લડકયા. 'યાદારાખજો, કે સૂત્ર-વ્યાખ્યાન
ત્રિના આત્મા ભૂતકાળમા તર્યો નથી, વર્તમાનમા તરવાનો
નથી અને ભાવિમા તરશે નહિ. માટે ઘડી બે ઘડીના પ્રત્યા-
ખ્યાન કરી લો, તો જીવન સુંદર બની જશે. "લાઇ! જીવ-
નમા વ્યસનો તો ખૂબ સેવ્યા હવે એને છોડવાનો વખત
આવ્યો છે " ત્યારે પેલા રાગી શેઠ પૂછે છે, વ્યસનો કેટલા
અને કયા ?

દ્યૂતં ચ માંસ ચ સુરા ચ વેશ્યા પાપાર્ધિ ચૌર્ય પરદારસેવા ।
પ્તાનિ સ્તાનિ વ્યસનાનિ લોકે ઘોરાતિઘોરે નરકે પતન્તિ ॥
આટલું કહીને ગુરુ મહારાજ તો ગયા આયુષ્ય પૂરું થવાનો
વખત આવી લાગ્યો શેઠની શ્રદ્ધા ફરી ગઈ છે પત્નીને કહે
છે, " એક ખીડી આપ તો. " ખાઈ કહે છે, " નાથ !
અરિઢંતાણં બોલો । " શેઠ કહે છે, " બજ્યા તારા અરિહુ તાણુ. "
સ્ત્રી કહે છે, " નાથ ! એવું ન બોલો. નમો સિદ્ધાણ બોલો "
" એ સિદ્ધની પૂછડી, મારો જીવ શીઠને ખાય છે ? મને
ખીડી દે ને । " આખી જિંદગી જેણે વ્યસન વહાલા કર્યા
છે, તેને લગવાનનું નામ અતકાળે પણ યાદ આવવું મુશ્કેલ
છે માટે જ, લગવાન કહે છે, કે આત્માની આરાધનામા
પણ સર્વ પ્રથમ તો વ્યવહારશુદ્ધિ જરૂરી છે માર્ગાનુસારીમા
આત્મા હજી આવ્યો નથી, તો સમ્યગ્દર્શનની વાત કેવી રીતે
કરવી ? જ્યાં સુધી તમારા વ્યવહારના ઠેકાણા ન હોય, ત્યાં
સુધી સમ્યક્ની શુદ્ધિ કયાથી થાય ? તમારા વ્યવહારમા તો
ગોટાળાઓ છે દરેકને કંઈ એક જ ઈન્જેક્શન ન અપાય
જેનો જેવો રોગ, તેને તેવું ઈન્જેક્શન અપાય અશક્ત એવા
દર્દીને વિટામિન ખવડાવીએ, તો તે સશક્ત બને પણ જો

સચક્ષતને આપીએ તો અવશ્ય પણ પડે જેની બાવડારશુદ્ધિ
 થઈ નથી તેની આગળ નિશ્ચયની વાત કરીએ, તો તે ક્યાથી
 ગળે કિતરે? મનુષ્ય ભવમાં ક્યાં જાય? જે જીવે મોહ
 નીય કમ' ૭૦ કોળાકોટિ સાગરોપમનુ બાંધુ હોય, ત્યારે
 પહેલા પહેલા શુભસ્થાનકે રહેલો આત્મા અઠામ નિર્જરાએ
 કમ'ને કમ કરતો કરતો મનુષ્યભવ પામે. જુઓ! કેટલો
 મોટો ખાસ ઉદ્દેશ્યો પડે છે! પહેલા શુભસ્થાનકે અઠામ
 નિર્જરાએ આટલો ખાસ ઉદ્દેશ્યો માટે જ શાસ્ત્રકારો નથી
 પાવાણુઓળના ન્યાયની વાત કરે છે નહીંના પ્રવાહમાં
 અકળાતો, અથડાતો પથ્થર નાનો ગોળા બની બાધ છે; એમ
 જીવ આર ગતિમાં અઠામ નિર્જરાએ અથડાતા અથડાતા
 માનવભવમાં આવે પછી આત્મા થયાપ્રવૃત્તિરણ અપૂર્વ
 કરણ અનિવૃત્તિરણમાં આવે આપની પાસે અપૂર્વ અવસર
 આ યો છે લાખનું દેણું છે નવાણું હજાર મુકવાઈ ગયા છે
 હવે એક હજાર રૂકવનાં શી વાર લાગવાની? આત્મા મનુષ્ય-
 ભવમાં આવીને પોતાને જઠમાં ખખાવે છે અને કમો બાધતો
 બાધ છે આ બધું પથ્થરખાણ લીધા સિવાય અટકે તેમ
 નથી જ્યાં સુધી અનિરતિ નામ કમનો ઉદય છે ત્યાં સુધી
 વિરતિ આવે નહિ હવે તમારે શું કરવું છે? પુરુષાર્થ
 આકરો કોની શઠ બેઠને ઊંચી રહ્યા છે? અન્તકાળે પેલી
 બાઈએ સાચી સગી થઈને પતિને ઉપદેશ આપ્યો, પણ થઈને
 તેની અસર ન થઈ માટે જીવનને એવું સુદર બનાવો કે એથી
 મરતી વખતે પણ આત્મા જ્ઞાનદર્શી રહે છે જીવ! તારા
 ભાઈ, પત્ની સગા-વહાલાં કેઈ અન્તકાલે વહાલ નહિ કરે.
 આત્મા કર્તા છે અને આત્મા જ લોકતા છે કર્મ કોઈને

થયુ હોય અને દેવા બીજો પીએ, તો દરદ જાય ખરું ? નહિ જ તેમ જેને દરદ થયુ હોય તેણે જ દેવા પીવી જોઈએ જે જે ગતિનાં કર્મ છે, તેને તોડો તો સદ્ગતિ થાય—ત્યારે જીવન ધન્ય બને. કહેવત છે, કે ‘રાજેશ્વરી તે નરકેશ્વરી’ સતી કમળાવતી કહે છે, “હે રાજા ! હું તને આટલું સમજાવું છું, છતાં તું કેમ સમજતો નથી ? હે નાથ ! તું જ્યારે મરીશ, ત્યારે તારે આ બધું છોડવું જ પડશે” પણ આજના વખતમાં જો કોઈ આવું પોતાના પતિને કહે તો પતિ ઘોઠો જ ઉપાડે હે બહેનો ! તમે પણ કમળાવતી જ છો ને ? તમારા પતિ જો ધર્મ સ્વીકારતા ન હોય, તો તમે તમારા હાથમાં વીરવચન રૂપી લાકડી લેજો. “હે રાજા ! તું મરીશ ત્યારે મનોરમ્ય એવા કામગુણોને તારે ત્યજવા પડશે’ દાગીનાઓ છાતીએ બાધીને કોઈ પરલોકમાં સાથે લઈ ગયું હોય ? નહિ જ “મનુષ્યમાં શ્રેષ્ઠ એવા હે રાજા ! એક જ ધર્મ તારૂં શરણ્ય છે બીજું કોઈ તારૂં શરણ્ય બને તેમ નથી” માટે સમજી જાઓ. મરણ વખતે જે ફરજિયાત છોડવું પડશે, તેનો સ્વેચ્છાએ ત્યાગ કરો ને ! પરવશે તો ઘણા લોક લોકો, પણ સ્વવશે છોડ્યા નથી રાણી કમળાવતી કેવો સુદર સદ્બોધ આપે છે ! રાજાને જ્ઞાન થાય છે જો અમારી શ્રાવિકાઓ કમળાવતી જેમ તમને ઉપદેશ આપે, તો તમે પણ રાજા જેમ સમજી જાઓ ને ? પણ અત્યારે તો પતિ કહેશે, “તું મારી આજ્ઞાનું પાલન કર એટલે તારો મોક્ષ થઈ જશે” પણ આમ કહી પોતાની સ્ત્રીને આત્મધર્મથી વિમુખ રાખવી ન ઘટે. અહો ! કેવું

અપૂર્વ સાધન છે ! સૂર્યાભદેવ' હવે બધું સંકેલીને, ભગવાનને વહના નમસ્કાર કરીને સ્વસ્થાને ગયા' હવે' જૌતમ ઝાંઝા બાંધ્યા રહે તેમ નથી. જૌતમ સ્વામી ભગવાનને પૂછે છે, "હે નાથ ! આ સૂર્યાભદેવ પૂર્વે કેણુ હતા ? આવી ઋદ્ધિ તેમને થાથી પ્રાપ્ત થઈ ? પૂર્વે તે કયા ગામના રહેવાસી હતા ? મહામૂલા માનવભવમા એમણે એવું તે શુ ક્ષીધુ, જેથી તે દેવના' ભવને પામ્યા ? અને તેમા પણ ચરમપણુ થાથી પામ્યા ? ભગવાન ! એનો પૂર્વભવ સંભળાવે." સૂર્યાભનો પૂર્વ ભવ ભગવાન કેવી રીતે સંભળાવશે અને તે સંભળતા કેવો આનંદ આવશે તે આગળ ઉપર અવસર કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન પપ મુ

[મજ્જિમાર, અધિક ભાવણ વર્ગ ૧૧]

સૂર્યાભદેવનો પૂર્વભવ

રાવપસેલીય સૂત્રનો અધિકાર વાલી રહ્યો છે સૂર્યાભદેવ પોતાનું કામ કરીને સ્વસ્થાને જવા માટે જવાના થઈ ગયા છે એમના ગયા પછી જૌતમ, ભગવાનને પૂછે છે "હે નાથ ! આ સૂર્યાભદેવની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે ? સૂર્યાભદેવ સૂર્યાભ વિમાનમા કે'લો કાળ રહેવાના છે ?" ભગવાન કહે છે ' આર પશ્ચોપમની સૂર્યાભદેવની સ્થિતિ છે અને સૂર્યાભદેવના સામાન્ય દેવોની પણ તેટલી જ સ્થિતિ છે મહા પરિવારવાળા, મહા સુખના ધણી એવા સૂર્યાભ

દેવના પૂર્વલવ વિષે પૂછતાં ગૌતમ સ્વામી કહે છે, “અહોજં
મતે કિં વા દક્ષા કિંવા મોક્ષા કિંવા સમાયરિત્તા”
લગવાન કહે છે, સૂર્યાભદેવની ઋદ્ધિ, જ્યોતિ, કાન્તિ, દ્યુતિ
—એ બધુ સૂર્યાભે સમુખ પ્રાપ્ત કર્યું છે” ગૌતમ સ્વામી
પૂછે છે, “પૂર્વે આ સૂર્યાભદેવ કોણ હતો? એનું નામ શું
હતું? એનું ગોત્ર શું હતું? એ કયા નગરમા, કયા મહોદલામા
રહેતો હતો? એણે પૂર્વલવમા એવું તે કયું અલયદાન,
જ્ઞાનદાન કે સુપાત્રદાન આપ્યું, જેથી તે આવી આત્મિક અને
દિવ્ય ઋદ્ધિને પામ્યો? એણે પૂર્વે એવા તે કયા ઉખડ્યા
આહાર, આત, પ્રાત, આયળિલ વગેરે કર્યા, જેથી તે આવી
આભ્યંતર અને બાહ્ય ઋદ્ધિને પામ્યો? એણે પૂર્વે એવું તે
કયું રૂઠું આચરણ કર્યું, કે તે આવો વૈલવ અને છ બોલની
સામગ્રીને પામ્યો? એણે પૂર્વે તથાપ્રકારના શ્રમણ, સાધુ પાસેથી
એવું શું સાલજ્યું અને સાલણીને હૈયામા ધાર્યું, કે એના પ્રતાપે
આવી દિવ્ય દેવની ઋદ્ધિ પામ્યા છે? ગૌતમ સ્વામીના આ પ્રશ્નોમા
ગૂઢ રહસ્ય છુપાયેલું છે હે દેવાના પ્રિયો! ગૌતમ લગવાન બીજા
જીવોને ધર્મનું માહાત્મ્ય સમજાય તે માટે આમ પૂછી રહ્યા છે. તે
તો છદ્મસ્થ છે માટે કેવળી પાસેથી વિશેષ જાણવા મળે એ
હેતુથી આ પ્રશ્નો પૂછે છે “વર્તમાનના મોટા રાજાઓ કરતા
યે વધારે દ્યુતિ, કાન્તિ, ઋદ્ધિ તે કયાથી પામ્યો?” આ પ્રશ્ન-
મા કાર્યદ્વારા કારણ જાણવાની અભિલાષા રહેલી છે જગતનો
એવો ક્રમ છે, કે કારણદ્વારા કાર્ય સમજાય અને જે ધર્મ
ગયું છે, તે કાર્યને જાણવા માટે કારણને જાણવું જોઈએ
માટે તે પૂછે છે, “હે નાથ! આ રૂપ તેને કયા કારણે મળ્યું

અને ક્યાંથી પ્રાપ્ત થયું ? હે પ્રભુ ! મન, વચન અને કાયા ના યોગથી જોણે જોવી તે કઈ ઉપાસના કરી છે, કે પોતે ન ઈચ્છે તો પણ ફળ મળે જ ” આનો પ્રત્યુત્તર આપતાં ભગવાન એક દષ્ટાંત આપે છે કે, લોકામુખકર્મા જેમ લોકાંકની સોયને ખેંચવાની શક્તિ છે, તેમ પુણ્યપાપરૂપી લોકામુખ આત્માને ખેંચે છે. આત્માએ જે પાપ કે પુણ્ય ઉપાર્જિત કર્યા હોય, તે આત્માને સોળવવા પડે છે. જોને અનુરૂપ સ્થાને આત્મા ને જવું પડે છે ત્યાં જતાં વધમા કોઈ અવરોધ કરી શકતું નથી. માણસ મરી જાય છે ત્યારે લોકો કહે છે, કે મમરાજા લેવા આવ્યા. આત્મા અરૂપી વસ્તુ છે કાર્મણ શરીર અને તૈજસ શરીર રૂપી હોવા છતાં તે સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ છે તેનું મહત્ત્વ થઈ શકતું નથી. દેવ પણ તેને મહી શકતા નથી. છતાં જો ઉત્પન્ન કરેલા વિષવિષ ભાવો તેમના સોગ્ગ સ્થાને થોડ રાજ લોકમા વ્યાપ્ત થઈને પડ્યા છે તેથી જે જે સ્થાને જવાની યોગ્યતા આત્માએ પ્રાપ્ત કરી હોય, તે તે સ્થાને તેને જવું પડે છે. હવે ઉપર પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપતાં ભગવાન કહે છે “સ્વેતાજિહ્વા નામની નગરી હતી. તે કેકયિઅર્ધ દેશમાં આવેલી હતી આ દેશ અર્ધો આય” અને અર્ધો અનાય” હતો. અનાય” દેશમાં પરદેશી રાજા રહેતો હતો.” આ વાત મહાવીરદેવ જીતમણે કહે છે તે જીતમ ચાર જ્ઞાનના ધણી હતા અને જ્ઞાનનો ગુણ તો આત્માના એક જ સ્વરૂપ છે તેની અવસ્થા પાંચ પ્રકારની છે તેમાં કેવળ જ્ઞાન આવશ્યકરૂઢિત અને નિષ્કલક રહે છે. ઉપરસ્થાને ભગવાન ચાર જ્ઞાનને બાણવાણા કહે છે બૌદ્ધ

સ્વામી ચાર જ્ઞાનવાળા હોતા. માટે જ તેમણે આવા પ્રશ્નો કર્યા. ભગવાન કહે છે, “પૂર્ણ” સહજનદ પદને પ્રાપ્ત કરવા માટે પરદેશીએ જે આરાધના કરી, તે, હે ગૌતમ, હું તને કહી બતાવું છું.” ગૌતમસ્વામી પૂછે છે, “કિં વા દત્ત્વા કિં વા મોક્ષ્વા- હે ભગવાન! એણે એવા કયા સુપાત્રને દાન આપ્યું જેથી તેના આત્માનો ઉઘાડ થયો અને તે આવી દિવ્ય ઋદ્ધિને પામ્યો?” દાનના પણ ઘણા પ્રકાર છે સુપાત્રને કોઈ દાન દે, તો સસાર પણ પરીત કરી નાખે સુખાહુકુમારે કયું છે કે નહિ? ભગવાન કહે છે, કે સુપાત્ર દાનના ત્રણ પ્રકાર છે જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ જઘન્ય સુપાત્ર કેને કહેવાય? ગૃહસ્થાશ્રમમા રહેવા છતા જે આત્માઓ ત્યાગ, વૈરાગ્ય, બ્રહ્મચર્યાદિને રૂઠા માને અને ચોથા ગુણસ્થાનકના ધણી અને સમ્યગ્ દર્શનને પ્રાપ્ત કરનાર છે તેને શાસ્ત્રકારો જઘન્ય સુપાત્ર દાન કહે છે બીજા પ્રકારના સુપાત્ર જઘન્ય દેશવિરતિ છે જેણે શ્રાવકપણાનો સ્વીકાર કર્યો છે, તેને શાસ્ત્રકારો મધ્યમ સુપાત્ર કહે છે છઠ્ઠા ગુણસ્થાનકે બેઠેલા સમ્યગ્દષ્ટિ મુનિઓ, જે સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી બેઠા છે, તેમને દાન દેવું તેને ભગવાન ઉત્કૃષ્ટ સુપાત્ર દાન કહે છે ત્યારે ભગવાન તીર્થંકર દેવ અને સામાન્ય કેવળીઓ ઉત્કૃષ્ટમા ઉત્કૃષ્ટ સુપાત્ર દાન છે ગૌતમે પ્રશ્ન કર્યો છે, કે એવું તે કયું દાન એણે પૂર્વે કયું છે? જવાબ હેતા ભગવાન કહે છે, કે દાનના ચાર પ્રકાર છે. આહારદાન, ઔષધદાન, જ્ઞાનદાન અને અલયદાન. એવું તે કયું દાન એણે દીધું, કે પુણ્યાનુબધી પુણ્ય ઉપાર્જન થઈ ગયું? અહીં ધ્યાનમા એ રાખવાનું છે, કે શાથી આત્માની ઉન્નવણતા થઈ! માટે, યાદ રાખજો, કે જે ભાવે બંધનો

છે. ધામ, તે બાવે પુરુષની સ્થિતિનો બંધ ન થાય, એ જાણ વડે આત્માના કર્મ ખપે. જાને ભગવાન નિર્જરા કહે છે. જીનનો ધાબળો હોય. પાણીમાં તેને બીજવીએ તો પણ ઉંવટે તો પાણી તેમાંથી ટપકી પડવાનું ને? એમ, જ્ઞાનીઓ કહે છે કે આત્મા કર્મના આવરણથી વીનો. યદ્યપિ એ છે અને એ તપ અને સચમ વડે તપાવવામાં આવે તો આત્મા જે કર્મોદય આવલિકામાં આવવાને લાયક થયો છે તે કર્મોને નિર્જરી નાખે માટે જ, ભગવાન કહે છે, કે જે બાવે નિર્જરા ધામ, તે બાવે બંધ ન થાય. ચર્યુ, છરી પર કાટ ચઢી જાય છે, ત્યારે તમે તેને સરાણે ચડાવો એ ને? સરાણે ચઢાવતા જેમ કાટ ઘસાતો જાય છે અને ધાર તેજવાળી બનતી જાય છે તેમ આત્માને ધ્યાનની સરાણે ચડાવતા અવરણ કાટથી મુક્ત બનતો જાય અને નિર્જરા થતો જાય. માટે જે બાવે કર્મ નિર્જર શું હોય તે બાવે પુરુષ પાપનો બંધ ન થાય અને જે વખતે પાપ પુરુષનો બંધ ઉત્પન્ન થતો હોય, તે વખતે નિર્જરા ન સંભવે. ગૌતમ સ્વામીના પ્રશ્નોના ભગવાને આ ઉત્તરે, આખ્યા તે બતાવ્યું હવે આહાર દેવાનો વિધિ બતાવતાં કહે છે કે નિર્દોષ બાવે આહાર દેવાવાળા પણ દુલ્લભ છે, એમ જ, મહાહાનના દેવાવાળા હાતાઓ પણ આ જગતમાં વિરલા છે. આ વાત ભગવાને ઇશવૈકલિક સૂત્રમાં બતાવી છે.

પુલ્લહામો મુદ્ધાવાર્હ મુદ્ધામીવી વિ પુલ્લહા ।

મુદ્ધાવાર્હ મુદ્ધામીવી વોર્હ ગચ્છન્તિ સુમાદ્ય ॥

કોઈ પણ વસ્તુનું જ્ઞાન હઈને જ્ઞાની આશા ન રાખનારને મહાદાઈ કહેવાય છે તમારે કેવા યુગ્મને ઈશ્વરે? મુદ્ધાદાઈ

જે આહારનું દાન-આપે, તેને લગવાનું મુહાદાર્ધ કહે છે. એવા દાતાઓ, હે ગૌતમ ! આ જગતમાં થોડા છે, અને મુહાદાર્ધ જીવને જીવનારા પણ થોડા છે. જેમનું જીવન નિવૃત્તિપ્રધાન છે, દેહ અને આત્માના પાર્થક્યને જેઓએ જાણ્યું છે, અને દેહના નિલાવ પૂરતાં જ જે ગૃહસ્થાશ્રમીના ઘરેથી આહાર-પાણી લાવે છે, તેઓ પણ જો ૪૨, ૪૭ કે ૬૬ દોષો ટાળીને આહાર લે પણ ગૃહસ્થીને આશીર્વાદ ન આપે. હવે શું બતાવે છે ? ધારો, કે કોઈ મુનિ તમારે ઘરે વહોરવાને આવ્યા અને તમે મુનિને ગરમ શાલ વહોરાવી એ વર્ષતે મુનિ તમારાં વખાણુ ન કરે, અને જો કરે તો તેનામાં અને ભાટ-ચારણમાં શો ફરક ? લગવાનું મુનિને કહે છે, કે ગૃહસ્થીના ઘરેથી આહારપાણી લાવી, “ તમારા દીકરા-દીકરીઓ ચિરજીવ રહે ” એવો આશીર્વાદ ન આપશો. ધન, કીર્તિ કે આયુષ્યના આશીર્વાદ મુનિ ન આપે. છોકરાઓને રાજી કરીને ગૌચરી લેનાર મુનિ ન કહેવાય જો કોઈ મુહાદાર્ધ સાધુ કે શ્રાવક હોય તો લગવાનું વચન આપે છે, કે દૈર્ઘ્યં ગच्छन्ति सुगहम्-બને સદ્ગતિને પામે પણ તે શ્રાવક કેવો હોવો જોઈએ ? જે માનતો હોય, કે તેનો આહાર નિર્દોષ છે અને મુનિના કોઠામાં જશે તો સ્વાધ્યાય અને પ્રવચનમાં તેને સહાય કરશે. આ દૃષ્ટિએ શ્રાવકે આહાર-પાણી વહોરાવવાં જોઈએ આચારા-ગસૂત્રમાં ગૃહસ્થીઓને લગવાને મુનિઓના સખાયા કહ્યા છે, કારણ કે બધા શ્રાવકો એવા મજબૂત મનના નથી, કે સયમ લઈને બેસી બીજા પણ જો સંયમ નિલાવવાના અર્થે મુનિના દેહને પોપણુ જોઈએ તે તો આપવું જોઈએ ને ? મુનિઓએ

નવ નવ દેાટિ પ્રત્યાખ્યાન કર્ચો છે પોતે રાંધે નહિ, અને
બીજા પાસે રધાવે નહિ, અને રાંધનારને મન, વચન અને
કાયાએ કરીને અનુમોદન પણ ન આપે આવા મુનિઓ કયા
હેતુથી આહાર કરે ? ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૬ મા અધ્યયનમાં
કારણે મુનિઓ આહાર કરે એમ બતાવ્યું છે

લેષણ લેયાવચ્ચે હરિયદ્વાપ જ સમમદ્વાપ ।

તદ્ વાવલસિવાપ છદ્દુ પુષ્પ ધમ્મચિતાપ ॥

“હે મુનિઓ ! મુધા વેદનીય શાન્ત કરવા માટે તમારે
આહારપાણી લેવા અને બીજા મુનિઓની વૈશાવધ્ય કરવા
માટે પણ તમને આહાર-પાણી લેવાની આજ્ઞા છે; અને
ધર્મસમિતિ શોધતાં, ચાલતા ચાલતા જો તમને લયઠિયા
આવતા હોય, આંખે અંધારા આવતાં હોય, તો હે મુનિઓ !
તમારે આહાર કરવો કર્યો સમમયાત્રા નિભાવવા માટે પણ
તમને આહાર લેવો કર્યો. ગ્રાણુને ટકાવવા અને ધર્મનાં
ચિંતન, સ્વાધ્યાય, વાચણ, પુસ્થણ, પરિયટ્થણા જો તમે ન
કરી શકતા હો તો જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે આહાર લેવાની
તમને અનુજ્ઞા છે ” તમે તો કહેશો કે મુનિ દીક્ષા લઈને
જો સંધારો કરે, તો તે ઉત્તમ સાધુ પણ, ના, તેવું નથી
જોવું કરનારા તો ધન્યવાદને પાત્ર છે પણ ભગવદીલ સૂત્રમાં
કહ્યું છે કે જે મુનિઓને અમુજતાં આહાર-પાણી વહેરાવે,
તે અશાન્તા વેદનીય બાપે અને આમુખ્ય પણ એપ્પું બાંધે
અને જો સાધુ-મુનિઓને ચોખ્ખાં જોવા આહાર આપે, તો
લાંબુ આમુખ્ય બાપે, જોનું જ નહિ પણ શાતા વેદનીય
બાંધીને તે સદ્ગતિમાં બાય. બહી ભગવાન તમને શી
સિખામણ આપે છે ? તમે રાગવૃત્તિમાં તણાઈને સંકોચ આહાર

મુનિઓને ન વહોરાવશો. મુનિઓને લગવાન કહે છે, કે ગૃહસ્થના ઘરનાં આહાર-પાણી કરીને જો ધરાધર કરણી નહિ કરે, તો—

જેમ ઘર ઘર ફેરા દુકડા, ગજ ગજ ફેરા દાત,
સમી કરણી નહિ કરો તો જાણો જમને હાથ

ગૃહસ્થના ઘરના આહાર કરીને જો ધરાધર કરણી ન કરે તે યમને દ્વાર જાય. મુનિઓને માથે મોટી જવાબદારી છે. અને જેટલી જવાબદારી છે તેટલી જોખમદારી છે જૈનીની ફકીરી એવી છે, કે “ઐસી જૈન ફકીરી જિ હા મર જાના.” આવી ફકીરી કોણે લીધી? અનાથી મુનિ, ગજસુકુમાર વગેરેએ ભલે એક વખત દુખ પડે, પણ પછી ભવના ફેરા તો ટળી જશે ને? દાકતર જેમ દરદીને ગેરન્ટીથી કહે છે, કે જો એક વખત આ ઈન્જેક્શન લેશો તો ભવિષ્યમા આ રોગ નહિ થાય, તેમ લગવાનરૂપી સર્જન ડોક્ટર તમને ગેરન્ટીથી કહે છે, કે ભાઈઓ! જો એક વખત આભ્યંતર અને બાહ્ય ગાઠોને લેદીને તમે અમારા મુનિપણને લેશો તો ફરીથી તમારા માટે જન્મ-મરણના ફેરા કરવાનું નહિ રહે શરીરને અમર રાખવાની જેટલી તાલાવેલી તમને છે, તેટલી તાલાવેલી આત્માને અમર રાખવાની હજી તમારામા જાગી નથી ડોક્ટરની ગેરન્ટી ક્યાં—નિષ્ફળ જાય, પણ આ ગેરન્ટી કોઈ કાળે ફેઇલ ક્યાં—ન જાય. વીતરાગની વાણી સાલળતા, વિચારતા કેવો આનંદ આવે છે! હવે આપણને ખીજો ભવ ન જોઈએ એવા ઉદ્ધાસની છાંજો હૈયામા નથી ઊઠતી? જેણે સિદ્ધક્ષેત્રમા જવાની ડિગ્રી પ્રાપ્ત કરી છે, તેની પાસેથી એવો કયો મૂર્ખ હશે કે દવા ન લે?

“સ્વેચ્છા સે સો ડોક્ટર આમે દે બડી દૂર સે,
અટકર્મના રોગ લગ કર જિન જિન દિલમે જાયા
તુરત ઝડપસે ઉપાય કર સો રોગ મહાન બધારી
સ્વેચ્છા સે સો ડોક્ટર આમે દે બડી દૂર સે.”

અટકર્મના રોગ લગ કર છે આત્મ પ્રદેશ પર જન ત
કર્મના રોગ પોતાની છાવણી નાળીને પકડ્યા છે, છતાં તમારી
આખો ખૂલતી કેમ નથી? હોસ્પિટલનાં બારણાં ખુલ્લાં છે
ડોક્ટરો પણ ઈલાજ કરવા તૈયાર બેઠા છે. ઈન્ફેક્શનો પણ
માન્યૂર છે પણ આ બધાંનો લાભ લેવાવાળા હસી ક્યાં છે?
માટે જ લગવાન કહે છે, કે હું તો બહુ છુ પાછળ ડોક્ટરને
મૂકતો બહુ છુ તે તમારી તપાસ કરશે પણ ચેશન્ટની
ધ્યામદી જ એવી કંઠસુ છે કે સોય અદર જતી જ નથી!
તો ડોક્ટર શુ કરે? અહિં આં તો કુતિયા વનની દુકાન છે
જગતના છુબોને જે જે વસ્તુઓ બોધવો તે તે અહીં મળે
છે બિનેશ્વરની દુકાનમાં બધુ મળે છે, બીજે બહાર લેવા જવું
પડે તેમ નથી હવે, જ્યોત્ષ્ઠાન અને જ્ઞાનદાન અને અભ્ય-
સાનની બ્યાખ્યા આગળ ઉપર અવસરે કહેવાશે.

હવે ગૌતમસ્વામીએ પૂછેલા પ્રશ્નનો ખુલાસો-મહાવીર
લગવાન સૂર્યાશદેવનો પૂર્વજવ-પરદેશી રાજાનો લવ દરમાવશે,
કે સૂર્યાલ આવી આવી દિવ્ય-દેવ યદ્દિને પામ્યો છે એ બધો
અધિકાર પુસ્તકના બીજા ભાગમાં આવશે પહેલા ભાગમાં
પપ બ્યાખ્યાન છે અને બાકી રહેલાં બ્યાખ્યાનો બીજા ભાગમાં
આપી આખો રામપસેણીય સૂત્રનો અધિકાર પૂરા કર્યો છે

પહેલો ભાગ સમાપ્ત

ત્રણ વાતો

[સુવાક્યો]

૧ ત્રણ માર્ગ મોક્ષના છે :

૧ સાચી શ્રદ્ધા, ૨ સાચું જ્ઞાન, ૩ સાચું આચરણ

૨ ત્રણ દીર્ઘાયુષી બને છે

૧ જીવહિંસા ન કરનાર, ૨ જૂઠું ન ખોલનાર, ૩ સાધુ પુરુષોને ભોજનાદિ દેનાર

૩ ત્રણ અદ્વિપાયુષી બને છે :

૧ જીવહિંસા કરનાર, ૨ જૂઠું ખોલનાર, ૩ સાધુ પુરુષોને અયોગ્ય ભોજનાદિ દેનાર

૪ ત્રણ ઉપકારોનો બદલો ચૂકવવો મુશ્કેલ છે :

૧ માતાપિતાનો, ૨ રક્ષક સ્વામીનો, ૩ ધર્મશિક્ષા દેનાર ગુરુનો.

૫ ત્રણ વૃદ્ધ હોય છે

૧ આયુષ્યવૃદ્ધ, ૨ જ્ઞાનવૃદ્ધ, ૩ સદાચારવૃદ્ધ

૬. ત્રણ આત્મરક્ષક હોય છે

૧ અત્યાચારીને ધર્મશિક્ષાથી સમજાવનાર, મૌન ધાગણ કરીને ચુપ રહી જનાર, ૩ અત્યાચારના ઠેકાણેથી ચાલી જનાર

૭ ત્રણ વાત દેવો પણ ધ્રુવે છે :

૧ મનુષ્યભવ, ૨ આર્યદેશમાં જન્મ, ૩ ઉચ્ચ કુલની પ્રાપ્તિ

૮ ત્રણ કારણથી દેવો પચાત્તાપ કરે છે.

૧ યોગ્ય અવસર મળતા છતાં જ્ઞાનાભ્યાસ ન કર્યો માટે,

૨ જોજોમાં આસક્ત રહેવાથી જાંલુ આરિત્ર ન પાડ્યું માટે
૩ અદ્વૈતા-મમતાને કારણે સદાઆરતુ શુદ્ધ પાસન ન ક્યું માટે.

૬. જલુ કાર્ય સાધુને અઢિતકર છે :

૧ રોતું-કઠણલુ ૨ બાકબાકલુ-કષ્ટપાત કરવો ૩ માનુ ધ્યાન ધરવું

૭. જલુ કારણે સાધુ તેજસ્વી બને છે

૧ ઘરડો-મરખીમાં આતાપના લેવાથી, ૨ સમભાવપૂર્વક ક્રમી કરવાથી, ૩ નિમળ તપસ્યા કરવાથી.

૧૧. જલુ શિક્ષાના અધિભારી નથી

૧ અવિનીત, ૨ રસધોમુખી, ૩ અત્યંત કોપી.

૧૨. જલુ સમજ્યા કહણુ છે

૧ સ્વધર્મના દેવી-કુલ, ૨ ગુણ-અવગુણના અભાસ-મંડ
૩ ગુરુઓના કારમાલેશ.

૧૩. જલુ મનોરથ સાધુઓના

૧ ક્યારે કુ લોડો-મલો યાનાબ્યાસ કરીશ ?
૨ ક્યારે કુ આત્મ-રમણમાં એકાંત નિવાસ કરીશ ?
૩ ક્યારે કુ અતસમમે અનસનયુક્ત સચારો કરીશ ?

૧૪. જલુ મનોરથ આવશિતના

૧ ક્યારે કુ પરિમહાની મમતા કોડી ઘન કરીશ ?
૨ ક્યારે કુ સસાર કોડીને મુનિ જાનીશ ?
૩ ક્યારે કુ અતસમમે અનસનયુક્ત સચારો કરીશ ?

૧૫. જલુ પ્રકારના ધમ છે

૧ ઉચ્ચ અધ્યયન, ૨ ઉચ્ચ ચિંતન, ૩ ઉચ્ચ તપશ્ચરુ.

૧૬. જલુ ગુણિ છે

૧ મનોગુણિ-મનનો સયમ, ૨ વચનગુણિ-વાણિનો સયમ,
૩ કામગુણિ-કારીરનો સયમ.

૧૭ ત્રણ તત્ત્વ છે ;

વીતરાગ દેવ, ૨ ત્યાગી ગુરુ, અહિંસા ધર્મ.

૧૮ ત્રણ કરણ છે :

૧ સરભલ, હિંસા-પાપનો સંકલ્પ કરવો.

૨ સમારભ, જીવોને પરિતાપ દેવો.

૩ આરભ, જીવોની હિંસા કરી નાખવી

૧૯. ત્રણ શસ્ત્ર (કાટા) છે :

૧ માયાશસ્ત્ર-જ્ઞાપ્રપત્ત્ય કરવો કે જૂઠા દોષ લગાડવા.

૨ નિદાનશસ્ત્ર-ધર્મકરણીયી સાંસારિક કામના કરવી

૩ મિથ્યાદર્શનશસ્ત્ર-મિથ્યા એટલે વિપરીત શ્રદ્ધા રાખવી

૨૦ ત્રણ કારણથી સાધુ સસારમા ભટકે નહિ :

૧ સ્વર્ગ આદિનું નિદાન (નિયાજી) ન કરવાથી,

૨ સર્વ જીવો પર સમભાવ રાખવાથી,

૩ ઉચિત યોગવહન કરવાથી

૨૧ ત્રણ પર સદા અમલ કરો

૧ અહિંસા પર, ૨ સત્ય પર, ૩ અહમકાર પર

૨૨ ત્રણથી સદા બચો

૧ સ્વ-પ્રેશ સાથી, ૨ પરનિદાથી, ૩ પરદોષ દેખવાથી

૨૩ ત્રણ વાત ધ્યાનમાં રાખો :

૧ લગવાનું નામ, ૨ ખીજનું સમાન, ૩ પોતાના સર્વ દોષ.

૨૪ ત્રણ વાત સદા વિચારો .

૧ મહાપુરુષોનો પ્રેમ કેમ મળે ? ૨ દુ ખીઓના દુ.ખ દૂર કેમ

થાય ? ૩ હૃદય પાપશૂન્ય કેમ થાય ?

૨૫ ત્રણ પર દયા કરો :

૧ અબલા સ્ત્રી પર, ૩ ખીમાર યા ગાડા પર, ૩ માર્ગ ભૂલેલા પર.

- ૨૬ તણ પર દયા ન કરો
૧ પોતાના પાપ પર, ૨ અપરાધ પર, ૩ ભ્રાતૃતા પર.
- ૨૭ તણથી સદા દરતા રહો
૧ અભિમાનથી, ૨ દહાણી ૩ લોભથી.
- ૨૮ તણ સ્થાને સદા પ્રેમ કરો
૧ ભગવાન સ્થાને, ૨ સત્-ધર્મ સ્થાને, ૩ સ્વદેશ સ્થાને.
- ૨૯ તણ વાત મનુષ્યવતી છે
૧ સકલમાં બહારથી નહિ ૨ વાચકને ના જાણ નહિ. ૩ કુખીને
કડવાં વેણુ કહે નહિ
- ૩૦ તણ મહાપુરુષો છે
૧ બીજા પર ઉપકાર કરનાર, ૨ કરેલા ઉપકારને માફ રાખનાર,
૩ આંખે આવેલા યત્રુને પણ આદર આપનાર.
- ૩૧ તણ રીતે ખર્ચમહા મને છે.
૧ ક્ષિત્તિમાં દયાભાવ રાખવાથી, ૨ લોભવિદ્યાસમાં ભ્રાતૃતા
રહેવાથી ૩ સાદા સત્કર્મો આપણે રાખવાથી.
- ૩૨ તણને સદા હૃદયમાં રાખો
૧ દયા ૨ ક્ષમા ૩ વિનય.
- ૩૩ તણ પર સદા વિનય મેળવો
૧ મન પર ૨ વાણી પર, ૩ હૃદય પર.
- ૩૪ તણથી સદા સાચા રહો
૧ હાથથી, ૨ મનથી, ૩ જીભથી.
- ૩૫ તણને સદા વશમાં રહો
૧ મુરુદેવને ૨ સમસાચકને, ૩ સંનિત નિયમોને
- ૩૬ તણ દયા પર વિશેષ ધ્યાન દો
૧ વિધવા અને નિરાધાર સ્ત્રી પર, ૨ અનાથ-દીન બાળક પર.

૩ અપગ તથા અનાશ્રિત ગ્રાણી પર

૩૭ ત્રણ સમય પર અટકો :

૧ ક્રોધ વખતે, ૨ કામવાસના વખતે, ૩ લોભ વખતે

૩૮ ત્રણ વાત યાદ રાખો :

૧ પોતે કરેલી ખીજની ખૂરાઈ, ૨ ખીજાએ કરેલી આપણી ભલાઈ, ૩ ન્યાયવડે કરેલી કમાઈ

૩૯ ત્રણ ન બનો .

૧ કૃત્તની, ૨ અભિમાની, ૩ માયાવી

૪૦ ત્રણ રોગ છે .

૧ ઇચ્છા, ૨ ક્રુધા, ૩ ધડપણ

૪૧ ત્રણ ચ ડાળ છે

૧ કરજ લઈને ના કહેનાર, ૨ ગુણી જનો પર દોષ લગાડનાર, ૩ માતા-પિતાની સેવા ન કરનાર

૪૨ ત્રણ બુદ્ધેવની શિક્ષા છે .

૧ પાપ ન કરવા, ૨ પુણ્યોનો સચય કરવો, ૩ પોતાનું ચિત્ત પરિશુદ્ધ રાખવું

૪૩ ત્રણ વાતે માનવતા છે :

૧ અજ્ઞાનીને દાન દેવું, ૨ ભૂખ્યા-તરસ્યાને સતોષવા, ૩ ભૂલેલા-ને માર્ગ બતાવવો, એમા માનવતા છે

૪૪ ત્રણ જણે ઉપવાસ ન કરવા .

૧ ગર્ભવતી સ્ત્રીએ, ૨ ધાવતા બાળકની માતાએ, ૩ દુર્બળ-અજીર્ણના રોગીએ

૪૫ ત્રણ પરોપકાર છે .

૧ મનથી-ખીજનું ભલું ચાહવું, ૨ વચનથી ખીજને સુખ પહોંચાડવું, ૩ શરીરથી ખીજને સહાય કરવી

વચનામૃતો

- ૧ જનનામથી પેદા કરેશુ ધન દસ વર્ષ રહે છે અગિયારમું વર્ષ આવતાં તે ન્યાયના ધનને પણ સાથે લઈને મૂળ સહિત નાશ પામે છે અને ઠાટિ ઉપાથે સદુપયોગમાં આવતું નથી.
- ૨ જલધુ માલુસનો સત્ર જન્મ-મરણ વંશરે છે અને સ્વધુજનોનો સત્ર વૈરાગ્યનું કારણ થાય છે.
- ૩ અહીંનાં ભેટુ કરેશુ મૂળના પછી કંઈ કામમાં આવતું નથી, પરંતુ અહીંના સારે રસ્તે ખર્ચે કામમાં આવે છે.
- ૪ જામણી કિંમત પૈસા ઉપર નહિ પણ પ્રભાશ્રિષ્ટતા ઉપર છે.
૫. આપણને કંઈ લાભ થવાનો હોય તે લાભ બીજાને થાય તે જાણાવે ન કરતાં જેને લાભ થવો હોય તેના પુરુષાર્થ અને આર-ભવની ચોખ્ખાનો વિચાર કરીને દિશાસે લેવો.
- ૬ જાપણ મન ક્ષેત્ર જેવું છે જો તેમાં સુવિચારણા બી રાખે તો ઉત્તમ ફળ થશે પણ જો કુવિચારે ક્રિપામ થવા દેશે તો ફળ પણ તેના જ કનિષ્ઠ થશે.
- ૭ જેને પોતાનું કુખલ્ય ખર્ચે અને સુખની અનુભવતા કરવાનું મન થાય, તેને સસાર અસાર લાગ્યા વિના રહે નહિ.
- ૮ મેક્ષસુખના અભિચારી દેવમોકર્મા નામ તોયે વીતરાજનાને જામ ૩ રાખે અને સસારસુખના અભિચારી કર્માય પણ નામ તોયે વીતરાજનાની મોંઢાણ મારી દે.
- ૯ જો કુદૃશ પરાવતથી જેનો સસાર અધિક હોય, તેને અનવી વાર મીતીય કર દેવ મળે તોયે તેને કંઈ જ લાભ થાય નહિ.

- ૧૦ સસારસાગર તરવેા હોય તેને પૈસાની કિંમત લાગે નહિ
૧૧. મિથ્યાત્વ જ્ઞય અને સમ્યક્ત્વ આવે એટલે આખોયે આત્મા પલટાર્ધ જ્ઞય
- ૧૨ પોતાનું કાઈને ત્યાં રહી જ્ઞય તેના વાધો નહિ, પણ કાઈનું પોતાને ત્યાં રહી જ્ઞય તો મોટો વાધો—એમ જે માને તે શાહ કહેવાય.
- ૧૩ જેઓના હૈયામાં ધનનું મહત્ત્વ બેઠું છે, અને ધર્મ ગૌણપણું છે, એવા ધનવાનોને લુટાવાનો નિરતર ભય છે
- ૧૪ જૈન ધનવાન હોય પણ તેના હૈયામાં ધનનું મહત્ત્વ ન હોય, માત્ર ધર્મનું જ મહત્ત્વ હોય
- ૧૫ આરાધક ભાવ વગરની આરાધના એટલે પ્રાણુ વિનાનું ખોળિયું.
- ૧૬ અનિચ્છિત એટલે અવિરતિના રાગનો રાગ
- ૧૭ અનિચ્છિત ભેદાય એટલે સસારનો રાગ રહે, પણ રાગનો રાગ ન રહે
- ૧૮ ધન માટે ધર્મને બુલાય નહિ, પણ ધર્મ માટે અવસરે ધનને લાત મરાય
- ૧૯ લોભ અને પરિગ્રહ જેને ખગળ લાગે તે જ ખરો જૈન કહેવાય
- ૨૦ એક ભવ ધર્મની આરાધના સારી થઈ જાય, તો મોક્ષની મુસાફરી સરળ થઈ જાય
- ૨૧ સુવર્ણ અને મુક્તાહાર કરતાંયે સેવા વધારે સમાનિત છે એનો સમાદર કરનાર જ સ્વકુશળતાની દીપમાળ પ્રગટાવી શકે
- ૨૨ વિનય એ માનવતાની પ્રકુલ જાગ્યાની છે અવિનય એ કુદ્-તાનો વેરાન માર્ગ—પૂરો ઉજ્જડ, અસહ્ય ને પગદડીયે વિનાનો.
- ૨૩ સરળતા એ જ માનવજીવનનું ગરવુ ગીત છે જિંદગીની અપ્રતિમ ક્રિયાશીલતા ને જીવનસમુદ્ધારનો આધાર એના પર છે.

- ૨૪ સિદ્ધિતની દ્વિતા પર જ દુષ્ટી મારે એને તો બધું મળી શકે છે
માફી મોળાઓના કૃપાતો વચ્ચે બીજાઈ મરવાનું
- ૨૫ જ્ઞાને સમય તમારા હાથમાં છે આવતી કાલે તમે એના હાથમાં
હશે, ત્યારે મળેલતા સોગંદી ખારી મેલે ને સુસ્થિતિભરી તમારી
બાજી કીધી વળી જશે
- ૨૬ યાન, દેહ ન અને ચારિત્ર એ તો બ્રાહ્મદીના અગ્નિત્રીખા દેવાઓ
છે એના તેજ અન્યાયોની પ્રાપ્તિ જન્મ-મરણાદિના થન જાખારને
જાળી મૂકે છે પણ ઉન્માદી જનોના માયામુખ તિમિરરૂપને
માટે તો એની અસાધ્યતા તારક જ્યોતિ ચે નિરર્જક રહેવાની.
- ૨૭ ચારિત્રહીન પ્રમદાઓનું રૂપ કાચળાઈ ફૂલ જેવું હશે-મનોરમ
પણ સુવાસ વિનાનું જડ અને જનાવળી
- ૨૮ અજીરતા હોય ત્યાં ધીરતા વીરતા વગેરે બીજા ગુણો પણ
જાણ્યા વગર રહે નહિ.
- ૨૯ સુખ અને દુઃખ એ તો માત્ર મનમાંથી ઉભી કરેલી કુખીજ છે.
૩ પ્રમાદમાં ગુલામી અને ઉદ્વેગમાં અધીક્તાનું પહેલું ચાલુ વહે છે

પૂજ્યશ્રી ધર્મસિંહજી મહારાજના

[દરિયાપુરી સંપ્રદાય]

સંપ્રદાયના પ્રભાવકે સાધુ-સાધ્વીજીઓ.

(૧) પૂજ્ય શ્રી હાથીજી મહારાજ

પૂજ્ય શ્રી હાથીજી મહારાજ ચંગેતરના પાટીદાર હતા તેઓ શાસ્ત્રોના અભ્યાસી તથા લેખક અને કવિ પણ હતા પ્રકૃતિના ભદ્રિક અને શાંત સ્વભાવી મહાત્મા હતા તેમના સમય દરમિયાન શ્રી દિવાળીઆર્ષ મહાસતીજી તથા શ્રી રૂદ્રમણીઆર્ષ મહાસતીજીએ અમદાવાદમાં છીપાપોળના ઉપાશ્રયે સથારા કર્યા હતા તેઓએ અમદાવાદમાં સરસપુર મુકામે સ્વર્ગવાસ કર્યો તેમની પછી શ્રી ઉત્તમચંદ્રજી મહારાજ પૂજ્ય પદવી પર આવ્યા તેઓ આજીવન બ્રહ્મચર્યના પાલક હતા

(૨) પૂજ્ય શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રજી મહારાજ

પડિતરત્ન, પ્રતિભાની સૌમ્યમૂર્તિ સમાન શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રજી મહારાજ પ્રતાપી ને ચારિત્રશીલ મુનિ થઈ ગયા તે આજે વિદ્યમાન નથી પણ અનેક સયમી તેમ જ ગૃહસ્થી મનુષ્યોના હૃદયમાં તેમનું સ્થાન છે જેઓ તેમના સંસર્ગમાં આવ્યા હશે તેઓ તેમના ચારિત્રની છાપ ધરાવે છે આજે પણ તેમની નામસ્મૃતિથી હૃદય પુલકિત બને છે

તેઓશ્રી રણુની દીકરના હતા તેમનું મૂળ નામ રેવારા કરભાઈ હતું પિતાશ્રીનું નામ કાલીદાસભાઈ અને માતાનું નામ ડાહીબેન હતું તેઓ મહેતા કુટુંબના હતા ૧૯૫૨ માં માગસર શુદ્ધિ ૧૩ ને શુક્રવારે લગભગ ૩૦ વર્ષની ઉંમરે બા બ્ર પછે તેમને પૂ સદ્ગુરુદેવે વડવાણુમાં તેમના લઘુ બ્રાતા બા બ્ર તપસ્વી શ્રી માણે-કચંદ્રજી મહારાજની સાથે દીક્ષા આપી તેમણે દીક્ષા લીધા પછી બીજા દિવસથી જ વ્યાખ્યાન આપવાનું શરૂ કર્યું તેમના સૌમ્ય અને ગુણી-યક્ષ સ્વભાવથી આકર્ષાઈ તેમને સામુ જ્ઞાન આપવા માટે કેટલાક લોકો આવતા હતા પ્રબળ વૈરાગ્ય અને સમભાવી સ્વભાવને લઈને તેઓ ધણુ

- ૨૪ સિદ્ધિતની હલતા પર જ ફાંસી ખાંડે એને તો બધું મળી શકે છે
ખાદી મોખાઓના ઉપાતો વચ્ચે જી સાર્ધ મરવાનું
- ૨૫ જાળે સમય તમારા હાથમાં છે જાવતી કામે તમે એના હાથમાં
હરે, ત્યારે કાળદેવતા સોમકી ખારી ભેરે ને સુસ્થિતિભરી તમારી
માથા કોંધી વળી જશે
- ૨૬ શાન્ત, સ્થાન અને ચારિત્ર એ તો આશ્રીના અગ્નિદીપ્ત દીવાએ
છે એના તેજ અજવાળાની પ્રાપ્તિ જન્મ-મરણાદિના ધન અધારને
જાળી મૂકે છે પણ ઉ-માદી જનોના આશ્રમુખ વિભિરભરને
ખાંડે તો એની અસ્થમાન્ય તારક જ્યોતિ ચે નિરર્થક રહેવાની
- ૨૭ ચારિત્રીન પ્રમદાઓનું રૂપ કામળનાં ફૂલ જેવું હસે-મનોરમ
પણ મુવાસ વિનાનું જક અને બનાવટી
- ૨૮ મનીસ્ત્ર હોય ત્યાં ધીરતા વીરતા વગેરે ખીજા મુલ્યે પણ
આબ્યા વગર રહે નહિ.
- ૨૯ સુખ અને દુઃખ એ તો માત્ર મનમંદિરે કોળી કરેલી કુચીજ છે
- ૩ પ્રમાદમાં ગુલામી અને ઉદ્વેગમાં અધીનતાનું પહેલું આણુ વહે છે

પૂજ્યશ્રી ધર્મસિંહજી મહારાજના [દરિયાપુરી સંપ્રદાય]

સંપ્રદાયના પ્રભાવક સાધુ-સાધ્વીજીઓ

(૧) પૂજ્ય શ્રી હાથીજી મહારાજ

પૂજ્ય શ્રી હાથીજી મહારાજ ચરોતરના પાટીદાર હતા તેઓ શાસ્ત્રોના અભ્યાસી તથા લેખક અને કવિ પણ હતા પ્રકૃતિના ભદ્રિક અને શાંત સ્વભાવી મહાત્મા હતા તેમના સમય દરમિયાન શ્રી દિવાળીબાર્ષ મહાસતીજી તથા શ્રી રૂક્મણીબાર્ષ મહાસતીજીએ અમદાવાદમાં છીપાપોળના ઉપાત્રયે સથારા કર્યા હતા તેઓએ અમદાવાદમાં સરસપુર મુકામે સ્વર્ગવાસ કર્યો તેમની પછી શ્રી ઉત્તમચ દજી મહારાજ પૂજ્ય પદવી પર આવ્યા તેઓ આજીવન બ્રહ્મચર્યના પાલક હતા

(૨) પૂજ્ય શ્રી લક્ષ્મીચ દ્રજી મહારાજ

પંડિતરત્ન, પ્રતિભાની સૌમ્યમૂર્તિ સમાન શ્રી લક્ષ્મીચ દ્રજી મહારાજ પ્રતાપી ને ચારિત્રશીલ મુનિ થઈ ગયા તે આજે વિદ્યમાન નથી પણ અનેક સયમી તેમ જ ગૃહસ્થી મનુષ્યોના હૃદયમાં તેમનું સ્થાન છે જેઓ તેમના સસર્ગમાં આવ્યા હશે તેઓ તેમના ચારિત્રની છાપ ધરાવે છે આજે પણ તેમની નામસ્મૃતિથી હૃદય પુલકિત બને છે

તેઓશ્રી રણુની ટીકરના હતા તેમનું મૂળ નામ રેવાશ કરભાઈ હતું પિતાશ્રીનું નામ દાહીદાસભાઈ અને માતાનું નામ ડાહીબેન હતું તેઓ મહેતા કુટુંબના હતા ૧૯૫૨ માં માગસર શુદ્ધિ ૧૩ ને શુક્રવારે લગભગ ૩૦ વર્ષની ઉંમરે બા બ્ર પછે તેમને પૂ સદ્ગુરુદેવે વઢવાણમાં તેમના લઘુ બ્રાતા બા બ્ર તપસ્વી શ્રી માણે-કચદ્રજી મહારાજની સાથે દીક્ષા આપી તેમણે દીક્ષા લીધા પછી બીજા દિવસથી જ વ્યાખ્યાન આપવાનું શરૂ કર્યું તેમના સૌમ્ય અને ગુણી-યક્ત સ્વભાવથી આકર્ષાઈ તેમને સામુ જ્ઞાન આપવા માટે કેટલાક લોકો આવતા હતા પ્રબળ વૈરાગ્ય અને સમભાવી સ્વભાવને લઈને તેઓ ઘણું

સ્કારુ યાન સ પાછા કરી રાક્યા, છતરી રાક્યા તેમ જ જન્મને જાણી
 રાક્યા દીક્ષા લીધા પછી તેમણે વિકાર ચાલુ રાખ્યા હતા અને
 સારી પદ્ધતિ વાના દીક્ષાપર્વાવર્ગમાં જુદાં જુદાં સ્થળે વિચર્યા હતા.
 તેઓ પાલનપુર તરફ પશુ વિચર્યા હતા ત્યાં હરિશ્ચંદ્ર શી
 પીનાંબર ભાઈ મહેતા તેમના યાન, ઇશન ચારિત્રથી આકર્ષાઈને તેમના
 વિશિષ્ટ પ્રસંગ જાણ્યા હતા વળી પાલનપુર તરફ વિચરતાથી મેટો લાસ
 તે એ ઘણે કે એ પદીન વખાનાં પ્રેરક બોધક પ્રવચનોમાં સવેશ, નિર્વેદ
 ના શોધ વરસ્યા તેથી પાલનપુરની જનતા ખૂબ જ આકર્ષાઈ અને
 તેમના સદુપદેશથી પ્રેરાઈને પાલનપુરની ઠેલીય બહેનો જૈન ધર્મને
 પામી શુદ્ધ વિકાર કરીને યોગામુ પૂરુ કરી ગયા પછી તેમનાં
 શિષ્યાઓ કે જે હાલ સ્વમસ્થ સ્થાં છે તે પરમ સત્ સ્વભાવી
 સિદ્ધાંત રહસ્યવેદી, મદાસનીજી થી કમકમાઈને તથા તેમનાં
 મુશ્કિલા મદાસનીજી વિદુષી થી મુદ્દજાઈને તેમણે પાલનપુર મોક્ષાંતર
 તેઓએ ત્યાં આતુર્માંસ કર્યું ગુરુદેવ જિનેશ્વરની વાળીનું સિંચન કરી
 ગમેશ અને તે જાને સાખીઓએ સરવિરતિ દેશવિરતિનું સ્વરૂપ
 સ્વોદૃષ્ટ સૈદ્ધીથી વિસ્તારીને ગુરુદેવ રાચેલા બીજમાંથી ફાળેા પૂર્યો બગીચો
 જનસમ્યે તેમના પ્રાપ્ત પાલનપુરમાંથી સાન્તામર્તિ વિનયરત્ન સિદ્ધાંત
 પ્રેમી મદાસનીજી થી કેશરનાઈ બાદિ ચાલ્યા રૂપ સાન રત્નો પાક્યા
 જે હાલ વિદ્યમાન છે તેઓ ગુણ ગુણ સમ્યે વિચરી રહ્યાં છે અને
 તેમના સદુપદેશથી પ્રેરાઈ હાલ સ્થાનકવાલી સમાજનાં કુલ ૩ મોક્ષ
 રત્નો છે બધા બધા પરપરાએ ઉપહાર પ્રતાપી, પરમ
 પ્રભાવક સ્વચિદ્દાંતના ગજાહાર પ્રખર ચાખ્યાત્મ ચારિત્રીય,
 સાસનપીપક વાત્સલ્યસિદ્ધિ અમ્યા મ પ્રેરણાનાં જામીયાન આપનાર
 જ્ઞાનના ફુવાચમાં જાળ છોડેને સ્થાન કશવનાર, પૂજ્ય, સાસન
 શિરોમણિ, સ્વમસ્થ જામીયદજી મદરાજના શિષ્ય શરૂમીયદજી
 મદરાજાઓ ઉપહાર છે તેઓથી સંસાર કરી સમ્યક આરાધનાપૂર્વક
 ... ગુરુશ્રી, નિદી નિદામ મર્ધ આત્મમયમાં રમ્યાં ...

૧૯૭૭ ના જોઠ સુદી ૧૪ ને શનિવારના રોજ સાંજે છ વાગે સમાધિમરણે કાળધર્મ પામ્યા-પ્રાતિજ મુકામે સ્વર્ગસ્થ થયા

(૩) પૂજ્ય શ્રી ભાયચંદ્ર મહારાજ

પૂ સદ્ગુરુદેવ શ્રી ભાયચંદ્ર મહારાજનો જન્મ સંવત ૧૯૪૫ ના મહા શુદ્ધ ૫ ના દિને ભાદરણમા થયો હતો તેમના પિતાનું નામ લલ્લુભાઈ, માતાનું નામ હરિબાઈ હતું તેઓ લેલિઆ પાટીદાર જ્ઞાતિના હતા તેમના માતા પિતાને એ એક જ પુત્ર હતા હરિબાઈ સમ્કારી અને આદર્શ માતા હતા તેઓ વૈષ્ણવ ધર્મી હતા તેમના ધાર્મિક પુસ્તકોનું તેઓ વાચન કરતા હતા. પૂ હાથીજી મહારાજના સત્સમાગમથી તેમણે વૈષ્ણવ ધર્મનો ત્યાગ કર્યો ને દહ જૈનધર્મી બન્યા પુત્ર સસારમા પડી જીવનને બરબાદ ન કરે તે માટે તેમણે ખૂબ પ્રયાસો કર્યા દુખિયા જીવોને દેખે ત્યારે ભાયચંદ્રને બોલાવી બતાવે કે આ જીવે પૂર્વે પાપ કર્યા છે, દયારૂપ ધર્મનું પાલન નથી કર્યું માટે તે જીવો દુખી છે આવા સંસ્કારો ઝેડી તેમણે પુત્રને વૈરાગ્યને પથે વાળ્યા પૂ હાથીજી મહારાજની પાસે આવી ભાયચંદ્રએ શાસ્ત્રાભ્યાસ શરૂ કર્યો એક વર્ષ સુધી શાસ્ત્રાભ્યાસ કર્યા પછી કલોલ મુકામે સુત્રાવક શાહ શોભારામભાઈ મનસુખભાઈને ત્યાંથી ધામધૂમપૂર્વક સ ૧૯૬૧ ના મહાવદિ ૧૩ ને શુક્રવારના રોજ દીક્ષા ગ્રહણ કરી તેજ દિવસથી શ્રી હાથીજી સ્વામીની મેવામા તેમણે જીવન અર્પણ કર્યું પૂ. હાથીજી મહારાજને ૨૧ મા વર્ષે પક્ષધાતનું દર્દ થઈ ગયેલ, પણ ભાયચંદ્ર મની સેવા ઓટલી સરસ કે ૭૫ વર્ષ સુધી તેઓ વિહાર કરી શક્યા આનું મુખ્ય કારણ શિષ્ય ભાયચંદ્રએ ગુરુની બળવેલી સેવા હતી

તેમની વ્યાખ્યાન શૈલી સુદર અને રોચક હતી તે સાલગનારનું મન રંજન થઈ જતું વાણી એવી મીઠી કે બાણે સાલબ્યા જ કરીએ તેમના વ્યાખ્યાનનો મુખ્ય વિષય બહુધા સમ્યક્ દર્શન રહેતો વિનયથી જ્ઞાન સંપાદન કરેલ હોવાથી જલથી સિંચાયેલ વૃક્ષની જેમ તે વિકાસ

-સારુ રાન સ પાલન કરી રાક્યા, છવ્વી રાક્યા તેમ જ જન્મે જન્મે
 -રાક્યા. દીક્ષા લીધા પછી તેમણે વિકાર થાકુ રાખ્યા હતો અને
 સાદી પત્નીસ વળના દીક્ષાપર્વામાં ગુદા ગુદા રમ્યો વિચર્યા હતા.
 તેઓ પાલનપુર તરફ પશુ વિચર્યા હતા ત્યાં હરિશ્ચંદ્રેથી
 પ્રિયંબર બાર્ધ મહેતા તેમના રાન, રાન, ચારિત્રથી આકર્ષાઈને તેમના
 વિચિત્ર પ્રસન્ન બન્યા હતા વળી પાલનપુર તરફ વિચર્યાથી મોટા લાભ
 તેા જે થયો તે જે પડીત વક્તાનાં પ્રેરક મોષક પ્રવચનોમાં સંવેદ, નિર્વેદ
 ના મોષ વરસ્યા તેથી પાલનપુરની જન્ના ધૂળ જ આકર્ષાઈ અને
 તેમના સદુપદેશથી પ્રેરાઈને પાલનપુરની દેહલીય બહેનો જૈન ધર્મને
 પામી, ડુસ્તેવ વિકાર કરીને ચોખાસુ પૂરુ કરી ચયા પછી તેમનાં
 સિન્ધાઓ કે જે હાલ સ્વચરચ થયા છે તે પરમ સાંત સ્વભાવી
 સિદ્ધાંત સ્વસ્થવેદી મહાસતીશ્ચ થી અન્નકર્માઈને તથા તેમનાં
 મુશિખા મહાસતીશ્ચ વિદુષીથી સુરજબાઈને તેમણે પાલનપુર મોક્ષમાં ને
 તેઓએ ત્યાં ચાલુમાંસ ક્ષુ ગુરુદેવ રિનેશ્વરની વાળીલું સિચન કરી
 રમેશ્ચ અને તે બંને સાખજીઓએ સ્વવિરતિ દેશવિરતિનું સ્વરૂપ
 સ્વોદ સેધીથી વિસ્તારીને ગુરુદેવે રોપેલા બીજમાંથી ફાલોપૂર્ણ બનીઓ
 બતાવ્યો તેમના પ્રભાષે પાલનપુરમાંથી સાન્તભૂતિ વિનવરત્ન સિદ્ધાંત
 પ્રેમી મહાસતીશ્ચ થી કેસરબાર્ધ બાદિ બાણી રૂપ સાન રત્નો પાક્યા
 જે હાલ વિવમાન છે તેઓ ગુદા ગુદા રમ્યો વિચરી રહ્યા છે અને
 તેમના સદુપદેશથી પ્રેરાઈ હાલ રમ્યનકવાસી સમા ત્યાં કુલ ૩ મોંઘ
 રત્નો છે આ બધા પરપરાએ ઉપકાર પ્રાપ્ત, પર
 પ્રભાવક સૂત્રસિદ્ધાંતના બાણકાર, મખર બાખ્યાતા ચારિત્રથી
 શાસનપ્રપક વાલસમ્પત્તિ, અખ્યાત પ્રેરણાનાં અમીપાન અપનાર
 રાનના કુચરામાં બળ છોડેને રનાન કશાવનાર, પૂજ્ય શાસન-
 સિરોમણિ, સ્વચરચ જાણીયદશ મદારાળના સિખ જરમીયદશ
 મદારાળને ઉપકાર છે તેઓથી સચારે કરી, સમગ્ર આસપાસપૂજા
 આસોમી પદિકમી, નિદી નિરામ અર્ધઆતમચામી રમનાં સવલ

માતૃશ્રીનું નામ અંબાબાઈ તેમના કુટુંબમાંથી ત્રણ જણાએ દીક્ષા અંગી-
કાર કરી હતી તેમના વડીલ ભાઈશ્રી સુદરણભાઈ, જે સુદરણ મહારાજ
થઈ ગયા તેમના માતૃશ્રી અંબાબાઈ મહાસતીજી થઈ ગયા તેમની
દીક્ષા ૧૯૫૪ મા વીરમગામમાં થઈ પૂ. શ્રી માણેકચદ્રજી મહારાજનો
જન્મ સ. ૧૯૩૬ મા, દીક્ષા સં ૧૯૬૧ મા તે ત્રણમાંથી હાલ
શ્રી માણેકચદ્રજી મહારાજ અમદાવાદમાં સારંગપુરમાં શ્રી પાનાચદ
ઝવેરચદના ઉપાશ્રયે પોતાના સુશિષ્ય મગનલાલજી સાથે સ્થિરવાસ
રહેતા હતા, તેમના શિષ્ય સ્વર્ગવામી થતા તેઓ સમાધિપૂર્વક જ્ઞાન,
દર્શન, ચારિત્રની આરાધના કરી રહ્યા છે

તેમણે શાસ્ત્રાભ્યાસ સાથે તપશ્ચર્યાઓ પણ ખૂબ કરી ધર્મનો
પ્રભાવ વધાર્યો છે તેમણે જામનગરમાં ૧૯૩૭ મા ૩૬ ઉપવાસ, વઢ-
વાણુ કેમ્પમાં ૫૨ ઉપવાસ, તથા સુરતમાં ૪૧ ઉપવાસની તપશ્ચર્યા
કરી હતી હાલ આજે નહિવત્ જોઈ શકે છે તેમની ઉંમર ૮૩
વર્ષની છે અને દીક્ષાપર્યાય ૬૫ વર્ષનો છે

(૪) પં. પૂ. મુનિ શ્રી હર્ષચંદ્રજી મહારાજ

આ સપ્રદાયમાં મુનિશ્રી હર્ષચંદ્રજી એક સમર્થ વિદ્વાન સાધુવર્ધ
થઈ ગયા તેઓનો જન્મ સવત ૧૯૩૮ મા વઢવાણુ નજીક રાજપર
ગામે થયો હતો તેમના પિતાશ્રીનું નામ છુટાભાઈ અને માતાનું નામ
હિન્મબાઈ હતું તેમનું સસારી નામ પુરુષોત્તમ હતું. તેમણે સવત
૧૯૬૨ મા માત્ર ૧૪ વર્ષની શિશુ વયે કારતક વદ ૭ ના રોજ પૂજ્ય
શ્રી રઘુનાથજી મહારાજ પાસે દીક્ષા લીધી હતી તેઓ સંસ્કૃત, પ્રાકૃત,
અર્ધભાગધી તેમજ અંગ્રેજી, ઉર્દૂ, ફારસી તથા હિંદી ભાષાના પણ
જાણકાર હતા તેઓ કવિ તેમજ લેખક હતા તેમણે એક દરે ગદ્યમાં
તેમજ પદ્યમાં મળી ૧૩ પુસ્તકો લખેલા છે તેમની કવિતામાં સહૃદય
તાનો રણુકો સંભળાતો તેમને કવિતા કલાનું જ્ઞાન સારું હતું તેથી તેમની
કવિતા બહુધા પિંગળદોષથી મુક્ત રહેતી. તેમણે પોતાના ગુરુ ‘શ્રી

આમુ હતુ તેમની સહનયીયતા બહુતા છે તેમની સૌમ્ય ને શાંત
પ્રભાવિકતા તેની સાક્ષી પૂરે છે સ ૧૯૭૦ ની સાલમાં તેઓ કદી પધાર્યા
તે વખતે ત્યાં મોટા શાળે વસતી બાવસારની હતી એક ક્વિસ
શાલ્યદ્રુ મહારાજ ઠાકિય જીમિકાએ ગયા હતા ત્યાં મુસલમાનના
છોકરાઓએ મુનિને નેઈને વિચાર કર્યો કે બા સાપુડો લાલજીનો
ગુરુ છે અને લાલજીનાઈ તળાવમાં માખણાં ખાસતાં છેકરાઓને
ખટકાવતા તેનો ગેપ તેમણે એ ગુરુદેવ ઉપર ઠાક્યો! છેકરાઓની
પાસે સોદી હતી તે ન ભાંગી ત્યાંસુધી તેમણે ગુરુદેવને સોદીઓનો
બરડામાં ખાંચ ખાસતાં મોકલ્યો પણ ગુરુદેવ કંઈ ન બોલ્યા ખાંચનાર
જાણ્યા પણ ખાંચ ખાંચ ન જાણ્યા!

તેમની પાસે તપસ્વી ચતુરલાલજી મહારાજે સ ૧૯૬૫ ના મહા
વદ ૫ ના રો ૮ દિક્ષા જી ગીકાર કરી તેઓથી સ સારાવસ્યાથી તપમર્મ
કરી રહ્યા હતા. તેમણે પોતાના જીવનમાં ૪ બ્રહ્મર્મો ૭ સ્ત્રોતમળ્યા
૮ માસખમલુની મોટી તપમર્મ કરી અને લાલજી એકાંતર ઉપવાસ
કરે છે સૌમ્યદ્રુ મહારાજ કે જેમણે મહારાજની પાસે ૧
૧૯૬૮ ના રોજ વદ ૫ ના રોજ દિક્ષા જી ગીકાર કરી તેઓ સાચા
બ્રાહ્મી અને ચારિત્રપાલનમાં હૃદ્ય હતા ખાંચ વપની સ વમપર્માવ
પાળી સ ૨ ૧ ના મહાવદી))ના રોજ જામદગવાડ સરસ્પુરમાં
સાત ઉપવાસને પારણે કળખમ પામ્યા હતા. તેમના ત્રીજા કિષ્ક
બા શ. પંકિતરાન શી શાંતિ મુનિએ ૧૬ વર્ષની ઉંમરે સ વત
૨ ૩ ના વૈશાખ સુદી ૧૫ ને રવિવારના દિને દિક્ષા જી ગીકાર કરી.
પૂ મી શાક્યદ્રુ મ.ના કિષ્ક તપસ્વી શી ચતુરલાલજી મહારાજે
જામદગવાડમાં છીયા પોળ ઉપાખમમાં સ શારે કર્યો અને ૪૨ મા
ઉપવાસે સ ૨ ૧૭ ના આશ્વિ વદ ૨ શુક્રવારે સ્વયંવાસ પામ્યા

તપસ્વી શી માલેકશદ્રુ મહારાજ

વયો૧૬ તપસ્વી શી માલેકશદ્રુ મહારાજ મૂળ જૂથના મોસલીવા
કુળના જન્મેલા તેમના પિતાશીનુ નામ શી ગુરુપોતમ રતનશી જન્માણુ

મીઠી-મધુરી અને આત્માને અસર કરી જાય તેવી હતી, તેથી પાલન-પુર જેવા ક્ષેત્રમાં ઘણા ભાઈબહેનો તેમના ઉપદેશથી પ્રતિબોધને પામ્યાં હતા.

પૂ. કેસરબાઈ મહાસતીજી, ચ પાબાઈ મહાસતીજી, તારાબાઈ મહાસતીજી આદિ તેમના શિષ્યો બન્યા.

પૂ. કેસરબાઈ મહાસતીજી

તેમનો જન્મ પાલનપુરમાં પારેખ ફેબ્રુઆરી ગુલાબચંદના ઘેર થયો. તેમના માતાનું નામ સમરતબાઈ માતાપિતાએ તેમનું નામ એવું સુવાસિત પાડ્યું કે આજે કેસરની સુવાસની જેમ તેમનું જીવન મીઠી મુગધ અર્પી રહ્યું છે. પૂ. મહાસતીજીનો સ્વભાવ શાંત અને ગંભીર છે. પૂ. મહાસતીજીનો શાસ્ત્રાભ્યાસ એટલો જાડો અને વ્યાપક છે કે ગમે તે ગાથાનો અર્થ તુરંત જ કરી આપે છે અને મૂળ ગાથા પણ કંઠસ્થ કરી લે છે. શાંતસ્વભાવી સૌમ્યમૂર્તિ સમા પૂ. કેસરબાઈ મહાસતીજી અનેકને પ્રતિબોધ પમાડી શક્યા છે અને તેમના સુશિષ્યાઓને જૈન ધર્મનું પયપાન કરાવી રહ્યા છે તે પૈકીના એક શ્રી વસુમતીબાઈ મહાસતી છે.

પૂ. વિદુષી શ્રી વસુમતીબાઈ મહાસતીજી

પાલનપુર એ (અગાઉનું પ્રહ્લાદનપુર) બનાસકાંઠાના અણુ-વિકસિત પ્રદેશનું પૂર્ણ વિકસિત નગર છે. નવાબી રાજ્ય હતું ત્યારે પણ રાજ્ય કારોબારમાં જૈનો જ અગત્યનો ભાગ ભજવી રહ્યા હતા. આ નગરે ભારતમાં જ નહિ પણ વિશ્વમાં અનેક પ્રખ્યાત ઝવેરીઓને જન્મ આપી નગરને જ્યોતિર્મય બનાવ્યું છે. વૈભવ સામે ત્યાગ, વિલાસ સામે સયમ, સમૃદ્ધિ સામે સમર્પણ, તેમ આ નગરે શ્રીમતાઈ સાથે ત્યાગી સતપુરુષો-સ્ત્રીઓની અપૂર્વ ભેટ જૈન સમાજને આપી છે. પાલનપુર એ ધર્મ-નગરી છે.

રખનાવજી મહારાજનું જીવનચરિત્ર લખ્યું હતું તેમણે જેમણે પુસ્તક
‘સમ્યક્ સાહિત્ય દરેક સ્થાનવાસી જેનોએ ખાસ જાણ્યાસ કરવા જેવું
છે. તેમણે સવત ૧૯૮૬ માં જાનગેર સંકલ્પસંમેલનમાં હાજરી આપી
સાધુ-સમાધ્યારી નક્કી કરવામાં મહત્વપૂર્ણ ભાગ લીધો હતો. તેઓએ
સવત ૨ ૮ ના ફાગણ શુક્ર ૧૧ ને ગ્રહવારે સતના હા વાગે
વિરજગામ મુક્તમે દેહત્યાગ કર્યો.

પૂ સાધ્વીજીઓનો દ્વંદ્વ પરિચય

પૂ મી ઝળજળાઈ મહાસતીજી

પૂ મી ઝળજળાઈ મહાસતીજીનો જન્મ સામલામાં મૂળચંદ
મસ્તાને ફેર થયો હતો તેમણે જન્મ વડવાણના વોરા કુટુંબમાં થયું
હતું મોઝ સમય બાદ તેઓ વૈષ્ણવ પાંચાલ ત્યારબાદ ૪ વર્ષની
ઉંમરે સવમી જન્મ્યાં તેમને જન્મ દસ હતું તેમણે જીવન ધણ જ
સવમી હતું બાદાસ્-જોયરી ઉપર ખૂબ જ સવમ રાખતાં હતાં
પાંચ જ વસ્તુનો ઉપભોગ કરતાં હતાં તેમના જીવનમાં બાળકને
સ્થાન હતું જ નહિ તેઓ મોટે ભાગે વાંચન-સ્વાધ્યાય કરતાં હતાં

પૂ સુરજળાઈ મહાસતીજી

પૂ સુરજળાઈ આર્વાજી મી ઝળજળાઈ મહાસતીજીનાં શિષ્યા
હતાં તેમનો જન્મ વડવાણમાં થયો હતો તેમનાં માતાનું નામ મોંઘી
બાઈ હતું તે માતાપિતાની એક જ પુત્રી હતાં બાલ્યાવસ્થામાં જ
સવમ ખાત્ર મદણ કરવાની ભાવના હતી, ખર્ચા માતાપિતાએ તેમનો
વિવાહ કરી દીધો જન્મ કર્યા પરંતુ તે અસુરસહે ન ગતાં આજે
સ્વિસ મુરુગી મી ઝળજળાઈ મહાસતીજીની પાસે સાન્નાખ્યાસ કરવા
લાગ્યા. જેવે બાલ્યવયની તેમની ભાવના પૂરી થઈ જને તે સવમી
જન્મ્યાં તેમના જીવનનો મહામત્ર જિ જ હતો કે જ્ઞાન જને બાચારમાં
આજળ થયાં તેમણે જીવન ‘જલુ એવું જ હતું તેમની બાળ્યાન યેથી

આત્માઓનો સમાગમ થતા તેનું પ્રતિબિંબ સામા ઉપર પડે છે, અને તેમ જ બન્યું સસાર માર્ગ અને મોક્ષ માર્ગનું સ્વરૂપ, સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની શક્તિનો ઉપાય પ્રતિભાશાળી કેસરની સુવાસ સમાન કારુણ્યમૂર્તિ કેસરબાઈએ એવા ઊંડા ચિંતનથી મિચન કર્યું કે મદતબાઈનો સસારનો રાગ છૂટી ગયો ત્યાગ અને રાગની વચ્ચેની પાતળી રેખા વિલિન થઈ ગઈ અને ત્યાગ જીતી ગયો મદતબાઈના દિલમાં વૈરાગ્યની દિવ્ય ભાવના પ્રગટી એટલે સવત ૧૯૯૫ માં બંને પક્ષની અનુમતિ મેળવી, સિદ્ધાંતપ્રેમી કેસરબાઈ મહાસતીજીના સુશિષ્યા તરંગે વસુમતીબાઈ મહાસતીજી બન્યા સયમ લીધા પછી તેમના વડિલ ગુરુણીશ્રીજી વિદુષી સૂરજબાઈ મહાસતીજીએ વસુમતીબાઈ નામ પાડ્યું આજે તેઓ વસુમતીબાઈ મહાસતી નામે સુપ્રસિદ્ધ છે

આજે પણ આ ગુરુણી-શિષ્યાનો-અન્યોન્યનો આત્મિક પ્રેમ અન્યોન્યના અંતરમાંથી ઝરતો જ રહી, સૌને પ્રેરણા આપી રહ્યો છે વિનય, પ્રેમ અને ભક્તિભાવથી પૂ વસુમતીબાઈ મહાસતીજી શ્રી કેસરબાઈ ગુરુણીશ્રીના કૃપાપાત્ર બની રહ્યા છે

સાધ્વીજીવનમાં સદગુરુણીશ્રીના યોગે પૂ વસુમતીબાઈ દૃઢ સમયમાં જ શાસ્ત્રજ્ઞાનના ઊંડા અભ્યાસી બની રહ્યા અને દિન-પ્રતિદિન ધર્મશાસ્ત્રોનું ઊંડું ચિંતન કરતા ગયા પોતાના જ્ઞાનનો લાભ બીજાને આપવા અદ્ય સમયમાં જ પ્રતિભાશાળી પ્રવચનકાર તરીકે ખ્યાતિ પામી રહ્યા આત્માના ઉડાણમાંથી આવતી પૂ વિદુષી મહાસતી વસુમતીબાઈની વ્યાખ્યાન-વાણી એટલી ગ્રંથક, સિદ્ધાંતનિષ્ઠ અને દૃષ્ટાંતોથી મભર છે કે શ્રોતાવૃદ્ધ તેમની બહુધા વાણીની અસર નીચે આવી તપ, ત્યાગ, મયમના માર્ગે જવા જરૂર પ્રેરાય છે તેમની વાણીએ અનેક જીવોને પ્રતિજ્ઞોધ પમાડ્યા છે, સુપુત્ર આત્માને દેહોળી મયમમાર્ગે દોર્યા છે, તેમના મુખારવિદ્ધ માથી પ્રગટેલી જિનવાણીની ગંગાએ અનેકના આત્માને પવિત્ર કર્યા છે

આ વ્યાખ્યાન-સમઢર્મની વાણીનું રસદાન કરાવનાર મી વસુ-
મતીઆઈ મહાસાહેબો જન્મ પાલનપુરમાં પિતામી તળસીઆઈ કુમ-
રના કુટુંબમાં દિવાળીઆઈ માતાની કૂખે થયે હતો. બાલ્યવસ્થાનું
નામ મહતઆઈ રાખવામાં આવ્યું હતું કુટુંબ ધાર્મિક રસિધીરના
યેમું હતું માતાપિતાએ બાલ્યવયથી જ સુસંસ્કારોનું સિંચન કર્યું હતું
બાલ્યપાલન ધાર્મિક વાતાવરણે અને ચાત-ચાપ્પીઓના સહયોગથી
ધાર્મિક અકુરો વિકસિત થતા રહ્યા હતા.

છાત્રાનું ધાર્મિક શિક્ષણ અને સાંઘાસાઘ જૈનશાસ્ત્રના ધાર્મિક
શિક્ષણે મહતમાઈના બાલિકાના જીવનને જિજ્ઞાસાથી બતાવ્યું સ્વપ્રતિભા
બૌદ્ધિક બળ નિભવતા અને કઠમાધુરની કુસ્તી સક્તિ તેઓમીના
જીવનમાં જ્ઞાપાતથી જ હતી. તેના હૃદયે મારે ચોખ તક અને
મુલક પ્રસંગોની જરૂર હતી જેથી આ ક્યારેન સચાર ધર્મમાં નહિ
રતું સમયમાર્ગે દેહીખમાન બની રહ્યું.

પરંતુ કમના બંધને એવા છે કે તેને જોગબા વિના કુદરે
થતો નથી વર્ષો પહેલાનો નવાની કાગનો એ સમય હતો ત્યારે મૌઢ
પદર વયની ક્યાનો વિવાહ (લગ્ન) કરવામાં આવતો હતો તેમ આ
મહતમાઈના વિવાહ પાલનપુર ગામમાં ૮ પીતાજરઆઈ ઈશ્વરઆઈના
સુપુત્ર ઘમાજી જે? થયે કાળની મતિ ન્યારી છે સચારમુખ
અવ્યક્તની નીવડ્યું અને લગ્ન બાદ એક જ વયની અરે મહતમાઈની
વૈધવ્યજીવનની શ્લાકીનો પ્રારંભ થયો અને પક્ષ (પિયર પક્ષ અને
અસુરપક્ષ) સુખી, સંપન્ન અને સમૃદ્ધિમાન હતા વૈધવ્ય જીવનમાં
જીવનનિર્વાહ મારે શાંતિ હતી, પરંતુ વૈધવ્યનું આ દુઃખ આત્મિક
મુશ્કેલી અપૂર્વ જીવનના નમન કરવાનું નિમિત્ત બન્યું કદવિના ગર્ભમાં
જુ હુષ્ટયેમું છે તેની જાને ખમર દાખ છે.

શાંતમતિ ઈશ્વરઆઈ મહાસાનીજી સચારપદ્ર તેમનાં મામાજીની
દોહરી થાવ અને તેમના સ્ત્રુમાગમમાં આવવાનું બન્યું અણવાન

મીઠી-મધુરી અને આત્માને અસર કરી જાય તેવી હતી, તેથી પાલન-પુર જેવા ક્ષેત્રમાં ઘણા ભાઈબહેનો તેમના ઉપદેશથી પ્રતિબોધને પામ્યાં હતા

પૂ. કેસરબાઈ મહાસતીજી, ચ પાબાઈ મહાસતીજી, તારાબાઈ મહાસતીજી આદિ તેમના શિષ્યો બન્યા.

પૂ. કેસરબાઈ મહાસતીજી

તેમનો જન્મ પાલનપુરમાં પારેખ કોળલાલ ગુલાબચંદના ઘેર થયો તેમના માતાનું નામ સમરતબાઈ માતાપિતાએ તેમનું નામ એવું સુવાસિત પાડ્યું કે આજે કેસરની સુવાસની જેમ તેમનું જીવન મીઠી સુગંધ અર્પી રહ્યું છે પૂ. મહાસતીજીનો સ્વભાવ શાંત અને ગભીર છે પૂ. મહાસતીજીનો શાસ્ત્રાભ્યાસ એટલો ઊંડો અને વ્યાપક છે કે ગમે તે ગાથાનો અર્થ તુરંત જ કરી આપે છે અને મૂળ ગાથા પણ કંઈક કરી લે છે શાંતસ્વભાવી સૌમ્યમૂર્તિ સમા પૂ. કેસરબાઈ મહાસતીજી અનેકને પ્રતિબોધ પમાડી શક્યાં છે અને તેમના સુશિષ્યાઓને જૈન ધર્મનું પયપાન કરાવી રહ્યા છે તે પૈકીના એકશ્રી વસુમતીબાઈ મહાસતી છે

પૂ. વિદુષી શ્રી વસુમતીબાઈ મહાસતીજી

પાલનપુર એ (અગાઉનું પ્રહ્લાદનપુર) બનાસકાંઠાના અણ-વિકસિત પ્રદેશનું પૂર્ણ વિકસિત નગર છે નવાબી રાજ્ય હતું ત્યારે પણ રાજ્ય કારોબારમાં જૈનો જ અગત્યનો ભાગ ભજવી રહ્યા હતા આ નગરે ભારતમાં જ નહિ પણ વિશ્વમાં અનેક પ્રખ્યાત ઝંઘેરીઓને જન્મ આપી નગરને જ્યોતિર્મય બનાવ્યું છે વૈભવ સામે ત્યાગ, વિલાસ સામે સયમ, સમૃદ્ધિ સામે સમર્પણ, તેમ આ નગરેશ્રીમ તાઈ સાથે ત્યાગી સતપુરુષો-સ્ત્રીઓની અપૂર્વ ભેટ જૈન સમાજને આપી છે પાલણપુર એ ધર્મ-નગરી છે

મહાસતીજીનો વિહાર પ્રદેશ સૌરાષ્ટ્ર અને મુજરાત હતો. સૌરાષ્ટ્રનાં સુરેન્દ્રનગર, વડવાણુ શહેર, મોટાદ, પાળીયાદ તેમ જ ભાલપ્રદેશનાં વિહાર કરી જિજ્ઞાસુહિતુ પચપદન તેમણે કરાવ્યું છે. મુજરાતમાં અમદાવાદ, હરી, કમોલ પાલનપુર, સુરત વગેરે રજાઓમાં તેમની વાણી આજ પશુ જેન કુદુ બોમાં આ નરવ કરી રહી છે. સવન ૨ ૧૩ માં તેમણે મુબઈના રજા જેન સંધેની વિનવીને માન આપી મહાસતી પાવ લીધામાં આદિ સાધ્વીદેહ સાથે મુબઈ તરફ જઈ વિહાર કર્યો અને મુબઈ મકુમા હાઈર, વિશેષકર્મોમાં આતુર્માંસ કર્યા. સેપ્તાળમાં મહારાષ્ટ્રમાં પત્તેલ, મેનાવજા પુના થેન્હી, અહમદનગર, નસિક વગેરે રજાઓમાં કરીને પોતાની વાણીનો દિવ્ય પ્રકાશ જાહેરમાં ફેલાવ્યો છે.

મુબઈના અને ઉપનગરના આર વર્ગના વિહારે પૂ મહાસતીજીની વાણીએ મુબઈની જેન જનતા ઉપર અસૌકારિક અસર કરી છે. સુખ જેન જનતાને વિ તાબારેલી લાક્ષણિક સેધીથી વીરવાણીની મધુર વીણુ વગડાને જન્મેયનિ નક્કર કરી પાર્થિક લાવનામાં અભિવૃદ્ધિ કરી છે. મુબઈની જનતામાં તેમણે ૭ પાર્થિક લાવનાનાં બીજ રાખ્યા છે તે મુબઈની જનતાના આત્મ-મંદિરે ભગી પીઠગી અનેકને શીળી ખંચ અપર્તા રહેશે. મુબઈની જનતા પૂ વિદુષી મહાસતીજી આના આતુર્માંસને જુલી નહિ જ શકે. મુબઈમાંના આજમનધા મુબઈમાં પૃ ઉપરન સ સારી મુજમેએ સળેડે અભયમ વતને અ મીઠર ક્યુ છે અને પંચ બહેનોએ ભાગવતી દીક્ષા અ મીઠર કરી, આત્મ-કમ્પણના પથે પચપદુ ક્યુ ॥

આ બધો પ્રભાવ આજની તેજસ્વી, ક્રાંતિકારી વિદુષી મહાસતીથી વસુમતીગાઈનો છે. એમન અનન્ય શાવે વદન હો !

આત્માઓનો સમાગમ થતા તેનું પ્રતિબિંબ સામા ઉપર પડે છે, અને તેમ જ બન્યું સમાર માર્ગ અને મોક્ષ માર્ગનું સ્વરૂપ, સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની શક્તિનો ઉપાય પ્રતિભાશાળી કેસરની મુવામ સમાન દારુણ્યમર્તિ કેસરગાર્ધએ એવા ઊંડા ચિંતનથી ગિચન કર્યું કે મદ્દતગાર્ધનો સસારનો રાગ છૂટી ગયો ત્યાગ અને રાગની વચ્ચેની પાતળી રેખા વિલિન થઈ ગઈ અને ત્યાગ જીતી ગયો મદ્દતગાર્ધના દિલમાં વૈગચ્ચની દિવ્ય ભાવના પ્રગટી એટલે મવત ૧૯૬૫ માં બને પક્ષની અનુમતિ મેળવી, સિદ્ધાંતપ્રેમી કેસરગાર્ધ મહાસતી-જીના સુશિષ્યા તરીકે વસુમતીગાર્ધ મહાસતીજી બન્યા સયમ લીધા પછી તેમના વડિલ ગુરુણીશ્રીજી વિદુષી સૂરજગાર્ધ મહામતીજીએ વસુ-મતીગાર્ધ નામ પાડ્યું આજે તેઓ વસુમતીગાર્ધ મહાસતી નામે સુપ્રસિદ્ધ છે

આજે પણ આ ગુરુણી-શિષ્યાનો-અન્યોન્યનો આત્મિક પ્રેમ અન્યોન્યના અતરમાથી ઝરતો જ રહી, સૌને પ્રેરણા આપી રહ્યો છે વિનય, પ્રેમ અને ભક્તિભાવથી પૂ વસુમતીગાર્ધ મહાસતીજી શ્રી કેસર-ગાર્ધ ગુરુણીશ્રીના કૃપાપાત્ર બની રહ્યા છે

સાધ્વીજીવનમાં સદગુરુણીશ્રીના યોગે પૂ વસુમતીગાર્ધ દૂક સમયમાં જ શાસ્ત્રજ્ઞાનના ઊંડા અભ્યાસી બની રહ્યા અને દિન-પ્રતિદિન ધર્મશાસ્ત્રોનું ઊંડું ચિંતન કરતા ગયા પોતાના જ્ઞાનનો લાભ બીજાને આપવા અદ્ય સમયમાં જ પ્રતિભાશાળી પ્રવચનકાર તરીકે ખ્યાતિ પામી રહ્યા આત્માના ઉંડાણુમાથી આવતી પૂ વિદુષી મહાસતી વસુમતીગાર્ધની વ્યાખ્યાન-વાણી એટલી ગેચક, સિદ્ધાંતનિષ્ઠ અને દૃષ્ટાંતથી સભર છે કે શ્રોતાવૃદ્ધ તેમની બુદ્ધિ-શક્તિની અસર નીચે આવી તપ, ત્યાગ, મયમના માર્ગે જવા જરૂર પડે છે તેમની વાણીએ અનેક જીવોને પ્રતિબોધ પમાડ્યા છે, આત્માને ઢઢોળી સયમમાર્ગે દોર્યા છે, તેમના મુખારવિદ્-તેલી જિનવાણીની ગગાએ અનેકના આત્માને પવિત્ર કર્યા છે

આ બાબત—સમ્રાટની વાણી રસપાન કરાવનાર શી વસ્તુ
મતીઆઈ મહાસતીનો જન્મ પાલનપુરમાં પિતાશી તળસીઆઈ કુમ-
રના કુટુંબમાં દિવાળીઆઈ માતાની કૂખે થયો હતો. બાલ્યવસ્થા
નામ મહત્તઆઈ રાખવામાં આવ્યું હતું કુટુંબ ધાર્મિક રસિયો રસ
મેમુ હતું માતાપિતાએ બાલ્યવસ્થા જ સુસંસ્કારેલું સિમતમ્યું હતું
આસપાસના ધાર્મિક વાતાવરણે અને કાત-ચાધીઓના સહયોગથી
ધાર્મિક અકુરે વિકસિત થતા રહ્યા હતા.

શાળાનું પ્રાથમિક શિક્ષણ અને સાચોસાચ કૌનશાળાના ધાર્મિક
શિક્ષણે મહત્તઆઈના બાલિકાના જીવનને ઊંચ ગામી બનાવ્યું સ્વપ્રતિભા
બૌદ્ધિક બળ, નિષ્ઠા થતા અને કંઠાધુનની કુસ્તી સક્તિ તેઓશ્રીના
જીવનમાં શરૂઆતથી જ હતી. તેના ઉછેર માટે યોગ્ય તક અને
સુલભ પ્રસંગોની જરૂર હતી, જેથી આ કન્યારત્ન સસાર ધમમાં નહિ
પરંતુ સમયમાર્ગે દેહીપ્રમાન બની રહ્યું.

પરંતુ કમના બોધને એવા છે કે તેને ભોગવ્યા વિના પૂર્યા
થતા નથી વર્ષો પહેલાંનો નવાળો કાળનો એ સમય હતો ત્યારે ચૌદ
પંદર વર્ષની કન્યાને વિવાહ (લગ્ન) કરવામાં આવતો હતો તેમ આ
મહત્તઆઈના વિવાહ પાલનપુર ગામમાં જ કિર્તીનરઆઈ ઈશ્વરઆઈના
મુખુન દામણા જોડે થયો. કાળની ગતિ ત્યારી છે સસારમુખ
અપજીવી નીવડ્યું અને લગ્નનાં એક જ વર્ષની અંદર મહત્તઆઈની
વૈધ-પ્રજાવત્ની ક્ષાણીનો પ્રારભ થયો અને પક્ષ (પિયર પક્ષ અને
અમુરપક્ષ) સુખી, સંપન્ન અને સમૃદ્ધિમાન હતા વૈધજી જીવનમાં
જીવનનિર્વાહ માટે ચાલતો હતો પરંતુ વૈધજીના આ કુખ આત્મિક
મુખની અપૂર્વ હાવના ગમત કરવાનું નિમિત્ત બન્યું જાવિના મર્જમાં
યુ કુપાયેમુ છે તેની કાને ખમર હોય છે.

ચાલતી કિશરઆઈ મહાસતીજી સસારપક્ષે તેમનાં મામાજીની
દીકરી સાથે અને તેમના સસરાગામમાં આવવાનું બન્યું ગુજરાત

યાદ આવશે

(રાગ-રાતમે દો દો યાદ ખીલે)

વીરની વાણી, અહિ સાની ખાણી,
એ તો ભવ્ય જીવોને ભિંજવી ચાલી. ..

જગપતિની આ તો વાણી છે,
ગૌતમની સુદર ક્યારી છે,
તારી વાણી જ્ઞાનથી ભરપુર છે
વાણીમા આગમના પુર છે વીરની વાણી૦ ૧

એ વાણી વસુખાઈ પ્રકાશે છે,
એમા આગમના સૂર મહે કે છે,
ભવ્ય જીવો સુણીને ડાલે છે,
એ મુખથી વાણી રેલે છે,
એ જ્ઞાન ઝવેરાત વેરે છે
ભવ્ય જીવોને, માર્ગે પ્રેરે છે ...વીરની વાણી૦ ૨

વસુખાઈની વાણી બહુ યાદ આવશે,
એ તો ભવ્યજીવોને ભિંજવી જશે,
એ ગગન ગળવી ગાન કરે,
ભવ્યોને વાણી શાન કરે,
એ જગત જીવોને જોધ કરે,
અહિ સાનો જગમા પ્રચાર કરે,
શાસન ઝડો લઈ જગમા ફરે વસુખાઈની વાણી૦ ૩

એ મુખથી સત્ય પ્રકારો છે,
વીરવાણીને વરસાવે છે,

મહાસતીશ્રીને વિદ્યાર પ્રદેશ સૌરાષ્ટ્ર અને મુજરાત ક્ષેત્ર સૌરાષ્ટ્રનાં મુસ્લિમો, વડવાણ રહેર, મોટાદ, પાળીવાદ તેમ જ ભાલપ્રદેશમાં વિદ્યાર કરી જિનવાણીનું પથપાન તેમજે કરાવ્યું છે. મુજરાતમાં જમદાવાદ, કદી, કમોલ, પાલનપુર મુસ્લિમો વગેરે સ્થાનમાં તેમની વાણી જાણે જ્યોતેન કુટુંબોમાં મુસ્લિમો કરી રહી છે સવન ૨ ૧૩ માં તેમજે મુજબની રજા જેન સંધિની વિનવીને માન આપી મહાસતી પાવતીનાર્થે જ્યોતિ સાંખીદ સાથે મુજબ તરફ ઉપ વિદ્યાર કર્યો અને મુજબ માદુચ દાદર, વિશેષાર્થમાં આતુર્માંસ કર્યા સ્વમજમાં મહારાષ્ટ્રમાં ખતેલ, લોનાવણા પુના થાડાદી, જાકમલપર, તાલિક વગેરે સ્થાનમાં કરીને પાતાની વાણીનો દિવ્ય પ્રકાશ જાહેરમાં દેવાનો છે

મુજબની અને ઉપત્તરના ચાર વર્ષના વિદ્યારે પૂ મહાસતીશ્રી વાણીને મુજબની જેન જનતા ઉપર અલૌકિક અસર કરી છે. મુજબ જે જનતાને વિદ્યારભંગેલી લાક્ષણિક સૈધીથી વીરવાણીની મધુર વીણા વગાડીને જાહેરમાં જાહેર કરી ખામિશ ભાવનામાં અભિવ્યક્તિ કરી છે મુજબની જનતામાં તેમજે જે ખામિશ ભાવનામાં ખીજ રાખ્યા છે તે મુજબની જનતાના આત્મ-મદિગે જીવી નીકળી અનેકને સોળી જીવ આપનાં રહેશે. મુજબની જનતા પૂ વિદ્યારી મહાસતીશ્રી જોના આતુર્માંસને જુધી નહિ / રહે. મુજબમાંના જાગમનથી મુજબમાં પા ઉપરાંત જ સારી મુજબોએ સળેડે જાગમન વતને અખીજાર ક્યુ છે અને રાત્રિ જાહેરોએ જાગવળી દીક્ષા અખીજાર કરી આત્મ-કમ્પાણ પથે પથપણ ક્યુ છે

આ જાણ પ્રકાશ જોજસ્વી તેજસ્વી, ક્રાંતિકારી, વિદ્યારી મહાસતીશ્રી વસુમતીનાર્થનો છે. જોખને જનન્ય જાણે વડન હો !

યાદ આવશે

(રાગ-રાતમે દો દો યાદ ખીલે)

વીરની વાણી, અહિંસાની ખાણી,
એ તો ભવ્ય હોવાને ભિન્નવી ચાલી. .

જગપતિની આ તો વાણી છે,
ગૌતમની સુદર કથાગી છે,
નારી વાણી જ્ઞાનથી ભરપુર છે
વાણીમા આગમના પુર છે . વીરની વાણી ૧

એ વાણી વસ્તુબાઈ પ્રકાશે છે,
એમા આગમના મૂર મહેકે છે,
ભવ્ય હોવા સુણીને ડાલે છે,
એ મુખથી વાણી રેલે છે.
એ જ્ઞાન ઝવેગત વેગે છે
ભવ્ય હોવાને, માર્ગે પ્રેરે છે ...વીરની વાણી ૨

વસ્તુબાઈની વાણી બહુ યાદ આવશે,
એ તો ભવ્યહોવાને ભિન્નવી જાયો:
એ ગગન ગમ્ભીર ગાન દે,
ભવ્યોને વાણી જ્ઞાન દે
એ જગત હોવાને બોધ દે,
અદિત્યનો જગમા પ્રચાર દે,
જાતન ઝડો સર્વજનમા મે . વસ્તુબાઈની

એ મુખથી સુધ પ્રકાશે છે
વાણીથી વસ્તુબાઈ છે.

એ ક્યા વિદ્યને ૧૫૭ છે
 શ્રદ્ધામર્મ-તેજથી દીમે છે
 જ્ઞાન જમાને વરસાવે છે વસુભાર્મની ૪

બ્રાહ્મણ શાસન દીપક છે
 એની જ્યોતિઃજ્વલાં અગ્નિ છે
 મહાવીરના શ્વાસ સત જ છે
 ખમ જ્યતના એ સુન જ છે
 બાહરણ ભૂમિના સીતારા છે વસુભાર્મની ૫

શાન્તમૂર્તિ ઢેસરભાર્મ ગુરુ છે
 જેની ઢેસર-સુવાસ દેશાણી છે
 કમ બાબ વસુભાર્મ તમારા છે
 એવા ગુરુની નાચરણો પ્યારા છે
 આ રત્નો પાલકુપુરના છે,
 વસુભાર્મની વાણી બહુ શાદ આવશે ૬

અમર કહાણી

સુણો, સુણો ઓ જ્ઞાતિ બધુ, મહાસતીની અમર કહાની,
 દાવાનળ બુઝાવ્યો, અહિંસા ધર્મ પમાડી. ૧ સુણો૦
 પિતા તળશીલાઈ જેના, માતા દિવાળીખાઈ,
 ગામ પાલનપુર મુકામે, શુભ ચોઘડીએ જન્મ પાઈ ૨ સુણો૦
 કુમળી વયમા દુખાણા જેથી સસાર અસાર થયો,
 શુભ ઘડીએ તે શુભ ચોઘડીએ, દીક્ષાનો સ્વીકાર કર્યો ૩ સુણો૦
 સ્વપ્નવત્ સસાર ગણીને, માયાના બંધન તોડ્યા,
 નામ ધર્યું મહાસતી વસુખાઈ, નામ તણા સાર્થક્ય કર્યા ૪ સુણો૦
 અધકારની આધીમાથી, સત્ય તણો પ્રકાશ કર્યો,
 પ્રેમભર્યા એ દિવ્ય નયનોથી, જ્ઞાન તણો વિસ્તાર કર્યો ૫ સુણો૦
 મહાસતીએ સયમ તપથી, ભવ્ય સાધનાને સાધી,
 દેશવિદેશની માનવતાને, નૂતન દૃષ્ટિ છે લાધી સુણો૦ ૬
 સતી ! તમારા પ્રેમ પથમા, લાખો જન જોડાયા,
 નવજીવન પામીને સર્વે, અહિંસા-રંગે રંગાયા સુણો૦ ૭
 નારાયણહાસ કહે કર જોડી, યુગ યુગ જીવો મહાસતી !
 અતરની અભિલાષ એ મારી, બાળક ઉપર મહેર કરી ૮

મહાસતી શ્રી વસુભાઈ-પ્રશસ્તી-ગીત

(સ્મરિતા શ્રી નારાયણદાસ પદ્મવાળા)

- ધન્ય, ધન્ય, મહાસતી વસુમતીનાઈને ર,
તીર્થધામ હાલુ પાલનપુરને ર ધન્ય
- માત પિતાનાં નામને ઉજળાઈ ર,
જેલે કુળ ઇજાતેર તારીશ ર ધન્ય
- જેનાં દુઃખથી દુઃખ જાય છે ર,
જનિમાનીનાં માન જળી જાય છે ર. ધન્ય
- જેલે તપ હાઈ કઠિનાઈથી ર,
તેહનાં ગાથનાં મંથન સહેલાઈથી ર. ધન્ય
- જેનું મહિમાનો પાર ન પામીયે ર,
મોહ માયા સર્વેને સહારીયારે. ધન્ય
- હર જોડી નારાયણદાસ જોલીયારે,
ગુરુ મહા વસુભાઈ જોલીયા ર, ધન્ય

યાદ આવશે

(રાગ-રાતમે દો દો યાદ ખીલે)

વીરની વાણી, અહિંસાની ખાણી,
એ તો ભવ્ય જીવોને લિંબવી ચાલી .

જગપતિની આ તો વાણી છે,
ગૌતમની સુદર ક્યારી છે,
તારી વાણી જ્ઞાનથી ભરપુર છે
વાણીમા આગમના પુર છે વીરની વાણી૦ ૧

એ વાણી વસુખાઈ પ્રકાશે છે,
એમા આગમના સૂર મહેકે છે,
ભવ્ય જીવો મુણીને ડોલે છે,
એ મુખથી વાણી રેલે છે,
એ જ્ઞાન ઝવેરાત વેરે છે
ભવ્ય જીવોને, માર્ગે પ્રેરે છે ...વીરની વાણી૦ ૨

વસુખાઈની વાણી બહુ યાદ આવશે,
એ તો ભવ્યજીવોને લિંબવી જશે,
એ ગગન ગળવી ગાન કરે,
ભવ્યોને વાણી ગાન કરે,
એ જગત જીવોને બોધ કરે,
અહિંસાનો જગમા પ્રચાર કરે,
શાસન ઝડો લઈ જગમા કરે વસુખાઈની વાણી૦ ૩

એ મુખથી સત્ય પ્રકાશે છે,
વીરવાણીને વગમાવે છે,

એ દયા દિવસને પૂરે છે
 ષ્ઠઅર્ધ-તેજથી હોસે છે
 યાન ગયાને વરસાવે છે વસુન્ધાર્ધની ૪

આત્મશુદ્ધિ સાધન હોય છે
 એની ન્યોતિ જગમાં ઝગે છે
 મહાવીરના સાથ સત જ છે
 ખમ જગતના એ સ્તન જ છે
 આદરણ્ય મુખિના સનારા છે વસુન્ધાર્ધની ૫

શાન્તમુર્તિ કેસરનાર્ધ ગુરુપી છે
 જેની કેસર-મુવાસ ફેલાય છે
 કમ્બ ભાગ્ય વસુન્ધાર્ધ તમારા છે
 એવા ગુરુપીના ચરણે પ્યારા છે
 આ રત્નો પાશવપુરના છે
 વસુન્ધાર્ધની વાણી જડુ યાદ બાવરી ૬

અમર કહાણી

સુણો, સુણો એ જ્ઞાતિ બધું, મહાસતીની અમર કહાણી,
 દાવાનળ બુઝાવ્યો, અહિસા ધર્મ પમાડી, ૧ સુણો૦
 પિતા તળશીભાઈ જેના, માતા દિવાળીબાઈ,
 ગામ પાલનપુર મુકામે, શુભ ચોઘડીએ જન્મ પાઈ ૨ સુણો૦
 કુંભળી વયમા દુખાણા જેથી સસાર અસાર થયો,
 શુભ ઘડીએ ને શુભ ચોઘડીએ, દીક્ષાનો સ્વીકાર કર્યો ૩ સુણો૦
 સ્વપ્નવત્ સસાર ગણીને, માયાના બંધન તોડ્યા,
 નામ ધર્મ મહાસતી વસુબાઈ, નામ તણા સાર્થક્ય કર્યા ૪ સુણો૦
 અધકારની આધીમાથી, સત્ય તણા પ્રકાશ કર્યો,
 પ્રેમભર્યા એ દિવ્ય નયનોથી, જ્ઞાન તણા વિસ્તાર કર્યો ૫ સુણો૦
 મહાસતીએ સયમ તપથી, ભવ્ય સાધનાને સાધી,
 દેશવિદેશની માનવતાને, નૂતન દૃષ્ટિ છે લાધી સુણો૦ ૬
 સતી ! તમારા પ્રેમ પથમા, લાખો જન જોડાયા,
 નવજીવન પામીને સર્વે, અહિસા-રંગે રંગાયા સુણો૦ ૭
 નારાયણદાસ કહે કર જોડી, યુગ યુગ જીવે મહાસતી !
 અતરની અલિલાપ એ મારી, બાળક ઉપર મહેર કરી ૮

મહાસતી શ્રી વસુભાઈ-પ્રશસ્તી-ગીત

(સ્થપિતા શ્રી નારાયણદાસ પદ્યવાળા)

- ધન્ય, ધન્ય, મહાસતી વસુભતીનાઈને રે,
તીજધામ કૃષ્ણ પાલનપુરને રે ધન્ય.
- માત પિતાનાં નામને કિન્નરજીવાં રે,
જેણે કુળ ઇકાતેર તારીયાં રે ધન્ય.
- જેનાં કલ્પનથી કુન્ન નળ્ય છે રે,
અભિમાનીનાં માન અળી નળ્ય છે રે. ધન્ય.
- જેણે તપ કીધાં કઠિનાઈથી રે,
તોઠ્યાં ગાથનાં બખન સજ્જવાઈથી રે. ધન્ય.
- જેનાં મહિમાનો પાર ન પામીયે રે,
મોહ માયા સર્વેને સહારીયારે. ધન્ય.
- કર જોડી નારાયણદાસ જોલીયારે
મુર મળ્યા વસુભાઈ જોલીયા રે. ધન્ય.

